BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
16 A
51
M
13-71A.8

N
IV
21

TRACTATVS
DE NVLLITATIBVS
PROCESSVVM AC SENTENTIARVM CAVSARVM, PATRONIS, CAETERISQVE LEGVM STV

dioſis, & in foro præſertim Romano
uerſantibus non minus utilis
quàm neceſſarius,

INTER ALIA OSTENDENS
quot, & quibus modis proceſſus, ac ſententiæ per modum nullitatis impugnari,
& impugnatæ ab eiſdem nullitatibus defendi ſeu reparari poſſint à D.

SEBASTIANO VANTIO ARIMINENSI,
pulchro, & eleganti ordine etiam cum ſuo
Indice Alphabetico Compoſitus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS,
Apud Hieronymum Cavalcalupum. 1559.

ILLVSTR. AC REVER.

FVLVIO CORNEO

EPISCOP. PERVS. SEBA-

BASTIANVS VANTIVS

SALVTEM.

CVM ſuperioribus diebus (patrone ampliſsimè) inter cætera, quæ domeſticè, plerunq; habere ſoles, ſuauiſsima illa tua colloquia, de ciuiliũ cauſarum patrocinijs ſermo obtigiſſet, illos iamdiu non modice tibi ſtomachũ mouiſſe affirmabas, qui pro litibus inuoluendis (ueritate poſtpoſita) nil aliud quàm (ut ipſi uocant) nullitates promouent, illas omni ſtudio perquirunt, & totis eorum ulnis amplexantur, ac ueluti retia pro iudicibus, & litigatoribus illaqueandis tendunt, et paſsim illorum pedibus annectere procurãt, quos litium fautores tanquam ueritatis, & publicæ quietis hoſtes & inimicos abhorrebas, ac omni proborum uirorũ conſortio indignos arbitrabaris. Et cum tibi (modeſte tamen & ratiocinandi cauſa) reſponſum fuiſſet nullitates (ſi modo non per calumniã proponeretur) non ita à iudiciorum limine protinus expellendas, fugandasq;, cum per eaſdem earumq; remedium leges ſacratiſsimæ, & publica iura tueantur, reprimantur temerarij, & non uocati, non auditi, non defenſati uocentur, audiantur, et defenſentur,

tutaq́; propterea remaneat inter improbos innocentia. Idcirco ſi eſt iuris remedium, legum tutamen, pœna temerariorum auxilium commune, & defenſio oppreſſorum, quod ob cauſam publicam introductum, & in commune utile ſit, dici conueniet, neque odio habendæ ſunt. Cumque (inter loquendum) quid eſſet nullitas ipſa, undeque originem traxerit, ac de eius multiplici ſpecie, & quis litigatorum coram quo iudice, qualiter quoties, & intra quod tempus eandem in iudicio proponere, qualiterque ſententiæ quæ nullitatū uitio ſuppoſitæ dicuntur, defendi ac reparari poſſent, aliquantiſper fuiſſet diſputatum, tu cui ſermones huiuſmodi non uidebantur omnino iniucundi, poſtquam præmiſſa audiuiſti, ac pro ſolerti & acerrimo iudicio tuo, rerumq́; agendarum experientia multoties ſubtiliter & accurate reſpondiſti, poſtremo in me conuerſus, qui nullitates aliquãtulum defenſaueram, quod ſi pro litium immortalitate diſpendijsq́; & laboribus euitandis ſubleuandisque quiſpiam ſeriatim, & compendioſe quid hæc eſſet nullitas hodie uſque adeo decantata, undeque proueniret, & qualiter illi obuiam iri poſſet, & reliqua eandem concernentia, ex antiquorum iurisprudentum ſententia perſtringeret: ut res præ manibus, & quaſi ad oculum, & in aperto magis eſſet, utique poſteritati non modice pro futurum opinabaris. Cumque me ad in munus obeundum ſæpius adhortatus fuiſſes, inflammaſſesq́; ſæpiusq́; ueluti opus egregium futurum, quamuis laborioſum, laudaſſem: affirmaſſemq́; illud idem aliquando cogitaſſe, ſed ad tale munus prouinciamq́; capeſ-

ſendam

ſendam ex pluribus inhabilem, & impotentem me exiſtere reſpondiſſem: Tu iterum atque iterum, quaſi quòd me de illis ex propoſito loquentem audiuiſſes, ad illud idem peragendum magis atque magis impellere non deſtitiſti, & poſtremo loco iusſiſti. Quibus tandem iusſionibus cum ulterius reſiſtere nec uellem, nec poſſem, ignorantiæ potius quàm inobedientiæ, & ingratitudinis uitio culpari uolui. Abs te igitur primo omniq; poſteritate (ſi unquam tales uigilias ad poſteros uenire contigerit) de erroribus meis, ac imperfectione uenia impetrata, cum niſi abs te coactus & iuſſus talia auſus fuiſſem hiſce proximis diebus, quibus dum per Fe. Re. Paul. iij. Pont. *Maxi. obitum, alienis negotÿs uacuus domi conſiſterem, tuarum iusſionum memor, priuato quodã ſtudio mihiipſi (quia pro aliÿs dignum non putarem) opuſculum hoc perfeci, tibiq; qualecunque ſit, quaſi illius præcipuo authori, & cauſæ impellenti, æternitatiq; nominis tui tranſmitto, conſecro, & uoueo, ac à te ſolo quòd poſteritas, ſiquid forte boni dictum fuerit, uel ex eo commodum aliquod ſenſerit, acceptum ferat rogo atque obteſtor. Te autem (patrone humanisſime) ne cum primum ad has ineptias noſtras oculos ſeu manus appoſueris ſtatim, irrideas, quæſo: de quo ſi benignitatem tuam, & quod tu mandaſti non agnouiſſem, non modice uererer, cum non me lateat aures tuas purgatisſimas his non parum offenſum iri, utpote quæ eloquentisſimorum uirorum lectioni, ac uerborum elegantiæ, & candori aſſuetæ ſint, quodq́ue tu ab ineunte ætate grauisſimorum uirorum ſententias audire, legere, & am*

plecti ſolitus fueris, præſertim illius celeberrimi legum interpretis, et conſultoris præcipui PHILIPPI CORNEI *progenitoris tui, cuius ac uniuerſæ domus, & familiæ tuæ ſplendor, & gloria ubique gentium innoteſcit. Vel potius (& hoc magis ſuſpicandi cauſam præbuit) quòd in auunculi tui ſacratisſimorum Canonum & Legum defenſoris parentis, & patroni, necnon eloquentiæ fontis uberrimi conſortio educatus fueris: qui nuper ſumme ipſius erga omnes pietatis admirabilisq; rerum gerendarum experientiæ, doctrinæ incomparabilis, ac prudentiæ, & ſanctisſimorum uitæ ac morum intuitu, ad ſummi tandem apoſtolatus apicem diuino quodam numine, ac pari omnium Christi fidelium conſenſu uocari: & aſſumi promeruit. Hic eſt* IVL. *iij. Ponti. Max. idemq; optimus princeps ſub cuius ſalutari umbra, ac felici regimine quiete uiuimus, & chriſtiani nominis ſalus, decus, religio conquieſcunt. Quem ut tibi diutius nobisque, ac uniuerſo terrarum orbi incolumem ſeruet, Deum Opti. Max. ſuppliciter exoramus. Vale, & has noſtras primitias, meq; ipſum ea quas ſoles humanitate, complectere.*

DATVM *Romæ anno Iubilei milleſimo quingenteſimo quinquageſimo.*

EIVSDEM D. SEBASTIANI Vantij ad Lectorem præfatio.

POSTQVAM eo decurſum eſt, ut noſtris hiſce temporibus uniuerſa pene orbis & urbis tribunalia, illorumq; ſubſellia nullitates undique reſonent: uixq; aliud quàm nullitatum cognitio in foro audiri poſſit, innumereq; ſuper his quotidie dubietates oriuntur: in infinitumq; protrahuntur iurgia, & ſententiarum effectus impediuntur, adeo quòd plerunque litigatores poſtpoſita rei, de qua agebatur cognitione, quaſi inextricabili quodam proceſſuum labyrintho inuoluti, cõfuſioneq; ac metu perterriti, litem ipſam & ſententias maximis impendio et laboribus quæſitas, ac iura propria taliter adũbrata deſerere coguntur. Qua de re (ſi aliunde non eſt ſuccurſum) ut ſimili morbo aliqua adhiberetur medela, non modicæ utilitatis futurum arbitrabar, ſi quiſpiam materiam hanc nullitatum, per uaria legum uolumina diſperſam, in unum quaſi corpus perſtringeret, aliquoq; breui et facili compendio, quid ſuper unaquaque nullitate, ex his potiſſime quæ frequentius accidunt, ex antiquorum iuriſprudentum ſententia tenendum foret, ſummatim nobis oſtenderet: quo fieret, ut & cauſarum promotores, defectus ac nullitates facilius cognoſcendo, ab illis præcauerent, pulſati uerò & fugientes per calumniam illarum prætextu non diutius fugerent. Ius autem dicentes quid ſuper illis coram ſe

propoſitis ſtatuendum eſſet, modico labore & cleri ſtudio cognoſcerent. Cum igitur hoc inter meipſum aliquando cogitaſſem, prouinciamq; huiuſmodi pro quadam animi mei ſatisfactione, & priuato ſtudio his paucis horis quibus datur occaſio, aggredi uellem in limine ipſo uaſtitate, & confuſione negotij, ingeniją; & doctrinæ modicitate, ac temporis inopia perterritus, opus omnino deſperans retroceſsi. Dumq; diebus proximè elapſis eccleſia Romana per obitum fe.me. Pauli.iij. paſtore carente, à cæteris non diſtractus, me Romæ quaſi otioſum domi continerem: hoc iterum in mente uenit. Cumque ad id maximopere etiam unius patroni mei ſuaſionibus impellerer, iterumque de meipſo non confidens, humiliter diuinum numen inuocaſſem, per quod res ſæpius deſperatæ ad finem perducuntur optatum, ita dubius & hæſitans, quaſi per ſomnium audire uiſus ſum. Intellectum tibi dabo, & inſtruam te in uia hac qua gradieris. Perge, & ego ero in ore tuo, doceboque quid loquaris: ſtatimque ſub ſpe ſancti numinis aſſumpto calamo, has quaſi ſymplegadas, & chaos confuſum ingreſſus, triginta dierum curſu, citra, indefeſſo & currenti calamo opuſculum hoc qualecunque ſit peregi, in quo ſi quid boni forte repertum fuerit, id totum diuinæ ſapientiæ, à qua uenit omne bonum. Si quid uerò (quod magis uereor) perperam & male dictum offendes, imbecillitati & imperfectioni meæ adſcribas, & pie corrigas uelim, & rogo. Et quoniam non me latet, quòd is qui ſcribit, multos (inquit Hieronymus) ſumit iudices, dum facile alter in alterius ingenium

nium inuehitur: & quòd is ſolus malignantium linguas euitat, qui nihil ſcribit: propterea ſcio non defuturos, qui has noſtras lucubrationes carpent, quaſi imperfectum & defectuoſum opus: eo quòd multa materiam ſubiectam concernentia præterierim: quos rogatos uelim ut naturam eiuſdē ſubiecti, quod nullis penè finibus clauditur, conſiderent, ſciantque minus intentionis noſtræ fuiſſe (cum & ſi uoluiſſem non potuiſſem) omnes & ſingulos nullitatum articulos & quæſtiones quæ tot ſunt, quot negotia eſſe poſſunt, ob caſuum uarietatem, & multiplicitatem ſigillatim recenſere. Sed inſtituti noſtri fuit aliqua uſu magis quotidiana, & in iudicis frequentiora ordine aliquo ſeruato (ut facilius quærenti obuiam eſſent) ſummatim & quaſi per indicem oſtendere, ac legentibus ſuper his inueſtigandæ uberius ueritatis & altius ſcribendi iter & aditum præbere. Illos uero qui non ſenſum, ſed uana nominum uocabula amplecti deſiderant, ſi eaſdem uigilias noſtras quaſi obſoletis uocibus refertas, & parum diſertas irridebunt, cogitent, rogo, naturam eiuſdem ſubiectæ materiæ omnis penitus facundiæ incapacem, impoſſibileque fore, ob crebras, quas citare neceſſe fuit, authoritates, ac cum his quos ſequor authoribus, nō balbutire. Inſuperque legum profeſſoribus parum conuenire, quod in ſermonum ſolijs glorientur, cum longe ſatius fuerit bonas horas in rerum quàm uerborum cognitione conſumere. Alijs uerò aliter mordentibus ſatis ſit illud eiuſdem Hieronymi, dum inquit, Sæpe rodentes in publico detrahunt, quod in augulis libenter legunt. Sed de

his

his hactenus, ne longior ſit prologus quàm fabula, Curandum eſt ſemper placeas, doctisque, bonisque: Summa quidem laus eſt diplicuiſſe malis. Ordinem igitur præſentis tractatus, & in quo loco defectus ſeu nullitates contingētes reperire posſis, legendo ſequentes titulos & rubricas, quibus totus diſtinguitur tractatus, per teipſum facile cognoſces. Vale ergo (benigne Lector) & lege ſi pius es, ac boni conſule.

RVBRICAE SEV TITVLI.
PRAESENTIS TRACTATVS.

1 *Quid ſit nullitas, unde dicatur, ac originem traxerit: & nunquid ſit odioſa, uel fauorabilis.* pagina 2.

2 *De modo & ordine uidendi proceſſus, & cognoſcendi nunquid ſententiæ ſint ex aliquo defectu nullæ.* 6

3 *Coram quo poſſit & debeat nullitas proponi: & quis dicatur iudex competens in cauſa nullitatis.* 14

4 *Quis poſſit dicere de nullitate.* 20

5 *An quælibet ſententia, & à quocunque etiam maximo magiſtratu prolata per remedium nullitatis impugnari poſſit.* 31

6 *Quot & quibus modis nullitas in iudicio proponi, ac ſuper ea libellus, & ſententia concipi, & formari poſſit.* 38

7 *A quo, & quibus modis poſſit, & debeat nullitas probari.* 53

8 *Quoties, & intra quod tempus de nullitate agi poſſit, & nunquid ipſa aliquos iuris effectus pariat, & quos.* 59

9 *De nullitate ex defectu iuriſdictionis, & unde, ac quibus modis proueniat tam in iudice ordinario quàm delegato.* 73

10 *De nullitate ex defectu iuriſdictionis delegatæ.* 116

11 *De nullitate ex defectu inhabilitatis, ſeu mandati comparentium: & unde, ac quibus modis regulariter proueniat.* 138
12 *De nullitate ex defectu citationis: & unde, ac quibus modis regulariter proueniat.* 176
13 *De nullitate ex defectu proceſſus, ac ſolennitatis, & formæ ipſius ſententiæ.* 208
14 *Qualiter, & quibus modis ſententiæ, & proceſſus qui dicuntur nulli defendi, ſeu reparari poſſint.* 244

FINIS.

MATTHAEI DE MELLO
Cruſeyenſis ad Authorem.

Intactum noſtris prius, excultisſime Vanti,
Temporibus lætor te reperiſſe modum:
Quo licet arma foro tribuas, tamen inde medelam,
Et miſeræ partes quo tueantur, habent.
Virgilium carmen, laudet facundia Marcum,
Oblectant (fateor) nos tua ſcripta iuuant.
Hinc tibi gaudebis partum indebile nomen.
Cætera cum pereant, fama perennis erit.

LAVRENTIVS PARISIOLVS
Peruſinus ad Legum ſtudioſos.

Candida cum primum Saturni ceſſerat ætas,
Deſeruit terras πὺρ πάντε 'χο ναφιλῶν.
Illusq; locum ſubiere meumq;, tuumq;
Atque aliena ſibi uisq;, dolusq; tulit.
Hinc tetri iuris nulli extricabilis error,
Inſaniq; fori longa ſenecta moræ.
Vndique laudandus quare modo Vantius hauſit
Quicquid in immenſo corpore iuris erat:
Iudicijq; omnis quæ ſit natura, quis ordo
Edocet, ut cauſas littera nulla premat.
Sic fuerit doctis nullius cauſa laboris
Hic liber, indoctis maximus artis honos.
Huc igitur facilis legum ſtudioſa iuuentus.
Currite: pro cunctis hic ſatis unus erit.

VTILIS ET FREQVENS TRACTATVS DOMI. SEBASTIANI VANTII ARIMINENSIS,

Super quotidiana materia Nullitatis proceſſuum, ac ſententiarum quibuſuis litigatoribus, cauſarum patronis, & iudicibus maximè neceſſarius.

IN RVB. SEV TITVL.

Quid ſit Nullitas, unde dicatur, &c.

SVMMARIA.

1 *Nullilas quid ſit, & eius definitio, ſeu deſcriptio.*
2 *Nullitatibus pro declarãdis, ſeu reuocandis quãdo in iudicio factæ ſunt, cõpetit iudicis officio nobile.*
3 *Officium iudicis nullam præſupponit obligationem.*
4 *Officium iudicis quod pro declarandis nullitatibus competit, denegari non debet.*
5 *Iudex abſque cã omittens cognoſcere nullitas propoſitas tanquam negligens in adminiſtrando iuſtitiã in ſyndicatu tenetur.*
6 *Nullitates extra iudiciales aliquãdo actione de dolo aliquãdo actione ex eodem contractu reuocantur.*
7 *Nullitas dicitur auxilium cõmune, et uera defenſio.*
8 *Appellatio dicitur auxilium commune, et qualiter definiatur ſecundum communem opinionem.*
9 *Nullitas quomodo differat ab appellatione.*
10 *Nullitatis remedium competit pro irritando & irritum ac nullum declarando.*

11 *Nullitas unde dicatur, & quid ſignificet.*

12 *Nullitatis uocabulum apud antiquos legum conditores, & iureconſultos non fuit in uſo, ſed ipſi alijs uocabulis utebantur.*

13 *Legum profeſſores artē boni, & æqui, & illius notitiā non autem uerborum poſitentur, ideo ueriores potius, quam diſertores illorum ſermones deſiderantur.*

14 *Nullitas ſimul cum ipſa lege orta eſt, quia ex tranſgreßione legis naſcitur.*

15 *Nullitas dicitur pœna.*

16 *Nullitatis remedium fuit admodum neceſſarium, et utile, & quid prætendat.*

17 *Factum de facto debet tolli de facto, et in hoc iudex facilis eſſe debet.*

18 *Nullitatis remedium eſt fauorabile, quia in cōmune utile eſt, maxime quando concernit defenſionē ut nume. 29.*

19 *Temerarij ſunt reprimendi.*

20 *Nulla eſt maior iniuſtitia quam nullitas.*

21 *Iudex fingens ſententiam nullam eſſe aliquam ſimilitudine iudicij puniri debet.*

22 *Nullitas ex actis inſurgens dicitur notoria, & omnino reuocanda eſt.*

23 *Nullitas ſæpe in iudicio proponitur, ut lis in longum trahatur, ideo ſi de ea non cōſtabit, exceptio reputabitur calumnioſa, & parum fauorabilis, & nu. 10.*

24 *Validita i actus in dubio fauendum eſt, & pro ea præſumendum.*

25 *Habilitas perſonarum præſumitur ad hoc, ut ſuſtinea-*

nea-

neatur actus.

26 *Præſumitur ex duobus factis illud præcedere, quod facit actum ualere, uide aliqua exempla.*

27 *Relatio ad aliud, ut actus ſuſtineatur fieri poteſt, nō ut deſtruatur.*

28 *Nullitatis materia ex quo cenſetur pœnalis, non eſt amplianda.*

31 *Iudex an, et quando debeat nullitates admittere ex actis mature deliberabit, & in dubio expeditioni cauſæ fauere debet, procedendo tamen prout hic.*

Quid ſit Nullitas, unde dicatur, ac originem traxerit, & nunquid ſit odioſa, uel fauorabilis.

QVONIAM (vt inquit Cicero) Omnis quæ a ratione ſuſcipiunt inſtitutio, a diffinitione proficiſci debet, ut intelligatur, quid ſit id, de quo diſputatur, Propterea, cum in præſenti tractatu de nullitatibus agere propoſuerimus, quid ſit ipſa nullitas, de qua acturi ſumus, hic ante omnia, quærere, & diffinire oportet. Et quia omnis diffinitio in iure ciuili periculoſa eſt, ex quo per eam ſubſtantia, & quidditas rei per ſua propria eſſentialia poni debet, ideo nullitatem deſcribendo potius, q̃ diffiniendo, omiſſis pluribus, quæ diſputationis cauſa dici poſſent, & capiendo eam prout quid in concreto, poteſt dici, quod ſit uitium, ſeu defectus rei geſtæ, ob legis transgreſſionem proueniens, ut de ſe ſatis patet. Sed ſi conſiderabimus nullitatem ipſam, prout quid in abſtracto, ac facultate agendi, iuriſq; remedio, & legali ſubiecto, ita deſcribi poſſe
1 videtur. Quòd eſt ius, & commune auxilium, ad irritandum ſeu irritum nuntiandum actum de quo quæritur, competēs. Et quamuis hanc deſcriptionem ab aliquibus noſtris antiquis, uel modernis doctoribus tactam, non repererim. Nihilominus, quod nullitas hoc modo ſumpta, ſit ius, ad inſtar appel-

appellationis,poſſeſſionis,uſusfructus,ſeruitutum , & reliquorũ,quæ in iure cõſiſtunt,quæ tanquam iura, ab eiſdem antiquis patribus diffinita ſunt,non uidetur incongruum .

2 Quale autem ius ſit,uidelicet nunquid actio,exceptio , ſiue iudicis officiũ,breuiter,ſi agetur de nullitatibus in iudicio factis,pro illis declarandis,ſeu reuocandis officiũ iudicis nobile,competet,ut uoluit Inno.in c.fi.circa finẽ , & ibi Io.And.& cæteri ſequuntur extra de offi.iud . & idẽ Inno. in cap.ſæpe,col.iij.de app.& Spe. de offic.om.iud.§.iudicis officium,uer.item cum petitur ſententia.ij.col.& Bal. in addit.ad eundem ſub titu.de ſenten. uerſicu.an poſſit declarari,col.vij.Idem uoluit Barto.in l.j.uerſic. Quæro ergo quo iure,colum.4. C.quand.prouoc.non eſt neceſ. & in l. ſi expreſſim,uerſ.quæro ergo quo iure,col.vj.de app.& Fran.in c.di lecto q.iiii.extra eo.ti.& Bal.in l.tale pactum.§.qui prouocantur.q.xii.ff.de pact.Anc.& Imo.in c.j.in iii. not.de re iud.& Alexan.conſi.ccxxv.Ponderatis,uerſ.pro hoc etiam facit,col.v.uol.vj.

3 Licetq; iudicis officium nullam præſupponat obligationẽ ut in l.qui per colluſionem.§.fi.ff.de actio.empti.& l.Quintus Mutius ff.de ann.leg.adeo declarare , uel non declarare nullitatem,in arbitrio ipſius iudicis reſidere uideatur , tamẽ
4 ex quo officium iſtud,quod imploratur,ex iure partibus cõpetenti inſurgit,& tanquam auxilium legale , & proprium ipſorum litigatorum in iudicio actionis loco proponitur,ꝙ iudex illud impartiatur,& illi deſeruiat neceſſe eſt, ut declarat idem Spec.de of.om.iud.§.poteſt,uerſ.ſed quæ uis eſt , alleg.l.iiii.C.de poſtul.& l.metum.§.ex hoc.ff.quod metus cau.& ponit Inn.in d.c.fi.in prin.extra de of.iud .

5 Et ſi iudex denegaret , ideſt , quod iudicium nullitatis coram ſe propoſitum cognoſcere,abſq; legitima cauſa recuſaret,faceret iniuriam proponenti,iuxta ea quæ ponit Barto. in l. prima.§.præmittitur.ff.de aqu.quoti.& æſti.ac eſſet locus appellationi , per tex.& ibi not. in l.prima.C.ſi ſæp. in integ.reſt.fu.poſt.cum aliis poſitis per domi.Fely.in capi. exceptionem,colum.ij.de excep.& ipſe tanquam negligẽs in adminiſtrando iuſtitiam ad partis damna , & intereſſe in ſyndicatu teneretur , iuxta ea quæ uoluit Bartol.Bal.& alij in l.ſi mancipia. C.de furt.& idem Bartol. in l. quarta.§.in

eum

eum ff.de damno inſect.& in l.j.C.quomodo,& quando.& in l.non quicquid.§.primo.ff.de iudit.& l. fi.ff.de extraor. cogni.& Ange.per illum tex.in auth. ut iudi.ſi.quo. ſuffrag. §.volumus cum ſimilib.de quibus per Alexand.conſ.xi.circa prin.lib.primo.

6 Si autem ageretur de nullitate actus extra iudicialis, ueluti contractus ſi nullitas dolo contrahentium prætēderetur, tunc propoſita de dolo actione agi deberet. l. eleganter in priu.ff.de do.l.ſi dolo,& ibi per gl.C.de rei uendi. & ponit Ale.conſ.cxxii.quoniam.i.col.lib.vj.

Si nullitas ex contractu,& partium conuentione prouenirET,actione ex eodem contractu deſcendente, agendum foret l.ex empto.§.is qui uiam.ff.de actio. empt.l. ſed Celſus.§.ſi fundus annua.ff.de contra.empt.& docet utrunque Bar.in l.quæ ſub cōditione.§.de hoc iure.ff.de cond. inſtit. & in l.j.C.de theſa.& ſeq: Anch.in d.cle.j.col.iij.de re iud.

Nullitas igitur eſt ius,quandoq; iudicis officiū,& q̄nq; actionem,ſeu exceptionem tribuens.

7 Quod autem remedium iſtud ſit,etiam commune auxiliū patet ex ſe,& probat tex.in l.in cauſæ, in princip.ff.de minor.& non ſolum auxilium,quinimo nullitas,& remedium hoc uocatur,& eſt mera defenſio,ut uoluit Ioann.Andr.in nouel.in c.j.de reſcrip.in vi.quem ſequutus eſt Bal.in c.i.§. iudices,colum.iij.uerſ.quædam ſententiæ,de pace iuramēt. firman.& l.ſcire oportet.§.fina.ff.de excu.tutó.& in l.i.col. ii.C.de iur.& fact.igno.& Fely.in c.ex parte,col.pe.in prin. extra de offic.deleg.& Fran.in c.dilecto.q.xlii.col.iii.de appel.& Bald.in l.ſi quidem in iii.not.C.de exce.& in l.perēptorias,col.vi.uerſ.quæro quid ſi ſtatim, &c.C.ſenten. reſcin.non poſ.dum uoluit elapſo termino ad excipiendum, opponi poſſe nullitatem,ex quo eſt defenſio, ut ibi per eū, & ſequitur Par.in trac.de ſyn.in §.an ſi ſentētia eſt lata,uernam quidam,cum ſimi.

8 Et quoniam appellatio dicitur etiam commune auxilium ut eſt tex.in l.iii.§.falſus.ff.rem rat.hab.& l.i. & ii.C.quand.

9 prouo.non eſt nec. Idcirco loco differentiæ poſita ſunt ſupraſcripta uerba(ad irritandum ſeu irritum nuntiandū actū de quo quæritur.)Hæc enim eſt propria qualitas, & effectus ipſius nullitatis,per quē iſtud ius, & remediū ab aliis

 dif-

differt,appellatio nāq; non principaliter ad irritandum,ſed ad iniquitatem,& imperitiam iudicis corrigendam,ac pro nunciatum ſuſpendendum,ſeu(attento præſenti ſtatu)extinguēdū,cōpetit,ut l.i.in princ.ff.de appel.iunct.l.i.§.fi.ff. ad turpil.l.cum apud.ff.iudi.ſol.l.furti.in prin.ff.de his qui not.infa.Sic eam diffiniunt cōmuniter ſcriben.ut aſſerit Fel. in rub.de app.& Alex.conſi.clxxxviij.uiſo,col.iiij.in fi.lib. ij.Et quoniam incidit ſermo de Alexandro, & Felino, non mireris(lector)ſi ſæpius in præſenti opuſculo ipſos citatos reperias,quia cū ſint doctores copioſiſſimi,eoſdem multoties ſolos,uidelicet Alexandrum in conſi.& Fely.in lectura (breuitati conſulendo)adducere uolui, ut de Alexādro fecit ac faciendum conſoluit deciſ.Neap.c.in cauſa.

10 Ad propoſitum redeundo quod remedium nullitatis etiā pro utroq; cōpetat,uidelicet pro irritando actum, qui non eſt ipſo iure nullus,ſed ope exceptio. annullandus, ac etiā pro declarando,& enunciando actum ipſo iure nullū,habes exēpla toto tit.C.ſi a non cōp.iud.iunct.ti.C.quando prouo.non eſt neceſ.ff.quæ ſent.ſine app.reſcind & probat in l.ſi mater.C.de cōtra.em.& §.alio autē,cum.§.ſequ.inſtit. quib.mod.teſta.infir.& in cle.paſtoralis, in fi.de re iud.c.i. de iura.calum.in.vj.c.primates.ij.q.j.& in c.cū dilecta, de reſcrip.& ponit Frā.in c dilecto.q.iiij.& q.xiiij.de appel.& ſæpius in fi.Decretaliū reperies hmōi uerba(irritādum duximus)ut in c.in nōſtra,in fi.de proc c.ſi.in fi.ne ſede uac.c. ut noſtrum.c.ex parte,in fi.de app.prout etiam reperies (irritū nuncietis,&c.)ut in c.cū contingat,de of.dele.c.ad audiētiā c.cōſtitutus.c.dilecti,in prin.c.cū cā,de ap.cū ſim.ex qbus manifeſte colligiē remediū hoc ad utrūq; cōpetere.

11 NVLLITAS autem deriuatur a ſuo primitiuo Nullus nulla nullum,ſicuti falſitas a Falſo,ueritas a Vero, & ſic de ſimil. Nullus uero deſcendit a nō,dictione tamē corrupta, & ullus,dictione integra,quaſi nō ullus. Vllus autē idē ſignificat quod aliquis,ut Cic.ī oratione pro reditu ſuo,quis.n. ullam ullius boni ſpem haberet in eo, cuius primū tempus ætatis palā fuiſſet ad omnes libidines diuulgatū,&c.& tex. in l.j.§.hæc autem uerba,ibi,nec eſt ulla ſententia,&c.ff.quiſque iuris, &c.& in l.ſi mulier.§.ſi dos,ibi,qa eſt ueriſſimum,nec talem promiſſionis obligationē ullā eſſe, &c.ff. de dol.

de dol.& alibi ſæpe,ac ſæpius ēt,præſertim apud comicos, reperies hoc uerbū nullus ſum.q.d.pii,et factus ſum nihil.
12 Eſt tñ aduertendū,qa nuſquam reperi, q̄ de iure.fforum. aut c.legum cōditores,ac dictione,& uocabulo, nullitatis, uſi fuerint,ſed per alia uerba,& elocutiones,q̄ actus non ualeret,exprimebant,ut puta nullum,irritum,inane, inutile, uel nullius roboris,aut momēti exiſtere,non ualere,nō tenere,nullas habere,uires,uiribuſq; nō ſubſiſtere,nō iure,nō rite,uel recte,aut male uel perperā,& inefficaciter factum, infirmum eē firmitatē nō hēre,& pro nō iudicato,infecto, caſſo,irrito,nullo,& nō rato haberi,& ſimilibus,ꝑut patet infra ſub rub.quot,& quib.mo.nullitas propo.poſſ.ubi iura de his loquētia adducta ſunt. Sed moderniores noſtri utriuſq; iuris interpretes,ac ēt Decretalium cōditores hac dictione(prout ēt alijs recentioribus uocabilis)indifferenter uſi ſunt,ut ex eoꝝ codicibus ubiq; patet,& cle.ad cōpeſcēdas,in fi.de ſeq.poſ.& fru.& cle.ut calumniis, poſt prin.& cle.paſtoralis,uer.nos circa, de re iud.ego itaq; ſciens iuri operā dātes artē boni,& æqui,illiuſq; notitiā,nō artē,& fucos uerboꝝ ꝓfiteri,ab illiſq; ueriores potius, q̄ diſertiores ſermones deſiderari,ut inqt tex.ī c.ſedulo.xxxviij.d.prout de īfirmo dicebat Seneca,q̄ nō quærit medicū eloquētem, ſed curare ſcientē,iō abſit(ut dixit Io.An.ī reg.infamibus, de reg.iur.)q̄ ꝑ ſophiſmata uerboꝝ naturā immutemus,qa non artē bñ loquendi diſcimus,nec facūdiæ oratoꝝ rhetorūq; operā damus,quoꝝ offm eſt fallatis ſermonib.figmētare mendacia, ꝑut hæc ſunt uerba eiuſdē Io.An.ex mente Didimi ad Alexan.in c.j.de cōfeſ. in.vj.& facit tex.in l.qm indignū.C.de teſtib.& l.ij.C.cōmu.de leg.l.ij.C.de conſt. pec.c.q̄uis.c.indignū, & d.c.ſedulò.xxxviij.d.uſui igr̄ uerborū dictorū prudētū nr̄i tpis adhærens, & nullitatē dixi, & ſnīas quaſi ꝑ os illorū,ac naturaliter, prout ipſi ſcriptas nobis relinquerūt,ſimpliciter in toto pn̄ti opuſculo recitaui,dicant quid uelint elegantes,iuuat.n.me cū tantis patribus errare,ſi uerbis præſentibus,ad cōi lingua uti,errare eſt, in hoc, qa peto ueniā,excuſandus ſum,cū non ad pōpā,ſed ꝓ cōi praxim exercētiū utilitate dūtaxat laborauerim, aggregādo authoritates,& loca,& maīn ſparsā ordinē redigēdo. Ex p̄miſſis(ad ꝓpoſitū redeūdo) qd ſit, et vñ dicatur.

14 Nullitas colligi poteſt, traxit autem originem, eadem nullitas ab ipſa lege, & cum ea ſimul orta eſt, nam cum primum ciuitates condi, & magiſtratus creari cœpiſſent ad humanam audaciam coercendam, & nocendi facultatem reprimendam, leges & ſacri canones in medio poſiti ſunt negotijs peragendis certas formas inducentes, ad illaſq; obſeruãdas uitas hominum adſtrinxerunt, ut habetur in l.ii.§.quia diuinæ.C.de uete.iur.enucle.l.leges ſacratiſſimæ, & l.humanum.C.de le.c.i.& c.ii.iiii.diſt.ac ꝑpetuo edicto iuſſum eſt ab omnibus eaſdem leges obſeruari debere, ut d.l.ii.§.has itaq; leges, & adorate, & obſeruate, &c.& §.fi.in auth.de iu. c.iudicem.iii.q.vii.in odiumq; ac pœnam trãſgreſſorum aliter geſta, & lege interdicẽte facta, pro infectis, caſſis, & inutilibus haberi, ac nullius roboris, & momenti fore eadem lex uoluit, & ſtatuendo decreuit extuncq; remedium illud in lucem proditum eſt, ut l.indubium.C.de leg.l.unica.C. qui pro ſua iuriſd.l.pacta quæ cõtra.C.de pact.l.ex præcio C.ſi cer.pe.c.quæ contra ius, de re.iur.c.imperiali.xxv.q.ii. & in auth.ut med.li.nõ fier.ſacr.iuſ.circa fi.eſt bonus tex.in c.ſi religioſus, ibi conſenſus ſic præſtitus non teneat, & in pœnam præſumptionis illius, electio eadem ipſo facto uiri
15 bus euacuatur, &c.de ele.in.vj.& hinc dici cõſueuit, ꝙ annullatio actus eſt pœna, ut l.ſenatus.ff.de cõt.em.ꝑ Bar.in l.Turpia.ff.de le.i.& in l.prætor ait.ff.de no. op.nũtiat.l.i.ff. de his quæ ꝓ nõ ſcrip.Bal.in l.nemo martyres.C.de ſacro. eccle.& in d.l.nõ dubium cum aliis de quibus ꝑ Fel.in c.ii. col.i.de teſt.poſt Ab.in c.cognoſcentes, col.ii de cõſt.ꝙ ut dixi eſt intelligẽdum, qñ annullatio prouenit rõne prohibitionis, ſecus ſi ꝓueniat rõne defectus ſolẽnitatis, ut declar. Alex.cõſ.xc.omiſſis, col.i.lib.vii.Et Nicolaus Boer.in dec. parlamẽti deci.i.nu.xvi.poſt Soci.i cõſi.cxii.in prin.uol.iii. Igitur per poſitionem legis iuſurrexit cognitio, & remedium nullitatis, quia ubi non fuiſſet lex nec præuaricatio, ꝑ legem nãq; cognitio eſt peccati, inquit Diuus Paul.ad Ro. c.iii.& iiii.ex tranſgreſſione itaq;, & præuaricatione legis naſcitur, & prouenit uitium, & defectus nullitatis.

16 Et quidẽ lex fruſtra fuiſſet poſita, ſi cõtra illius trãſgreſſores, ac in fauorẽ publici iuris, & oppreſſorũ aliqđ ſalubrẽ remedium nõ adinueniſſet potuiſſet nãq; unuſquiſq; inauditus, ac

tus,ac nulla præcedēte cā,& cognitione,ēt ꝑ nō iudicē rebus,ac ꝓprio patrimonio priuari,& ſpoliari,cōtra naturalē iuſtitiā ac propriā ſubſtātiā legis,ſcđm ea quæ poſuit Inn. in c.quæ in eccleſiarū,extra de cōſt. cū alijs de quibus per Alex.cōſ.lxxvij.in cauſa,col.iiij.uer.nam rō,li.ij.& Zab.in cle.j.§.fi.col.fi.de ſequeſt.poſ.& fru.& Philip.dec.cōſi.410. col.iiij.li.v. Taliterq; priuatus & ſpoliatus quaſi nudus & inermis ſine & auxilio legis adminiculo remāſiſſet,ad hoc igitur lex ipſa introduxit remedium,& ius iſtud, per quod nil aliud quam quod leges & iura fuerunt contempta & nō ſeruata in præiudiciū alicuius pretēditur,petiturq; ex integro canonice & legitime procedi,& perperā factū,in irritū reuocari,ac de facto factum de facto tolli,& in priſtinū reſtitui debere,iuxta text.in cle.Paſtoralis,in fi.de re iu.c.primates.ij.q.j.c. frater noſter.xvj.q.i.c.j.& per tot.ij.q.ij.ꝙ iudex facere debet,nam ſicuti fuit facilis ad faciendum , ita facilis eſſe debet ad perperam factum reuocandum,ut uult text.in l.i.§.hoc edictum.ff.ſi mul.uent.no.quem pro. ſingulari ad hoc ponit Ro.ſing.766 poſſeſſio.& cōſi.cccxx.hæc iſtarum,col.j.in fin.eſt gl.in l.ſi procuratores,in uerbo manumitti.ff.de iu.fiſ.& in l.ſi minor,in prin.ff.de euic.fuit celebre dictum Inn.in c.dilecti, & c.querelam,col.ij.extra de elect.quod magnificat Fran.in c.j.in princ.de relig.do.in.vj. cum alijs de quibus per Alex.ad propoſitum,conſi.v.in cā, col ij.uerſ.nam primo,li.ij.& conſi.lij.in cauſa,col.ij.li.vij. & conſi.clxxix.in cauſa in fi.li.vj.plura accumulat Fel.in c. qualiter.j.col.viij.uerſi.iij.limita de accu.cum ſi.

Per hoc igitur remedium uocabuntur,audientur, & de-
17 fenſabuntur non uocati, non auditi, non defenſati merita cauſarum diſcutiētur,ueritas patefiet,ac leges & iura publica tenebuntur,omniſq; dolus,fraus & machinatio excludetur,& tuta remanebit inter improbos innocentia,& propterea non immerito lex uocat remedium iſtud auxilium commune,& meram eſſe defenſionem dixerunt Io.An.Bald.& alij legum uertices,ut diximus ſupra.

18 Si eſt ergo iuris remedium,legum tutamen,pœna temerariorum,auxilium commune,& uera defenſio oppreſſorū,& ob publicam cauſam introductum , quod ſit fauorabile , & benigne recipiendum,dici conueniet,,cum in cōmune utile ſit,ut

& doct.in l.iij.§.condemnatum ff.de re iudi.& Cano.in clemen.ut calũnijs,eo.titu.cum alijs de quibus per Alex.conſ. cclxxxij.col.j.nu.iij.lib.vi.conſ.lix.nu.xvii.lib.iiii. & conſ. lxxvii.nu.ii.lib.ii.& per Dec.conſ.viij.nu.7.lib.j.

23 Si uero nullitas propoſita non ita appareret, ſed altiorẽ requireret indaginem,qm̃(ut experientia docuit)nullitas ſæpe in iudicio proponitur,ut lis in longum protrahatur, idcirco tunc non ratione ipſius remedij intentati,quod legitimum,& fauorabile eſt ex ſui natura,ſed ratione dubietatis, & calumniæ præſumptæ ac conceptæ in proponente. ſuper qua lex diſponit, remedium & cognitio huiuſmodi parum fauorabiliter & benigne in iudicio recipientur arg.tex. in l. qui exceptionem.ff.de cond.indeb. Et ſentit Bal.in l.ſi quis in conſcriben.col.iii.uerſi.iii.caſu.C.de pact.

24 Nam ratione dubietatis fauẽdum eſt ualiditati,& pro ea aduerſus nullitatem capiẽda interpretatio.l.ſi pars.ff.de inof.teſta.l.ſi inter,in fi.l.quotiens. ff.de reb. dub.l.ſi quando. ff.de leg.j.eſt deciſ.Ro.ccccclxviii.utrum ſi contra uerum, in anti.hinc uidemus quòd pro ea,uidelicet quod actus ſit ſolennis,& ualidus, quouſque de contrario non conſtiterit,præſumitur,ut in gl.in l.ſi poſt diuiſionem,in uerb. non poſſe.C.de iur.& fact.ign.& ponit bal.in l.ii.in fi.C.de edi. diui.Adr.col.& in l.ſcriniarios.C.de teſt.mil.Abb.poſt glo. & alios in c.ſicuti,col.4.uer.ſed q̃a ſupra,dẽ re iud. cũ aliis de quib.per Dec.cõſ.xi.diuino igiẽ,col.v.uer.uiſis,lib.i.

25 Prout ẽt qñ actus habet debitam formam ut ſuſtineatur, habilitas perſonarum præſumitur c.in præſentia. ubi Ab. de prob.Idem Abb.in c.cum uirum,in iiii.not.de reg.iur. not. Bal.in l.cum te,col.i.C.de prob.& l.i.circa fi.C.de precib. imper.off.eſt deci.Ro.cccxliii.No.quòd non præſumitur in antiq.& deciſ.vi.in no Aeg.conclu.cxxxiiii.habilitates,ponit Dec.d.conſi.xi.col.v.uer.uiſis igitur,uolumi. & conſilio d clxxxii. col ii.lib.v.

Et regulariter in dubio(ut dixi)capiẽda eſt interpretatio quod actus potius ualeat quam pereat l.quotiens. ff.de uer-

26 bo.oblig.hinc eſt,quod ex duobus factis illud ſemper fingitur præcedere, quod facit actum ualere,ut eſt doct. bart. in l.non ſolum.§.ſed ut probari.ff.de ope.no.nun. & Bal.in l.cũ in teſtamẽto.§.hæc uerba.ff.de hæ.inſt.ponit Ale. cõſ. lxxxj.

effectum quòd actus non ualeat,relatio ipſa fieri non poſſit, ut per Bar.in l.cum uulgari.ff.de do.præleg.no.in l.talis ſcriptura.ff.de leg.j. Card.in conſi.lxviij.in quæſtione cum aliis de quibus per Dec.conſ.xj.diuino igitur, col.vij.uerſ.comprobatur,hoc lib.i.& d.conſ.lxxvii.nu.iii.& v.

28 Inſuper quia annullare & deſtruere actum,dicitur pœna, ut ſupra diximus, & conſtitutio annullans cenſetur pœnalis, propterea in dubio materia hæc non uidetur extẽdenda,per tex.in c.eccleſia noſtra,uer.denique ſtatutum,extra de ele.et per regulam Odia reſtringi, & fauores conuenit ampliari, & in terminis uoluit glo.in c.decet.§.ordinari, in uerb.proceſſus,de immu.eccle.in vi.quam declarat & multum commendat Abb.in c.quã fronte,col.ii.de appel.& c. cognoſcentes,col.i.de conſti.& Fel.in c.ii.extra de teſti.& Caſſad. deciſ. vi.de præb.in fin.

29 Si ergo(concludendo)nullitas propoſita ſufficienter apparebit, remedium iſtud ac ius dicendi nullum benigne ac fauorabiliter recipi conueniet, per ea quæ primo loco diximus, maxime quando nullitates propoſitæ non ſimpliciter figurã ac ſolennitatem iudiciorum, ſed defenſionem partis, & cauſæ cognitionem, ac naturalem iuſtitiam concernent, prout eſt defectus citationis,iuriſdictionis,mandati, & cauſæ cognitionis,ut in ſimili diſtinxit gloſſ.in uerbo, defenſiones,in cle.ſæpe,de uerbo.ſignifica.& latius dicam dum po-

30 nam de eiſdem,ſed ſi fuerint aliæ nullitates non ita releuantes,uel quòd de his parum conſtiterit, tunc ob præſumptionem ualiditatis actus, præſumptamque calumniam proponentis,ac pœnalitatem,non ita fauorabiliter & benigne re-

31 cipienter,& propterea bonus iudex ex meritis cauſæ animi ſui motum informabit, ac omnibus mature conſideratis & circumſpectis,quid agere expediat,ſecum deliberabit, & in dubio ueritatem ipſam ſequi, & cauſæ expeditioni fauere, ac litibus finem imponere debebit, arg.tex.in cle.ut calumnis,de ſentẽ.& re iud.l.ii.C.de fal.aut quæ ſupplicatio.C.de prec.imp.offe.c.ſuſcitata,extra de in inte.reſt.& facit gl.in c.ſuper eo.in uerb.tenebit, de offi.deleg.& l.fina.C.de ord. cogni.ad illius nanque officium principaliter ſpectat lites diminuere.l.quidam æſtimauerint, in fin.ff.ſi cert.peta.l.ii.in princ.ff.de aqu. plu.ar.l. properandum, in princ.C.de iudi.

pro

pro quo ſumma ope, antiqui legum conditores nixi ſunt eaſdem lites nunc antiquorum declaratione, nunc uero nouorum iurium editione, prout poſſibile fuit, reprimẽtes, & coarctantes, ut habetur in proœ.vj.Decret.& patet toto tit. C.ut inf.cer.tem.& de tem.app.per totum, & d.l.properandum, cum ſi. Ita tamen ad expeditionem properet iudex, ne legitimas defenſiones partium abripiat, ne uc præcipiti perſuaſione condemnet, quem culpa non grauat, aut erubeſcenda uarietate immutet, pòſteaquam iuſſerit, ut inquit text.in l.ſi.C.de modo mulc. Mature igitur & deliberate ad ſententiam properet, & cauſam expediat his modo & forma quibus docet tex.aureus in c.Deus omnipotens ij.q.j.c.quæro vj.q.j.c.iudicãtem.xxx.q.ul.c.ſumma ope.xj.q.iii.l. iudices C.de iud.cum ſimil.de quibus ad propoſitũ per. d.Parid.in tracta.ſyn.in.§.an ſi iudex ex forma, col.ii.ubi plura & notabilia dicta poſuit.

Ex his breuiter habes quid ſit nullitas, ſiue ius dicendi nullum, unde dicatur, ac origmem traxerit, & quando pro fauorabili ſeu odioſa habenda ſit.

Et quamuis hic ex antiquorum ordine quotuplex ſit nullitas poni deberet, nihilominus etiam quòd ipſa ex uariis & multiplicibus cauſis oriri poſſit (ut infra uidebimus) quia eadem nullitas quoad ſe unica eſt, & ſimplex, neque ullam, ratione ſui patitur ſectionem, propterea hanc rubricam dimittendo, proſequẽdo utiliora, dicamus primo de modo uidendi proceſſus, & cognoſcendi nunquid ſententiæ ſint ex aliquo defectu nullæ, quod erit pro iuuenibus ſpeculum, quo nullitates ipſas ſpeculari, & facile illas cognoſcere poterunt,

IN RVBR. SEV TITVL.

De modo & ordine &c.

SVMMARIA.

1 *Iuriſdictionis defectus primo loco quærendi ſunt, quia eſt ponere falcem ad radicem.*

2 Iuriſdictionis

2 *Iuriſdictionis ordinariæ defectus, et nullitates quæ eſſe poſsint.*

3 *Iuriſdictionis delegatæ defectus & nullitates qualiter conſiderabuntur.*

4 *Nullitates ex defectu & inhabilitate principalium litigatorum.*

5 *Nullitates ex defectu mandati & poteſtatis comparentium.*

6 *Citationis defectus & nullitates.*

7 *Nullitates ex defectu proceſſus.*

8 *Nullitates ex defectu ſolennitatis, ac formæ ipſarũ ſententiarum.*

De modo & ordine uidendi proceſſus,& cognoſcendi nunquid ſententiæ ſint ex aliquo defectu nullæ.

POSTQVAM primo loco uidimus quid ſit nullitas,ac unde dicatur & proueniat & nunquid ſit odioſa uel fauorabilis, cõſequens eſt, ut antequam ad ulteriora progrediamur,aliquid circa modum reperiendi & cognoſcendi nullitates ipſas,de quibus agere intẽdimus,ac etiam pro faciliori cognitione & memoria eorum,quæ ſparſim & latiori manu inferius dicturi ſumus, hic ſub breui compendio,etiam omiſſis ſcribentium auctoritatibus, ſummatim præmittamus, ut euidentius pateat quot & quales, ſint defectus quibus ſententiæ & proceſſus impugnari poſſunt, de quibus principaliter in præſenti libello tractabimus, illiſque ſic breuiter decurſis, ut ſciant litigatores & ſe defendere,& ab illis, priuſquam fiant, præcauere.

1 Dico igitur eum,qui de uiribus proceſſus ac ſententiæ diſputare, & defectus ſi qui interfuerunt,detegere contendit, in uidendo proceſſum, cautum eſſe debere, ut in primis ponat

ponat falcem ad radicem,ideſt,diligenter quærat primo de iuriſdictione & poteſtate iudicantis, quia cum illa ſit baſis & lapis angularis ac præcipuum fundamentum iudicii, eo ſublato cætera corruent.

2 Videatur itaque primo,ubi,& qualiter ex proceſſu conſtet, de poteſtate,qua uſus eſt in procedendo is,qui ius dixit, ſiue uti ordinarius ſiue tanquam iudex ab alio delegatus proceſſerit,nam ſi formiter de poteſtate huiuſmodi non conſtiterit,ſententia & proceſſus regulariter non ualebunt.

Et ſi tanquam ordinarius iudex proceſſerit, & ſatis conſtet quod tempore proceſſus fuerit ſeu haberetur pro tali, erit uidendum nunquid fuerit iudex competens, ratione rei ſeu cauſæ,litigatorum temporis,& loci.

Ratione naque rei ſeu cauſæ,etiam ordinarius poteſt eſſe iudex incompetens, puta quòd cauſa eſſet meri uel mixti imperii,& iudex pedaneus, uel ex municipalibus magiſtratib.extiterit,aut cauſa ſit ciuilis & ciuiliter mota, & iudex qui cognouit & fuerit latrunculator,& ad maleficia deputatus,uel econtra quòd iudex ciuilis cognouerit cauſam criminaliter motam,uel fuerit iudex ſecularis, & cauſa eccleſiaſtica & ſpiritualis,aut iudex ad certam ſpeciem iuriſdictionis, ac ad determinatas cauſas,puta executiuas breuiores, uſurarum,cauſas fiſcales,cauſas ædificiorum,cauſas ripales,ſeu mercantiles,uel ſimiles,iuriſdictionem illius limitantes,deputatus,& ipſe cognouerit cauſam ſub ſpecie ſuæ iuriſdictionis non comprehenſam,aut cognouerit,& ſententiam protulerit in cauſa ad eiuscuriam non deuoluta, puta quòd nō data neglligētia domini feudi,ordinarius cognouerit cauſam feudalem, uel Metropolitanus, cauſas ſubditorum ſuorum ſuffraganeorum,antequam appellaretur ad ipſum,aut iudex Romanæ curiæ cognouerit cauſam ad eandem Romanam curiam legitime non deuolutam,ſiue quod iudex ſe intromiſerit in cauſa propria,aut ſedi Apoſtolicæ ſpecialiter reſeruata,uel ſimilibus ſub poteſtate ſua non cadentibus.

Ratione litigatorum iudex etiam ordinarius poterit eſſe incompetens,puta quod ſi iudex ſecularium, & litigatores ſint eccleſiaſtici,uel aliis ratione domicilii, rei de qua agitͨ contractus,ſeu delicti uel quaſi notorie non ſubditi, aut uigore priuilegii a lege uel ab homine conceſſi, & iudici notificati,

tificati,exempti aut per mortem ab omni uiuẽtium iuriſdi ctione ſubtracti & ſeparati.

Ratione loci erit incompetens,ſi extra territorium ſuũ, uel in territorio,ſed in loco exempto,ut in eccleſia cũ eſſet ſecularis iudex,aut extra locum ſolitũ maiorum in quo ius dici conſueuerit,iudicauerit,maxime quando eſſet locus in honeſtus,uel partibus non tutus:quia iuriſdictio cõtentioſa ſuis territorio & loco deſignatis circunſcribitur.

Ratione temporis iudex erit incõpetẽs,ſi tempore quo non erat amplius iudex,ut quia finierat,uel aliter expirauerat magiſtratus,uel extra tempus inſtantiæ ipſius cauſæ,ius dixerit,aut tempore quo iuriſdictio,ſeu officium ſuum erat ſuſpenſum, & conquieſcebat, puta tẽpore noctis, feriarũ uel tempore quo aderat,ibidem maior magiſtratus,uel quã do iudex aliquo impedimento naturali,ſeu accidentali iuriſdictionis impeditiuo detinebatur, vt quia erat effectus mẽtecaptus, ſurdus,mutus,vel notorius hæreticus,aut a ſuperiore publice excommunicatus.

Siue iudicaſſet tempore quo iuriſdictio facto partium ſuſpenſa fuerat,ueluti pendente dilatione,aut propoſita formiter legitima recuſatiõe,ſeu appellatiõe,uel relatiõe,aut remiſſione facta ipſius cauſæ ad ſuperiorem(licet hoc caſu potius ſit finita quam ſuſpenſa iuriſdictio)uel conſultatione,ſeu quauis alia dilatione à iure uel ab homine conceſſa pendente,uel quòd proceſſiſſet in cauſa ſimiliter lege permittente,puta in cauſa petitorum,poſſeſſorio pendente,ſuſpenſa,aut poſt allegatum iuſtum & rationabile ex parte litigatorum ut infirmitatis,carceris,obſidonis, uel cuſtodiæ, ſeu uinculorum,aut loci,ſeu itineris propter bella,hoſtilitates,capitales inimicitias,peſtẽ notoriæ non tuti impedimentum,aut corã alio pari,uel maiori magiſtratu ſuper eadem re præuentionem & litiſpendentiam:his etenim caſibus ſuſpenditur adeo,& impeditur iuriſdictio,ut efficaciter & ualide exerceri non poſſit.

Conſiderabitur etiam,ſi is qui ius dixit,erat iudex ſolus, uel aſſociatus,& ſi fuerint plures,nunquid maior pars iudicauerit,& nunquid tempore ſententiæ,ſe ſimul congregarint,& ſimul ſententiã tulerint.Item ſi tempore latæ ſentẽtiæ erant certi de illorũ iuriſdictione,uel potius ex proceſ-

ſu conſtaret, quòd dubitabant, uel errabant circa eam, puta cum eſſent iudices ordinarij, tanquàm iudices delegati pro nunciauerint, uel e contra, aut dixerint quatenus nobis com petat iuriſdictio &c. aut uſi fuerit aliquibus uerbis dubitatio nem circa fundamentum iuriſdictionis demonſtrantibus, quòd etiam procedet, ſi unus duntaxat foret iudex.

3 Et præmiſſa quæ diximus de iuriſdictione iudicis ordinarij, à fortiori in delegata, quæ longe debilior eſt locum ſibi uendicabunt, circa quam, ultra ſuperius dicta, erit etiam dili genter aduertendum primo, ubi, & qualiter cõſtet de huiuſ modi delegatiõe, quia pro ea regulariter nõ præſumitur. Et poſito quòd legitime de ea conſtet, aduertendum erit nun quid per ſimilem delegationem competierit illa poteſtas, qua uſus eſt delegatus in tali cauſa, conſiderando poteſtatẽ, & uoluntatẽ delegantis, capacitatem ipſius delegati, & rem ſeu cauſam delegatam.

Delegãtis poteſtas cõſiderabitur circa hoc, uidelicet nũ quid fuerit talis, quòd alteri potuerit iuriſdictionem ſeu cognitionem demandare, puta ſi erat iudex ordinarius, ſeu delegatus à principe. Item ſi delegationis tẽpore eam, quã alteri dedit, habebat ipſe iuriſdictionem habitu, & potentia, tunc ad actum reducibili, nam ſi præſes antequàm ingrederetur prouinciam ſibi decretam, uel priuſquàm fuiſſent ſibi literæ ſuæ iuriſdictionis præſentatæ, aut priuſquã confirmaretur (caſu quò in officio ſeu dignitate ſua eſſet quis cõfirmandus) & poſſeſſionem officii actualiter nãciſceretur, uel priuſquam conſtaret de impedimento collegæ, quãdo fuiſſent dati cum clauſula, quòd ſi non omnes &c. alii cauſam ſubdelegaſſet, nihil faceret, cum eo tempore haberet ſolum iuriſdictionem habitu, & non actu, ideſt ſibi non competeret adhuc illius liberum exercitium, licet que ex poſt illud ſibi ſuperueniret, puta quod prouinciã ingrederetur, uel pſentarentur literæ &c. Tamẽ delegatio intempeſtiue, & nul liter prout extunc facta, non cõualeſceret, fruſtra ergo alteri daret, quod ipſe non haberet, propterea ſi iuriſdictio dele gãtis quouiſmodo foret ſuſpenſa, uel impedita, aut ceſſaret tẽpore delegationis, uel ratione loci in quo fieret, puta quòd delegãs mãdaſſe, ut ipſe ſubdelegatus in alieno territorio, uel ultra duas dietas, aut quod i loco minus inſigni, cauſam

cogno-

cognoſceret,non ualeret cum effectu talis delegatio.

Voluntas etiam eiuſdem delegantis erit admodum cõſideranda,quæ ex facie delegationis apparebit,uidelicet nũquid delegatio ſub aliqua cõditione,uel modo emanauerit, aut ſi cognitio,uel diffinitio totius negotij, uel ſolius partis,aut cognitio tñ,cõmiſſa extiterit,uoluntas etenim delegantis,& mandati forma ad unguem ſeruanda ſunt.

Erit inſuper animaduertendum, nunquid uolũtas prima delegantis,ex poſt tacite,uel expreſſe ceſſauerit,puta ſi delegans eandem cauſam alteri ex certa ſcia commiſiſſet,uel illam ad ſe aduocaſſet,aut expreſſe,ne ulterius in eadẽ procederetur,delegato inhibuiſſet,uel ſi conſtitiſſet de ſubreptione,aut obreptione ipſarum literarum delegationis, maxime quando ab alio iudice cauſa euocata, fuiſſet,aut morte naturali,uel ciuili ipſius delegantis, reintegra contingẽte,iuriſdictio ipſa expiraſſet.

Capacitas delegati in hoc cõſiderabitur, uidelicet nunquid tempore delegationis fuerit capax iuriſdictiõis, nã aliqui natura,aliqui lege,aliqui moribus,ne iudices fiant,prohibẽtur.Natura,ut mutus,cœcus,ſurdus,ꝑpetuo furioſus, mẽte captus,impubes,& alii qui animi iudicio & itellectu carent ſaltem illum habẽt impeditum.Lege ut ſunt a ſenatu & cœtu proborum,ob obliquam illorum notam & culpam ſemoti,prout ſunt excommunicati,ideſt a cœtu fidelium ſegregati,deportati ſeu relegati uel bãniti,notorie incæſtuoſi,raptores,malefici,hæretici,ſchimatici, iudæi,& alij,quos eccleſiaſticæ & ſeculares leges infames pronuntiant.

Moribus,ut ſerui,religioſi,monachi,fœminæ,& ſimiles qui regulariter (ſi ex certa principis ſcientia aliter non diſponatur)iudices fieri nõ poſſunt,licet qñ ciuili ratiõe ſunt incapaces,ſi uitium ſeu defectus non ſit totaliter notorius, contra illos eſſet excipiendum,quia aliter geſta per illos ipſo iure ualerent.

Cauſa etiam quæ delegatur conſiderari debet,puta ſi tẽpore delegationis pertinebat ad forũ delegãtis,& ad illius curiam fuerat legitime deuoluta,& nũquid fuerit talis,quæ de iure ciuili potuerit delegari,& hoc ſi fuerit in loco ubi ciuile ius Romanorũ principaliter obſeruetur quia canones de hoc parum curarunt. Et præmiſſa tam de iudice ordina-

rio,quàm delegato latius ponuntur & declarantur infra,dū ponitur de nullitate ex defectu iuriſdictionis, ubi caſu occurrente uidere poteris.

POSTQVAM patronus cauſæ ſedulo ac diligenter circa iuriſdictionem animaduerterit,& comperto quod is qui ſententiam dixit,fuerit iudex competens, conſequenter uidebit de perſonis litigatorum,uidelicet nunquid fuerint iudicij capaces,& tales quales ſe in iudicio geſſerunt.

Et ſi iudicium fuerit per ipſoſmet litigatores principales
4 agitatu,uidebit nunquid aliquis ex eis fuerit ex illis, qui ob naturale impedimentum,iudicii funditus incapaces exiſtūt quales ſunt infans,mutus,ſurdus,mētecaptus,aut perpetuo furioſus, quia cum in talibus iudicium non poſſit radicari, nec pedem figere,ſententia,etiam in illorum fauorem lata, non ualebit,prout etiam ſi ciuili ratione eſſet omnino incapax,ut ſeruus.Sed ſi fuerit abſq; illorum culpa, ſed ipſius naturæ uitio,aut aliter inhabiles,non tamen pœnitus incapaces,prout ſunt minores uigintiquinq;, filiusfamilias, ꝓdigus,cui bonis eſt interdictum, uel monachi aut religioſi fiſcus, aut eccleſia quæ funguntur iure minorum,tales quo ad illorum commodum & utile habiles,quo uero ad incommodum & præiudicium inhabiles reputantur,ideo ſententia prc illis legitime non comparentibus lata,erit ualida, ſed contra illos non tenebit.

Econtra ſi fuerint ob aliquam illorum culpam aut delictum inhabiles & à iudicio remoti, puta excommunicati, banniti,aut tales quod prætor illis denegaſſet audientiam, uel ſimiles quibus culpa,& delictū patrocinari non debet, ſententia pro eis dicta non ualebit,ſed contra ipſos manebit firma,hic odio,ibi fauore,iudicio claudicante,prout plenius præmiſſa declarantur infra, dum ponitur de nullitate ex defectu inhabilitatis comparentium.

5 Si uero comparentes alieno nomine in iudicio interfuerint,uidendum erit qualiter de eorum poteſtate conſtet,nā ſi non apparebit,nullitas de plano procedet, ſi conſtabit, diligenter inſpiciatur, & conſideretur tenor, & continentia eiuſdem poteſtatis & madati,& nunquid cām illam legitime comprehendat,& ſub ſe cōplectatur;quia ſepenumero mādata hmōi defectuoſa,& ad cauſam īpertinentia repe-

giuntur. Item aduertatur, ſi ille talis comparens tpe quo cõparuit, habebat notitiam huiuſmodi poteſtatis ab alio ſibi traditæ, quia priuſquam hoc cognouerit, ſe pro talis gerere & poteſtatem illam, quam ignorabat, exercere nequiuit.

Conſiderabitur inſuper ſi mandatum, & poteſtatis datio ex aliquo fuerit inualida, & ineſficax ratione conſtituentis, uel conſtituti, aut formæ ipſius conſtitutionis.

Ratione conſtituentis ineffiax eſſe poterit, ſi ex aliqua cã præfatus conſtituens, aut ſubſtituens adminiſtrationem illius rei, ſeu cauſæ, in qua conſtituit non haberet, uel tunc eſſet aliquo modo a iure, uel ab homine ſuſpenſa, aut impedita quia ſi ipſe non habet, alteri non dabit poteſtatem rem in iudicio deducendi.

Ratione conſtituti, puta ſi ipſe conſtitutus talis officij eſſet incapax, ut ſunt illi, qui neq; pro ſe, neq; pro alijs poſſunt in iudicio intereſſe, ſed omnino ſunt incapaces, prout de naturaliter impeditis diximus, ac ſerui monachi, religioſi, minores, excõicati, & alij qui non habent legitimam perſonam, ſaltim pro alijs in iudicio ſtandi.

Ratione formæ ipſius, conſiderabitur mandatum, qñ ſi careret aliquo ſubſtantiali, uel non eſſet in forma ſolita, & probante, uel ex eo reſultaret aliquod uitium uiſibile ſibi ſidem derogãs, non prodeſſet, uidebitur ẽt nunquid habuerit debitas iuris ſolẽnitates, puta ſi emanauit cum decreto prætoris, uel conſenſu ſuperioris, uel rectoris, qñ conſtituens foret de his, q alioꝶ auxilio & poteſtate regunt̃, & fari pñt ac ſit ſubſolitis hypothecis, & ꝙ præſens, & uolens, ac præſenti, & petenti & ex rationabili cã fuerit conſtitutus, uel ſi ipſe principalis aliqui non poſſet, uel foret abſens, nunqd ipſe iudex ad inſtantiam adminiſtratorum, uel ipſi adminiſtratores cum decreto ipſius iudicis, conſtituerit, & ſimilia.

Præterea ſi conſtituens fuiſſet uniuerſitas, aut collegium cõſiderabitur, nunquit tpe cõſtõnis fuerint legitime cõgregati, & expreſſa (qñ poſſibile eſt) in ipſa cõſtitutione nomina cõſtituentiũ, & ſi ſaltim a dub. partibus ex tribus eiuſdem, & ad cãs dũtaxat pñtes, fuerit conſtitutus. In ſumma erit cõſiderãdũ, nũqd cõſtõ peccet in materia, uel forma.

Vtile ẽt fuerit uidere nũquid mãdatum ſeu poteſtas huiuſmodi, ante actus confeſſionem, tacite, uel expreſſe, expirauerit.

uerit. Expreſſe, ut ſi cõſtitués eundé conſtitutũ reuocaſſet, & ſuper hoc iudicem, ſeu partẽ certioraſſet, tacite, & præſumptiue, puta alterum procuratorem in eadem cã conſtiſtituendo, uel eandem per ſemetipſum ſimpliciter & abſq; proteſtatione pertractando, ſeu liti & cauſæ hmõi cedẽdo aut (exempli cã) eccleſiam cuius occaſione fuerat datum, naturaliter .i. per obitum, aut ciuiliter ut per reſignationem tranſlationẽ, religionis ingreſſum, priuationẽ ſeu quãuis aliã amiſſionẽ, uel dimiſſionẽ, perdendo, nã ceſſante finali cã, pp quã fuit conſtitutus, ceſſare uidetur & ipſa cõſtitutio, quia ob præſumptã eiuſdẽ conſtituentis mutatam uoluntatem, reſolui & reuocari cenſetur, prout latius declarã tur p̃miſſa infra ſub rub. de nul. ex defec. inhab. ſen. nñã. cõp.

6 ET Si principalium litigatorum, ac pro eis comparentium perſonæ repertæ fuerint habiles & legitime tunc ad citationes recurrendũ fuerit, ꝑquirendo ex proceſſu, nunquid debita citatio actum de quo quærit̃ præceſſerit, & ſi nulla apparebit, clarũ erit, quia abſens nõ uocatus dãnari nõ potuit, ſi citatio præceſſerit, uideatur an fuerit legitima, & legitime executa attendendo pſonã citantis, uidelicet nunquid fuerit iudex cõpetens uel an pateretur tũc aliquem ſuæ poteſtatis defectum prout, ſupra diximus. Item ad pſonã citati, puta, ſi fuerint citantis ſubditus. Item ad locũ in quo decernitur citatio, puta ſi extra territorium exiſtens decreuit & ad locũ ad quẽ citat̃, uti ſi ultra duas dietas diſtaret, aut notorie nõ eſſet tutus, & ad tẽpus pro quo quis citatur, puta ſi tpe feriato in honorẽ Dei, ac ſub minus breui termino ac ẽt ad formã ipſius citationis, puta nunquid fuerit ꝑ iudicẽ, & ad partis inſtãtiam decreta, & in ea maxime qñ iudex citans eſt delegatus, & erat prima citatio, quæ fiebat de perſona in longinquis partibus exiſtenti, ſi exprimebatur & inſereqatur illius poteſtas, ac nomẽ iudicis citantis, partis inſtantis, pſonæ citãdæ, titulus cãæ, & illud ad quod quis in ſpecie citabatur, & locus ad quem, ac terminus pro quo citabatur, & an fuerit cõcepta in forma ſolita, & per uerba cõſueta, nã ſi in aliquo deficeret, uel quouiſmodo eſſet æquiuoca, generalis, uel obſcura, nõ redderet citatũ contumacẽ & actus illius uigore factus non ualeret; erit ẽt perquirendũ nunquid actus ad quem quis citabatur, fuerit loco, & tpe in

cita-

citatione expreſſis,celebratus,quia ſi alio loco,uel alio t͞pe fieret actus nõ eſſet ualidus tanq̃ abſq; citatione factus.

Item diligenter aduertendũ erit ad formã decreti ipſius citationis,& qualiter iudex citationẽ exequi mandauerit: q͞m ſi nũcius,ſeu executor in aliquo defecerit,& formã illã ad unguẽ nõ ſeruauerit,non ualebit executio. Itẽ ſi citatio fuerit facta domi,uel in ecclesia,aut alias p̄terq̃ in p̄ſonam citandi,uidendũ erit numquid p̄ceſſerit debita diligentia de perſonã reperiendo,& ſi,puta illa domus erat tũc ſolita habitatio. Itẽ ſi nuntius talẽ citationẽ alta & intelligibili uoce notificauerit,& affixerit,aut copiã in manibus familiariũ dimiſerit uel potius oretenus,& uoce ſubmiſſa illã fuerit executus. Itẽ nũquid ad ſn͞iam præceſſerit citatio p̄ẽptoria (ca ſu quo eã requirat peremptoriũ).i.nunquid præceſſerit trinæ denũciationes,una poſt aliã,cũ dilatiõibus cõgruis, aut una pro oĩbus cum expreſſione perẽptorij, ſeu cõicatione de procedendo ad ulteriora. Item nũquid ad ſingulos actus ſp̄aliter quis citatus,q͞n citãdus erat p͞ns in loco iudicij,aut ẽt q͞n abſens g͞naliter ad oẽs actus citatus,poſt g͞nalem citationem ſemel in iudicio cõparuerit,quia ẽt iſto caſu ipſe citandus eſt ad reliquos actus,cum prima generalis citatio p̄ comparationem fuerit circunducta & reſoluta.

Et ſi fuerit proceſſum cõtra abſentẽ citatũ per edicta,aduertẽdũ erit quis iudex,& qua authoritate hm͞oi citationẽ per edictũ publicũ decreuerit,cũ talis modus citãdi ſpecialiter Papæ conueniat,& uideatur nũquid tũc præceſſerit ſaltim ſummaria cognitio de loco nõ tuto, & ĩpedimẽtis, ne citatio ad partẽ citandã peruenire, & ſi debite.i.ſi in oĩbus locis,uel ſaltim in duobus ex trib.in citatione appoſitis ac in locis uicinioribus domicilio cĩtandi,fuerit ipſa citatio publicata,affixa,& copia petẽtibus tradita.Itẽ aduertatur nũq̄d citatio illa quæ emanauit fuerit generalis cõtra oẽs ſua intereſſe putãtes,quia talis citatio fieri nõ dẽt,neq; arctari, vbicũq; certus,& legitimus adeſt cõtradictor.Vltio uideatur ſi de hm͞oi citatiõe executa,cõſtitit iudici,anteq̃ ſn͞iam promulgauerit,quia ſi nõ fuiſſet de citatione executa p̄ relationẽ executoris,uel alias legitĩe certificatus, n͞ debuiſſet neq; potuiſſet ad actũ alicuius p̄iudicij cõtra abn͞tẽ p̄cedere p̄ut hæc,& multa alia declarant iſ. ſub ti. de nul.ex d͞fe.cit.

7 POSTREMO ſi præmiſſa omnia legitime & recte facta repererit, ad proceſſum recurrendum erit, & uidendum nunquid ordo iudicij fuerit legitime ſeruatus, uel aliquid ex ſubſtantialibus omiſſum, aut ordo pposteratus, puta circa libellum. i. modum agendi intentatum, litiſconteſtationem, iuramẽtum de calumnia (qñ petitur) cauſæ cognitionem, & factam concluſionem (ſi erit cauſa prophana) quæ dñr palmites & ſubſtantialia ordinis iudicialis, & illis, uel aliquo ipſorum omiſſis, uel præpoſteratis, ſnīa non tenet. uidebit ẽt ſi fuerint ſeruati reliqui termini, & ordo ſubſtantialis, qui ex ſtylo ipſius curiæ in qua cauſa agitabatur, ſeruari conſueuit, quod apprime erit obſeruandum, habita ſemper diligenti conſideratione ad qualitatem cauſæ, & iuris communis diſpoſitionem, ac fori illius ſtylum & obſeruantiam.

8 ET SI tela iudicij rite obſeruata reperietur, aduertatur nunquid in ſentẽtia diffinitiua proferenda, ſolẽnitates iuris adhibitæ fuerunt, uidelicet nunquid ſententia fuerit ſcripta in loco ſolito iudiciorum, publice, & corã ſuis officialibus, per ipſummet iudicẽ, lecta & recitata. Et ſi talia legitime fuerint adimpleta, uideat ipſam ſnīam nunquid peccet in materia, uel forma extrinſeca, uel intrinſeca, puta nunquid fuerit expreſſa lata contra ius alicuius conſtitutionis, adeo quod ex ſui facie iuris error manifeſte deprehendatur, uel contra ſtatutum, aut conſuetudinem eiuſdem curiæ: uel aliã ſnīam in eadem cauſa letam, quæ in rem tranſiens iudicatã inter partes fecerat ius, & de qua fuerat exceptum, & iudici facta fides, uel ſi fuerit lata cõtra notoriũ facti, aut iuris, uel ex falſa & erronea cauſa aut a iure reprobata uel ſi euidenter cõſtet de illius iniquitate, aut lata fuerit per falſas pbationes contra abſentem dolo aduerſarij inductas, & per iudicẽ pretio corruptum, aut per ſordes. i. gratiã, ambitionẽ, amicitias, odium, metum, colluſiouem (iſtis tñ caſibus nõ irrita, ſed irritãda foret) ſed in alijs caſibus eſſet irrita, ſicuti ẽt irrita eſſet ſi fuiſſet lata extra deducta & petita p litigatores, adeo quod non fuiſſet conformis petitioni, uel ꝙ non diffiniuiſſet totum negotium & controuerſiam in iudicio deductam (videlicet quando res aut iudicium erat indiuiſibile) aut omiſiſſet reconuentionem licet hoc caſu magis ſit appellandum, quia ſententia non eſſe ipſo iure nulla.

9 Aduerta-

Aduertatur etiam nunquid ſententia non diffiniuit negotium, puta quòd non ſit abſolutoria neque condemnatoria in negotio principaliter deducto, uel quia ſit obſcura generalis, non continens certam ſummam in ſe, neque per relationem ad acta, aut fundata ſit ſuper incerto & futuro euentu, puta, quòd lata ſit ſub aliqua conditione extrinſeca, uel intrinſeca de futuro, & non ſtatim adimplebili, aut ſub conditione falſa, uel omnino impoſſibili, quia, his & ſimilibus caſibus ſententia ex defectu ſolẽnitatis ac formæ ipſiuſmet inualida, & inſufficiens iudicabitur, prout de his uidere poteris infra ſub Rub. de nullit. ex defec. proceſ. ac ſolen. & for. ipſ. ſent. ubi talia declarãtur. Si præmiſſa igitur, patronus cauſæ (uidendo proceſſum) diligenter conſiderabit, de facili, ſi qui adfuerint defectus, ſeu nullitates reperiet. Et quoniam comperta nullitates, neceſſe eſt quòd coram iudice competenti pro illius cognitione & reuocatione proponatur, idcirco ex inſtituto ordine uideamus, quis ſit iudex competens in cauſa nullitatis.

IN RVBRI. SEV TITVL.

Coram quo &c.

SVMMARIA.

1 *Nullitas eorum quæ fiunt extra iudicium, coram quo iudice ſit proponenda.*

2 *Nullitas eorum quæ fiunt in iudicio, ante diffinitiuum ſententiam coram quo proponi debeat.*

3 *Iudex tam ordinarius quàm delegatus in omnibus præter quàm in diffinitiuis poteſt iterũ facere quod minus rite fecit.*

4 *Appellari poteſt ab actu ſeu decreto nullo, et tunc quis ſit iudex appellationis competens.*

5 *Nullum dicitur iniquum.*

6 *Appellans ſeu de nullitate, dicens uel alias grauatus ad iudicem grauantem remitti non debet.*

7 *Nullitas*

7 *Nullitas per appellationem ab interlocutoria, tacite non deuoluitur, ſecus per appellationem à diffinitiua, & num. 12.*

8 *Nullitas poſt diffinitiuam ſententiam coram quo iudice proponi debeat.*

9 *Iudex ordinarius ſuã diffinitiuam ſentẽtiã nouiter prolatam reformare, ſeu de nouo pronuntiare põt.*

10 *Nullitas corã ſuperiore proponi & deduci poteſt.*

11 *Iudex & cognitor ſuæ propriæ iniquitatis nullus conſtitui debet.*

13 *Nullitas ex actis reſultãs dicitur notoria & poteſt à quocunque etiam inferiori iudice cognoſci, quia dicitur incidenter deducta, ac ſuper ea neceſſario non eſt pronuntiandum.*

14 *Iudicis delegati iuriſdictio per pronuntiationẽ nulliter factam expirat, et qualiter intelligatur.*

15 *Auditores Rotæ in cognoſcendo ordinarij, in diffiniẽdo delegati habentur, ideo eorum ſententias nullas reuocare non poſſunt.*

16 *Auditores Rotæ habent iuriſdictionem habitu & nõ actu, & magis ſtrictam quàm cæteri delegati.*

17 *Delegati ad uniuerſitatem cauſarum habẽtur pro ordinarijs, ideo illorum ſententias nullas emendare poterunt.*

18 *Iudices Romanæ curiæ an & qui habeantur pro iudicibus ordinarijs.*

19 *Iuriſdictio generalis ac generaliter cõceſſa p literas ſpeciales quo ad expreſſa eneruatur et extinguitur.*

20 *Iudex ſuperior qui per uiam nullitatis ſeu querimoniæ adiri poteſt, quis ſit intelligendus tam in ordinario*

nario quàm delegato.

21 *Iudici delegato non rite procedenti ordinarius loci reſiſtere poteſt.*

22 *Nullitas an poſſit opponi et deduci corã executore.*

Coram quo poſſit,& debeat nullitas proponi, & quis dicatur iudex competens in cauſa nullitatis.

HAEC eſt antiqua quæſtio,uarijs, & diuerſis locis,uario & diuerſo modo, ab antiquis & modernis doctoribus pertractata ut patet ex his quæ ponit Dyn. in regul. quod ſemel.in princip.extra de reg.iu. et Bart.in l.ſi expreſſim. colum. penul. uer. Quæro coram quo iudice.ff.de appel. & idem Bartol.in l. ſi ut proponis.la.j. ubi etiam Bal.colum.penul. in fi.C.quo. & quan. & in l.ſi præſes.ubi Ang.C.eo.tit.Bal.in l.iiii.& l.abſentem.uer.iii.oppono.& ibi.Salicet.C.de accuſat.& in l.iudex poſt quam, ubi Imola & Alex.& in l.cum quærebatur.ff.de re iud. Bal.in l. Si aduerſus.C.ſi aduerſ.rem iud.& in addi.ad Spec. in tit.de ſenten.colum.i.uerſi.ſententiarum.& in l.tale pactum.§.qui prouocauit.q.xii.ff.de pact.Innoc.in c.de cætero.in fi. de re iud.& c.dilecto.ubi latiſſime ponunt doctores maxime Philip.Franc.q.xxvj.extra,de appel.& ideo Inno.Panorm. Fe. & alii in c.in literis, de officio deleg.& idem Fely. in c. per tuas, circa fin.de ſent.excom.Card. Anchar. Imo.& alii in cle.i.de re iu.Lanf.de orig.in c.quoniam contra.§. Interlocutoriæ.uerſicul.Eſt tamen notandum,numero.22. de probationib.& alibi ſæpe.

1 Ex quorũ dictis ſimul iunctis ſic dici poſſe uidetur, quòd aut agimus de nullitate eorum quæ fiunt extra iudicium, puta contractuum teſtamentorum, & ſimilium, & tunc nullitas huiuſmodi proponenda eſt coram iudice loci ordinario, quia declarare nullitatem eſt ſimplicis iuriſdictionis ideo quilibet ordinarius, inter illos qui de ſua ſunt iuriſdictione, cenſetur iudex competẽs,ut uoluit Bal.in l.Si ut proponis. la.i.ſuper gl.ñ quam ibi uocat ordinariam.C.quo.& quand. iud.& Fran.in d.c.dilecto.q.xxviii.in prin.de appel.& uide-

tur

tur probari in l.ſi dolo.& l.j.C.de reſcind.uend.& l.ſi his.C. de præd.mi.l.ſi pater.C.quand.prouoc.non eſt nec. in quibus patet quòd in ſimili materia iudex ſeu rector loci adeundus eſt,& hoc non habet dubium.

2 Aut agimus de nullitate eorum quæ in iudicio aguntur, & tunc ſubdiſtingue, aut uolumus agere de nullitate ante ſententiam diffinitiuam, puta alicuius decreti ſeu interlocutoriæ,aut poſt,ſi ante,aut agere,& proponere nullitatem intendimus ſeparatim,& abſque appellatione, aut ſimul cum ipſa appellatione, ſi ſolam nullitatem proponere uelimus, tunc quia iudicandum eſt ex eiſdem actis, ne continentia cauſæ diuidatur, nullitas coram eodem iudice proponenda eſt,coram quo cœpta fuit,& pendet controuerſia per reg.l. ubi cœptum.ff.de iud.iuncta.l.nulli prorſus.C.de iud.authē. & conſequenter,cum ibi not.C.de ſenten.l.iiij.de quibus rebus ad eund.iud.ea. Cum alijs de quibus per Inno.in c. cum M.in fin.de conſti.

Et quòd iſto caſu nullitas ſit proponenda coram eodem iudice,& non alio etiam ſuperiore, tenuit Innoc.in c. dilecto.de appel.quem ſequitur Bar.in l.ſi aduerſus rem iu.& in l.j.col.v.uer.denuo quæro.C.quā.prouoc.non eſt nec.Ang. in l.præſes.C.eo.tit.& Lanf.in c.quoniam contra in §. inter loco.nume.21.de probat.cum aliis,de quibus per Fely.in c. in literis.colum.penul.uerſi.primo tamen declara de off.deleg.& Fran.in d.c dilecto.q.xxvii.uer.ii.limita.& c.de appel.

3 In omnibus etenim,præterquam in ſententiis diffinitiuis, poteſt & debet tam ordinarius,quàm delegatus iterum facere quod minus rite fecit,inquit Spe.in tit.de prol. ſenten.§. qualiter.colum.iiij.uerſi.hoc quoque notandum, & Bald.in add.eiuſdem tit.col.ii.uer.proceſſus non rite factus, & facit deciſ.dominorum.cccxlj.dubitatur.in no. & ponunt ſcrib.in l.quod iuſſit, & l.iudex poſtquam.ff.de re iud.c.ſignificantibus c.cum ceſſante.extra de appel.c.ſi à iudice.eo.ti.in.vj.c. in literas.& c.conſuluit.de off.deleg.cum uulg.

4 Si nullitas deducitur ſimul cū appellatione ab aliquo grauamine ante diffinitiuam interpoſita, (poteſt namque à decreto etiam nullo appellari,iuxta tex.in c.exhibita,in fin.de iud.c.ſignificauerunt,de excep.ponit Ant.& Frā.in d.c.dilecto.q.vij.cum aliis de quibus per Alex.con.cxxx. pōderatis

circa

circa fi.lib.vj.(tunc ſi nullitas deducitur in iudicio tanquam grauamen ꝑ iuſtificatione appellationis interpoſitæ,& hoc ſit expreſſum in eadem appellatione,iuxta deciſionem dominorum deciſ.vij.uerſ.ex hoc inſurgit,in no.& cle.appellati.de appel. Iudex appellationis erit iudex competẽs nullitatis,hoc etenim caſu nullitas eſt annexa & inſeparabilis ab ipſa appellatione,prout ſolet notari in c.i.&.c accedens, el ſecundo,ut lit.non conteſt.quinimo appellatio hoc caſu fundata eſt ſuper ipſamet nullitate tãquam iniuſtitia & grauamine,quia omne nullum eſt iniquum.l.ſcire oportet.§.fi

5 na. &.l.qui teſtamento,ubi Bal.ff.de excu.tut. & idem Bal. in l.i.col.iij.uerſi iiij.oppono.C.de fruc.& lit.expẽ.& in addi.Spec.de ſenten. col.xviij.uerſi. ſtatu dicit & ponit Aegi. conclu ccxl ij.appellans,ubi dixit quòd nulla eſt maior iniuſtitia quàm nullitas: nam quod nulliter male fit, & propterea pars grauatur,inquit Bal.poſt glo.in l.ſi ut proponis, in fi.C.quomodo & quando iudex.

6 Et graue eſſet ꝙ taliter grauatus & appellatus , ſeu per uiam nullitatis aut quærimoniæ ad ſuperiorem recurrẽs(iuxta tex.in l.iiij.in uerb. quærimoniæ.C.de accuſa. & glo.in uerb.debitum,in cap.cõcertationi,de appel.in vj.ubi per Archi.& Io.And.& Bal.in d.l.ſi aduerſus rem iud.)remitteretur ad iudicem grauantem,quia hoc fieri nõ debet.l.eos.C. de appel.c.per tuas,de ſen.excom.c.accepta.de appel. ponit Aegid.conclu.xxiiij.Camerarius,niſi aliter ex aliqua iuſta cauſſa ſuperiori uideretur,ut notat glo.in uer.deciſum,in d.l.eos,& eſt tex.in c.qualiter & qñ,de accuſ.& facit tex.in c.olim.de excep.&.c.graue,de offi.ordi.cum ſimi.

Si uero nullitas non foret expreſſa in appellatione,neq; per modum iniuſtitiæ,& iuſtificationes appellationis in iudicio deducerenť, iudex appellationis à grauamine nõ poſſet de nullitate cognoſcere, ex quo nõ poteſt ſe intromittere neque cognoſcere de cauſis nominatim in appellatione non expreſſis,iuxta text. in dicta clem.appellati. Per ſimpli

7 cem igitur appellationem ab interlocutoria nõ deuoluitur nullitas,ſed grauamen duntaxat expreſſum,ut no.in cap.ut debit.&.c.Romana.de appel.& ponit Rot.ccclxxxix.ſi appellet.in no.poſt Inn.in d.c.dilecto , & tenuit Guid.Pap.in tract.de appel.quæſt.lxvij.quamuis ſecus ſit quãdo appel-

latur

latur à diffinitiua, quia tunc etiã nullitas ad iudicem appellationis tacite deuoluitur, & ſuper utroq; idem iudex cognoſcere poteſt, iuxta tex. in l. quædam mulier. ff. fam. erciſ. & l. Carmelia pia. ff. de iure patr. & ita tenet Inn. in d. c. dilecto. & ibi Bal. col. ij. in fi. & Frãc. q. xix. qui hoc declarat, extra de app. & ponit idem Guid. in loco, de quo ſupra. q. xlvj. & Deci. conſil. cclxxv. uiſo, col. iij. uer. nec ob. lib. ij.

8 Si tractabimus de nullitate poſt diffinitiuam ſententiam, tunc ſecundum communem ſententiam doctorum diſtingui cõſueuit, quòd aut proceſſum fuit coram delegato, aut coram iudice ordinario, ſi coram iudice ordinario, & prætẽdens ſententiam nullam petat principaliter eam ex eiſdem actis reformari, habita prima pro nulla, ex quo principaliter de reformatione & incidẽter de nullitate agitur, ratione huiuſmodi incidẽtis quæſtionis nullitas coram eodem primo iudice proponetur, & de ea cognoſcetur, arg. tex. in l. quoties. C. de iud. tenet glo. in d. l. iiij. C. de accuſ. & l. præſes. C. quãdo & quando. & l. i. C. de ſenten. c. uenerabilibus, poſt princ. de ſenten. excommu. lib. vi.

Sed ſi nullitas principaliter deducetur, ac petatur ſententiam declarari nullam, tunc erit in optione ipſius grauati coram quo uelit nullitatem oſtendere, uidelicet nunquid corã iudice primo, uel iudice appellationis, & hæc eſt cõmunis diſtinctio doctorum prout atteſtatur Fely. in c. per tuas, colum. fina. de ſen. excom. poſt Imo. in l. ſi iudex, de re iudi. & idem Fely. in d. c. literis, col. penul. uerſi. quis dicatur etiam competens, de offi. deleg.

9 Poteſt namque iudex ordinarius reformare ſuam ſententiam diffinitiuam nulliter prolatam, ex quo per prolationẽ ſententiæ quæ nulla eſt, eius officium & iuriſdictio nõ expirat, ut eſt gl. ordinaria, & ibi Bal. & alij in d. l. ſi ut propoſuis, la prima. C. quãdo & quan. iu & d. l. præſes. C. eo. ti. l. i. iuncta gl. in uer. profertur. C. de adu. diuer. iud. & d. l. i. C. de ſen. l. ſi accuſatoribus. C. de accuſa. l. fi. ubi Bal. & Ang. C. de ſen. quæ ſine cer. quanti. prof. eſt gl. in c. loci xxxv. q. ix. & facit tex. in c. Diabertum, ibi reiterari oportet, quòd male actum eſt, & c. vii. q. i. & tex. in l. quid tamen, & l. quia. ff. de arbi. et ponunt doct. omnes in d. c. dilecto, & Felyn. in c. qualiter & quãdo, el. i. col xxi. uerſi. viii. fallit, extra de accu. quod pcedet

det etiã ſi iuriſdictio talis iudicis fuiſſet prorogata,& uigore huiuſmodi prorogatio, pronunciaſſet, quia nihilominus ſi ſententia fuerit nulla,poterit iterato pronuutiare,ita Pau. de Caſ.in l.i.in c.i.ff.de iu.& in terminis Gui.Pa. q.ccccxii. utrum iuriſdictio prætermittitur, ponit etiam Capi.in.i.deciſ.Neap.col.vii.nu.26.cum ſeq.

10 Et quòd iudex appellationis,uel ſuperior ſuꝑ cauſa nullitatis huiuſmodi etiã adiri poſſit,probat tex. in l.abſentem C.de accu.l.i.§.i.iuncta glo.in uerſi.iudex qõnis.ff.quæ ſen. ſi app.reſcin.c.fraternitatis,de frigi.& mal.põnit Bar.et oẽs alij in d.l.ſi expreſſim,col.pe. cũ aliis locis, de quibus ſupra in prin.& facit quod põnit Alex.conſi.lxxiii.nu.11.& cõſil. lxvi.li.vi.& hoc maxime ꝓcedit,uidelicet quòd nullitas ſit corã iudice ſuperiore ꝓponenda,qñ nullitas per iniuriã ac malitiã ſeu ſordes ipſius iudicis primi ꝓueniret: quia tunc ulterius corã ipſo non eſſet procedendũ,cũ non ſic ueriſimile,ꝙ pronunciet ac declaret id, in quo uerſatur ſua turpitu-
11 do,et ꝓpterea non debet ſuæ iniquitatis cognitor fieri,ſed iri ad ſuperiorem,ut in d.l.abſentẽ.C.de accu.et Iac.de are. in l.eos.C.de app.quem ſeq.Bal.in l.i.col.iiii.uer.v. quæro C.quando prouo.non eſt neceſ.Ange.in l.ſi expreſſim, col. fi.Fran.in d c.dilecto.q.xxvii.Bal.in d.l.ſi ut proponis, col. pen.in fi.C.qũo et qñ,& Fely.in d.c.in literis, col.fi.de off. dele.Paris de puteo in tractatu ſind.in uerſ.corruptio.col.i. uer.licet ſnĩa iudicis,& tenet Lap.alleg.i.col.fi.

12 Et hoc caſu nullitas corã ſuperiore iudice deducta,totam cauſam ac principale negotiũ deuoluit, ꝓut deuoluit appellatio à diffinitiua,unde talis iudex nedũ ſuꝑ nullitate, quinimo etiã ſuꝑ principali negotio pronũtiare poterit, ut uoluit idẽ Bar.in d.l.ſi expreſſim, col.pe.et d.l.ſi ut proponis, & l.i.C.qñ prouo.Saly.in d.l.ſi præſes.C.qũo & quãdo, & docto.in d.l.iiii.C.de accu.Abb.in c.cum Ioãnes,in fi. de fi. de inſtrorũ cũ aliis de quibus per Alex.conſ.clxxix.proſpectis li.ii Bal.in l.ii.q.xiiii..C.de reſcin.uen.Fran.in c.dilecto q.x.& q.xxxii.ubi no.loquitur,et Lap.alleg.ii.cum fi.

13 Et eſt aduertendum,ꝙ ſi nullitas reſultat ex eiſdem actis & proceſſu, ex quo tunc dicitur patens et notoria, argu.l.ſi quis legatũ.ff.de falſis, cum aliis,de quibus per Alex. conſ. cclxxxii.col.i.nu.3.lib.vi.et conſ.lix.nu.17.lib.iiii. Tali caſu

nullitas

nullitas ſemper cenſetur incidẽter in iudicio deducta, ut uo luit Old.conſ.ccv.& Bart.in d.l.ſi expreſſum,col.antepe.& firmat deciſ.Neap.cclxxiij.diu eſt &c. Idcirco de ea taliter deducta & apparente nedum idem iudex primus, quinimo quilibet alius etiam inferior cognoſcere poterit,cum nulla ſuper ea ſit ferenda ſententia, ſed habita prima pro nulla, de nouo ſuper negotio cognoſcendum ſit,ut in c.fraternitatis, de frig.& male.& ca.cum Bertoldus,& ibi Innoc.in fi.de re iudi.ubi Papa habita prima ſentẽtia pro nulla,de nouo pronuntiat ſuper principali negotio, & quòd de huiuſmodi nullitate ex actis reſultante quilibet etiam inferior cognoſcere poſſit, tenet Bald.in l.ſi aduerſus.C.ſi aduer.rem iudi. & Petruſ.in d.c.dilecto,quæſt.xxviij.uerſ.ſed limita primo,de appella.cum ibidem adductis.

14 Si autem iudex qui proceſſit & diffinitiue pronũciat fuerit delegatus,ex quo officiũ & iuriſdictio ipſius per pronuntiationem etiam nullam expirat, ulterius ſe in cauſa huiuſmodi intromittere nequibit,ſed ad delegantem uel alium ſuperiorem iudicem eũdum erit, ut probatur in ſæpe alleg.l.ſi ut proponis, la prima,& ibi glo.fi. Bal.& ali.C.quo.& qñ iud.l.qualem.ff.de arb.l.ſi de proprietate.C.ſi à non competen.iud.l.cum non eo.C.quãdo prouo.non eſt neceſ.c.in literis,& ibi hoc poſuit Inno.& alij poſt eum,de offic.deleg. Spec.in titu.de ſenten.in §.qualiter.in quarta colũ.Et tenet Rot.deciſ.cccxlj.dubitatur utrum aud.in no.

Quod intellige,dummodo delegatus uſus fuerit mandato,ac ſeruauerit in procedendo illius formam,& ſuper toto principali negotio, non autem ſuper illius parte,aut inſtantia, uel proceſſu pronuntiaſſet, quia tunc eius officium adhuc duraret, & poſſet de nouo pronuntiare, ut dictum fuit de iudice ordinario,arg.c.examinata,&.c.penult.de iudi.& quod ponit Rot.lxxxvj.Si a pronũtiatione:& lxix.actorẽ, & lxxiiij.Si auditor, in no.& facit tex.in l.quid tñ ff.de arb. Ita declarat & ẽt quædã alia ponit Bal.in addi.ad Specu.de ſent.col.i.poſt prin.Saly.in d.l.ſi ut proponis,doctores maxime Franc.in d.c.dilecto.q.xxvij. & q.xxxvj. Abb. & Fely qui ſuք hoc ponit octo limitationes, in d.c.in literis,de offic.delega. Latiſſime ponit idem Fely.in c.qualiter & qñ el primo,col.xxj.uerſ.ſed hanc ultimam,extra de accuſa.ad

quos

quos poteris caſu occurrente conuolare. Et ad Nicolaum Boerium in deciſ.vj.Parlam,ubi examinat articulũ,& aſſerit iudicatũ fuiſſe hoc non procedere in delegato principis, qui in hoc æquirapatur ordinario,& ſi nulliter pronunciauit,iterum pronunciare poteſt ſecundum ipſum.

15 Eſt etiam aduertendum,quòd ſacri palatii apoſtolici cauſarum auditores quo ad præmiſſa habebuntur pro iudicibus delegatis,quoniam etſi habeant ordinariam poteſtatẽ in cognoſcendo,habent tamen delegatam in pronuntiãdo, & diffiniendo, & ideo eorum diffinitiuas ſententias etiam nulliter prolatas non poterunt reuocare,neq; reformare ad inſtar delegatorum,ut ſupra dictum fuit,prout tenent ipſimet.r.p.d. Auditores deciſione.cccxli.dubitatur utrum auditores,&c.in no.& ſentit Specula.in titulo de officio.ordin. §.primo , colum . ſecunda , & titulo de iudi.delega.§.Iam nunc uerſi.item non obſtat , & titul . de citation.§.final.in princip.& titul.pc audit.poſt princ.& per Bart.in.l.præcipimus.§.primo.C.de appel.late per Felyn.in rub.de offic.de leg.col.iii.uerſi.quæro utrum audit.& in rub.de reſcrip.col. ii.uerſ.ex quo forte.Caſſad.deçi.v.num.iii.eod.tit.quinimo auditores præfati habent iuriſdictionem habitu dũtaxat,& non actu,& ideo quotidie in Ro.cu.fiunt commiſſiones,& reſcripta,per quæ datur illis exercitium iuriſdictionis habitu competentis,ut docent ipſimet deciſ.ccccxxix.in cauſa beneficiali,& deci.ſeq.circa fi.in no.ac etiam ipſi ſtrictionẽ in multis habent iuriſdictionem quã cæteri delegati , ut dicit deci.cccvi.Si acta,in no.& patet deciſione.dxcix.licet iudex,& dccccxviii.Sciendum eſt,& dcxix.in antiq in quibus dicitur præteritos dominos auditores non poſſe abſoluere ad cautelam,neq; pronuntiare ſuper deſertione appellationis,abſq; ſpeciali mandato Papæ,quamuis alii iudices hoc facere poſſint,ut ibi per eos.

17 Cæteri autem delegati ad uniuerſitatem cauſarum ordinario æquiparantur,ideo ad inſtar illorum poterunt ſñias ſuas nulliter prolatas emendare,& corrigere,ut uoluit Ang.in.l. iudex.ff.de re iud.& Fely.in.c.qualiter,& quand.el.i.col.uigeſimaprima,uerſic.ſecundus caſus,de accuſa.per Bald.in.l. ſi ut proponis.C.quõ & quã. & multa cumulat idem Fel.in capitu. cauſam colum.quarta,uer.gloſſa,in uerb.unius , de

C offi.

offi.deleg poſt Abb.in.c.cum Bertholdus,colum.vj.uerſi. quia delegatus,de re iud.& Spec.in tit.de offic.ord.§.j.uerſic. Item ordinarius,& ibi Bal.cum aliis,de quibus per Ale. conſ.xii.uiſo,col.ij.in princ.lib.vj.

18 Idcirco Romanus Camerarius,auditor generalis ipſius camerae apoſtolicae,urbis gubernator,uicarius, ſenator,mareſcallus,& auditor contradictarum, qui in dicta Ro.cu.pro iudicibus ordinariis reputantur,ut uoluit glo.in Cle.ſi auditor,de reſ.& cle.ne Romani,in uerb.camerariū, de ele.poſt Hoſti.in ſumma,de offi.ord.in princ.& Spec.eo.ti.in prin. etiam quod eſſet uerū,quòd(proprie loquendo)nullus pręter Papam in dicta Romana curia dici poſſet iudex ordinarius,ſed omnes ſupraſcripti ex generali delegatione procederent,ut uoluit Archid.in.c.experientia.xj.quæſtio.prima nihilominus ex quo ſunt ad uniuerſitatem cauſarum delegati,ad inſtar ordinariorum,illorum ſententias nullas reuocare, & ex integro pronunciare poterunt,per ea quæ ſupra dicta ſunt,quòd intellige procedere in cauſis, quas ipſi tanquam ordinarij,ac uirtute generalis illorum delegationis, & facultatis cognoſcunt,ſecus ſi ex ſpeciali reſcripto cōmiſſio alicuius cauſæ illis demandaretur,quia ſtante huiuſ-
19 modi ſpeciali reſcripto,illa prima generalis commiſſio ceſſare uideretur,per tex.in.c.paſtoralis,ibi iuriſdictio de generales literas attributa,per ſpāles,quātū ad ea quæ ſpāliter exprimuntur,pœnitus eneruatur, &c.& c.j.de reſcrip. & c.ſtuduſti,de offi.leg.Nam mandatum ſpāle gnāli derogat,ut in terminis dixit Ang.in.l.cum prætor,in princ.ff.de jud.& Deci.conſ.dclxiiij.uiſo legali.prope fi.lib.v.& eſt deciſ.Bal.in.c.uero.§.ad hæc,col.v.verſic.ex præmiſſ.de pac. iur.fir.quamuis ſi talia reſcripta uero ordinario dirigerētur mutata,ſed excitata potius diceretur iuriſdictio,iuxta tex. & notata in.l.fi.§.Dato.ff.a quib app.non lic.& in.c.licet in corrigendis,&c.de offi.ord.ponit Fel.in.c.cū ex officij.col. xiij.uerſi.primis eſt,de præſcrip.ubi no. loquitur.

20 Inſuper pro iudice ſuperiore,quoad præmiſſa, intelligere potes ipſum Papā,ad quem omiſſis mediis poteſt unuſquiſque habere recurſum.c.Si quis.c.ad Romanā.ij.q.vj.c. Antiquæ,& ibi gl. fi.de priuil.c.ſi duobus,in fi.cum ibi not. de app.c.ex tenore,de for.comp. Et quod dicit de Papa,intelligi-

telligitur etiam de alio ſupremo principe; qui iter ſubditos ſuos ſemper iudex competens intelligitur.l.ſi cuius.§.ſi uero.ff.de app.reci.aut ſi adeſſent gradus iuriſdictionis diſtincti,& prærogatiua ſeruari deberent,iuxta tex. in l. præcipimus & l.offerendi.C.de app.& trad.Bald.in d.l.ſi ut propo nis.colum.iiij.per not.in c.Romana.de fo.compe. lib. vj. & in c.paſtoralis.in princ.de off.ordi.ponit Bar.in l.omnes po puli.in iij.q.prin.uerſi.iuxta præmiſſa.ff.de iuſt. & iur. ponit Franc.in d.c.dilecto.q.xxvij.& c.ſi duobus.col. pe. ubi illud quod dicit de Papa,intelligit etiam de ſuo legato. extra de app.Et per Abb.Fely.& alios in d.c.in literis,pe.col.in fi.de off.deleg.& per eundem Fely.in c.per tuas.col. fi de ſen. ex commu.ubi etiam reperies nunquid nullitas abſq; appellatione poſſit ab ordinario ad Metropolitanum deuolui, & concluditur magis communiter quod non per text. in d.c. Romana.in prin.de for.compe.in vj.quicquid dixerit Abb. in d.c.in literis,qui ab alijs reprobatur.ut per Fely.ibi, in fi. & Fran.in d.c.dilecto.q.xxvij.

In delegatis uero ſeruabitur modus, & ordo datus in c. ſuper qõnum.in §.porro.de off.deleg. & in c.ſi delegatus.e. tit.in vj. Ideo ſi delegatus principis cognouerit, ſolus prin-
21 ceps,uel is cui ipſe delegauerit,nullitates, & geſta ipſius re uocabit.l.ſi aduerſus.C.ſi aduer.rem iudi.l.j.C.ubi, & quan. l.minor in fi.ff.de min.quamuis etiam ordinarius loci delegato huiuſmodi non rite procedenti poſſet reſiſtere,ut uoluit Domin.in c.ſtatutum in §.fi.& ibi Io.And.de reſcri.in vi.Butr.in ult i.no.& Car.in c.ſtuduiſti.de of.leg.Fran. in c. dilecto.colum.xxiiij.uerſi.limita primo, de appel. Roman. conſil.cccxxxv.col.iij.uer.ij.quia,& ſentit Bald.in d.l. ſi aduerſus,quia iudici etiam ſuperiori quando officium, & poteſtatem ſuam egreditur,parendum non eſt l.non uidetur.§. qui iuſſu.& ibi gl.ff.de reg.iur.ponit Abb. in c. ſi quando.in fin. de reſcrip.cum alijs de quibus ad propoſitum ponit Deci.conſi.lxxij.col.ij.in prin.

22 Nunquid autem nullitas opponi poſſit coram executore, conſueuit dici quod ſic,non quod ſuper illa executor poſſit aut debeat pronuntiare, ſed huiuſmodi incidentē quæſtionem ad ſuperiorem remittere, & interim (ſi de exceptione conſtabit) in exequendo ſupſedere poterit,prout p ſcri

 ben-

bentes in c.de cætero.ubi Panor.poſt Inno. de ſenten.& re iudi.& idem Pan.in c.paſtoralis.§.quia uero.col.ij.in prin. de off.deleg.Anch.in cle.j.col.fi.de re iudi.Inno. in c.cũ in iure.de off.deleg.Bar in l.ſi prætor.ff.de iudi. & in l.a Diuo Pio.in prin.in iii.col.& l. iiij.§.condemnatum.ff.de re iudi. & l.fi.C.ſi ex fal.inſtru.ponit Bald.in addi.Spec.ti.de ſentẽ. colum.vi.uerſi.an coram iudice,& executore, & Lapp.alle. ij.diſputat.col.fi.vbi inter alia dixit,quod licet executor exceptiones contra ſententias non admittat, exceptiones tamen defectus poteſtatis ſuæ,aut committentis concludentes, admittere debet,ut ibi per eum,& latius per Guid. Papæ.q.dlxxiiij.an iudex,ubi uide.

Ex his igitur colligi poteſt,quis iudex ſit competens futurus i cauſa nullitatis. Et uiſo de iudice,neceſſe eſt uidere de litigatoribus,uidelicet q̃s poſſit dicere de nullitate, &c.

IN RVB. SEV TIT.

Quis poſſit dicere de nullitate.

SVMMARIA.

1 *Nullitatem proponere poteſt quilibet,qui non reperitur prohibitus,& numero 5.*

2 *Nullitatem obijcere poteſt etiam is, qui reportauit ſententiam in fauorem.*

3 *Nullitatem obijcere poteſt tam neceſſarius, quàm uoluntarius defenſor.*

4 *Appellare poteſt quilibet ratione ſui præiudicij, & intereſſe.*

6 *Nullitatem quis proponere poteſt, nedum ratione ſui,uerumetiam ratione publici iuris, & intereſſe.*

7 *Statutum quòd bannitus impunè offendi poßit,publicam utilitatem concernit.*

8 *Cauſæ publici iuris humani, et diuini in quibus quiſ*

que de

que de populo auditur, quæ ſint.
9 Nullitatem contractus alienationis rerum eccleſiæ quilibet opponere poteſt.
10 Nullitates, quæ publicam utilitatem concernunt, maxime quando ſunt notoriæ, etiam ex officio iudicis ſuppleri debent, & poſſunt. Et nu. 57.
11 Probatio ex actis reſultans dicitur probatio liquida, & reijci non debet.
12 Defenſiones abſentis quilibet poteſt proponere: quia publice intereſt.
13 Defenſio nunquid deneganda, quinimo ex officio iudicis inueſtiganda eſt.
14 Iuris publici quod eſt principaliter, etiã priuati iuris ſecundario exiſtit.
15 Nullitatem opponere poterit tertius pro intereſſe ſuo comparens, etiam quod cauſa eſſet commiſſa cum clauſula nullitatibus reiectis.
16 Ius tertij in quacunque diſpoſitione ſemper intelligitur præſeruatum.
17 Obligatio quantumcunque guarentigiata non habet ſolitum fauorem, nec exequi poteſt contra tertium, prout contra ipſos contrahẽtes exequeretur.
18 Tertius poteſt de nullitate excipere etiam quòd litigatores principales non poſſent.
19 Tertio nullitatẽ proponenti non obſtat exceptio triũ conformium ſententiam.
20 Tertio ad cauſam uenienti non obſtant renuntiatio, neque confeßio rei principalis, uel ſuſpenſio petitorij, nec exceptio ſpolij, & attentatorum, ſed quo modocunque in iudicio poteſt opponi prout hic.
21 Tertius poteſt nullitatem obijcere etiam quod prin-

cipalis litigator recuſet, & prohibeat.

22 *Tertius ad cauſam ueniens in primis debet docere de ſuo intereſſe ſaltim ſummariæ, ut nu. 24.*

23 *Tertius non impedit appoſitionem ſequeſtri, neque miſſionem poſſeſſionis ſi ſua non interſit.*

25 *Tertius ad cauſam ueniens admittendus eſt in ſtatu & terminis in quibus cauſa reperitur: ideo præcluſa uia principali litigatori cenſetur etiam ipſi tertio illi adhærenti præcluſa.*

26 *Appellationi ab alio interpoſitæ adhærere uolens, debet intra decem dies adhærere.*

27 *Tertius quando militat præſumptio malitiæ, & quòd uenit ad impediendum, & ut faueat reo nõ eſt audiendus.*

28 *Calũnia ceſſat ſi nullitas allegata reſultat ex actis.*

29 *Tertius ſi fuerit inhabilis, & incapax iudicij nõ eſt audiendus in cauſa nullitatis, & numero 31.*

30 *Excõicatus tanquã actor non põt obijcere nullitati.*

32 *Procurator falſus qui ſententiam cõtra ſe obtinuit hæres factus ob eo cuius nomine egerat, nõ poteſt ſentẽtiam hmõi dicere nullam ex defectu mãdati.*

33 *Appellare prohibitus non eſt prohibitus dicere de nullitate: quia remotu uno remedio remanet aliud ſecundũ cõem opi. doctorum declara, ut nume. 36.*

34 *Appellare non licet de iure ciuili in cauſa momentaneæ poſſeſſionis, ſed de nullitate dici poteſt.*

35 *Renuntiatio eſt ſtricti iuris, & non comprehenditur id, quod non fuit expreſſum.*

37 *Nullitate per ſtatutum, uel alias remota non includitur nullitas ex defectu iuriſdictionis, etiã quòd eſſent latæ tres conformes ſententiæ, uel iuratum*

non dicere de nullitate.

38 *Iuriſdictio,& poteſtas pro conſtanti in quolibet actu præſupponitur à lege qualitercunque diſponēte, ideo ſemper opponi poteſt quod non eſt ſententia, ex quo talis non erat iudex, & numero* 40.

39 *Nullitas quando per modum negationis proponitur, ut nego talem fuiſſe iudicem, uel procuratorē nunquam cenſetur excluſa.*

41 *Nullitate remota non includitur illa quæ ex inhabilitate perſonarū prouenit, quæ ſemper opponi pōt*

42 *Nullitas quòd proponi non poßit, uel quòd actus ualeat, paria ſunt.*

43 *Diſpenſatio,& rehabilitatio perſonarum non præſumitur.*

44 *Perſonarum inhabilitas, eſt defectus releuans, & de eo in primis in quocunque iudicio etiam ſummario quærendum eſt.*

45 *Iudex ex officio aſſertum procuratorem ad exhibendum mandatum cogere poteſt.*

46 *Iudex ex officio perſonas inhabiles comparentes, uel etiam teſtes repellere poteſt.*

47 *Clauſula oēs,& ſingulos defectus ſupplendo, &c. nō ſupplet inhabilitates à iuregentiū prouenietes.*

48 *Clauſula motus proprij non inducit diſpenſationem neque habilitatem perſonarum.*

49 *Nullitate remota non includitur nullitas ex defectu citationis, quia eſt iuris naturalis.*

50 *Nullitate remota non includitur illa, quæ ex capite alterius ſtatuti prouenit, neque notoria.i.ex facie actorū reſultans.* 51. *Quia talis non indiget propoſitione, nu.* 52. *et ex offi. iudicis ſuppleri dēt, n.* 57.

53 *Notorium regulariter allegari debet, præterquam ſi ſit notorium ex actis reſultans.*

54 *Nullitas notoria, id eſt ex facie actorum, uel publici inſtrumenti reſultans, etiam termino, & inſtantia decurſis opponi poteſt maxime per uiam exceptionis.*

55 *Nullitate remota non includitur nullitas ineptitudinis libelli, quia etiam iſta dicitur notoria, et irreparabilis prout non includitur etiam nullitas ex perplexitate, & contrarietate inſurgens, et nu. 56.*

57 *Statutum, ac diſpoſitio generaliter loquens ad ueriſimile, & rationabile reduci debent.*

Quis poſſit dicere de nullitate.

DE NVLLITATE dicere, ac excipere poteſt omnis, qui ex ea ſenſerit ſe grauatum, quia eſt remedium iuris, & ſolum quærendum eſt, quis ab eo prohibeatur.
1 argu.text.in l. mutus.§.cum quæritur.ff. de proc.l.ab ea parte.ff.de prob.l.in principip.ff.de teſt.l.ſolēnis.ff.de iudi.l.necnō §.quod eis.ubi gl.or.ff.ex qui.cau.maio. c.ſi.xxx.q.ii.c.inter in corporalia.col.iii.& ibi glo.in uerb. non inuenitur, de tranſla.epi.cum ſi. Et nēpe quo ad perſonas in actu, ſeu iudicio principaliter comprehenſas, & nominatas, non eſt dubium, quia non ſolum is contra quem actus, & ſnīa formati ſunt, uerūetiam is qui ſnīam, ſeu aliū actu in eius fauore confecit, uel reportauit, pot uenire con-
2 tra & dicere de illius nullitate, ut probatur in l.j.C.de liber. cauſ.& in l.ſi tibi.C.de euict.& l.ii.C.ſi aduer.rē iud.l.quēadmodū.C.de agric.& cenſi.l.iubemus.§.ſane.C.de ſac. ſanc. eccl.inſt.quib.alie.lic.poſt pric.Si qs presbyterorum.de reb. ecc.nō alie.no.in.c.diuerſis fallaciis, de cle.cōiu. ponit Ab. in c.trāſmiſſæ.in 3.no.de iurep.& Ale.cōſ.cxxiii. diſcuſſis. co.4.li.j.& cōſ.xciii. Viſis.in prin.& cōſ.ciii.uiſis.col.4.uer.

Nō obſt.

Non obſt.ſecundum lib.ii.& con.cix.uiſo col.ii.uer.nec obſtat li.iiii.Tangit Dec.con.clxxxv.col.iii.in fi.lib.i.& conſi. ccccxlv.in caſu.col.vii.uer.& applicando,lib.iiii.

Si uero fuerit perſona in actu ſeu iudicio de quo agitur, principaliter non comprehenſa,tunc nunquid, & ipſa poſſit ſe hoc iuris remedio adiuuare,& dicere de nullitate actorum,quæ inter alios facta ſunt,dici poteſt quòd ſine perſo-
3 na huiuſmodi fuerit neceſſarius defenſor, puta quòd ab aliquo ex litigatoribus in iudicio nominatus extiterit, iuxta materiam legis.ii.C.ubi in rem actio, &c.quoniam frequenter.§.in aliis,extra ut lite non conte.& per Bal.in auth nũc ſi hæres.col.i.C.de liti.Siue nũc fuerit uocatus, ſed pro ſuo intereſſe ad cauſam uoluntarie ad executionem impediendam acceſſerit ratione ſui intereſſe ac proprii præiudicii nullitatem proponere, uel eam iam propoſitam proſequi poterit.arg.l.ille a quo.§.i.iuncta.l.ita tamẽ.§.quoties.ff. ad Tre. & ibi Bar.& in l.ſi quis libertatem.ff.de pet.hære.& l.Titia.
4 ff.ſolu.matri.prout talis perſona poſſet ratione ſui præiudicii appellare,ut habetur in l.ſuſpecta.ff.de inoff.teſta. & in l. a ſententia,& l.ſi perluſorio.& l.ſi a creditore,& ubique docto.ff.de ap.l.ſuperatus.ff.de pign.l.a Diuo pio.§.ſi ſuper rebus.ff.de re iud.l.parentes.C.de euict.c.ii.in fi.ut lit.pẽdent. in vi.c.cum ſuper de re iud.c.ueniens, el ii.ubi latiſſime ſcribentes,de teſti.ponit Rot.deci.cclxxxii.nota qualiter in antiq.& Alex.conſil.ci.in prin.lib.v.Et quoniam materia hæc tertii pro ſuo intereſſe comparentis eſt ualde utilis & frequẽs,ideo aliqua hic magis utilia repetere nõ erit incõgruũ. Et expediemus(quoad materiam noſtram)articulũ, ponendo regulam, & quatuor illius declarationes , ſeu ampliationes, totidemque reſtrictiones ſeu limitationes ad eandem.

5 Regula igitur ſit,quòd quilibet ratione ſui pleni, uel talis qualis præiudicii,de nullitate dicere poteſt , & hoc per iura ſuperius allegata.

6 Hanc regulam primo(ampliando) declara nedum ratione ſui priuati iuris, uerumetiam reſpectu iuris publici ac publicæ utilitatis procedere, & propterea ſi extaret ſtatutum quòd relegatus ſeu bannitus pro homicidio, impune offendi poſſet,cum ſtatutum huiuſmodi publicam utilitatem cõcernat,iuxta no.in l.i.& ii.C.quãdo lic.unicui, ſi.iud.ſe uin-

di.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

di.cum aliis de quibus per Dec.in conſil.cccxxvii. colum.ii.
nume.3.in fi.poſſet unuſquiſque de populo in iudicio com-
parere,& homicida taliter banniti, etiam per remedium nul
litatis defendere ac tueri, illique taliter comparenti obiici
non poſſet, quòd ſua non intereſſet per doct. Bart. quam
ibi ſequitur Ange.Salic.Fulgoſ.& Pau.de caſt.in l.ubi pa-
ctum, colum.penult.uerſi.ſtatuto cauetur quòd eſt banni-
tus, ubi per d.Alex.C.de tranſact.& Bald.in l.decurionum,
C.de infa.Abb.in c.illa,de accuſat.cum aliis de quibus per
Fel.in c.cum ſuper col.v.uerſi. non ſolum pro intereſſe, de
ſent.& re iud.& Hipp. de marſ.in l.ſi quis v.reperio etiam,
nume.141.ff.de quæſ.

8 Prout etiam quilibet poſſet comparere in qualibet cauſa
publici iuris, ut ſunt cauſæ populares, uidelicet ne quid in
loco publico fiat, uel ut in flumine publico nauigare liceat
& c.Item ut uia publica liceat uti, & de ſimilibus quæ iu-
ris publici humani exiſtunt, ut l.i.poſt princ.& l.ii.§.i.ff. de
interd.uel ne quid in loco ſacro fiat, uel quod factum eſt re-
ſtituatur,aut de mortuo inferendo, uel ſepulchro ædifican-
do, aut ad defenſionem & tutelam magiſtratuū, & ſacerdo
tum,quia quod tales defendantur, publici iuris eſt l.i.§.i.ff.
de iuſt.& iu.l.ſi quis in hoc.C.de epiſ.& cle.iunc.d.l.ii.ff.de
interd.Quod enim in religionem committitur, in omnium
fertur iniuriam, inquit text.in l.Manichæos.C.de hæret.&
9 Manich.Et ideo prælato defenſionem rerum eccleſiæ negli-
gente quilibet poſſet de nullitate contractus alienationis rē
rum ipſius eccleſiæ opponere, ut ſentit Rot.dec.clix. nota
qualiter in aut.& tenet Ale.in l.quod dicitur poſt Io.de Imo.
ff.de uerb.obl.quos ſequitur Matth.de affl. deciſ.cvij.in cau
ſa domini.nu.3.& pro quo uidetur glo.in uerb.œconomos,
in l.iubemus,in.§.ſane.de ſacroſan.eccl.& glo.magna in ult.
parte in c.cum eccleſiaſticæ,de excep.& in c.ſi quis præsby
terorum in uerb.perſonis de reb.eccl.nō alie.cū aliis ad pro
poſitū congeſtis per Fel.in c.cum olim col.ij.de teſt.& An
ge.inſt.quib.alie. non lic.col.iij.in prin.& quod ponit Lap.
alle.xj.trac.vij.& Hip.i.d.l.Si quis v.item eſt caſus nu 131.
ff.de quæſt.Cum enim talia ſint publici iuris diuini, ac utili-
tas religionis & eccleſiæ procuretur, idcirco quilibet audiē
dus erit.c.cum in cūctis,de his quæ ſi.a ma.par.cap.c. Nice-
na.

ſona.xxxj.d.quinimo nemine cōparente nullitas hoc caſu ratione dictæ publicæ utilitatis ex officio a iudice ſuppleri poſſet,ut uol.Bal.in l.ſi unus.§.pactus ne peteret,col.xiij.ff. de pact.& in l.plane.in fi.ff.de pet.hære.cum aliis de quibus per Alex.in conſi.lxxvij. Viſis dubitationibus col.pe.uer.ſecundo reſpondeo, lib.iij.Maxime quando nullitas ex facie actus reſultat,quia tūc iudex ne ſe fundet in actu nullo, poteſt & debet ex proprio officio ſupplere, ut uol.Car.in cle. j.q.xix.de re iud. Et idem Alex.in con.ccxxviij. ponderatis,
11 col.j.uerſ.tertio lib.vj. Talis enim dicitur probatio probata & liquida ex lege inſurgens,ut uoluit glo. in l.ſi tutor.C.de peri.tu.& Bar.in l.neceſſariis.C.de acq.hære.Idcirco reiici non debet,ut per Bal.in l.unica col.ij.uerſ ex hoc.C.ne lic. ter.prouoc.facit tex.in l.Mercalē.C.de cōdi.ob trup.cau.& gl.in l.j.C.ubi & apud quos,& not.in c.cauſam quæ. de iud.
12 Poterit itaq; unuſquiſq; comparere,& officium iudicis implorare ut recipiat defenſiones abſentis criminaliter inquiſiti, & ad hoc opponere nullitatē proceſſus ſeu banni, hoc enim publice intereſt l.ſeruum.§.publice.ff.de procur.l.pe. §.ad crimen.ff.de pub.iud.& per Ang.in l.quos prohibet.ff.
13 de poſtul.Defenſio nanque & innocentia nunquam excludi debent cle.paſtoralis,de re iud.cum aliis de quibus per Ale. in conſi.cxxiij.Viſo col.ij.lib.v.& Deci.con.vij.nu.8.Quinimo ex officio boni iudicis inueſtiganda eſt l.& ſi non defendantur.ff.de pœn.l.j.§.fi.ff.de quæſt. Vbi autem iudex poteſt ex officio ſupplere,poteſt quemlibet etiam ad id comparentem,audire, ut arg.text.in l.ſeruus bonorum.ff.de bo. poſſ.& latius firmat Dec.conſi.ccccxxix.licet col.ij.in prin. li.iij.quia etiam nullitas eſt ac dici conſueuit defenſio,ut per Ioan.And.in c.j.de reſcri.in vj.in Noue.cum aliis,de quibus ſupra ſub rub.ſen.q.j.præſentis tract.
14 His igitur ac ſimilibus caſibus dici non poteſt, quòd aliqualiter non interſit comparentis,ex quo ea quæ publici iuris ſunt principaliter, ſunt etiam iuris ſingulorum ſecundario,ut uol.gl.in l.popularis in uerb. non poteſt ff.de popul. act.& not.in l.j.§.huius autem ſtudii.ff.de iuſt. & iur. Vnde nō ſumus extra regulam omnino , & quia inhabilis ſemper reputat habilis quando actus tendit in bonum publi.argumen.text.in l.ſi quis in graui.§. hi quoque , & ibi Bald.ff.

ad

ad Sally.de quibus meminit idem Hip.in d.l.ſi quis v.& vltra prædictos,nu.142.de quæſt.
15 SECVNDO principaliter (ampliando) declarat regulam ſupra dictam,uidelicet,tertiam perſonam pro ſuo intereſſe comparentem de nullitate excipere poſſe,etiam quòd cauſa expreſſe commiſſa foret, cum clauſula uidelicet nullitatibus & quauis appe.remotis &c. Talis nãque clauſula ad tertii præiudicium non ſe extendit,& propterea,illa non obſtante,taliter comparens nullitatis remedium intentare poterit,per text.& gloſſ.in uerb. intentionis, in c.ſuper eo.de off.deleg.ponit Barto.in l.j.§.interdum uerſ.quæro &c.ff.a quib.app.non licet,& Fel.in c.ueniens, el ij.col.ij.uerſi.prime concluſio.de teſt.ponit Iaſ.in l.a Diuo pio.§.ſi ſuper rebus,col.fina.uerſi.ad idem facit.ff.de re iud.& Bald.in l.cum filius,per illum text.ff.de mili.teſtamen.cum aliis de quibus per Dec.conſi.dclxiiij.uiſo.num.7.ubi hoc tenet lib.v.& po
16 nit Anto.Corſ.in fin.in uerb.clauſula, & idem Deci.conſil. cxcviij.col.iiij.in princ.per nullam etenim uerborum plenitudinem, quæ in reſcriptis,aut alibi ponatur, nunquam ius tertii intelligitur ſublatum,ut ibi per eos, & facit text.uulg. in l.iij.§.ſi quis a principe.ff.ne quid in lo.pub.& l.ſi reſcripta.C.de prec.impe.off.canonizata in c.reſcripta ubi gl.magiſtralis.xxv.q.ij.hinc uidemus obligationes ac inſtrumẽta
17 quantumuis pregnantia & guarẽtigiata,contra tertias perſonas in eiſdem non comprehenſas, non habere ſolitum fauorem,nec eo modo exequi poſſe, quo in perſonas obligatas & contrahentes exequeretur,ut magiſtraliter uoluit Inno.in c.quia.v. de iud.& Bald. in l.j.col.ij.C.commu. delega.Alex in l.j.§.fina.in princ.ff.ad Trebel.Franc. in c.ex ratione col.xxvj.q.v.de app. Imol. in clemen.j. colum.iij.de re iud.Fel.in c.cum ſuper col.vj.uerſ.amplius dixit,de re iudi.cum aliis,de quibus per Alex. conſi.xcv.uiſis col.iij.uerſi. unum eſt,& conſ.clxxxviij.uiſo proceſſu.col.j.in princ.lib. ij.& Dec.in conſi.cxcviij.nu.v.lib.j.& ponit idem Ale.conſ. lxxxvj.lætatus in fi.lib.vij.& optime in cõ.lxxxiij. uiſo col. fi.lib.iij.& conſil.ſeq.col.ij.in fi.cum ſi. ſicuti etiam de ſententia dici conſueuit,quæ non eſt contra tertium exequenda ſine cauſæ cognitione, ac nouo proceſſu, ut docet Rot. cccclxxxij.ſi ſententia.in no.& deciſ.Nea.ut per Cap.deciſ.
cxxviij.

cxxviij.in cauſa dom.in fi.Si modo iſte tertius non eſſet hæres condemnati uel obligati iuxta doct.Bar.& Ang.in l.poſtulaſti.ff.ad Treb.cum aliis de quibus per Iaſ.in.§.fuerat,ſu per glo.in uerb.Tranſtulimus,num.60.inſt.de act.Et plenius ponit & declarat Boerius deciſ.i.loquens de hærede & ceſſionario, contra quos antequam fiat exequutio, quòd ſint tales,conſtare debet,aut fideiuſſor iudicii,ut plene per Gui. Pap.xxvi.fuit in q.iii.

18 Tertio (ampliando) declara regulam prædictam procedere etiam quòd exceptio nullitatis ipſi reo.in cauſa principaliter exiſtenti non competeret,puta quòd eſſet hæres inſtitutus, qui contra legatarios uel fideicommiſſarios nullitatem teſtamenti obiicere non poteſt. Filius tamen præteritus,uel quilibet alius ad cauſam,forſan inter eoſdem hæredem & legatarios motam pro ſuo intereſſe ueniens,nullitatem eiuſdem teſtamenti proponere poterit, per text.in l. Ita tamen.§.quoties,& ibi Bart.in princip.cum aliis iuribus per eum alleg.ff.ad Treb.& ſequitur deci.Neap.ccxxxv.An tertius, in ultima colum. prout uidemus quòd licet cedens non poſſit de nullitate aut ſimulatione ceſſionis opponere, illud tamen poteſt tertius,prout dicit Bar.in l.per diuerſas, v.præſumitur &c.C.manda.quem ſequitur Ale. con.xxxvi. uiſo in princ.lib.ii.

Quinimo eidem tertio pro ſuo intereſſe nullitatem oppo
19 nenti non obſtaret exceptio trium conformium iuxta terminos clemen.i.de re iud.ut uoluit Cardi.poſt Ioan. de lign.quos refert & ſequitur idem Fely.in d.c.ueniens col.vi. in princi.& uidetur deciſ.dominorum deciſ.iii. ſub rubri. de ſenten.& re iud.in antiq.de Biſſig.& deciſ.clxv.nota quòd ubi ſunt eo.tit.in authen. quod intellige prout ibi, & tenet Alex.d.conſi.lxiii.uiſo col.fi.lib.iii.& conſil.lxxxiiii.in cauſa,col.iii.in princ.eod.lib.

20 Prout etiam non obſtaret eidem tertio confeſſio ſeu renunciatio ipſius rei principaliter conuenti, ut docet Bal.in aut.nunc ſi hæres.col.ii.C.de lit.& Canoniſtæ in d.cum ſuper,& ſentit Ale.conſi.clxxxviii.uiſo proceſſu, col.fi.lib.ii. Minus obſtaret ſibi ſuſpēſio petitorii,quia hic tertius ſuſpēſionem huiuſmodi non obſtante in petitorio audiri deberet, ſecundum Rot.deciſ.clxxxv.nota quòd ubi quis. in antiq.

&

& deciſ.cxlix.ſi inter.in no.prout etiam dicitur quòd exceptio ſpolii & attentatorum ipſi tertio nõn obſtant, quominus illis non purgatis etiam in cauſa poſſeſſionis ſeu proprietatis audiri poſſit, iuxta notata per gl.in c.non ſolũ & c. Romana.§.in alium de ap.li.vj.Io.Mona.in c.cupientes, de elec.eo.li.& tenet Rot.deci.ccccxxxviij.fuit dubitatum pone quòd & cxlix.ſi inter Titium.in no. & Ab. in c.in literis. in ult.col.de reſt.ſpol.& in c.ſuper ſpoliatione in iij.not.de ord.cog.Io.Mil.in uerb.exceptio ſpoliationis, Fel.in d.c.ueniens in iiij.col.Et intellige dummodo taliter comparens ab ipſo ſpoliante uel attentante cauſam non habeat,ut declarat deciſ.Nea.cccliiij.in cauſa, nu.xxj. Et in ſumma iſte tertius quaſcunque exceptiones ex perſona ſua ſibi competentes, allegare poterit,puta iudicem ſuſpectum,ut in c.cum ſuper, de off.deleg.Abb.& Franc.in c.ſpeciali.in x.q.de ap.Corſet. in ſing.in uerb.recuſatio . Vel etiam ſi iſte comparens foret defenſor neceſſarius, priuilegium fori opponere poſſet, ut in c.clericum nullus xj.q.j.& ponit Abb.in c.quoniam frequenter col.xj.num.28.ut lit.non conteſt. Quamuis legiſtæ contrarium teneant, per tex in l.uenditor.ff.de iud.prout ẽt poſſet ex eius perſona etiam poſt publicationem & cauſæ concluſionem,reſt itutionem petere., ut p er Bal. in d.auth. nunc ſi hæres.C.de lit.& deci.N eap.xv. Vtrum ſi author.& dec.ccxxxv.ac teſtes examinare,ut ibidem & per Bar.in l. ſi perluſorio.ff.de ap.cũ multis ſimi.quæ ad iſtum propoſitum congerit Fel.in c.qualiter & quando el j.col.vij.uerſi.ſecundo limita niſi tertius,ubi uidere poteris,extra de accu.

21 QVARTO & ultimo(etiam ampliando)ſupradictam regulam declara unumquenque pro ſuo intereſſe audiri debere,ac nullitatem obiicere poſſe,etiam quod reus principalis hoc recuſaret & expreſſe prohiberet,ut in l.principaliter,la. ij.C.de libe. cauſ. & in l.ſententia , & d.l. ſi perluſorio.ff.de ap.& doc.in d.c.ueniens,& c.cum ſuper.& declarat Bal.in l. unica.C.ſi unus ex plurib.Spe.de app.§.i.col.fi.uer.ſed quid ſi ille,& Bal.in d.auth.nunc ſi hæres ii.col.& Ale.ad Bar in d.l.ſi perluſorio,in uerb.ad teſtes,in fi.& facit tex t.in l.ſæpe §.ſcientibus ff.de re iud.Quinimo ſi principalis cauſæ defenſio ad ipſum comparentem ſpectaret, & de colluſione inter litigatores ueriſimiliter dubitaretur,poſſet eundẽ a cauſa remoueri

moueri facere, ut in c.ii.de proc.in vi.l.ab exeutore.§. alio, & d.l.ſi perluſorio.ff.de ap.& declarat Bal.in d.auth. nunc ſi hæres ii.col.& doct.in d.c.cum ſuper ubi uidere poteris.

22 MODO limitando & reſtringendo regulam ſupra ſcriptam, declara quòd tertia perſona in iudicio comparens, ac nullitatem proponere uolens audienda, erit dummodo in primis conſtet iudici de intereſſe taliter comparentis, quando non uocatus neque ob alio nominato uoluntarie ad cauſam accedit, & hoc per l.i.de ap.recip.in prin.c.non ſolet ii. q.vi.c.cum inter de elect.c.de his, de accuſ.cum aliis de quibus per Dec.in conſi.cccii.nu.iiii.& Aegi.concluſ.xxix.in ſi. Audiri etenim non debent hi, quorum non intereſt, ut in

23 præalleg.iuri.& propterea tertius non poſſeſſor audiri non debet ad effectum impediendi ſequeſtrum beneficii ab altero poſſeſſi, etiam quod ius ad beneficium huiuſmodi prætendat, Nam quòd illius fructus ſubſequeſtro & in loco tuto ponantur, eſt ſibi potius utile, quàm damnum, & propterea ad ſequeſtrum impediendum non auditur, ut declarat Rot. deci.cccxciiii.Nota quòd ſi feratur, in anti.& cccxc. Si feratur, in no. Prout non deberet audiri etiam quoad impediendam miſſionem in poſſeſſionem rei non uacantis, ſed ab alio occupatæ: Ex quo eo modo quo poſſeſſionem a primo auocare potuiſſet, poterit eandem auocare a ſecundo poſſeſſore, ideo ſua nō intereſt, ut declarat Inno.ab omnibus approbatus, in d.c.ueniens, de teſt.& Bar.in l.a diuo pio.§.ſi ſuper rebus, col.ii.de re iud.& l.pen.ff.de pe. hæred. & l.ita tamen §.quoties.ff.ad trebel.

24 Satis autem fuerit docere de intereſſe cōparentis ſummarie, uidelicet per iuramentum, uel unum teſtem, aut alias ſaltim apparenter, quamuis probatio omnino non concludat, quia talis probatio præambula & præparatoria, non autem deciſoria exiſtit, ideo ſatis fiet ſummaria ut d.l.a diuo pio §. ſi ſuper rebus, de re iudi.& l.iii.§.cauſa.ff.de carbo. edict ponit Bar.in l.i.§.quòd ſi ſit aliqua.ff.de præto.ſtip.& l.ſi quis alibi.§.ſi quis ex his.ff.de lib.agnoſ.& Bald.in l.eum quem col.iii.uer.dic pro ſolutione.C.de fidei.& Rot.deciſ.liii.Nota quòd ubi ſunt in aut.cum aliis de quib.per Canoniſtas in d.c.ueniens.Vbi Fel.poſt alios col.iiii.uerſi.quinta concluſio.& c.cum ſuper col.vi.de re iud.

25 Secundo

25 SECVNDO (limitando) dictam regulam declara & intellige, quòd taliter comparens admittendus erit, & recipietur in ſtatu & terminis quibus tunc cauſa reperitur, ut in c. fi. in fi. ut lit. pend. lib. vi. Bal. in l. ſi eo tempore, in fi. C. de remiſſ. pig. ubi uoluit quòd tertius pro ſuo intereſſe ad cauſam ueniens, eiſdem terminis arctetur, quibus arctantur ipſimet litigatores, per c. ut circa, de ele. in vi. & ſequitur deciſ. Nea. ccxxxv. An tertius. col. fi. Et propterea ſi ex ſtatuto uel alias inſtantia ad nullitates proponendum tunc temporis eſſet perempta, & tertius comparens litem huiuſmodi agitari ſciuiſſet, amplius ſuper nullitatibus non audiretur, quia præcluſa uia principali litigatori, cenſetur etiã tertio eidem principali adhærenti præcluſa, ut not. Petr. de Ancha. in cle. conſtitutionem, de elec. & in d. c. ii. in fi. ut li. pend. lib. vi. & trad. Alex. poſt Bar. in l. ſi perluſorio. in uerb. teſtes. ff. de appel. & in conſi. lxxxii in cauſa inter Petrum col. fi. lib. i. prout idem
26 ſeruari uidemus in adhærentibus appellationi ab alio interpoſitæ, quia intra tempus ſtatutum ad appellandum, uidelicet decem dierum adhærere debet, ut uol. gl. in c. ut circa, in uerb. adhærentes, in fi. de elect. & in c. concertationi, in uerb. grauatum. in fi. de app. lib. vi. Tenet Bal. in auth. hodie in fi. C. de ap. & Rot deci. ccxxv. adhærentes, in no. cum aliis, de quib. per Fel. in d. c. ſuper in fi. de re iud. & Ale. in conſi. ci. uiſo. col i. & con. cxxxv. ponderatis, col. ii. uer. & eo magis lib. ii. & Guid. Pap. q. xiii. ego retuli.

Et intellige (ut dixi) quando taliter comparens habuit notitiam litis motæ, ſecus ſi eam ignoraſſet, quia tunc ſibi non imputaretur, arg. c. quamuis, cum materia, de re iudi. & l. ſæpe. ff. eod. tit. Card. in cle. i. q. iiii. eo. tit. & Fel. in d. c. ueniens, colum. iiii. uer. ſecundo fallit, de teſti. & notabis unum in hac materia, quòd in caſibus in quibus ſententia nocet tertio, non nocebit, ſi lata fuerit contra abſentem, aut non defenſum, ut tenet & late comprobat Alex. conſi. lxxxiiii. in cauſa col. i. & ii. lib. iii. Et Hippoly. ſin. iiii. incipiente, Quamuis aliquo caſu &c. & Matheſi. ſingul. xxvi. Nota regulam &c. Et Boer. deciſ. lxxix. col. ii. nu. 5.

27 TERTIO, (limitando) ſupra ſcriptam regulam declara, tertium comparentem ac nullitates proponere uolentem audiendum & admittendum fore dummodo non

adſit

adſit præſumptio.malitiæ ſeu calumniæ,quòd talis ueniat ad cauſam ut faueat ipſi reo conuento,& cauſam impediat & differat expeditionem,tunc enim audiri non deberet ad effectum impediendi,argu.c.ſuſcitata,extra de reſt.in int.& glo.in.c.ſuper eo.in uerbo,tenebat,de offi.deleg.ponit Fel. poſt alios in.d.c.ueniēs,col.iij.uerſ.Fallit primo,de teſti.& dec.Neap.ccxxxv.col.iij.num.5.Debet nanq; quis pro ſuo iure ac præiudicio,non autem ad utilitatem & commodum rei conuenti principaliter ad cauſam accedere , ut declarat Bald.in d.auth.nunc ſi hæres.ij.col.uerſi.quartum corolla-
28 rium.C.de litig.poſt Inno.& alios in d.c.cum ſuper,calū-nia tamen & malitiæ præſumptio ceſſaret,ſi nullitas exaduerſo allegata,ſeu intereſſe comparentis,appareret,uel reſultaret ex actis,quia tunc dicitur euidens & notorium , ac omnem malitiam & calumniam excludit,ut per Alex.conſ. cclxxxij.col.j.num.3.lib.vj.& conſil.lix.num.17.lib.iiij. & conſi.lxxvij.nu.2.lib.ij.& Deci.conſi.viij.nu.7.lib.j.

29 QVARTO & ultimo(limitādo)ſupra ſcriptam regulam declarat & intellige,dummodo perſona ipſius comparentis ſit habilis & capax ad huiuſmodi remedium in iudicio proponendum,quia alias non eſſet audiendus,puta ſi eſſet excommunicatus,per c.pia.in fin.de excep.lib vj.quoniam ex
30 quo uenit ad cauſam ueluti actor , ſi fuerit excommunicatus,non poterit dicere de nullitate,ut uol But.Imol.& Ab. in c.ſignificauerunt , ubi etiam Felyn.ibi , colum.vij.in fi.& in c.fin.colum.iij.in.vi.Fall.extra de excep . poſt Ancha.in conſi.cccxxix.ad dubia,per c.j.de reſc.in.vj.Secus ſi in cauſa eſſet reus nam excipiendo & ad defenſionem ſuper nullitate etiam excommunicatus audiretur,ut per Bald.in c.intelleximus,de iud.& Alexand.in l.de pupillo.§.ſi procura
31 tor.circa fin.ff.de ope.no.nuncia .¦Et quod dicimus de excommunicato,intelligimus etiam de quocunq; alio inhabili & incapaci in iudicio ſtandi,ut puta ſeruus , religioſus,filiusfamilias,& alii,qui ſine conſenſu ſuperiorum regulariter in iudiciis ſtare non poſſunt.Materia etenim & remediū iſtud nullitatis ſine iudicio expediri non poteſt , ut inquit Bald.in rub.C.quo.appella.non reci.Idcirco incapaces iudicii poterunt,& debebunt ab huiuſmodi obiectu,& exceptione repelli.

D 32 Quid

32 Quid autem ſit de illo falſo procuratore, qui ſub nomine ueri procuratoris egerit & ſuccubuerit, ac poſtea hæres ab eo, cuius noĩe egerat, inſtitutus, uult agere de nullitate ſen tentiæ contra ſe procuratoris nomine latæ, nunquid ſit audiendus, fuit antiqua quæſtio. Pilei, & cõcludi conſueuit ꝙ talis non ſit audiendus, cum ſententia huiuſmodi quoad ipſum falſum procuratorem lata, ualuerit, licet reſpectu domini nõ fuerit ualida, ut tenuit gl. in l. ſi expreſſum, in fin. de appell. quam ſequitur Rot. ut per Aegid. conclu. xxix. ſententia, per. l. iii. § falſus. ff. rem rat. hab. & l. i. ff. de ſuperfic. Vnde talis in exceptione huiuſmodi ſũmoueri debebit, ꝓut cõcludebat ille antiquus doctor, quem ſecutus eſt Spe. in tit. de ſent. §. qm̃, col. iiij. uerſi. qđ ſi procurator, ubi late ponit Io. An. qui etiam ponit qõnem de iudice ſuccedente illi, contra quem ſñiam tulerat, nũquid poſſit proſequi cauſam nullitatis eiuſdemmet ſuæ ſẽtẽtiæ, ubi uide per eum.

33 NVNQVID autem (aliquo modo) ſimpliciter appellare prohibitus, intellgatur etiam prohibitus dicere & excipere de nullitate? Breuiter omiſſis pluribus, dicendũ eſt ꝙ non, quia cum appellatio, & nullitatis dictio, ſint duo iuris remedia adinuicem ſeparata, ac ex diuerſa cauſa orientia, remoto ſimpliciter uno, remanet aliud, & prohibitio & remotio huiuſmodi ad aliud extendi non debet, tanquam à iure communi exorbitans & odioſa, ut uidetur deciſ. Bald. in l. eos. §. ne temere, in prin. per illum text. C. de appella. dum inquit, quod lex pœnalis ac prohibitiua appellatiõis ad nullitatem, quæ ſeorſum ab ipſa appellatione examinatur, nõ extenditur, per illum tex. & text. in l. contra maiores. C. de inoffi. teſta. Secus ſi nullitas eſſet permixta appellationi, ſecundum eum, & idem Bald. in l. cũ lege, in prin. C. de epiſc. & cler. aſſerens quod licet ex forma ſtatuti teſtamentum inſinuatum reprobari non poſſit, poterit tamen dici nullum ex defectu ſolennitatis. Idem etiam ſentit in addi. ad Spec. colum. xviij. uerſic. ſtatutum dicit & in l. tale pactum. §. qui prouocauit, quæ. xiij. ff. de pac. & ponit Franc. in c. dilecto, quæſt. lvij. cum ſeq. extra de appell. Et quòd remota appellatione reliqua iuris remedia nõ ſint ſublata, eſt communis ſententia doctorum, ut inquit Deci. in conſi. dxxxiij. iuridicas, col. ij. in princ. per tex. in l. domus, in prin. ff. de ſeruit. ruſt. præd.

ruſt.præd.& l.plane ubi Bar.& l.fi.ff.de peti.hære.l.iii.in fi. ff.naut.caup.ſtabu.l.i.§.parui,ubi bar.& alii.ff.quod ui aut clam.tenet Guid.pap.q.xxxviii.uerum,quia,& eſt bo. tex. in c.ut concertationi,ubi in terminis noſtris hoc notát Philip.Fran.& alii de app.lib.vi.& tex.in c.inter cæteras, de re iud.& c.licet in fi.de ſen.excom.in vi.& in l.ſi expreſſum.ff. de app.cum ſi in quibus patet quod remota,ſeu deſerta appellatione,quis non prohibetur,uti remedio nullitatis, ex quo appellationis prohibitio,uel illius remotio, aut omiſſio,nullitatis defectus,& uitium nõ purgant,ut inquit Ale. in conſi.cxxiii.diſcuſſis.col.v.lib.i.& conſi.xlvii.in fi.lib.v. & deciſ.neap.cccliiii.in cã,nu.18.& Lap.alle.i.uerſ.ſecundo præſuppoſito.iii.cum ſimi.

34 Et propterea uidemus quod licet in cã momẽtaneæ poſſeſſionis de iure ciuili appellari non poſſit, ut l. uni.C.ſi de momentanea poſ.& trad. Deci.aſſerens cõem eſſe opinionem doctorum,in conſi.xxviii.diuinum,col. iii. Poterit tamen per uiam nullitatis ſententia in cã hmõi lata,impugnari,ut uoluit Bal.in l.uni.col.ii.C.ne in una. ea. cauſ. & in d. l.uni.col.iii in prin.C.ſi de momen.poſ.cum aliis de quibus per do.Alexan.conſi.xx.Conſideratis,col.iii.uer. quantum autem ad dubium,lib.iii.

Siue igitur quis renuntiauerit appellationi, ſiue ab ea per ſtatutum,uel alias prohibeatur,quominus nullitatis reme-
35 dium intentare poſſit,prohibitus non uidetur, ex quo renuntiatio, & prohibitio huiuſmodi, (ut dictum eſt) ſunt ſtricti iuris,nec comprehenditur id, quod non fuit expreſſum,ut uoluit Bald.in l.prima,in ultimo nota. C.de edict. diui adri.tol.cum aliis,de quibus per Alexand.in conſi.lyi. Aldronandus,lib.v.& conſ. clxxxviii. Viſo colum.fina lib.
36 ij.& Deci.conſi.ccclxxvii.& ccclxxix.requiſitus, ſecunda columna.lib iii.Et intellige quod remota, ſeu deſerta, uel alias prohibita appellatione quis non eſt remotus,neq; ꝓhibitus dicere de nullitate,ſeorſum,& principaliter ab ipſa appellatione, quoniam nullitas illa quæ acceſſorie ac uirtualiter ineſt appellationi, & incidenter cum ea deduci uidetur, iuxta text. in l. Carmelia pia ff de iure patrona. & l. quædam mulier. ff. famil. herciſcund. per remotionem principalis, uidelicet ipſiuſmet appellationis,

D 2 ipſa

ipſa etiã nullitas tanquam acceſſoria remota intelligitur, ut decl. Bald. & alij in locis de quibus ſupra. & idem Bald. ſeu Tancred. in ſumma ſua, in tit. de appella. quæſt. fin. & in l. prima, in prin. C. de ſent. ex pericu. recit. & in d. §. qui prouocauit, quæſt. xiij. & Fr. in d. c. dilecto. quæſt. xlix. & in c. interpoſita. §. fin. uerſ. quàrto quærit. extra de appel. & declarat Bart. in l. j. col. iiij. uerſ. Nec obſtat. C. quand. prouoc. nõ eſt nec. & Anchar. in cle. j. in prin. de re iud. Et Fel. in c. Si autẽ, col. iiij. uerſi. per illum textum dicit Inno. de reſc.

Et non tantum ſimpliciter appellare prohibitus, nõ cenſetur prohibitus de nullitate excipere, quinimo etiam quod quis expreſſe prohiberetur dicere de nullitate, ſeu quòd ipſa nullitas per ſtatutum, uel alias eſſet remota, adhuc tamen ſuper ea in multis caſibus audiẽdus foret, utputa ſuper nullitate ex defectu poteſtatis a iuriſdictionis prouenïẽte, quia
37 quantumcunq; per ſtàtutum, ſeu reſcriptum prohibeatur ſeu remoueatur nullitas, in tali prohibitione ſeu remotione non includitur nullitas ac defectus iuriſdictionis, ut uoluit glo. quam ibi communiter ſequuntur doctores, in clemen. prima, in fin. de ſequeſt. poſſ. & fruct. Bal. in l. generaliter. ij. col. de epiſco. & cleri. Paul. de Caſt. in l. fi. C. de arbi. Corſet, in ſingul. in uerb. ſtatuto. cauetur Abb. conſil. lxxxij. cõditor, col. penul. lib. j. Deci. cõſil. dxx. in cauſa, in fin. & conſil. ccclx. Perſcrutatis, in prin. & Io. Bapti. Peruſinus ĩ tract. de arb. lib. vj. c. xj. col. j. uerſ. prima regula eſt communis opinio doctorum, ut aſſerit Alexan. in conſil. lxxix. in cauſa, & lite, in fin. lib. vij. Etiam quod eſſent latæ tres cõformes ſententiæ, & ulterius quis ſuper nullitate audiri non poſſet iuxta terminos cle. j. de re iud. quia nihilominus ſup hac nullitate iuriſdictionis audietur, ut ponut doctores in ſupra ſcriptis locis, & idem Alexan. in conſil. lxxvij. in cauſa, col. iiij. lib. ii. & Fran. in c. dilecto, quæſt. lii. & quæſt. lvi. de appel. & Deci. in conſi. xxxviii. c. i. col. pe. num. 7. lib. i. & conſil. viii. num. 8. eod. lib. etiam ſi quis iuraſſet non dicere de nullitate, quia adhuc ſuper iſta erit audiendus, ut declarat idẽ Frã. in d. c. dilecto, quæſt. lii. uer. limita ſexto, & Fel. in c. ex pte col. v. in. xvii. fallen. de off. deleg. poſt Angel. in cõſi. clxxxiiii. ibidem relatum, et ponit idem Fel. in rub. de fo. comp. et in c. paſtoralis, col. iii. uerſi. amplia etiam, de excep. & Deci. conſil.

conſil.ccccxxxiiij.placet,ī fin.ubi loquitur de nullitate laudi ex iſto defectu,lib.iij.& Card.Pariſ.cōſi.xlv.ſatis,col.v. nu.29 lib.j.Socin.conſi.xcv.nu.18.lib.iij.& facit quod ponit Paul.de Caſt.in conſi.xvii.lib.j.cum ſimil.

38 Poteſtas etenim ac iuriſdictio in omni actu pro cōſtāti à lege ex mente ſtatuentium continuo præſupponitur,ut declarat Barto.in l.ij.§.prætor ait.ff.qui ſatiſd.cogan.cū alijs, de quibus per Decium,conſi.ccccxc.in cauſa quæ, col.iiij. uerſi.ſecundo reſpondetur,& conſi.ccclx.nume.2.Idcirco cū deficiat poteſtas iudicantis,non pōt dici quòd ſit ſententia,uel quiuis alius actus iuridicus,prout à lege,ſeu ſtatuto præſupponitur & propterea imprimis cōſtare debet,quod lex ſeu ſtatutū prohibens dicere de nullitate ſententiæ,uēdicet ſibi locum,uidelicet quod illa ſit ſententia,ſeu inſtrumentum,& ſimilia,quia deficiente poteſtate non merētur tali nomine nuncupari,per tex.in l.iij.§.iudicatum.ff.de re iud.l.j.§.fina.ff.ad Tertul.l.ii.§.fin ff.de pœn.cle.paſtoralis, circa fin.de re iud.ideo ſi qualitas à lege uel ſtatuto præſuppoſita non uerificatur,lex & ſtatutum non procedūt,ut uoluit Bartol.in l.j.§.aut prætor.ff.nequid in flu.pub.& Bald. in l.ſi quis non dicam rapere,colum.iii.C.de epiſco.& cler. cum aliis add.per eundem Deci.cōſ.ccccxl.quæritur,poſt prin.lib.iiii.& ſic per ſimilem prohibitionem non tollitur, quominus quis poſſit opponere quòd non ſit ſententia,puta ex eo quod is qui eam tulit, nulli præerat poteſtati, quia

39 ſimilis negatio nullitatem actus includens,ſub aliquo ſtatuto qualitercunq; prohibente,non includitur, ut docet Bald. in l.ſi quidem , in.iii.no.C.de excep.& in l.peremptorias, colum.vi.uerſi.quæro quid ſi ſtatutum dicit.C.ſent.reſcin. non poſſ.& Card.in cle.i.§.fin.col.fin.uerſi.Secundo quæro,de ſequeſt.poſſ.& fruct.

40 Et quod non obſtante tali prohibitione , opponi & negari poſſit non eſſe neq, dici poſſe inſtrumentum,uel ſententiam quæ impugnatur,tenuit Barto.in l.1.§.parui,colum.ii. ff.quod ui aut clā.& in l.non putauit.§ nunc quæ uis.ff.de con.tab.& in l.diuus Traianus.ff.de teſt.mi.& l.fideiuſ.§.ꝑtor.ff.qui ſatiſda.cogan . cum aliis de quib . per Fel.in c.ex parte,colum.iii.uerſi.Sublatis & c.de offi.del.Alexā.conſi. xxxiii.uiſo thematc.nume.1.lib.i.& conſil.lx.uiſa,colum.v.

D 3 ubi di-

ubi dicit quod iſtam doctrinam Barto.ſequuntur ubiq; doctores,lib.ii.& ſequen.deciſ.Neap xxi.dubitabatur,col.fin. & Deci.cōſi.xxxviii.diumo,col.vii.nu.vii.& cōſ.cccclviii. diuino,col.i.Rui.conſi.xiii. nu.xvii.uolu.ii.& conſ.lxxviii. nume.8.uolu.iiii.Tiraquel. in tract.de retract.fol.mihi.xvii. ſub nume.8.cum ſimil.

41 Prout etiam ſub ſimili prohibitione ac generali remotione nullitatum,non uideretur incluſa nullitas ex inhabilitate comparentium,uel contrahentium inſurgēs,quinimo talis ex coniecturata mente ipſorum ſtatuentium excluſa, & excepta uideri debet,& ideo quandocunq; etiā de ipſa opponi poterit,ut declarat Bart.in d.l.i.§.& parui.& ibi Alexander,& alii per tex.in l.filio.§.contratabulas.ff.de inoffi. teſt.ſequitur Ancha.in Cle.i in.x.nota.de re iud.& Fel.in d. c.ex parte,in.iii.col.uerſi.quarto limita,de officio deleg.& Roma.in conſi.xlii.cum ſimi.de quibus per Hip.in l.ſi quis ne quæſtio.v.poteſt etiā alio modo,nu.30.ff.de quæſt. Nā aliter dicendo,per huiuſmodi generalem nullitatis reiectionem uideretur inducta diſpenſatio,& data facultas incapacibus & inhabilibus ualide contrahendi,ſeu in iudicio ſtādi cū paria ſint diſponere quod actus ualeat,uel quod de il-

42 lius nullitate dici non poſſit,ut notatur per glo.fin.in l.qui habebat.§.1.ff.de manumiſſ ex teſt.& trad.Deci.con.ccclvi. num.1.& conſi.cccccl vii.col.fi.nu.13.

43 Diſpenſatio autē,& perſonarum habilitatio præſumi non debet,niſi quatenus expreſſe & legitime de ea conſtiterit,per tex.in c.fin.de ſimo.& in cle.fin.ubi glo.in uerb.approbare,de ſenten.excommu.& in c.cū in iure.de offi.deleg.Spe. in tit.de diſpen.§.qualiter.uerſi.nunquid &c.& ponit Alex. in eo,quem ſemel conſtitit eſſe furioſum,quod nō præſumitur effectus ſane mentis,in cōſi.cxlvii.uiſo themate,col. iii.lib.vij.defectus etenim inhabilitatis eſt multum releuās,

44 & reddit actum retro nullum.l.ſeruus,& ibi no.C.de iud.l. licet.C.de proc.c.in noſtra,eod.tit.& ꝑpterea lex inſtruit primo quærendū de perſonis,nunquid ſint legitimæ & habiles,ut in l.ſi quæramus.ff.de teſt l.non ignorat.C.qui accuſa.non poſ.l.quidam referūt,in uerb.eſſe enim debet &c. de iure cod.ponit Dec.conſi cccclxxi.Iuridicam,in princ. libr.iiii.quod procedit in quocunque iudicio quantumuis

ſumma-

ſummario,ut per Bar.in l.ij.C.de edict.di.adri.tol.& in con ſti.ad repri.in uerſi figura,colum.ii.Bald.in l.iii.§.ibidem.ff. ad exhib.cum aliis de quibus per Iaſ.in rubri.C.qui admit. & latius per eundem Hippo.in d.l.ſi quis,nu.6.de quæſtio.
45 Et hinc eſt,quòd iudex(maxime in cauſa ſpirituali)ex officio alieno nomine comparentem ad exhibēdum poteſtatem ac mandatum cogere poterit,ſecundum gl. in uerb.ab
46 ſentia,in c.j.de elect.lib.vi.late declaratam per Felyn.in c. Cauſam quæ.de iud.ac etiam ex eodem proprio officio poterit inhabiles comparentes repellere,iuxta not. in l. filius. §.ueterani.ff.de procur.& in l.quos prohibet .ff. de poſtul. ēt quod eſſent teſtes a partibus inducti,qui ſi inhabiles fuerint ex officio poſſunt a iudice repelli,ut declarat idem Fely.in c.cum i.& a.colum.iii.uerſ.poſt colligi. de re iud. Idcirco niſi(ut dictum fuit)expreſſe conſtiterit de habilitate ſeu diſpenſatione,inhabilitatis exceptio , ac nullitas ex ea proueniens in dubio non dicetur per ſimilem prohibitionē ſublata,maxime qñ talis inhabilitas a iure naturali proue-
47 niret,quia tunc,etiam quod a principe apponeretur clauſula,omnes,& quoſcunq; defectus ſupplēdo,&c.per hoc nō uideretur ſatisfactum,per tex.in cle.paſtoralis.§.cæterum, vbi Car.Anch.& alii de re iud.Clauſula etenim ſupplentes &c.ad ſolennitates iuris poſitiui tantummodo refertur, ut inquit Spec.in ti.de leg.§.nunc oſtendendum,uerſic. xviii. ſupplet,& Abb.in c.illa,nu.3.de elect.Ale.in conſil. lxxix. col.v.lib.i.& conſi.cxi.perſpectis.col.ii.uer.tamen iſtis,lib. vi.& Dec.conſi.dcii.col.pen.& conſil.cccc x.col.4.& Soci. conſ.clxiiii.uiſa bulla,col.fi.lib.ii.ſiue etiam quod eſſet ap-
48 poſita clauſula motus proprii,quoniam per eam non tollitur inhabilitas,neque inducitur diſpenſatio,ut uoluit glo.in cle.ſi Romanus,in uer.ualidam,de conceſ.præb.Felyn.in c. cām quæ.ii.col.de teſt.& Rot.dec.cxii.dicebant domini.& ccccxlv.nota licet proprius motus,in no. & plenius ponit Deci.conſ.cccc vii.uiſis,col.fi.lib.iii.
49 Minus etiam per huiuſmodi generalem nullitatis prohibitionem ac remotionem cenſetur remotanullitas ex defectu citationis proueniens,quia cum talis ſit iuris naturalis defectus,a principe,uel ſtatuto tolli non pōt,cle.paſtoralis uer.cæterū,de re iud.c.i.& ibi Abb.de cauſ.poſ.& propr. &
 in c.

in c.cum olim,col.pen.de re iud.ponunt legiſtæ in l.i.C.de legi.& l.fi.C.ſi contra ius uel util.public.& quod talis nullitas a ſtatuto qualitercunq; loquente & prohibente cenſeatur excluſa,tenet Inno.in c.tua nos.de cohabi. cler. & mul. Bal.in l.i.colum.iii.C.quomodo,& qñ iud. Cald. in conſil. viii.in fi.de re iud.Anch.in conſi.ccii.alias.ccvii incip.de iure communi.Ange.in conſi.ccxxi.per dominum Obicinũ, & in conſi.cxlv.in facto proponitur,cum aliis,quos refert, & ſeq. Ale.conſi.ccxxv.in prin.lib.vj.& Dec.in conſ. xxxviii.col.pe.nu.7.& conſi.cccx.col.iiii.nu.17.& conſ.diii. uiſo puncto.nu.11.& conſi.dlxxxi.colum.fina.lib.v. & Abb. in conſi.xcii.Chriſti,uol.i.

50 Pront etiam ab huiuſmodi ſimplici & generali prohibitione non intelligitur comprehenſa nullitas ex capite alterius ſtatuti ſeu reſcripti inſurgens ne ſtatuentes ſeu reſcribẽtes ſeipſos incontinenti correxiſſe uideantur,arg.l. præcipimus,in fi.C.de app.& l.fi.C.de teſta.tenet Barto. in l.i.§.& parui.ff.quod ui aut clam,& Ioan.And.in addi. Spec. ſub ti. de exec.ſent.§.fi.uer.xvi.Bal.in l.i.in ul.col.de condi.inde. ponunt docto.in d.c.ex parte,de of.deleg.& firmat Alex.in conſ.lxxvii.uiſis,col.iiii.lib.iii & conſ. cxlv. uiſo proceſſu, in fi.lib.v.& conſi.lxiiii.circa col.fi.lib.iiii.

51 Inſuper neque reiecta intelligeretur uel excluſa nullitas ex facie actorum reſultans,cum talis dicatur euidens & notoria,ut docet Alex.in conſil.lix.nu.17.lib.iiii.(& diximus ſupra)remota etenim exceptione ſeu nullitate non intelligitur de notoria & manifeſta c.inter cæteras. c.qua fronte. c.paſtoralis de app.c.ueniens,el.ii.de teſt. & gl. in c.ex conqueſtione,in uerb.appellationem,de reſti ſpol.& gloſ.in c. ſuſcitata,in uer.ſententiæ,de reſt.in integ.facit tex.in l.ii.& ibi gl.de edic.di.adri.tol.& gl.in uer.imperfectã,in l. i.in §. ſiue autem.ff.de tab.exhib.& in l.ſi in alterius,in fi.C. ſi miſe maior.dix.cum aliis, de quibus per Abb.in c.ſuper eo.de offi.deleg.& Anto.Corſet.ſing.xc.alias in uerb. exceptio, uerſi.ſi ſtatutum tollat exceptionem, &c.

Et quod nullitas notoria & manifeſta ſtatuto ſeu diſpoſitioni nullitates reiicienti non includatur,ſed illo non obſtãte proponi poſſit,tenuit Bal.in l.i.C.ne lic. ter.prouo.& in l.ſi unus.§.pactus ne peteret,col.xiiii.ff.de pac.Im.& Ale.

in.l.

in l.de pupillo.§.qui opus,col.pe.ff.de no.op.nū.Io.Bap.Peruſi. (qui fuit Bar.gener) in trac.de arb.li.vij.c.xj.col.j.uer. ſecunda regula,& Ab.in conſ.lv.in cauſa,li.ij.& conſ. xliiij. in præſenti, lib.i.& Anchar.in conſi.ccvii.de iure communi. Ale.in con.lxxvii uiſis,col.iii.in fine.lib.iii.ubi poſt Imo.refert dominos de Rota ita tenere, & etiam idem tenet in cōſil.lxxxvi.n.xiii.libro ſecundo,& in conſ.cv.col.ſecunda , in fine,li.v.& Deci.conſi.viii.nu.8.& in conſ.xlix.lib i.& conſ. ccccxxiii.nu.vi.lib.3.latiſſime examinat Fran.in c. dilecto, quæſtione.lii.in viii.limita.de appe.& Fely.in c.inter cæteras,col.v.uer.ſexta declaratio,de re iudi.etiam quòd eſſent latæ tres conformes , prout late comprobat.d.Paris conſil. xcviii.aſſerta,col.prima,nu.xxiii.lib.tertio, poſt Oldrad.in conſi.cvii.& alios de quibus ibi.

52 Talis etenim ex actis reſultans & notoria nullitas non indiget aliqua propoſitione ſeu allegatione, ut trad.Ang.in l. fina.ff.de pet.hæredi.& Ale.in l.1.C.ut quæ deſ.aduo.& Fel. in cap.cum ordinem,col.viii.uerſi.prima declaratio , de reſcrip.& Dec.in l.lecta,col.ix.ff.ſi cer.peta.Ita enim limitari conſueuit illud, quòd licet notorium releuet ab onere pro-
53 bandi,non tamen releuat ab onere proponendi iuxta gloſſ. notabilem in clemen.appellanti,in uerbo.iudex,de appella. Nam debet intelligi de alio notorio quàm ex actis reſultāte,ut per eundem Fely.in cap.i.col.vii.uerſicu.quarta declaratio.de re iudic & Gome.in reg.de annali.in 4.quæſt. in fi. prout etiam hoc caſu nō requireretur quòd iudex per ſuam interlocutoriam declararet huiuſmodi notorium , quamuis in aliis caſibus ſi iudex hoc faceret,eſſet optima cautela , ut docet Abb.in c.ad noſtram, lo.3.col.fin.de iureiu.& ſequitur Deci.conſi.cccccxliiii.ſereniſſ.col.4.uer.non obſtat, lib.
54 4.hæc igitur nullitas opponi poterit , etiam quòd terminus ſeu inſtantia ad nullitates proponendum foret elapſus, maxime per uiam exceptionis & defenſionis,ut declarat Alex. in conſi.ccxxv.col.3.nu.2.lib.vi.& melius conſi.lxxxii.uiſo col.4.verſiculo non obſtant , libr.3.& ita intellige eundem in conſi.cv.ponderatis,col.ii.in fin.lib.v.& Abb.in dicto cōſil.lv.Iaſ.conſ.xliiii.lib.3.in princip.declarat Fran.in di.c.dilecto.quæſt.liiii.col.fi.ubi format ſimilē quæſtionem,& facit quod uoluit Bald.in l.1.circa.fi.ff.de hæred.inſtit.& in l.

ſcire oportet.§.fi.& in l.j.ii.& iij.col.C.de iur.& fact. igno. Alex.poſt Bar.in l.facultas, in princip.C.de iur.fiſ.libr.x.& quod ponit Fel.in c.ex parte,col.penul.in princ.de off.dele. dum uoluit quòd terminus ad excipiendum non comprehendat nullitatem, & quòd ſi ſtatutum prohibeat alicui ne fiat ius,non uideatur denegata defenſio,ut per eoſdem.

Intellige præmiſſa etiam ſi de nullitate conſtaret per inſtrumentum publicum,quia & tunc diceretur notoria, ſecũ dum Abba.in c.cũ olim,in ult.nota.de cenſ.probatio namq; facta per publicum inſtrumentum dicitur euidens, ut docet idem Abb.per illum tex.in c. cum dilecti in j.not.de donat. & manifeſta,ut uoluit Bar.in l.j.in princ.col.ij.uerſic. uenio ad quæſtiones.ff.de ope.no.nunciat.ac probatio probata,ut per Barto.in l.intereſt,in ulti.not.C.de ſolut.& in l.quoties, in fin.C.de iud.quos refert & ſequitur Deci.in conſil.ccccxxiij.negari,col.ij.libr.iij.habens igitur inſtrumentum in manibus,ac illud abſque alia dilatione oſtendens diceretur incontinenti probare, & ſic ceſſaret ratio malitiæ & fraudis à ſtatuentibus præſumptæ,ut uoluit Bal.in l.ij.C.de edict.diui.Adr.toll.quem adducit in propoſito idem Philip. Deci. conſilio.ccccxxiiij.proponitur,col.ſecunda, circa medium, & conſi.ccccxxvii.bene,col.ſecunda,in princ.lib.quarto, & conſi.cccclxxviii.in cauſa,poſt prin.& conſ.dxxxvi.in cauſa,col.ii.uer.tertio concurrit,eo.li.ac etiam ponit in conſil. dclxxxii.in cauſa, in prin.lib.v

55 Et ratione eiuſdem euidentiæ & notorietatis,ſtatuto ſeu prohibitione præfatis nõ obſtantibus poterit opponi de inepto libello,quia & iſta nullitas dicitur notoria & exactis inſurgens,ſecundum Bar.in l.i.C.de erro.cal.& nunquam intelligitur ſublata per ſtatutum,ut uoluerint Bal.& Ang.in l. tale pactũ.§.qui prouocauit & Canoniſtæ in c.cum dilecti, de empt.& uen.Lan.in c.quoniam contra,in uerb.exceptio. nu.8.de proba.& ponit Fel.in d.c.ex parte, col.v.uer.xvi.de offic.deleg.ad quod pertinet illud quod ponit Ale.in conſi. lxxix.nu.3.lib.ii.dum uoluit nullitatem ineptitudinis libelli eſſe irreparabilem & reformari non poſſe.

56 Idẽ foret ſi nullitas ex perplexitate ſeu cõtrarietate prouenirct,quia & hæc nõ cẽſeretur à ſtatuto excluſa,ut declarant doctores in ſupraſcriptis locis, maxime Frã. in d.c.dilecto

lecto.q.lii.& Fely.in d.c.ex parte,in nona fallen.& Deci.in conſi.viii.nu.8.li.i.& conſi.dcxliiii.uiſo circa fi.lib.v.& in l. ubi repugnantia.ff.de reg.iur.

57 Et nedũ nullitates ex actis reſultantes & notorie à litigatoribus propoſitæ reiici non debent,quinimo etiam ipſis litigatoribus tacẽtibus,iudex ex officio ſuo eaſdem quandocunque tollere,& reuocare debet, hoc etenim ad eius officium ſpectat, ne fruſtra litigari contingat,arg.tex.in c.i.extra de procur.& c.cauſam quæ,de iud.& c.indemnitati.§.ſane,ubi Dominicus hoc idem uoluit,de elec.in vi.& Bald.in d.l.ſi unus.§.pactus ne peteret.& in d.l.plane.ff.de pe hære. & Car.in cle.i.q.xix.de re iu.& firmat Ale.in d.conſ.ccxxv. nu.3.lib.vi.& conſi.lxxvii.nu.20.lib.iii.& Fely.in dicto c.ex parte col.penul.ff.de officio dele.& diximus ſupra, & facit quod ponit Gui.Pap.quæſtio.ccxcii.ſi alicui.

Et nempe interpretatio huiuſmodi & declaratio quòd ſupraſcriptæ nullitates & ſimiles ſub generali diſpoſitione incluſæ non uideantur,eſt multum æqua,iuſta,& rationabilis, aliàs uideretur præcluſa uia quibuſuis defenſionibus, ac ſequerentur mille abſurditates & inconuenientia, & talis diſpoſitio in ſe magnam contineret iniquitatem contra ſubſtãtiam legis c.erit autem lex.iiii.diſt.& l.ſi.ubi Bal.& alii,& l. quoties,& l.reſcripta.C.ſi contra ius,& no.Inno.in c.qui in eccleſiarum,ubi Bal.col.4.extra de conſtit.cum aliis, de quibus per Deci.in conſi.ccccx.col.iiii. nu.19.lib.iii.& propterea non eſt admittenda talis interpretatio,ut docet Alexan. con.lxxxiii.uiſa,columna ſecunda, uer.& ſtatuta non ſunt, lib.ſecundo, quia præſumi non debet quòd ſtatuentes uoluerint iniquitates fouere,& tollere defẽſiones, ac ius unius & dare alteri,ut inquit Abbas in dicto conſi.lv.in cauſa,co-

58 lumna ſecunda, lib.ſecundo. Talia igitur ſtatuta ac ſimplices & generales nullitatum prohibitiones ad id,quod eſt uериſimile & rationabile reſtringi debent, argumen.cap.in generali,de reg.iur.in vi.c.ſina.de offic.uic.c.ii.de pœnit.eodem lib.notat gl.in cap.licet,in uerb.exceptione,de elect.& tex.in c.ad noſtram,el iii.de iureiur.cum aliis,de quibus (in terminis ſtatuti loquendo)tradit Alex.in conſi.tertio,uiſis, col.ii.libro ſecundo,& Deci.in conſil.lxiiii.in fi.lib.i.& conſil.dxxxii.col.ii.lib.v.

Verba

Verba etenim generaliter & indefinite prolata, generaliter & indefinite intelligi debent, ubicunque ſubeſt eadem ratio, qua moti ſunt ſtatuentes ad id faciendum, ſecus ſi non obſit, ſed potius diuerſa, quia tunc ne inſurgat abſonus intellectus, & quis indebite patiatur, uel cum iactura aliena locupletetur, reſtringuntur, declarantur, & limitantur. l. ut gradatim. ff. de mune. & hono. l. ii. C. de noxal. per Barto. in l. talis ſcriptura, de leg. i. cum aliis, de quibus per Abb. in conſi. xcvii. uiſo inſtrumento, in fi. libro ſecundo & per Alexan. conſil. l. uiſis & opportune. col. penul. uerſic. ii. reſpondeo: & conſi. lii. col. i. lib. i. Talis maxime in materia noſtra capienda eſt interpretatio, quia nullitatis defectus facto, culpa, & temeritate ipſius aduerſæ partis prouenit, & exceptio ex facto aduerſarii proueniens non uidetur incluſa ſub generali exceptionum remotione uel renunciatione, ar. l. qui officii. §. fi. ff. de contra. emp. l penul. C. de nau. fœ. & ponit Roman. conſi. cccclxxii. in eo quod quæritur, col. fin. & Deci. conſi. xxvii col. i. uerſi. Tertia eſt, libro primo, cum ſimil.

IN RVBR. SEV TITVL.

An quælibet ſententia &c.

SVMMARIA.

1 *Sententia quælibet poteſt dici nulla.*

2 *Iudices quicunque ſiue maiores, ſiue minores in iudicando generales leges obſeruare debēt, alias eorum geſta non ualent.*

3 *Sententiæ etiam præfectorum prætorio poſſunt ex uitio nullitatis impugnari.*

4 *Exceptio firmat regulam in non exceptis.*

5 *Cardinales in Ro. cu. præſentes præfectis prætorio abſentes uero proconſulibus adæquatur, ideo illorum ſententiæ nullitatibus ſubijciuntur.*

6 Lega

6 *Legatus de latere nõ poteſt iuris ordinem remittere.*

7 *Princeps eſt legibus ſolutus ac ſupra omne ius poſiti uum: ideo nullitas in eius auditorio non attenditur, ſed ueritas rei geſtæ. nu. 8. Vide aliqua de principis poteſtate hic.*

9 *Fatalia non currunt in auditorio principis, & nouæ dantur induciæ.*

10 *Princeps nigrum in candida uertit, nec eſt qui dicat illi cur ita facis?*

11 *Sententia ſupremi principis an & quibus nullitatibus ſubijciatur.*

12 *Princeps quandoq; ſe declarat in procedendo noue à ſuis legibus declinare, & tunc ſolennitates iuris ſeruandæ ſunt.*

13 *Sententia & diſpoſitio principis ſubijcitur nullitati bus à iure duntaxat naturali prouenıente, non autem à iure poſitiuo, & nu. 19.*

14 *Citationis defectus eſt de iure naturali, ideo uitiat ſententiam principis.*

15 *Nullitas proueniẽs ex omiſsione cauſæ cognitionis, ac defectus mandati, contra ſententiam principis, opponi poteſt. nu. 16.*

17 *Clauſula ſupplentes &c. trahitur ad defectus iuris poſitiui tantum.*

18 *Clauſula ex certa ſcientia, ac de poteſtatis plenitudi ne, operatur quando cauſa cognita proceſſum fuit, & ſuper his quæ ueriſimiliter nõ præſumitur quòd princeps ignorauerit.*

20 *Princeps in dubio nõ præſumitur quòd uti uoluerit ptãtis plenitudine neq; certa ſcientia, aut quòd uo luerit legum aut iudiciorum ſolennitates, & iuris*

ordinem

ordinem ſubuertere. nu. 21. & 22.

23 *Princeps conſueuit cauſas corã ſe uertentes diligẽtiſſime tã reſpectu iuſtitiæ quàm rectitudinis proceſſus examinare, & perperam factum reuocare.*

24 *Cauſæ in conſiſtorio principis cõmiſſæ, ſi in illis iuris ordo omittitur facilius impugnãtur, quàm aliæ.*

25 *Sententia principis ac etiam Romanæ ſedis quandoque in melius conuertitur, corrigitur & emendatur.*

26 *Princeps præſumitur quid uti uoluerit poteſtatis plenitudine, quando actus ab eo factus in totum quoad formam iuris peccaret, & hoc ut actus ſuſtineatur.*

An quælibet ſententia, & à quocunque etiam maximo magiſtratu prolata per remedium nullitatis impugnari poſſit.

1 VIDIMVS quis poſſit dicere de nullitate, conſequens eſt, ut etiam uideamus quæ ſententia poſſit ex defectu nullitatis impugnari, & dici nulla. Et breuiter pro regula eſt ponendum, quòd quælibet ſententia ex uitio nullitatis impugnari poteſt, prout hanc regulam poſuit Alexan. in conſilio ſecundo, conſideratis, columna tertia, uerſiculo quantum autem ad dubium, lib. iii. per iura ibidem allegata, ſiue igitur in poſſeſſorio, ſiue in petitorio uel alias lata fuerit ſententia, de eius inualiditate quæri poterit, prout loquitur ibidem Alex. & uidimus ſupra in præcedenti tit. Nec habet dubium, prout neque dubitandum eſt, quin eadem ſententia à quocunque, & etiam maximo magiſtratu proferatur, per remedium iſtud poſſit retractare, cum
2 uniuerſalis lex indiſtincte percipiat iudices quoſcunque maiores ſiue minores, in procedendo, ac ſententias proferendo, generales leges obſeruare debere, etiam quocunque

principali

principali reſcripto, non obſtante, ut in authenti.de iudi.§. finali,& ſub rubric. in med.lit.non fie.fac.iuſt.& ibi, omnes iudices qualitercunque iudicent,ſiue ex ſcripto,ſiue ex non ſcripto,generales leges cuſtodire debent,& ſecundum illas ſententias proferres,& aliter latas, ita infirmas eſſe iubet,ut appellatione non indigeant, neque ex compromiſſo infera tur pœna,&c.&.l.fi.in fi.C.de uete.iur.enucl.& inſtit.de offic.iud.in princ. ibi, & quidem in primis illud obſeruare debet iudex,ne aliter iudicet,quam quod legibus, ut moribus proditum eſt,&.l.fi.C.ſi contra ius uel util. pub. canonizata,in ca.dicenti,uerſi.omnes iudices.xxv.q.ii.& in cap.iudicent.iii.q.vii. Si quid ergo cõtra uniuerſalis legis prohibentis edictum,& formam,expreſſe factũ fuerit pro nullo infecto,ac inutili hñdũ eſt l.non dubiũ.C.de legib. l.pacta quæ cõtra.C.de pact.l.ex ꝑtio.C.ſi cer. pe.c.impiali.xxv.q.ii.c. uides.x.diſtin.c.ii.in fi.de reſt.c.ꝓuida uer.uerum, de elect. in vi.& ponit glo.ord.in cle.i.in uerb.inhibentes, de iure pa. quam ſingularem dicit Abb.in c.ex parte,in fin.de conſti.

3 Poterunt igitur ſententiæ & decreta etiam ampliſſimorũ. præfectorum prætorio,ſi non fuerint ſecundum iuris tramites,& alias rite lata,ex uitio nullitatis impugnari,ut eſt tex. in l.nemo.C.de ſentent.tit. generali, & in l.fin.circa fin.C. de tempor.appell.& in authent.quæ ſupplicatio, in fin.inſt. glo.in uerbo.retractationis.C.de precib. Imper.off.eſt glo. in uerbo.contra ius, in l.uni.C.de ſentent. præfect. prætor. quod etiam probatur per locum à ſpeciali in l.hac lege,cum ſequen.C.de ſentẽ.ex peric.reci.& in authen.breuiores, eo. titu.& l.ne quicquam.§.de plano,de offi.proconſul. & cap. fi.de re iud.libro ſexto in quibus locis patet, quod præfecti prætorio,& alii illuſtrem adminiſtrationem gerentes, quoad facultatem procedendi de plano,& proferendi ſentẽtias ſolummodo diſpenſantur quoad certas cauſas ibidem expreſſas, & quòd poſſint duntaxat illorum ſententias iam ſcriptas, per os alterius proferre, in reliquis itaque ſeruabunt ius commune, cum exceptio firmet regulam in non exceptis,ut dicit text.in l.Iulia.in uerbo.apparet.ff.ad l.Iulia.repet.l.prætor,in princip.ff.de iudic.§.hæc autem lex.in authen. de non alienand. aut permutan. cum ſimili.de quibus per Alexand.conſil.xxxvi.uiſo, in princip.libro ſexto,

&

& conſil.lxiii.circa,in princ.li.4.& Deci.conſ. ccccclii.uiſo col.i.lib.4.& præmiſſa tenet Guid.Pap.q.50.quia.

5 Cũ itaque Cardinales in Ro.cu.præſentes præfectis prætorio adæquentur,ut eſt gl.ab omnibus approbata, in l.uni. in uerbo.iudicaturus. ff.de offic.præfe.præt.& abſentes à dicta Ro.cu.(puta in aliqua prouincia legationis munere fungentes)proconſulibus æquiparentur, ut eſt text.in cap.ii.& ibi ſcribent.de offici.legat. ad inſtar præfectorum prætorio & proconſulum,ipſorum ſententiæ ex defectu ſolennitatis, ac iuris ordinis non ſeruati, corrigi, & emendari poterunt, prout eſt tex.in c.ad petitionem,iũcta gl.i.extra de accu.ubi geſta per Cardinalem etiam ſedis apoſtolicæ legatũ ob iuris ordinem non ſeruatum,irritatur, & ad idem text.in c.per uenerabilem,ibi,cuius ſententia,quia caſſata, fuit ſolummodo propter iuris ordinem non ſeruatum &c.loquens de legato,extra qui fil.ſint legit.& c.licet trauenſes, & c.niſi ſpecialis,ubi Pa.& alii notant quòd legatus de latere nõ poteſt iuris ordinem remittere,de officio lega.de quo eſt in uerſic. figura.in c ſi.de hære.in vi.& ponit Iaſ.in l.nemo poteſt,colum.i.de le.i.& Gui.Pap.quæſt.cxcviii.Sed & quòd legatus de latere iuris communis obſeruantiam teneatur,prout alii, probat Ale.conſi.xxxiiii.uiſis,col.i.in fi.lib.vi.& conſi.xvii. uiſo inſtrumento,colum.pen.lib.4.cum ibi add.Vnde Bald. in authen.ſed & ſi quis, col.penul.uerſicul. quidam dicunt. C.de teſti.relatus ad Alex.ad Bart.in l.fina.C.de legib. dicebat quod teſtes inordinate etiam à Cardinalibus recepti nõ probant,& ponunt Canoniſtæ in capi.ſecundo,extra de teſtib.ac præmiſſa(ut arbitror)ſine difficultate procedunt, ac etiam habebunt locum in iſtis uicariis Papæ,in terris eccleſiæ poſitis, quia & ipſi loco præfecti prætorio ſunt, ut uoluit Pau.de Caſt.conſil.cl.uiſis & ponderatis,prout eum refert & ſequitur deciſ Neap.uti per Capicium deciſ.cxxxi. dubium,nu.xlvi.Sed dubium eſt,nunquid proceſſus uel ſententia ſupremi principis,uel ab eo ſumma cum poteſtate delegati ex defectu ſolennitatis, ac iudiciarii ordinis omiſſi, uel alias poſſit dici nulla.

Et dubium facit, quia ſcimus quod princeps eſt ſolutus legibus,ut l.princeps ff.de legi.quinimo ſupra leges, ut ĩ authen.ut præponatur nomẽ Imperatoris, circa medium &.c. propoſuit,

propoſuit,de conceſ.præbẽ.diciturq; lex animata in terris ut in authen.de conſulib.§.fi.ac inſtar ſacrilegij ſit de facto illius uelle iudicare,ut l.ii.C.de cri. ſacrileg. neminique liceat de eo quod factum eſt a ſummo pontifice iudicium da re,cum iudicet ipſe,& a nemine iudicetur,ut in dicta auth. in medio litis non fie.ſac.iuſ.col.ſecunda.c.nemo. c.cuncta per mundum.ix.q.iij.in c.in apibus.vii.quæſtio.j. c.per uenerabilem,qui fil.ſint leg.cum aliis,de quibus per Decium, conſi.dciii.uiſo puncto,in prin.& propterea idem princeps eſt, qui proceſſus,& reliqua minus rite facta confirmat, & purgat nullitates,ut in d.c.ad petitionem,de accuſat.c.i.de tranſactio.c.i.& ii.de confirma.util.uel inutil.gl.in c. nullus. ix.q.ii.ponit Abb.in c.cum olim,in pe.col.de re iud . Bald. in l.reſcripta.ii.col.in fi.de preci. imper.offer. & in prælud. feud.col.ix.uer.ſed pauca de principe dicamus,&c. & Ro. deci.ccxxx.Papa in no.& Pau.de caſt.in conſil.clxxviii.do natio.in prima parte.Soci.in conſ.clxiiii.ii.parte & in ſumma quicquid principi placuit legis habet uigorem, ſiue co gnoſcens decernat,uel de plano interloquatur , ſiue edicto præcipiat,ut l.prima.C.de conſti. prin.inſti.de iur.natur.gẽ tiũ,& ciuil.§.ſed & quod principi placuit, & l fi.C.de legi. propterea cum nullitas regulariter ex tranſgreſſu , & legis inobſeruatia proueniat,ut diximus ſupra,& princeps ſit ſu pra ius,ut per multa comprobat Fely.ad propoſitum , in c. canonum ſtatuta,columna ſecunda, de conſtitut. & Par.de put.in trac.Sindic.in.§.an dictum capitulum, colũna quarta,in fine uerſi.& inquantum. Non uidetur poſſe dici, quod ſententiæ,ſeu geſta principis nullitatibus ſuppoſitæ ſint,ex quo aliter agendo cenſeatur uelle diſpenſare,dicto capitulo propoſuit,de conceſſione præben.per quem tex. pluries notabiles concluſiones facit Fel.in c.cum olim,colum.viii.
8 & cap.in cauſis,in fi.de re iudi.& Alex.poſt Bart.& alios in dicta l.finali.C.de legib.idcirco dici conſueuit,quod in audi torio principis,& cauſis coram eo uertentibus,non attendi tur nullitas,ſed ueritas rei geſtæ , quia amplecti debet ſolã ueritatem,& non ire per ambages,ex quo iudicat tanquam Deus,qui non fallit,nec fallitur,arg.no.in d.c.ad petitionẽ de accuſa.per quem tex.ita uoluit Bald. in l.Aemilius , ubi eſt bonus text.ff.de minorib.& idem uoluit in capit. primo

E de

de no.for.fide.& c.j.uer.ſi de inueſtitura,in fin.in uſib. feud. facit tex.in ca.magnæ,ibi,dum tamen non recedamus a tramite ueritatis.iii.extra de uoto,& in c.per uenerabilem,ibi
9 ſacerdotes Leuitici generis,qui indicabunt tibi iudicii ueritatem,&c.qui fil.ſint legi.hinc eſt,quod in dicto ipſius auditorio fatalia non currunt.auth.ſed lis,& l.fin.§.ſi tamen.C. de temp.app.& l.fi.& ibi gl.in uerb. fataliũ.C.ubi ſenat. & nouæ dilationes dantur eiuſdem arbitrio.l.in offerendis, & ibi Bar.C.de app.Spec.in titu.de appel.§.nunc breuiter.Itẽ iuſta cauſa eſt,& Arch.in c.anteriorum.§.ad hæc.ii.q.vi.cũ aliis,de quibus per Alexand.conſi.xix col.ii.libr.i.& deciſ. Neapo.lxxix.in cauſa firmani,nume.4.hinc eſt etiam quod idem princeps in foro ſuo quotidie iuris rigorem relaxat, & cauſas de plano, & ſine figura iudicii cognoſcendas cõmittit,clemen.ſæpe,de uerb.ſig.cle.diſpendioſam, de iudi. & ibi gl.in uerb.uſuris,quæ dicit hoc poſſe in foro ſuo, ſecus in alieno,ut etiam uoluit Bal.in l.eos.in fin. C.de uſur.
10 & Panor.in c.quod clericis,nu.vi.de for.compe.& in effectu princeps mutat ſubſtantiam legis,& nigrum in candida uertit.ut in l.unica,in princ.C.de rei uxo.act.inſti. de act.§. fuerat,nec eſt qui dicat illi,cur ita facis.c.in memoriã. xix. diſtin.& ponit Specul.in titu.de leg.§.nunc tractemus, uer ſicu.lxxxix.& Paul.de Caſt.conſi.cccxvii.circa fi.in prima parte,& conſ cclxxxvii.primum dub.eo.lib.& plura ponit Ang.in l.princeps.ff.de leg.& Roma.in l.ſi quis arbitratu, in iii.col.ff.de uer.ob.cum aliis de quibus Deci.in conſ. undecimo in fine lib.i.& conſi.dclv.col.penultima,libro. v.& conſi.ccccxcviii.uiſo, col.fina.& conſi.dlxxxviii.uiſo puncto,in princ.lib.iiii.& conſ.dcxxxi.caſus poſt prin. & dcxcix.accepi.in fi.lib.v.& cccxli.uiſo,colum.iiii nume.viii. lib. xiii. Et quod dicitur de principe ſupremo, poteſt etiam in materia noſtra intelligi de ciuitate,ſeu principe nõ cognoſcentem ſuperiorem in terris ſuis,ut uoluit Bar.in l.relegati.ff.de pœn.cum aliis,de quibus per Alex.in conſi.i.nu.xxvi,& conſ.xv.uer.i.col.ii.lib.v.& Deci.conſ.dxxxiii.nume. ii.lib.iiii.ubi aſſerit, quod ita eſt communis concluſio, & idem tenet in conſ.cclxxi.diuino.col.ii.uerſ.& ſublata, lib. ii.& conſi.cccxc.quoniam,col.v.uer.ex dicto priuilegio, libro.iii.& conſi.xliii.col.i.eo.lib.

11 Pro

11 Pro quorum reſolutione, ne hic diutius moram faciamus & inſtitutæ breuitatis terminos egrediamur, conſiderandũ eſt quod aut conſtat, quod princeps in procedendo, & ſen tentiam ferendo a iuris cõis diſpoſitione recedere non intellexit, Aut conſtat de contrario, uidelicet quod uti uoluerit poteſtatis plenitudine, aut ſumus in dubio.

12 Primo caſu qñ ex actis, ſeu aliunde conſtat principẽ poteſtatis plenitudine uti noluiſſe, ſed tanquam uniuerſalem ordinarium proceſſiſſe, & a legibus noluiſſe declinare, prout ipſemet princeps multoties hoc declarat, ut patet in c. cum dilecti, ibi, uolentes tamen iuris ordinem obſeruare, &c. & ibi, quantum de iure poſſemus, procedemus, &c. de dol. & cont. & c. licet cãm, ibi, quia tñ non uolumus a iuris tramite declinare, &c. de proba. & c. cum olim, in fi. ibi, volentes tam rationes quã canones obſeruare, &c. de ele. & c. cordi, de app. in vi. cum ſi. & hoc ultra generalem declarationem, qua profitetur ſe uelle ſecundum ſuas leges uiuere ut in l. digna uox. C. de legi. inſti. quib. mod. teſta. infir. §. fi. l. ex imperfecto, de leg. iii. cũ igitur princeps declaret ſe uelle iuris ordinem ſeruare, ac in uerbis, nulla ſit ambiguitas, non debet admitti uoluntatis q. l. ille, aut ille. §. cum in uer. de leg. iij. & propterea dicemus, quod ordo iudiciarius, & reliquæ ẽt iuris poſitiui ſolennitates corã ipſo Papa, & ſupremo principe ſeruari debebunt, ut eſt tex. in c. ex cauſis, ſi non uioletur litera, de re iud. & c. de cætero, eo titu.

13 Quando autem conſtat, quod princeps in procedendo poteſtatis plenitudine uti uoluerit, ut q̃a hoc expreſſit, tũc proceſſus ac ſententia eiuſdem, ex defectu duntaxat a iure naturali proueniente, & tollente defenſiones, & cauſæ cognitionem, ac naturalem iuſtitiam eradicante, non autem ex defectu iuris poſitiui, impugnari poterunt, quoniam ciuilis ratio ciuilia corrũpere poteſt, naturalia uero, nequaquã iſta nãq; immutabilia æquum, & bonum decet illibatum ꝑmanere. §. ſed & naturalia, inſtitu. de iur. natu. gent. & ciuil. §. fi. de legiti. agna. tuto. eo. lib. l. penul. in princip. ff. de iuſtit. & iur. l. ii. in fi. ff. de vſufruc. ea. re. &c. prout arguit in terminis noſtris Pau. de caſt. in conſ. cccxvii. in fin. in prima parte, & Abb. conſil. xciij. colum. iiii. libro. ii. & Deci. conſil. dclxxxix. dũ uoluit, ꝙ princeps obligetur ex his quæ ſunt

de iuregentium,quia de huiuſmodi iure procedit illud, Semel locutus eſt Deus,&c.& ꝙ ſcripſi, ſcripſi, &c.& quæ procedunt de labijs meis,non faciam irrita, &c.cum ſimil. de quibus per Bal.in conſi.cclxxix.pridie,col.decima, lib. tertio, & eundem Deci.conſi.lviij.quæritur,col.ii.nu.v.& conſi.dlxxviii.uiſo,col.fi.lib.iiii.

14 Idcirco cũ defectus citationis cenſeatur ob defenſionem a iuregentium,& diuino procedere, iuxta tex.in c.iii.in lib. Gen.ibi,Adam ubi es,&c.&.c.Deus omnipotens.ii.q.i.qualiter,& quãdo,de accuſ.l.ii.§.ſi ad diem,de re mil.& Bal.in l.ſi executorem, col.xix.C.de execu.& re iud.& Bart.in l. filiusfamilias.ff.de donat.cum aliis de quibus per Fely.in c. cum olim,col.viii.in princ.de re iud.ſi citatio omitteretur, ſententiã principis redderetur inualida,ut eſt tex.in cle.paſtoralis,uerſi.nec prædicta ſuppletio.de re iud.& l.fina.iuncta gloſ.ii.& ibi Bald.& alii.C.de legi.c.i.& ibi Abb.de cau. poſſeſſi.& proprie.c.nos quemquam.ii.quæſtione.i.& eſt

15 communis ſententia doctorum,prout aſſerit Fel.in d.c.cũ olim,colum.ix.nume.xii. de re iudic.& Cel.ad Lanf.in cle. Sæpe, in uerb.omiſſa citatio.de uerb.ſign.quicquid alii dicãt,quos refert.d.Alex.qui oẽm opinionem comprobat,in conſ.xi.nu.v.lib.vii.& tenet Dec.in conſ.dxiii.uiſo puncto, col.pe.in fi.& conſ.dxliiii.col.pe.nu.27.lib.iiii.& Ro.in ſin. dclxiii.Tu ſcis.Idẽ foret ſecundũ aliquos,ſi a principe cauſæ cognitio omitteretur, q̃a ſnia ipſius principis abſq; cauſæ cognitione lata,reputetur iniuſta,& inualida, prout uo-

16 luit Alex.d.conſi.xi.alias conſului,lib.vii.& Deciſ.in d.cõſ. dxliiii.Sereniſſimus,col.iii.uerſi.ſecundo principaliter,lib. iiii.& Capicius deci.Nea.lxix.in cauſa Io nu.xxxv.uel etiã idem foret,ſi nullitas proueniret ex defectu mandati,& cõſenſu partiũ,ex quo talia ab ipſo principe ſuppleri nõ poſſunt,ut uoluit Io.And.& aliis ĩ c.per uenerabilẽ,qui fil.ſint legit.facit.c.primo,in prin.de ſponſ.in.vi.&.c.in noſtro,cũ

17 ſua materia,de procur.Nam etiam quod princeps appoſuiſſet clauſulam,uidelicet ſupplentes oẽs,& ſingulos defectus ſi qui interfuerint, &c huiuſmodi ſuppletio reſtringitur ad defectus iuris poſitiui duntaxat,nec ſe ad defectus iuris naturalis extẽdit,ut declarat Archidiaconus ĩ capitulo Cenomanenſem.lvi.diſtinctio.& Abb.poſt Hoſtien.in capit.primo de

mo de tranſactio. Card.& alii in d.clemen.paſtoralis in tertio no.Spec.in titulo de leg.§.nunc oſtendendum, uerſicu. xviij.cum alijs,de quibus per Alex.conſi.lxxix.circa prin. col.quinta lib.primo, & Deci. cõſi.dcxx.diuino,col.penul.
18 libro quinto,prout dici conſueuit de clauſula ex certa ſciẽtia,& de poteſtatis,& plenitudine, quoniã per huiuſmodi clauſulas ſubſtantialia,ac ſolennitates ſupplentur,& ſanantur,quando proceſſum fuit parte uocata,& cum cauſæ cognitione,alias huiuſmodi clauſulæ parum operantur,ut docet Rot.deciſ.ccxxx.Papa confirmando, in no.& ſequitur Soci.conſi.clxiiij.uiſa bulla,columna tertia, uerſicul.ſed ac omnia,lib.ij.& Deci.conſil.dxliiii.num.xxviii.& xxxvi.libro quarto, prout etiam ſimilis clauſula non operatur niſi circa ea,de quibus princeps præſumitur habere ſcientiã,ut ſunt illa quæ in iure, ſecus in his, quæ in facto conſiſtunt, quia talia præſumitur ignorare,ut uol.Bald.in l.fin.C.ſent. reſcin.non poſſ.quem ſeq.Alex.conſil.cxxv.uiſo titulo,in fin.lib.ii.& conſi.ccxv.nõ obſtat in fin.lib.vii.& de iſtis ponit etiam in conſil.xcii.perſpectis,columna ſeptima,uerſic. modo uidendum,lib.ſexto,& conſi.cxi.perſpectis,eodẽ libro,& conſil.cxxii.uiſo puncto,in fine,lib.iiii.& conſ.ſequ. col.viii.uer.præmitto,ubi ponit quãdo dicendum ſit,quod princeps ex certa ſcientia aliquid fecerit, & unde Philipp. Deci.qui etiam præmiſſa ponit in conſil.cxcviii.diuino libro primo,& ccccvii.uiſis,columna fin.in fin.& ccccx.in cã mota,columna quarta.

19 Et quod principis ſententia,& diſpoſitio ex defectu iuris naturalis impugnari poſſit,non autem iuris poſitiui,tenuit Inno.in c.quæ in Eccleſiarũ,ubi per Fel.in uerſic.limita ſexto,de conſtit.& per eundem poſt Panor.& alios in d.c.Cũ olim,ubi multa congerit de re iud.& deciſ.Nea.cccxc.fuit, & Alex.in dicto conſi.xj.poſt Bar.in uerb.figura iudicij, in conſtitutione,ad reprimendum, & Rot.ut per Caſſad.deciſ.viij.num.vj.de reſcrip.

20 SI VERO fuerimus in dubio nunquid princeps poteſtatis plenitudine uti uoluerit,quia in dubio nunquam intelligitur uti uelle poteſtatis plenitudine,niſi quatenus exprimat,iuxta not.per Innoc.in c.innotuit,de elect.& latius p Fel.in c.i.col.viii.uerſ.& hinc eſt, de conſt.& in c.cauſam

quæ,el.ii.in.iii no.de teſtib.poſt Panormi.in c.ad hæc, de reſcrip.& Bal.in l.ſi teſtamentum.C.de teſt.cũ aliis, de quibus per Alex.in conſi.cccvii.uiſo,nu.ii.lib.i.& cõſi.xi.alias conſului,col.ii.lib.vii.& conſi.lx.nu.xx.lib.ii.Paul.de Caſt. cõſ.cccxvii.col.i.in.i.parte,& Rom.ſing.dcclvii.dixi alias,
21 ſicuti etiam dicimus de certa ſcientia,quæ in ipſo principe non præſumitur,ſi ex tenore literarũ,uel alias de ea legitime non conſtiterit,ut per glo.in c.ſtatutum, in uerb.literarum,de reſcrip.in.vi.& cle.principalis,in glo.fin.de reſcrip. Imol.in l.quidam conſulebat,cũ aliis,de quibus per Alex. d.conſi.xi.col.i.lib.vii.hoc igitur caſu quando ſumus in du
22 bio,non eſt credendum principem,qui iura tuetur,ſolenia, ac obſeruationem iudiciorũ a ſe tot uigiliis excogitatam, & adinuentam,ita de facili ſubuertere uoluiſſe,arg.l.ſi quando.C.de inoff.teſt.c.Eccleſia ueſtra,& ſecundo,de elect.& no.gl.in c.cauſam,de reſcript.cum potius uideamus ipſum
23 principem diligentiſſime cauſas coram ſe uertentes examinare,tum reſpectu iuſtitiæ ac ueritatis,tum etiã ratione rectitudinis proceſſus,& ordinis iudiciorũ, & quicquid perperam factũ reperit,caſſare,annullare, ut in c.ueritatis,ibi. Nos igitur uidentes ordinem iudiciorum in hoc facto fuiſſe ſeruatum,&c.de dolo,& cõtu.c.cũ ad ſedem,de reſti.ſpo.
24 c.ad petitioné.§ fi.de accuſ.& propterea Rot.deciſ.dclxx. nota quod quando,in antiq.notãter dixit,ꝙ cauſæ cõmiſſæ Cardinalibus,uel aliis i cõſiſtorio Papæ ſunt magis periculoſæ,quam aliæ,ſi in eis ordo iuris debitus non ſeruetur.
25 Idcirco cum princeps ſe legibus alligatum, & poteſtatis ſuæ plenitudine(niſi id exprimat)uti nolle profiteatur(ut ſupra uidimus)uidetur dici poſſe ſentẽtias proceſſus,& reliqua ab eo iudicialiter geſta,ex præſumpta eius mente(quoniam non conſtat de contraria)legibus uniuerſalibus,ac poſitiuo iuri ſubiacere,ex illiſq; impugnari,corrigi, & reformari poſſe,uoluiſſe per ſupradicta,eritq; pia, æqua,& rationabilis interpretatio,& digna maieſtate regentis, neq; abſurdum,aut nouum uideri debet,quod ſententia etiam Romanæ ſedis poſſit retractari,aut in melius commutari iuxta tex.in c.ſentẽtiam.c.Apoſtolicæ,& c.ueniã.xxxv.q.ix.c.cũ olim,de re iud.c.alma,in prin.de ſen.excom.in.vi.c.fi.& ibi gl.in uerb.emendare,de reſcrip.eo.lib.cum aliis,de quibus

per

per Spec.in ti.de excep.§.uiſo,col.x.uerſ. nam, & papa, & Dec.cōſ.dciii.in prin.lib.v.hæc igitur fuit uetus, ac ſolita modeſtia,& ſacrorum Canonū prouida doctri.ſapientia.

26 In præmiſſis tamen aduertendum erit, quia ſi actus per principem factus,in totum,quoad formam iuris peccaret, ad effectum quod actus hmôi ſuſtineretur,& ualeret, in dubio præſumeretur,quod princeps(actum huiuſmodi conficiendo)plenitudine poteſtatis ſuæ uti uoluerit,ac iuri contrario derogare,ſecundum Fel.c.1.col.viij.num.xxvj.de cōſtit.& c.cum dilecta,col.xvj.uerſi.limita regulā,de reſcrip. & in c.i cauſis,col.ij.uer.obſtat primo,de re iud.poſt Paul. de Caſt.in l.ex imperfecto.C.de teſt.& in l.quamquam.C. de mili.teſt.& Alexan.in l.Centurio.colum.xij.de uulg.& pup.& Hipp.de Marſ.in l.prima.§.ſi ſeruus.v.item pro prædictis,num.xix.ff.de quæſt.quod cogitandū relinquo,quia eſt maxima præmiſſorum limitatio,& quamplurimum iurium reſtrictio,& declaratio.

Viſo igitur quæ ſententia ex defectu nullitatis impugnari poſſit,reliquum eſt,ut uideamus per quem modum talis impugnatio fiat,ideſt qualiter, & quot modis nullitas ipſa in iudicio deducatur.

IN RVBR. SEV TIT.

Quot,& quibus modis,&c.

SVMMARIA.

1 *Nullitas duobus modis in iudicio proponitur, principaliter uidelicet aut incidenter.*

2 *Nullitas quando in iudicio cenſeatur principaliter deducta,plura exempla uide hic,et nu. 3.4.5.6.*

7 *Nullitas poteſt eodem libello cum remedio reſtit.in integrum proponi,& cumulari.*

8 *Libellus in quo aliquid petitur declarari nullū, uel quatenus aliquod reſcindi,ſuſtinetur.*

9 *Nullitas,& appellatio poſſunt eodem libello inten*

 tari,

tari,& utrunq; cenſetur principaliter deductũ.

10 *Appellatio quando interponitur a ſententia reſeruato iure dicendi nullitatẽ cenſetur cõditionaliter interpoſita, uidelicet quatenus ſentẽtia ſit aliqua.*

11 *Libellus dico ſententiarum nullam:& ſi qua eſt, ap pello, a communi iure,& praxi receptus eſt, & tali caſu nullitas in iudicio principaliter deducitur & nume. 12.*

12 *Libellus poteſt declarari per actorem.*

14 *Nullitas:et iniuſtitia poſſunt ſimul, et ſemel deduci cognoſci, et terminari, dommodo contrarietas non reſultet.*

15 *Nullitatis cognitio, cognitionem negotij principalis parte petente præcedere debet.*

16 *Nullitate oppoſita ſi iudex ille non cognita ad ulteriora procedat, proceſſus eſt nullus.*

17 *Nullitas qualiter, et quando dicatur incidenter deducta,& nu. 18.& 20.*

18 *Iudex appellationis poteſt incidenter ſuper nullitate cognoſcere.*

19 *Arbiter ſuper iniuſtitia laudi aditus poterit nullitatem illius declarare.*

20 *Nullitas per modum exceptionis propoſitæ dicitur incidenter deducta,& uide exempla.*

21 *Nullitas ex actis,& proceſſu inſurgens cenſetur incidenter propoſita.*

22 *Nullitas ex actis inſurgens etiam poſt concluſionẽ reuocari poteſt.*

23 *Attentata etiam ex mero iudicis officio uſque ad cõ cluſionem cauſæ reuocari poſſunt.*

24 *Nullitas quod fuerit principaliter, aut incidenter*

dedu-

deducto, eſt magni effectus, quia unus modus mul tum differt ab alio.

25 *Nullitate ſeorſum ac principaliter in iudicio dedu- cta iuris ordo actela iudiciaria ſeruanda eſt ſecus quando incidenter, & nu. 27.*

26 *Sententia lata ſuper nullitate principaliter intenta ta habet uim diffinitiuæ.*

28 *Attẽtata abſq; aliquo iuris ordine reuocari poſſunt*

29 *Nullitas ſeorſum et principaliter deducta regulari ter executionẽ nõ impedit, et intellige prout n. 31.*

30 *Reſcripta quæ ſuper nullitatibus ſententiarum prin cipaliter petuntur non conſueuerunt cõcedi in Ro. cu. abſq; clauſula ſine præiudicio legitimæ execu- tionis, uel ſi quid exequendum fuerit, &c.*

32 *Nullitas incidenter puta per modum exceptionis propoſita regulariter ſi fuerit in promptu execu tionem impedire conſueuit.*

33 *Nullitas ex defectu iuriſdictionis proueniẽs, etiam quod in promptu non ſit, executionem retardat.*

34 *Nullitas deducta inſimul cum appellatiõe dicitur potentior, & tunc ſuſpendit & deuoluit.*

35 *Appellationis cauſa deſerta (quãuis nullitatis cau ſa non cenſeatur deſerta, ut nu. 38.) nihilominus executio non retardabitur, & nu. 36.*

36 *Nullitas incidẽter deducta et cognita põt iterũ prin cipaliter in iudicio deduci et cognoſci. et nu. 38.*

37 *Sententia lata ſuper principali non præiudicat inci denti, de quo non fuit plene cognitum.*

39 *Libellus quando nullitas incidenter deducitur non uidetur neceſſarius.*

40 *Sapientia regulariter ſuper incidenti nõ profertur.*

41 Nul-

41 Nullitas per modũ exceptio. propoſita; ſi fuerit manifeſta ſtatim perimit, et nõ indiget prnũtiatione.

42 Nullitas quando incidenter deducitur poteſt in libello concludit, ut habita prima ſententia pro nulla, ſeu illa non obſtante uel caſſata ex integro ſuper principali negotio pronuntietur.

43 Caſſatio habet uim ſententiæ.

44 Clauſula non obſt. &c. habet uim caſſationis.

45 Sentẽtia ſuper principali negotio lata uidetur nullitatē reprobare qñ de ea fuit exceptum, et cognitũ.

46 Nullitas quando principaliter deducitur, qũo in libello dẽat cõcludi, et quid in primis ſit cõſiderãdũ.

47 Nullũ eẽ aut caſſandũ fore lõge differũt ſicuti liberatũ, uel remiſſum: aut liberãdum uel remittẽdũ.

48 Nullũ quòd aliquid ſit uel per ſentẽtiã annullãdũ qualiter, & quomodo cognoſci poßit, & nu. 52.

49 Clauſula nullius momẽti ſit etc. importat ipſo iure.

50 Clauſula uiribus careat &c. intelligitur ipſo iure prout ẽt quando lex iubet aliquid non ualere.

51 Verba denotantia actum ipſo iure non ualere, quæ ſint remißiue.

52 Forma quæ dicatur ſubſtantialis & uitians, & quæ accidentalis & non uitians.

53 Lex aliquid prohibens etiam quod ulterius non procedat, actus in contrarium factus eſt nullus, ſecus ſi ulterius procederet.

54 Prohibentur multa fieri, quæ tamen facta tenent, & quomodo intelligatur.

55 Forma uel ſolẽnitas actui iã facto adhibita nõ cẽſetur ſubſtãtialis, ſed accidentalis dicĩ, et nõ uitiat.

56 Libellus quibus uerbis concipi, & in eo concludi

poſſit

poßit quando actus eſt ipſo iure nullus, & nume. 57.&c.uſq; ad 85.

86 *Libellus quibus uerbis concipi & in eo concludi poſſit, quando actus eſt ipſo iure nullus ſed per ſententiam annullandus: & nu. 87.&c.uſq; ad 100.*

101 *Verborum proprietas non ſemper obſeruatur, ſed unum pro alio ſæpenumero ponitur, & tunc qualiter interpretanda ſint.*

102 *Libellus quomodo & quibus uerbis formandus ſit quando dubitatur nunquid actus ſit ipſo iure nullus uel annullandus.*

103 *Libellus etiam quod non ſit ſpecificata cauſa nullitatis ſi non opponitur, tenet & ſatis eſt quod in proceſſu ſpecificetur & declaretur.*

104 *Libellus nullitatis adæquatur libello appellationis, ideo totum deuoluit: & deducit.*

105 *Nullitatem proponens poterit ſuum libellum quibuſcunque modis defendere, & finita ſeu relicta una cã nullitatis aliã proſequi & hoc quãdo proſecutio & ſententia non fuerit generalis, et agitur de nullitate actus iudicialis ut hic.*

106 *Nullitatem alicuius contractus uel actus extraiudicialis proponens non poteſt aliam nullitatẽ quã in libello expreſſam in illo iudicio proſequi.*

107 *Iudex nullitatis ſeu appellationis antequam ſententiã proferat quid agere debeat, & qualiter ac ſuper quo pronuntiare poßit per diſcurſum: &c.*

108 *Sententia in cauſa nullitatis iuxta formam libelli dictanda eſt & qualiter formanda ſit tam ex parte rei quam actoris, & quòd index nullitatis poteſt ẽt ſuper negotio principali pronũtiare, uide*

nu. 109.110.*cum pluribus ſeq.*

110 *Sententia confirmatoria uel infirmatoria, ſi de iure partium non conſtiterit, dari non poteſt, ſed tunc danda eſt abſolutoria ab inſtantia iudicij.*

114 *Sētentia qualiter formari poßit, quādo in libello dictū fuit, dico ſententiā nullā, et ſi qua eſt, appello.*

115 *Sentētia qualiter ſit formāda quādo a ſentētia quæ erat nulla fuit appellatum, &* 118.119.*&* 120.

122 *Sententia in cauſa nullitatis lata quando alijs etiā litiſconſortibus proſit, & quando non, & n.*125.

126 *Sententia in cauſa nullitatis principaliter intētata ferri nō poteſt ſine partis citatione, quia habet uim diffinitiuæ.*

128 *Iudex nullitatis quando ſuper antiquis actis poßit dare ſententiam, & quando non.*

Quot, & quibus modis nullitas in iudicio proponi, ac ſuper ea libellus & ſententia concipi, & formari poſſit.

1 NVLLITAS altero ex duobus modis in iudicio proponi conſueuit, principaliter ſcilicet, aut incidenter, ut declarat Bart. in l.ſi expreſſim, col.vj.uer.nūc aliqua uideamus.ff. de appel.& in l.j.col. pen.C. quando prouo.non eſt nec.& in l.j.§.ubi glo.in uerb.ff.quæ ſent. ſine app.reſcin. & in l.cum quærebatur.ff.de re iud. & in l.de pupillo.§.ſi quis riuos.ff.de no.oper.nunciā. Canon.in c. dilecto.ubi Franc.q.3.& q.liiij.de appell.& alibi ſæpe.

2 Principaliter autem dicetur nullitas intentata, quando remedium iſtud, ac ius dicendi nullum ſolum, & a quouis alio remedio ſeparatum, per modum agendi (ad id nobili iudicis officio implorato) in iudicio deducetur, iuxta ea quæ ponit Bar.in l.quæ ſub conditione.§.fi.ff.de condi.inſti: ut puta

ta ſi filius præteritus petierit teſtamentum patris pronunciari nullum, ut in l. filio præterito, & ibi Barto. col. xj. uerſi. Quæro ergo qualiter. ff. de iniuſt. rup. & in l. ſuus hæres, ubi Bald. col. j. uer. nota hic duplicem modum agendi &c. C. de repud. hæred & idem Bar. in l. ij. C. de ord. iud. Idem ſi quili
3 bet alius principaliter & directo ageret ſuper declaratione inualiditatis alicuius contractus, uel quaſi, ut in l. ſi mater tua, cum ibi nota. C. de contrah. empt. & l. j. & l. ſi dolo. C. de reſcind. uend. l. ſi is. C. de præd. min. l. ſi poſt diuiſionem. C. de iur. & fac. igno. l. ſi pater. C. ad ſenatuſc. Velleia. l. imperatores. ff. de priuil. cred.

4 Siue quòd ageretur principaliter & directo pro declaranda nullitate alicuius ſententiæ, uel alterius actus iudicialis, ut in l. j. & l. ſi pater. C. quand. prouoc. non eſt neceſ. l. cum ſententiam. C. de ſen. l. ſi ut proponis. C. quomo. & quan. & l. i. & l. ſi ferialis. ff. de feri. c. cum contingat. de offi. delega. c. ad audientiã. de reb. eccl. non alie. c. per tuas. de ſentẽ. excõ. cle. i. de re iud. cũ ſimi. ex quibus iuribus patet ꝙ litigatores ſuper nullitatibus ac inualiditate actorum & ſnæ contendebant, ex quo princeps per modum legis condendæ, in huiuſmodi materia principaliter propoſita reſcribit.

5 Principaliter dicetur nullitas deducta etiam, ſi in iudicio cum alio remedio reſcindente propoſita fuerit, dummodo æque principaliter cum altero remedio deducatur, ut puta ſi per aliquẽ ex modis infraſcriptis deduceretur, uidelicet. Dico teſtamentum patris mei nullum ex eo, quòd non fuit rite & ſolenniter factum: & quatenus aliquod apparuerit, dico illud tanquam inofficioſum, debere reſcindi: quo caſu principaliter cognoſcendum eſt de uiribus teſtamẽti: & remedium nullitatis reputabitur principaliter in iudicio deductum, ut probat text. in l. contra maiores, & l. eum qui. C. de
6 inoffi. teſta. uel diceretur, pono quòd tale inſtrumentum ex defectu talis ſolis ſolennitatis eſt nullum & inualidum, & quatenus conſiſtat, dico me ex eo ultra dimidiam iuſti precii fuiſſe deceptum, & circumuentum, ac propterea, illud reſcindi, & rem meam mihi reſtitui, aut iuſtum illius pretium ſuppleri debere, vt in. l. ii. C. de reſcin. vend & c. dilecti extra de empt. & vend. quã ſpeciem libellãdi ponit Ang. & Imo. in. d. l. ſi expreſſim col. xxix. & commendat Fran. in. d. c. dile-

7 ĉto.q.xxi.de appel. ſiue quòd eodẽ reſcripto ſeu libello po
neretur, & cumularetur nullitas & in integrum reſtitutio: quod fieri poteſt, vt in.c.conſtitutus de reſt.in integ. ponit Guid.Pap.cxliii.an prætendens.

8 Suſtinetur nanque libellus, dum petitur inſtrumentum de
clarari inualidum, vel quatenus aliquod, aduerſus illud reſti tui. Nam vtrunque remedium cenſetur conditionaliter & diſiunctiue propoſitum, & propter incertitudinem;& quia nulla inſurgit perplexitas aut repugnantia, toleratur, vt in iſtis terminis declarat Inno.in ca.literis de reſti.in integ.& Barto.in d.l.ſi expreſſim, colum. vj. verſicu.quæro quid & Bald.in rep.l.edita colum.xv.quæſtione.vii.C. de eden.eſt deciſ.Dominorũ de Rota, vt per Aegid. conſilio. ccxcviii. de conſuet.& Rot.deciſ.cxvi.licet cauſa nullitatis in no.& Deci.conſi.ccccxi.diuino in fine lib.iii.

9 Idem foret ſi nullitas intentaretur ſimul cum appellatio-
ne aut remedio attentatorum, prout fieri poteſt, vt notat idem Inno.in.d.c.dilecto, & Bal.in.d.l.edita, col.xv.q.vj.& eſt deci.Rot.cxlv.nota quod intentans in anti. vbi enim nul litas & appellatio tanquam diuerſa, propoſita ſeu commiſſa reperiuntur, vtraque principaliter, expreſſa & deducta intel ligi debet, per id quod legitur in .l. ſi cui.ff.de fund. inſtr.& leg.&.l.j.in fi.cum.l.ſeq.& ibi Barto.ff.de pecul.leg.& idem Bar.in.l.Titiæ textores.ff.de leg.j.cũ aliis, de quibus in terminis noſtris ponit Alexã.conſi.ii.col.pen li.iii.

10 Et propterea quãdo dicimus, Appello à tali ſentẽtia, reſer
uato mihi iure dicendi de nullitate,&c.prout quotidie in cu ria practicatur. Appellatio huiuſmodi cenſetur qualificata & conditionalis, videlicet quatenus ſententia ſit aliqua, vt probatur ex not. per gl.in.l.item Labeo. §.j. in verbo pure. ff.famil.erciſc.& in.l.obligationum.§.fina.ff.de actio & obli ga.Spec.& Io and.in tit.de ſent.§.ſpecies verſic. quid ſi iudex cum aliis de quibus per Alex. in conſi. lxi.viſo ti.col.v.

11 verſi.cum probatur, &c. lib.iiii. Prout etiam idem dicimus
ſi eſſet dictum, dico ſententiam nullam, & ſi qua eſt appel-lo, qui modus appellandi ſeu libellandi a communi iure, & practica receptus eſt, ut eſt gl ordinaria, & ibi ſcribentes in l.j.C.quand.prouoc.non eſt nec.& Bar.in d.l.ſi expreſſim, col.iii.de appel. & de communi ſtylo & opinione atteſta-

tur,

tur Fran.in d.c.dilecto q.xxj.Abbas conſ.xcviij. ſaluatoris, in prin.lib.j.& Lap.alle.c.vij.factum uer.Tamē ſub iſto ordine &c. Nullitas nanq; accumulata & taliter propoſita,intelligitur(ut eſt dictum)conditionaliter & diſiunctiue, non autem ſimpliciter & copulatiue,& æque principaliter cum altero remedio cui accumulatur, in iudicio uenit & deducitur,non autem incidenter & ſecundario,cum res ſub genere contenta,poſt illius expreſſionem, amplius non contineatur ſub eodem, alias expreſſio nihil operaretur, ut declarat
12 Aegid. conclu.cccxxxviij.in cauſa, in fi. Et quòd nullitas, ut præmittitur,accumulata intelligatur principaliter in iudicio deducta,tenuit Iacob.Butrig. in d.l.j.C.quand. prouoc. non eſt nec.& ibidem Io.de Imo.col.vj.qui opinionē Iacobi cōprobat & defendit,& Anch.in clemē.j.col.iiij. de ap.& Dec.col.fi.& Franc q.xliij.& q.lviij.uerſi.tu aduerte,ubi dicit hanc opinionem de iure ueriorem, & in q.lx.ſuper.d.c. dilecto,de app.& Iaſ.in l.titia textores.§.i.de leg.i.& idem Iaſ.in l.i.in prin.ff.de iuſt.& iur.Eandem partē acriter defendit & tuetur.d.Ale.dicens eandem eſſe de iure ueriorem & cōmuniorem opinionem,in conſi.ii.cōſideratis,col.pe.uer. ſed in hoc li.iii.& in conſi.ccxxv.ponderatis, col.vi.uerſic. præterea,li.vi.& quod ſit communis atteſtatur, etiam idem Dec.in d.c.dilecto.col.iii.nu.7.& Gra.in conſ.ul.nu.xli.uol. ii.quicquid alii in contrarium ſenſerint. Quamuis pro opinionibus uitandis actor poſſet libellum ac ſuam intentionē declarare, an uoluerit nullitatem principaliter uel incidēter deducere,per tex. in l.ſi quis intentione.ff.de iud.& l.Pomponius ſcrib. §.ſi ff.de rei uend.&.c.literæ.extra de dilat. docet Alex.dicto conſil.ii.col.pen.in fi.
14 Et nedum remedia huiuſmodi adinuicem non repugnantia in iudicio cōmutantur,quinimmo eodem tempore,ac ſimul & ſemel utraque cauſa uidelicet nullitatis & iniuſtitiæ inſtrui,& ſuper utraque probationes admitti poſſunt, ut docet Bar.in l.i.col.iii.uerſi.circa ſecundum.C.quando prouo. non eſt neceſ.ubi dicit quòd communis conſuetudo ita obſeruat,& in l.ſi expreſſim,col.v.& ibi Imol. col.xxxii. aſſerens hoc communiter teneri,de app.ponit Abb.in d.c. dilecto,colum.ii.uerſicu.& hæc faciunt,& ibi Franc.q.xxiiii.de app.& Bald.in l.edita,in repe. col.xv.q.vi. dum ponit quòd nullitas

nullitas poteſt examinari una cum grauamine.

Quod intellige (ut dixi) quando contrarietas uel repugnantia non reſultat,alias cumulatio huiuſmodi non reciperetur,prout eſſet,ſi proponeretur interdictum unde ui , cum remedio.l.ij.C.de reſcin.uend.uel ſi diceremus,dico ſententiam nullam,quia lata cum falſo procuratore , & dico eandem iniuſtam,per ea quæ ab ipſo falſo procuratore probata ſunt quoniam eodem tempore eſſet approbare, & reprobare geſta ipſius procuratoris,quod ſtare non poteſt, per reg. l.j.C.de furt l.per ſeruum.§.denique.ff.de vſu & hab.l.ſi fuerit.ff.de reb.dub.l.ubi repugnantia.ff. de reg. iur. & declarat Rot.d.deciſ.cxvj.licet in no.

Intellige inſuper quòd eodem tẽpore ſuper utraque cauſa uidelicet nullitatis & iniuſtitiæ procedi poteſt, dummodo is qui nullitatem proponit non contradicat, ipſo nãque inſtante ac petente in primis ſuper nullitatibus cognoſci,ac illas reuocari debere , priuſquam de iniuſtitia , aut negotio principali cognoſceretur,audiendus eſſet, ex quo de nullitate prius cognoſci conſueuit, ſecundum ea quæ poſuit Bar. in l.cum quærebatur , de re iud.& in l.ſi ut proponis, ij.col. & Ang.in l.præſes.C.quo.& quand.& Franc.in d.c.dilecto. q.x.uerſi.ulterius aduerte.& Lanfranc.in c.quoniam contra. uer.interlocutoriæ.nu.xxij.de proba.& facit tex.in d.l.contra maiores.C.de inof.teſt.& ſi iudex oppoſitione ac proteſtatione huiuſmodi non obſtante ad ulteriora in principali negotio , de nullitatibus aliter non cognitio procederet, proceſſus eſſet nullus ſecundum aliquos,ut per Bal.in.§.qui prouocauit.q.xij.circa fin.ff.de pact.& tenet idem Franc. in d.c.dilecto,q.x.uerſicu. ſecundo dubitatur. Quod intellige dummodo ab huiuſmodi ulteriori proceſſu & tacita exceptionis legitimæ reiectione , appellaretur , alias cum ſit peruerſio cognitionis cauſæ, ad cauſam , uel repulſio exceptionis , non crederem proceſſum ipſo iure nullum , per ea quæ dicã in q.fin.& facit text. in.l.j. C.de app.c ex parte, extra eod.tit.c.exhibita.de iu.cum ſimi.in ſupraſcriptis itaque caſibus & exceptis nullitas dicetur principaliter in iudicio deducta.

16

INCIDENTER autem dicet̃ nullitas in iudicio pro-
17 poſita,ac de ea tanquam incidenti & ſecundario cognoſcetur,

tur, ſi petitum fuerit quod (caſſata ſeu habita prima ſnĩa pro nulla) ex integro ſuper negotio principali pronuntietur, ac ſnĩa prædicta reformetur, tunc etenim principaliter cognoſcendum eſt de cã & principali negotio, & incidēter de nullitate ipſius ſententiæ, ut habes exemplum in c. ad probandum &. c. Cũ I. & A. ibi, irritantes proceſſum eorũ, in negotio procedatis. extra de re iudi. & l. iiij. & l. abſentem. C. de accuſa. & l. prima. C. de ſen. ex peric. recit. l. fi. de ſen. quæ ſine certa quanti. profe. l. ſi de proprietate. C. ſi a non cõp. iudi. l. cum non eo. C. quando prouoc. non eſt nec. cum ſimil. in quibus patet, quòd habita prima ſnĩa pro nulla, de nouo pronuntiantur ſuper principali negotio, & ponit Bart. in l. ſi expreſſim, col. pe. de appel.

18 Dicetur inſuper nullitas incidenter deducta, ſi ſimpliciter commiſſa cauſa appellationis, Idem iudex examinando eãdem appellationem, cognouerit ẽt nullitatem proceſſus, & ſnĩam ipſam tam reſpectu iniquitatis quàm nullitatis reformauerit, prout poteſt, & tali caſu dicetur de nullitate incidẽter, principaliter aũt de ipſa appellatione & negotio principali cognouiſſe, iuxta tex. in l. Carmelia pia. ff. de iurepa. & l. quædam mulier. ff. famil. erciſc. l. ſi is quem. C. de lib. cauſ. ponit Bart. in d. l. ſi expreſſim. col. iij. & Archi. in c. ij. in uerſ. de partium. de appel. in. vj. & Fran. in d. c. dilecto. q. xxix. de appel. & ponit Rot. cix. nota, quod ubi, in antiq. & Alexan.

19 conſil. lix. uiſo. nu. 9. lib. iiij. & conſi. ccxxv. ponderatis. nu. 23. lib. vj. Prout dicimus de arbitro ſeu iudice ad quem reclamatũ eſt, & petita reductio ad arbitrium boni uiri, qui & ſi uideatur, ſuper iniuſtitia principaliter aditus, nihilominus ſi repererit laudum nulliter prolatum, poterit etiam eandem nullitatem declarare, ut ponit Fran. in. d. c. dilecto. q. xv. & q. xxj. & Deci poſt plures conſulentes, quos adducit in cõſil. xxxix. in fi. lib. j.

20 Cognoſcitur etiam incidenter de nullitate qñ per uiã exceptionis ſeu replicationis in iudicio deducitur, qui modus eſt frequens, & ualde utilis. Nam finge quod conuenias me ueluti fideiuſſorem mulieris, quæ pro alio interceſſit excipiã de nullitate huiuſmodi obligationis ob ſenat. Velleian. per quod tales obligationes irritæ fiunt, ut dicit text. in. l. quãquam, in fine, & in. l. prima. cum ſequen. ff. ad ſenatuſc.

 Velle-

21 Velleia.& l.mulierem.& l.ſi uxor.C.eod.titu. Vel pone, ꝙ filio hæreditatem patris petenti opponatur de teſtamento condito, is etenim de nullitate illius repplicare poterit, iuxta tex.in.l.filio præterito.& ibi Bartol. qui hanc praxim plurimum cōmendat.ff.de iniuſt.& rup.teſta.l.Papinianus. §.ſi quis irritum,cum.§.ſequen.ff.de inofficio teſt.& docet idem Bartol.in.l.quæ ſub conditione.§.fin.ff.de condi.inſt. & Bal.in.l.ſuus hæres.C.de repud.hæred.& iterum Bartol. in cōſil.xci.in.q.uertente in cu.cap.ubi allegat pro caſu tex. in l. fin.C.de ordi.iud. Idem foret,ſi petenti reſtitui ſibi do-
22 mum,uel quid aliud iure dominij, uel quaſi ad ſe ſpectans, & exciperetur de illius uenditione,uel alio contractu,nam poterit replicare de illarum nullitate,ut l.ij.l.non ſolum.l. minorum.l.ſiquidem.l.ſi prædium, cum pluribus alijs.C.de præd.mi.& to.ti.C.plus uale.quod agitur,& quotidie uidemus in Roma.cu.reſcripta ſeu literas beneficiales, & reliqua hmōi per exceptiones ac replicationes ſubreptionis & obreptionis,ſeu defectus intentionis concedentis,ac nullitatis,impugnare,prout late per doctor.in.c.ad aures in.c.ad audientiā,& c.conſtitutus extra de reſcrip. Nullitas etiam quæ ex eiſdē actis & proceſſu reſultat,ac de ſe patet,intelli-
23 gitur incidenter in iudicio deducta, ut docet deciſ.Neap. cclxxxiij.Diu eſt,colum.j.allegando Bartol.in.d.l.ſi expreſſim,& Old. in cōſil.ccv.cū aliis,de quibus ibi, Talis etenim nullitas poteſt allegari,ſeu de ea excipi etiam poſt concluſione in cauſa per tex.in.c.cū olim Abb.& ibi Bald.colum. ij.in fin.de offic.deleg. Sicuti dicitur de attentatis,quæ etiā ex officio uſq; ad concluſionem cauſæ reuocari poſſunt,ut docet Ro.deciſ.dxviij.no. quòd attētata,in antiq.& facit illud quod ponit Franc.in.d.c.dilectio.q.xiiij.de appel.

24 Et pro maiori præmiſſorū cognitione ſcire debes,quòd maximi eſt effectus,& non modici momenti cognoſcere, nunquid nullitas fuerit incidenter uel principaliter deducta,
25 hi etenim modi adinuicem longe differunt,quoniam ſi nullitas fuerit ſeorſum & ſeparatim principaliter in iudicio deducta,neceſſe eſt quod ſuper cognitione huiuſmodi iuris ordo,ac tela iudiciaria ſeruetur,de qua per glo.& doct.in.l. prolati.C.de ſent.& Spe.in tit.de offi.om.iud.§.poſtremo. col.ij.uer.ſecundo ſciendum.& Ro.deciſ.xxxiij.ſi quādo.

in no. Aegid.deciſ.xxvij.termini.Cā ſi.deciſ.viij.de reſcrip.&c.
26 Officium nāque,quod in tali iudicio imploratur eſt nobile,ut ſupra dictum fuit,ac ſententia quæ ſuper nullitate principaliter intētata fertur, habet uim diffinitiuę,quinimo cum cauſam in iudicio principaliter deductam diffiniat,uere diſfinitiua eſt,ſecus ſi incidenter,quia tunc haberetur pro interlocutoria,ut declarat Bald.in.l.præſes.columna prima.C.quomodo & quando,& ita intellige Rot.deciſ.xiij.ſi iudex & lxxxv.ſi a prouincia.in nouis.& Guid.Papæ,quæſt.ccxx.locumtenens,& quæſt.xvj.iudex.ac Ioan.And.ſuper glo.in clemen.fin.de ap.& Ro.deciſ.cccxl.fuit dubitatum.colum.j.& cccxlj.circa fin.in no.Io.mill.in uerb.ſententia lata ſuper nullitate, declarat Imo.in.l.quod iuſſit.ff.de re iud.& Franc.in.c.cum ceſſante,colum.penul.uerſi.xxiij.de appel.& Rot.quæ ita debet intelligi.ccxv.nota quòd ſentētia in antiq.idcirco ſecundum regulas iuris ad ſentētiam huiuſmodi iuris ordine omiſſo deueniri non poteſt, per text.in.l.j.ibi ad præſidem, ſi uis,ut cauſa agatur ſecundum ordinē iuris &c.loquens de nullitate contractus.C.de lib.cauſ.iuncta.l.i.& l.fin.C.de re iud.& l.ſi pacto quo pœnam.C.de paċt. & d.l.prolatam,cum ſimul.

27 Quando autem nullitas in iudicio incidenter deducitur per aliquē ex modis ſupraſcriptis,nulla tela uel iuris ordo requiritur,ſed de ea tanquā incidenti ac notorio abſq; iudiciorum ſolennitate cognoſcitur,prout in terminis declarat Aegid.deci.cccxvij.in cauſa, & deci.dij.&.cccxix.& Rot.deciſ.cccx.fuit dubitatum,in no.& deciſ.dccccxxj.in antiq.Spe.de libel.concep.§.nunc dicēdū, in fi.& Bal.in addi.ad eūdē,in tit de ſen.col.iiij.uerſi.in cauſa nullitatis,& col.vij.uerſi.an poſſit declarari,& idem Bal.in.l.tale pactum.§.qui prouocauit.ff.de pact.Card.i cle.i.q.xvi.& ibi Anchar.col.iii.de re iud.Abb.in.d.c.dilecto, circa fi.& ibi Franc.q.xi.&
28 in.c.inter cæteras,in fin.de re iud.Idem Abb.in.c.tua in fin.& in.c.bonæ memoriæ,ubi loquitur de attentatis abſq; ordine iudicii reuocandis.de appel.de quo remedio attētatorū ēt ponit idem Abb.in.c.ex parte,col.pe.de reſcrip.& Fran.in.c.conſuluit.ii.de appel.& Rot.dcclxv.ſciendū eſt quòd ſi in antiq.& Bald.in.l.appellatione.col.ii.C.de appel.doct.in c.non ſolum,de appel.in.vi.cum uulg.

 29 Secundo

29 Secundo quando nullitas ſeorſum,& ſeparatim principa liter in iudicio proponitur,executionem non impedit. Nã ſi propono teſtamentum nullum, non impeditur aditio hæreditatis ex eo.l.cum quidam,in fi.l.cum falſum.l.Panthonius.§.rei.ff.de acquir.hære.& tradunt Bar.& Bal. in.l.ſuus hæres.C.de repud.hær. prout per ſimile iudicium principaliter(ut prefertur)intentatum executio ſniæ non retardatur ut uoluit Inno.in c.cum in iure,de off.deleg.quem ſequitur & declarat Bald.& in l.j.in princ.C.ne lice.ter. prouoca. & Bald.in l.fi.in fine,de ordi.cogni.& in l.appellatione,in fine C.de appel.Franc.in c.dilecto.q.x.uer.circa tertium.& ponit Rot.cclxxx.licet per uiam exceptiõis,in no.quæ eſt clauis in materia,& meminit Ioan.Staſi.in tract.de lite. gra. & iuſt.fol.151.ij.fallen.& tenet Alex.conſi.lxxxiij.interrogat in fin.lib.v.& Fran.in c.non ſolum,in fi.de app.lib.vj. & Anton.a Cauario in tracta.de execu.inſti.q.lij.& ratio eſt,quia cum nullitas in iudicio ordinario principaliter propoſita deſideret ſententiam,quæ effectualiter nil aliud faciet quàm actum euacuare, & executionem impedire, ſi incontinenti per ſimplicem nullitatis propoſitionem executio impediretur,eſſet dare executionem ſententiæ nondum latæ contra regulas iuris communis.l.j.C.de exer.rei iudi.cum ſimi. Ideo,fit executio ſalua remanente quæſtione nullitatis.argu.c.ſciſcitata.de reſti.in integ.l.ij.C.ad.l.Corne.de fal. au-

30 then.quæ ſupplicatio.C.de precip.impe.offer. Et quamuis præmiſſa procedant etiam ſubſecuta inhibitione a iudice nullitatis ſecundum Rot.& Docto. ſupradictos, nihilominus propter formam commiſſionum,& reſcriptorum,& ob generales clauſulas illorum, in Rom.cur.practicatur, ꝙ in reſcriptis ſeu commiſſionibus ſuper nullitatibus huiuſmodi impetratis,addi cõſueuit clauſula,ſine præiudicio legitimæ executionis,uel trium cõformium,aut cum clauſula, Si qđ exequendum fuerit,exequatur, uel parito iudicato iuxta caſuum contingentias,per quas clauſulas, etiam quod ſubſequatur inhibitio ꝓ iudicẽ ad quẽ,executio nihilominus nõ impeditur,quamuis forſan impediretur,ſi inhibitio emanaſſet ſimpliciter,& abſque clauſulis & declarationibus prædictis,per tex.& ibi no.per doctores, in c.nõ ſolum,de appel. in.vj.maxime ob clauſulas prægnantes,quæ ex ſtylo in huiuſmodi

huiuſmodi commiſſionibus poni conſueuerunt (ut dixi) & intellige quod qõ nullitatis principaliter deductæ non impedit executio quando executio eſt retractabilis, alias ſi eſſet irretractabilis, impediret, vt declarat Bal. in l. executione, C. quorum appella. non reci. & in l. j. col. fin. C. qui accuſ. & in l. eum qui duas, ubi Salyc. C. de adul. & Franc. in d. c. dilecto, qõ. x. uer. ij. limita, niſi executio, &c. cum alijs de quib. per Auguſtinum conciuem meum poſt Ange. in tracta. maleſic. in uerb. præſente Cayo &c. uerſ. ſi autem non appellauit, fo. 314. latiſſime ponunt doctores, maxime Paul. de caſ. in d. l. iij. §. condemnatum, col. fina. & ibi Alexan. colum. 4. & d. Iaſ. colum. 4. de re iudic. & Deci. conſil. lxxiij. præſtantiſſime, per totum, lib. j. poſt Paul. de Leaza. & alios in clementina prima de re iudi.

32 Sed ſi nullitas incidenter puta per modum exceptionis in iudicio propoſita fuerit, cum talis exceptio dicatur ſummaria ac peremptoria, & præiudicialis, ſi altiorem indaginẽ non expoſcit, executionem impedire conſueuit, ut ponit Ro. cvij. No. q. ubi aliquis. & cxv. no. q. cauſa nullitatis, in antiq. & d. Deci. cclxxx. licet, in not. ponunt doctores poſt Bartol. in d. l. iij. §. condemnatum, & l. a diuo pio, in prin. ff. de re iud. & l. j. ff. nil noua appel. pend. & l. iij. §. ibidem. ff. ad exhibendum, Bal. in l. ab executore, nu. 7. ubi dicit quòd talis & taliter propoſita ſtatim perimit. C. quor. appel. non recip. & in l. v. C. ne lic. iij. prouo. in j. Lanfran. in c. quoniam contra, in uerb. exceptiones, nu. 8. de proba. Franc. in c. dilecto. q. x. de appella. deciſ. Neapo. cclxxxiij. diu eſt. Eſt communis ſententia doctorum, ut aſſerit Alex. in conſi. xxxiij. uiſo, in fin. lib. j. & de quo per eundem in conſil. xcv. nu. 8. li. ij. & conſi. clxxxj. in cauſa. co. ij. lib. vj. quinimo ſi nullitas taliter propoſita ex defectu iuriſdictionis proueniret, etiam quod altiorem indaginem expoſceret, & retardanda eſſet executio, ſecundũ Ang. in l. fi. & ibi Alex. & Iaſ. C. ſi ex fal. inſtr. & in d. l. iiij. §. iudicatum, ubi Iaſ. col. iiii. uerſi. ſecundo limita, de re iudi.

Prout etiam impediretur executio, ſi nullitas adiungeretur ut cumularetur cum ipſa appellatione, quia tunc nullitas dicitur potentiorum, quaſi ab ipſa appellatione uires acquirens, & ob ſimilem immixtionem pendente huiuſmodi

iudicio nihil eſſet innouandum c.exhibita, & ibi per Imol. in fi.de indi.c.ſuper quæſtionum, in fi.de offi.deleg.ita uoluit Cu.in l.ſi ex preſſim,col.xj.quem ſequitur Franc. in d. c.dilecto.q.ix.in fi.& q.liiij.prout dicimus quòd etiam tūc totum negotium ad iudicem ad quem deuoluit ut per Ro. ccclxj.fuit dubitatum,in no.& cix.no.quòd ubi eſt, in anti.
35 & Bal.in l.j.in prin.C.de ſen.ex peri.reci. Iſto tamen caſu ſi articulus appellationis deſereretur,& remaneret ſola nullitatis cognitio,executio ulterius non impediretur c. licet, de ſen.excom.in vj.Bar.in l.ſi ex preſſim,colum. vj. declarat Franc.in d.c.dilectus.q.lxj.ex his igitur patet longe utilius eſſe nullitatem appellationi cumulare,& item cumulatam proponere,quàm ſimpliciter eandem ſolam deducere, & ita obſeruant practici, quando poſſunt.
36 Tertio nullitas incidenter deducta etiam quod de ea ſummarie fuerit cognitum,non impedit quominus iterum in
37 iudicio ordinario ac principaliter,ut per modum agendi deduci poſſit,quoniam ſententia lata ſuper principali nō præiudicat incidenti,de quo non fuit plene cognitum.l.à diuo pio.§.ſi ſuper rebus.ff.de re iud.l.penul.ff.de his qui ſunt ſui uel ali.iur.l.Si quis a liberis.§.meminiſſe.ff.de lib.agno.& trad.Bartol.in.l.i.colum.penul.C.quād.prouo.& in.l.ſi ex preſſim,colum.iij.& Canoniſtæ in.d.c.dilecto.ubi Panor. col.iiij.& Fran.q.xlvj.& xlviij.poſt Rot.Deciſ.cxviij.nota quod ubi ſententia in antiq.& Fely.in c.ea quæ,in j.col. de rei iudi.& Alex.conſi.lxxix.perſpectis,nu 4.libro ſecundo, & Deci.conſil.xcvj.col.ij.lib.j.ubi hoc declarat cum ſimil.
38 Idcirco deſerta cā appellationi,uel illi renūciato, etiam ꝙ nullitas, quæ tacite eidem appellationi inerat, & incidenter uidebatur deducta,deſerta & illi renunciatum eſſe uideatꝰ ut per Franc.in.d.c.dilecto.q.xlviij. Nihilominus non obſtabit quominus eadem nullitas principaliter, & directo in iudicio deduci poſſit,ut declarat idem Franciſc.in d.c.dilecto q.x.uerſicu.ſed aduerte.Et tradit Bartol.in.d.l.j. colū.4. uerſic.nec obſtat.C.quand.prouoc.& Anch.in cle. j.in principio.de re iudi.& Fely.in c.ſi autem, colum.iiij.in uerb.temporalia,de reſcriptis,maxime ſi nullitas ad alium finem deduceretur, & per alium modum agendi, quia tunc geſta in primo iudicio non obſtarent in ſecundo per l. & an eādem in prin-

in princip.ff.de exceptio.rei iudi.l.iulianus uerum debitum & ibi ponunt ſcrib.ff.de condi.indebit.l.quod in diem.§.j.ff. de compé.& l.ij.C.eo.titu.cum alijs de quibus ad propoſitum per Alex.in conſi.lxvj.col.j.in fin.lib. v.& Pau.de caſ. conſi.ccccviii.uiſa,col.j.lib.ij.& Canoniſtæ in c.ueniés.extra de teſtib.el.ii.cum ſimil.

39 Differunt etiam abinuicem ſupraſcripti modi agendi & proponendi nullitatem informando libellum, & ſententiam ſuper eiſdem, quoniam ſi nullitas incidenter fuerit deducta, non uidetur neceſſarius libellus, neque ſententia, cum ſuper incidenti regulariter non pronũctetur c.ex parte el. ij.& ibi
40 Fran.de appel.c.j.de ordi.cog.l.j.& ibi declarat Bar. C.de ordi.iudi.ponit Fel.in c.ſuborta, col.iiij.uerſic.An & quando, de re iudic.poſt Bar.in l.ſi a procedente.C.de dil.& igi
41 tur nullitas incidenter puta per modum exceptionis propoſita, ſi fuerit manifeſta, ſtatim perimit, nec aliqua pronunciatione opus eſt, ſecundum Bal.in l.ab executione, conſum.ij.C.de re iudi. Aut ſi exceptio fuerit dubia per proceſſum, aut non proceſſum iudicis ad ulteriora, apparebit ſuper ea ſaltim tacite facta pronunciatio, ut declarant doctores in d.c.ex parte M.de appella.cum alijs, de quibus per Alexã.
42 in conſ.xxxvij.uiſo, nu.19.lib.ij. Vel ſi habita prima ſententia pro nulla, petitum fuiſſet ex integro pronuntiari, ſatiſfuerit quod iudex in ſententia dicat hoc modo, Cancellata prius ſeu circunducta, &c.uel non obſtante tali ſententia tanquam ipſo iure nulla &c.dicimus & pronunciamus præ-
43 fectum.M.Z.debere reſtitui &c.Talis etenim cancellatio ſeu caſſatio eo modo facta habet uim ſenten tiæ, per tex.& ibi declarat Bald. in.l.ſi præſes.C.quomodo & quando, & facit tex.in.c.ex inſinuatione ibi, ſnĩa contra eum lata nequaquam obſtante &c.de procur.& in capitu.Raynaldus, in verbo pronunciauit, non obſtante præmiſſo arbitrio quòd ne legatum teneret &c.de teſta.& ſentit Innoc.in cap.Bertoldus, circa fin.de re iud.dum approbat talem modum libellandi, videlicet peto decem non obſtante tali ſnĩa con-
44 tra me lata, quia nulla ex tali capite &c.Tales etenim clauſula non obſtante &c.in ſimilibus caſibus uidetur habere uim caſſationis ſeu renunciationis, ut dicit Bal.in.l.ſi diuerſa.ad fin.C.de tranſac de quo meminit Felyn.in cap.inter

F 4 monaſterium,

monaſterium.colum.vij.uerſi.regulariter ſentẽtia &c.de re
45 iud.Quinimo ſi fuiſſet allegata nullitas primæ ſententiæ,& ſuper ea cognitum, ſecunda ſententia ſuper negotio princi pali lata,ualeret,quamuis expreſſe de nullitate non fa ceret mentionem,quia uideretur tacite pronuntiare illam nullam & inualidam,& in nihilo obſtare,ut uoluit Paul.de Caſt.in l.j.C.quan. prouo.quem refert Felyn.in.d.c.inter monaſte rium,in.vj.limita.ubi tamen aſſerit ſecurius fore pronuncia re ut ſupra.

46 Sed ſi nullitas principaliter & per modum agendi in iudi cio deducenda fuerit,neceſſarius erit libellus, in quo cauſa nullitatis exprimi debebit,ut ponit Rot.cxlv. Nota quòd intentans, in antiq.& diximus ſupra. Et propterea ad effe ctum ut legitime concl udatur,imprimis aduertendum erit, nunquid actus uel ſententia ſuper cuius inualiditate agere intendimus ſit ipſo iure nullus,uel ope exceptionis ac per ſnĩam annulãdus & reſcindẽdus,q̃a his caſibus diuerſo mõ
47 cõcludendum eſt,prout dicimus de filio rite ex hæredato, qui debet petere teſtamentum per querelam inofficioſi caſ ſari,non autem petere illud declarari nullum, per.l.ij.& ibi doctores.ff.de inofficio, teſtamentum,&.l.Papinianus.§.ſi quis irritum eodem titulo,& l.eum qui.l.contra maiores. C.eodem.Longe enim differt quem liberatum eſſe,uel eſſe liberandũ.l.qui ſe dicit.ff.de iudic.prout aliud eſt eſſe remiſ ſum,uel remittendum eſſe.l.quæ ſub cõditione.§.fina.ff.de condi.inſtito.Ita etiam differt aliquid eſſe nullum uel an-nullandum,quia quod nullum eſt ulterius annullari nõ po-teſt.l.nam etſi.§.poſt defectum.& ibi gloſ.ff.de iniuſt.rup. & docet Bal.in termlnis noſtris in.l.hi qui ad ciuilia colum na.ij.uerſic.& hoc facit ad quæſtionem.C.de appellatio.dũ ponit modum libellandi in materia nullitatis,& facit tex.in c.dilecta,de reſcrip.& in.c.dudum uerſi.licet autẽ,de elect. dum ibi ponitur quod proceſſus factus per literas ſubrepti-tias irritatur, ſed factus contra formam reſcripti, irritus nunciatur.

48 Et ut cognoſcas tu iuuenis quando actus ſit ipſo inre nul lus,uel per ſententiam annullandus, diligenter conſideran-dũ erit primo qualiter & quibus uerbis uſa fuerit lex, uel ſtatutum,ſeu reſcriptũ circa actum,quem per uiã nullitatis.

impu-

impugnare contendis. Nam(exépli gratia) pone quòd lex
49 dictet aliquid certo modo fieri, alias quòd nullius momenti ſit talia uerba important quòd actus ipſo iure non ualeat, ut habes gloſſ. penultima, in uerb. querimoniam, de pace tené.
50 in uſib. feud. uel ſi dixiſſet quod actus aliter factus uiribus careat, quia intelligitur ipſo iure, ut eſt glo. in l. prouidendum, C. de poſtul. aut quòd ſit caſſum & irritum, iuxta tex. in authentic. caſſa. C. de ſacroſanct. eccl. nam intelligitur ipſo iure, ut ponit Ludo. Rom. in primo & ſecundo ſing. uel quod lex ſimpliciter diceret quòd actus nō ualeat, quoniam intel
51 ligetur ipſo iure, iuxta tex. & ibi notata per Barto. in l. ii. C. de cano. frumen. li. xj. cum multis aliis, ſimilibus, quæ per te ipſum uidere poteris per eleganter allegata & cumulata per Alexandrum ad Bartolum, in l. Imperator. ff. de iure fiſc. & Andr. Sicul. in cap. ſi diligenti, colum. xxxvii. de foro competenti. & Fel. in cap. Rodulphus, uerſiculo ultimo, quia text. & c. de reſcrip. in quibus locis reperies quæ uerba ſignificēt actum ipſo iure nullum, uel per ſententiam annullandum.
52 Et ſi præmiſſa tibi non ſatisfacient, conſiderabis nunquid lex det formam actui faciendo, ut puta diſponēdo quòd certa ſolēnitas, uel certus modus, ante, uel tempore celebrationis ipſius actus, adhibeatur, tunc quia hæc forma quæ actū ineſſe producit, dicitur ſubſtantialis, illa non ſeruata actus reputatur ipſo iure nullus, & de hac loquitur tex. in l. cū hi. §. prætor. ff. de tran. l. hac conſultiſſima, circa principium. C.
53 de teſtam. authentic. porrectum. C. de ſacroſanctis eccleſiis. cap. cum dilecta. de reſcrip. cap. Piſanis. de reſtit. ſpol. cap. uenerabili. de off. deleg. cum ſimil. de hac etiam forma intelligitur regula quòd quælibet forma tradita lege cenſetur ſubſtantialis, ut per Bald. in l. comparitiones, in iii. oppo. C. de fide inſtrument. & in l. ceſſante, columna final. C. quomo. & quand. & Alexan. conſi. l. in cauſa. colum. ii. lib. v. Idem foret etiam ſi lex ſimpliciter aliquid fieri prohiberet, quāuis lex ipſa ulterius annullādo non procederet, quia ſi cauſa prohibendi fuerit perpetua, etiam quòd lex ulterius non procedat, ob reſiſtentiam ipſius legis à principio, actus in contrarium factus erit ipſo iure nullus, & ita procedit tex. in l. non dubium. C. de legib. & cap. quæ contra ius fiunt, & c. nō præſtat. de reg. iu. cap. uides. x diſtinct. cap. Imperiali. xxv. quæ-

ſtio.ij.cum aliis,de quibus per Alexandrum d.conſi l.colum na.ij.lib.v.& conſ.xxiiii.inſpecto.col.j.lib.iiii.& con.cxxvj. uiſis.col.j. et.lib.v.

Si uero lex poſt prohibitionem ſuper actu huiuſmodi diſponendo,ulterius,procederet, puta pœnam irrogando, actus in contrarium factus non eſſet ipſo iure nullus, ſed eo caſu procederet regula, quòd multa prohibentur fieri, quæ
54 tamen facta tenent: ut in l.relegatorum.§.ad tempus.ff.de interdic.& releg.& l.j.§.biduum.ff. quand. appel.ſit cap. ad Apoſtolicam.de regular.& ita tenet Alexnder conſil.xxiiii. Viſo themate,libro ſexto,& dicto conſilio.xxiiii.libro quarto,& per Vital.in tractu clauſul.in quinta clauſula, ſi con-
55 tra factum fuerit,ubi uide. Siue quòd lex daret certam formam, uel mandaret adhiberi aliquam ſolennitatem poſt actum iam factum, ut puta quòd donatio intra certum tempus inſinuari deberet, uel quòd cautio præſtaretur, aut deſcriberetur in cathaſtro ciuitatis, uel ſolueretur gabella, & de ſimili his namq; caſibus ſi lex nõ expreſſerit quòd actus aliter factus non ualeat, ex quo forma & ſolennitas huiuſmodi actui iam facto ſuperueniens, dicitur accidentalis, ſi non fuerit adhibita, actus in eſſe productus ſtabit, donec fuerit per ſententiam irritatus, prout theoricam ſupradictam poſuit Bartolus in l.uniuerſa.ubi text.iuncta glo.C.de precibus Imperat.offerend.& idem Bartol.in l.ſi ita.§.ea lege. ff.de uerbor.oblig.& in l. cum lex.ff. de fideiuſſ.in fin.ff. de iniuſt.rupro. & in d.l.non dubium.C. de legib. ponit Bald. in l.hi qui ad ciuilia.columna fin.ubi aſſerit fuiſſe theoricam Dini,& loquitur in terminis noſtris, uidelicet formando libellum in cauſa nullitatis.C.de appellatio.& in l.certa ratione.C.quando prouoca.non eſt neceſſe, ubi etiam inquit, quòd ſi lex non procedit annullando,ſed tradit modum annullandi, actus non cenſetur ipſo iure nullus, ſed debet ille modus à lege inductus intẽtari, & peti quòd annulletur, ac præmiſſa etiam & plura alia congerit Fely.in capitulo ſecundo, in prima & ſecunda columna, de teſtibus.& in capitu.quoniam frequenter,columna ſecunda,ut lit.non conteſta.& uidetur ſenſiſſe Rot.deciſione ccccIxvj. confeſſioin-ſin.in no.quando autem lex ſeu ſtatutum poſt datam formam, haberet clauſula annullatiuam, tunc ſine dubio actu,

eſſet nullus, quia modus ille & forma tali caſu ſpecifice & non per æquipollens ſeruari debet, per notata per gloſſ. in l. hac conſultiſſima in uerb. iudicio. C. qui teſtamen. face. poſ. cum aliis ad propoſitum adduc. per Alexandrum con. ccxii. ponderat lib. ſexto, & Dec. conſ. cccccccxii. concluſio nume. primo libro quinto.

Et notá in præmiſſis, quòd ſi duæ reperirentur leges uel ſtatuta, unum permiſſiuum, & aliud prohibitiuum, & annullatiuum, ſi alias non conſtaret de mente ſtatuentinm, attendatur illud quod prohiberet argumẽ. l. ſi Ruffinus. C. de milita. teſtamen. ponit Paulus de caſtro in l. non eſt nouum. ff. de legib. & Bartol. in l. ſecunda. §. liberti, per illum text. ff. de ſuſp. tut. quos etiam refert & ſequ. Deci. con. xliii. columna penultima, uerſ. moneor, libro primo, & uide eundem conſil. ccxxix. diuino, per totum, ubi late loquitur, & dicit hãc fuiſſe doctrinam Barto. in l. omnes populi, columna vii. uerſic. circa ſecundum. ff. de iuſti. & iur. & illam communiter teneri, ut ibi dicit in ſecũda columna, uerſic. non obſtat libro ſecundo, & eandẽm tenet in conſil. dcxvii. adeo, columna prima, nu. iii. lib. v.

56 Ad propoſitum itaque redeundo is qui nullitatem principaliter intentare uoluerit, ſi repererit actum, uel ſententiam ipſo iure nullam, poterit in libello ſeu articulis concluſiuis per aliquod ex infraſcriptis uerbis concludere uidelicet, peto teſtamentum uel ſententiam declarari ſeu pronũciari nullam, nam his uerbis utitur text. in l. eleganter. §. primo. ff. de dol. l. Carmelia. ff. de iurepat. l. quædam ff. famil. erciſcund. l. prima. C. de ſenten. ex pericul. recit. authentic. caſſa & irrita. uerſ. & de cætero. C. de ſacroſanc. eccle. capitul. innotuit.
58 in fin. de arbit. uel dicat, Peto declarari idem teſtamentum ſeu eandem ſententiam ex tali cauſa nõ ualere. l. ſecunda. ff. quæ ſentent. ſine appellatione reſcind. l. ſi cum nulla. ff. de re
59 iudic. capitul. quia propter, de electio. uel non eſſe ualidam,
60 l. unic. C. de contra. iud. aut nullo iure ſubſiſtere. l. prima. C.
61 de peda. iud. l. non firmatur. de regul. iuris, ſeu declarari nullo iure id eum feciſſe, dict. l. Carmelia pri, de iurep. & l. quæ-
62 dam, famil. erciſcun, aut declarari uiribus non ſubſiſtere. l. ea
63 quæ fiũt. ff. de reg. iuris, uel dici poterit, Peto declarari nullius fore roboris uel momenti l. q. incarcerẽ. ff. q met. cauſ.

prima.ff.de fer.l.j.§.quòd ſi de iure.l.fi.ff.quæ ſent.ſine app.
reſcin.l.non dubium,in fi.C.de leg.l.iii.§.condēnatum,& l.
64 contra pupillum.ff.de re iudic.l.cum hi.§.prætor.ff.de tran.
65 c.fin de re iudic.lib.vi. ſeu declarari ullam non eſſe.l.ſi mu-
66 lier.§.ſi dos.ff.quod metus cauſa.l.prima.§.hæc autem uer
67 ba.ff. quod quiſque iur. Siue ſententiam huiuſmodi ſeu te-
68 ſtamentum non eſſe admittendum, l.final.in fin.C.de pact.
cle.prima,de re iudic.uel non tenere.l.tertia.§. condemnatū
l.de unoquoque de re iudic.l.cum magiſtratus.C. quād.pro
uoc.l.ſecunda.in fin.ff.de pœnis,capi.examinata, de iudi.uel
nullas uires habere.d.l ſecunda.C.quando. prouoc.l.ſecun-
da.ff.quæ ſenten.ſine appellatione reſcin.Aut effectu & uiri
bus carere.l.quicquid.C.de uectigalibus, & commiſſ.l. ſi ut
proponis.C.quo.& quand.Cle.paſtoralis.§.ut igitur, de re
iud.uel non iure factum.l.prima, in princip.ff.de iniuſt.rup.
69 inſti.eod.§.hoc autem caſu.Aut declarari fore irritum & ina
ne.l.cum poſteaquā.C.de pa.l.cum hi.§.prætor.ff.de tran-
ſact.l.ii.C.de feriis.l.cum ſentētiam C.de ſenten.l.j.ff.de re
ſcind.uendi.l.precii cauſa.l.ea conditione. C.eod.tit. Vel in
70 irritum reuocari cle.paſtoralis.in fi.de re iudic.l.falſum.C.ſi
71 ex fal.inſtrument.Siue caſſum & irritum nunciari, authent.
caſſa & irrita.C.de ſacroſanct.eccle.l.omniū.C.de uectigal.
& commiſ.capi.priuilegia.in princip.de pace Cōſtan.c.acce
dens,ibi,caſſauimus prædictas ſentātias,immò caſſas denun
ciauimus & inanes,ut lit.non conteſtat.l.non dubium. C.de
legibus.l.final.poſt princip.C.de donationibus ante nup.au
72 thentic.auferàtur.C.de litiſcon.uel ratum non haberi.l.i.in
princip.ff.quod met.cauſ.l.ſi uoluntate.l.ratas.l.non idcirco
73 C.de reſcin.uendi.l.ſecūda.C.de ſenten.quæ ſine cert.quan
tit.ſeu per illam ſeu illud nihil eſſe actum.l.ſi mulier.§.ſi me
tu.ff.quod met.cauſ. Vel nihil eſſe tranſlatum.l.ſi pater tuus
74 C.de action.empti.nullumque præſtare iuris impedimentū
75 l non præſtat.de regu.iuris clemen.paſtoralis in fin. de re iu
76 dic.Siue dicatur declarari debere nō rite & recte pronuntia
tum.l.non putant.§.non quæuis.ff.de cōtra tab.l.in ſumma.
ff.de re iudic.ſeu male & perperam iudicatum.l.cum quære
77 batur.ff.eodem titul.cap.ſecundo.de arbitr. Nomenque ſeu
78 authoritatem uires, & effectum rei iudicatæ non obtinere.
Cle.paſtoralis §.ut igitur.de re iudi.l.prima.C. quando pro-
uocare

uocare.l.fina.C.de ſenten.ex peric.recit.l.ſi ut proponis.C. de execut. rei iudic.l.rei.l.iudex.l.programma.C.comminationes & epiſto.iij.l.ſi perluſorio.ff.de appellat.l.ſecunda.l. prolatam.l.poſt ſententiam.l.cum iudex.C.de ſenten.l.priuatorum.C.de iuriſdictione omnium iudicum, cap. fina. de re iudi.in. vj. ac infirmam eſſe.l.uenales.C quando prouoca.uel firmitatem non habere.l.ſecunda.C.ſi à non competen.iudi.l.ab eo.l.ea quæ.C.quomodo, & quando.l.ſi tutor. C.in quibus cauſis in integrum reſtitu.neceſ.l.ſecunda, in fi
79 ne.ff.de fer. Aut pro iudicato non haberi l.ſi feriatis.ff.de
80 fer.l.poſt rem iudicatam.ff.de re iudica.uel non uideri iudi
81 catum.l.quæſitum,eodem titu.l.prima,&.l.certum,in prin. ff.de confeſ.Seu tanquam nullum reuocari debere.l.ſi deſerta.C.ſi propter publi.penſita.cap.ſacro,poſt prin.de ſenten. excommunica. nulloſq; debuiſſe aut debere ſortiri effectus. l.unica.C.ſi de momenta.poſſeſſio.clemen.paſtoralis, in fi.
82 de re iudic.aut inefficaciter cōdemnatum.l.ij.ff.quæ ſenten.
83 ſine appel.reſcind.

Per hæc igitur aut ſimilia uerba & modos legitime quando actus fuerit ipſo iure nullus concludere poteris, unum uel duos, aut tres ex ſupradictis modis ad inuicem ſe compatientes,& caſui tui conuenientes aſſumendo, ut puta pe-
84 to per officium ueſtrum nobile (quod humiliter imploro) ueſtramque diffinitiuam ſententiam pronunciari, & declarari ſententiam per talem iudicem in cauſa huiuſmodi latam, de qua in actis,ex defectu citationis,mādati, uel iuriſdictionis (prout caſu contigerit) fuiſſe & eſſe nullam , inualidam, irritam,& inanem,nullaſque uires habuiſſe aut habere , ſed continuo fuiſſe & eſſe nullius roboris & momenti, ac nomine,effectu & authoritate ſententiæ caruiſſe & carere,& pro caſſa , irrita & inutili habendam , & quatenus de facto pro-
85 ceſſerit,tollendam & amouendam, omniaque in priſtinum ſtatū reducenda,&c.uel ſic,peto per R.P.V.in tali cauſa inter me & talem de & ſuper tali re cora eadem R.P.V. in ſecunda inſtantia uertente,declarari per N. aſſertum iudicem ad inſtantiam dicti talis aduerſarij mei contra me fuiſſe male,nulliter,& perperam proceſſum,ſententiatum,& diffinitum,dictoſque proceſſus ſententi m , & diffinitionem cum omnibus inde ſecutis fuiſſe & eſſe nullos ac illius roboris & momenti

momenti, uitioque nullitatis ſubiacuiſſe & ſubiacere, & illis cum omnibus inde ſecutis, quatenus de facto proceſſerunt, reuocandos, caſſandos & irritandos, ipſumq; N. ex aduerſo principalem in expenſis in cauſa huiuſmodi legitime factis condemnari omni meliori modo &c. Et iſto modo concludendi quotidie utimur.

86 Sed ſi actus & ſententia non fuerint ipſo iure nulli, ſed
ope exceptionis ac per ſententiam annullandi, in libello cõ
cludi poterit per hæc aut ſimilia uerba, uidelicet Peto, &c.
talem ſniam, &c. ex tali capite debere irritari, cap dudum, in
87 uerbo nos igitur, cap. congregatio, de electio. cap. cum ſu-
per, de cau. poſ. & proprieta. & in fine quàm plurium Decre
88 talium reperies, irritandum duximus, &c. uel irritetis, &c.
Aut poterit reſcindi debere, ut toto titulo. C. de reſcinden.
uendi. & in rub quæ ſenten. ſine appellatio. reſcin. l certa ra-
tione. C. quando prouoca. non eſt neceſſe. l. Paulus. ff. de re
judic. l. fin. C. quomodo & quando, uel debere rumpi & infir
mari. l. nam & ſi. ff. de iniuſt. & rup. inſti. quibus modis teſta-
89 men. infir. §. alio autem modo, & l. prima. §. i. ff. de ſer. l. duo
iudices. ff. de re iudica. cap. congregatio, ibi, confirmata uel
90 infirmata &c. de electio. uel infringi. l. quenquam. C. de fide
91 inſtrumen. & iur. haſt. fiſc. lib. x. uel improbari. l. à præceden
92 te. C. de dilat. aut retractari. l. prima, in fi. C. ne de ſta. defun.
93 c. primates, & ibi gl. in uerb. retractãda, prima quæſt. ij. Aut
94 tolli & remitti. l quod iuſſu. ff. de re iud. l. quæ ſub conditio-
95 ne. §. fi. ff de condi. inſtitu. ſeu reſolu. l. prima, & ſecunda. C.
96 quando lice. ab emp. diſce. l. ſi dolo, in fin. C. de reſcin. uen.
97 uel corrigi. l. i. §. i. ff. quæ ſenten. ſine appel. l. iudex poſtquã.
de re iud. aut reformari. l. i. ff. de appe. in prin. l. abſentẽ. C. de
accuſ. uel caſſari. c. cum poſt. c. dudum, circa med. c. eccleſia
ueſtra, de elect. & d. c. accedens, ut lit. non cõteſt. aut circun
98 duci & cancellari debere. l. ſi præſes. C. quõ, & quãdo. l. acta
99 ff. de re iud. & tot. tit de his quæ in teſta. delen. Aut confir-
mari uel infirmari debere. c. Raynaldus, & ca. Raynutius, de
teſta. c. ex literis, in fi. de reſtit. in integrũ, & d. c. cõgregatio,
100 de elect. Per hæc igitur aut ſimilia uerba quæ pſupponant
actũm ſeu ſententia aliquã, cõcludi poterit, ut puta peto ta-
lem ſententiã, per talem iudicẽ (ut prætenditur) tanquã in li
bro ſolito non regiſtratã (caſu quo ſuper hoc extaret ſtatu-

tum

tum iuxta tradita per Alex.cõſi.cxix.quoniam,lib.vj.ſeu ex falſa cauſa,aut prætextu falſorũ teſtium,uel aliàs, prout cõtigerit)latam per ſententiã ueſtram irritari, ac reſcindi,rumpi,infirmari,infringi,tolli,caſſari,reſolui,ac retractari debere,aut prout iuſtum uidebitur corrigi & reformari,omniaq; in priſtinum reponi, ac partem aduerſam in expenſis legitime factis cõdemnari,officium ueſtrum,&c.deſup implorando.

101 Eſt tñ in præmiſſis aduentum quòd proprietas ſuprafcriptorum uerborum non ſemper ſeruatur, ſed multoties reperies unum pro alio poſitum, ut puta uerbũ caſſabimus etiam quòd actus ſit ipſo iure caſſus, & nullus, & tunc exponitur,ideſt,caſſum eſſe oſtẽdimus,ut in capitulo eccleſia ueſtra,de elect.in c.ad probandum, in uerb.caſſata,de re iudi.cap.ſecundo,ut lit.non conteſta. cap.cum dilecta,de reſcrip.cap.auditis.ubi glo.de electio. uel expone caſſabimus, quatenus de facto proceſſit,ut in cle. paſtoralis.in fi de re iudica.c.primates, ſecunda quæſtione prima.l.ſi dolo.C.de reſcin.uendi.& aliàs diximus.

102 Si uero dubium foret,nunquid actus uel ſententia forẽt ipſo iure nulli, uel per ſententiam annullandi, ratione talis incertitudinis utroque modo in libello concludi poſſet, ut puta peto declarari talem ſentẽtiam contra me ex iuſta cauſa abſentem & legitime excuſatum latam,ipſo iure nullam, & inualidam,& quatenus aliquam,peto eandem per ſententiam ueſtram reſcindi, & annullari, ueſtrum de ſuper benignum officium implorando,&c.ut probatur in cap. conſtitutus,de reſtitutio.in integrum,quia ratione talis incertitudinis remedium reſcindens & reſciſſorium tolerantur, ut diximus ſupra.

103 Eſt inſuper aduertendum,quòd nullitas poterit à principio in genere deduci, & ſi pars non contradicet, ſuſtinebitur libellus, quamuis non fuerit expreſſa & ſpecificata cauſa nullitatis, dũmodo in proceſſu poſtea ſpecificeẽ & probetur.Ita intellige text.in l.ſi mater tua.C.de contrahen. emptio. &.l.ſi cum pater.C.ad velleia.l.imperatoris.ff.de priuilegijs creditorum,& Innocentius in capitulo cum Bertoldus.circa finẽ, de re iudicata,& Rot.cxlv. nota quòd in antiquis & Baldus in l.in teſtamento,in principio,de excuſatione tutorum, & in capitulo quæ in eccleſiarum, columna

ſecunda, de conſtitu. cum alijs, de quibus per Franc. in cap. dilecto, quæſtio. xiij. de appel.

104 Et quoniam libellus nullitatis adæquatur libello appellationis, & in eo conſideratur idem fauor, idcirco ſi in libello fuerit deducta nullitas in genere, uel etiam in ſpecie, ſuperior aditus poterit ex cauſa etiam nõ ſpecificata iniam annullare, cum totum ad ſe deuolutum fuerit, ut uidetur text. in dicto cap. cum Bertoldus, de re iudi.

105 Poterit itaq; nullitatem proponens libellum ac intentionem ſuam quibuſcunq; modis defendere. l. iij. in fi. ff. de appel. & ſi fuerit unam cauſam nullitatis, puta defectum citationis proſecutus, non obſtabit ſibi quominus ex alio capite non deducto, puta iuriſdictionis, impugnare poſſit, prout de appellatione inquit Bart. in dicta l. tertia. §. fi. de appella. & tenet Alexan. in conſil. cxlvij. columna ſecunda, libro ſexto. Sed ſi libellus, & proſecutio nullitatis fuiſſet generalis, ſententia generalis ſubſecuta obſtaret uolenti nullitatem etiam non ſpecificatam in iudicio deducere. l. licet. C. de iudic. uoluit Butr. in ultima carta, & Imol. columna octaua, & Fran. quæſtione decimaquarta, in dicto cap. dilecto, de appellat. poſt Inno. in cap. cum contingat, de offic. deleg. & Rapha. Cuma. in l. ſi expreſſim, reprobando Barto. ibidem, circa fin. aliter loquentem. Nam etſi plures ſint nullitatis ſpecies, omnes tamen ueræ & propriæ ſub ſuo genere comprehendũt, ut docet in ſimili Bald. in l. ſecunda. C. de iure. aureo. annul. & de quo meminit Deci. conſi. cccxliiij. applauderit, in principio, libro tertio. Et quamuis (ut dixi) proponens nullitatem contra ſententiam ex una cauſa, poſſit omnem aliã cauſam nullitatis proſequi, ne ſententia ipſa cõfirmetur, ut declarat Abb. in conſil. xcvij. columna ſecũda, libro primo, ſe-

106 cus tñ erit in eo qui proponet nullitatem alicuius contractus, ſeu actus extraiudicialis, quia non poterit proſequi niſi cauſam duntaxat nullitatis expreſſam, & in libello deductam, per text. in cap. dilecti, de emptio. & uenditio. & tenet Bald. in additio. ad Specu. de libel. conceptio. poſt princip. uerſicu. ille qui dixit, & in titu. de ſenten. in princi. & in titu. de appella. colum. xviij. uerſicu. an qui dicit actum nullum &c. cum ibi adduct.

107 Ex præmiſſis etiam poterit ſatis deprehendi qualiter in

cauſa

cauſa nullitatis ſententia formāda ſit, Bonus etenim iudex imprimis poteſtatem ſibi attributam conſiderabit, & limites mandati, & facultatis ſuæ diligenter cuſtodiet, deinde quæret libellum, ac partis propoſitam intentionem, conſiderans ad quid, & qualiter actum fuerit, ut magiſtraliter docet glo. in cap. hæc quippe, in prima gl. in fi. iij. q. vj. & Bal. in l. cum Papinianus, col. iij. C. de ſen. & ſi apte propoſitam intentionem, & ordinem iudicii ſeruatum, actoremq; iuſtas
108 partes fouere repererit, ſentētiam ipſi libello, ac petitioni conformem, dictabit, cum ſententia ad libellum, ſit tanquā reſponſio ad interrogationem, & propterea ſicuti quis extra interrogata reſpondere l. 1. §. ſi quis ſimpliciter ff. de uerborum oblig. ita iudex (niſi fatuus ſit) ſuper eo quod in proceſſu deductū non fuerit, pronuntiare non debet, ſed ſecundum formam iudicii ſnīam ſuam proferre l. ut fundus ff. com mun. diuid. l. de qua re ff. de iudi. cap. licet Hely. de ſimon. c. cum ſuper, de cā poſ. & proprie. Ideo ſi corā iudice nullitas ſeorſum, & ſeparatim principaliter deducta fuerit, & pars petat ſnīam, uel quemuis alium actum declarari nullum, idē iudex (ſi ſibi de nullitate conſtiterit) actum de quo quæritur fuiſſe, & eſſe nullum pronuntiabit, confirmando uerba ſententiæ cū uerbis ipſius libelli, & petitionis litigatorū, &c.
109 Si uero iudex præfatus actorem inepte egiſſe, ſeu prætenſam utilitatem, ac intentionem coram ſe deductam non ꝓbaſſe repererit, partem conuentam ab inſtantia, & obſeruatione iudicii, & ipſum actorem, tanquā temere litigantem in expēſis, abſoluere, & cōdēnare reſpectiue debebit, ēt quod ipſe reus nihil præſtet, iuxta tex. i l. qui accuſare C. de edē. l. actor C. de prob. c. examinata, de iudi. c. fi. de iure iur. ponit Ro. deciſ. xv. in cā beneficiali, & dec. cii. actore, & cclxi. licet actor, in not. & ccccix. nota an reus, & poſſeſſor, in au tiq. Et facit bonus tex. in l. Bebius Marcel. in fi. ff. de pac. dotal. per quem tex. ita iudicauit curia Neapolitana, ut Afflic. deci. lx. Notarius Gofredus.
110 Dixi quòd iudex (actore non probante) reum ab obſeruatione iudicii abſoluere debet, quoniam id tutius eſt, quā ſententiam confirmationis proferre, quia huiuſmodi ſententia confirmatoria, uel infirmatoria, ſi de iure litigatorum nō cōſtiterit, dari, non pōt, ut docet Inno. in c. cum cōtin-

G gat,

gat,columna ſecunda,de offic.deleg.& cap.primo,in fin.de confir.utili uel inutil.Si autem eidem iudici, qui ſimpliciter ſuper nullitate aditus fuerit ſufficienter de iure propter qđ ſententia,ſeu actus qui im pugnatur,cōfirmari poſſit,liqueret,ſuper validitate,& confirmatione actus impugnari etiā pronuntiare poterit,ſecundum Innocentium,ut ſupra,& in capitu.ex conqueſtione,de reſti.ſpol.declarat Fran. in d.c. dilecto q.xviij.de app.quoniam iudex nullitatis primā ſententiam reſpectu negotii principalis(prout ſi fuiſſet cauſa ad ipſum per appellationem deuoluta)corrigere, & reformare poteſt.l.quarta C.de accuſ. & ponit Barto.in l.prima columna final.C.quando prouocar.non eſt neceſſe,ubi notabiliter dicit,quòd ſi nullitas intentata nō probatur, iudex nullitatis ſententiam etiam ex noua cauſa confirmare pōt l.cum apud in principio.ff.iud.ſolui,& in l.ſi ut proponis,la prima C.quomodo,& quando,& in l.ſi expreſſim. columna penultima, de appella. Abb.in capi.cum Ioannes de fide inſtrumen. Fran.in dicto capitulo dilecto, columna xviii de appellatio.cum aliis,de quibus per Felyn.in capitulo inter monaſterium, columna duodecima, uerſicul. limita ſexto de re iudica. Iudex nāque ſuperior dicitur confirmator, uel reformator, ut dixit Alexan.in conſilio cxiiii. circa co

111 lumna ſecunda, uerſicul.Tertio pro hoc, libro ſexto, & propterea nō ſolum ſuper nullitate, uerumetiam ſuper iuſtitia, uel iniuſtitia ipſius ſentētiæ pronuntiare poteſt eo modo quo iudex primus pronunciare debebat,ut inquit Aegi.

112 concluſ.ccxcv.in cauſa, quoniam talis iudex ad duo tenetur,uidelicet corrigere perperam factum a primo iudice, & illud facere quod facere debuerat idem iudex primus, ut docet idem Aegid.conclu.dxxiii.Concluſio, quod ſi auditor,& concl.cccclxxxi.& ponit Bald.in c.in cauſis, in prima gl.de pace conſt.in vſibus feudorum.Poterit igitur præfatus iudex declarare ſententiam nullam,& partem in expenſis condemnare,ac in eadem ſententia eandem partem quæ in articulo nullitatis obtinuit in negotio principali iuxta tenorem ſententiæ primæ,quæ fuit declarata nulla,condemnare,per ſupradictas deciſiones,& textum in capitnlo Raynaldus,& capitulo Raynutius,de teſtamen.& cap.cum Bertoldus in fin.de re iudicata,& capitulo cum Ioannes de

fide

ſide inſtrumen.& docet Baldus in addition.ad Specula.columna ſeptima,uerſicu.ſi appellatur a ſententia nulla in titulo de ſenten.& Fran.in rubrica,de appellation.columna ſeptima, uerſiculo,quinto eſt præmittendum, &c. & idem
113 Baldus in l.eos,columna tertia, uerſiculo, quærunt Doctores C.de appellation. ut dicit quod iudex nullitatis pnuntiare poterit ſuper nullitate tantum,uel iniquitatem dũtaxa,aut etiam ſuper utroque, uel partium ſuper uno, & partim ſuper alio,puta confirmando ſententiam in uno capitulo; & in alio infirmando, de quo per Bartol.in l.Carmelia pia.ff.de iure pat. & in l.quædam ff.famil. hercisc. & in l.in hoc iudicio,eodem titu.Lanfrã.in capitulo quoniam contra in.§.interlocutoriæ,uerſicu.circa prædicta, numero 17.extra de proba.& dicam infra in fin.præſentis tractatus, ubi plenius tangam.
114 Præmiſſa itaque procedunt, quando(ut dictum eſt) nullitas ſeorſum, & ſeparatim a quouis alio remedio principaliter in iudicio deducitur, uel etiam idem dicendum fuerit,ſi eadem nullitas conditionaliter, & diſiunctiue una cũ ipſa appellatione deducetur, prout quando dicimus, dico ſententiam nullam, & ſi qua eſt,appello,ut uidimus ſupra, quoniam uerificata nullitate circunducitur appellatio, quæ interpoſita fuit in euentum, quòd ſententia ſubſiſteret, Comperto igitur quod fuerit nulla, fingitur non appellatum, & ſola remanet nullitas in iudicio, ſuper qua idem iudex duntaxat pronunciare debet, eo modo quo pronunciaſſet, ſi nullitas fuiſſet ſola, & abſque appellatione coram eo deducta,ut docet Bartol.in.l.ſi expreſſim, uerſic. Quarto uidendum eſt,de appellation.& Abbas poſt alios in dicto capitulo dilecto,in tertia columuna, & Alexandr. cõſilio quadrageſimonono,in cauſa,columna ſecunda,libro ſeptimo, & conſilio.ccxxx.põderatis circa fin.libro ſeptimo. Poterit ergo iudex pronunciando dicere,ſuperuacuo fuiſſe appellatum, uel non intelligi appellatum, ex quo ſententia erat nulla; ut declarant doctores, in locis ſupraſcriptis, & Imola in.l. cum quærebatur, in fine.ff. de re iudicata.
115 Si uero a ſententia nulla fuiſſet ſimpliciter appellatum, abſque expreſſione iuris dicendi de nullitate,tunc cõperto

per ſecundum iudicem quod ſententia ipſa in effectu nulla ſit, qualiter hoc caſu iudex appellationis pronūciare debeat, modi ſunt varij, ac variæ fuerunt antiquorum opiniones.

Etenim gloſ.in.l.prima.C.quando prouoca.non eſt neceſſe dixit tunc pronunciari debere appellationē iniuſtam adiecta cauſa, quia ſententia fuerat nulla, quam gloſ.aliqui doctores ibidem ſequuntur, & ſequitur Speculator in titulo de ſententijs.§.ut autem, columna viij.uerſic.ubi autem eſt appellatum, &c.& Rot.deciſ.cix. Nota quod ubi eſt appellatum, in antiq.& debet (ut dixi) adiungi cauſa, videlicet quia
116 ſententia erat nulla alias ſi quis ſimpliciter pronuntiaret appellationem iniuſtam, uel abſolueret appellatū a libello appellationis, ſi in proceſſu fuiſſet cognitum de iniuſtitia, ac nullitate, ſuper utroq; pronuntiatum, ac ſententia ratione utriuſq; confirmata uideretur, ut declarat Barto.eandem gloſſam recitando in dicta.l.prima, uerſ.circa tertiū, & Bal. ibi columna iij. uerſi.ſed ſtatim quæro.C.quaud.prouo.non eſt nec.& idem Bart.in.l.ſi expreſſim, col.v.in fin.& Franc. in d.cap.dilecto.q.xlv.&.q.xlviij. de app.

117 Hic modus pronuntiandi ab ipſa gloſſa repertus aliquibus diſplicuit: quoniam ſi a ſententia nulla appellari poteſt, prout cum effectu poteſt, per dict.l.ſi expreſſim, & capi. exhibita, de iud.& c.enim olim Abbas, & capit.ſignificationibus, de offic.delegat.& ponunt doct.in dict.cap.dilecto, ubi Franc.quæſt.vij.& Aegid.cōclud.xviij. Oneratio, circa fin. Leges nāque non excludun.poteſtatem appellandi a ſententia nulla, ſed neceſſitatem duntaxat remittunt, ut in.l.ſi conſtat.ff.de appellatione, & in rub.& nigro.C.quand.prouoc.non eſt neceſſe, & ff.quæ ſent.ſine appellatione reſcin. propterea ſi propter grauamen ex nullitate inſurgens licuit appellare, declarari non debet appellatio iniuſta: Ideo hūc modum pronunciandi non immerito reprobat Bald.in.d.l. j.col.iii.uer.ex prædictis, quem multi ſequuntur.

118 Alii dixerunt in caſu prædicto pronuntiandum eſſe ſuperuacuō, & fruſtratorie fuiſſe appellatum, cū ſententia nō tenuerit, argu.in.d.l.ſi conſtet, & l.ex conſenſu.§.primo.ff. de appellation.& hæc fuit praxis Bartol.in dict.l.ſi expreſſim, colum.v.verſi. Quarto uidendum, & ſentit Bald.poſt Cy.& alios in.l.eos, in princip.col.fin.C.de appel.& Imol. in l.

in l.cum quærebatur.ff de re iud.& in dicto cap.dilecto,col. penult.verſic.qualiter autem pronunciabitur,& ibi Abb.columna.iii.cum aliis,de quibus per Alexand.in conſil.lix.uiſo titul. colum.iiii.in princ.lib.iiii.

119 Alii vero dicunt prouinciandum eſſe primam ſententiã nullam,& propterea ab ea ex ſuperabundanti appellatum, aduerſarium in expenſis condemnando: qui modus ſatis concordat cum proximo. Hoc uoluit Iacobns de Arena in l.eos.C.de appel.quem ſeq.Ioan.And.in addi.Spe.in titul. de ſent.in.§.ut autem,uerſi.ubi autem eſt appellatum,&c. & Bal.in dicta.l.eos, in principio,colum.iii.uerſi.quærunt doctores,& Alex.poſt Bar.in dicta.l.i.in uerſic.circa tertiũ C.quando prouocare non eſt neceſſ.

120 Vel (inhærendo ſtylo curiæ) idem iudex pronunciando declarare poterit per iudicẽ a quo fuiſſe nulliter,& perperam proceſſum,ſententiatum & diffinitũ,ab illiuſq; proceſſu,ſententia,& diffinitione, propterea bene appellatũ,prouocatum,& reclamatum,dictoſq; proceſſum, ſententiam & diffinitionem nullos, & inualidos, ac nullins roboris, & momenti extitiſſe, & exiſtere,ac uitio nullitatis ſubiaciuiſſe, & ſubiacere, & quatenus de facto proceſſerunt, cum omnibus, inde ſecutis reuocandos, caſſandos, & amouendos, appellatum in expenſis, legitime factis, condemnando.

121 Nec uideatur incongruum, quod dicatur bene appellatum: quia etiam quod ſentẽtia fuerit nulla,ut ſupradictum fuit,ab illa iuſte potuit appellari: & intelligetur appellatũ ratione grauaminis ex nullitate actus inſurgentis: quia oẽ nullum eſt iniquum(ut dixi)operabiturque talis appellatio effectum deuolutiuum, ut inquit Abb.in.d.c.dilecto, colum.iij.& Rot.ccclxi.fuit dubitatum,Aegid.cõclu.xviii. in fi.& dxx.cum ſimil.

122 Et in præmiſſis erit aduertendum, quia ſententia in cauſa nullitas in fauorem unius prolata,proderit etiam aliis litiſconſortibus,uel conſociis,ut uoluit Baldus poſt Cy.in l.i.in fin.C.ſi unus ex plurib. & Franc.in cap.una ſententia, in fin.de appellat. Quod intellige, dummodo ſit omnium

123 par cauſa defenſionis,ac eodem iure utantur,iuxta tex.in dicto capitulo penultimo,de appel.& d.l.prima,& ſecũda,

C.ſi unus ex plurib.& l.qui ſeparatim.ff.de appel. Nam ſi unus obtineret ſententiam irritari ex eo quòd nõ fuiſſet citatus,uel quia minor,& indefenſus,aut ex alio iure ſpeciali, & ſibi ſoli competenti,ſententia ipſa quoad alios, quorum reſpectu ceſſaret cauſa annullatiõis,remaneret valida l.unica.C.ſi in com. ead.cauſ.& dicta.l.fin.C.ſi vnus ex plurib. Nec eſt nouum,quod in eodem iudicio contra unum obtineam,& ab alio ſuperatus ſim,quando militat diſpar cauſa defenſionis,ut in l. Nam, & ſi.§.filius, & l. circa ff.de inofficio.teſtamẽ. & l.hac conſultiſſima.§.ex imperfecto.C.de teſt.cum aliis,de quibus per Alexan.in conſilio trigeſimoſexto,columna penultima, in fin.lib.iiij.poſt Bartol.in authen.ſed cum teſtator.C.ad.l.Falcid.& Bal.in l.ſi omnes,in

124 fin.C.ſi ut ſe ab hæred.abſti.& l.nõ idcirco.ff.de iudi.Prout uidemus,quod ſtante ſtatuto,quo gabella non ſoluta cõtractus ſit irritus,emptore ſoluente gabellam, & non ſoluẽte uenditore,cum reſpectu ſoluentis ceſſiſſet cauſa annullationis,ex eodem inſtrumento contra eundem uenditorem ad rem tradendam agi poterit.l.fin. & ibi hoc declarat Bal. C.de peri.& cõmod.rei uendi.& per Abbas in capitul.quoniam frequenter,columna ſexta,uerſi.& faciunt ad prædi-

125 cta,ut lit.non conteſ.& per Bar.in.l.bona fides.ff.de actione empti. Nemine autem ſoluente ratione communis culpæ,necnon uigore talis contractus agere poſſet,neque nullitatẽ illius allegare,ut declarat Bart. in.l.ex hoc edicto.§. ſed & ſi ſtipulator.ff.de eo per quẽ fact.erit, & in.l.mulier, ſolu.ma.& per Bald.in.l.accepta quæſtio.uigeſimaſecunda, C.de uſur.& facit tex.in.l.tranſactiones.C.de trãſactio.Nũquid autem ſententia lata ſuper nullitate teſtamenti,uel cõtractus noceat,uel proſit aliis,cum dicatur principalis, & prima ſententia,ponit Imol.in.l.ſæpe,columna duodecima. uerſicul.Tertio caſu quando eſt declaratoria,ubi late ponit Alexand.de re iudicata, & gloſſ.in.l.prima, & ibi Bart. ff.de exceptio.rei iudi.& Franciſ.in dicto capitulo dilecto, in ultima quæſtione, in quibus locis occurrente caſu uidere poteris.

126 Notabis etiam circa præmiſſa,quod ubicunque nullitas (ut diximus) principaliter in iudicio proponitur,& ſuper ea ferenda eſt ſententia declaratoria,ad illam audiendam pars

citari

citari debebit, alias non ualeret per reg. l. de unoquoque. ff. de re iud. Talis etenim declaratoria in caſu ſimili habet uim diffinitiuæ, & propterea abſque cauſæ cognitione, ac partis citatione ferri nō poteſt, ut uoluit Innoc. in. c. auditis & gl. fin. in capitulo in noſtra, de procur. & in. c. ad, noſtrā. el. iij. in uerb. obſeruandis, de iureiur. ponit Felyn. poſt alios in. c. cauſam, quæ columna prima, de reſcrip. & Franc. in dicto. c. dilecto, quæſt. xxxiii. & ſentit Rot. deciſ. cccxli. fuit dubitatum, in no. & ita (quicquid alij dicant) ſeruatur in praxi.

127 Nec eſt etiam prætereundum quòd ubicunq; coram alio iudice, nullitas alicuius ſententiæ, uel proceſſus coram altero iudice facti, intentatur, acta huiuſmodi antiqua, quæ per uiam nullitatis inipugnātur, coram eodem iudice reproducenda, ac repetenda ſunt. c. cum ad ſedem, ibi, nos iudicij primi acta recenſentes, & c. de reſti. ſpol. & ponit Bal. poſt Bar. & alios in. l. ſecundā, colum. ij. C. de eden. & idem Bald. in. l. fin. columna undecima, in fi. C. de edic. diui Adr. tol. Rom. in conſ. c. Alex. conſ. lxxxii. in cauſa, col. ii. in fin. lib. i. Paul. de Caſt. conſi. xij. tota diſputatio. col. ij. lib. j. & facta huiuſmodi reproductione, idem iudex, ſi nullitas allegata ſenten-
128 tiam duntaxat concernet, poterit eandem corrigere, ſed etiam ex eiſdem antiquis actis reformare, iuxta ea, quæ ponit Aegid. in conclu. ccccxl. ſi proceſſus, & l. Carmelia pia. ff. de iure pat. cū ſimil. Si uero nullitas huiuſmodi uniformiter ſententiā, ac proceſſum reſpexerit, utputa defectum libelli, citationis, mandati, iuriſdictionis, aut cōſimilium tūc ex integro formabitur nouus pceſſus, & noua acta inchoari, & fieri debebunt, ut uol. Innoc. in capitulo, in literis, de offic. delegat. & Bartol. poſt gloſſ. in. l. conquerebatur. ff. de re iudi, & in l. ſi ut propoſuis. C. quomodo, & quand. & in l. ſi expreſſim, poſt princip. ff. de appellatio. Cardinal. Anch. & Impl. in clemen. i. de re iudicata. Lap. allega. xvij. factum, uerſicul. nam iudex. Cum aliis, de quib. per Alexand. conſil. liiij. columna penultima, libro quinto, & conſil. lxxxix. perſpectis, libro ſecundo.

Et quia uidimus qualiter nullitas in iudicio deduci debeat, conſequēs eſt, ut videamus, qualiter, & a quo, eadem nullitas in iudicio deducta, probanda ſit.

IN RVB. SEV TIT.

A quo, & quibus modis, &c.

SVMMARIA.

1 *Actor intentionem,& reus ſuam exceptionem etiã quòd eſſet fundata in negatiua probare debet.*
2 *Nullitatem ad ſui commodum proponens illã probare debet,& nu. 45.*
3 *Nullitas actus in dubio nõ præſumitur, ſed ualidus reputatur,donec de contrario conſtet cum ſeq.*
6 *Nullitas contractus qualiter,& quomodo probari poßit,uide per diſcurſum.*
7 *Sententia quæ non tranſiuerit in iudicatum, nõ præſumitur quòd fuerit rite lata,ſecus quando tranſiuit in iudicatum:quia tunc præſumitur omnia iuris ſolennia interueniſſe,& tunc ſola ſententia ſeipſam abſque proceſſu iuſtificat.* 10.
8 *Sententiæ narratiua quoad ſolẽnia iudicii probet, quando ſententia in iudicatũ tranſiuit,prout dicitur de decreto ſolennitates enunciante nu.9.*
12 *Nullitas per inſpectionẽ actorũ probatur: quia qđ ibi non reperitur factũ non præſumitur,et n.18.*
13 *Legata quòd non fuerint facta probatione ex facie teſtamenti.*
14 *Beneficii collatio quod nõ fuerit facta probatur per inſpectionem libri in quo talia regiſtrantur.*
15 *Gabella,ſeu collecta quòd non fuerit ſoluta probatur per inſpectionem librorum, in quibus talia deſcribuntur.*
16 *Hæreditas qđ nõ ſit ſoluẽdo probatur ex inuẽtario.*

17 Teſta-

17 *Teſtamentum quod quis non fecerit probatur ex inſpectione prothocollorum notarij.*

19 *Nullitas poterit etiam per teſtes probari, ut hic, uel per confeſsionem partis nu.20.*

20 *Appellatio a quo ſit iuſtificanda, uidelicet nunquid ab appellante, uel appellato, et quis illorum acta producere, et quid probare debeat ad finẽ uictoriæ.*

21 *Acta & proceſſus in cauſa appellationis integraliter producenda ſunt, neque producere partem ſufficeret.*

A quo, & quibus modis poſſit & debeat nullitas probari.

1 PRo reſolutione primæ partis rubricæ præſupponendum eſt pro regula, quòd unuſquiſque, illud quod eſt cauſa intentionis ſuæ, probare debet Actor uidelicet id ꝙ eſt cauſa ſuæ actionis, & reus id quod eſt cauſa exceptionis ſuæ, ut probatur in l.nimis graue.C. de teſti.l. qui accuſare.C.de eden.l. ſi minorem. C.de in integ.reſt.l.ii.l.ab ea parte.l.uerius.l.in excepti.ff.de probat.l.i.ff.de excep.c.accuſator vi.q.ult.cum aliis, de quibus per Bar.in l.i.C.ſi aduerſ.cred.

Quæ regula procedit, etiam quòd talis intentio eſſet ſuper negatiua fundata, quia nihilominus per negantem probari debet.l.penult.§.docere, & ibi doctores.ff.ne quis per eum qui in ius uo.l.ſi uero.§.qui pro rei.ubi gl.ff.qui ſatiſd. cog.c.i.de confeſſ.in vi.ponit Inno.in c.ſuper his, de accuſ. Abb.& alii in c.Bonæ, el.ii.de ele.& latius per Bar.in l. hoc iure.ff.de uerb.obl.Spec.in tit.de probat.§.probare, Iaſ.in l. iiii.§.condemnatum, col.ii.uerſi.ego ultra.ff.de re iud. cum aliis de quibus per Alexan.in conſi.xxxix.in princ.& conſi. lxxxiii.col.i.& con.cccxcii.uol.i.& conſi.clxxv.in fi.& con. xxiiii.animaduerſis, in princip.lib.ii. Matth. de afflic. deciſ. ccclxxvii.princeps, in fin.cum ſimil.

2 Proponens igitur nullitatem ad intentionem ſuam, uel exceptionem, aut replicationem fundandam, illam probare
3 debet, ex regula ſupradicta maxime quod in dubio pro actus ualiditate præſumitur l. quoties, & l. ubi. ff. de reb. dub. l. quoties, de uerb. oblig. l. iii. ff. de teſtib. ponit Dec. in c. quoniam Abb. col. vj. de off. deleg. & in con. cccclxviii. uiſis, nu. 17. lib. iiii. ut ſupra uidimus ſub rub. j. iſtius tract.
4 Hinc uidemus quòd aſſerenti contractum ſeu teſtamentum nullum incumbit onus probandi l. ſi ſcriptum hæredem, & ibi Bal d. C. de proba. l. imperator. ff de priuileg. credi. l. liberi. C. de inoffic. teſtamen. ponit glo. in l. ſi poſt diuiſionem. C. de iur. & fac. ignoran. quoniam (ut diximus) pro illis prima facie præſumitur l. ſi pars. ff. de inoffic. teſtamen. ponit Bald. in l. ii. in fi. C. edict. diui Adr tollen. & in l. ſcriniarios. C. de teſtamē. mil. cum aliis, de quibus per Dec. in con
5 ſil. xi. diuinio col. v. uerſi. uiſis igitur. lib. j. Et ideo qualitercunque proponatur nullitas, ab ipſo proponente probanda eſt, ut uoluit Guil. de Suzaria, quem referendo ſequutus eſt Io. andr. in addi. Spe. in ti. de excu. ſent. in §. poſtremo, ſuper uerb. (. §. ſequenti) & Ang. in con. ccxlvii. Areſtatio, quem ſequiter Franc. in c. dilecto, quæſtio. l. in fi. de appel. & Aegid. conclu. cxxxv. Si epiſcopus, & facit text. in c. cum ſuper, ibi, cum ex parte monaſterii nihil rationabile fuerit propoſitū, & oſtenſum, quare ſententia pro Epiſcopo promulgata, debuerat irritari &c. de re iu. & c. in præſentia, ibi, ſtandum ſententiæ fuerat, niſi aduerſarius eam oſtenderet irritandam, de renunciat. cum uulga.
6 Probabitur autem nullitas eo modo quo reliquæ exceptiones probari conſueuerunt, quando uidelicet habebit in ſe a firmatiuam, ſeu factum explicitum, uel implicitum, nam eo ipſo quod negatur aliquid recte, uel rite factum, uidetur affirmari illud idem iniuſte, & perperam factum l. ab ea parte. ff. de probat. Ideoque dicenti ſententiam nullam ex eo quòd lata fuerit a publice excōmunicato, mente capto, aut lata contra defunctum, uel minorem indefenſum, aut abſentem legitime excuſatum, & ſimil. illi incumbet onus probandi id, quod aſſerit, cum ſua ſit intentio.

Si uero ꝓ nullitate ſimplex negatiua facti, ſeu negatiua qualitatis accidentalis, & extrinſecæ adduceretur, ut puta

propono

propono ſententiam nullam, quia nego me unquam fuiſſe in cauſa, uel ad ſentẽtiam huiuſmodi audiendam citatum, uel nego aliquem libellum mihi deſuper porrectum aut litem conteſtatam, uel ordinem iudicii ſeruatum, & conſimilia, quæ per modum abnegationis (ſi de contrario non conſtabit) pro legitime probatis habebuntur, argu. l. ſuper ſeruis. C. qui milit. non poſſ. lib. xii. l. ſi cum. §. i. ff. de accuſ. & notatur in l. hi qui ad ciuilia. C. de appel. & in l. errores. C. de erro. aduoc. & ponit gl. in c. in præſentia, extra de proba. uel ſaltim negatiua huiuſmodi ex actis & proceſſu probabitur, prout inferius annotabimus.

Idem fuerit, ſi ad oſtendendam nullitatem proponetur negatiua alicuius qualitatis extrinſecæ, quæ ita cõpetat uni, ut non alteri, ut puta nego eum qui ſententiam dixit, iudicem fuiſſe, uel eum, qui alieno nomine in iudicio interfuit, fuiſſe talem, uidelicet tutorem, procuratorem ſyndicum, & ſimilia, his nanque caſibus, ex quo qualitas iuriſdictionis, ac mandati, ſeu procurationis pro alio, cum ipſo homine non naſcitur, ſed per miniſterium alterius hominis alteri attribuitur, ideo cum in facto conſiſtant, quatenus de his legitime non conſtiterit, præſumi non debent, prout de iuriſdictione probat text. in c. cum in iure, de offic. delega. c. nobiliſſimus. xcvii. diſt. l. j. C. de mand. princ. de reliquis probat text. in l. non ignorat. C. qui accuſ. non poſſ. l. fina. C. de profeſſ. & med. l. quæcunque. ff. de publ. actio. §. eos autem, in authen. de collatoribus. Idcirco cum talis negatiua uideatur improbabilis, iuxta tex. in l. actor. C. de probat. c. bonæ. el. ii. de elect. c. ſuper eo. de renunciat. ſi affirmatiua non probabitur, habebitur pro legitime probata, ut uoluit Innocen. in d. capitulo cum contingat columna. ii. in fine de offic. delega.

7 Quæ omnia procedent de plano, quando ſententia quæ dicitur nulla, non tranſiuit in rem iudicatam, quoniam tunc non præſumitur quòd talis ſententia fuerit rite & legitime lata, niſi quatenus ex aduerſo expreſſe doceatur. c. quoniam contra, in fine, de probat. §. ſi uero, in authen. de his qui ingred. ad appel. ibi & ita potientur uictores ſententiis, ſi eas recte habere monſtrauerint, & l. non put auit. §. non quæuis, ff. de contra tabu. ponit Bald. in l. i. colum. iii. uerſicul. Item

poteſt

poteſt ſupplere, C.quomo.& quan.loquens de ſenten.relegationis,& quòd pro ea ſi abſque ſuo proceſſu producatur, præſumi non debeat, cum ibi adduct.

Si uero ſententia huiuſmodi quæ impugnatur, dicta fuiſſet præſente parte,& non reclamante, quinimo patiente trãſire in iudicatum, quoniã tunc dicitur facto partium cõprobata, ut l.ſi.C.de ſent.quæ ſine cert. quan.l.j.C.ſi ſæp.in integ.reſti.idcirco illi, qualiſcunque ſit, parendum erit l.j.C. de poſtula.l.ab eo.C.quo.& quand.l.j.C. de iuriſd. om. iud. quia ſcientia & patientia huiuſmodi præſumi faciũt, quòd ſi ſententia fuiſſet minus ſolennis, & non rite lata, pars illi non acquieuiſſet, nec in iudicatum trãſire permiſiſſet: Ideo, quòd omnia iuris ſolennia interuenerint, abſque eo quod de his aliter conſtet, ob authoritatem iudicati, præſumitur, ut eſt theorica.d. Inn.ab omnibus approbata in d.c. bonæ memoriæ,el.ii.de elect.& in c.cum in iure,col.fin. ubi Io.de Imo.col.xii.dicit eſſe communem opinionem, de off.dele. & illam ſeq.Compoſtel.in c.in præſentia, ubi Io. and.dixit ita ſeruari in curia,de renunc.prout idem atteſtatur Spec.in tit.de proba.§.probari,col.i.in fi.& in tit.de ſent.§.fin.circa fi.& ſeq.Bar.in l.i.C.de relatio. eandem opinionem aſſerit communẽ Fely.in c.quoniam contra.col.xv.uer. quarta cõcluſio,de probat.& idem dicit Ale.con.xxii.

Viſo proceſſu,lib.ii.& conſi.cxxxvi.in cauſa,col.iiii.uerſ. nec obſtat,eod.lib.& conſi.xxv.uiſo proceſſu, col.ii.lib.vi. ubi aſſerit hoc procedere etiam quòd ſententia eſſet in cõtumaciam lata,ut ibi per eum,ac etiam de communi atteſtatur, Aegid.conclu.lxxxix.Sententia & Caſſad.deciſ.in fi.de præſum.& ponit Rot.cccj.ſi petatur, in no.& hoc caſu procedit regula quòd pro ſententia præſumendum ſit, de qua in l.hærennius.§.i.ff.de euict.l.ſi bonum.C.de admi. tut.ca. ſicuti,de re iud.d.c in præſentia, & c.bonæ memoriæ, cum
8 ſimil.& maxime locum habent, ſi ſubſtantialia iudiciorum in prolatione ſententiæ fuerunt recitata, ut communiter fieri conſueuit quando dicitur, uiſo libello, uiſa litiſconteſtatione &c.quia ſi pars huiuſmodi recitationi præſens eſt, audit & acquieſcit, ſibi imputatur, quoniam ſi quid quod diſplicebat enunciabatur, reclamare debebat. Tali itaque enunciationi pro ualiditate ſentẽtiæ plene creditur, ut dicit Bart. in d.

in d.l.i.C.de relat.poſt Spec.in tit.de inſtru.edit.§.reſtat,colum.fina.& ponit Deci.conſil.xlij.col.vj.in prin.

9 Prout uidemus ſeruari etiam in decreto à iudice interpoſito,in quo ſolennitates requiſitæ enuntiantur quia pro illis quæ tunc interuenire potuerunt creditur,& decretum ualet,etiam quòd de huiuſmodi ſolennitatum interuentu aliter non conſtet,ut late ponit Fely.in d.c.ſicuti, col.xii.uerſ. fallit primo,de re iud.& in cap.quoniã contra, col.xvij.uer. fallit quarto,& col.xviij.uerſi.ſeptima concluſio, de proba. Et ponit Alex.conſi.cxxv.uiſis,col.iiij.lib.i.& cõſil.clxxix. uiſis,nu.3.lib.vij.declarat conſi.clxxix.col.i.lib.vj.& Deci. conſi.ccix.Diuino,in prin.lib.ij.& conſi.ccxxij.col. pen.eo. lib.& conſi.cccxli.uiſo,col.v.in fi.lib.iij.& conſi.ccccIxxix. in controuerſia, col.ij.nu.6.& conſ.ccccIviij.in cauſa,col.ij. uerſi.non obſtat,lib.iiij.

10 Satis ergo fuerit habenti ſententiam quæ in iudicatum trãſierit, de illa etiam abſque proceſſu, puta per inſtrumentum ipſius ſententiæ docere,quoniam attenta legitima præſumptione,de qua diximus,quòd fuerit rite & legitime lata,ac omnia ſecundum ordinem iuris interuenerint, taliter (puta coram aliquo ordinario iudice ſeu executore) exhibita,ſuæ debitæ executionis demandabitur, ut inquit Rot.ſupraſcripta deciſ.cccj.& Bal.in l.fi.de ord.iud. Bart.& Alexã. ad eum in l.fi.ff.quan.appel.ſit,& doc.in locis ſupraſcriptis etiam quòd iudex qui eam tulerit fuerit uir nequam & magnus ribaldus,ut inquit Bal.in d.c.ſicut,col.ij. de re iudic.de quo meminit Iaſ.in l.pacta nouiſſima, in tertio notab.C.de pact.& facit deciſ.Neap.ccxlv.nu.3.

11 Fauore igitur ſniæ & rei iudicatæ,opponens nullitatem, etiam ex mera negatiua facti,ſeu accidentalis qualitatis,de qua ſupra reſultantem debebit eandem alias quàm per abnegationem probare,ut uoluit Ange.d. conſil.xxiiij. areſtatio. relatus per Fran.d.c.dilecto.q.v.in fine, ubi dicit quòd quoties ſententia fuerit præſentibus partibus, & non reclamantibus lata, ſemper incumbet onus probandi alleganti nullitatem etiam ex defectu iuriſdictionis.

12 Eandem tamen nullitatem probare poterit per eiuſdem cauſæ regeſti ſeu actorum reproductionem, hoc modo, dico ſententiam nullam, quià nunquàm fui in cauſa citatus,

uel

uel quia is quis protulit eam non erat iudex,uel qui meô nomine comparuit non erat procurator, prout ecce in regiſtro ac proceſſu,in quibus de his nihil conſtat,eritque concludẽs & legitima probatio, quia negatiua coarctata ad certam ſcripturam eſt probabilis per inſpectionem oculorum, nam illud quod non reperitur in actis neque in pceſſu, præſumitur ac fingitur non factum,cap.cum ad ſedem,ibi,prioris acta iudicij recenſentes, quia nec per dicta teſtium ; nec cõfeſſiones partium,cum nullæ penitus in iudicio factæ fuerint,nobis conſtitit &c.de reſtitu.ſpoliato.c.i.de lit. conteſta.l.fi.C.de rebus credi. ubi quod legata non fuerint facta, probatur ex facie teſtamenti,& ibi per ſcribentes, declarat Deci.conſi.ccccxxiiij.proponitur,colũ.fin.lib.iij. & melius conſi.ccccl xxxiij.pro reſolutione,colũ.ij.in princ.lib.iiij.&
14 Alex.conſi.cxxiij.ſcripſit,col.ix.uerſ.præterea,lib.iiij. Sicuti ꝙ collatio beneficij alicui facta non fuerit per inſpectionem librorũ in quibus talia regiſtrari ſolent,probatur: Nam ſi ibi regiſtrata non reperitur,non præſumitur facta, ut tradit Fely.in cap.illud,in fine,de præſumptio & c.ſicuti,colũ. xv.uerſic.& ita putaui,de re iudi. Ponit Caſſado. deciſ.viij. numero.2.ſuper regula.
15 Prout etiam probari conſueuit aliquem non perſoluiſſe collectam ſeu gabellam,uel non eſſe excommunicatum,uel ſimilia. Si enim non reperitur deſcriptum in libro, ubi talia deſcribi conſueuerunt, factũ eſſe non creditur,ut inquit Barto.in l.Titiæ textores.ff.de leg.i.& Bal.in d.l.fi.in.iiij.oppo ſi.C.de rebus cred.& in l.iuſtum.C.de eden.cũ alijs,de quibus per Dec.conſi.ccccxcvj. Diuino,in.ij col.
16 Sicuti etiam probari conſueuit amplius in hæreditate nõ eſſe quàm quod in inuentario deſcriptum reperitur, ut dicit glo.ordinaria,in l.cum de lege.ff.de proba. & in l.fi.§.licentiã,ubi Bar.per illum tex.C.de iure delib.& Bar.in l.decem de uerb ob.& in l.conficiuntur.§.codicilli.ff.de iure codi.facit tex.in l.i.C.de exac.tribut. cũ alijs, de quibus per Alex. conſi.lv.conſideratis,col.pen.lib.i.& Dec. conſi.dxix.uiſis, in fine,lib.iiij.& Afflic.deciſ.cccxxiiij. Agitur,nu.13.
17 Eodem modo probatur aliquem non feciſſe teſtamentũ, uidelicet per inſpectionem prothocolli notariorum loci in quo degebat, ut uoluit Bart.in l.is põt,circa fin.ff.de acquir.
hære.

hære. Et Ang.in §.item ſi quis in iudicio,col.xvij.uerſ.noc ergo tu cauſidice,inſti.de excep.cum ſimi.

18 Sic ergo aliquem non fuiſſe citatum,neq; conſtitutū procuratorem,uel non fuiſſe datam potestatem iudicandi, minuſq; iuris ordinem ſeruatum,per inſpectionem actorum & proceſſus eiuſdem cauſæ probabitur,ut uoluit Bar.in l.ij.C de erro.aduoc.& in l.hi qui ad ciuilia.C.de appel.& in l.i.ff. ſi tut.uel cura.appel.Bal.in l.ſi contra.C.de app. Iaſ.in l.iiij. §.condemnatum,col.ij.de re iudic.& do.Abb.poſt Io.andr. circa finē,in d.c.ad ſedem,de reſti.ſpol. & in c.quoniā contra,ſuper ultima glo.ubi Fely.col.xv.uerſ.limita uno modo, & Ioan.And.poſt Spec.in titulo de ſent.§.ut autem, in uerbo & nota ſecundum quoſdam ,quia quod non apparet dicitur non eſſe.l.in lege.ff de cōtrahenda emptione,cap. ſolennitates,in fine,de cōſe.diſt.i.ponit Afflic. deciſ.xliij.nu.5.& præmiſſa tenet Alex.conſ.lix. Viſo tit.col.v.nu.17. li. iiij. & conſ.lv.quoniam.ij.col.& conſ.cv. Ponderatis,col.ij. lib.v. Abb.conſi.xcij. Chriſti nomine,uol.i.cū alijs,de quibus per Dec dicto conſ.cccclxxxiij.pro reſolutione,nu.6.

19 Negatiua etiam huiuſmodi ac nullitas ex ea inſurgens probari poterit per teſtes literatos,qui proceſſui ac plationi ſententiæ præſentes fuerint , ſeu ac uiderint ac examinarint acta,& proceſſum,in quibus talia non fuerint reperta. Cum etenim huiuſmodi negatiua ſit certis loco & tempore coarctata,erit probabilis,ut inquit Bart.in dicta l.ij.de erro.aduo.& Io.And.in locis de quibus ſupra,& Bal.in l.geſta, in tertia colum ubi ponit qualiter ſuper hoc teſtes interrogari & deponere debeant.C.de re iud.& facit tex.in dicto cap.ſicuti,de re iud.& in cap.Albericus,in fine, de teſtibus,& id quod ponit Rot.ccccix.fuit dubitatū,in no. & qđ

20 notatur in l.ne in arbitris.C.de arb.& tenet Alex.dicto cōſi.cxxiij.col.ix.nu.23.lib.iiij.per tex.in l.i.C.de exact. tribu. libro decimo,cum ibi addi.

Vel probari poterit nullitas proceſſus,ut puta litem non fuiſſe conteſtatam,uel quid aliud ſimile per confeſſionē ipſius partis aduerſæ,prout eſt text.& ibi hoc notat Panor. in tertio no.in cap.ſi.extra de teſtibus,& in cap.in pñtia,in fine illius tex.de renun. facit tex.in l.pacta nouiſſima.C.de pac. & in l.cū te.C.de tranſac.& ponit Io.mill.in uerbo ſentētia

à qua

à qua non eſt appellatum,& Fely.in.c.de cauſis, col.iij.uer. tertia cōcluſio,de of.dele.& in.c.unico.in prin. de lit.cōte.
21 Et quod diximus de nullitate probanda & iuſtificanda, idem fere dicendum uidetur de appellatione interpoſita. Cum appellatio ſit cauſa & intentio appellantis, quia per eam appellans in ſe ſuſcipit onus probandi ſententiam iniquam, petitq; illam propterea retractari, ut.l.i.&.l.ſcio.ff. de appel.l.præfecti.ff.de mino.l.minoribus.C.de his quib. ut indignis. Si igitur appellans in iudicio obtinere uoluerit, huiuſmodi ſuam propoſitam intentionem probare debebit cap.cū eccleſia,de appel.c.interpoſita, in prin. & glo.fi. in cap.dilectis,eod.ti.& in l.ad ciuilia,in fi C.de appel.l.i.in princ,ſi pendente appellatio.mors inter.l.ij.cum duabus ſequen.C.ſi ex fal,inſtru. Et propterea lex mādat exhiberi copiam omnium actorum & proceſſus ipſi appellanti, ut ex illis coram iudice ad quem ſuam intentionem iuſtificet.l. eos.§.ſuper his.l.a proconſulibus,l.præcipimus,uerſi,in his aūt.C.de appel.& tex.in cap.cupientes,uerſi.cum omnibus actis iuribus, & monumentis ſuis &c. & in uerſicul. electos uero,& uerſi.ſi uero in diſcordia,de elec.in.vj. eidemque appellanti ad appellationem huiuſmodi iuſtificandam,proſequendam,& finiendam certum præfinitum tempus, uidelicet annum,& ex cauſa biennium,ſtatuit ca.cum ſit romana, & cap.ex ratione,extra de appel.& toto tit,C.de temp.appel,quo termino elapſo ſi acta & ꝓceſſus idē appellans non repræſentauerit,ex illiſque aut nouiter deductis,dictā ſuam appellationem non iuſtificauerit ſententia prima manebit firma,ac ſuæ executioni demandabitur.l.ſi cōtra minorem, & l.quoniam nonnulli, iuncta l.in offerendis,& l.ampliorem,in prin,C.de appel & l,fi.col.fi.ubi bonus tex.& authē. ei qui.C.de temp.appel. Debet itaque appellator ſi uult in cauſa appellationis obtinere, docere imprimis quòd rite & ſolēniter appellauerit,id eſt quòd formiter, uidelicet in ſcriptis,& intra decem dies,ut uoluit Io and.in nouel. in uerb. ſi cōſtiterit,in d.c,ſicut Romana,&.c.Romana.§.ſi uero,& ibi gl.& doc.eod.tit.in.vj.ponit Dec.conſi.ccxcv. in cauſa, col.i.li.ij.poſt Bar.ī d.l.hi qui.C.de app.& Rot.cxc.quo ad reuocationem,in no. Et poſtmodum eandē appellationem quoad ſententiæ iniquitatem & iniuſtitiam (ut diximus) iuſtificare,

ſtitiam(ut diximus)iuſtificare,alias etiam, quòd conſtaret de nullitate ſeu grauamine,& iniuſtitia,ipſe appellans non obtineret ſecūdū Fr.ī c.dilecto co.4.in fi.de app. cū ibi add.

Et præmiſſa intellige(ut dixi)quādo appellans uult cauſam appellationis ſuæ proſequi,& illam iuſtificare.

Si aūt appellatus appellationem hmōi ex aduerſo interpoſitam proſequi,& petere declarari per iudicem ad quem, bene ſententiatū, & male appellatum, eandemq; ſententiā confirmari,uellet(quod facere pōt)ut in d.l.ampliorem, in prin.& l.in exercendis.C.eo.ti.& ponit Rot.ccclxv.ſi a diffinitiua in no.cum ipſe ſit qui hoc caſu promouet, & cām proſequitur, & bene iudicatum, & male appellatum aſſerit,ſi uult affectu ſententiæ ſuæ potiri, & expreſſam confirmationem habere,cum cenſeat actor, id quod aſſeri oſtendere debet.Et per conſequens acta & proceſſus corā iudice ad quē exhibere,& producere cōueniet. Ita procedit text. in d.auct.eos aūt,de his qui ingred.ad app.& ponit Inno.in c.j.de confir.util.uel inutil.& Abb.in d.c.ea quæ in fin.& ibi Fel.ponens etiam quid operetur iſta expreſſa confirmatio de re iud.gl.Bar.& Bal.in d.l.hi qui ad ciuilia.C.de app. & in.d.l.j.ubi Alex.ad Bar.ff.ſi tutor appel.& idem Alex.in l.nā & poſtea.§.ſi minor col.penul.ff.de iureiur.& Spec.in titu. de ſenten.§.fi.in fi.& plenius Guid.Pap.in tract.de appel.q. x.& in deciſ.q.xx.nunquid,& ccccxxxvj.cum materia.vij. concluſione,&.q.ccxciiij.quæro utrum, & Fran.in.c.cum

21 eccleſia de appel.cū alijs,de quibus per Deci.in conſi.dxij. nu.10.Nec ſufficeret aliquo caſu partem actorum & proceſſus,utputa actus & geſta pro parte duntaxat ipſius inſtantis facta,producere,niſi & ea quæ pro parte appellantis facta ſunt,& ſic integer proceſſus,producerēt,quia alias ueritas rei geſtæ cognoſci non poſſet,per tex.in.l.nec cauſas,& l.iudicibus,& l.eos.§.ſuper his.C.de appel.quod optime in Ro.cu.quotidie uidemus & experimur.

Et poſtq̄ hæc pauca uidimus circa modum nullitates ꝓbandis,& ad quem ſpectet, non erit extra propoſitum uidere ēt,quoties,& intra quod tempus eadem nullitas in iudicio deduci poſſit,ac d' effectu ipſius quouiſmodo deductæ.

H IN

IN RVB. SEV TIT.

Quoties,& intra, quod &c.

SVMMARIA.

1 *Nullitas quoties ſit,toties proponi poteſt:quia oritur cum ipſo actu nullo.*

2 *Exceptio reddens actum retro nullum regulariter non opponitur niſi poſt actum.*

3 *Appellare quamuis tertio non liceat, licebit tamē pluries dicere de nullitate:et in infinitum lis pro trahetur,ſecundum praxim de qua hic.*

4 *Sententiæ ac res iudicatæ quō illudantur.*

5 *Nullitatem non poteſt proponere is qui reportauit tres ſententias contra antequam exequantur.*

6 *Reſcripta ſuper nullitatibus poſt tres conformes nō conceduntur in Ro.cu.niſi cum clauſula ſine præiudicio trium conformium.*

7 *Nullitates ne impediant prouideri conſueuit in Ro. cu. per uiam reſcripti prout hic.*

8 *Nullitatis remedium quanto tempore duret,& intra quod tempus agi poßit de nullitate.*

9 *Nullitatis effectus qui ſint tam ante quàm poſt illius declarationem:nam deuoluit,nu.10.ſuſpendit,& proceſſus principalis negotij retardat,nume.11.executionem impedit, nume. 15. perimit nume. 16.*

12 *Nullitatis cognitione pendente conquieſcit negotiū principale:& fatalia non currunt:quod intellige prout hic nu.13.*

14 *Attentatorum cauſa pendente fatalia cauſæ princi*palis

palis non currunt intellige prout hic.

16 *Nullitas facit quòd actus nullus habeatur perinde ac ſi non fuiſſet factus: ideo de actu nullo non eſt mentio facienda nu.16. Vide hic multa exempla, nu.19.20.21. uſque ad nu. 25.*

17 *Reſcriptum ut ualeat, de proceſſu, litiſpendentia ac ſententia mentionem facere debet.*

26 *Actus nullus nullum operatur poſitiui iuris effectum.*

27 *Citatio nulla non inducit litispendentiam, neque iuriſdictionem perpetuat nu.28. præſcriptionem nõ interrumpit. 29. & 31. neque malam fidem inducit. 30.*

32 *Acceptatio ſeu nominatio nulliter facta non conſumit poteſtatem iterum nominandi & acceptandi.*

33 *Nullitas actus non conſumit poteſtatem quominus nulliter factum poßit iterum bene fieri, & uide exempla.*

34 *Stipulatio nulliter facta non obſtat quominus iterũ poßit recte ſtipulari.*

35 *Electio nulliter facta non obſtat quominus poßit iterum canonice fieri.*

36 *Matrimonium nulliter contractum non impedit ſecundum.*

37 *Teſtamentum nulliter facta non tollit primum ualidum idem eſt de contractu, & nu.43.*

38 *Teſtium examen nulliter factum non derogat primis depoſitionibus.*

39 *Teſtium publicatio nulliter facta non impedit ulterius examen*

40 *Sententia nulla non tollit remedium ſpolij.*

41 *Sententia nulla non impedit teſtes prius publicatos iterum examinari.*

42 *Conditionis inualidæ defectus non tollit legata.*

44 *Bannitus nulliter ſi uigore ſtatuti occidatur, occidēs non excuſatur, ſed punitur prout hic.*

45 *Diſpoſitio loquens de actu intelligitur de ualido.*

46 *Clauſula non obſtante conceſſione alteri facta, intelligitur de inualida.*

48 *Appellatione pendente nihil innouandum, intelligitur de ualida: ideo illo declarata nulla uel deſerta attentata eo interim non reuocante ſilcat per uiam attentatorum, ut hic xlix. cum ſeq.*

49 *Attentata appellatione pendente ſi appellatio deſeritur non reuocantur per remedium attentatorū ſed per remedium nullitatis, aut ex officio.*

50 *Appellatio nulliter interpoſita non deuoluit.*

51 *Confeßio nulliter emanata, uel ex actu nulla inſurgens, licet declaret mentem, nihilominus tanquā erronea non operatur.*

52 *Facto proprio contrauenire quòd quis non poßit, intelligitur de ualido quia ſecus ſi fuerit nulliter factum.*

53 *Actus nullus habetur pro non facto quoad præiudicium tertij, ſeu commodum gerentis: ſecus quoad præiudicium illius.*

54 *Nullitas actus non excuſat à pœna & nu. 66. & uide hic nu. 53. & 54. 55. 56. 57. uſque ad nu. 66. ubi habes plurima & ad praxim exempla.*

58 *Gabella ſi uigore ſtatuti de omni contractu ſolui debeat, intelligitur de contractu ualido, quia ſi fuerit nullus, nihil ſoluendum eſt.*

69 *Sermones noſtri ueriores redduntur, cum uniuerſali bus cognitis ad particularia deſcendimus.*

Quoties, & intra quod tempus de nullita. agi poſſit, & nunquid pariat aliquos iuris effectus, & quos.

1 TOTIES de nullitate agitur, quoties actus nullus concipitur. Ius etenim dicendi nullum, ac exceptio huiuſcemodi oritur cum ipſo actu, qui perperã fit, ac poſt ipſius natiuitatem ſolummodo competit, prout patet ad ſenſum, quia non entiũ nullæ ſunt qualitates. l. eius qui in prouinciam. §. quod ſi ſtipulatus. ff. ſi cer. pet. l. ſi ſeruum. §. j. ff. de act. emp. prout arguit Dec. conſi. dlxxxiij. iuridicã, circa fi. lib. 4. non poterit igitur ſnĩa niſi poſtquã fuerit promulgata, per uiam nullitatis ĩpugnari ut in iſtis terminis tradit Bal. in l. poſt ſnĩam, in prima col. circa fi. C. de ſent. & ſentit in l. j. C. de re iud. quem refert & ſequitur Fely. in c. inter monaſteriũ, col. viij. uer. ſed aduer-
2 te, de re iudi. & hinc eſt quod omnis exceptio, per quam iudicium ac ſententia contenditur retro nulla regulariter opponi conſueuit poſt ſnĩam latam, quia ante quam proferretur, ſeu actus conciperetur, nullitatis exceptio non erat nata, neq; competebat, prout eſt gl. o. ordi. in l. tametſi. ff. ad ſenatuſcon. Maced. & gl. in uer. momenti, & ibi ſcri. in c. in noſtra, extra de proc. & l. licet C. eo. titu.

3 Et propterea quamuis ab eadem ſententia non liceat tertio prouocare c. ſua nobis, de appel. & C. ne in una ead. cauſa, & c. iterum tamen de nullitate dici poterit. Nam ſi opponetur de tribus conformibus & re iudi. & quòd ulterius nõ ſim audiendus, nec ulterior quæſtio refricanda exceptione rei iudicatæ obſtante. l. fi. C. de fid. inſt. l. ij. C. ſi ex fal. inſtr. & per Bar. in l. ſi expreſſim in iij. col. in prin. ff. de app. l. j. colum. pe. C. quan. prouo. non eſt nec. & Anch. in cle. j. col. j. in fi. & ibi Io. de Imo. in prin. de re iudi.

Talia opponenti replicare potero non poſſe dici iudicatum neq; ſententias, cum oẽs, uel ſaltim aliqua ipſarum uitio nul-

nullitatis manifeſte ſubiaceant, ideoque non poſſe nec debere tali nomine nuncupari.l iij.§.condemnatum.ff.de re iudi.& l.j.§.fin.ff.ad Tertul.l.non putauit.§.non quæuis.ff.de con.tab.l.j.§.hæc autem uerba.ff.quòd quiſque iuris &c.& propterea quamuis de nullitate primæ ſententiæ fuiſſet dictum, ac ſubinde per tres alias cõformes ſententias declaratum, ſententiam quæ ex uitio nullitatis impugnabatur, validam, licetque de uiribus primæ ſententiæ ulterius, ſtantibus dictis tribus conformibus, hæſitari non poſſit, poterit, tamẽ de viribus primæ, uel ſecundæ, aut tertiæ ſententiæ confirmantis adhuc quæri, & diſputari, Et ſi per alias ſententias huiuſmodi confirmatoriæ declaratæ fuerint validæ, iterum de uiribus ac inualiditate ultimæ confirmantis quæri poterit, & hoc modo nullus erit finis nullitatibus proponendis, cum (vt dixi) ſimul atque cum ipſo actu & ſententia nullitas oriatur. Et hæc eſt illa uetus & antiqua praxis quam docebat Hubertus de Bobio, & Io.de Deo, ad hoc relati per d.Spec.in ti.de appel.in.§.quoties col.j.& in ti.de excep.§.uiſo, col.fin.in prin.& de qua meminit Imol.in.c.ſua nobis,
4 de appel.& Franc.in.c.directe, colum.penul.uerſi.nona concluſio.eo.tit.& per modum iſtius praxis quidam inſtruebãt cautum litigatorem, qui ſententias contra ſe reputauerat, ut nullitatem aliquarum ex eis proponeret, quod ut eſt p̃miſſum impediri non poteſt eademque nullitatis cognitione pendente, pedetentim coram eodem iudice nullitatis, doceret de iniuſtitia earundem ſententiarũ, quoniam ſi per diſputationem partium conſtaret de ueritate rei, etiam quod nullitas deducta non probaretur, eædem ſententiæ, quæ iudicatum faciebãt, per uiam notoriæ iniuſtitiæ reuocari poſſent, & tali modo ſententiæ ac res iudicatæ, fierẽt illuſoriæ. hoc ponit Fely.in.d.c.inter monaſterium, per illum text.columna.xij.uerſi.limita ſexto, de re iudi.& in cap.qualiter & quando, columna.xix.numero.33.de accuſ.poſt gloſ.in cle.fina.in uerb.competente, ut lit.penden.cum alijs ibidem per eum adductis.

Idcirco eum qui ſentẽtias tot expẽſis & laboribus quæſitas obtinuit, ne ſit quaſi ludibrio, & immortali lite inuoluatur, cautum eſſe oportebit, ac malitiæ & cautelis aduerſarij occurrere, imprimiſque animaduertere, quia lex ſimili

morbo medelam aliquem adhibere uolens ſtatuit, quòd habens tres ſententias conformes contra non audiatur ſuper nullitate illarum, uel alicuius ex eis, donec plenarie executioni fuerint demandatæ, ut diſponit cle. ut calumnijs, de re iudic. & quamuis illius: diſpoſitio non procedat, quando ſententiæ ex defectu iuriſditionis impugnãtur: ut voluit gl. fina. cõmuniter approbata, in cle. j. de ſequeſt. poſ. & fru. huiuſmod tamen exceptio non ita indiſtincte ac reſupine recipienda eſt, nec per quamlibet ſimplicem propoſitionẽ aſſertæ nullitatis ex defectu iuriſdictionis, tot conformium ſententiarum retardanda executio, neque calumnijs indulgendum, per tex. & rationem. d. Cle. propter. Sed eo duntaxat caſu quis eſſet audiendus, quando ſaltim ſummariæ, de exceptione, ac non calumnia proponentis conſtare cœpiſ-
6 ſet, prout ſæpius in Roma. cu. in ſignatura ſanctiſſimi domini noſtri Papæ ſeruari uidi, in qua reſcripta ſuper nullitatibus, poſt tres conformes, rariſſime conceduntur abſque appoſitione clauſulæ (ſine præiudicio trium conformium, aut priuſquam de prætenſis nullitatibus aliquid guſtauerint, & hoc ne prætextu dictarum nullitatum, debitæ executiones impediantur.

7 In eadem curia aliud etiam conſueuit adhiberi remediũ, videlicet quòd cauſa pro parte illius, qui ſententias contra reportauit, ſuper aſſertis nullitatibus attentatis, ſeu in integrum reſtitutione, commiſſa (prout etiam ſepius ad impediendam executionem fieri vidi) pro parte obtinentis ſententias ſolet obtineri aliud reſcriptum, ut iudex nullitatis præfixo aliquo breui & peremptorio termino eius arbitrio moderando, ipſi aduerſario ad prætenſas nullitates, attentata, uel quod ſibi de iure competat reſtitutio, probandum, & deducendum, dictoque termino elapſo, & quòd releuet, non probato, ad vlteriorem, ac finalem dictarum ſententiarum, ac rei iudicatæ executionem, partibus iuſtitiam miniſtrando, procedat, &c. & in uim huiuſmodi reſcripti præfixo ipſi aduerſario termino, ſi de aſſertis nullitatibus non conſtiterit, idem iudex poteſt ac debet ſententias & iudicatum exequi, & talis eſt Romanæ curiæ ſtylus, put etiã atteſtatur Caſſad. deciſ. iii. in ti. ſub ti. de cau. poſ. & ꝓprieta. ꝑ quo facit tex. in. l. titia. ff. de accu. & in. l. diffamari.

C.de inge.& manu.l.ſi ea.& ibi gl.C.qui accuſa.non poſ.l.ſi quis libertatẽ,uerſi.plane.ff.de pet.hæred.l.ſi tibi,in princ. & l mancipiorum.ff.de option.leg.l.iuſtas.C.de iur.fiſ.lib. x.c.lator.in ſi.qui fil.ſint legiti.c.frequens.§.fina.de reſtitutio,ſpo.in.vj.cum alijs de quibus,per glo.in.c.licet cauſam, in prin.de ꝓba.& ponit Rot.cccv.nota qualiter dicẽti &c. in antiq.& Alex.conſi.cviij.uiſo,in fi.lib.1.

8 Quod remedium inſeruiet etiam quoad ſecundam partem rubricæ noſtræ,uidelicet ne perpetuo de nullitate conqueri poſſit,quoniam per huiuſmodi termini præfixionem ſatis ſuccurſum fuerit, alias enim ſi eſſemus in actu qui prætenderetur ipſo iure nullus,remedium iſtud nullitatis abſque vlla temporis præfinitione competeret,ex quo ea quæ ab initio nulla ſunt, tractu temporis non conualeſcant.l.quæ ab initio.ff.de re.iur.c.non firmatur, extra eo.tit.c.auditis, de electio. Maxime ſi ex defectu iuriſdictionis nullitas prætenderetur,vt voluit Angel. in.l.prima.C.quand.prouoca. non eſt neceſ.vel ex defectu mandati,quoniam ſi de eo nõ conſtabit,etiã vſq; ad mille annos ſuper nullitate actus agi poterit,vt vol.Bald.in l.prima.C.de reb.alie.non alie.& l. ſecũda.C.ſi ex falſ.inſtrume.declarãt Cur.inui.cõſi.lxxvij. quem ſequutus eſt Rot.vt per Caſſad.deciſ.iij.de procu.& Saruien.ſuper regu.de non iudicando,in compen.fol.85.numero.73.ſiue quod ageretur de nullitate in cauſa in qua animæ periculum uerteretur,iuxta ea quæ ponuntur in.c.quia ergo,cum ſeqnen.xxxv.quæſt.ix.uel in cauſis,in quibus de iure non currit præſcriptio,de quibus in.c.uigilãti,& c.fin. de præſcrip.& c.quod đ eo.xxxiij.quæſt.v. Aut quod nullitas per modum exceptionis in iudicio deduceretur. Ex quo temporalia ad agendum ad excipiendũ ſunt perpetua.l.pure,in fine.ff.de dol.excep.l.ſi pactus.C.de exceptio, ponit Alexand.conſil.xxxii.uiſo.col.quarta,libro tertio.

Si vero nullitas in iudicio ad irritandum ſeu annullandũ per modũ agendi directo,& principaliter deduceretur, Cũ pro huiuſmodi remedio officium iudicis nobile competat, ut diximus ſupra,facultas tale officium implorãdi eatenus durabit, quatenus durant reliquæ perſonales actiones uidelicet triginta annis,ut dicit glo.in.l.quærelam.C.de falſ.inſtitut.de perpe.& tempo.actio.in princ.l.omnes.l.ſicuti.C.

de præſcript.xxx.uel xl.anno.& ſic intra iſtud tempus triginta annorum remedium nullitatis proponi debebit, prout præmiſſa ſentit Specu.in.§.quoniam, uerſicul.in ſumma, &.§.iuſta.in fine,ſub tit.de ſenten.poſt gl in ca.i.in fi.xxxv. quæſt.ix.& Bald.in l.ſcire oportet.§.fin.de excu.tut.in l.data opera.col.xxix.C.qui accuſ.non poſſ. & in c. ſæpe. col. penul.de appell.ubi dicit quod querela nullitatis non habet tempus præfixum à iure,niſi prout aliæ actionis,& per Salicet.in l.præſes,uerſicul.ulterius quis poteſt.C quomodo,& quando,& Card.in cle.j.q.xiiii.& ibi Imol.col.iiii. uer.quo autem iure,de re iud.Et Fran.in c.dilecto,quæſt. v.de app.& Lanf.in c.quoniam contra,in princ.uer.unum reſtat uidere, numero 23.& in.§.interlocutoriæ. numer.37.extra de prob. cum alijs,de quibus per Alexan. conſil.lix.uiſo titulo , col. iiij.numero xv.lib.iiij.& Deci.conſi. viij.Diuino,colum.penul.in fi.lib.j.

Quicquid tamen ex lege communi ſit, regulariter per ſtatuta terrarum de nullitate agere uolenti certum tempus,ſeu certa inſtantia aſſignari & præfigi conſueuit.Quibus termino & inſtantia peremptis,ſuper eiſdem nullitatibus audiendus quis non erit , præterquam in caſibus ſupra ſub.tit.quis poſſit dicere de nullitate aduocati. Et aduerte quoniam præmiſſa quoad ius & facultatem ſuper nullitatibus agendi duntaxat , non autem quoad iuſtitiam cauſæ nullitatis intelligi debent, nam ubi nullitas in iudicio deducta fuerit , inſtantia cauſæ illius tantum durat quantum reliquæ inſtantiæ aliarum cauſarum , uidelicet triennio , quia quòd cauſa nullitatis habeat determinata fatalia,ſeu aliam inſtantiam quàm le gis properandum.C.de iud.nuſquā reperitur. Idcirco ſi nul litas incidēter & acceſſorie cum ipſa appellatione fuerit de ducta deſerta cauſa principali ipſius appella.etiam cauſa nul litatis,quæ illi tacite inerat,deſerta reputabitur , per ea quæ ponit Bal.in l.tale pactum.§.qui prouocauit,quæſtio. xiij.ff. de pact.& Fran.in c.dilecto,quæſtio. xlviij.& quæſt.lviij.de appel.ut alias dixi.Si uerò nullitas ſeparatim uel principaliter deducta fuerit,eius inſtātia triennio finietur, per dictā.l. properandum,ut docet Bal.in d.§.qui prouocauit.eadem.q. xiij.in principio,& in c.ſæpe,ubi poſuit Inn.de appel. & ponit idem Fran.in d.c.dilecto,quæſtione. v.cum alijs, de quibus

bus per Alexan.in conſi.lix.uiſo titulo,colum.ij.lib.iiij.Dũmodo nullitas ex defectu iuriſdictionis non prætendatur, quia fatalia non habent locum in cauſa nullitatis,quæ ex defectu poteſtatis iudicantis procedit,ſecundum eundem Bal. in l.j.in iij.not.C.qui pro ſua iuriſd.&c.

9 His ita præcurſis,aſſumendo ultimam partem rubricæ noſtræ, dico quòd ius dicendi nullum , ſeu nullitas ipſa quàm plures iuris effectus parit,& producit,ac diuerſimode operatur,& quandoque incontinenti,& quàm primum in iudicio fuerit propoſita,& aliquando(& magis proprie) poſt illius cognitionem & declarationem.

10 Incontinenti & quamprimum proponitur ius ac remedium iſtud operatur , quia deuoluit negotium ad cognitionem iudicis ſuperioris ad inſtar appellationis,ut.l abſentem C.de appel.l.j.§.j.ff.quæ ſenten.ſine appella.reſcindend.tradit Bar.in l.ſi expreſſim,col.penul.de appel.Imol.in l.iudex poſtquam de re iudic.Franc.in cap.dilecto quæſtio.x.& qõ. xxx.de app.cum aliis de quis per Alex. conſi.lxxix.num.2. libro ſecundo,& diximus ſupra.

11 Inſuper operatur , quia ſi ſaltem per modum exceptionis in iudicio proponatur , incontinenti cognitionem negotii principalis ſuſpendit,& proceſſum retardat,& impedit litiſconteſtationem , ut tenent domini de Rot.deciſ.cxv. nota quòd cauſa nullitatis,in antiqu.Quoniam quaſi quòd ſit exceptio præiudicialis & peréptoria,de ea prius quàm de principali negotio cognoſcendum eſt , iuxta notata per Bart.in l.Cum quærebatur.ff.de re iudic.& in l.ſi ut proponis , col. ſecunda.C.quomodo & quando : Et Lanfranc. in capitulo quoniam contra,nume.uigeſimo ſecundo de proba.& Franciſ.in capitulo dilecto, quæſtione decima uer.ulterius aduerte de appel.ut ſupra diximus.

12 Idcirco nullitatis cognitione pendente cõquieſcit ac dormit cauſa negotii principalis ſeu appellationis , nec illarum fatalia labuntur,per text.in l.contra maiores.C.de inof.teſt. l.Papinianus.§.ſi quis & irritum.ff.eo ti.per quæ iura ita uoluit Bar.in d.l.expreſſim,col.v.& in l.j.col.tertia, uerſi.circa ſecundum.C.quand.prouo.non eſt nec

13 Quod intellige , dummodo probabiliter dubitari poſſit, nunquid actus de quo diſputatur ſit nullus,quia alias temeritas,

ritas,& nullitatis calumnioſa propoſitio non prodeſſet, nec fatalia principalis cauſæ retardaret,arg.l.ſed & ad eos, cum l.ſequenti.& l.ſed & ſi.§.proinde.ff.ex quibus cauſ.maior.& l.negotiorum.ff.de re iud.

Prout formaliter declarat Bal.in d.l.contra maiores circa fi.& in authen.ei qui.poſt princip.C.de appel.& in l.qui teſtamento.in fi.ff.de excuſ.tut. Quem ſequutus eſt Angel.in l.Paulus.§.hæres rogatus,columna prima, in fine.ff.de uſur. & Ioan.Mil.in uer.Appellandi tempus, & Fran.in dicto ca. dilecto,quæſtione, vj.& quæſtio.lviij.de appella.& Marſil. ſing clij.ſuccumbens,in cauſa,cum aliis,de quibus per Ale.
14 conſilio lxviij.in cauſa & lite.colũna fina.lib.vij.prout conſueuit etiam dici & diſtingui de cauſa attentatorum, uidelicet quòd illa pendente non currant fatalia, ſi modo calumnioſa reperta non fuerint, capitu.quandiu, de appel.in clemen.declarant Ab.Fel.& alii in c.ex ratione,de appel.& eſt deciſ.dominorum de Rot.ita formaliter diſtinguẽs deciſio. cii.fatalia, in no.labitur itaque inſtantia culpa illius qui temere & calumnioſe ſuper nullitatibus pertinaciter diſputare uoluit, ut dixit in ſimili Alexan. poſt multos per eum relatos con.xlij.in cauſa,col.iiij.uer.eſt iſtud libro tertio.
15 Nullitas etiam prædicta ſi fuerit liquida,uel ſaltim de facili,aut incontinenti liquidari potuerit,conſueuit ſtatim perimere,uel ſaltim executionem ſuſpendere,iuxta ea quæ ponit Bald.in l.ab executione,columna ſecunda.C.de excu.rei iud.Imol.in clementina prima,columna ſecunda, eo.tit.late per Barto.& alios in l.iij.§.condemnatum.ff.de iudi.ponit Alex.con.clxxxj.in cauſa,col.ij.li.vj.& Ro.cclxxx.licet in no.& diximus ſupra Nullitas itaque quãprimũ fuerit propoſita,& anteq̃ declaratur,regulariter deuoluit & ſuſpẽdit.
16 Poſt illius aũt declarationẽ uere & naturaliter perimit,& facit ꝙ actus qui per eam impugnabatur ſit,& habeatur perinde ac ſi factus non fuiſſet l.j.§.pen.ff.qđ cuiuſque uniuerſitat.l.i.in fi.cũ l.ſeq.ff.de aut.tut.l.quoties.ff.qui ſatiſd.cog.l. de ætate.§.quod ait prætor.ff.de interro.actio.c.ii.de tranſlatio.prælat.Clementi.j.de im.nu.eccle.& l.nõ dub.C.de legi.c.imperiali.xxv.quæſtione.ij.cum ſimil.in quibus patet paria eſſe,nõ eſſe,uel eſſe nulliter, ut inquit And.de Iſer. in capitu.i.§.præterea quæ ſit prima cauſa beneficii amittendi,
in

in uſib.feud. Actus igitur nullus, quando de illius nullitate conſtiterit, nullum de iure præſtabit impedimentum. c. quæ
17 contra ius. & c. non præſtat, de reg. iur. Idcirco etiam quòd de proceſſu ſeu pēdētia litis, ac de ſententia in reſcripto pro illius ualiditate, mentio fieri debeat. c. inter monaſterium, de re iudicata, capitul. Coram, de officio, dele. c. inter dilectos, de fide inſtrumento. & ponit Rot. deciſ. cccccclxxiij. dicit ꝙ ſi aliquis, in antiq. & Faſtoli cau. xxxv. du lxiiij poſt gl. ordinariam in uerbo literas, in capitulo ſuper literis de reſcri. ni-
18 hilominus ſi ſententia ac proceſſus uel pendētia litis huiuſmodi fuerint nullæ, etiam quòd de eis nulla ſit facta mentio reſcriptum ſeu alius actus non dicetur obrepetitium ſeu ſubreptitium, nec ex eo uitiabitur, ut uoluit Rot. deciſ. ccclvij. Nota quod attentata, in antiq. & Aegi. conclu. ccxl. in cauſa domi. Roberti, & eſt glo. ordinaria in capitu. in noſtra, in uerbo. mentionem, & in c. ex tenore, in fine gl. mag. de reſcrip. & in capitu. ſuggeſtum, in uerb. Poſterius, de iurepatro. & in c. cum noſtris, in uerb. de facto, de conceſſ. præben. ponit Abbas poſt alios in ca. per ueſtras. col. iii. uerſic. Nota bene hoc dictum, de donatio. inter uirum & uxorem, deciſ. Neapolita. ccclxvj. in pleno. numero. 11. & Alex. con. xlij. col. ij. lib. iiij.
19 Et quamuis gloſſæ ſupraſcriptæ loquantur de reſcriptis ad beneficia, doctores nihilominus ex doctrina earundem concludunt de actu nullo uel elidibili (exceptione elidente propoſita) neceſſario quòd mentio fiat, non requiri, prout loquens de priuilegio nullo uoluit. Dominic. in capi. quoniam
20 xviij. diſtinctione, ac de unione nulliter facta, idem uoluit Calderi. conſilio. xxix. ſub titulo de præbend. de noua proui
21 ſione ſeu gratia nulliter facta tenet Ro. deciſio. clxxix. nota
22 quòd de gratia, in authen. & Roma. conſi. ccccclxxxiij. col. j.
23 prout de electione nulla dicit idem Calder. conſilio, xiiij. de reſcrip. ac de appellatione nulla ſeu deſerta tenuerunt Butri. & Imo. in c. ex parte, de reſcript. & cap. bonæ. de confirmat.
24 util. uel inutil. De tranſactione nulla poſuit Soci. in conſilio
25 cxx. circa princ. colum. prima, in fine uolu. iiij. prout de compromiſſo nullo concludit Car. in conſilio. xciiij. Nobiles uiri. uerſicu. quarto obiicitur, cum aliis de quibus per Felyn. in capitulo ex tenore, col. iij. uerſicu. de reſcripto nullo, & in dicto capitulo in noſtra, col. iiij. uerſicu de primis inualidis, de

reſcrip.& in c.illud,de præſcrip.& Dec.conſi.cxxvj.diuino.
colum.fin.libro primo.

26 Actus itaque nullus nullum operatur poſitiui iuris effe-
27 ctum,& propterea dici ſolet quòd citatio nulla nõ inducit
28 litiſpendentiam,ca.fi.ut lit.penden.in cle.ponit Deci.cõſil.
ccccclx.nu.28.nec perpetuat iuriſdictionem ſecundũ Archi.
in cap.non ita.in princip.ii.quæſtio. vj. & Paul. de caſt.in.l.
prima.§ primo.ff.de fer. Minuſque præſcriptionẽ interrum-
29 pit.l.ſi pater.C.ne de ſtatu defunc.& ponit Barto. in l.accu
ſare.ff.de adulte.& glo.in cap.ut debitus, de appell. Neque
malam fidem inducit,quãdo ex tali actu nulliter geſto quis
plene inſtrui non potuit,ut per Bald.in authenti. Offeratur
30 colum.penul.& in l.prima,poſt principium C.ex delic.de-
func.ubi dicit quòd citatio & litiſconteſtatio ſi nulliter fiũt,
nihil operantur.

Minus tribuit cauſam præſcribendi,quando nullitas præ
ſcribenti erat nota,ut ſentit gloſ.magna circa medium in c.
ſacerdotes.xvi.q.iii. & ponit Balb. in tracta. præſcrip.q.xj.
tertiæ partis principalis poſt Bal. in l.i.C.de præſcrip. xxx.
uel.xl.anno. & Guid.Papæ qõ.clix.duodecima, qui in caſu
ſuo tenet contrarium.

31 prout nec pacificam poſſeſſionẽ interrũpit,ut late proſe
quitur Gomezi.ſuper regula de anna.q.xlv.& præmiſſa po
nit Fely.in dicto cap.illud,col.ii.&.iii.de præſcri .& deciſio.
Neapo.ccclxvj.in fi.cum ſimi.

32 Prout etiam uidemus,quòd optio ſeu nominatio,uel ac-
ceptatio nulliter facta non conſumit gratiam , ſeu poteſta-
tem iterum acceptandi,optandi,ſeu nominandi,ut eſt text.
in l.ſecunda,& ibi Barto.ff.de optio.leg.& tenet Rot. deci
ſio.ccccxxviii.Si habens,in no.& Caſſad.deciſio.ix. in fi. de
conceſſ.præben.Roma.conſi.cccxix.aliàs.cccxxix. præſens
conſultatio.& Fely.in dicto capitulo ex tenore,in uerbo re
gular.de reſcrip.

33 In actibus etenim extraiudicialibus,& in facto cõſiſtẽn-
tibus per actum nullum poteſtas non expirat , quominus
male & nulliter factum poſſit iterum bene fieri , ut per In-
noc.& alios in capitulo in literis,ubi Fely.col.iii.uerſi. viii.
limita,& c.de offi.delega.& Abb. in capitulo gratum, nu-
me.17.de poſtula.præla.& Bald.in l.ſi ut proponis.la.i.uerſ.

& hæc

& hæc faciunt. C.quomodo & quād. & in l.quod quis,pro-
pe fin. C.de procuratori.quamuis in ſententiis diffinitiuis ſe
cus ſit,ut diximus ſupra.
34 Stipulatio ſimiliter nulla non obſtat quominus poſſit ite
rum ualide ſtipulari.l.ſi dari ſtipuler.ff.de uerbo.obli. Sicuti
electio nulla non obſtat quominus poſſit iterum canonice
35 eligi, capitulo bonæ. in fine, capitulo congregatio, & ca-
pitulo auditis,de electio.cap.conſtitu.de appella. late Fely.
in cap.in literis,colū.iij.uerſ. ſed quod iure,ubi etiam paulo
ſupra ponit de ſubſtitutione inualida, quod non conſumit
mandatum,extra de offi.deleg.prout nec matrimonium nul
36 liter contractum impedit ſecundum matrimonium legiti-
mum, neque reliquis actibus impedimento eſt.l.ſicut.§.pri-
mo.ff.de oper.liber.capitulo ueniens,& cap. cum in apoſto
lica,de ſponſalibus.
37 Prout nec teſtamentum nullum impedit primū ualidum
l.ij.ff de iniuſto rup.§.ex eo autem,inſtit.quib.mod.teſt.in-
fir.Super quo tamen uide Alexā.conſilio.ciiij.Paucis,lib.ij.
38 & Guid.Pap.q.cc.Eymardus.Item examen teſtium nulli-
ter factum non derogat primis depoſitionibus etiam eorū-
dem teſtium ualide receptis,ut per glo.in capitulo cum cau
ſam,in ultima glo.de teſtibus, & Panor.in capitulo cum in
39 tua,in fi.eod. tit.Nec publicatio dictorum teſtium non rite
facta impedit,ut probatur in cle.ij in prin.& ibi per glo. de
teſtibus,& tenet Rot.deci.cccxcj.ſi ad inſtantiam, in no. &
Roma.ſingu.xxxj. Viſio exempli,poſt Bartolum in l.fin.ff.
quemad.teſta.aper. & in l.qui per ſalutem. in fi.de iureiurā.
facit quod ponit Guid.Pap.quæſt.cxxiiij.ſi iudex,cū ſeq.&
Soci.in ca.fraternitatis,colū.x.de teſta. quem in propoſito
refert & ſequitur Hippo.in l.i.§.cum quis latrones.nu.51.ff.
40 de quæſt.& Capi.deciſ.xxxv.in fi.nec ſententia nulla impe
dit teſtes prius publicatos iterum produci & examinari,ſe-
cundum Rot.deciſ.xlij.nota ꝙ ubi teſtes,ubi uide in antiq.
& quod ponit Guido Pap. quæſt.lxxij. quomodo, prout ēt
ſententia nulla non obſtat quominus quis uirtute talis ſen-
tentiæ rebus ſuis priuatus poſſit ad illas recuperandū etiam
remedio ſpolij agere,ut in capitulo conquerente, de reſtitu
tione ſpoliatorum, ponit Aegidius cōcluſio centeſimaquin
41 ta autoritas.Abb.in capitulo ex inſinuatione.nu.4. de ꝓcur.
Alex.

Alex.in l.non uidetur.ff.de acquir.poſ.& in l.iuſte poſſidet, in fi.eo.tit.& conſil.clx.uiſis.ij.col.libr.vij.ubi tamen uidetur ſentire contrariam,cum alijs de quibus per Fely.in cap. dilecto.el primo.de reſcri.& cap.cum cauſam.in princ.de officio deleg.Et Deci.conſilio.cxxv.in cauſa ſpoliationis. columm.i.& fina.& conſil.ccccxlix.col.iij.& Boer.plura cumulantem in deciſ.ccxxxviij. colum.ij. Item defectus cõditio-
42 nis inualidæ non impedit quominus legatum præſtari debeat,ut.l.Turpia.§.ſi Titiæ, de legat.primo. &.l.cum tale.§. arbitratum.ff.de conditio. & demonſtra. prout neque con-
43 tractus ualidus tollitur aut innouatur per contractum nullum,aut ſimulatum.l.ex precio.C.ſi cert.peta.l.ſi id quod.§. primo.ff.de reſcin.uen.& toto titu.C.plus ualere quod agit. Prout etiam ex dicto cõtractu nullo(ſi fieret à pupillo, uel eccleſia) nulla poſſeſſio transfertur ſecundum communem opinionem doctorum,ut aſſerit Ale.conſi.lxxxj.lecto.colũ. iiij.in fine,libro tertio.& ponit conſi.lxix. circa col.iij.lib.v. Neque per ſimilem contractũ nullum quis incideret in pœnam puta caducitatis rei emphyteoticæ ob illius alienationem nulliter factam,ut tenet Alex.in conſil.xcix.uiſis. in fi. lib.v.Guido Pap.q.dxc.quidam.& Hippo.in.l.fin.v.& dicit Bald.nu.20.ff.de quæſtio.

44 Videmus etiam quòd ſtante ſtatuto quòd bannitus impune offendi poſſit occidens eum, qui fuerat nulliter bãnitus , non excuſabitur quominus puniatur ordinarie , uidelicet ſi taliter occidens habuiſſet notitiam nullitatis huiuſmodi,alias cum diligenter perquirere, & ſe informare antequã ad actum cui naturaliter ineſt dolus deueniret,debuiſſet,tãquam culpabilis iudicantis arbitrio plectendus erit , iuxta communem Theoricam ſcribentium de qua per Alexan. in conſilio.lxxvij.uiſis.columna prima,libro.iij.poſt Bartolũ, Bal.& alios in.l.non putauit.§.non quæuis.ff.de cõtratab.& in.l.pe.alias fi.ff.de adul.& Bald.in.l.ex morte.ad leg.Aqui. docto.maxime Iaſ.in d.l.iiij.§.condemnatum col.fi.ff.de re iudica.cum alijs,de quibus per Deci.conſil. cccxxvij. quod eſt primum conſilium tertiæ partis,& cõſil.ccccclxxxij.pio. numero 10.& de quo per Bald.in.l.prima.C.de pœn. & Saly.in.l.eum qui duas.C.de adulte.& idem Baldus in additio. Spec.in tit.de cita.col.iij.uerſ.non ualet citatio.& Alexan. conſil.

conſi.cxiiij.nu.4.lib.primo,& conſi.clx.uiſis,libro ſeptimo, & Fely.in c.quæ in eccleſiarum,col.ij uerſ.Tertius caſus.de conſtitu.poſt Bal.in authen.quæ ſupplicatio,circa fin.ca.de preci.impe.offe.ubi ét ponit nunquid pendente cauſa ſuper nullitate banni licitum ſit bannitum occidere, de quo uide

45 Barto.in l.iij.§.ſi ſeruus.ff.de acquir.poſſ.Statutum etenim, de quo ſupra,& quæuis alia diſpoſitio de actu loquens,intel ligenda eſt de ualido ac rite & recte facto,ut tradit Bald. in l.fina.§.in computatione,in fi.C.de iure delibe. tenet domi. Iaſon in dicta l.iiij.§.condemnatum,in primo nota.de re iu dica.& do.Alex.dicto conſilio.lxxvij.nu 15.lib.iii. & Deci. conſil.ccclx.nu.2.Cum aliis,de quibus per Fely. in cap. ex tenore,in uerbo reg.de reſcrip.

46 Et propterea dici conſueuit quòd clauſula in priuilegio, uel aliàs apponi ſolita,uidelicet, Non obſtante quauis con ceſſione alteri facta,&c.intelligi debet de conceſſione inua lida & nulliter facta,non autem de ualida,ut per Alexandrũ in conſil.iii.ex his,nume.4.& conſil.xxiii. Viſo nu.2. libr.v. & conſi.xxxv.uiſo.col.ij.li.iiij.& ponunt moderni in tracta tu de bñficio,quæſt.xiii.in tertia parte,& Deci.cõſi. xxxiij. col.fin in prin.libro primo,& fuit originale dictum Compo ſtellani in cap.cauſam quæ,de reſcrip.ut in ſupradictis locis habetur,& ponit idem Deci.conſi.cccccl xxx.quæritur cir ca finem,lib.iii.

47 Videmus etiã quòd quamuis regula ſit quòd appellatio ne à diffinitiua pendente,nihil innouandum ſit, ut.ff.nil no ui app,pend.& ſi ſecus fiat,per remedium attentatorum im primis & ante omnia reuocari debeat.c.nõ ſolum,de appel. in.vj.Rot.deciſ.clxxxv.ſi pars in no.nihilominus ſi appella tio expoſt declararetur nulla attentata reuocari nõ deberet cum intelligi debeant de appellatione legitima,ut per Rot. deci.ccclvii.nota ꝙ attentata,in antiq.& Aegid.ccxxxix.in auſa d.Gulielmi,prout nec reuocarentur ipſa appellatione ceſerta,ſi modo ex actus de deſertione cõſtaret,ut per Ro. deci.prima,in no.& per Aegid.deci.ccccxx. Quamuis atten tata huiuſmodi per uiam ordinariam nullitatis,ſi non per uiam attentatorum reuocari poſſent,ſecundum Franc. in.c. conſi.el.ii.de appellatio.& capitu.ſæpe.colũna decima.eod. titu.& ponit Saruen.in reg.de trien.quæſtio.liiii.uel poſſent

reuocari

reuocari ex mero iudicis officio, ſecundum Rot. deciſ. xiiij. in no. de quo per Aeg. dcxxiij. proceſſus, cum ſequen. appellatio itaque informis, & nulla in præmiſſis parum, uel nihil
50 releuabit, ſicuti et non deuoluet, ut per Rot. deci. ccclxxxv. ſi appelletur, in no. & dicemus infra.

51 Tu audiuiſti etiam, quòd confeſſio tacita, uel expreſſa, quæ nulliter emanauit, ſeu ex actu nullo reſultat, quamuis mentem confitentis declaret, ut in l. legatum ſub conditione. §. fi. ff. de alim. leg. l. ii. C. de fideicō. l. in teſtamēto. ff. de fideicommiſ. li. not. & Bart. in l. fin. de reb. eor. cum aliis, de quibus per Dec in conſi. clxxvi. Viſo. col. prima & ccccvii. in fin. lib. ii. & conſi. clxxii. in cauſa. colum. i. lib. primo. Nihilominus cum reperiatur contra legis prohibitionem emanati, non habetur pro ueritate, ſed pro erronea reputatur, ſi aliud non interueniat, ut not. Bald. in l. alia. colum. ii. C. de his quib. ut indig. & deciſ. Neap. xxv. in fi. & Alex. conſ. xxx. ex allegatis, col. prima, lib. vii. & Rot. ut per Caſſa. deciſ. v. de iure patro. & facit tex. in c. at ſi clerici de iud. & l mater decedens. ff. de inoffic. teſta. ubi agens ex teſtamento licet uideatur illud fateri ualidum, ſi tamen declaretur nullum nō obſtabit quominus poſſit etiam agere ab ineſtato, prout iudicauit Cu. Neap. ut per eundem afflì. deciſ. liii. quidam, pro
52 quo facit etiam quòd licet regulariter quis contra propriū factum uenire prohibeatur, ut not. Bar. in l. poſt mortem. ff. de adopt. & in l. qui ea mēte. ff. de fur. & notatur in c. ſi quis presbyterorum, de reb. eccle. non alie. Nihilominus ſi tale factum fuerit nullum, poteſt illi ad ſui libitum contrauenire c. Cum laici. & c. fin. & ibi Abb. de iurepa. & per eundem Abba. in c. noſti. de elec. & in c. diuerſis fallaciis, in fi. de cle. coniug. cum aliis, de quibus per Alex. in conſi. cxxiii. Diſcurſis, col. iiii. libro primo, & diximus ſupra ſub rubr. quis poſſ. dice. de nul. in princip.

53 Et ne in præmiſſis decipiaris, aduertēdum eſt, quia actus nullus habetur pro inutili, & non facto quatenus præiudicium tertii concernit, non autem quoad fauorem, & commodum eiuſdem gerentis, quoniam ſi culpa, aut dolus in eo, qui actum nulliter, & perperam fecerit, deprehendetur, non obſtante quod actus quem geſſit non ualeat, punietur, ne ex improbitate ſua gaudeat, uel locupletetur. l. Dolum,

C.de peric.& commod.rei uend. itaque fullo. ff.de furt. & l.nemo ex ſuo delicto.ff.de regu. iur.l.ita demum,in principio.ff.de arbit. & no.gloſ in l. ſecunda in uerb.tribuimus ff.
54 de orig. iur. Idcirco prælatus obligans eccleſiam ſuam pro alicuius debitis,licet contractus, & obligatio huiuſmodi nõ teneat,idem,tamen prælatus puniri debet,ut eſt text. & ibi Abb.& alii in capitulo quorundam, extra de ſolut. & facit c.ii.&.c.ſi quis presbyterorum,de reb.eccleſ.non alie.ubi ẽt uoluerunt doctores,quòd eccleſia non tenetur ad reſtitutionem precii emptori,quando contractus uenditionis rei eccleſiaſticæ non ualuit in pœnam contrahentium (ſi modo non fuerit probatum precium huiuſmodi in utilitate eccleſiæ uerſum fuiſſe)quod tenuit Alex.poſt alios per ipſum relatos.in conſi.iiii. Viſo.col.ii.in fi.lib.iii.
55 Prout dicitur de eo, qui iudicem incompetentem adiit, quoniam,& ſi nihil egerit,ex tali tamen aditione quamuis nulla,& inutili puniendus eſt .l.ſecundum,& ibi Bal. C.de donat.capitulo ſi diligenti,de fo.competen. Prout etiam ui
56 demus idem in uendente ædificia ad effectum demoliendi, quia licet contractus irritus ſit, cõtrahẽtes nihilominus pœnam ſoluunt, vt.l.ſenatus,de contrahenda emptio. & l.fina. de dam.infect.ponit gl.& ibi Bal.in l.martyres.C. de ſacroſanct.eccle.Dans etenim cauſam contractui nulli,etiam per dolum licet contractus non teneat, tamen dolo faciens ex
57 eo conueniri poteſt,quia reſpectu ipſius, ac in eius pœnam reputatur validus l.eleganter,& ibi gloſ.in verbo.nullam.ff. de dolo.facit text.cum ſua gloſſ.in l.tranſactione.C.de tran
58 ſac.& ponit Bart.in l.bona fides.ff.de actio.emp. Et propterea ſi unus ex contrahentibus non ſolueret gabellam, & ſi quoad illum contractus eſſet inualidus (caſu quo uigeret ſtatutum de ſoluendo gabellam pro quolibet contractu, alias quòd eſſet nullus)prout de ſimili ſtatuto meminit Bartolus in l.Vniuerſa, in fine. C. de precib. impe.offe.& in l. cum mulier.ff.ſolut. matr.nihilominus propter culpam ipſius gabellam non ſoluentis ex eodem cõtractu conueniri poſſet, ne dolus, & culpa propria ſibi patrocinaretur, ut uoluit Bald.in l.fina.C.de peri.& commod.rei uend.& Bar. in d.l.bona fides.ff.de actio. empti. Dolum itaque,aut cul-
59 pam committens etiã quòd nulliter gerat, uel actus aliqua

ratione

ratione ſit inualidus, pœnas non euitabit, ut dicimus de eo, qui uiolant ſequeſtrum appoſitum ſuper fructibus beneficii uigoræ ſententiæ nullæ quia nihilominus incidit in pœnas.cle.ad compeſcendas, de ſequeſt.poſſ.& fruc.ut conclu dit Rot.dx.Nota uerum pœna.in antiq. & ſæpius iudicauit Rota, prout refert Serué.ſuper regula de annali. quæſtione quinta in fine. Sicuti dici conſueuit etiam de clerico in ſa-
60 cris exiſtente, & matrimonium contrahente, quia & ſi matrimonium non teneat, nec effectum ſortiantur, nihilominus ob culpam ipſius pœnam incurit, ac perdit beneficia, ut uoluit Rot. deciſ.ciii.nota quòd ubi clericus, in antiq. & ponit Card.in cle. prima, quæſtione octaua, de conſang. & affinita.facit text. in l.quid ergo. §.cum autem.ff.de his qui not.infa.In talibus nanque non iuris effectus, ſed animi deſtinatio cogitatur, & hæc pœnam ſuſtinet, ut uoluit tex.in l.Eum qui duas.C.de adulte.& dicta l.nemo martyres, iuncta gl.C.de ſacroſ.eccl.ſenſit Bar.in l.ubi pactum, prope fi. C.de tranſ.tenet Card.Imo.& Abb.in capit. primo, de cle. coniug.tangit Dec.conſ.clxvi.Ego Philippus, ubi tamẽ cõſulit contrarium, ut ibi per eum idem dicimus de condenti
61 bus ſtatuta, quia & ſi non habuerint poteſtatem, ac illã non ualueriot, nihilominus ſi animo occupandi iuriſdictionem talia fecerint, incidunt in pœnam.l.Iul.maieſt.l.iii.in fi. ff. ad l.Iul.maieſtatis, & ponit Barto.in l.omnes populi, in viii.q.
62 principalis. ff.de iuſt. & iur. Sicuti ſeruari uidemus in corrũpente, ſeu falſificante inſtrumentum nullum, quia & ſi talis corruptio, & falſitas nõ ſit apta alicui nocere, ex quo tamẽ actus eſt de ſe illicitus, culpa & dolus corrumpentis, ſeu falſificantis punitur, & nullitas non excuſat, quominus ſaltem pœna extraordinaria iuidis arbitrio plectatur, ut ponit Baldus in.l.prima.C.de ſepulchr.uio.et Bartolus in l.ſi quis legatum, & in l.prima.§.ſi quis in rationibus .ff. ad l. Cornel. de falſ.et idem Bartolus in l.quid ergo. §. cum autem. ff.de infamibus, et ponit Angelus, et Auguſti. poſt eum in libro maleficiorum, in.§.falſario, uerſiculo quæro quot modis di
63 catur falſum, et Felyn.c.ex tenore, colum. vi.de reſcript. et hoc modo intellige Alexan.in conſi.lxx. Viſo proceſſu, circa fin.libr.primo.& latius conſi.cxlv.Viſis libr. vi.per totũ,
64 et conſi.lxxiiii.viſo eo.lib.primo. Idẽ dicitur de falſificante

I 2 literas

literas Papæ,quæ erant nu llæ, quia nihilominus punietur, ut per Bart.Panor.& alios in c.olim,de reſcript.|&.c.cum ad falſ.triorum,de crimi. fal. Prout etiam dicitur idem de teſte falſ.um(quamuis nulliter)deponente,ſecundũ Bal. in l.iuſiu randi.C.de teſt.& l.fi.C.ſi ex falſ.inſtru.
65 Et ponit Fel.in dicto c.ex tenore,& alii doctores in locis de quibus ſupra.Idem pariter dici conſueuit de iudice, qui nulliter pronunciauit, & fecit litem ſuam, quia eatenus tenebitur parti læſæ,quatenus ſua intererit, quia prætextu officii publici de facto partem grauauit, ut uoluit Bald. in l.ſi ut propoſuis,in fin.C.quomodo,& quando, & in l.obſeruare.§.proficiſci.q.xii.ff.de offi.proconſ.& conſueuit notari in l.fi.ff.de uari.& extraordin.cogni.& in l.fi.C.de pœn.iudic. qui male iud.eſt deciſ.Rot.ut per Faſt.dubio. xiiij.cau. iiij. tenet Par.de put.in tract.Sindica.in §.an ſi ſententia eſt lata.in princi.& ita intellige eundẽ in præcedenti.§. in fi. ubi dixit,quòd quis non tenetur in ſindicatu pro ſententia nulla. Intellige niſi quatenus inter ſit partis, prout uoluit Bart. in quæſtione nona,quæ incipit,Iudex per imperitiam in ſo lutione arg.Et facit tex.in l.prima.§.primo ibi, ſed ſi iudex conſtitutiones principiũ neglexerit,punitur. ff.de falſ.& declarat Ang.in l.filius.ff.de iudi.& Bald.in l.uenales. C.quomodo, & quando, & magis clare tenet idem Paris in uerb.
66 corruptio.ibi,Iudex corruptus,&c.eo.tract. Vbicunque igitur lex notat factum tantum, ac ſuper eo ſe fundat, quauis factum huiuſmodi de iure non conſiſtat,nec ualidum ſit, nõ euitabitur pœna, quæ non quod nullitas pariat in ſimilibus caſibus aliquem iuris effectum, ſed ob dolum, & culpam
67 committentis, iniungitur. Et propterea regulariter concludi poteſt,quòd eſt actu ipſo iure nullo nullus oritur poſitiui iuris effectus, ſed pro inutili, ac non facto habendus
68 eſt, Ideoq; ſtante ſtatuto quòd de omni contractu gabella ſoluatur,de contractu ipſo iure nullo,& inualido quicquam ſolui non debet, cum ſtatutum intelligi debeat de contractu, per quem ius transferatur, non autem de inutili, ut declarat Bart.in.l.unum ex familia,in princip.de leg.ii.& l. cũ Titio.ff.ad l.Falcid.& in l.non putauit. §. non quæuis. ff. de contra tab.& Baldus in l.ſecunda.in fine.C.de eunuch.& in l.non dubiũ.C.de legibus,& Ang.in l. Marcellus.§. res quæ

ff.ad

ff.ad Trebel.cum aliis.de quibus per Alexan. in con.ciiij.columna ſecunda,libro primo,& conſil.xxxvi.viſo.colum. ſecunda in princ.lib.iiij.

Et quoniam ueriores reddũtur ſermones noſtri, cum uniuerſalibus cognitis, ad particularia deſcendimus, ut proba. l.j.de iuſt.& iur.& inſti.eo.in prin.& prima.ff.ſi cer.pet.cum multis ſimil.nam opinamur tunc unumquodque cognoſcere, cum cauſas cognoſcimus primas, & prima principia uſque ad elementa,ut inquit Philoſophus, & ponit Bart. in l. pupillus,in principio.ff.de acqui.hære.Ordo igitur fuit a generalibus inchoaſſe, cum ad cognitionem ſpecierum præcedere debeat cognitio generum, ut dixi Bald. in d.l.ff.ſi cert. pet. Idcirco his ita generaliter præcurſis,quæ nullitatis materiam concernebant,reliquum eſt, ut ad particularium cognitionem deueniamus,ac defectus, & nullitates undecunque prouenientes, de quibus in iudiciis ſæpius dubitari contingit,ſummatim, & concluſione, eo quo,poterimus ordinis,pertractemus.

Quoniamq; iudex potiſſima pars,duxque, & imperator iudicij exiſtit, ideo,ut de nullitatibus ex defectu poteſtatis iudicantis prouenientibus,præmittamus, ex inſtituto ordine neceſſe eſt.

IN RVB. SEV TIT.

De nullitate ex defectu, &c.

SVMMARIA.

1 *Iuriſdictionis defectus maxima eſt nullitas.*

2 *Iudex eſt potiſſima pars,duxq;,et imperator iudicij.*

3 *Iudicatũ dici non pōt ab eo,qui ius dicendi nō habuit.*

4 *Nullitas ex defectu iuriſdictionis ſtatuto nullitates reijciente non comprehenditur.*

5 *Iuriſdictionis nullitas ſi eſt euidens poteſt à iudice declarari parte non citata.*

I 3 6 Iuriſ-

6 Iuriſdictiõis nullitas pro defectu inſanabili habetur.

7 Iuriſdictionis defectus omnes ob illorum multiplicitatem recenſeri non poſſunt.

8 Iuriſdictionis ex defectu qualiter proceſſus, & ſententiæ regulariter impugnari conſueuerunt.

9 Iudicis poteſtas imprimis eſt quærenda, quia iuriſdictio ſolum reſidet apud principem.

10 Iuriſdictio a principe fluit, & ad illum refluit, prout flumina ad mare.

11 Præſumitur quòd nullus habeat officium publicũ, neque priuatum.

12 Iuriſdictio etiam ordinaria non præſumitur, niſi de ea appareat publica ſcriptura.

13 Iudex nemo præſumitur.

14 Iudicum creatio hodie ad principem ſpectat.

15 Iudex quicunque ſaltim à principio oſtendere debet literas ſuæ poteſtatis.

16 Iudex delegatus de ſua delegatione etiam in ſcriptis fidem facere debet.

17 Cardinali uel alij magno officiali quoad ſuam iuriſdictionem credendum eſt, ſecus quoad alia.

18 Iudex qui non eſt, ſi aliquē p ſua ſententiã diffamaſſet, uel cõdemnaſſet, debet ipſe eadē pœna puniri.

19 Indices, ſeu terrarum, ac prouinciarũ præſides tempore quo officia, uel prouincias ingrediuntur publicant literas illorum poteſtatis.

20 Iuriſdictio ordinaria poſtquam fuerit ſemel publicata tanquam notoria in partibus illis non eſt ulterius probanda.

21 Iuriſdictio ordinaria ſi negetur, & notoria non ſit, eſt probanda per publicã reputationem, & famã.

22 Iudex

22 *Iudex q̃d quis fuerit præſumitur, quãdo ſententiam tráſiuit in rẽ iudi. & cõtrariũ aſſerẽs probare dẽt.*

23 *Iudicis ordinarij intentio uidetur de iure fundata, ideo non ſufficit negare ipſum iudicem.*

24 *Iudex quòd quis fuerit præſumitur, quando partes habuerint eum pro tali, et coram eo litem conteſtatæ fuerunt, et qui contrarium dicit, probare debet.*

25 *Iuriſdictio ordinaria dicitur quaſi naturalis amica legibus, & fauorabiliter interpretanda.*

26 *Iuriſdictio alicui ſpecialiter data accumulatiue cum ordinario, non priuatiue cenſetur data.*

27 *Iudex, ut ordinarius non ut delegatus in dubio uidetur aſſumptus.*

28 *Iuriſdictio delegata tanquam odioſa ſtricte interpretatur, neque pro ea eſt præſumendum.*

29 *Iuriſdictio delegata probari debet p ſcripturã, uel ſi eſt depdita, p teſtes, aut eſt recurrẽdũ ad delegãtẽ.*

30 *Iudex ordinarius quouſque toleratur in officio, ad eius geſta inualidãdum nulla iuris uel facti exceptione repelli põt.*

31 *Iudex ordinarius quis dicatur.*

32 *Iudex ordinarius regulariter de omnibus cauſis ſui territorij cognoſcit.*

33 *Iudex ordinarius poteſt eſſe incõpetens ratione cauſæ perſonarum, loci, & temporis.*

34 *Iudex pedaneus, uel alias de minimis dicitur incõpetens in cauſis meri, aut mixti imperij, uel ſummam ſuæ iuriſdictionis excedentibus.*

35 *Sententia quæ eſt indiuiſibilis nõ ualet ẽt quoad partẽ ſub iuriſdictione cõprehẽſam, ſecus ſi diuiſibilis.*

36 *Ciuitates ſingulares in pleriſq; locis habẽt hodie diſtincta regimina, prout olim habebant prouinciæ.*

37 *Ciuitates Lombardiæ per pacem Conſtantiæ cõſecutæ ſunt iuriſdictionem in illorum territorio.*

38 *Ciuitates hodie multa ex priuilegio, & permisſione principis faciunt.*

39 *Ciuitates Italiæ merum imperium ſibi præſcripſerunt; ac pleraque uſurpant.*

40 *Iudices, & magiſtratus terrarum hodie ex illorum ſtatutis, & conſuetudinibus poteſtatem capiunt, & in cauſis procedunt.*

41 *Iudices ordinarij antiquitus in urbe qui, et quot erãt*

42 *Auditores Rotæ in locum antiquorum iudicium qui ſedebant in aula Lateranenſi ſucceſſerunt.*

43 *Iudices ordinarij licet olim eodem tempore plures eſſent, in urbe tamen quilibet ſuis partibus fungebatur, & de cauſis ad officium alterius ſpectantibus non cognoſcebant.*

44 *Iudex unus non debet uſurpare quæ ſunt iuriſdictionis alterius.*

45 *Iudicis ordinarij geſta ſi ad ſuam iuriſdictionem non pertineant, nihil ualent.*

46 *Procuratoris cæſaris poteſtas erat limitata.*

47 *Iudex criminalium de cauſis ciuilibus principaliter cognoſcere non poteſt incidenter uero poteſt.*

48 *Iudex ad ciuilia deputatus de cauſis criminalibus, ac meri imperij principaliter non cognoſcit.*

49 *Iudex ciuilis teſtẽ corã ſe falsũ deponẽtẽ punire põt*

50 *Clericus teſtis corã iudice ſeculari falſum deponens, nunquid ab eo posſit punirri.*

51 *Iudex ex forma ſtatuti, uel alias ad certã ſpeciẽ cauſarũ deputati non cognoſcũt cauſas alterius ſpeciei et ex tacita, uel expreſſa partium prorogatione.*

52 Pro-

52 *Prorogatio non poteſt fieri niſi de cauſa ad cauſam eiuſdem ſpeciei.*

53 *iuriſdictio ſi fundatur rõne alicuius qualitatis, qualitas legitime debet in libello deduci et ſi fuerit negata imprimus ſaltim ſummarie debet probari.*

54 *Iudex ſecularis ſpirituales cauſas quouiſmodo cognoſcere nõ põt, ſiue ſit criminalis, ſiue ciuilis, ſiue realis, ſiue perſonalis, ſiue poſſeſſoria, ſiue petitoria.*

55 *Iudex ſecularis procedit in cauſa ciuili coram ſe mota, donec coram ſe excipiatur, & fiat fides de litiſpendentia coram iudice eccleſiaſtico ſuper aliquo articulo præiudiciali ipſi cauſæ.*

Deuolutionẽ cauſarum quære ſub uerbo (Cauſa.)

56 *Iudex non procedit in cã ad ſe legitime nõ deuoluta.*

57 *Cauſa ciuilis inter laicos ob defectum iudicũ ſecularium deuoluitur ad cognitionem eccleſiaſticam.*

58 *Moſes habuit utrunque gladium.*

59 *Cauſa feudalis non deuoluitur ad ordinarium, niſi ob negligentiam domini feudi.*

60 *Cauſa ſuffraganeorum non deuoluitur ad Metropolitanum, niſi per uiam appellationis.*

61 *Cã appellationis a grauamine nõ deuoluitur ad iudicem ad quẽ, niſi in euentũ legitimæ appellationis.*

62 *Cauſa de partiũ conſenſu põt deuolui ad iudicẽ ſuperiorẽ, quãdo iuriſdictio ẽ prorogabilis, et nõ alias.*

63 *c. ut debitus. loquitur de iudice ordinario ſecundum communem lecturam.*

64 *Iudex grauaminis ex tacito uel expreſſo partium conſenſu (omiſſo grauamine) in negotio principali procedere poteſt.*

65 *Cauſa grauaminis cõmiſſa cũ negotio principali eſt* conditio-

conditionalis reſpectu negotij, uidelicet ſi pronunciatum fuerit maie proceſſum.

66 *Cauſa appellationis ad Romanam curiam interpoſita regulariter non deuoluitur: ſed cognitio eſt in partibus committenda.*

67 *Cauſæ maiores, beneficiales, ac ſpirituales, de ſui natura de facili ad curiam deuoluuntur.*

68 *Cauſæ clericorum ac perſonarum eccleſiaſticarum, ac laicorum temporali iuriſdictioni eccleſiæ ſuppoſitorum de facili ad curiam deuoluuntur.*

69 *Cauſæ appellationum a grauamine in curia commiſſæ de uoluunt totum negotium principale, etiam quòd appareret male pronunciatum.*

70 *Cauſa ſemel in curia cõmiſſa propter appoſitionem manus Papæ nõ remittitur, niſi ex magna cauſa.*

71 *Cauſa ſemel in palatio commiſſa nõ extrahitur per rationem de qua hic.*

72 *Cã appellationis a grauamine ad Papã interpoſita, & a iudice, uel a pte approbata deuoluit ob huiuſmodi mutuum cõſenſum etiam tacitum. ut nu. 73.*

74 *Dilatio pro iuribus habendis non datur parti interpellatæ ut compareat cum ſuis iuribus.*

75 *Cauſa deuoluitur ẽt quòd appellatio fuerit nulla et nulliter interpoſi. ſi mõ fuerit a iu. uel a pte cõpro.*

76 *Appellationis cã commiſſa, ſi de appellatione non conſtat, iudici non competit iuriſdictio, et ſatis erit conſtare per confesſionem appellati.*

77 *Cauſa appellationis a diffinitiua interpoſita ad Papam totum deuoluit.*

78 *Termini præfixio nõ operatur deuolutionem cauſæ, licet habeat uim peremptorij.*

79 Appel-

79 *Appellatio a diffinitiua etiã quòd eſſet nulla ex ſui natura ſuſpendit, deuoluit & citat.*

80 *Cauſam eſſe deuolutam in dubio iudicandum eſt.*

81 *Cauſa ex ſpeciali mandato Papæ incuriæ commiſſa dicitur deuoluta.*

82 *Procurator cõſtitutus ad cãm quatenus ſit deuoluta cãm de ſpeciali mãdato cõmiſſã defendere tenetur*

83 *Cauſæ in Ro.cu.committi ſolitæ quæ ſint.*

84 *Cauſa cenſetur ad curiam deuoluta, quando partes in ea ſunt præſentes.*

85 *Ius reuocandi domũ nõ cõpetit præſentibus in curia*

86 *Appellatio nõ deuoluit, niſi id quod in iudicio pendere reperitur, et ſic nõ deuoluit petitoriũ ſuſpẽſũ.*

87 *Deuoluto poſſeſſorio quando cenſeatur etiam petitorium deuolutum.*

88 *Appellatio ſiue bona, ſiue mala quoad appellantẽ deuoluit et citat: adeo quòd ſi in termino non cõparuerit, põt per audientiã contradictarũ contra eũ procedi dũmodo ſit acceptata à iudice uel a parte.*

89 *Appellatio ut deuoluat reſpectu appellati ſi illi non detulit eſſe debet legitima legitime & intimata prout hic.*

90 *Appellatio ut deuoluat in qualibet cauſa ubi et qualiter in Ro.cu.ſit repræſentanda.*

91 *Appellationis cauſa ad curiã legitime deuoluta contra appellatum, proceditur per audientiam etiam ad expeditionem negotij principalis prout hic.*

92 *Appellatione interpoſita ad Papã ſi interim Papa moritur deuoluit ſucceſſorem, et ẽt ſede uacante eſt comparendum.*

93 *Cauſa propria quomodò intelligatur.*

94 Cau-

94 *Cauſa in propria nemo ſententiam dicere poteſt, & ſi dixerit, eſt nulla.*
95 *Verbũ (nõ debet) honeſtatẽ nõ neceſſitatẽ importat.*
96 *Fratres minores an poſſint eſſe executores teſtamentarij & arbitri.*
97 *Sententia in cauſa ſuorum prolata ualet.*
98 *Cauſæ cognitioni ſedis Apoſtolicæ reſeruatæ.*
99 *Iudex nullus ſe intromittit in cauſis ſedi apoſtolicæ reſeruatis.*
100 *Sententia contra perſonam alterius territorij, & nullo modo ſuppoſitam lata non tenet.*
101 *Iudex ſecularis inter clericos regulariter iudicare nõ põt, cũ iure diuino ſint exẽpli, fallit in pluribus*
102 *Iudex ad certum genus hominum deputatus inter alios non iudicabit.*
103 *Auditor cameræ apoſtolicæ antiquitus ſolummodo habebat poteſtatem in curiales.*
104 *Illuſtres pſonæ rõne præcedẽtis adminiſtrationis coram principe uel eius delegato conueniendæ ſunt.*
105 *Legati et alij in aliena ciuitate publico munere fungentes non ſunt iudici illius loci ſuppoſiti, ſi allegant priuilegium.*
106 *Sententia contra defunctũ uel pro eo lata eſt nulla.*
107 *Iudex extra territoriũ exiſtẽs habetur pro priuato.*
108 *Idem ſi foret in territorio, ſed in loco exempto.*
109 *Iudex ſecularis in eccleſia in territorio ſuo exiſtens iudicium exercens, non ualet quod agit, ſecus de iudice eccleſiaſtico.*
110 *Iudex extra locum ubi ius reddi conſueuit ius dicens nulliter agit.*
111 *Iudex ordinarius non habens locum deſtinatum ad*
ius

ius reddendum poteſt illum deputare in qualibet parte ſui territorij.

112 *Iudex finito tempore ſui magiſtratus ſententiam dicere non poteſt.*

113 *Iudex ſeu rector alicuius prouinciæ per ij. dies, ante quā ſucceſſor ueniat, et ipſe certificetur, ēt ſi elapſū fuerit tēpus ſui magiſtratus ius dicere poterit.*

114 *Iudex quicunque ſemel ualide in cauſa diffinitiua pronuncians deſinit eſſe iudex, et ulterius quicquā facere non poteſt. fallit prout hic.*

115 *Inſtantia perempta perimit acta litis ordinatoria: ideo ſi fertur ſententia, eſt nulla.*

116 *Appellatione deſerta inſtātia, perimitur: et ſententia tunc ſuper negotio principali lata eſt nulla.*

117 *Inſtantia ne deſeratur, debēt exhiberi acta, et interpellari iudex pro expeditione cauſæ: alias iudex non præſumeretur negligens.*

118 *Iudex delegatus cui à ſtatuto uel alias præfigitur certa inſtātia: illa elapſa indiſtincte deſinit eſſe iudex*

119 *Iudex ordinarius an & quando extra tempus inſtantiæ poterit ualide pronunciare.*

120 *Inſtantiæ & ipſi cauſæ in dubio tempus eſſe præfixum intelligitur,*

121 *Verbum (non poſſit) tollit omnem potentiam.*

122 *Verbum legis ſimpliciter prohibitorium facit actū in contrarium factum eſſe nullum: ſi lex ulterius non procedat, puta pœnam imponendo.* 123.

124 *Actus contra legem pœnalē factus non eſt nullus.*

125 *Inſtantia perempta iudex debet ex ſe ſuperſedere.*

126 *Inſtantia. l. properandum non procedit de iure canonico, ſecundum quod cauſa quandocunque co-*

gnoſci

gnoſci & terminari poteſt.

127 Inſtantia perēpta iudex poteſt declarare ſe nō iudicem, uel inſtantiā peremptam, & alias prout hic.

128 Iuriſdictione a iure uel ab homine ſuſpenſa, ſi quid fit, non ualet.

129 Feriarum tēpore iuriſdictio ſeu exercitium ſuſpenditur: & propterea ſi quid fit non ualet.

130 Feriæ repētinæ uel alias a principe ob publicā cauſam indictæ adæquantur ferijs ad honorem Dei.

131 Feriarum diuinarum tempore non modo ſententia ferri, quinimo nec exequi poteſt.

132 Noctis tempore ſententia ferri non debet: & ſi feratur, non ualet, prout hic.

133 Sententia lata tempore quo iudex naturaliter ſiue accidentaliter patiebatur aliquem defectum iuriſdictionis impeditiuum non ualet.

134 Iudex cur eſſe nō poſſit infans, mutus, ſurdus mēte captus: et quare ſecus ſit in cæco, et alijs in ſenſu olfactus, guſtus, & tactus defectum patientibus.

135 Iudex alius eſt ſurrogandus, quando primus diuturno impedimento detentus eſt.

136 Impedimētum proueniens ab ipſo iudice nullam coram eo requirit probationem.

137 Excōicatus iudex eſſe non poteſt, ſi de hoc conſtet.

138 Iudex inferior præſente maiore magiſtratu ſententiam dicere non poteſt, & quando.

139 Petitorium ſi fuerit ſuſpenſum, iudex ſuper eo procedere non poteſt.

140 Iudex ut ſuſpectus legitime recuſatus ulterius procedere non poteſt: et ſi ſecus fit, proceſſus eſt nullus.

141 Iudex a quo ex cauſa probabili fuit appellatū ulte

rius

rius procedere nõ põt, quia ſuſpenſa eſt iuriſdictio.
142 *Appellatio ſi eſt nulla nullum operatur effectum: ſi fruſtratoria, iudex apoſtolos cõcedere debet, ſi fuerint petiti: alias proceſſus eſſet nullus.*
143 *Relatione alicuius cãæ principi facta, iuriſdictio referentis ſuſpenditur, & eo interim nil fieri poteſt.*
144 *Cauſa in totũ principi remiſſa, poſtquam illi fuerit præſentata, tollit oẽm poteſtatẽ iudici remittẽdi.*
145 *Conſultatioue pendente nihil eſt innouandum: quia per eam ſuſpenditur iuriſdictio.*
146 *Sententia an et quãdo poſſit eſſe nulla ob defectum conſilij ſapientis: de quo uide hic plene.*
147 *Iudex de iure communi non cogitur ab aliquo petere conſilium, quinimo uitium reputatur.*
148 *Aſſeſſorem uel conſultorem capere, uel non remittitur conſcientiæ iudicantis.*
149 *Conſiliũ ſapientis non eſt cõcedendũ in caſu claro.*
150 *Auditores Rotæ in cauſis claris abſque conſilio & uoto coauditorum pronunciant.*
151 *Conſilio ſapientis cauſa remiſſa quando eo minime expectato iudex cauſam poſſit expedire.*
152 *Conſilium ſapientis an et quãdo iudex ſequi debeat in ſententia: uide hic, etiam ſi ſuper hoc uigerent ſtatuta: & ſi non ſequitur, quando ſit nulla.*
153 *Conſilij ſolennitas ſi requiritur probari debet, quia non præſumatur.*
154 *Conſilium ſapientis debet a iudice ante ſententiam aperiri & legi.*
155 *Conſilio nondum exhibito, ſi iudex pronunciauerit prout in eo, ſententia non ualet.*
156 *Conſilium iuxta quod fuit pronunciatũ ſi reperitur*
per

perplexum, aut dubiũ reddit ſententiam nullam.
157 *Dilatione pendente ſcientia ferri nõ debet: uide hic.*
158 *Termino iuris, uel ab homine conceſſo, durante, manus iudicis cenſentur ligatæ.*
159 *Termino ad dandũ uel recipiendum apoſtolos pendente, ſiquid fit non ualet.*
160 *Termino non includitur nec cõputatur dies termini.*
161 *Impeditus iuſto aliquo impedimẽto puta infirmitatis, carceris, uel ſimiliũ ſi corã iu. fuerit excuſatus et ablata fides de impedimento, codemnari nõ põt.*
162 *Præuentus à ſuperiore non debet ab inferiore iudice in eadem cauſa moleſtari.*
163 *Litiſpendentia coram alio opponi, & probari, & quandoque iudici ſecundo inhiberi debet.*
164 *Iudicibus duobus eodem tẽpore in eadẽ cauſa eundẽ citantibus, coram quo uelit citatus cõparere põt.*
165 *Citatus ad locum nõ tutum, puta ob inimicitias capitales, ſeu hoſtium incurſus, etiam quòd offerretur ſaluus conductus, uel ob peſtem ſi non comparuerit, excuſandus eſt.*
166 *Impedimenta ſi notoria ſunt non indigent probatione, alias debent allegari, & probari prout hic.*
167 *Iudex ignorans fundamentum iuriſdictionis ſuæ nõ poteſt ualide quicquam facere.*
168 *Iudex probabiliter credens ſe iudicem, facit proceſſum ualidum.*
169 *Iudex circa poteſtatem ſuam principalem dubitãs, facit proceſſum nullum.*
170 *Iudex errans circa eius poteſtatem, ut ſi eſt delegatus pronunciat tanquam ordinarius, uel econtra, facit proceſſum nullum.*

171 *Iudex duplici puta ordinaria & delegata iuriſdictione fungens, non cogitur alteram eligere.*

172 *Iudex in dubio cenſetur procedere eo meliori modo quo poteſt, ad effectum quod actus ualeat.*

173 *Arbiter & arbitrator ſimul ſimpliciter procedens ut arbiter proceſsiſſe intelligitur.*

174 *Clauſula (Omni meliori modo &c.) multum operatur quo ad actus ualiditatem.*

175 *Iudices ſi ſint plures, quãdo cenſeantur inſolidum dati, & quando non.*

176 *Sententia lata ab uno ex pluribus iudicibus non in ſolidum datis, regulariter non ualet.*

177 *Iudices ordinarij ſi fuerint plures, unus ſine alio procedere poterit: & erit locus præuentioni: uel ſi omnes incœperint ſimul procedere, inſimul etiam cauſam debent terminare.*

178 *Iudex datus ad uniuerſitatem cauſarum fungitur uice ordinarij.*

179 *Iudicibus pluribus delegatis cũ clauſula (uos aut unus ueſtrum. &c.) quilibet cenſetur Iudex inſolidum, & præfertur qui præuenit.*

180 *Idem ſi eſſet adiecta clauſula (Si unus intereſſe nequeat alter exequatur.*

181 *Clauſula ſi intereſſe non poteſt, intelligitur ſi nec per ſe, nec per alium.*

182 *Iudices ſi fuerint plures, omnes debẽt eſſe ſimul tẽpore quo fertur ſententia: & omnes pronuntiare: ne ſufficit quod unus nomine alterius abſentis pronunciet, etiam ſi abſens expoſt ratificaſſet.*

183 *Iudices ſi fuerint plures nõ inſolidũ dati habilitas unius uitiat omnium ſententiam: ſecus ſi inſolidũ.*

K 184 Iudex

184 *Iudex alium ſibi aſſocians, & quando ratione ineptæ ſocietatis faciat proceſſum nullum.*

185 *Actus qui fiunt per plures ut uniuerſos, ut per capitulum, collegium, & ſimilia ratione inhabilium qui interuenerunt non uitiatur.*

186 *Iudices ſiue ordinarij, ſiue delegati, ſiue arbitri, ſi plures ſint & diſcordent, qualiter & quando illorum ſententia teneat.*

De nullitate ex defectu iuriſdictionis, & unde ac quibus modis proueniat tam in iudice ordinario quàm delegato.

1 DEFECTVS Iuriſdictionis maximus eſt, ut pote ab ipſa cauſa efficiente proueniẽs, Iudex namq; (ut diximus) potiſſi-
2 ma pars, & baſis, ac fundamentũ, Duxq; & Imperator iudicij uocat̃, ut per Bald. in rub. C. ſi à non comp. iudic. Vnde iudicatum dici non poteſt ab eo, qui ius di-
3 cendi non habuit. l. prima. §. finali. ff. Ad Tertullian. l. prima. §. hæc autem uerba. ff. quod quiſque iuris. l. ſecunda. in fine. ff de pœnis. & nullitas huiuſmodi ſtatuto, uel ſub alia diſpoſitione nullitates reijciente non com
4 prehenditur, ut ſentit gloſ. final. in clementina unica. de ſequeſtr. poſſeſſio. & fruct. & ponit Angel. in l. non erit. §. dato. ff. de iureiu. Fely. in capitulo ex parte. el ſecundo. in ſeptima fallen. de offic. delegat. & in rubr. de foro competen. uerſicu. Tertium fundamentum &c. & in c. paſtoralis. uerſicu. amplia etiam &c. de exceptio. & illa gloſ. in hoc eſt magis communiter approbata, ut inquit Alexan. in conſi. lxxix. in cauſa & lite & c. in fin. lib. vij.
5 Et ſi nullitas iſta ex actis euidens ſit, iudex eam, etiam abſente parte & non uocata, reuocare poteſt ſecundum glo. fi.

prout

prout ibi declarat Domi.in.c.tua.per illum tex.de offi.uicarii.& ponit Abb.in.c.cauſam quæ.in tertio nota. de reſcrip. & Aegid.concluſio.ccvij.Auditor,circa finem. & Fely.in.c. olim.col.vij.de re iudica.

6 Conſueuit etiam reputari irreparabilis & inſanabilis defectus ſecundum Modernos,in trãctatu de lite. grat. & inſtit. folio.cxlv. &.d.Seruen.in compend. ſuper regu. de non iudic.&c. fol.clxxxv.prima facie. & ꝓpterea ab ea ualde præ cauendum erit.

7 Et quamuis nullitas ob defectum poteſtatis iudicantis ex uarijs poſſit cauſis deſcendere, ideoque in genera diuidi facile non poſſit, ut inquit in ſimili iureconſultus, in.l.cognitionum numerus.in prin.ff.de uari.& extraordina.cognitio. Omnes etenim articuli ob uarietatem & caſuum multiplicitatem ſingulatim recenſeri non poſſunt.l.neq; leges.l.non poſſunt.ff.de legi.l.ſed & ſi.uerſicu.multi enim caſus &c.ff. ex quibus cauſis maiores.quoniam omnium habere memoriam potius diuinitatis quam humanitatis eſt.l.ſecunda.§. ſi quid autem.C.de ueter.iur.enucle.l.peregre. in prin.ff. de acquir.poſſeſſio.Aliqua tamen magis regularia & uſu quotidiana, pro aliquali iuuenum excitatione, eo quo poterimus ordine,ponemus.

8 Dico igitur imprimis quod proceſſus & ſententiæ ex defectu iſto impugnari conſueuerunt ex eo, quòd nullibi,de poteſtate iudicantis apparet. Secundo ſi apparuerit,& ius dicens fuerit ordinarius, ſæpenumero geſta illius impugnantur ſub prætextu, quòd fuerit iudex incompetens, ratione cauſæ,aut ipſorum litigatorum, uel loci, ſeu temporis, aut culpa eiuſdem, qui ius dixit, uel ex defectu ipſiuſmet iuriſdictionis. Sed ſi fuerit iudex delegatus, poteſtas & iuriſdictio ſua reprobari (ut plurimum) conſueuit ratione delegantis,delegati,cauſæ litigatorum,loci,temporis, ac formæ ipſius delegationis, de quibus omnibus aliquid per ordinem dicendum eſt.

9 Siue ergo is qui ius dixit proceſſerit ut ordinarius, ſiue uti delegatus, ante omnia de poteſtate, qua in iudicando uſus eſt quæri & dubitari ſolet, quia naturaliter omnis iu-
10 riſdictio & publica poteſtas penes Papam & Cæſarẽ duntaxat reſident,ipſi nanque ſunt ueluti fontes, à quibus po-

teſtas huiuſmodi fluit, & refluit, prout flumina ad mare, ab eis nanque per reſcripta,& conceſſiones fluit,& ad eoſdem per appellationes,nullitates, & querelas eadem iuriſdictio refluit,ut inquit Baldus in capitulo unico.§.ad hæc,columna ſecunda uerſi.nota hic quòd omnes &c.& columna quinta,uerſicu.ex præmiſſis ergo, de pace iura. firman. in uſibus feudorum. Et ponit Alexan.conſilio uigeſimoquarto.Ponderatis in prin.libro quinto , & facit textus in capitulo primo.xxij.diſt.& quod ponit idem Baldus,per illum textum in capitulo primo.in principio,in titulo quæ dica.Dux.Marchio.ubi dicit quòd omnes dignitates tam ſpirituales quàm temporales ab ipſo Papa & Imperatore reſpectiue prouenîunt. Et ponit Decius conſilio dlxxiii.in caſu, in princip. libro quarto. Iudicare igitur publicum munus eſt l.quippe. ff.de iudic. & l.finali.§.iudicandi.ff.de uari. cognitionibus. Habere autem publicum,uel priuatum munus,aut officium, nemo præſumitur,ut inquit Baldus, in l.prima, poſt princ. C.de rebus alienis non aliena.& in l.prima,columna tertia, in ſexta quæſtione.C.de teſta.ordina. quia ſunt facti, & in facto conſiſtunt.l.conſilio.§.fina.ff.de curato.furio.l.in bello.§.factæ.ff.de capti.& poſtli.reuerſis, cum aliis de quibus ad propoſitum(loquens de mandato non præſumendo)per
11 Decium conſilio.ccccxxxvi.quæritur,columna prima, lib. tertio,& conſilio.dclxxii.quæritur,numero 3.libro quinto, propterea dicebat idem Bald.quòd iuriſdictio etiam ordinaria,nunquam præſumitur neque cenſetur collata, niſi inde
12 appareat publica ſcriptura,ut per eum in l.prohibitum, columna tertia, uerſicu.tertio.C.de iure fiſci cuius,dictum pro notab.refert & ſequitur Iaſ.in l.more, maiorum, columna octaua,uerſicu.item aduerte.ff.de iuriſd. omnium iudicum, & idem uoluit idem Bald.in dicto capitulo unico.§.ad hæc, uerſicu.quæro nunquid poſſit probari &c.de pace iuramen. firman.& ſentit Alexand.in conſilio.cvij.uideretur,in principio,iuncto uerſicu.ad allegata &c.libro ſeptimo, declarat Paris de put.in tracta. de ſyndica. in.§.an officialis, per to-
13 tum, & in uerſic.ſucceſſor in officio &c. Nullus igitur præ ſumendus eſt iudex, inquit Bald.in l.ſecunda, columna.xii. uerſic.ſed his obiicitur.C.de ſeruitu.& aqua. quoniam iuriſ dictio eſt qualitas quædam accidentalis, quæ naturaliter

homini

homini non ineſt,ſed ita competit uni,ut non alteri, propte rea neceſſario probanda eſt per doctores. gl.in uerb. ſcientiæ.in capi.ſi forte.de elect.in vi.ponit Abb. in c.poſtquàm col.fi.de elect.& Deci.conſi.dxxii.in cauſa.col.fi.lib.iii.

14 Creatio itaque iudicum & magiſtratuum hodie ad curã principis ſpectat.l.prima.in princip.ff.ad.l.Iu.de Ambitu.c. iudicibus.ii.quæſtione.vi.ibi, ordinarii iudices ſunt, qui ab Apoſtolico ut eccleſiaſtici,& ab Imperatore.ut ſeculares le gitimam poteſtatem accipiunt, latius ponit deciſ. Neap.ut per Capic.deciſ.cxxx.primum.numero.26.cum ſeq.

15 Ideoque uterque ipſorum(ſaltim à principio) literas illo rum poteſtatis,& collationis, ſeu inueſtituræ oſtendere debet,ut de eccleſiaſticis extat conſtitutio extrauag.quæ inci pit iniunctæ.ſub tit.de electio.& de ſecularib.facit tex.in ca pitu.primo,quis dicatur dux, Marchio.in uſibus feud. & ca pitul.fundamenta.uerſi.Marchio.ubi glo.in uerbo litera, de elect.in vi.

16 Et de iudice delegato,nulli eſt dubium,quin fidem de po teſtate ſua facere debeat, cum aſſerenti cum mandatis principis uenisſe,credendum nõ ſit, niſi hoc ſcriptis probauerit, prout nec dicenti ſe delegatum ſedis Apoſtolicæ credetur, niſi de mandato apoſtolico fide doceat oculata, ut probantur iſta in l.unica.C.de mandat.princip. capit. fina.xcvii.diſtin.c.cum in iure peritus ubi Innoc.& latiſſime ſcribentes, de offic.deleg.§.eos autem.in authentic.de colla.& ibi Bar. & idem in l.legato.ff.de legatio.& habentur formaliter in di cta extrauag.iniunctæ.& ponit Alexand.conſilio.vi. ponde ratis.columna ſecunda.in prin.lib.quarto.& Decius in conſ. ccxiiii.diuino.columna ſecunda.uerſi.ad tertium.lib. ſecundo.Guid.Pap.q.cccxxii.non creditur.

17 Quamuis ſi is qui iudicauit, eſſet magnus officialis, ac in alta dignitate, puta Cardinalatus conſtitutus, ſibi ob præ-ementiam dignitatis circa iuriſdictionem ſuam crederetur, dicto capitulo finali.xcvii.diſtinctio.quem text.ita declarat Rot.deciſ.dccxiiii.Nota quòd non creditur aſſertioni. & facit alia deciſ.clxxvi. nota quòd delegatus.in antiq. & textus in c.Romanorum.xcj.diſtinctio.tenet Inno.in c.olim. de priuil.ſequitur Lanfranc.in cap.quoniam contra in §.teſtium depoſitiones.uerſi.ulterius dubitatur.nu.75.de. pro-

bat.tenet Ale.conſi.xcij.perſpectis.col.ij.in fi.lib.vj.ubi aſſerit quòd curia ita ſeruat.

In reliquis autem,præter iuriſdictionẽ,quoad tertij præiudicium,etiam ſi Cardinalis eſſet,non crederetur,ut no.gl. in c.Sicut.in fin.in uer.alio modo.de ſenten. excommu.quẽ ſequitur Panor.& Fely.in c.ad eminentiam.uerſi. limitationes.eod.tit.& idem Abb.in c.cum à nobis.in princip. ibi, nota pulchrum.quòd excepto Papa nemini creditur in præiudicium tertii.de teſti. Idem ſentit Aegid. conclu.dcxxviij. cum ſeq.& clxxxiii.Aſſertioni.& deciſ.dcxxxvi.ſuppoſito. in fin.ſaluo Rom.cu.ſtylo, de quo per eundem in d. deciſ. dcxxviij.& per Alex.in loco de quo ſupra.

18 Debet itaq; imprimis de iudicantis iuriſdictione conſtare,alias ſi iudex cum non eſſet,alique in iudicio capitali,uel actione famoſa,condemnaſſet,prout ſi priuatus illum interfeciſſet,uel diffamaſſet,plectendus eſſet, ut uoluit Baldus in l.prima.columna tertia.uerſicul. caueat tamen iūdex. C.ſi à non comp.iud.& in terminis ponit Aegid.conclu.clxix.ſi ille.ultra quod ſi dolo malo feciſſet, etiam pœnam criminis læſæ maieſtatis,quaſi iuriſdictionem principis uſurpans, incurreret.l.tertia.in fin.ff.ad.l.Iul.maieſta.& tenet Bart. in l. omnes populi.viij.quæſt.pen.principalis quæſtionis.de iuſt. & iur.& Bal.in l.data opera.col.tertia.C.qui accu. non poſ. declarat Capic.dicta deciſ.cxxx.in iii.dubio.

19 Idcirco terrarum ac prouinciarum præſides & rectores, tempore quo prima uice prouincias ingrediuntur, & magiſtratus ſubeunt, prouincialibus literas poteſtatis eorum in locis publicis & conſuetis publicare & debent & conſueuerunt,ut inquit Specu.in titu.de lega.§.ſupereſt.uerſi.& propter hoc Apoſtolicæ ſedis legati.& Ioan.And.§.fi.col. vii. in uerb.liquet.eo.ti.& per Bar.in l.probatorio.C.de diuerſ. offic.lib.xij.& l.prohibitum.C.de iur.fiſ.& in §.eos.in auth. de collatoribus.

20 Poſtquam uero poteſtas huiuſmodi ordinaria fuerit ſemel publice notificata,tanquam in eadem curia ſeu prouincia notaria ſit,ulterius eam probare non oportebat,cū omnibus ſit nota & manifeſta,ita intelligitur Bal.in l.i.in fin.C. qui & aduer.quos.& in l.ea quidem.col.iii.uerſi.Notorium uero facti C de accuſ.& l.ii.col.xi.C.de ſeruit.& aq.& in l.ſi

quis

quis per calumniam.uerſ.deinde quæro. C.de epi.& cle.dũ uult quòd non ſit opus de iuriſdictione ordinaria fidem facere.& idem tenet Bar.in.l.ij.circa finem repeti ff.ſi quis in ius uoc.non ierit.alleg.text.in l.ſed & ſi.§.proſcribere.ff.de inſtit.& Guid.Pap.q.cclix.Si in ciuitate.in prin.

21 In aliena uero prouincia ſeu loco,aut tribunali,in quibus iuriſdictio huiuſmodi non fuerit facta notoria, ſi de ea non conſtiterit, & a parte negetur,ſaltim per cõmunem opinionem, ac reputationem & famam probanda erit, ſecundum Bar.conſi.lxxxij.Punctus quòd & Spe.in ti.de iud.deleg.§. excipi.uerſ.itẽ quia dixit ſe.&c.& ſentit Bar.in ſimili loquẽdo de nuntio,in extrauag.ad reprimendum.in uerb. nuntiũ. ponit Fel.in c. exceptionẽ.nu.37.de exce.in terminis tenet Rot.deciſ.xlvii.ualẽt acta.in no.et cccclxix.ualẽt. in antiq.

22 Vel ſi ſententia fuiſſet lata contra præſentem & non reclamantem,ob authoritatem rei iud.& partis tacitum conſenſum pro huiuſmodi ordinaria iuriſdictione præſumeretur ac contrarium aſſerenti,uidelicet illum qui proceſſit, non fuiſſe iudicem,incumberet onus probandi,iuxta doctrinam Inno.communiter approbatam in.d.c.cum in iure.de offic. de leg.& in.c.innotuit.de eo qui fuit.ord.ſuſce.&.c.nihil eſt.de elect.Abb.in.c.ſicuti.in prin.col.ſi.de re iud.Ægid. conclu. lxxxix. Sententia.Rota deciſ.cccj. Si petatur. &.cccxxvii. (quæ hoc modo intelligatur)in no.Deci.conſ.xlii.col.v.li. i.Caſſad.deciſ.i.de præſump .ubi atteſtatur Inno.in hoc cõmuniter approbari,& idem atteſtatur Alex. conſi.xxii.li.ii. & Fely.in cap.quoniam contra.colum.xv.uerſi.quarta concluſio.de probat.

23 Idem eſſet ẽt(ſecundum aliquos) ſi lis per ipſas partes coram huiuſmodi iudice fuiſſet conteſtata, quoniam expoſt aſſerenti eum non iudicem, non creditur,niſi probet, ſecundum Inno.in.d.c.innotuit.quem ſequitur Baldus,dicens ita tenendum, in.l.geſta.col.penul.uerſicu.quæro nunquid.C. de re iud.&.l.licet.col.iii.C.de procur. Nã quem ſemel pro tali approbaui,non uideor amplius reprobare poſſe.c.quod ſemel.extra de re.iur.l.ſi ꝓprias.§.i.& ibi Bal.ff.de pet.hær.

24 Et premiſſa procedunt in iudice ordinario, quia ex quo de iure fundata eſt intẽtio iudicis, negatio ex aduerſo facta iuriſdictionem dubiam non facit, ſi exceptio eam negantis

25 non fuerit legitime probata ſecundum Rot. cccxxvij. Si cõtra potentẽ. in no. quia cum iuriſdictio huiuſmodi ſit quaſi naturalis, & legibus, ac ſacris uallata canonibus, pro ea fauorabiliter præſumitur, ut uoluit glo. in c. i. in glo. magna, &. c. diſpendia, de reſcrip. in. vj. &. c. ſi contra unum, in uerb. Epiſcopi, de offi. deleg. eo. li. ponit Hoſt. in ſumma, de reſcrip. §. cui præiudicet, col. iii. de offi. dele. §. quæ iuriſdictio, & Rot. dec. xxiiii. nota ꝙ proceſſus, in antiq. & præmiſ. tenet Guid. Pap. q. cccxxii. non auditur, & facit tex. in c. i. §. ex parte, de cõceſ. præben. li. vj. &. c. pro hoc, de hæret. eo. lib. & l. ſtudẽtibus. C. de offi. præfe. urb. dum in eiſdem probatur quod in
26 dubio præſumendum eſt, quòd iuriſdictio alicui ſpecialiter data, cenſeatur data accumulatiue, & non priuatiue ad iuriſdictionem ordinariam, quia illi fauendum eſt, & ſi concurrunt, præferri debet ordinaria, ut ponũt doctores maxime Abb. & Fely. in c. cæterũ, in ij. col. de iud. & firmat idẽ Deci. conſil. iii. col. ii. lib. i. de quo latius quàm alibi poſuit idẽ Fely. in ca. paſtoralis, ubi ponit hoc pro regula, quam tñ octo modis limitat, extra de offi. ord. poſt Alex. in l. Titæ textores. ff. de leg. i. & And. Sicu. in c. ſtuduiſti, de offi. lega. refert idem Deci. conſil. dclxiiii. uiſo, in fi. lib. v.

27 Præterea, ex eadem ratione, quis ut iudex ordinarius, nõ ut delegatus à partibus in dubio aſſumptus præſumitur, ex quo firmiora reputantur, quæ iure communi aguntur quàm quæ iure ſpāli. l. eius militis. §. militia miſſus. ff. de teſta. mil. prout concludit Alex. conſi. lv. quoniam, col. ii in prin. li. v. & conſi. xvii. uiſo, col. pe. in fi. lib. iiii.

28 Secus autem dicendum foret de iuriſdictione delegata, nam cum ipſa quaſi ordinariæ derogãs, odioſa, & ſtricte intelligenda ſit, pro ea non præſumitur, niſi quatenus cõſtet, ut dicunt ſcribentes in locis præmiſſis, & glo. pen. in cle. fin. de offi. ord. & Lap. alleg. lv. in ii. col. circa fin. igitur de ea cõ uenienter formiter & legitime docere, exhibendo mandatum in probanti forma, ut in d. c. cum in iure, ubi glo. & ſcriben.
29 omnes, de offi. deleg. & d. l. unica. C. de manda. in prin. cum aliis, de quibus per Alex. conſil. xvii. uideretur, lib. vii. & cõſil. cc. in fi. lib. ii. cum ſimi.

Vel ſi ſemel illud foret exhibitũ, ac partẽ uocata regiſtratum, & poſtmodum deperditũ, poſſet per teſtes deponẽtes

ſuper

ſuper tenore illius,& amiſſione ꝓbari, ſec.gl.in uerb. reprehenſionem,in c.cum olim, per illum tex.& ibi Abb.in fi.de priui.& in d.c.ſicuti,de re iud.& Bal.d.l.unic.de mand.prin. Rot.deci.cccclix.circa,in iii.col.in no. magiſtraliter ponit Spec.de proba.§.uidendum reſtat,poſt prin.

Aut habendus ipſe recurſus ad ipſum delegātem, in hoc declararet, ſecundum eundem Specul. in ſupradictis locis. Et ponit Hoſtien.in tit.de recuſa.§.finali,columna penultima,uerſi.quid de audit.& uide Roma.in l.ſciendum, de uerborum obligatio.Alex.in lege prima,de offic. præt.Iaſ.in l. admonendi,colum.liiii.de iureiurā. Fely. poſt alios in dicto cap.cum in iure,cum ſimi.ubi ponunt qualiter & quando iuriſdictio probanda ſit.

Et præſuppoſito quod legitime de iuriſdictione iudicantis conſtiterit, ſi de iudice ordinario tractabitur, contra ip-
30 ſum aliqua exceptio impotentiam iuris uel facti cōcernes (quouſque in officio ac dignitate toleratur) ad acta & proceſſus ſuos inualidandos opponi non poterit,ut dicit Hoſt. in ſumma,de offi.ordina.§.quis poſſit, in fi. & Spec.§.fi.eo. tit.& idem in titu.de iudi.deleg.§.excipi.poteſt,uerſi. item quòd criminoſus,&c.

31 Ordinarius autem reputabitur is,cui à lege, conſuetudine,populo,ſeu uniuerſitate,uel principe, aut legitima præſcriptione,iuris dicendi poteſtas competierit: ut declarant doctores in l.more,& l.quia.ff.de iuriſd.omnium iud.& canoniſtæ in c.quoniam,ne prælat.uices ſuas,&c.& cap.conquerente,ubi Inn.&.c.cum ab eccleſiarum,de off.ord. &.c. cum in eccleſijs,de maio.& obed.

32 Licetq; regulariter iudex talis,de omnibus cauſis ſui territorij cognoſcat,& illas ſub poteſtate ſua complectatur l.ſi pupillus.§.territorium.ff.de uerborū ſign.& in auth.ut omnes obedien.iud.prouin.§.primo,& in tit.ut iudic.ſi quo ſuffra.§.uolumus,& §.quod autem,eo.lib.& in cap.licet in regulis,in fi.ſecunda quæſtione tertia,& cap. primo. xvi.q.v. ponit Specu.de iuriſdic.omnium iudicum,in princ. & Dec. conſil.iii.col.iii.in fi.lib.i.

33 Nihilominus poteſtas & iuriſdictio ipſius circunſcribitur etiā & multipliciter limitatur, ac geſta per iudices huiuſmodi quantūuis ordinarios ex defectu illorū iuriſdictionis impug-

impugnantur,tanquam à iudicibus incompetentibus,ratione cauſæ,uel rei,litigatorum,loci,uel temporis, facta: etiã quòd eſſemus in actu uoluntariæ iuriſdictionis: quia & ille coram competenti iudice fieri debet, alias non ualeret.l.ſecundum diui.C.de dona.l.fi.C.de emanci.tenet Pet. de Ancha.in conſil.cccxxi primũ dubium.& Deci.conſi.dlvij. Accurate.col.fi.uer.prædictis tamen.lib.iiij. quamuis conſuetudine contraria non obſtante, ca.ad noſtram.& ibi not.extra de conſue.firmat Guid.Pap.q.cccxxv.poteſt.

34 Ratione cauſæ ſeu rei,ordinaria iuriſdictio poteſt limitari, & ſententia non ualere, ſi (exempli gratia) cauſa agitata ſi fuiſſet capitalis, & ſic meri imperij, uel circa quam nobile iudicis officium,uel mercenarium,aut decretũ, uel authoritas (quæ imperij mixti ſunt) principaliter implorabãtur, uel etiam quòd cauſa foret pecuniaria,quæ ſolidorum .ccc. ſummam excedebat. Is autem qui iudicauit(licet eſſet ordinarius) fuit tamen iudex pedanæus, uel defenſor ciuitatis, aut duum uir, ſit prior, uel poteſtas alicuius terræ, uel magiſtralis municipij,quouis nomine nũcupentur, quia iſti ea quæ magis imperij quàm iuriſdictionis ſunt,facere nõ poſſunt,ut inquit text.in.l.magiſtratus. cum.l.ſequen.ff.ad municip.l.fina.C.de pedan.iudic.l.tertia.cum ſequen.C.de defenſo.ciuita.§.iudicare.&.§.audient.in authenti.de defenſo. ciuita. dum ibi habetur tales ultra ſummam trecentorum ſolidorum cognoſcere non poſſe.& facit tex. cum ibi no.in.l. ſi idem,cum eodem.&.l.magiſtratibus. &.l.fin.ff.de iuriſdi. omnium iudic.ponit glo.in.l.inter conuenientes.ff.ad municip.& in authen.ut ab illuſtribus,& qui ſuper eam.in uerbo,poſt magnificentiſſimos cum uulg.

35 Si tales ergo in cauſis uel rebus illorum iuriſdictionẽ excedentium iudicauerint, ſententia, etiam quoad ſummã de qua cognoſcere poterant, & ſub ſua poteſtate comprehenſam,non ualebit, ſi modo ſententia unicum caput contineret,ac eſſet indiuiſibilis. Sed ſi ſeparabilis foret, ratione formæ ipſius,uel rei,ſuper qua lata extitit, utile non uitiabitur per inutile, ſed ualebit uſque ad limites iuriſdictionis iudicantis,ſecundum communem doctorum ſententiam de qua teſtatur Iaſ.in.d.l.fina.& Alexand.ibi, de iuriſdictione omnium iudi.quia quot capitula,tot uidentur ſententiæ.l.quid

tamen

tamen.in princip.ff.de arbi.l.ſcire debemus,de uerborũ obligation.& pro his eſt glo.poſt tex.& ibi ponunt ſcribent. in l.etiam.§.primo.in uerborum audiẽtis.ff.de minor. cũ ſimil.
36 Hodie tamẽ in plerisque locis ſingulares ciuitas habent ſua regimina diſtincta,ut olim habebant ſingulæ prouiuciæ, ut aduertit gloſſ.in.l.final.in uerbo,idem in una. C. de præſcript.long. temp. ac inſuper per pacem Conſtantiæ om-
37 nes fere ciuitates Longobardiæ iuriſdictionem in ſuo territorio conſecutæ ſunt,ut toto tit.de pace Cõſtan.& per Alexan.conſil.primo.in princ. & conſil.xvj.in cauſa colum.ſecunda.in princ.lib.v.
38 Pleraque etiã ex priuilegio ſeu principis permiſſione faciũt,ut inquit gl.in uerb.iuriſdictione.in fi.de defenſo.ciuit.
39 Vel per tempus immemorabile(prout ſint ciuitates Italiæ) merum imperium ſibi præſcripſerunt. ut uol. Bart.in l. quominus.in ſecunda quæſtione. ff.de flumin. & in l. infamem.in fin.de public. iudic.& Bald.in l.fin.C.quæ ſit long. conſuet.quos ſequ.Roman.in rubr.C.qui admi.& Alex.cõſilio.xxiiij.ponderatis. colum.penulti.circa medium. libro quinto.& Deci. conſil.ccccxlviij.ſecunda colum.& conſil. dcxxxviii.communitas.in prin.lib.v.

Plurima etiam de facto ſibi uſurpant:ut inquit Spec.in titu.de iuriſdic.omnium iudic.columna ſecunda, uerſi.infirmi ſunt.& ibi Io.And.& Bald.in addi.in uerb. poteſtates terrarum.& in eod.li.de offi.ordin.§.conſtituit,& de aſſeſſore in §.officium.ubi Io.And.& per Bartol.& doctores in l.prima de damno infect.& doctores in l. tertia. de iuriſdictio. omnium iudicum. i
40 Magiſtratus itaque ac iudices & officiales terrarum,a c ciuitatum huiuſmodi (quicquid ſit de communi iure) ex earum legibus ac ſtatutis municipalibus, uel antiqua conſuetudine poteſtatem capiunt,& ſecundum illam quotidie iudicant pro quo facit text.in.l.prima.& l.fin.C.de emancip. & l.prima.C.de off.quæſt.c.duo. de off.ordi.c.cum contingat de for.comp.cap.fin.de excep.in vi.& bonus tex. in d.l. magiſtratus.ff.ad municip.ponit in terminis Bal.in authen. Caſſa.columna prima.de ſacroſan.eccle.Roma.conſ. ci.ubi declarat,in fi.& Dec.conſ.v.in princi.& conſi.viii. col.ii.in princ.& conſi.lxxii.in prin.& conſi. xxviij.Diuino.in i.col.

Idcirco

idcirco tales,etiam quæ ſunt meri & mixti imperij in multis locis exercent:ut dicit Ang.in l.i.§.ſolet.ff.quand.app.ſit.et Iaſ.in l.i.v.col.in prin.ff.de off.eius.Et Alex.con.xvi. in cauſa.in i.lib.v.Propterea fori & loci in quo fueris,conſuetudo attendenda erit,ex qua qualis & quanta iudici competat iuriſdictio,deprehendetur.

41 Inſuper audiuiſti quòd antiquitus in urbe Roma decē tribuni plebis,conſules duodecim, prætores octo, & ſex ædiles,tanqam ordinarii populo Romano ius dicebant, ut ponit text.in l.ii.§.poſt originem.in fi.ff.de orig.iur. in quorū loco poſtea alios duodecim iudices,octo uidelicet de numero minorum,& quatuor de ordine maiorum Imperator Iuſtinianus ſubſtituit,illiſque ſedem & locum iudicandi in Lateranenſi aula, ubi adhuc cellulæ uiſuntur, conſtituit, ut in auth.de iud.§.i.& §.ſedebunt. Indeque poſt modum in Vati
42 canum,ubi hodie ſacri palatii Apoſtolici auditores, qui illorum loco(ut arbitror)ſucceſſerunt,ſedes ſuas conſtituerunt & tranſtulerunt.

43 Hi tamen,ac quam plures alii eodem tempore, in eadem ciuitate ordinarii iudices exiſtentes,non indiſtincte quoſlibet, & cuiuſlibet generis cauſas ad ſe uenientes ad delatas audiebant,ſed illorum quiſque quaſi limitatam poteſtatem gerens, partibus ſuis fungebatur, nec unus in meſſem alterius falcem ponebat,ſed intra poteſtatis ſuæ limites cōtinebatur, ne promiſcuis actibus rerum turbarentur officia.ar.l. Conſulta diualia.C. de teſtamen. Imò cognitionem alteri iudici debitam,ſi quis ſibi uendicaſſet, puniebatur, ut.C.de
44 off.comit.ſac.pala.l.ii. Nam ad unum officium deſtinatus, in officio alterius ſe intromittere non debet.l. quæcunque. C.de execu.& exacto,& l.in prouinciis.C.de numera.li.xii. quia alterius iura uſurpare quis non debet.c.cum ad uerum. xcvj.diſtinc.ponit Bal.in l.repetita.C.de Epi.& cle.

45 Factum igitur à iudice quantumuis ordinario, ſi ad officium illius nō pertinet,ratum non erit.l.factum à iudice.ff. de reg.iur.l.i.C.ſi à non comp.iud.ubi ad certam rem iudex datus,ſi de alia cognouerit,nihil agit,& patet in l.i.C.de iuriſdic.omni.iudic.& l.ſecunda.C.ſi aduer.fiſcum.& l.i.C.de peda.iud.l.ſecunda. C.de pœn.l.ſi pater.C.ne de ſtat. defun. l.procurator.C. ubi cauſ. ſtatut.l. ſecunda, cum duabus ſequentibus

46 quentibus.C.de mod.mulct.in quibus locis poteſtas procu ratoris Cæſaris ratione cauſarũ limitata & reſtricta deprehenditur, & quicquid extra limites ſuæ poteſtatis gerebat, nullius momenti reputabatur.

47 Idcirco iudex ſeu latrunculator ad cognitionem cauſarũ criminaliũ deputatus,de cauſis ciuilibus & pecuniarijs principaliter cognoſcere non poterit, cum iuriſdictio ſua ratione certarum cauſarum ſit limitata, ut probatur in l. ſolem. §.latrunculator.ff.de iudi.l.defuncto.l.de publicis iudic. l.ex eo, ſecundum unam lecturam.C.de agen.in reb.lib.xii. etiam quòd de crimine (ciuiliter tamen) ageretur: quia & tunc talis non eſſet iudex competens, ut tenet Rot. deciſio.ccxxvj.nota quòd ubi agitur,in antiq. & deciſio.x.in titu.de appel.per Biſſignet.

Et præmiſſa (ut dixi) intelligas quòd principaliter de re ciuili cognoſcere non põt, ſecus tamen incidenter & ſecundario, quia cognito de crimine principaliter, puta de furto, uiolentia,aut amotione cõfinium,incidenter cognoſcere & declarare ſuper ciuili & pecuniaria ex cognito crimine deſcẽdente poterit,puta de reſtitutione rei ablatæ, damni dati,ſeu dominio,uel proprietate loci,aut cõfinium amotorũ, iuxta doctrinam Barto.communiter approbatam in l.interdum.§.qui furem.ff.de furt.l.ſed loci.§.ſi dicatur,ubi text.ff. finium regundo.l.ſi de poſſeſſione.C.unde ui.Et idem Bartol.in dicta l.defuncto.§.fina.ff.de public.iudic. & hoc maxime quando de crimine per confeſſionem partis, ex qua inſurgit officium iudicis, conſtaret, ut declarat Bald. in l. qui crimen,columna quarta.C.qui accuſ.non poſſ. & latius ponit Ange.in l.ſi uacantia,in ultima quæſtione.C.de bon. uacan.& in l.prima.C.quando ciuil.actio.crimi. præiudi. Salyc.in l.ſi quis ad ſe fundum.C.ad legem. iul.de ui. Inno.in cap.cum oporteat, in uerbo, ſed dices quomodo, extra de accuſa.cum alijs,de quibus per Fely.in capitu.Poſtulaſti.de iudic.& Ange.in libro malefic. in uerb. per iudicem maleficiorum,fol.xx.ſecundum paruas impreſſiones.Et ſecũdum præmiſſa intellige Bald.in conſilio clxxv.Præſuppoſito,columna prima,libro.iii.& Dec.conſi.cccc l.iuridicam, num.3. lib.iiii. dum uoluit iudicem maleficiorum eſſe iudicem competentem ſuper damno dato.

48 Econ-

48 Econuerſo neque iudex ad ciuilium cauſarum cognitionem deputatus, cauſas criminales & criminaliter motas cognoſcere poterit, cum iuriſdictionem ſolam ueluti ſpeciem diſtinctam à mero & mixto imperio habeat, iuxta tradita in l.imperium.ff.de iuriſdictione omnium iudicum. & ideo in his quæ ſunt meri imperij ſe ingerere non poterit, dicta.l. magiſtratus.&.l.inter conuenientes.ubi hoc tenet Barto.ff. ad municip. Prout etiam concludit Albertus Gandinus in tracta.maleficio.ſub rubri.de aliquibus quæſtionibus uarijs.. uerſicu.pone quæſtionem de facto, & facit quod ponit Barto.in.l.penulti.ff.de calum.

Quæ ſimili modo ſunt intelligenda, uidelicet quòd principaliter & ordinarie talia cognoſcere non poſſit, ſecus incidenter, puta ſi ciuili quæſtioni incideret criminalis, ut ſi teſtis in cauſa illa examinatus falſum depoſuiſſet, nam eo caſu de falſitate idem ciuilis iudex cognoſcet, & ſaltim extraordinarie falſarium caſtigabit, cum illius aures ac maieſtatē, & iuriſdictionem ſuam offenderit, & ſaltim tacite a lege ēt ſimilis poteſtas ſibi in euentum huiuſmodi conceſſa uideat, ut eſt tex.in.l.nullam.ubi Barto. & ſcriben.C.de teſti. & in
49 l.ſi lis.C.ad legem corne.de falſ.tenet idem Barto. in.l.hoc iure.§.aqua.ff.de aqua quotidia.& æſtiua.& Abb.in.c.i.col. fin.de crimi.falſ. Specul.in titu. de teſte.§.i.colum.x.uerſic. ſed qualiter.licet Bart.in.l.diuus.la ſecunda.ff.de falſ. etiam tali caſu uoluerit ciuilem iudicem articulum huiuſmodi criminalem debere ad ſuperiorem remittere, quod forſan in-
50 tellexit de iudice ciuili totaliter incompetēte, ut puta quādo teſtis fuiſſet clericus, & iudex ſecularis, ſuper quo doctores uarie ſenſerunt, ut per Ange. in tractatu malefic.in uerbo falſario.uerſicu. quæro an quilibet iudex. fol.lxvj. poſt Anch.conſil.clxxii.circa primum dubium.& latius tres principales opiniones ponendo, ponit Matth.de Afflict.deciſio. ccxxx.fuit per relatorem. ubi reperies an & qualiter clericus coram iudice ſeculari falſum deponens, ab eodem iudice ciuili puniri poſſit, et quod indiſtincte talis clericus ſit ad eccleſiaſticum remittendus eſt communis opinio, ſed Fely. in cap.uerum.de foro compe.& Capi. in deciſio.v. Neapolita.in fine. Qualiter autem puniendus ſit, ponit Guid. Pap. quæſtio.xliij.teſtis.

51 Et quod de iudice ciuilium & criminaliũ diximus, ex eadem ratione dicendum erit, ſi ex forma ſtatuti, uel alias afforent iudices ad certam ſpeciem cauſarum, puta mercantilium, uſurarum, ædificiorum, damni dati, uiduarum, pupillorum, Iudæorum, aut ſimilium deputati, quia tales iudices ẽt ex tacita, ſeu expreſſa partium prorogatione, cauſas alterius ſpecie iuriſdictionis audire & cognoſcere non poterunt, ex 52 quo prorogatio duntaxat de cauſa ad cauſam eiuſdem, non autem diuerſæ ſpecie, in qua is iudex nullam habeat iuriſdictionem, fieri poteſt, cum nullius iuriſdictionis ad aliquem ſit impoſſibilis prorogatio, ut inquit Baldus in l. ſi quis ex conſenſu. in fine. C. de epiſcop. audien. & in l. teſtamenta omnia. ubi text. C. de teſtamentis. ponit Bartol. in dicta. l. inter conuenientes. ad munici. & idem Baldus in l. repetita. per illum textum. C. de epiſcopis & clericis. & in l. ſecunda. §. ſed & ſi iudex. ff. de iudic. firmat in terminis noſtris Panormitan. in columna ſexta. uerſicul. uenio ad ſextam. & ibi Felynus, columna finali. uerſicul poteſtas officialium. loquens de huiuſmodi iudicibus ad certam ſpeciem cauſarum deputatis, in capitulo. p. & g. de officio delegati, late Maria. in capitulo ſignificaſti. ubi inquit ſe ita conſuluiſſe. de for. compet. & per Felynum in capitul. cæterum. poſt princip. de iudic. Idem ſentit Decius in notabili caſu conſulendo. conſilio decimooctauo. loquens de ſtatuto limitatam iuriſdictionem tribuente. libro primo. & deciſ. Neap. ut per Capic. deciſ. ccix. in cauſa col. fin.

53 Et aduertendum fuerit, quòd qualitas cauſæ, tribuens iuriſdictionem liquere & conſtare debebit iudici, quia id quod eſt cauſa exercendæ iuriſdictionis ſemper debet ipſi prætori conſtare, alias non ualeret quod ageretur, per id quod ponit Bartolus in l. multum. ff. de condition. & demonſtratio. & in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. & ponit Paris in tract. de ſynd. in §. iudices puras. columna tertia. uerſicu. iudici ſemper. ſentit gloſſ. in uerſicu. ac peremptorie. in capitulo ſæpe. de appellation. qualitas tamen huiuſmodi quoad tribuendum iuriſdictionis exercitium, ſatisfuerit quòd in libello deducatur, licet de eius ueritate dubitari poſſit, prout not. Antonius de Butrio, in capitul. cæterum. uerſicul. uenio ad gloſſam. de iudic. quem ſequ. Mill. in uerb. iudex. cui uult procedere

procedere,&c.Ec ponit Lap.alleg.lix.in Dei nomine, uerſi. quæritur.& alle.lxv.nunquid,poſt prin.

Et ſi à principio ad impediendam iuriſdictionem qualitas huiuſmodi ex aduerſo negata fuerit, ſaltim ſummarie probari debebit,ſecundum communem opinionem doctorum, de qua teſtatur Alexand.conſilio primo,columna ſecunda,uer. præterea id quod &c.libro quarto, & idem atteſtatur Felynus in capitulo ſi clericus laycum,columna ſecunda uer. prima concluſio. de for. competent. non tamen ſufficeret ad iſtud probandum iuramentum partis, prout nec unus teſtis, ſecundum Innocen.in ca.ſuper literis, de reſcript.& Bald. in l.præſcriptione.col.ix.uerſic. quarto quæro.C. ſi contra ius uel utilit.pub.

54 Poterit etiam in præmiſſis exemplum poni de cauſis eccleſiaſticis uel ſpiritualibus,aut ab eis dependentibus, ut puta ſi ageretur de crimine hæreſis,ſacrilegij, uſurarum,adulterij,ſimoniæ, periurij, uel de cauſa electión. poſtulationum, prouiſionum,dignitatum,officiorũ,canonicatuum,áut quarumuis rerum Eccleſiaſticarum,uel ad Eccleſiam pertinentium,ut ſuper decimis,matrimonijs,cauſis natalium,& alijs de quibus in clement. diſpendioſam.de iudic. & per gloſſ.in in ſumma undecima quæſtione prima,& in capitul.ex tenore,de for.competent.capitul.finali.in principio.iuncta gloſſ. de iudic.in ſexto.& per gloſſam in capitu.cum ſit generale. de foro competent.capitul. ut inquiſitioni.§. prohibemus, de hæret.in ſexto,capitulo cum tu.de uſur.capitul.finali.de foro compe.in ſexto capitulo Nouit.in fin.de iudic.gloſſ.in capitulo primo de officio ordinar.& in cap.quanto. dum loquitur de iure patronatus tanquam iuri eccleſiaſtico annexo.de iudi.& capitulo de iure.extra de iurepatro.cum ſimil. de quibus Specul.de comp.iudic.adde.col.j.

Et iudex qui cognouerit fuiſſet iudex ſecularis & laycus,qu cauſas huiuſmodi principaliter,neque incidenter(ſine Romani pontificis licentia) cognoſcere poteſt, capitu. decernimus. capitulo quanto.de iudic. capitul.lator. capitul.cauſam quæ. qui fil.ſint legit.capit.tuam. de ordinar.cognitio.gloſſ.in uerb.ſpirituali.in capitul.v.iudex. de ſenten. excommun.in ſexto.authent.cauſa.& authentic.ſtatuimus. C.de epiſcopo.& cle .prout de cauſis præmiſſis ponit Ro. in l.

in l.titia.ff.ſol.matri. Alex.ad Bart.in l.omni nouatione, de ſacroſanc.eccl.xi.q.i.per totam, Fely.in cap.ii. ubi ponit de cauſa periurii,de ſponſal.de quo vide Guid. Pap.q.clxxviii. de periurio.ubi dicit cauſam mixtam,& idem Felyn.in cap. cauſam,ubi loquitur de deci. de præſcrip. & in cap.cum ſit, ubi de cauſa uſurarum,de for.comp.cum ſimi.

Quæ procedunt,ſiue quod quæſtiones huiuſmodi eccleſiaſticæ fuerint reales,ſiue perſonales , quoniam de his iudices ſeculares indiſtincte non ſe intromittent cap.ſi diligenti,de foro compe.cap. ſeculares,eodem tit.in vi.tradunt doctores in cap.uno,de cleric.coniuga.ubi Archi.lib.vi.doctores in cap.qualiter,& qñ.de iudi.& cap.eccleſia ſanctæ Mariæ,ubi Fely.col.viii de conſtit.& Bal.in cap.cum ueniſſent, de eo qui mit.in poſ.& Ioan.Fabr.in d.auct.ſtatuimus.Et latius per Nicol.Boer.in deciſio.parlamẽt.lxix. ubi aſſerit de iure ita communiter teneri , ſed in regnis Franciæ in realibus non obſeruari.

Siue ageretur petitorio,ſeu poſſeſſorio, puta pro conſequenda rẽ eccleſiaſtica,uel ſpuali,ut in cle.unic.de cau.poſ. & proprie.quoniam etiam ꝙ poſſeſſorium rei ſpũalis nõ ſit ſpirituale,ut per Bal. in l.ſi de proprietate, col.penul. uerſic. quæro nunquid.C.ſi a non compe. iudic. & per glo. in dicta clemen.diſpendioſam,cum aliis, de quibus in deciſ.i.Guid. pap.tamen quæſtio huiuſmodi licet non ſit mere ſpiritualis, dicitur tamen quaſi ſpiritualis,& a ſpiritualibus dependens, idcirco fori eccleſiaſtici eſt, ut declarat Abb. in cap. literas, de iura.calum.& Caſſad.deciſio.iiii.nu.ii. ut lite penden. Eo maxime quód etiam ſimili cognitioni poſſeſſionis incidit (ſaltim ad colorãdum)ſummaria cognitio petitorii,& iuris agentis,ne detur uitioſus ingreſſus,ut cap.i.de eo qui mittitur in poſſeſſio.lib.vi.& nota.in cap.in literis, & cap. tranſmiſſa,de reſtitu.ſpoliato.quæ cognitio non cadit in iudicẽ laicum, ut declarat Petrus de Ancharano poſt Bertrand. in dicta clement.diſpendioſam,in quarto notabili. & Matthæ. de Affli.deciſione uigeſimaquarta,quidam clericus,in princip.Felynus poſt alios in capitulo cæterum, in prima columna,de iudic.

Quamuis ſi eſſet quæſtio non iuris , ſed alicuius facti ab omni ſpiritualitate abſtracti,iudex de eo cognoſcere poſſet,

L etiam

etiam qnòd eſſet ſecularis, ut declarat Bart.ponendo exempla in l.omni nouatione.C.de ſacroſanctis eccleſijs, & in.l. quoties. ubi Bald.C.de iudicijs. & in dicta l.titia.ff.ſoluto matrimonio,quos ſequitur Felyn.in cap. cernimus, in fine. de iudic.& Cardina.in capitu. ſignificauit, de teſtibus cum alijs.de quibus per Alexand.conſilio nono,præſtantiſſime, libro quarto, & Afflict. deciſio.ccxix.in foro, colum. fina. & his caſibus poſſent procedere deciſio. Guid.Pap. la prima.lxxi.lxxxv.

55 Et aduerte quòd ubi ſpiritualis quæſtio incidit, ſeu emergit in cauſa ciuili coram ſeculari iudice pendente ad effectum, ut proceſſus iudicis ſecularis impediatur, uel ſi procedat, proceſſus ſit nullus, de introductione, ac litis ſpiritualis coram ſpirituali iudice pendentia excipi debebit, ac ipſi iudici ſeculari fides fieri, alias proceſſus eiuſdem ſecularis iudicis ualidus haberetur, ut declarat deciſio Neapo. deciſio.trigeſima fuit dubitatum,cum deciſio.ſequen.& do. Alexan.in dicto conſilio nono,libro quarto. Præterea antequam iudex ſpiritualis ad partis inſtantiam inhibeat iudici ſeculari ne procedat,debet coram eo alia pars citari,& cauſa præiudicialis introduci, & inchoari: alioquin eius inhibitio non eſſet Canonica, ſecundum communem opinionem doctorum, de qua atteſtatur Alexand. in conſilio xci.uiſis,columna tertia,uerſicu.nam ante,libro ſecundo,& melius conſilio nono, præſtantiſſime, libro quarto, & de quo in conſilio.lxxxij.libro quinto, autho.Nicelli,de concorda. gloſſ. concord. quinquageſimo ſecundo, in octaua fallen.ubi atteſtatur hanc eſſe communem, quamuis male in praxi ſeruetur, & in præmiſſis uide Capic.in vij. deciſio. Neap.& Rot.dcxv.not.licet inhibitio.in antiq.& dccccxxvj. not.dicto eodem libro.

56 Inſuper exemplum poni poſſet de iudice ordinario, qui cauſam ad ſe, & curiam ſuam legitime non deuolutam, cognouit: puta quòd iudex eccleſiaſticus proceſſiſſet in cauſa ciuili inter laicos ſuæ temporali iuriſdictioni non ſuppoſitos, nulla præcedente culpa, ſeu negligentia in adminiſtrando iuſtitiam iudicum ſecularium,propter quam cauſarum huiuſmodi cognitio ad forum eccleſiaſticum duntaxat deuoluitur, ut probatur in capitulo ex ſuſcepto, & capitulo

pitulo ex tenore,in fin.de ſoro competent.& capitulo ſigni ficantibus,de offic.deleg.capitulo cauſam quæ, & capitulo per uenerabilem,ibi,certis cauſis inſpectis,temporalem iuriſdictionem caſualiter exercemus, extra qui fil. ſint legit. capitulo nouit.de iudic. eſt glo.magiſtralis in uerb. de iure. in capitulo finali,de exceptio. libro ſexto, & dicto capitulo ex ſuſcepto.

Licet iudex eccleſiaſticus in ſimilibus cauſis non ita incapax temporalis iuriſdictionis exiſtat, prout laici incapaces ſpiritualis exiſtunt,cum Moyſes utrunque gladium habue-
58 rit,ut inquit gloſſ.ſecunda,in fin.in dicto capitulo, Cauſam quæ.qui fil.ſint legitim.Et propterea de cauſa ciuili,ex ſpirituali coram eo pendente, incidente, ut puta cauſa dotis a matrimonio,cauſa hereditatis a natiuitate, ipſe iudex eccleſiaſticus ualide cognoſcet,ut per ſcribentes in.c.de prudentia,de donat.int.uir.& uxo.&.c.tuam,de ordi. cognit. &.c.lator.qui fil.ſint legiti.

59 Vel pone quòd cauſa in qua iudicatum extitit,non fuerit deuoluta, puta ſi in cauſa feudali (domino feudi parati iuſtitiæ complementum exhibere)ordinarius iudex proceſſerit nam quia ob domini feudi duntaxat negligentiam, cognitio talis cauſæ ad ordinarium deuoluitur, ſi ordinarius,non data negligentia domini,ſe intromiſerit, ex quo ipſi domino priuatiue ad ipſum ordinarium competit iuriſdictio,ſententia,& proceſſus huiuſmodi ex defectu poteſtatis regulariter non tenebunt, ut in capitulo, Cæterum, & ibi declarant ſcrib.maxime Ant.Abb.Fely. & alii,de iudi. & capitulo ex tranſmiſſa,& capitulo uerum,de foro competent.capitulo ſignificantibus,de offi.deleg.c.imperialem.§.fi.& ibi glo.in uerb.duos,de prohib.feud.alie.per feud.ponit Aegid. concluſ.cxlv.excep.& facit.c.Significauit,cum ibi no.de offi.ordi.&.c.prudentiam.§. ſexta.de offi.deleg. iunct.glo.fin. in dicto cap.ex tranſmiſſa de foro compet. dum ibi ponitur quòd cognitio a iudice delegato non deuoluitur ad ordinarium,uel econtra ab ordinario ad legatum, niſi culpa, aut negligentia præcedentibus.

60 Vel finge quod Metropolitanus antequam ſibi conſtaret de appellatione ad ſe ex cauſa probabili, & alias legitime interpoſita, in cauſa ſubditorum ſuffraganei ſui,& ſic ad

ipſius curiam non deuoluta,proceſſiſſet:ut in cap.primo, & capitulo,vt litigantes,de offic.ordin.libro ſexto,capitu.primo,de offic.delegat.capitul.primo,de for.com.capitu.Romana.§.cum autem.cum uerſic.ſeq.de appella. & capit.primo,de ſupplen.negli.prælat.eo.lib.vi.

61 Siue quòd alius iudex ordinarius, ad quem ante diffinitiuam ab aliquo grauamine appellatum fuerat, non cognito, neque iuſtificato huiuſmodi grauamine, in negotio principali(quod ad ipſum in euentum iuſtificati grauaminis,& appellationis legitime duntaxat deuoluitur) proceſſerit, quo caſu dicitur procedere in negotio ad ſe non deuoluto, capitulo ut debitus,capitulo cum Eccleſia.capitulo,Cum ſit de appe.quod facere minime potuit,etiamſi partes,quòd omiſ-

62 ſo grauaminis articulo,vt in negotio principali procederet, conſentirent: quia hoc fieri non poteſt in præiudicium iuriſdictionis ipſius iudicis a quo: uidelicet quando litigantes eſſent clerici,nam tunc etiam cõſenſus illorum diœceſani requiritur,ut in capitulo primo,in principio,de foro comp.in ſexto,& capitulo ſignificauit,extra eodẽ titul. & ponit Romanus ſingul.dccxxxviij. tu ſcis, &c. Et ita intellige Boer. in ſua deciſ.cclvij.ubi de hoc ponit.

Secus ſi litigantes non fuiſſent clerici,ſed tales quòd abſque alterius conſenſu iuriſdictionem iudicis non ſui prorogare potuiſſent,uel ſi iudex ad quẽ appellatum extitit, talis foret, quòd etiam a principio per uiam querelæ, ut puta legatus, adiri potuiſſet, vt in capitulo primo, de offic. legat. uel eſſet Papa,aut delegatus ipſius,cui commiſſa foret cauſa appellationis a grauamine una cum toto negotio princi-

63 pali:quia reſpectu iſtorum ſuperiorum iudicum non procedit diſpoſitio.c.ut debitus,qui loquitur,& intelligi debet de iudice ordinario tantum, ſecundum communem lecturam, & opinionem de qua atteſtatur Franc.ibidem colum. penultima, & Feli. in capitul. Cauſam quæ,columna ſeptima, in principio de reſcrip.& Aegid.concluſion.ccccxix.Si auditori,circa fin.& pro declaratione uide Biſig. in titul.de appel. deciſion.xi.appellatum.

64 Tales namque ſuperiores iudices accedente partiũ conſenſu tacito,uel expreſſo(articulo grauaminis omiſſo)in negocio principali procedere poſſunt. capitulo Cordi. de appellation.

pellation.in ſexto,firmat Aegid.concluſion.quadrageſima-octaua,proceſſus, uel etiam accedente ſolum cōſenſu illius partis, cuius principaliter intereſt reuocari grauamen, nam eo conſentiente iudex poterit,eo miſſo,in cauſa procedere, vt per Rot.dccxcviij.deciſion.Sciendum eſt. dccxvj. Nota quòd in antiqu. Et Aegidius cōcluſione trigeſimaſeptima, ubi appellatur, & cxxix. quando, & cccxlvij. in cauſa mea Tullen.

65 Si uero partes non conſentirent, etiam quòd cauſa graua minis eſſet commiſſa una cum negotio principali iudices huiuſmodi non deberent, neque poſſent cognitionem articuli grauaminis omittere,& ad principale conuolare nego tium,dicto capitu.Cordi.§.poſt hæc,ex commiſſiones cau ſarum huiuſmodi, quoad principale negotium tacitam in ſe uidentur habere conditionem,uidelicet quatenus repertum fuerit male proceſſum,& bene appellatū,tunc enim ex men te ipſius committentis cognitio negotij principalis uidetur etiam demandata,non alias,ut declarat idem Aegid.conclu ſio.cccexix. Si auditori,cum ſeq.& Rot.deciſion.ccxxxvij. ordinauerunt,in no.tenet Feli.in capitulo cauſam quæ.colu mna ſexta, in fine de reſcript. & doctores in dicto capitulo, ut debitus. Et hoc dummodo ex facie reſcripti aliud non ap pareret, puta quòd ſimul, & ſemel ſuper articulo grauaminis, & negotio principali procedi poſſe, ut ſæpenumero in curia fieri contingit.

Potes inſuper exemplum ponere, ſi aliquis ex Romanæ curiæ iudicibus cognouiſſet de cauſa ad ipſam Romanam curiam.legitime non deuoluta, neque in ea de iuris neceſſitate tractanda.Pro cuius intelligentia,quia articulus in dicta curia eſt ſatis frequens, & neceſſarius, & parum (quatenus uiderim) a doctoribus declaratus, dicas primo ponendo regulam negatiuam,quòd cauſæ de partibus,in quibus extitit

66 appellatum ad Papam, non dicuntur ad curiam deuolutæ, neque in ea neceſſario tractandæ, ſed in partibus committendæ ſunt, prout regulam hanc ponit Franch.in capitulo ſæpe,columna nona,uerſicul.ſecundo quæritur,& idem ſentit in capitulo Nicolao, de appellation. & uidetur probari in eiſdem iuribus,& in capitulo interpoſita, de appellation. & capitulo cordi.§.poſt hæc,dum dicitur quòd appellatio,cui

 fuit

ſuit a iudice delatum, uel quæ a parte comprobata fuit, deuoluitur,& in curia cognoſcenda eſt, ergo ſi non fuerit delatum per iudicem, uel partem, non deuoluitur, ſed ſufficit literas impetrare ſuper illius commiſsione, ut dicto capitulo interpoſita. §. primo, & eandem regulam uidetur ſentire Rot. deciſione trigeſimaoctaua fuit dubitatum, in addit. in no. & deciſione tertia ſub titulo de reſcript. in antiqu. Biſſignet. Nam ut quis de proprio domicilio ad alienum, & multoties longinquam ciuitatem trahatur, oneroſum, damnoſum, iniquum, & captioſum ſæpenumero eſſe conſueuit, argumen.l.ſi quis.ff.quemadmodum teſtamen.aperi.l.ſi quando.C.de teſti.ponit Ioan.Andr.in uerb. & ſequenti.in Spec.de offic.omnium iudicum.§.finali, columna tertia in fin.addi.& ex hoc deuolutio exorbitãs, & odioſa conſueuit reputari, ut inquit Ioan. mona.in reg.in generali. de regulis iuris, in ſexto, quem refert,& ſequitur Rot.deci.ccclxxxv. ſi appelletur, in fi.in no.

67 Regula tamen iſta limitatur nõ procedere, primo in cauſis maioribus, de quibus in capitulo quod tranſlationem, de offic.leg. & in cauſis beneficialibus, ac ſpiritualibus, quæ de ſui natura in Rom. curia tractandæ ſunt, in quibus ſiue appelletur in partibus, ſiue a principio cauſæ huiuſmodi inchoentur in curia, dicuntur bene deuolutæ, ad partes non ſunt ullo modo remittendæ, ut probatur in capitulo quamuis,& capitulo primo, capitulo cupientes, de electio. in ſexto.clemen cauſam, eodem titulo, capitulo ut debitus.in fi. de appellatio.gloſſ.in capitulo primo, in uerbo, deuoluta, de ſupplenda negligentia prælatorum, libro ſexto, hanc limitationem ponit Rot. dicta deciſione trigeſima octaua in additio.Franciſ.& alij in dicto capitulo ſæpe, & capitulo Nicolao, & ꝙ appellatio a grauamine in ſimilibus cauſis, in partibus ad curiam interpoſita legitime intimata totum negotium deuoluat, eſt deciſio.dominorum.cxxxix.in cauſa beneficiali clix.quinto appelletur, &.cxxxvij. appellatus, & cxxxiiij.fuit. in no.& Aegid.dxx. concluſio. &.dcxix.Si in cauſa, ac deciſio.dccxxvij.in antiquis, quæ incipit, Nota ꝙ neceſſarium eſt in cauſa prophana pronunciari cauſam eſſe deuolutam. ſecus in cauſa ſpirituali, quæ deciſio in materia noſtra eſt ſatis notanda.

68 Secundo

68 Secundo limitatur regula non procedere in cauſis clericorum,& aliarum eccleſiaſticarum perſonarum,quia tales per uiam appellationis ad Papam cum negotio principali, & acceſſorij de facili,& quaſi naturaliter deuoluuntur,ut uidetur text.in capitulo dilectis filijs,circa fin.ibi,ex parte Decani, cui etiam officialis detulerat, non ſolum principale negotium,ſed acceſſoria etiam ad noſtrum deferebatur examen, & non loquitur de cauſa beneficiali,extra de appellat. Et forſan idem dici poſſet de laicis temporali ditioni Eccleleſiæ ſuppoſitis, quoniam illorum cauſæ directo ſpectant ad Papam,capitulo ueniens,de iureiur.capitulo ſi duobus,in fine, de appellation.cum alijs,de quibus per gloſſ. in capitulo final.in uerb.de iureiurand. in principio de exception. libro ſexto. Et pro hac differētia inter cauſas beneficiales, & profanas,& perſonas Eccleſiaſticas,& ſeculares,uidetur facere text.in capitulo per uenerabilem,ibi, uerumetiam in alijs regionibus,certis cauſis inſpectis,temporalem iuriſdictionem caſualiter exercemus,extra,qui filij ſint leg.& dicta deciſio. dccxxxvij.in antiq.

69. Tertio limitatur regula non procedere quando appellatum fuit a grauamine,& commiſſa cauſa in curia,conſtitit legitime appellatum,quia tunc cognitio totius principalis negotij cenſetur deuoluta, & in curia tractanda eſt, per dictum capitul. ut debitus. Imo etiam quòd pronunciaretur male appellatum, nihilominus cauſa huiuſmodi quoad ipſum principale negotium in curia remanet, quia propter appoſitionem manus Papæ, & ex antiquo ipſius curiæ ſtylo,cauſa ſemel in ea commiſſa,non exit,nec ulterius ad partes remittitur, ut inquit Rot. deciſion.undecima, fuit dubitatum, uerſiculo, & ideo ſtylus curiæ, & melius.cccxxj. ſi appellatus,& xxxviij.in additio.in no.& ccclxxxvij.nota utrum ſi fuerit,in fin.in antiq. & tenet Bald.in l.ſi ut propo nis, columna penultima.C. quomodo, & quando iudi. & Fely.in capitul. quoniam Abbas, in fid.de officio.delegat. Abbas in dicto capitul. Nicolao, Deci.conſilio.dcxcix.accepi.nume.xiii. & propterea licet appellatio deſereretur, nihilominus negotium ſemel deuolutum non tollitur, neque reuocatur per deſertionem, Rot.cxiiii. maior pars.in nouis. & Aegidius concluſione. dxx. quamuis ad effectum

ut auditor appellatione deſerta ĩ negotio principali cogno ſcere poſſet, foret neceſſaria ſpecialis commiſſio ſecundum Rotam deciſion.quinta,& dciiij.in antiquis,dic quòd ſi appellatio, &c.& dict.deciſio.cxiiij.in no.& uide Gome.quæſtione.liiij.num. ſuper reg.de trien.poſſeſſ.

71 Et hic ſtylus cauſas ſemel commiſſas ad partes nõ remittendi,etiam in aduentum non iuſtificati grauaminis, potiſſime in ſacro palatio inter dominos uiget,qui nunquam cauſas aliunde ſibi commiſſas,extra Rotam remittunt: etiam ſi iudex primus fuiſſet Cardinalis, ſecundum Aegidium concluſion.cxxix.quando, & eſt ratio ſecundum ipſum, quia non reperitur locus in mundo eccleſiaſticus,in quo cauſæ ita bene,& celeriter terminentur(ut experientia docet)propter copiam peritorum, ac diſertiſſimum cauſas audiendi, conſultandi,& decidendi modum, qui ibi habetur, ut ponit idem concluſio.trigeſimaſeptima, ubi appellat. & tenet Rota,qui etiam de huiuſmodi ſtylo atteſtatur dcxij. dic quòd ubi.in antiq. Inter ſe tamen, ac unus alteri domini præfati cauſas remittunt,ut deciſ.cxxxviij.Si appellat.in no. & habetur in extrauag.Inno.viij.quæ in eodem palatio uiget, quæ incipit, Inno.&c.

Et præmiſſa quòd cauſæ ſemel ad curiam deuolutæ non remittantur,intellige ſi modo ex aliqua rationabili cauſa,ipſi Papæ aliter uiſum non fuerit:puta quòd cauſa modici momenti foret, ſeu pauperum, uel miſerabilium perſonarum, quæ expenſas quæ fiunt in curia, pati non poſſent: nam his natura mouetur ad miſerendum,ut inquit Ioannes Andreas in capitulo ſignificantibus, de officio delegat.& facit texti. in capitulo primo, in fin.extra de poſtula. quos in terminis noſtris adducit Stafil. de literis grati. & iuſti.fol. 192. uerſicul.regulariter non committuntur, ob ſimiles igitur rationes,conſueuerũt multoties remittit,ut per Rot.ccclxxxvii. nota utrum ſi fuerit in Antiq. Etiamque in poteſtate ſuperioris appellationem ad ſe interpoſitam, & iudicis delationem admittere,uel reſpuere, capitulo, Cum appellationibus de appel.in vj.

72 Quarto limitatur regula,ſi appellatio,a grauamine,uel alias quomodocũque ad Papam interpoſitam,fuiſſet a iudice acceptata, quia tunc per delationem, ſeu acceptionem huiuſmodi

iuſmodi, omnis cognitio transfunditur in Papam, & iudici taliter deferenti non eſt ulterius remittenda.d.c. cum appel lationibus.de appel.in vj.(Licet Spec.in tit.de appel.§.qua liter.uer.porro. ſuper hoc uariauerit)& iſtud tenet Rot. deciſ.xvj.utrum cum appellatur.in titu.de app.in illis de Biſſignet.& deciſ.xxj.eo.tit.& ccclxiij.ex hoc inſurrexit, in no. & ſufficit quòd unus ex pluribus iudicibus deferat, ad effectum illam deuoluendi:ut tenet Rot.deciſ.ix. de app.in illis Biſſignet.& dlxix.utrum ſi a grauamine.in antiq.

Idem erit,ſi appellatio huiuſmodi,a parte appellata com probata, ſeu acceptata fuerit: nam propter talem mutuum conſenſum,abſq; dubio cauſa deuoluitur:quia potuiſſent, ſi uoluiſſent,partes etiam abſque appellatione, recedere a primo iudice,& Papam adire,ut in terminis inquit Biſſignet. deci.xviij.a grauamine.& deci.xxi.a ſubexecutore.de ap.Et ſufficit quoad deuoluendũ non ſolum expreſſus, ſed etiam tacitus partis appellatæ cõſenſus, etiam expoſt(puta appel lationem ipſam proſequendo, uel ad illam proſequendam procuratorem ſimpliciter conſtituendo) præſtitus, ſecundum Rot.deci.ccxliij.dic quod in cauſa profana.in antiq.& Aegid.ccxxxvj.in cauſa.

74 Et quando pars appellata appellationi defert, poteſt appellantem interpellare, ut cum iuribus ſuis coram iudice ad quem,cõpareat,iuxta terminos.c.cordi.§.poſthæc.quo caſu ipſi appellanti pro iuribus extrahendis non erit ulterior dilatio danda,ſecundum Rot.deciſ.cciiij.Appellatus, in no.

75 Et iſtis caſibus non refert,neque attenditur an appellatio fuerit legitima,ſeu ualide interpoſita, uel ne:quia cauſa non ĩ uim appellationis,ſed delationis iudicis,aut cõſenſus partium, deuoluitur, ut inquit Rot.deciſ.liiij. agrauamine.dcxxxv.dic quòd ſi.in antiquis.Aegid.dccxxix.in cauſa pro fana.& Rot.ccclxxxv.ſi appelletur &c. in no.idcirco etiam quòd de aliqua appellatione interpoſita non conſtaret, ſi tamen partes non contradicerent,proceſſus ualeret,ut per Ae

76 gid.concluſ.xlviij.Secus ſi partes non conſentirent, quia licet fuiſſet commiſſa cauſa appellationis,tamen ſi de appellatione non conſtaret,iudex cognoſcere,neque pronunciare, niſi ſe non iudicem eſſe,poſſet, ut per eundem Aegid. conclu.xxj.Sciendum.& conclu.xxviij.& concluſio.c. Cõmiſſo.

ſio.& facit deciſ.v.in antiq.quia iudex appelationis non poteſt(ſi prius ſibi de appellatione ex cauſa probabili ad ſe interpoſita non conſtiterit) procedere.c. Romana. ubi glo.in uerb.præſumant.& c.non ſolum.§.Illa uero.de appel. in vi.& Rot. cccxci. Nota quòd auditor.in antiquis & deciſ.xj. fuit dubitatum in princi.in no.Aegid.concluſio.cxvij. Si appelletur.unde conueniet quòd de appellatione huiuſmodi ſaltem per confeſſionem ipſius appellati(puta quòd petiiſſet cauſam eiuſdem appellationis alicui committi)appareat, quia quoad deuoluendum ,.confeſſio talis ſufficiet, ſecundum Aegid. concluſio. dclxxxiiij. Quanquam. licet quoad attétata reuocanda,non ſufficeret,ſed appellatio magis concludenter probanda eſſet,ut per Rot.deciſio. cxc. quoad.in nouis.

77 Quinto limitabitur regula non procedere , ſi a ſententia diffinitiua fuerit ad Papam appellatum, cum iſto caſu ſi iudex non defert, deferant iura.l.quoniam iudices. C. de appellat.l.ſi cuius.ff.de appella.recip.§.noſtros in authenti.de iudic.Nam ob eius reuerentiam deferendum erat.c.ueniens de iureiur.etiam ſi interponeretur a laicis eidem domino Papæ temporaliter non ſubiectis.c.ſi duobus.in fin.de appellatio.Imo iudex non deferens puniri debet.c.de priore.eodem tit.Et præmiſſa ponuntur per Rot. deciſio.ccclxvj. ſi appelletur a diffinitiua , in no.& dcv.dic quòd ſi appellatum.in antiq.& deciſio.viij. de appella. per Caſſado. Quòd autem appellatio iſta deuoluat , uidetur text.& ibi glo. fina.

78 in fin.in c.ueniens.de renuncia. quia illa termini præfixio , de qua in eo textu , non operatur cauſæ deuolutionem , ſecundum communem ſcribentium opinionem , de qua atteſtantur Abb.& Franc.col.ij.in fin.in c. Nicolao.de appel.& de quo ponit Rot.deciſ.xxxviij.in add.in no.& deci.ccxliii. nota quòd in cauſa profana.& dxxxvij.Vtrum, in antiq.Licet huiuſmodi termini præfixio habeat uim peremptorij, ſcilicet illo elapſo ut poſſit contra abſentem per audiētiam procedi,iuxta.c.ſæpe.& dicto cap. ueniens.ſiue fuerit a iure,ſiue ab homine præfixus,quia hoc indiſtincte operatur.c. ſtatuimus.& c.ſtatuentes.de electio.in vj.& ita intellige dictas deciſ.

79 Appellatio igitur a diffinitiua naturaliter ſuſpendit, & deuoluit

deuoluit,quia hoc eſt ſuum proprium,ut per Bart.in l.ſi ex-
preſſim,colum.penulti.in quarta quæſtio.ff.de appellatio.
etiam quòd appellaretur a ſentētia ipſo iure nulla: quia ap
pellatio nihilominus effectus ſuos uidelicet deuolutionis,
ſuſpenſionis,& citationis operabitur, ut magiſtraliter de-
clarat Rot.ccclxj.fuit dubitatum. in no. Et non tātum prin
cipale negotium, uerum etiam & reliqua illius acceſſoria
uoluit,cap.ſolicitudinem,cap.dilectus,& cap.dilecti, de ap
pellatio.Rot.deciſ.dcclxiij.ex hoc inſurrexit,in fine,in no.
80 Hoc etiam caſu optime procedit illud, quod iudex in du-
bio pronuntiare debet, quòd appellatio cauſam deuoluat:
ut uoluit Specu.in titu.de appellatio.§.nunc dicamus,uerſi
cu.circa hoc,in fine,& Ioan.Andre.in dicto cap.ut debitus,
& Bald.in l.de ſtatu.ff.de teſtamen. & l.properandum.§.ſin
autem reus.C.de iud.quos refert & ſeq.Alex.conſil.cvj.ui-
ſo themate,in fi.lib.iij.
81 Sexto limitabitur regula non habere locum in cauſis in
Romana curia ex ſpeciali mandato Papæ commiſſis, cum
iſto caſu de deuolutione minus ſit dubitandum: & nunquid
cauſa ſit in curia tractanda, poſtquam de ſpeciali mandato
Papæ conſtat,quia huiuſmodi ſpecialis commiſſio ſatis de-
uoluit,ut tenent Domini deci.clxix.Si uigore.in no.& Ae-
82 gid.conclu.cclxxvj.ſi impetrauit,& deciſ.dcxxxviij. Si ali
qua cauſa,in antiquis, neque refert quòd citatus tunc cōſti
tuerit procuratorem ad cauſam huiuſmodi ſimpliciter, uel
limitate, uidelicet quatenus cauſa fuerit ad Romanam cu-
riam legitime deuoluta, quoniam limitatio huiuſmodi per
commiſſionem de ſpeciali mandato factam, uerificatur, &
procurator defendere tenetur,ut dictis deciſionibus, & cla-
rius deciſio.dclxviij. Sciēdum eſt quòd,&.dclxxx.dic quòd
ſi aliqua cauſa,in fine,& facit alia deciſ. dcxxxviij. ſi aliqua
cauſa,in princ.in antiq.et deciſ.xix. fuit dubitatum in no. &
83 Caſſad.deciſ.ſecunda,in fi.de procur.Et papa,ſi cauſæ ſunt
beneficiales,uel de maioribus,aut reſeruatis,ſiue cauta pro-
phana ardua,& magni momenti, maxime inter perſonas ec
cleſiaſticas, ſeu laicos iuriſdictioni ſuæ temporali ſubie-
ctos,præſertim cum alia pars ſe non ſperare iuſtitiæ com-
plementum conſequi poſſe in partibus, iurat, indiſtincte in
curia committere couſueuit. pro quo facit capi. ſtatutum.
uerſi.

uerſ.uel ſaltim.de reſcrip.lib.vj.c.ut circa. de elec.eo.lib.po nunt Imol.Abb.& Franc.in.c.Nicolao.col.pen.uerſ.ad unũ tamen aduerte.de appel.& deciſ.dominorum.xlij.ſi impetratur.in no.&.lxxix.nota quòd ubi quis impetrat.in antiq.

84 Septimo (& ultimo pro nunc) regula limitatur, ſi litigatores fuerunt in Romana curia præſentes, quia tunc altero ex ipſis litem mouente, dubitandum non eſt quin cauſa ſit in Romana curia tractanda, quia præſentia partium iſtuum uidelicet ut cauſa coram alio non pẽdens, dicatur eſſe in curia operatur, nec dubitatur de deuolutione, cum Roma ſit omnium communis patria.l. Roma. ff. ad nuncip. Ita conclud.Rot.deciſ.xix.& deciſi. xxj. ſub ti. de appel. in illis de Biſſign.& facit gl.in.c.j.in uerb.reſpondere,in fin.de appel.

85 lib.vj.Idcirco quotidie uidemus Papam cauſas actorum,ſiue reorũ,etiam ſecularium,in cura præſentiũ iudicibus eiuſdem curiæ indiſtincte committere,nec talibus competit ius reuocandi domum,ut per Hoſt.in.c.fin.extra de ſo.compe. quem ad propoſitum adducit,& ſequitur Rot. deciſ. dxcvj. dominus Vrbanus. & deciſ. dccccxxix. nota quòd ſi illi qui ſunt in curia.in ant.Et nota quòd ubi cauſa propter præſentiam partium in curia committitur, ſi antequam pars citetur receſſerit,non per hoc ſequitur quòd cauſa in cur.debeat remanere, quia tempus obtentæ commiſſionis inſpici non debet, ſed apprehenſio perſonæ, ut formaliter inquit Rota deciſ.ccclxxxij.Nota quòd ubi cauſa.eo.lib.

86 Ad præmiſſa erit etiam aduertendum, quia appellatio nõ deuoluit niſi id quod in iudicio deductum pendere reperitur.Vnde pone quòd in partibus(ſuſpenſo petitorio)in cauſa poſſeſſorij ad curiam appelletur,& cauſa appellationis huiuſmodi in eadem curia committatur,ſi talis iudex (non terminato aliter poſſeſſorio)ſuper petitorio pronuntiaret,ſententia ſua non ualeret, ex quo petitorium, ſuper quo pronũtiauit,non erat deuolutum.ita concluſit Rot. ut deciſ.ij.ſub ti.de cauſ.poſſ.& propr.in antiq.de Biſſig.& deciſ.cxxxj.In tentato,in no.& deciſ.ccccxxxvj.nota acto. in antiq.licet ſi cognouiſſet, & prius terminaſſet poſſeſſorium, idem iudex poſtea etiam ſuper petitorio cognoſcere poſſet quia in talem euentum (ne continentiæ cauſa diuidatur) etiam petitorium cenſeretur deuolutum, ut decla. Rot. deciſ.cij.nota quòd

quòd ubi,in antiq.& facit deciſ.vi.eo.lib.

88 Et(prout diximus)quando appellatur ad Papam, ſiue appellatio ſit iudicialis, ſiue extraiudicialis, ſeu a grauamine, ſeu a diffinitiua,ſiue bona,ſiue mala,uolente appellato, cauſa deuoluitur,non in uim appellationis, ſed in uim conſenſus,& appellans in termino hominis(ſi fuerit ſibi præfixus) ſiue iuris,tenetur coram iudice,quem appellat, comparere, alias termino elapſo, facta fide de appellatione huiuſmodi coram iudice ad quem,contra appellantem tanquan peremptorie citatum,ad inſtantiam ipſius appellati per audientiā contradictarum in Romana curia procedi conſueuit, ut eſt deciſ.dominorum.cccl xj.fuit dubitatū,& melius cccxliii.ſi committatur,in no. etiam quòd talis appellatio non fuiſſet ipſi appellato per appellantem intimata, quia quoad ipſum appellantem cauſa eſt deuoluta, ut declarat Rot. dcclxviij. Sciendum eſt quòd ſi in antiq. & Faſto. cauſ.iij.dub.xij.incip.quintum dubium.Aegid.conclu.ccxxxvi.in cauſa, & deciſ.ccccij.ſi actor.in no.Appellatus etiam ſi uoluerit habita notitia appellationis,ad curia poterit accedere, & exhibito inſtrumento appellationis, obtinere cauſam huiuſmodi ad partes remittit,uel abſque alia citatione in uim talis appellationis contra appellantem,per audientiam procedere, ut dicta deciſ.cccxliij.& deciſ.xxxviij.fuit dubitatum. & lxix. actore.ubi datur modus procedendi.in no. Vel ſi reperiretur cauſa appellationis huiuſmodi in cur. commiſſa etiam quòd commiſſio fuiſſet per falſum procuratorem appellantis nomine impetrata, nec per eundem appellantem modo aliquo ratificata,eandem tamen cauſam taliter commiſſam idē appellatus proſequi poterit,ut tenet Ro.deciſ.ccccxxx. fuit dubitatum.in no.& ponit Io.Mil.in uerbo citari poteſt.

Intellige tamē dummodo appellatus, intra annum a die appellationis interpoſitæ,ad Ro.cu.accederet, & cauſam talis appellationis proſequi uellet, ſecundum Rot. deciſio. ccccl xxxvij.ſi appellatus.uel ſecundum Aegid. hoc quandocunque poterit,ut conclu.dlx.concluſio quòd ſit a cauſa.

Intellige etiam quando appellationi huiuſmodi puta iudiciali fuiſſet per iudicem delatum,alias ſi nec a parte, nec a iudice fuiſſet acceptata, non uideretur cauſa huiuſmodi ad curiā delata,ſed ſi appellans uellet cauſam in partibus committi,

mitti,etiam inuito ipſo appellato, hoc facere poſſet, per.c. interpoſita.§.i.de appel.uides ergo qualiter reſpectu ipſius appellantis cauſa dicitur deuoluta,& contra eum per euidentiam procedi poſſit.

89 Quòd uero ad ipſam partem appellatam,ut cauſa deuoluatur, & contra ipſam non comparentem per audientiam contradictarum procedi poſſit, quando appellatio non fuit ab ipſo iudice,neque à parte approbata,requiritur quòd formiter appelletur,id eſt in ſcriptis,intra decem dies ad iudicem competentem,expreſſa cauſa probabili,ac etiam quòd apoſtoli petantur,& ipſi parti appellatio huiuſmodi legitime intimetur,ut in c.cordi.in princip.iuncto.c.concertationi.& c.Romana.in princip.cum ſequen.de appel.in vi.c.dilecti filii.eodem titu.cle.cauſam.de elect.Alias quantumcunque ad Papam fuiſſet interpoſita,non deuolueret,nec alium iuris effectum operaretur.c.quamuis.& c.cupientes. ubi glo. in uerb.appellatio.de electio.in vi.& c.in primo.in uerb.deuoluta.de ſupplen.negli.prælat.eodem lib.tenent domini de ciſ.ccclxxxv.ſi appelletur.& cccexii.ſi appelletur manifeſte friuole.in no.

Et ſi appellatio(ut dixit)fuerit legitima,debet etiam legitime intimari:uidelicet quòd appellatio, quæ intimatur ſit in publica forma,id eſt talis, ut ei poſſit ueriſimiliter credi, & probabiliter adhiberi fides,ut per Rot.deciſ.clxviii. Si in cauſa,in no.& text.in d.clemen.cauſam.& ſi pars appellans fuerit procurator,quòd fiat fides de mandato,ſecundum Aegi.cōclu.lviii.cum ſequen.& ccxlix.& ccxxxvii.licet ſi procurator huiuſmodi non appellaſſet, ſed ſolum uti procurator appellationem intimaſſet, fidem de mandato ſuo facere non teneretur,ſecundum eundem Aeged.dlxxxi. licet. & Faſtol.cauſ.xv.dubio.xxxv.in fi.& Rot.ccxxviii.uoluerunt.in no. Item ſi appellatus, ſeu procurator illius haberi non poterit,quòd huiuſmodi intimatio fiat in eccleſia, ſcilicet parochiali & curata de qua agitur,non autem in beneficio ſimplici,& non curato,ex quo in eo reſidere quis non tenetur,ut per Rot.deciſ.ccclxix.& deciſ.lxxxii.in cauſa beneficiali.& ccxxviii.ubi additio,in no.

90 Item ſi appellatio in Romana curia repræſentari,debedit ſi ſumus in cauſa graui,ut puta Epiſcopatuum, monaſteriorum

rum,aut ſimilium dignitatum,ad hoc ut cauſa ad curiam dicatur deuoluta,in ualuis palatij domini noſtri Papæ coram notario & teſtibus intimari,& repræſentari debebit, in reliquis uero cauſis ſatisfuerit quod repræſentetur in audientia contradictarũ, uel ſi appellatio fuerit in eadem curia interpoſita,repræſentabitur Cancellaria Apoſtolica, uel eius regenti & officialibus,ut magiſtraliter docet Rot. dcxc.dic quòd dominus Petrus,in antiq. alias appellatio non afficeret,ut deciſ.iiij.& deciſ.dcclxviij.ſciendum eſt.eo.lib.& uide Biſſig.in tit.de app.deciſ.xvij.nunquid.

91 Sed ſi appellatio legitima,& legitime intimata,uel ſaltem à iudice,aut ab ipſa parte cõprobata extiterit,ſi pars appellata non compareret, contra ipſum tanquam contumacem per audientiam contradictarũ procedi poſſet,per tex.in ca. ueniens.ubi glo.& ſcrib.de renun.& in cap.ſæpe.& cap.cordi.in uerſi fin.de app.in vj.c.1.& cap.cupientes,de elec. ponit Rot.deciſ.cxxxij. Appellans in no.

Et ſi ante appellationem,in negotio principali lis fuerit conteſtata,poterit ad abſolutionem , uel condemnationem etiam in ipſo negotio principali procedi, lite ulterius nõ cõteſtata.c.ꝑ tuas,de appel.Rot.deciſ.viij.in no.& dec.ccvij. nota ꝙ ſeruat audientia.&.cxliiij.in antiq.

Vel ſi lis non foret conteſtata, & natura cauſæ litiſconteſtationem expoſcat, procedetur ad abſolutionem ab impetitis,ac expenſarum condemnationem,ut inc .Nicolao, de appel.& declarat Rot.deci.xxxviij.fuit dubitatum,ubi additio in no.& uide in cap.interpoſita.§.ſi.extra eo.tit.

92 Et nota ꝙ interpoſita appellatione ad Papam, ſi interim antequam repræſentetur,moriaẽ, cauſa nihilominus ad eius ſucceſſorem deuoluitur,ita concludit Rot. deciſ.ccclxxiiij. utrum appellatio,in antiq.& Biſſig.concluſ.xiij. de appel. & partes, etiam ſede ſic uacante, comparere tenentur. alias cõtumaces reputari poſſent,ut uidetur text.in cle.ne romani,in fi.de elect.cum ibi not.

93 Poſſes inſuper de iuriſdictione ratione cauſæ limitata, exemplum ponere,ut puta quòd iudex in cauſa propria iudicaſſet,& intellige cauſam propriam ſecundum cuius commodum ,& incommodum ad ipſum principaliter ſpectaret, iuxta text.in l.i.§.proprium.ff.quan,appel.ſit. Canonizata, in.§.

in.§.biduum,uerſi.propriam.ii.q.vi. Ex quo enim quis naturaliter ſibi ipſi imperare,nec prohibere poteſt,ac inter iu-
94 dicantem , & eum qui iudicatur differentia conſtitui debet, propterea ſententia in propria cauſa dicta inualida conſueuit reputari,per l.pen.ff.de arbit.iuncto text.in l.fi.(ubi non poteſt quis ſe iudicem deputare).ff.de offic. præto.& argu. in cap.fi.de inſtit.

Etquia iniquum foret aliquem ſuæ rei iudicem fieri. l.Iulianus.ff.de iud.l.i.§.i.ff.quor. legato.c.i.&.ii.iiii.q.iiii. cum aliis,de quibus per Alexan.conſil.xi.iuxta princ.col.iii. uer. reſpondeo.i.lib.i. Vnde generaliter prohibitum fuit,ne quis in ſua cauſa ius dicat , ut in.C.ne quis in ſua cauſa &c. quæ uerba cũ negatiua ſint,& negatiue concepta reſiſtunt actui, & tollunt omnem potentiam,ut per glo.in l.i.in gl.magna, in fi.C.de fideiuſ.dotis dent. quam ſingularem uocat Alex. in l.ſi conſtante.§.quoties.col.iii.ff.ſolu.matr. & propterea ſententia ab huiuſmodi iudice omni iuriſdictione , & poteſtate carent prolata,erit nulla & executioni non demandabitur.l.ſed & ſi ſeruum.§.ſed & ſi quis iudex.ff.de arbit. & tenuit Ant.de But.in cap.dilecti.de app.& Hoſt.in ſumma, de Iud.§.quæ ſint.uer. in cauſa propria, & Abb.in cap.cum ueniſſent,ubi etiam ponit quid in non recognoſcente ſuperiorem,uel quid de cauſa eccleſiæ ſuæ,de iud.& in c.cum dilecta,num.xix.de confirma.util.uel inutil.& in cap. ex parte,ubi do.de uerbo. ſigni. & Bald. in d.l.unic.ne quis in ſua cau.iud.& Alex.conſil.i.col.iii.lib.iii.& deciſ.Neap. ut Capi.deciſ.cxxiiii.in cauſa domini,in princ.

Contrariũ tamen, uidelicet quòd ſententia in cauſa propria lata (ſi non opponitur) teneat, uidetur ſenſiſſe Alberi. Fulg.Pau.de caſt. & Alex. in l.qui iuriſdictioni.ff.de iuriſdi. om.iudi.& Fely.in cap.cauſam quæ,in vii.fallen.de offi.de-
95 leg.ponderantes illud uerbum non debet,poſitum in d.l.iuriſdictioni, quaſi ꝙ iudex non debeat ex honeſtate, non aũt ex neceſsitate,nã ſi quid fit,quod fieri non debebat, ipſo tñ
96 iure tenet,ſecundum Fede.in conſi. ccxxiii.factum tale, dũ uoluit quòd ſi Guardianus fratrum minorũ executor teſtamẽtarius deputatus,acceptet,& exequat,ualeat, executio, licet acceptare ex honeſtate non debuiſſet,quoniam in tali caſu non procedit regula.l.non dubium.C.de legib.& pro

quo

quo allegant no.per Ioan.and.in.c. ſicuti,ne cler.uel mona., & Fede.ſequutus eſt Roma.cõſil. ccccix. omnipotẽtis &c. quoad primum,& Fely. in.c.decernimus.in.i.colum.de iud. quamuis Bald.uideatur cõtrarium ſenſiſſe,in conſil.cccxiij. alias.ccxciij.in quinta parte.uolens quòd ſententia arbitramentalis lata a fratre minorum, qui non poteſt in arbitrum eligi ,ppter clem. exiu. de paradiſo, ipſos ſecularibus negotijs implicari prohibentem,non teneat,quod etiam uidetur ſentire Alex.conſi.lvij.col.penul.lib.ij. & uerius quidem uidetur,ſententiam in propria cauſa dictam nõ tenere ob legis reſiſtentiam,per iura,& rationes primo adductas.

97 Sed ſi diceretur in cauſa ſuorum, ex quo non militant in omnibus eædem rationes, nec ita enixe a lege ,phibitum reperitur,ac imputandum ſit parti,quæ de hoc opponere non curauit,ipſo iure tenebit,per tex. in.l.quinetiam.ff.de arb. & in.l.priuatis.ff.de iudi.& in hoc procedant iura ſecundæ opinionis. Nunquid autem ſententiam dicere quis poſſit in cauſa ſui familiaris,uide Fely.in.c.cauſam quæ.colum.i.ubi ponit pro regula quòd non , quam octo modis limitat , extra de officio delega.

Quilibet tamen poteſt aliquam differentiam ex conuentione, ſeu alias ſibi ipſi remiſſam declarare.l.ſi libertus.ff.de ope.liber.l.ſi lege.in princ.ff.loca.cum alijs latiſſime poſitis per Alex.conſil.xlvij.circa prin.col.ij. lib.i & cõſil.xxxvij. uiſo.col.penul. lib.ij. & eſt communis opinio, ut per eundẽ Alex.conſil.lxvij.uiſo.ij.col.uerſi.faciunt not.lib.ij.& Fely. in.c.ſi diligenti.col.iij.uerſi.alius caſus,de foro compe. Si tamen quis non poſſet aliter ius ſuum conſequi , eo caſu liceret ſibi ipſi ius dicere.arg.l.ait prætor.§.ſi creditor.ff.de his, quæ in frau.cred.&.c.i.xxiiij.q.ij. tenet glo.in cap. ius naturale,diſtin.prima,ponit Alexan.conſil.cxxxv.circa prin. colum.ij.uerſicu.pro hoc,lib.i.& Deci. conſil.cccc. uiſo.colũ. ij.in fine,lib.iij.

Reliquos caſus in quibus licet ſibi ius dicere , uide in Spec. in titulo de aduoc.§.i.uerſi.qui uult propria author.& Bald. in capitulo primo.§.primo,de pacæ Conſtan.& docto. in.l. extat.ff.quod met.cau.

98 Siue ponas exemplum de iuriſdictione ratione cauſarũ limitata,ſi iudex ordinarius in aliqua ex cauſis ſpecialiter te-

di apoſtolicæ in ſignum ſupremæ dignitatis reſeruatis, iudicaſſet, quæ plures ſunt, ut notantur per ordinem in ſumma Hoſt. in titu. de officio leg. §. quid pertinet, colum. ij. & glo. in capitulo primo in uerb. pertineat, de tranſlatio. Epiſco. & in capitulo ſicut unire, de exib. prælat. gloſſ. magiſtralis in capitulo quod tranſlationem, de offic. leg. Bald. in l. prima. C. de iur. aureo. annul. & in l. ſcripta C. de precib. Imp. offe. latiſſime Specu. in titu. de offic. leg. §. nunc oſtendendum, in

99 principio, cum ſequen. colum. Nam cũ tales ſint iuriſdictiõni Papæ ſpecialiter a iure reſeruatæ, alius præter ipſum, ſine eius licentia ſe intromittere non debet. Et ſi ſecus facit, ex defectu ſuæ poteſtatis inutile eſt, ut tenet Hoſtien. in ſumma, in titulo de ſentent. §. quis debeat. uerſiculo Ratione rei & gloſſ. in uerb. legationis. c. i. de offi. leg. Prout nec ualeret ſtatutum, ſiue pactum ſuper principi reſeruatis, ut inquit Bartol. quem cæteri ſequuntur in. l. omnes populi, in iii. quæſtione. iiii. quæſtionis principalis, in fi. de iuſt. & iur. cum ibi adducti. Minus etiam in cauſis huiuſmodi principi reſeruatis partium prorogatio aliquid operatur, ut docet Bal. in dicta. l. prima. C. de iur. aur. annul. & tenuit Anto. de But. in capitulo per uenerabilem, columna quarta, uerſiculo ſecundo actus legitimati, & ibidem Abbas columna tertia, & ſexta, extra qui fil. ſint. legiti. & idem Ant. in. c. p. & g. columna penultima, de offic. delegat. prout refert, & ſequitur Deci. conſilio. dcvii. accurate, columna finali, numero 12. libro quarto cum ſimilibus.

In præmiſſis itaq;, & cõpluribus alijs ſimilib. contingere poterit, ꝙ poteſtas ipſius iudicis ordinarij ratione cauſarum limitetur, & ſi de illis cognouerit, aut ſententiam dixerit, ꝙ ſit nullus roboris, & momenti, ut audiuiſti, &c.

100 RATIONE autem ipſorum litigatorum ordinaria iuriſdictio erit incompetens, puta ſi iudex contra perſonam alterius territorij, uel prouinciæ ſententiam tuliſſet, ex quo præſes prouinciæ in homines prouinciæ ſuæ tantum imperium habet, non in extraneos. l. præſes prouinciæ. ff. de offi. præſid. l. qui neque. C. qui dare tuto. poſ. l. ſecunda. C. de officio præfect. urba. dummodo tales, ratione contractus, uel quaſi, ſeu delicti, uel quaſi, aut rei, ſeu poſſeſſionis de qua ageretur, ipſius forum ſortiri non fuerunt, uel per pa-

ctum,aut ſubmiſſionem,uel alias tacite, uel expreſſe in iuriſdictionem ſuam conſenſiſſet,iuxta not.in l.hæres abſens, ubi gloſſ.in uerbo,debebit, enumerans modos forum ſortiendi.ff.de iudi.& text. cum gloſſ.& ſcrib.in capitulo finali,de foro competent.Rot.deciſio.cccclxiiii.ſi quæritur, in no.latiſſime per Specul.in titu.de comp. iudi.adi.§.j.& dicemus infra.

101 Vel cum eſſet iudex ſecularis,inter clericos, cōtra quos nulla ſibi penitus competebat iuriſdictio,iudicaſſet, nam ipſi ab huiuſmodi iuriſdictione etiam iure Diuino penitus ſunt exempti,per textum in capitulo ſi Imperator,ubi glo. xcvi. diſtinctione,per Innocen.Hoſtien Ioan.Andr.Panor.Fely. & alios,in capitulo ſecundo, de maiorit.& obedien. ponit Roma.ſing.ccccxiiii.Sed an poteſt Papa.& Alexan.conſilio octauo uidetur,libro primo,& conſi.cxlix.in cauſa,libro ſexto,& Deci.conſilio.cl.columna ſecunda,uerſi.ſed tamen prædictis,ubi dicit hoc etiam procedere in clericis in minoribus ordinibus conſtitutis, & non ſolum in contentioſa, quinimo etiam in uoluntaria iuriſdictione, per text.in clementina ne Romani.§.porro de elect & in conſil.ccxli.ſcripſi.libro ſecundo,ubi conſuluit iudicem ſecularem non potuiſſe condemnare in expenſis clericum, qui paſſus fuit ſe condemnari,& nunquam oppoſuit de clericatu, quamuis ſi non fuiſſet iudex ſecularis, debuiſſet ipſum condemnare, per capitulo exceptionem,cum ibi not.de excep. cum aliis, de quibus ibi,& in conſilio ult. ubi etiam in materia noſtra notanter loquitur. Proceſſus itaq;,& ſententiæ per tales iudices latæ ipſo iure,ex defectu poteſtatis illorum nullæ exiſtimantur,ut eſt tex.in capitu.Aduerſus.§.quia uero. de immunit.eccl.c.at ſi clerici,de iud.capitu.ſeculares,de fo. cōp. in vi.cum aliis.de quibus ſupra diximus.

Licet quādoque ex aliquibus rationabilibus cauſis etiam ſeculares iudices de cauſis, & perſonis clericorum, abſque metu cenſurarum cognoſcere poſſint,de quibus per gloſ.in c.principes.xxiii.quæſtione.v.Specula.in titu.de comp.iudi.adi.§.i.ii.col.& latiſſime Stepha.Aufre.in addit.ad repetitionem.clementi.i.de offic.ord.poſt Boniconcium filium Ioan.And.& Bernardnm Laurentii,in eorum libellis, quos ſuper hoc ediderunt.

M 2 102 Vel

102 Vel ſi eſſet iudex deputatus ad certum genus hominum, & iudicaſſet in homines nõ ſui generis, exemplum patet in l.j.C.de officio magiſ.milit.& l.ſecunda.C.ſi a non compe. iudic.& l.prima.C.de peda.iudic.

103 Et ſicut in Romana curia antiquitus erat auditor cameræ Apoſtolicæ qui ſolummodo in curiales poteſtate ſuam exercebat,ſecundum Rot.dccxxviij. nota quòd auditor.in anti.& Aegid.conclu.ccx.in cauſa.& dviii.quod auditor, & dv.in cauſa.cum ſimil.

104 Aut quòd perſona,contra quam proceſſum fuit,ratione alicuius præcedentis adminiſtrationis,uel dignitatis,aut officij,quod exercuiſſet,uel exerceret,ſub ſimili iudice conueniri nõ potuiſſet,ut patet exemplum in l.ſi. C.ubi ſenat. uel clariſſ.circa medium illius legis,ubi perſonæ illuſtres,de quibus ibi coram alio,quàm principe,uel eius ſpeciali delegato conueniri,aut condemnari non poſſunt.

105 Vel prout ſunt ii,qui in aliqua ciuitate legationis munere funguntur,uel qui ob aliquam publicam cauſam in aliquo loco reperiuntur,quibus uolentibus,& petentibus,priuilegium iuris reuocandi domum,ne ab officio ſuſcepti muneris abducantur,competit,ut in l.ij.§.legatis,uſque in fine, & l.ſi quis in legatione.l.non aliter in eos, cum quatuor ſequentibus legibus.ff.de iud.§.ſi uero Epiſcopi, ubi gloſſ. in uerb.ſi uero,in auth.de ſanct.Epiſcop.c.fina.de fo.compe.c. propoſuit,de dilat.eſt decif.dominorum. clxxxvj.not.quòd illi,& Rot.dec.dccccxxix.nota quòd ſi illi,ubi ponit hoc nõ procedere in curia Romana,in antiq.

Debent tamen taliter priuilegiati priuilegium ſuum allegare,ſi illo uti uolunt,alias proceſſus non eſſet nullus, ut in dicto capitulo fin.ibi,quam ſi tunc allegaſſet,&c.de fo. compe.& l.ſi quis ex aliena.ff.de iudi.l.ij.ff.ſi quis cautio.& caſu quo tunc procederetur, poſſet etiam appellare, ut.l.i.C.de app.&.c.ex parte,eo.tit.cum ſimil.

106 Vel pone quòd ſententia, aut proceſſus eſſent fabricati contra perſonam,non tantum ſuæ,quinimo nec alterius uiuentis iudicis iuriſdictioni,& poteſtati ſuppoſita, puta contra aliquem defunctum, & tunc in rerum natura amplius non exiſtétem:in quo nullus actus concipi,uel ſuſtineri poteſt, per tex. & ibi do.in l.in ſuum.§.ſi.ff.de re iud.l.Paulus. ff.quæ

ff.quæ ſenten.ſine appe.reſcind.l.de qua re.§.fin.ff.de iud.re net deciſ.Neap.ut per Capi.deci.j.col.vii. num.xxvi.Etiam quòd actus,ſeu ſententia in eius fauorem cōciperetur,quia nihilominus non ualeret.l.eius qui in prouincia.uerſ. quòd ſi ſtipulator.ff.ſi cer.pe.per quem tex.hoc tenuit ibi Paulus Ale.& Iaſ.ff.ſi cert.pet.& Bart.Paul.Ale.in.d.l.in ſumma.§. fin.niſi fauor,& utilitas Eccleſiæ concurrerent, ſecūdū Bal. in.l.unica.§.in principio.C.de Cadu.tollen.uel niſi procurator ad illam cauſam conſtitutus ante mortem fuiſſet litem conteſtatus,uel dominus de iudicatum ſoluendo ſatiſdediſſet,præſente & non contradicente ipſo procuratore, his caſibus ſententia in fauorem, uel contra defunctum ferri poterit,dummodo in perſonam procuratoris formetur & concipiatur.l. Nulla. & ibi doctrina Bald.C. de procur.l. defunctus.ff.eo.ponit idem Bald.in l.prima.uerſi. quæro mortuo C.de ſentent.& Abbas in capitulo mandato.ſecunda columna.de procura.Ioannes Millis,in uerbo, ſententia lata contra definitum.& Caſſad.deciſione ſecunda,numero.11.de appellation.

107 Ratione loci poteſtas iudicis ordinarii limitabitur, & incompetens eſſe poterit, ſi extra territorium ſuum conſtitutus ſententiam tulerit, quia cum iuriſdictio inhæreat perſonæ in loco duntaxat, ideſt territorio exiſtente, quandocunque extra territorium iudex fuerit, habebitur pro priuato. ut.l.tertia,de offic.præſ.&.l.obſeruare.§. ingreſſus.ff.de officio proconſu.Ideo ſibi extra territorium ius dicenti impune poterit non pareri.l.finali.ff de iuriſdict. omnium iudicum.l.Duum uirum.C.de decurio. libro decimo, capitulo,ut animarum,in fine,de conſtitu.libro ſexto, capitulo penultimo,de offic uica.quoniam(ut dixi) tunc priuatus eſt,ut in dicta.l.tertia.ff.de offic.præſ.& not. in l.ſi pupillus.§.territorium,de uerb.ſignifi.& in l.prima.§.initio, &.l. fi.ff.de offic præfec.urb.

108 Idem ſi fuiſſet in territorio,ſed in loco exempto, capitulo cum epiſcopus, ubi gloſſ.in uerbo non exempt.de offic. ordi.in ſexto.ubi Dominic.in quarto nota.dicit locū exemptum intra diocœeſ. quo ad iuriſdictionem per ordinarium exercendam,loco extra territorium æquiparari, & idem uoluerunt Ioan.And.& Dominic.in capitulo ſecūdo, de con-

ſtitu.eod.lib.dicentes ſtatutum Epiſcopi non ligare delinquentem extra diocœſim,ſeu in illa,ſed in loco exẽpto cõſtitutum,idem tenet idem Domi.in cap.j.§.fi.columna fin. de priuileg.libro ſexto alleg.gloſſ.in clemen. prima, in uerbo, aut aliqua.de foro compe.prout refert,& ſequitur Iaſ. in l.fina.ff.de iuſt.& iur.

109 Idcirco ſi iudex ſecularis in eccleſia,in territorio ſuo exiſtente ſententiam protuliſſet,non ualeret,capitulo decet.§. omnes ordinarij,de immunita.eccle.in ſexto, ubi gl. quam valde extollit Abbas in capitulo qua fronte.in j.no. de appel.& facit text.in capitulo primo de immu.eccleſia. dummodo ſententia,ſeu actus nõ foret actus piùs, puta datio tutoris,quia tunc ſuſtineretur,ut conſuluit Signo.de Homo. conſil.trigeſimoſecundo,datus eſt iurator.& Ange.Peruſinus,in l.iuſiurandum, & ad pecunias.§.ſi de qualitate.ff.de iureiur.quos referendo ſequitur Iaſ.in l.prima.§.primo columna prima.ff.de ferijs.Si uero iudex foret eccleſiaſticus utique geſta ualerent,per text.in dicto capitulo decet.§.final.& tenet Abb.in d.capitulo qua fronte, & per eũdem in capitulo fina.nume.18.de ferijs,& Bal.in l.nemo martyres. C.de ſacroſan.eccleſ.Præmiſſa intelligas de actibus contẽtioſis,non uoluntarijs,nam tales iudex ordinarius extra territorium exiſtẽs explicare poterit,ut puta manumittere, beneficia,ſeu priuilegia conferre,præſentatos inſtituere,& ſimilia,ut uolunt doct.in l.ſecunda.ff.de officio proconſul.& leg.Et Canoniſtæ in c.Nouit.de offic.leg.reaſſumpſit Boe. deciſ.xxx.ubi plura alleg.

110 Siue quòd iudex extra locum maiorum,ubi ius reddi cõſueuerat,ius dixerit,quia tunc uidetur id,quod geſtum eſt extra locum illum,non ualere.l.cum ſententiam.C.de ſen.

111 l.fina.ubi pleniſſime ſcrib.de iuſt.& iur. Nam quando iudex ordinarius habet locum certum,aut ſolitũ, & antiquũ, in eo ius dicere debet,& ſi non habuerit, illum in qualibet ſui territorij parte,dũmodo locus ſit honeſtus , & partibus tutus,deputare poteſt,capitulo nouit,de officio deleg. capitulo cum Epiſcopus,de of.ordi.in ſexto iũcta l.ſi cũ dies. §.arbiter.ff.de arb. Et ubi cœptum fuerit iudicium, ibi finiri debebit.l.ubi cœptum.ff.de iudi.niſi ex aliqua rationabili cauſa ſe ad alium locum transferre iudicanti uiſum fuerit

rit,quo caſu poterit locum ſolitum mutare, ut dicit Alberi. de Roſ. in dicta.l.cum ſententiam, & in.l.prima.C.de ſenten.& breui.reci.Specula.in titulo de ſenten.§.iuſta.in uerbo,quid ſi pronunciat in alta turri, & uidetur text. in dicto capitulo cum Epiſcopus, ubi Petrus de Ancharano, & Geminianus,dixerunt locum maiorum in iudice ordinario eſſe omnem locum exiſtentem intra territorium, ſi modo contraria conſuetudo non obſtet, ut per gloſſ. in authentica. de teſt. in uerbo,apud eundem,in.§.multæ, de quo latius dicemus infra.

112 RATIONE temporis iudex ordinarius incompetens eſſe poterit,ac ſua iuriſdictio limitata, ut puta quòd iudex ſententiam dixiſſet tempore quo iam finierat magiſtratus, quaſi anno iam decurſo, iuxta tex.in.l.pars literarum.ff.de iud.&.l.Publius.in princ.ff.de condi.& demon.

Eo nanque tempore quo priuatus eſt, quicquam facere non poteſt.l.eum qui.ff.de iuriſdictione omnium iudicum, & argu.l.ſi cui.§.tandiu.ff.ex quibus cau.maio.&.l.prima,in fine.C. de arbi.l.ſi cum dies §.ſi intra diem.l.non diſtinguemus.§.die ff.eodem titu.

Verũtamen ſi fuerit rector, aut præſes unius prouinciæ, etiam quòd tempus officio ſuo præſtitutum præterierit, ne tamen prouincia ſine iudice relinquatur, ſed adſit per quem negotia prouincialium expediri poſſint, et ſi tempus officij finitum ſit, non tamen dicitur finitum officium. donec eius ſucceſſor aduenerit, & ipſe de aduentu huiuſmodi certificatus ſit,iuxta textum in.l.obſeruare.§.antequam, de officio proconſul.

113 Nam per duos dies antequam ſucceſſor ingrediat̃ prouinciã,uetus magiſtratus ius dicere poteſt,per text.in auth. de adminiſtra.§.finali.&.l.meminiſſe,de offic. ꝓconſul.&.l. unica.ff.de officio præfec. auguſt. Quinimo ab eo geſta indifferenter antequam ſciat ſucceſſorem adueniſſe,rata habebunt.l.ſi forte.ff.de officio præſid. & uidetur text. in.l. unica.§.adminiſtrationem.C.ut omnes iudic. tam ciuil. quàm crimi.per quem text. ita dicit Guid.Pap.quæſtione. ccccc j. Vacante, ponunt ſcriben. in.l.cum qui.& aliquid per Fely. in cap.conſuluit,columna.iij.uerſic. gloſſ.in uerbo exequi, de offic.deleg.& facit text.in.l.uenditor.§.fina.ubi glo.ff.de

iudi. ponens quòd iudices a primo præſide dati durabunt etiam in tẽpus ſucceſſoris, & poterunt ad cauſas corã ipſis cœptas expediendum, ab eodem ſucceſſore cogi.

114 Vel pone quòd iudex ſententiam tulerit, tempore quo non erat amplius iudex eo quia ſemel in cauſa illa ſententiã tulerat, & quaſi functus officio ſuo deſierat eſſe iudex, nam ubi iudex ſiue ordinarius, ſiue delegatus, ſeu arbiter, rite, & recte procedens, ſemel diffinitiue, uel etiam ſuper incompetentia, aut alio modo uim diffinitiuæ habente, uel propter quod deſinat eius officium, condemnando, uel abſoluendo, aut quicquam aliud ſtatuendo, uel declarando, ſententiam dixerit, incontinenti, habita huiuſmodi ſententia pro abſoluta, eius poteſtas expirat, ac officium, & authoritas ceſſant, ideoque nec ſententiam prius dictam reuocare corrigereuel ſub quouis etiam erroris prætextu emendare regulariter poterit, ut de ordinario eſt tex. in. l. iudex. poſtea quàm. & l. quod iuſſit. & l. acta. §. de amplianda & l. cũ quærebatur. ff. de re iudicata. l. prima. §. final. ff. de quæſt. l. diui fratres. l. moris. §. iſte. ff. de pœn. & l. poſt ſententiam. C. de ſenten. l. ſecunda. C. de ſenten. ex breui. recit. & l. j. C. ſententiã reſcindi non poſſ. cum ſimil.

De arbitro eſt text. in. l. dicere cum duabus ſequen. legibus ff. de arbit. De iudice delegato habetur in capitulo in literis, capitulo ſignificantibus, capitulo cum ſuper, capitulo uenerabili, in fin. de offic. delega. capitulo Iudex. ab Apoſtolica, in fin. eo. ti. lib. vi.

in 96. fallit Quæ tamen fallunt in principe, qui poſt ſententiam quãtumcunque diffinitiuam remanet iudex, & quicquid faciendum putauerit, facere poteſt, ut. l. prima. §. fina. ff. de quæſt. & dicta. l. moris, & l. diui fratres. Fallit etiam in ordinario, qui nulliter proceſſit, & ſentẽtiam dixit, nam illa ueluti nulla poſthabita de nouo cognoſcere poterit. l. prima, in fin. C. de ſentent. l. accuſatoribus. C. de accuſa. l. ſi præſes. C. quo modo, & quando, uel ſi coram eo aduerſus ſenetntiam per eum dictam reſtitutio in integrum peteretur, ut. l. in cauſa. §. fin. ff. de minor.

Fallit etiam in arbitro, & delegato, qui formam mandati & compromiſſi non ſeruarunt, quo caſu non uidetur officio ſuo functi. l. dicere. in fi. ff. de arbi. & alias dixi.

Reliquos

Reliquos caſus in quibus poteſt ſententiam iudex retineat poteſtatem immutandi, declarandi, interpretandi, reuocandi, uel diffinitiue ſeu interlocutorie pronuntiandi ultra doctores in locis ſupra adductis. uide Hoſtien. in ſumma in tit. de ſenten. §.quot ſunt eius ſpecies. col.ii.in fine. & in.§. qualis.in prin.& glo.in.d.l.i.C.ſenten.reſcin.non poſſ.Guiliel.de Cun.in.l.qui arbiter.ff.de arbi. ubi dicit quod recitata ſententia incontinenti deſinit eſſe iudex, præterquam in acceſſorijs, ut puta expenſarum, per.l. Paulus. de iudi. cum pluribus adductis per Alex.conſi.xc.fere omnis. lib.i.& conſi.clxxx.lib.iii. Dec.conſi.xliii.col.ii. nu.3.latiſſime ponit regulam,& Fallentias in huiuſmodi materia. Fely.in.c.qualiter,& quando, el.i.extra de accuſat.col.iiii.ubi docte & copioſe (eius more ſolito) differit, poſt Imol.Roma. Alex. & alios in.l.quod iuſſit.ff de re iud.& in l. iudex, poſteaquam. eod.ti.late etiam ponit Vital. in tract. clauſ. ſuper clauſula, non errore ducti in.vi.ſed an iudex.& Ant.Capicius in deci. Neapo.deciſ i.col.vi.uol. iii.uideamus.

115 Potes etiam exemplum ponere, ſi iudex ſententiam tuliſſet inſtantia perempta, uidelicet poſt terminũ a lege communi, ſiue ſtatuto, aut reſcripto ipſi ius dicenti, ac ſuæ iuriſdictioni præfixum. Nam tu ſcis quòd de iure communi, ne lites fiant immortales, generaliter ſtatutum eſſe, quaſcunq; cauſas criminales. uidelicet intra biennium, & ciuiles intra triennium, a die litis conteſtate numerandos, terminari debere l.properandum.in prin.C.de Iud.& tot.tit.ut infr.cer. temp.cri.quæſtion.terminen.& dicto termino decurſo, inſtantia dicitur perempta, & pereũt omnia inſimul acta litis ordinaria, remanentibus deciſoriis. iuxta. l.ii.cum ibi not.ff. iudic.ſol.cum aliis:de quibus per Alex.conſi.l viii.uiſa lib.ii. &conſi.ccix.in cauſa, poſt prin.lib.vii.

Vnde termino huiuſmodi inſtantiæ effluxo, ſi fertur ſententia, eſt ipſo iure nulla, ut communiter notant docto. in d.l.properandum. in prin. & de communi opinione atteſtatur Iaſ.in.§.rurſus.uerſic.quid autem ſi reſtitutio fuerit conteſta.inſtituti.de actio. Idem atteſtatur Pau. de caſt. conſil. clxxxiiii.uidetur dicendum.col.i.uerſi.quinto & ultimo. in prima parte,& Fely in c.de cauſis.col.fi.uer.cõcluſio ſic ubi dicit iſtam concluſionem ibidem doctores omnes tenere,

de

de offi.deleg.& ponit Alex.conſil.cxxxvj.in cau.in prin.cũ conſi.ſeq.in prin.lib.ij.& cõſi.clxvj.in cauſa,in prin.lib.vj.

Quod procedit etiam ſi inſtantia huiuſmodi foret per ſtatutum, uel etiam legem cõmunem diminuta & abbreuiata, prout eſt in cauſa appellationis, pro qua expedienda datur annus, & ex cauſa biennium: ut in.c.Romana. de appellatio. & in clemen.ſicut,eodem titu. & authen.ei qui. C.de tempo. appella. quo tempore fatali decurſo inſtantia
116 huiuſmodi cauſæ perimitur,& ſentẽtia ex poſt ſuper negotio principali lata,eſt ipſo iure nulla.cle.pen.de appel.tenet Rot.deciſ.dciiij.dic quod ſi appellatio.in anti.& Alex.cõſi. lxiiij.uiſo.lib.vj.& conſi.lix.col.iij.lib.iiij.& conſil.lxxix.in princ.lib.vij.de quo tamen uidetur dubitaſſe Aegid.conclu. ccvij.auditor.ſed ipſe loquitur in diuerſis terminis,& quòd ſentẽtia in caſu noſtro,ſit nulla,ex defectu poteſtatis, uidetur eſſe ex eo, quòd inſtantia cenſetur cauſæ & iuriſdictioni præfixa,ut ſentit Bald. in.d.l.properandum.in.ij.colũ. Et propterea conſueuit adhiberi cautela,ne inſtantia effugiat, ut acta exhibeantur coram iudice appellationis, & illis exhibitis idem iudex interpelletur pro expeditione,nam facta ſi
117 mihi proteſtatiõne iudex quaſi negligens conſtituitur,& in præiudicium partis tempus non currit, ut in authen. Item ſi.C.de temp.appel.& põnit Pau.dẽ Caſt. conſi.clxxxiiij.uidetur.col.ſi.lib.j.& Alex.conſi.lxiiij.uiſo proceſſu.col.i.in.i. parte.& conſil.lxix.in cauſa.col.fina. & conſil.cc.uiſo. in fi. lib.vij.deciſ.Neap.l.iudices.col.iij.& idem Alexand.conſil. clxiiij.uiſo proceſſu.colum.fina.lib ij.& clarius conſil.lxiiij. uiſo proceſſu.colum.j.lib.vj.uel ſi currit, actor. nihilominus erit reſtituendus aduerſus lapſum huiuſmodi, ut communiter tenent doctores ſecundum Abb. in.c.uenerabilis.colũ. iiij.in princi.de iud.quem etiam ad hoc retulit & ſequutus eſt Alexan.conſil.xlij.in cauſa.colum.iiij.uerſic.& an reſcriptum.lib.iij. & uide eundem conſi.lxxij.uidetur. in princip. eodẽ lib.& Dec.conſi.dclxxvij.uiſis.& melius conſi.ccclvj. in cauſa.& Bald.in.l.ſi.§.illud.C.de temp. appel.quod procedit(ut dixi)in cauſa appellationis,nõ autem,in prima inſtantia,in qua tempus indiſtincte currit, ut declarat Millis, in verb.inſtantia cauſæ,& deciſ.Neap.ut per Capi.deciſ.xj. colum.fina. ubi uide. Item ſecus foret parte de ſua diligentia

tia non proteſtante,neq; inſtanter iudicem pro expeditione interpellante quia tunc iudex non præſumeretur in aliqua negligentia, & tempus cucurriſſet, ut probatur in l. ſi quando ibi per eum ſteterit, &c.C.de teſtib. & in l.quibus diebus.in prin.ff.de condi.& demon.ponit Bart.in l.damni. §.Sabini.de dam.infect. & in d.l. properandum.§.ſinautem utraq;.poſt gl.in uerſi.prope.& in c.cupientes.in.§.quod ſi. & ibi Imo.de ele.in vj.& Fel.in c.licet cauſam col.xv. uerſ. Item non ſufficeret.de proba.& faciunt ea quæ ponit Ale. cõſil.xix.uiſo.col.ij.lib j.& melius in conſil.cxiiij.uiſa. col. ij.lib.v.an autem ſufficiat unica interpellatio pro cauſæ expeditione,uel potius requiratur trina,ponit Paris in tracta. ſyndi.in uerb.inſtantia.uer.dicit conſtitutio, in fin.ubi concludit ꝙ ſufficit una interpellatio,quando non reſtat aliud quam pronunciare,ſecus ſi adhuc cauſa non eſſet inſtructa, neq; in calculo ferendæ ſententiæ,quia tunc non uideretur ſtare per iudicem,ut ibi per eum.

Et quoniam inſtantia huiuſmodi a iure communi præfixa,hodie communiter per ſtatuta terrarum,ac conſtitutiones locales alteratur,ad cognoſcendum nunquid ſententia dictis terminis,& inſtantijs effluxis lata, ſit nulla, erit diligenter ad uerba huiuſmodi conſtitutionum,ſeu ſtatutorum aut reſcriptorum conſiderandum.

118 In primis nãq; ſi fuerit iudex delegatus, ſiue iudici dirigantur uerba,ſiue iuriſdictioni,cauſæ,uel partibus,quandocunq; (tranſacto termino,intra quem cauſa decidenda fuerat) ſententiam proferat,erit indiſtincte ipſo iure nulla cũ mandatum iuriſditionale per lapſum temporis expirauerit ut l.ij.§.ſi iudex.ff.de iudi.c.in cauſis.de offic.leg. & loquẽs de arbitris, eſt text.in d.l.prima.C.de arbitr. & l.non diſtinguemus.§.ij.& l. ſi cum dies.ff.eodem titulo, niſi terminus, & inſtantia aliter per partes prorogata fuerit, nã poſſunt illam uſque ad terminos inſtantiæ iuris communis prorogare, non ultra, ut d.capitu.in cauſis,& tenent docto.in d.l.properandum. ubi poſt alios Iaſo. ſuper quinto notabili declarat.

119 Si uero fuerit iudex ordinarius, puta magiſtratus municipalis,tunc ſi tempus præfigitur cauſæ,& inſtatiæ, prout eſt quando ſtatuitur,quod quælibet cauſa intra certum tẽpus

expedi-

expediri debeat,uel quòd poſt aliquot(puta triginta) dies inſtantia cauſæ perempta cenſeatur, ut ſit in.d.l. properandum.& in rub.ut intra cert.temp.&c.

120 Et in dubio hoc ſemper præſumere debemus: uidelicet quòd tempus cauſæ & inſtantiæ præfixum intelligatur, ad effectum ut immortalitati litium obuiectur:ut declarat Bal. in.d.l.fi.C.ut intra cert.temp.& l.obſeruare.§.proficiſci. iij. q.ff.de off.proconſ.& l.ſequenti.Rot.deciſ.ix.nu. iiij.de appel.per Caſſad.& pro concluſione ponit Fely.in c.uenerabilis.col.vi.uer.ſecunda concluſio.de iud.

Iſto igitur caſu ſi decurſa inſtantia, ſententia lata fuerit, erit ipſo iure nulla.& ita loquitur Bal.in d.l. properandum. in princ.col.ii.uerſi.quæro.ubi dicit,quòd hæc opinio communiter approbatur,& eſt in frequenti uſu,his etiam terminis loquitur Pau. de caſt.d.conſi.clxxxiiii.col.ii.ubi dicit q͛ hæc fuit opinio Richardi Malum.quæ eſt uerior & communior,in prima parte,& eam tenet Alex.con.lxxxii. uiſo pro ceſſu,in princ.lib.iii.& Roma.ſin.dcclxxxviii.poſt lapſum. & deciſ.Neapo.cclxxxiii.diu.col.ij.& Abb. poſt alios in c. penul.col.penult.in uerb.de iure.de iud.ubi.etiam dicit iſtud dictum eſſe communis.& idem atteſtatur.d.Socy.ibi in xvi artic.principali,ad quem in materia inſtantiæ ſemper recurras quia ponit & illam examinat ibi per articulos xxxii.principales.& melius quàm alibi.

Idem foret etiam ſi uerba dirigerentur iudici & iuriſdictioni,ſeu officio eius ſimul, ut puta ſtatuendo quòd iudex deberet intra certum terminum cauſam expedire, & termino huiuſmodi decurſo, nequiret ſe ulterius intromittere: Ant.quòd ſuper debito cognoſcere non poſſit,niſi uſque ad annos decé, & alias iuxta terminos quæſtiones poſitæ per Bar.in l.omnes populi.in ij.quæſtione principali. de iuſt. & iur.& Alex.conſi.cxxxviii.Lancelotus col.ij.lib.ii.his nãq; caſibus tempus conſtitutum diligenter obſeruare conuenit, ut inquit tex.in l.ſcire oportet.§.multum.& §. conſequens. ubi hoc notant doct.ff. de excuſat. tut. quia termino huiuſmodi elapſo expirat eius poteſtas. argu.d.l.ii.§. ſi iudex. de iud.& c.in cauſis.& tenet Bald.in auth.clericus.col.ii.uerſi. ſed iuxta hoc quæritur.de epiſcop.& cler. cum aliis ad hoc congeſtis per Alex.conſi.cxxxvii.in cauſa, poſt princ.lib.ii.

& facit etiam id quod ponit conſi.lxxxiiii.conſideratis. col. fina.in fin.lib.iiii.

Si autem uerba ſolum iudici dirigerentur, foret aduertendum quibus uerbis ſtatuentes uſi fuerint, Nam ſi dixiſſent
121 quòd iudex non poſſit certo termino decurſo aliquid facere, idem dicendum uideretur, ex quo per illud uerbum non poſſit negatiue poſitum, tollitur omnis potentia, ſecundum, glo. ordinariam. in c.i. in uerb. non poteſt. extra de regu.iur. & de quo per doct o.in l.Gallus, in princ. de libe. & poſthu. ubi Iaſ dicit glo. illam communiter approbari. & in l.ſtipulatio iuſta.§.alteri.ff.de uerb.oblig.& gl.illam uocat ordinariam Panor.in c.ſi quis contra.de foro compe.& alias dixi.
122 Sed ſi ſimpliciter ſtatuentes dixiſſent, iudex non faciat, nõ ſe intromittat, non cognoſcat, uel per ſimilia uerba ſimpliciter prohibitoria, ſi ſtatuentes ipſi ulterius non proceſſiſſent, idem putarem, uidelicet ſententiam contra huiuſmodi prohibitionem latam, ipſo iure nullam, per reg.l.non dubium C.de leg.& l.iubemus.§.ſane.el primo.de ſacroſ.eccl. & c.quæ contra ius.de regu.iur.c.imperiali.xxv.q.ii.eſt gl.in uer.inhibentes.in cle.i.de iurepatr.quam reputat ſingularem Panor.in c.ex parte.in fi.de conſtitu.& hoc medio arguendi utitur Alex.conſi.lxxvii.uiſis dubitationibus, in prin.lib. iii.& con.lxxxi.Ponderatis.nu.iiii.lib.ii.& De.con. lxxxiiii. in princ.li.i.& con.ccccxciiii.col.pen.& fi. & ccccxcix.col. iii.& dii.in princip.etiam in iſtis terminis loquitur Pau.de caſt.conſ.clxxxiiii. col.i.uerſi.v.& ul.lib.i.nam quòd ſimilis iudex talia faceret, non fuit ſibi data, imo expreſſæ prohibita omnis poteſtas, ideo ex defectu poteſtatis ſententia ſua corruet, etiam quòd partes conſentirent, quia quòd perempta inſtantia, non ſit perempta, partes & iudex facere non poſſunt, ut in terminis inquit Alex.con.dccci i. uiſo proceſſu. in prin.lib.iii. Sed ſi uerba iudici directa eſſent inſtructo-
123 ria, & quaſi officii ſui excitatoria, ut puta Iudex expediat, ſiue quãdo fuiſſent prohibitoria, & ſtatuentes(ulterius procedendo) pœnam ipſi iudici contrafacienti adiecíſſent, ſententia tunc, ſeu actus, in contrarium facti, ualerent. etiam dictis ſtatutis ſeu terminis decurſis, licet iudex pœnam incurreret, ut inquit Pau.de caſt.in.d.conſil. clxxxiiii.in ii.col. in princ.ubi aſſerit iſtam eſſe communem opinionem legiſtarum

rum.in d.l.properandum.& ponit Alex. conſi.lxxii col. fin. uerſi. Secundo reſpondeo.lib.vj.& con.clxxxj.in cauſa. col. fi.uer.ſecundo reſpondeo.& conſ.xxiiij. in fi.eo.lib. & conſi.xxiiii.inſpecto.colū.j.lib.iiii.& Dec.con.d.iuri dicā.col.ii. uerſ.non obſtant.lib.iiii.& uide Parid.in tract. Synd.in uer. inſtantia,cum ſeq.uerſi.ubi plura.quamuis confuſe,& inordinate,ſuo more ſolito,poſuit.tenent omnes doct.in d.c.de cauſis.prout aſſerit ibi Fely.col.iiii.uer.limita.i.de off.deleg.

124 Actus nāque contra legem pœnalem factus non eſt nullus,ſecundum Bal.in l.ait.prætor.§.j.ff.de dam.infec. ponit Abb.& Fel.poſt alios col.v.in uerb.limita primo.in c.uenerabilis.de iudi.& in d.c.in cauſis,de off.deleg. Et tenet Abb. in c.ueritatis.col.xi. in uerb.non obſtante. extra de dolo & contu.& gl.in c.i.in uerb.cauſam.in fi.de ſent.excom. in vi. Aduertas tamen quia.d.Socy.in d.c.i.ar.xii.principali diſputando materiam aſſerit quòd communis opinio ſimpliciter tenet, ꝙ per lapſum temporis ſtatuti ipſi iudici, non pereat inſtantia, & per conſequens quòd acta ex poſt(dūmodo ſit intra tempus inſtantiæ iuris cōmunis)per ipſum facta, indiſtincte ualeant.Sed ego intelligo cōmunem opin.ut ſupra.

Si autem terminus præfigeretur partibus litigantibus, uel illorum actioni,& iudex extra illum terminum pronunciaret,ſententia nō conſueuit eſſe nulla,prout premiſſa diſtinguendo uidetur tenere Barto.in d.l.properandum. poſt Iacob.Butr.& Oldra.& quam doctrinam Iaſ.ibi aſſerit,quem cæteri omnes ſequuntur, prout illam ſequuntur etiam Canoniſtæ in d.c.pen.ubi Abb.colum.vi.& in d.c.in cauſis.de offi.delega.& ad iſtud dictum ultimum uide Parid.in loco de quo ſupra.ubi dicit quòd ſtante ſtatuto, quòd ſi quis intra terminum octo dierum non dederit petitionem, ulterius non audiatur,ſi iudex conſtito ſibi de lapſu octo dierum proceſſerit,proceſſus eſt nullus,ſecus ſi ignorauerit lapſum temporis, quia tunc proceſſus eſt ualidus, & propterea quòd iſtud debet in actis opponi. & allegat Bart.in l.abſente. de ceſi.quæ lex non reperitur in libro meo. & in l.j.§.accuſatio nem.uer.circa legem iſtam.ff.ad Turpil.& Bal.in l.non dubium.in fi.de leg.& l.j.ff.de in ius uoc.& Roma. conſi. xv. cum aliis de quibus ibi.

125 Et quandocūque perempta fuerit inſtantia,iudex etiam

parte

parte non opponente debet in cauſa ſuperſedere, ut docet Alex.in conſi.xxxix. uertitur lis.in princi.lib.v.per not.in l. i.C.ut quæ deſunt aduoc.

126 Inſuper aduertas quia inſtantia legis properandum, de iure canonico non procedit,ut inquit Hoſt. in ſumma de iu di.§.quæ ſunt. col.iiii. ideo cauſa in prima inſtantia quãdocunque,abſque aliqua termini præfixione, cognoſci poterit,per tex.in d.c.pen.ubi.d.Abb.in.ii.col.in uerb. prima eſt. per illum text. Aſſerit a doctoribus modernis communiter ita teneri.& ſe. Rot.ccccxi.ſi lite pendente. in no.quæ dicit litem non finiri niſi per ſententiam, ſecundum Rot. de quo ponit.d.Gome. ſuper regu.de annal.queſti.xliiii. & Caſſad. deciſ.v.nu.4.ut lit. pend. & uere communis eſt opinio, de qua atteſtatur Fely.in d.c.in cauſis.in prin.de offi.deleg. & Iaſ.in.d.l.properãdum.in prin.col.pen. in fi. An aũt eadem lex procedat in cauſis ſummariis & executiuis,in quibus nõ conteſtatur lis. uide Alex.in conſi. l.uiſis.col. ii.& iii. lib.ii & conſi clxxxi.in cauſa,in fi.lib.vi.

127 Intellige inſuper quòd perempta inſtantia iudex non poſſit iudicare,uidelicet in negotio principali condemnando,uel abſoluendo,ſed bene inſtantiam peremptam, uel ſe non iudicem, ſeu reum conuentum ab obſeruatione iudici abſoluendum, & actorem in expenſis fore condemnandum declarare poterit,per.l.fi.C.ſi intra cert.tem.l.ſi præſes quaſi deſertam,& ibi gl.C quomo.& quan.Innoc.in.c.fi.de iureiu.Alex.in cõſi cxxxvii. in prin.&.cxxxvi.in prin.lib.ii. & conſil.xxxix.uertitur lis in princip. lib.v.Roma. ſingula. dcclxxxviii. Dec.cõſi.xxxiiii.in fi.lib.i.& tenet Rot.deciſ. xcviii.licet.in no.abſque alia deſuper ſpeciali commiſſione etiam quòd foret iudex delegatus, cum hoc ſit quodam in cidens in cauſa,ut tenet Rot. deciſio.cliii.auditor.in no. & dcxcii.qualiter.in antiqu.& Aegi.conclu.xxii.& concluſio. xxviii. iudex.licet. ex ſtylo palatij inter dominos conſueuerit etiam ſuper hoc requiri ſpecialis commiſſio, ex quo ipſi ſtrictiorem quàm alii delegati habent iuriſdictionem, ut per Ro.dxcix.licet iudex.&.dcccxviii.ſciendum eſt, in antiq. Nota etiam quòd tempus inſtantiæ huiuſmodi ſiue de iure cõmuni ſit,ſiue ex forma ſtatutorum.licet a iudice, ſeu partibus poſſit ſuſpendi, prorogari tamen non poteſt, ut

tenent

tenent docto.in.d.l.properandũ,& ponit Alex.conſi.xxiiij. inſpecto.col.ij.in fi.lib.iiij.ubi late ponit. & conſil.lxiiij.circa.col.i.eod.lib.& Paris de put.in tracta. de ſynd. in.§.reſtat unum aliud.in prin.ubi hoc dicit pcedere etiam quòd talis prorogatio eſſet facta cum iuramento partium, quia iuramentum non firmat actum contra publicam utilitatem. Talis igitur prorogatio ſolummodo per principem fieri poteſt. qui inſufflat,ſpiritum uitæ,& illam quaſi Deus terreſtris uiuificat:ut dicit Ange.in.l.ij.C.de temp. app.quem retulit & ſecuta eſt dec.Neap.ut per Capic.dec.clxv.in cauſa domini.& in curia quotidie experimur. Id etiã tenẽt Canoniſtæ in.c.ex ratione.ubi Abb.col.iij.in prĩn.et Fely.col.i.uerſi.ſecũdo,dum firmat Abb.extra de appel.& Alex. cõſi.cxxxvij. in cauſa.col.ij.lib.ij.Et in præmiſſis uide Boer.in hac materia,utiliter loquentem deciſ.ccxlviij.col.vj.cum ſeq.ubi inter alia ponit, nunquid reparatio inſtantiæ fiat ipſo iure,uel ope reſtitutionis,& quando inſtantia huiuſmodi perempta a principe reparari debeat: & tũc quis teneatur ad expenſas retardari proceſſus,ibi uide.

128 Vel pone exemplum de iuriſdictione ratione temporis limitata: ſi iudex tempore, quo iuriſdictio & poteſtas ipſius erat a iure,uel ab homine ſuſpenſa, ſententiam tuliſſet,nam geſta per iudicem ſuſpenſam iuriſdictionem habentẽ, ſunt ipſo iure nulla.per tex.in.c.quia diuerſitatem de conceſ.præben.eſt glo.in.c.præſenti.in uerb. ad cautelam.de ſent.excõ. in.vj.& hoc probat Aegid.conclu.dcxxxiij.proceſſus. Et tenet Rot.deciſ.dlxx.iudici delegato.in antiq.

129 Ratione autem temporis ſuſpenditur iuriſdictio,& exercitium illius impeditur, puta ob ſuperuenientiam feriarum, ſiue feriæ fuerint indictæ in honorem Dei,& ſanctorum, de quibus in.l.omnes. &.l.fi.C.de fer.&.c.fin.eod.titu. ſiue repentinæ,id eſt ob res publicas proſpere geſtas,aut aliam publicam gratulationem,ab ipſo principe indictæ,ut in.l.a nullo,C.eodem.l.ſed & ſi.§.ſi forte.ff.ex quib.cau.maior. quæ feriæ repentinæ primis adæquantur, cum ius publicum &

130 diuinum pari paſſu ambulẽt,ideo ſicuti feriis in honorem dei indictis partes tacite nec expreſſe renuntiare poſſunt,ita nec repentinis,ut uoluit Spec.in tit.de feri.§.fin. in princip. poſt gl.in verbo,ob neceſſitatem.in fi.in cle.ſæpe.de uerbo. ſigni.

ſignifi.tenent Albert.Bal.Ang.Pau.& Iaſ.in l.prima,in prin ci.ff.de fer.& idem Bal.in l.ſi feriatis.ff.eo. & Alex. in l.i §. nuntiatio,col.viij.de noui operis nuntia.

Licet ſecus ſit in ferijs à lege,uel ſtatuto ad utilitatẽ hominum indictis prout ſunt feriæ meſſium, & uindemiarum, quia illis tacite & expreſſe renuntiari poteſt, ut patet in l.i. ff.eo.& ponit utrunq; Alex.conſi.xxxvj.uiſo,col.iij.lib.ij.

Cum igitur tempore iſto feriarum, exercitiũ iuriſdictionis ſit ſuſpenſum,& iudicis officium conquieſcat,quicquid in cauſis nõ exemptis factum fuerit ex defectu ſuæ poteſtatis non ualebit,ut eſt deciſ.Bal.in l.cum antea,col.pen.uerſ. ulterius ſciendum eſt.C.de arb.& idem ſentit in.d.l.ſi ferialis,& glo.in d.l.i.in prin.ſuper uerbo infirmabitur,ubi Alex. & alii.ff.eo.& in d.c.fi.& illud dictum Bal. declarat Fely. in c.ſignificaſti,col.iii.uerſi.tene menti,de foro compe.

Et non modo ſententia ferri, quinimo nec illius executio tempore in honorem Dei feriato, fieri poterit, ſecundũ

131 communem doctorum ſentẽtiam,de qua atteſtatur Alex. conſi liij.quæritur,col.ii.lib.v.

Licet ſecus in feriis ad utilitatem hominũ indictis,ut ibi, & in c.fi.ubi glo.fi.extra de iud. & latius per eundem Alex. conſi.cxxx.in cauſa,col.i.&.ii.lib.iiii.cum ſim.de quibus ponit Guid.Pap.ccxv.an executio.ubi uide.

132 Siuc(exemplum ponas)quòd ſentẽtia fuiſſet lata tẽpore noctis,quando iudicium debet cõquieſcere, cum in tenebris exercendum nõ ſit.c.conſuluit,de offi.deleg. Nam magiſtratibus temporibus ueſpertinis in publicũ eſſe,non conuenit.l.ii.§.deinde cum eſſet.ff.de orig.iur. Sed cauſas audiẽtes matutino,mox meridie,& demũ ueſpere, ideſt ante noctem,ſedere debent.§.ſedebũt,in auth.de iud. Igitur ſententia de nocte,quaſi extra tempus à lege ſtatutum,& quando poteſtas iudicis ſuſpenſa uidetur lata,non ualebit, ſecũdum communem ſcribentium authoritatem, prout tenuit gloſ. Bar.Bald.Ang.Pau.Alex.& Iaſ. qui dicit hanc eſſe opinionem cõmunem in.l.non minorem.C.de tranſac.& in l.more,ubi gl.& alii.ff.de fer.& Ang.in §.omnes,ubi glo.magna in uerbo tribui,in fi.inſtit.de uerb.obli.qui etiam aſſerit opinionem Bart.ſuperius relatam ſeruãdam, & quòd recedens ab ipſa litem ſuam faceret.

Contrariam tamen ſententiam tenuit Hoſt.in ſumma de iudic.§.qualiter,ubi dicit opinionem,de qua ſupra,non eſſe ab uſu receptam,maxime in Romana curia, in qua ipſe con trarium obſeruari ſæpius expertus fuit, quia ꝙ ſententia de nocte nõ feratur, ex honeſtate quadam potius, quàm neceſ ſitate inductum fuit, & propterea ſententia lata ipſo iure te nebit. Cuius opinio procedet tacito,uel expreſſo partium conſenſu accedente,ſiue quando iudex negotiorum multitu dine impeditus,de die pronuntiare non potuiſſet, aut quan do talis in loco uigeret conſuetudo, prout declarant docto res in dicto capitulo conſuluit,ubi per Fely.de officio dele gati,& Ioan.Andr.in Specu.de ſent.§.iuſta.columna quar ta,in uerbo de nocte,& Iaſ.in dicta l.non minorem, & nota quia nox dicitur, quando ſunt tenebræ ſuper terram, adeo quòd homo de facili non cognoſcitur, cap.perfodiens, ex tra de homic.quem text.ad hoc allegat Ang.in l.i.C.de cu ſtod.reo.declarat Bal.in d.l.more,in ptin. refert Deci. con ſil.ccclxiij.in caſu,in fine,lib.iij.

133 Vel quòd ſententia fuiſſet lata tempore,quo ob aliquod impedimentum,quod iudici ſuperueniſſet,iuriſdictio,uel ſal tim illius exercitum, fuiſſet ſuſpenſum, ut ſi lite pendente efficeretur mentecaptus, aut mutus, ſurdus, uel quauis alia iudicii,& intellectus infirmitate corriperetur, nam tũc licet non perdatur,ſuſpenditur tamen iuriſdictio, & iudicium dif funditur in tempus habile, ut l.iudex, & l.cum furioſu.ff.de iudic.l.qui furere,cum ibi not.ff.de ſtatu homi.l.nec manda ti.§.prætor.ff.de tuto.dat.ab his,& l.ii.§.ſi quis.ff.ſi quis cau tio.quia carẽs ſenſu intellectus à natura ipſa impeditur eſſe iudex l.cũ prætor.ff.de iud.c.ii.iii.q.vii.ponit Abb.in proœ mio Decre.uer.ii.collige. Quoniam iudicare eſt æquum ab iniquo ſeparare,ut.l.i.ff.de iuſti.et iure,quod facere non po

134 terit iudicio carens, Idcirco iudicantem conuenit eſſe ra tionis capacem,id eſt,primo habere organa diſpoſita ad au diendum,quia per illũ ſenſum obiectus primo potentiis in tellectus repræſentatur.

Secundo eſſe debet diſpoſitus ad cognoſcendum,& intel ligendum obiectum repræſentatum. Tertio ad reminiſcen dum, & operationem intellectus enũciandum, propterea cum ſurdus,mentecaptus,mutus,careat iſtis potentiis,offi

cio

cio iudicis recte iudicantis fungi non poterit, cum non intelligat, id de quo quæritur, neq; enunciare poſſit, licet ſi reliquis potentiis, aut ſenſibus, ut uiſus, olfactus, guſtus, tactus &c. careret, cum iſti non tantum participent de natura obiectus iudicii, ac rationis, & iuſtitiæ cognoſcendæ, ſed ſiue illis (mediāte ſenſu auditus, & oculis intellectus) cognoſci poſſint, iudex forſan eſſe poterit, ut de cœco dicit tex. in l. prima. §. quamuis. ff. de poſtula. & l. cœcus. ff. de iudi. & gl. prima, in capitulo finali, de re iudicata, in ſexto, quamuis gl. in prooemio Decreta. requirat quòd omnes quinque ſenſus corporis integri eſſe debeant in iudice, ut idoneus dici poſſit, de quo ibi loquitur Panor. & alii, qui intelligi poſſunt de iudice omni exceptione maiore.

135 Idcirco ſi impedimētum, quod iudici ſuperuenit, & propter quod ſit inhabilis effectus, eſt longius duraturum, alius illi iudex ſurrogandus eſt, ut dicta l. iudex, in fine, & l. ſi longius, in princ. ff. de iudic. l. fina. §. ſi quid. ff. de uacatio. mu. l. placuit. C. de peda. iud. l. ſi quos. C. de officio præfecti oriental. capitulo quamuis. & tota illa quæſtione, ſeptima quæſtione prima.

136 Et in caſu iſto, cum impedimentum proueniat ab ipſo iudice, non erit à parte proteſtatio aliqua fienda, nec fides ſuper hoc exhibenda, cum facti proprii non poſſit ignorantia aliqua prætendi. l. quicquam, & ibi glo. ff. ad ſenatuſconſul. Velleia. & l. falſum, & ibi glo. de acquir. hære. c. de excommunicato, extra de reſcrip. ita conclu. Franc. in cap. ex ratione, in ſexta colum. de appel. poſt Bal. & Alex. in l. properandum. §. ſin autem utraq;. C. de iudi. Refert & ſequitur Afflic. deciſ. l. colum. iii. in fi. & deciſ. xxix. prima columna, & pro quo facit id quod egregie ponit Deci. in conſilio. ccclvi. in cauſa dominæ Mariæ, in tertia parte.

Facit etiam pro præmiſſis id, quod ponunt doctores, uidelicet Inno. Ant. Imol. Dominic Abb. & Fely. poſt eos in cap. ſciſcitatus, tertia columna, de reſcrip. ubi Abb. iiii. columna, uerſic. quoad prīmum. dicit iſta fore communia, uidelicet quòd inhabilitas iudicis, uel etiam partium cauſata iure naturæ, ut furioſus, ſurdus, mutus, infans, & ſimiles, etiā nemine opponente, proceſſum reddat ipſo iure nullū. Idem tenet Bal. in l. ſi procurator. in iiii. col. uer. reddat. ff. de ꝓcur.

N 2 quem

quem ſequitur Fely.in c.ad probandũ, in prin.de re iudi.dũ uoluit ꝙ iudex inhabilis ex ꝓprio defectu,faciat proceſſum nullum,etiam ꝙ nullus opponat,ut ibi per eos.

137 Idem foret, ſi perſona eiuſdem iudicis etiam iure ciuili,ad iudicandum efficeretur incapax, puta quòd à ſuperiore ſententia excõmunicationis fuiſſet innodatus, & de hoc conſtaret, nam tunc iuriſdictio & poteſtas eius ſuſpenditur, & iudicium in tempus abſolutionis,& habilitatis confertur, ut uoluit gl.in uerbo infamem, in d.c.ſciſcitatus, & in cap. propoſuit,in uerbo tempore,de cleric.excommu.miniſt.& facit tex.in c.is cui,de offi.deleg.in.vj.tenet Inno.in capitu lo cum ſuper abbatia,col.iii.in fine, de officio delega. dum loquens de iudice ordinario, aſſerit contra illum poſſe opponi quòd eſt excõmunicatus,uel perpetuo ab officio amotus,quem ſequitur Lanfrã.in cap. quoniam contra.§.interlocutoriæ,in principio,de proba.

Et ſi talis iudex tempore excommunicationis ſentẽtiam ferret,eſſet nulla, capitulo excommunicamus.§.credentes, de hæreticis,capitulo aduerſus.§.quia uero,& ibi glo.in uerbo ualituræ,de immunita.eccle.& dicto capitulo ad probandum de re iudicata,et tenet Specu. in titulo de iudic. delega.§.ſequitur, columna tertia, uerſiculo tertius uero, & in §.excipi poteſt,columna nona,uerſicu.ſed quæritur, eodem titulo,& facit quod ponit Barto.in l.quidam conſulebãt,de re iudicata,& in l.omnes populi,in ſeptima quæſtione prima,quæſtionis principalis,de iuſtitia & iure.

138 Vel pone exemplum quòd ſententia lata fuiſſet per minorem magiſtratum tempore, quo aderat ibidem maior iudex & magiſtratus,quia ubi maior, minor ceſſare debet.l.ſi debitori,in fin.ff.de fideiuſſoribus. Igitur iuriſdictio & poteſtas iudicis minoris,ob præſentiam ſuperioris ſui,uidetur ſuſpenſa,& impedita,ut ſentit glo.in capitulo denique in uerbo,maior.xxi.diſtinctione, in cap. antiqua.§.Dominico,in uerbo niſi in urbe, de priuileg. & capitulo nolentes, per illum text.de officio lega.Hoc tenet Spec.in titulo de leg §. ſupereſt, columna penultima, uerſiculo illud etiam nota. Quod intellige in delegante, ut delegato, uel quando afforet iudex, qui ſuper eo, ſuper quo iudex inferior procedere uolebat,à maiore iudice iuriſdictionem haberet,uel in duobus

bus iudicibus ad idem officium deputatis, quando unus eſt maior altero, ut in ſimplici legato, & legato de latere, iuxta terminos dicti capitul. nolentes, alias iudex ordinarius à nemine dependens, præſente alio etiam maiore magiſtratu, ad exercendum ſuam iuriſdictionem etiam contentioſam, non cenſetur impeditus, adhibita tamen reuerentia in omnibus, ne uideatur maiorem dignitatem contemnere, ut probari uidetur in l. nihil, ubi glo. fina. C. de palat. ſacr. larg. libro xii. & in authen. de defenſoribus. §. nulla, & l. in hoc, ubi glo. C. de donatio. ponit Bartol. in l. iiii. §. ſi quis uicinum, per illum tex. ff. de dam. infect. ita decidunt Hoſtië. & Abb. in col. fina. in dicto capitulo nolentes. & Archid. in dicto capitulo denique, & facit textus in capitulo penultimo. xcv. diſtinct. tenet glo. in uerb. non poteſt, in capitulo ſecundo, extra de offic. leg. cum ſimil.

139 Idem foret, ſi ſententia ferretur, poſtquàm iuriſdictio iudicantis per aliquod factum ipſorũ litigatorum fuiſſet quouiſmodo ſuſpenſa, ut puta quod lite pendente, per aliquam ex partibus petitorium intentatum ſuſpenſum fuiſſet, & proteſtatum in ſolo poſſeſſorio procedi debere, iuxta text. in capitulo paſtoralis, de cauſ. poſ. & proprie. & clemen. unic. eodem titulo.

Nam ſi iudex poſt ſimilem ſuſpenſionem, ſuper petitorio ſententiam dixerit, ex defectu poteſtatis erit ipſo iure nulla, ar. l. ſi de proprietate. C. ſi à non comp iud. & tenet Aegi. cõclu. xcviij. ſententia, niſi per aliquod ſpeciale reſcriptum aliqua ex partibus ſibi prouidiſſet, ut declarat idem Aegi. conclu. dlvii. & dlix. & facit Deciſ. Rot. cccxxxvii. fuit dubitatum, in fine in no.

140 Vel ſi iudex pronunciaſſet, poſtquàm unus litigatorum, legitime, & formiter, ipſum iudicem recuſaſſet, id eſt in ſcriptis, & cauſa legitima propoſita, ac etiam arbitris electis, nã de iure Canonico (quicquid ſit de ciuili iure) tã ordinarius, quàm delegatus iudices, ut ſuſpecti recuſari poſſunt capitu. ſi quis contra clericum, de foro compe. capitul. cum ſpeciali capitulo ad hæc, el tertiò. de appella. capit. legitima. eodem titu. in vi. capitu. cum te. de officio delega. & ponit Hoſtien. in ſumma de recuſat. §. primo. Et eo ipſo quòd probabilis cauſa ſuſpitionis aduerſus iudicem legitime proponitur,

eius iuriſdictio ita ſuſpenditur, ut ſi ulterius proceſſerit, talis proceſſus ex defectu poteſtatis ſuæ, etiam citra appellationis remedium, erit nullus, ſecundum communem ſcribentium opinionem, per tex. in capitulo ſuſpicionis, in principio, & capitulo paſtoralis. §. præterea, in fin. capitulo iudex de officio dele. c. iudex, eodem titulo in vj. l. prima. C. ſi qua. prædic. poteſta. & tenet Hoſtien. in ſumma, de recuſa. §. ſina. & Specul. eodem titulo. §. qualiter autem, poſt prin. eandem tenet glo. in capitulo quod ſuſpecti, iii. quæſtione v. in uerb. Canonice, & glo. in capitulo quoties epiſcopi ii. quæſtione vj & idem Hoſtien. & Panormi. in dicto capitulo, cũ ſit ſpeciale: Iſtam partem contra Innocẽ. & alios per eum relatos, tenet Barto. in conſi. cv. inquiritur, & in l. quia poterat. ff. ad ſenat. Trebel. ubi latiſſime per Alexand. qui dicit iſtam ſibi uideri ueriorem, & in l. ſolet. ff. de iuriſdic. omnium iudicum & latius in conſilio. lxxxix. diligenter, uolumine primo, hãc etiam tenet Imol. in l. quidã conſulebat, de re iudi. & Lapp. alleg. prima, in principio: Anchar. & Dominicus in ca. iudex de officio delega. in vj. & Salice. in l. apertiſſimi, ubi hoc idẽ uidetur ſentire gl. in uerbo executore, & ibi Ang. aſſerit hoc maxime procedere, quando arbitri iam ſunt electi, quia ex quo cognitio tunc eſt tranſlata in ipſos, doctores communiter tenent quòd proceſſus iudicis recuſati nõ ualeat. C. de iudi. hoc idem atteſtatur & dicit hanc opinionem ueriorem Deci. in conſilio clxxv. columna prima, libro primo, quamuis Innocen. uoluerit quòd ultra recuſationem, ſi iudex procedat, pars debeat appellare, alias proceſſus non ſit nullus, ut per eum in dicto capitulo. Cum ſit ſpeciale, cuius opinionem aliqui ex ſcribentibus ſequuti ſunt, quos refert Ale. in conſi. lxvii. uiſo themate, lib. vi.

141 Idem foret ſi ab eodẽ iudice fuiſſet legitime appellatum & appellatione huiuſmodi pendente proceſſiſſet, Nam totum id reuocari deberet, per regulam quòd appellatione pẽdente nihil ſit innouandum, ut in rubro, & nigro, nil nouari appellatione interpoſita l. appellationem. C. de appel. c. non ſolum, eo. titulo, in vi. c. per tuas, & c. licet, de ſenten. excommunica. eodem libro, etiam quòd fuiſſet appellatum ab aliquo legitimo grauamine ante diffinitiuam ſententiã, nam per huiuſmodi appellationem, illius iuriſdictio fuit ſuſpenſa

ſpenſa,& tota cauſa in cognitionem ſuperioris iudicis trāſ-ſuſa.cap.ut debitus,ca.Romana curia, paſtoralis.& ibi Bar. in uerb.ad tempus c.cū ceſſante,& c.interpoſita, de appel. c.ſi à iudice,eo.ti.in vi.ponit Ro.Dec.clxiii.nota quòd ubi, in antiq.& ccclxxxix.ſi appelletur,in no.

Quamuis inhibitio aliqua non fuiſſet ſubſecuta, quia geſta poſt appellationem, conſtituto de ueritate cauſæ ipſius, deberent per uiam nullitatis reuocari tanquam facta à iuriſdictione ſuſpenſa,ut tenet Aegid.conclu.dcxxiii.proceſſus, & ccxxxiii.ſi poſt.& Deci.ii.addi.in no.dummodo appellatio non fuerit manifeſte friuola,quia tunc etiam inhibitione ſub ſecuta,tanquàm non Canonica, proceſſus expoſt agita
142 tus ualeret c.peruenit cum c.ſeq.de appel.c.cū appellationibus.e.ti.lib.vi.tenet Ro.deciſ.ccccxii.Si appelletur,in no. & declarat Franc.in cap.non ſolum,columna penultima, de appella.& cap.conſuluit,el ſecundo,e.tit.uel niſi appellatio fuiſſet ipſo iure nulla,quia tunc nullum iuris effectum operatur,ut ſupra dixi, quinimò nulliter appellanti iudex etiam Apoſtolos dare non tenetur, ſecundum Rot. deciſ.xviii.in antiq.de Biſſig.Licet foret ſecus,ſi appellatio uideretur friuſtratoria, quia tunc taliter appellanti & Apoſtolos petent, iudex illos ſaltim refutatorios concedere teneretur,alias ſi ipſis non datis procederet,proceſſus foret nullus, iuxta tex. in c.ut ſuper,& ibi Ioan.And.ſuper ulti.gl.de appella.in vj. & tenet Aegid.conclu.cli.Si à tribus,& alias dixi.

143 Et quod de recuſatione,& appellatione dictum fuit,idē dicendum uidetur de relatione cauſæ ad principem facta, quoniam relatione facta ſuſpenditur, imo finitur iuriſdictio referentis,nec ualet id, quod poſt eam ſeu illa pendente facit.c licet de officio lega.c.bonæ,in uerb. nec obſtat.de poſtul.prælat.tenet Rot.deci.dccxix.dic quòd iuriſdictio.in antiq.& quoad iuriſdictionem ſuſpendendam,appellatio,recuſatio,& relatio,adæquantur,ut inquit Ioan.And in nouella, in c.legitima,de appella.in vj.& tenet Salice.in l.ex illo,per illum text.C.de appella.& Bald.in l.ſi quando.in principio, & l.prima.C.de rela.Et intellige ſi modo cauſa ipſi principi
144 relata,eidē totaliter fuerit remiſſa,ac eidē principi,ſeu officialibus ipſis talis relatio & remiſſio præſentata, ꝑut uides fieri quotidie in curia,qn̄ cauſæ ad cancellariā Apoſtolicam

remittuntur,quia tunc ex quo per ſimilem remiſſionem iudex omnino eſſe definit, ac in principem omnis iuriſdictio transfertur,ſi cauſa ſibi de nouo non remitteretur, idem index,etiam de conſenſu partium procedere nõ poſſet, arg.c. cum appellationibus,de appella.in vj. Quod intellige & declara prout per dominos deci.ccclxii.Si committatur, in fi. cum deciſ.ſeq in fin.in no.& facit text.in c.quamuis.§.cæterum.de elec.lib.vj.

145 Idem foret etiam dicendum de conſulatione, Nam quoad præmiſſa,appellatio, & conſultatio pari paſſu ambulant, ut in rub.& l.ex illo,ubi Bartol.& Salic.& in l.in offerendis, in princip.& pluribus aliis legibus.C.de appella.& conſulta. prout igitur iuriſdictio ſuſpenditur per appellationem.eod. de modo ſuſpendetur per conſilii requiſitionem, ut declarat idem Salicet.in d.l.ex illo,& Roman.con.ccxxxv. quem adducit glo.ad Bartol.in l.ſi plures, in uer.eadem in fine.ff.de exercit.Ideo conſultatione pẽdente ad inſtar appellationis, nihil erit innouandum,ut inquit Specu.in titu. de relat.§.effectus relationis ſiue conſultationis,in princip.Et ſi ea pendente ſententia proferretur, eſſet ipſo iure nulla,quia tũc officium iudicis conquieſcit,& iuriſdictio ſua uidetur ſuſpenſa,argu.l.ſiue pars.C.de dilatio.Prout hoc tenet Barto.in l. i.§.Item ſi plures.uerſicu.Quarto quæro.ff.de exercito, & in l.Titium in princip.ff.de admi. tut o.licet idem Bart in l.j. C.de relat.& l.prima.ff.nil. noua.appellatio. penden.uideatur contrarium tenuiſſe.

146 Pro cuius articuli, qui quotidianus, & in praxi frequens eſt,reſolutione,conſiderandum eſt, quoniam multoties ſententia impugnatur ex eo,quòd non fuit petitum, neque requiſitum conſiliũ ſapientis,quãdoque ſi fuit petitum, quòd non fuit expectatum,aliquãdo & ſi expectatum fuerit quòd ſententia iuxta illius tenorem & formam dicta non fuit.

Primo caſu quando impugnatur ſnĩa ex eo,quòd non fuerit requiſitum conſilium, conſiderandum erit, nunquid iudex habuerit poteſtatem a l.communi conceſſam, liberam, & in nullo impeditam,uel potius eandem modo aliquo, puta per ſtatutum ſeu alias reſtrictam, & limitatam, ſi iuriſdictio remanſerit in iuris communis diſpoſitione,& nullo mo

147 do fuerit alterata,tunc ſi ab aliquo ex litigatoribus cõſiliũ

ſapientis

ſapientis non fuerit petitum, ſententia abſque dubio erit ua
lida,quia iudex à iure communi ad hoc non cogebatur,ſed
ſecundum animi ſui motum & conſcientiam ex actis infor-
matam pronunciare poterat.l.qualem ff.de arb.c.ad noſtrã,
de conſuet.quinimo reputatur uitium, ut iudex ab alio di-
ſcat,quæ ipſum in iudicando eloqui decet, ut in auth.de iu-
diciis.§.j.Ita loquitur Panor.in c.ut debitus, col.vii.uerſi.in
ea gloſſa,& ibi Frã.col.xix.de appe.nam qui debet alios do
148 cere,ab aliis edoceri non oportet,inquit glo.in l.cum cle-
ricis,in uerb.ut pote.C.de epiſcop.& cle.Idcirco aſſumere
uel non aſſumere conſultorem, lex repoſuit in poteſtate &
mero arbitrio iudicantis,ut eſt tex.in c.ſtatutum, in.§.aſſeſ
ſorem,de reſcrip.in vj.Imo præſuppoſito etiam quòd exta
ret ſtatutum de cauſis(puta inter conſanguineos) compro-
mittendis,ſtatutum huiuſmodi operabitur partibus petenti
bus,& non alias,ut uolunt doct.in capitulo finali, ſuper glo.
fina.de reſcrip.& tenet Alexan.in conſi.lxxxii.in cauſa inter
Petrum,columna ſecunda,uol.iii.ſtatutum, libro i.& conſil.
cxxii.uiſo proceſſu,col.fin.uerſic.circa ſecundum, libro ſe-
cundo,ſequitur Hip in l.unius.§.cogniturum,uerſic.& facit
etiam,quod uoluit Alex.ff.de quæſtio.quamuis bonum fo-
ret ponderare uerba ſtatuti,ut infra dicemus.

Si uero conſilium fuerit petitum ab aliquo ex litigatori-
bus, & iudex denegauerit, ex quo forſan non indigebat
conſultore, ſuper quo conſcientiæ ſuæ ſtandum erit, ut in
dicto.§.aſſeſſorem,ſententia ualebit, quia iudex non cogi-
tur explorare alterius conſilium, ſed per ſeipſum (ut dixi)
cauſam decidere poteſt, ut tradit Bartol.in l.ille aut ille.§.
cum in uerbis,de legatis tertio,& Ioan.And.in Specu. de re
quiſ.conſil.uerſic. conſilium, & Bald.in l.i.C.de relat.l.ii.in
fine.C.de legatis primo l.Ancillæ.in princ.per illum tex.C.
149 de fur.& cõſ.ccclxx.in i.li.& Corſe.in ſing.in uer.iudex de
bet,quod maxime procedit(ut dixi) ſi res apud iudicẽ non
ſit dubia,puta quod ſuper articulo,de quo partes diſputant,
habeat caſum legis,uel deciſionem doctorum, ut per Bald.
in d.l.Ancillæ,& Ang.con.ccxix.col.j.Paris conſi.clv.uolu.
iiii & Bart.in d.l.ille aut ille,cum ſuperius adductis,prout ui
demus fieri inter dominos Rotæ, qui poſſunt abſque eo,
105 quòd cauſas in conſiliis ponunt, ſi cauſa non ſit dubia, in

ea,

ea,abſque conſilio & uoto dominorum pronuntiare,& in ipſa prolatione dicere de conſilio & uoto coauditorum, ut docet Rot.deciſ.dcclj. Sciendum eſt,in antiq.& præmiſſa etiã ponit Ale.con.lxij.uiſa.col.fin.lib.ij. & facit id, quod ponit conſi.lxii.in cauſa,col.ij.libr.vij.loquens de cauſis non compromittendis uigore ſtatuti, quando probabiliter non ſunt dubiæ,& in conſi.lxxxij.in cauſa,col.ij.lib.j.

151 Si autem iudex conſilium à ſe petitum conceſſerit,ideſt ad inſtantiam partis cauſam ipſam alicui ſapienti conſulendam remiſerit, tunc ſi ad hoc eidem conſulenti terminum aliquem præfixerit,& terminus diu elapſus ſit, ſententia ex poſt,abſque eo prolata, ualere debet, cum illi nihil obſtet. Sed ſi eam protulerit termino adhuc pendente, & conſilio non exhibito ſi iudex pronuntiauerit de partium conſenſu, ualebit.l j.§.j.in fi.ubi Barto.ff.de prætor.ſtipu.l.ad Imperatorem, & ibi Ang.ff.de app. Sed ſi partibus inuitis pronuntiaſſet,tunc ſi antequam pronuntiet, per ſuam interlocutoriam huiuſmodi remiſſionem reuocauerit,& poſtmodũ diffinitiue pronunciet, conſilio ſapientis aliter non expectato, ſententia erit ualida ſecundum Bar.Ang. & alios in l.ad principem.in fi.per illum tex.ff.de appel.quem ſequitur Pau.de Caſt.in conſi.vj.col.ij.in prin.lib.j.quia cum remiſſio fuerit interlocutoria,potuit per iudicem reuocari, per l.quod iuſſit.ff.de re iud.& hoc idem tenet Bal.in l.ex illo.C.de appel. & Franc.in c.ut debitus. col.xix.uer.in ea gloſſa.eod.tit. Et ita procedat doctrina Bart.in d.l.i.C.de relatio.& l.j.nil noua app.penden.

Sed ſi iudex dicta remiſſione aliter non reuocata, ac conſultatione pendente,proceſſerit,tunc uidetur quòd proceſſus non teneat,ex quo huiuſmodi conſultatione & dilatione data,pendentibus,officium iudicis conquieſcit,per l.Siue pars.C.de dilat.& quòd nõ ualeat, tenet Bal.in l.ſi quando.in prin.C.de relatio.quia articulus huiuſmodi erat præiudicialis deciſioni cauſæ,& propterea primo cognoſcẽdus ac interim ſuſpendenda cognitio principalis negotii.ar.l.diximus,de excuſ.tut.ff.& clem.quandiu.de appella.& l.cõtra maiores.C.de inof.teſta.& quod ponit Rot.deciſ.cxv.nota quòd cauſa nullitatis,in antiq.& Barto.in l.conquerebatur. ff.de re iud.cum ſimil.Quod maxime procedit, ſi conſilium

ſuperioris

ſuperioris petitum fuiſſet, quia ob eius reuerentiam debuit expectari reſponſum, ne principi illudere uideretur d.c.licet de of.leg.& c.Bonæ in uerb.nec obſt.de poſtul. prælat.
152 Si autem conſilium petitum intra tempus debitum iudici exhibitum fuerit; & ſententia contra, uel præter tenorem illius, prolata reperiatur, ob hoc non erit nulla, ex quo iudex, qui ex urbanitate conſilium requiſiuit, illud neceſſario ſequi non tenebatur, ut inquit Bar.in d.l.j.ff.nil nouari, &c. & l.ſi conuenerit.ubi late tetigit d.Alex.& Iaſ.in col.fi.uer. ex dictis Bar.ff.de re iudi.l.quid antecedens.§.Papinianus & l.Titium in prin.ff.de admi.tut. & ita loquitur in dicta.l. j.§.item ſi plures.ff.de exercitoria.

Iudex namque conſiliũ huiuſmodi legere debet, & poſt modum apud ſemetipſum explorare, an ſibi expediat illud ſequi c.cum olim, extra de arb.l.ij.in fi.ff.mand.no. gl.& ibi docto.in c.nullus.ex conſilio de reg.iur.in vj. Nam ſi conſilium eſſet iniquum, & iudex illud ſequeretur ipſe hoc caſu teneretur in ſindicatu, ut uoluit Bart. in d.l.ſi conuenerit.& in.d.§.ſi plures, dummodo iudex non eſſet perſona imperita, ac bona fide illud ſequutus fuiſſet, nam tunc excuſaretur prout uoluit Dec.in conſ.viij.nu.vj.cum ibi adductis, & per Alex.in conſi.clxxxiiij.Viſo in fin.lib.ij.ad Bartol. in d.§.ſi plures, in uerb.cum conſilio, poſt Bart. in l. bonorum.ff.de bon.poſ.ti.generali. Vnde cum ipſi iudici non incumbat onus præciſe conſilium huiuſmodi ſequendi, ſi forent plures conſulentes poterit etiam in euentũ ꝙ diſcordarent ſequi quem maluerit, uel ẽt minorem partem illorum, ut declarat Fel.in c.cum oẽs, col.ij.uer.fallit undecimo, de conſti.

Si uero fuerimus extra iuris cõis terminos, & iudex uigore reſcripti, ſeu ſtatuti omnino cogatur cum conſilio ſapientis cãm decidere, & proceſſum ſit abſq; eo, ex quo forma ipſius ſtatuti, ſeu reſcripti non fuit ſeruata, proceſſus ipſo iure nullus reputabitur, per text.& quod ibi ponit Imol.& ſcrib.in c.Cum in ueteri.de elec.c.dilecta.de reſc.& c. uenerabilis.de offi.deleg.tenet Io.an.in Nouel. in c. non eſt, de cõſue.in vj.& Inn.in c.ſi pro debilitate, de offi.dele.& Ale. in d.§.item plures.in uer.cum conſilio, in prin.de exercit.

Idem ſi hoc fuiſſet appoſitum in compromiſſo, & arbiter proceſſiſſet conſilio nõ reqſito. Nã nulliter feciſſet. c.cum

olim

olim de arbitr. quia omnis uis & poteſtas ex ipſo cōpromiſſo, ſeu reſcripto, uel ſtatutis ſumitur, nec aliud licet, quam quod ibi, ut efficere poſſet, continetur l. non diſtinguemus. §. de officio. ff. eod. tit. Nec mireris de hoc exemplo: quia ualet compromiſſum in aliquem, ut procedat, uel pronunciet de conſilio alicuius, ex quo per hoc libera poteſtas arbitro non tollitur, quin pronunciet æque uel inique eius arbitrio, iuxta. l. diem proferre. §. ſtari. ff. de arb. Satis nāque eſt quòd arbiter conſilium requirat, licet illud non ſequatur: quamuis ſecus foret, in cōpromiſſo eſſet dictum quòd arbiter procedere, ſeu pronuntiare deberet de uoto, ſeu de conſenſu talis, uel prout tali placuerit, nam cum hoc ſit contra ſubſtantiam arbitrii, quod de ſui natura liberum eſſe debet, & mere ab arbitro pendere, tale compromiſſum non ualeret, ſecundum Bart. in l. item ſi unus. §. idem Pomponius, per illum tex. ff. de arb. gl. & doct. in l. illa inſtitutio. ff. de hæred. inſtit. Spe. in tit. de arb. §. ſequitur, uer. ſed quid ſi dicatur: Rom. in rub. e. ti. in vj col. uer. ulterius quæritur, poſt Bart. in dicta l. j. §. itē ſi plures, col. fin. de exercit.

Si igitur in loco iudicii uigeret aliqua localis conſtitutio ſiue ſtatutum de non procedendo abſque conſilio ſapientis, uel quòd cauſæ omnes terminari deberent ad conſilium ſapientis, ſeu de uoto aſſeſſoris, uel coauditorum, aut quòd in qualibet cauſa, ſeu articulo præiudiciali Iudex teneretur conſilium ſapientis requirere, uel ſimilia, cum iſto caſu iudex à ſtatuto ſeu conſtitutionibus huiuſmodi poteſtē reci piat ſententia, ſi non fuerit eorundem ſtatutorum, ſeu conſtitutionum forma ſeruata, & adimpleta, ualere non debet prout concludit Bart. in d. l. Titium aut Mæuium, in uerbo. eadem ratione. ff. de admi. tu. & in d. l. j. item ſi plures, in iiii. quæſtione, per tex. in auth. de non alienando. §. quod autem dum lex uult quòd requiratur conſilium, & poſtea ſubdat, quòd ſi aliter factum ſit, non ualeat & l. Impuberibus. ff. de ſuſpec. tutor. & §. impuberum, inſti. eodem titulo. Et iſtum, etiam tenuit Abb. in c. ſi pro debilitate, col. penul. uerſi. ſed extra gloſſam, de officio deleg. & Ioan. Andr. in Spec. de requiſi. conſi. in uerb. conſilium, & idem in c. ne Epiſcopi, de temp. or. Bal. in l. ex illo. C. de appel. & in rub. C. de exercit. & l. j. ad fi. C. de manumiſ. uind. & l. j. C. ne lice. ter. prouoc.

cum alijs adductis per Alex.conſi.lix. Viſo titulo colū.ij.in princ.lib.iiij.& conſ.cxlv.Viſo proceſſu,in fine,lib.I.& Roma.conſil.ccccxxvij.in propoſito caſu,in prin. Socy.in cō ſil.xcvj.uiſo proceſſu,uerſ.quarto & ultimo,in prima parte, hoc igitur caſu debet requiri, & poſtquam cauſa conſulēda commiſſa fuerit,conſilium expectari,aliàs proceſſus nō ualeret,prout loquitur Socy.d.conſ.& Alex.in dicto §.item ſi plures,in uerbo,in eodē,ubi aſſerit propter hoc plures ſententias annullari uidiſſe.Statuti enim forma ad unguem ſer uanda eſt,inquit Bald.in l.ceſſante,col.ultima.C.quomodo & quando iudex,max ime quando habet clauſulam annullatiuam,ut declarat Alexand. conſilio. ccxcij.ponderatis,columna prima,libro ſexto.

Et ſtantibus huiuſmodi ſtatutis conſilium requirentibus ſi iudex illud requireret,& præſentaretur, ac ſententiā contra uel præter illud proferet, ad cognoſcendum nunquid ualida foret, eſſent uerba ipſorum ſtatutorum conſideranda, nam finge quòd ex illis indiceretur, ut in cauſa de conſilio alicuius procedi deberet, tunc ſi conſultor fuerit particeps officij (prout ſunt domini auditores, qui in ſacro Rotæ auditorio cauſas proponunt, ac ſuper dubijs aliorum coauditorum conſilia & uota explorant, iuxta quæ poſtmodum is, qui ſpecialiter ſententiam proferre debet, iudicare tenetur,iuxta deciſ.dominorum.dcclj.Sciendum,in fine, & deci. dcclxi.ſciendum,&.dcccv.Rota mandauit, in authen.) iſto caſu conſilium ſequi oportebit, tenet Barto. in l. Titium & Meuium,in principio, per illum text.ff.de adminiſtra. tuto. cum iuncta l.conſilio,in fine.ff.de curat.fur.Sed ſi idem con ſultor non erit collega,aſſeſſor,nec aliter illius officij parti ceps Iudex hoc caſu illius conſilium nō cogetur ſequi, ſed illud requirere ſatisfuerit,& poſtmodum intra ſe quid agen dum,deliberare,per regu.d.l.ij.ff.de mandat.& d.c.cū olim, & cap.cum in ueteri.de elect.

Si autem ſtatuta requirerent conſilium, & aſſenſum, uel diceretur quòd ſententia deberet proferri ſecundum conſilium ſapientis, his caſibus neceſſe foret ſequi formam ſtatutorum,aliàs non ualeret quod fieret abſque eo,ut dicitur de Epiſcopo alienante ſine cōſenſu capituli, per theoricam Bart.in §.itē ſi plures,col.iiij.uerb.ut ergo liqueat. & Abb.

in d.c.

in d.c.cum olim,quem cæteri ſequuntur,& ita intelligēdus eſt Pau.de Caſt.d.conſi.vj.in prin.dum uult iudicem conſilium authoritate ſtatuti requiſitum,ſequi debere.

153 Et aduerte quia caſu quo ſolēnitas conſilij requiratur,de ea formiter,& legitime conſtare debet,cū in dubio adhibita non præſumatur,ut inquit Bald.in l.1.col.pen.uerſi.extra quæro.C.ne lice.tertio prouo.Cū quo trāſit Pet.de Ancha. in c.canonum ſtatuta, in uerbo ſimilem quæſtionem, quos etiam refert & ſequitur Alex.in cōſi.lix.uiſo.ij.col.in princ. lib.iiij.& in d.§.item ſi plures,in uerbo in eodem.

Si tamen partes tempore prolationis ſententiæ fuiſſent præſentes, & non cōtradixiſſent,præſumeretur,uel ſi iudex in ſententia talem ſolennitatem enunciaſſet, prout quotidie fit ex ſtylo dominorum,dum aſſerunt in ſententijs ſe de uoto aliorum dominorum coauditorum pronuntiare, Nam ſolennitas iſta per huiuſmodi enuntiationem ſatis probaretꝰ, maxime ſi poſt ſententiam elapſum foret biennium, ut declarat Bal.in d.l.prima & ſequenti.Ioan.Mill. in uerbo ſententia ſi eſt ferenda,cum ſimi.

Oportet igitur ꝙ de conſilio ex actis conſtet,quando illud neceſſario requiritur,ut per Abb.in ca.illa,in fine,de accuſ.& in c.cum uenerabilis, ubi ēt poſt Butr. Imol.& alios ponit Fely.in uerbo fallit quarta,de exceptio.

154 Et nedum cōſtare debet de conſilio,quinimo oportet ꝙ illud à iudice aperiatur & legatur,ut dicit Bal.in l.i.in.ij.col. de ſenten.ex breui recit.Et in Spec. de requiſit. conſil.circa fin.ſuæ additionis,ponit Ange.pulchre in conſil.ccxlij.alias ccxlvj.domina Lambertina, quē pro notabili refert & ſeq. Alex.in l.i.circa fi.ad Bar.C.ſi aduer liber.& in cōſi.clxxxv. in fi.lib.ij.& Iaſ.in l.ne quicquam.§.ubi decretum.ff.de offi. proconſ.per Abb.in d.c.cum uenerabilis,& Fely. in eo.c.colum.xiij.ubi late examinat iſtam materiam,de excep.& c.ſi pro debilitate,de offi.deleg.

155 Alias ſi quis pronunciaſſet prout in conſilio nondū exhibito,ſententia non ualeret,ex quo illa per relationē ad acta illius inſtantiæ non poſſet certificari, quod neceſſario requiritur ſecundum communem ſcribentium opinionē , de qua atteſtatur Iaſ.in l.ait prætor.§.i.col.iiij.ff.de re iud. & in terminis in §.iurare.uer.quærit ergo in primis,inſtitu.de actio.

Idem

Idem atteſtat Alex.conſi.liij.col.fi.lib.v.& d.conſi.clxxxv. col.fi.& conſi.xxxvij.uiſo,col.v.in fi.lib.ij.

Præmiſſa intellige dummodo inſtantia non laberetur, quia tunc poſſet eo modo pronuntiare, ſecundum Bald.& Sal.in l.cũ iudex.C.de ſentẽ.& Paul.de Caſt. in l.i.C.de relat.Socy.in conſil.cxxiiij.præſens conſultatio,uerſi.ſecunda ratio,in prima parte.

156 Et ſi conſilium,iuxta quod fuit pronunciatum,ex poſt reperiretur perplexum,aut obſcurum,uel ꝙ cõſulentes eſſent contrarij,ſententia huiuſmodi ad id relatiua,non ualeret,ut per doct.in c.fi.ubi.Bal.& Fran.de re iudi per Bart. Alex. & Pau.de caſt.in l.duo iudices,eo.tit.Ang.& Imo.in l.ad principem.ff.de appel.cum ſimi.

157 Exemplum etiam quoad iuriſdictionem tempore limitatam,poni poſſet in iudice,qui dilatione pendente, in præiudicium illius,qui illam obtinuerat ſententiam protulit,quæ ualere non debet, ex quo dilatione huiuſmodi pendente officium iudicis conquieſcit,neq; ſibi competit iuriſdictionis exercitium,ſed in ſuſpẽſo eſt.l.ſiue pars,& ibi Bal.& alij.C. de dilat.& gl.in l.dicere,in fi.ff.de arb.& in l.i.§.i. in uer.nullius.ff.de fer.& per gl. in c.ſignificante, in uerbo prouenire, ubi Io.and.& ſcrib.extra de app.& glo. in c.ubi periculũ,in uerbo decem,& in c.cõmiſſæ,in prin.de elec.in vj. eſt decif. Bal.in l.cũ antea,col.iij.uer.et cõſidera hic.C de arb.& per eundem in l.appellationem,col.iiij.uerſ.eſt & tertia deliberatio.C.de app.& Lap.alle.ij.uerſ.ad hoc quia pẽdente,&c.

Et intellige dũmodo cauſa,ob quam fuit cõceſſa dilatio, non ceſſet,nam ſi ceſſaret,aut iudex eandem reuocaſſet,officium ſuum non amplius conquieſceret,prout declarat idem Bal.in c.ij.de dila.& Lap.alleg.lxxxj.in cauſa matri.uerſ.ad id quod dicebatur,& Mil.in uerbo dilatio,& Bar. conſilio clxiiij.proceſſus,& per eundem in l.filia.§.alumno.ff.ad trebel.& Abb.in c.ſignificauit,nu 9.de appel.& Alex. conſilio xxxiiij.uiſo,col.ij.lib.ij.

Seu quod actus qui fierent non eſſent in præiudicium termini & dilationis, puta quod pendente termino ad probandum diſpenſationem , ſeruarentur termini ſubſtantiales in negotio principali . Nam talis obſeruatio ualeret,ut eſt conclu.Aegid.cccxxiij.pendente termino, & per docto. in

eſt

eſt conclu. Aegid. ccxxiiij. pendente termino, & per doct. in locis de quibus ſupra, & per Bart. & doctores in l. quandiu, la grande. ff. de acquirenda hæred.

158 Et quod dicitur de dilatione, dicendum uidetur de termi nis à iure, uel ab homine, ad aliquid peragendum datis, nam durantibus illis, manus iudicis quaſi ligatæ, & impeditæ cen ſentur, & propterea proceſſus illis pendentibus, factus non ualet, ut inquit deciſ. Rot. dccxlij. nota ꝙ pendente termino, &c. in anti. Termini nāq; præfixio uim dilationis habet, ut inquit Abb. in cap. cū cauſa, col. v. uerſi. item præfixio ter mini, de re iudi. declarat Fran. col. pe. & poſt eum ibidem Fe ly. in cap. perſonas, pen. col. uerſ. ſola delatio, de appel.

159 Proceſſus igitur per iudicem à quo appellatum fuerit ter mino pendente ad dandum, uel recipiendum apoſtolos factus, erit ipſo iure nullus, ut tenent doct. ſupraſcripti, uidelicet Fran. in dicto cap. perſonas, columna pen. uerſi. ſed dubi tatur, quod ibi approbat Fely. & Bal. in dicta l. appellationē, ſuper quo tñ palatium uariauit, quamuis poſt tenuerit, & te neat ꝙ talis proceſſus huiuſmodi termino pendente factus, ualeat, ut per plures rōnes firmat Aegi. conclu. dcxxij. proceſſus factus, & Rot. deciſ. cxxviij. ſi iudex, in no. &. ccccvj. nota ꝙ ſi iudex, in anti. Et ita ſe habet communis opinio, ſe cundum Boer. deciſ. cclvj. in fi. Cautius tamen fuerit, ꝙ ante diffinitiuam ſentētiam, ſeu antequam ulterior actus fiat, iudex ſimiles dilationes, appellationes, uel terminos, reuocet, ſeu apoſtolos ſaltim refutatorios cōcedat, quod in Romana curia per uiam appellationis ab eiſdē, & repoſitionis in priſtinum, practicari conſueuit, & erit bona cautela, ut aſſerit dñs Caſſad. deciſ. ix. nu 2. de appel.

160 Erit etiam in præmiſſis notandum, quod dies aſſignatio nis termini, in eodem termino non computabitur, ſecūdum communiorem ſcribentium opinionem, quam tenent Iac. But. & Ray. Bart. & Ange. Paul. Iaſ. in l. prima, ubi Albe. retulit uarias ſuper hoc ſcribentium opiniones. ff. ſi quis cautio, & Ang. Imo. in l. Gallus, in prin. de lib. & poſthu. & Ful go. & idem Alb. in dictā l. 1. aſſerunt, ita in palatijs obſeruari, licet ipſi unā cum Alex. uelint contrariam opinionem de iu re ueriorem. Sed certe conſiderabitur modus ipſius aſſignationis, quia quando dictum fuiſſet, proba hinc ad decē dies,

dies

dies termini computaretur,per.l.placet,cum ſua gl.in uerb. abhinc.C.de ſacroſ.eccle.uel diceretur,proba uſque ad talē diem:quia illa dictio uſq;,ſtaret excluſiue,ut declarat Bal. in.l.a Caligato.C.de nupt.& Barto.in.l.Patronus.§.Sēpronio,de leg.iij.Fel.in.c.quoad conſultationem,ſecunda col. de re iud.& uide bonā deci.Guid.Pap.q.cclxx.An dies.

161 Et quod diximus de terminis,ac dilationibus,idem etiam dici poſſet de iudice,qui iudicaſſet poſt aliquod legitimum impedimentum abſenſis in actis allegatum,puta infirmitatis,& de ea,quatenus opus foret,fuiſſet oblata fides, quoniā ob hmōi legitimum impedimentum ſuſpenditur iudicis poteſtas,& iudiciū in tēpus bonæ ualetuditudinis diffunditur,& ſi interim iudex proceſſerit,proceſſus erit ipſo iure nullus,prout eſt tex.& ibi declarant Bart.& doctores in.l.quæſitum.ff.de re iud.& l.ij.§.ſi quis in iudicio,ubi doctores iidem intelligunt de quocunq; alio legitimo impedimento,& Ial.ibidem atteſtatur eſſe communem opinionē ff.ſi quis cautio,& l.ſi cui.§.ſi.ff.ex quib.cauſ.maior.Bar.& Bald.in.l.penult.C.quomodo,& quand. iud.& Canoniſtæ in.c.ii.per illum tex.de procur.præmiſſa tenet Bar.in l.ſeruum.§.publice.in ſin.ff.de procur. &(prout dixi)quādo impedimenta huiuſmodi in iudicio allegantur,is qui talia allegat,debet ſuper allegatis probationem ſaltem offerre,ut uoluit Inno.in.c.querelā,in uerb.deſtinauit, de procur.& eſt deci.Rot.lxii.nota quod ubi eſt,in antiq.

Si quis igitur tempore citationis comparere non potuiſſet ex eo,quòd ī uinculis,ſeu carcere,uel ſub quauis alia cuſtodia,ſeu cautione,puta de ſe repreſentando alibi detinebatur, & de hoc fuerit certificatus ſecūdus iudex,ſi ex poſt ipſe in cauſa proceſſerit,nō tenebit proceſſus,uidelicet quando cauſa erat talis,quæ non poterat, nec debebat per procuratorem tractari,talibus nanq; taliter impeditis ſuccurri cōſueuit.l.ſuccurritur,cum duabus legibus ſequentibus, & l. necnon.§.item ſi quis.ff.ex quibus cauſ.maior.& quòd ſententia lata contra carceratū ſit nulla,tenēt Bart.in.l.ii.§.fin. uerſi.circa hoc quæro.ff.de cuſto.reo.& idem Bart.in.l.ii.in ultimo uerb.ff.de in ius uoc.quem ibidē ſequitur Imol.& Alex.dicentes quòd licet de hoc non habeamus textū expreſſum,tamen cōmuniter tenetur, quod hic quod dicitur

de impedimento infirmitatis, idem ſit dicendum de quolibet alio legitimo impedimento ex identitate rationis, Idem ui detur ſentire Pau. de Caſt. in l. ea quæ. C. quomodo, & quando iud. & tenet Spec. in tit. de cita. §. j. uerſic. item quòd eſt detentus a magiſtratu, & deciſ. Neap. clxxxij. quia regia, columna tertia, cum ſeq. & Gui. Pap. quæſtio. cclvj. Mulier ubi loquitur dè muliere grauida, quæ non tenetur perſonaliter comparere.

162 Idem etiam foret, ſi citatus in eadem cauſa a maiore tribunali fuiſſet præuentus, & hoc fuiſſet allegatum coram minori iudice, quia tunc proceſſus ipſius iudicis minoris contra taliter præuentum factus, non tenebit c. ſi duobus, & ibi gl. in uerb. non tenebit, de appel. l. contra puppillum. §. fi. ff. de re iud. Tenet Hoſtien. in ſumma, de ſen. §. quis debet, col. quarta, uer. quarto, ratione tribunalis, & c. Gui. Pa. q. cclxxvj. an citatus, & ccccxliij. quidam, & ccccxxj. credi.

163 Et omni caſu de huiuſmodi impedimento, ſeu præuentione (ut dixi) excipi debet, & quatenus opus ſit, probari, ſiue iudices ſint pares, ſiue unus maior altero, alias proceſſus ſecundi, & primi iudicis ualerent, cum parti, quæ hoc non oppoſuit, imputãdum eſſet, quia ſi hoc diſplicebat, opponere debebat, & quidem ab initio, cum ſit dilatoria, alias non impediret, ut per Bal. in l. peremptorias, in fi. C. ſent. reſcin. & in l. ij. de peti. hæred. cum aliis, de quibus per Ale. in conſi. cv. Magnifice, col. vij. uerſi. non obſtat etiam, & c. lib. iij. & ſi talis exceptio non fuiſſet admiſſa, appellare etiam poterat, cum de iure ſit locus præuentioni l. ſi quis poſtea. ff. de iud. & l. ubi cœptum, & ibi Paul. de Caſt. eo tit. l. incola, ad municipales, & ponit Bar. in l. ſepulchri. ff. de ſepul. uiol. Et quòd proceſſus utriuſque iudicis, ſi non fuerit exceptum, ualet, fuit celebrare dictum Inno. in c. cum M. Ferrarienſis, ubi Fel. late proſequitur, col. xij. uer. extra gl. de conſtit. & facit qua ſi in terminis deciſ. Neap. cccliiij. num. 3. & deciſ. dominorũ, dclix. & eſt ſciẽdum & dcliiij. nota quòd, in anti. ubi loquitur de cauſis commiſſis alicui ex auditoribus, quæ alteri auditori, ſeu Cardinali per prius commiſſæ reperiebantur, & quòd ob Cardinalis reuerentiam, ad impediendum ſecundũ iudicem, ſufficit litis intimatio, & præuẽtio, in reliquis uero paribus magiſtratibus, fieri debet inhibitio. Et facit etiã ad

præmiſſa

præmiſſa quod ponit Bald.in l.ſenatus, col.fin.C.qui accuſ. non poſſ.ubi exemplificat, quòd unus iudex dicitur maior altero,ut eſt rector alicuius ciuitatis, reſpectu præſidis eiuſ-
164 dem prouinciæ.Si autem forent æquales, & unus alterum non præueniſſet, ſed concurrerent pars citata habebit electionem,quia coram quo uoluerit,cōparere poterit l.ſi quis in graui §.ſi cum omnes.ff.ad Sillani. & intellige quæ dixi, quando cauſæ non ſunt tales, quòd poſſint per procuratores tractari,quia quando agitari poſſunt per ipſum procuratorem,impedimentnm perſonæ ipſius principalis ipſum nō excuſat,cum ſi non poteſt per ſe, poſſit per procuratorem comparere,ut in c.cum dilecti uer.ſed contra, de dol.& con tu.& ita declarant doct.in d.l.quæſitum.§.fi.ubi Alex. de re iud.& Bart.in d.l.ij.§.fina.ff.de cuſto.reo.& doctores in d.l. ij.§.primo.ff.ſi quis cautio, & Canoniſtæ in c. comparenti. de appel.& dixi ſupra.
165 Idem etiam foret de eo,qui iuſto timore mortis,uel cor poris cruciatus ad locum iudicii uerîſimiliter accedere non poſſet,quia & huic ſuccurri deberet, ut l.iij.ff.ex quib.cauſ. maio.prout ſi ab illo loco exularet,iuxta ea quæ ponit Bar. in l.fin.col.ij.uerſi.ſed iuxta hæc quæro.ff.de reſtit.in integ. & in l.ij.§.quod diximus.ff.ſi quis cautio,ponit Deci.conſi. ccxcv.in cauſa iſtorum, in fin.lib.ij. Aut quòd in loco iudicii adeſſent inimici ſui capitales,& ob hoc locus ille probabiliter ſibi non eſſet tutus, ut in capitulo cum R.de offi deleg.& cle.paſtoralis.§.notorium quippe,de re iud.& c.ſtatu tum.§.j.de reſcrip.in vj.uel ibi adeſſent ſaltim amici ſuorum inimicorum,ut uoluit Bart.per illum tex.in l.ſciendum.§.ac ceptatio ff.de leg.gl.in l.j.§.cum patronus, & ibi Bald.ff.de officio præf.urb.& l.liberi ubi Bal.Alexan.Saly.& Iaſ.C.de inof.teſta.ponit Fely.poſt Aret.& alios in c.repellantur, de accuſat.Idē ſi acceſſus non eſſet tutus propter hoſtilitates, ac hoſtium incurſus,cum bella, & hoſtilitates de iure timeā tur,de more uitentur,& quæ humana fugit ratio, & abhorret natura,ut in propoſito inquit tex.in d.cle.paſtoralis,uer. notorium quippe,& probatur in cap.cum per belli cauſa, in prin.xxxiiij.q.j.c.prima actione xvj.q.iij.c.ex tranſmiſſa, de præſcr.c.ad ſupplicationē,de renūciat, & per id quod ponit Inno.in c.accedēs,in uerb.uiarum diſcrimina,de accuſatio

& Bal.per illũ tex.in.c.ex cauſis.§. uaſſalli.de pace conſtan. & in præmiſſis caſibus cum uериſimiliter citatus poſſet ſuſpicari, etiã quod ſibi ſaluus conductus a ſuperiore, ſeu ducibus belli offerretur, illi nõ teneretur credere, per.c.accedens.ubi ſcribentes,ut lit.non conteſt.& uol.gl.in.c.ſtatutũ §.cum uera.in uerb. ſecure, de reſcrip.in vi.& in.c.ex parte ubi Franc.in fin.de appel.& Scilicet.in.l.reos. col.iiii. uerſi. expeditis contrariis.C.de appel.Imo.in.l.pen.§.ad crimẽ. ff.de pub.iud.Iaſ.in.d.l.ii.§.quod dicimus. ff.ſi quis cautio. facit glo.in cle.unic.in uerb.ſecura,de for.cõpetẽ & ponit Fel.in.c.accedens,col.v.ver.Quarta concluſio. & ita intelli ge Rota.deci.cccxv.licet guerræ generales in no.ut declarat multum notanter Franciſ.(de.d.deciſ.loquendo)in.d.c. ex parte,columua quinta,uerſic.ſed quæritur,de appel.ubi de hac materia uidendum eſt.

Et quod de bello terreſtri dicimus,idem cenſendum eſt de cœleſti,uidelicet de mortalitate,ſeu peſte,quæ iuſte timenda,& ab omnibus fugienda eſt,iuxta tex.in.c.negotiatorem ibi.ueluti quandam peſtem fuge. lxxxviij.diſtin.&c. ideo prohibentur ibi.quaſi quandã peſtẽ abiiciant.xxxvij. diſtinc.Nam accedere ad locum ubi eſt peſtis,eſt Deũ tentare : & homo iuxta uires ſuas operari debet,ut mortẽ effugiat,& demum ſe Dei miſericordiæ committere.c.ſi multa.xxiij.q.vij.cauſa igitᵉ peſtis,& belli pari paſſu ambulant, ut probatur in dicto.c.ad ſupplicationem , iuncta gl.i.de renũciat.& tenet Bartol.in.l.de ætate,ubi ſcrib.ff.ad Treb.& Abb.in.d.c.tranſmiſſa,col.ij.de præſcri.eſt nanque præliũ inter Deum,& homines ut inquit Bar.in.l.i.in prin.de bon. poſſeſ.ex teſt.mil.& in.l.naturaliter,in pẽ.col.ff.de uſucap.

Prout formaliter concludit Alex.in conſi.xxx.ponderatis,col.ij.uerſi.nec etiã obſtat lib. v.Et nota,quod ẽt illud dicitur tempore belli,uel peſt is factũ quod immediate ante,ut immediate poſt,factum eſt,per not. in.l.j.C.de oper. liber.& tenuit Bal.in.c.i.in princ.col.ij.de pace iura.fir.quẽ refert,& ſequitur Alex.conſi.clxii.uiſis his , in fi.lib.vi.pro quo etiam facit illud,quod tenuit Imol.in conſil.vii.in caſu præmiſſo,col.fi.& Pet.de Anchar.conſi.lxxxiii.Præmiſſa facti.& Deci.poſt eos in conſi.dlv.licet,colũna ſecũda, uerſi.& ad hoc lib.quarto,dum uoluit quòd remiſſio,quæ

fieri

fieri debet propter bellum,ſit pariter fienda ob iuſtũ timorem belli,cum eadem ſit ratio,ut ibi per eos,& per eũdem Decium,qui etiam hoc tenet cõſi.dcxcvii.his ſtãtibus,col. ſecunda,num.11.lib.v.Et per Boer.qui hoc tenet, & plura adducit deciſ.ccxlix.col.ii.

166 Præmiſſa itaq;, uel ſimilia impedimenta ſi notoria fuerint,aliqua probatione non indigebunt,ſed per quenquam allegari ſufficiet,ut d.cle.paſtoralis,uerſi.notoriũ quippe, & declarat deciſ.Neap.xxix.quidã heſterus,& deciſ.l.iudices,& Fran.in.d.c.ex parte,col.v.& Alex.in.d.l.de ætate.

Si uero notoria non fuerint,allegari,& probari per excuſatorem debebunt,ac etiam pro difficultatibus tollendis ſanum fuerit, proteſtari,quòd ſtantibus huiuſmodi impedimentis,ad ulteriora non procedatur alias ex tunc ab huiuſmodi ulteriori proceſſu,& tacita præmiſſorum reiectione appellare, uel ſi citatus etiam excuſatorem mittere non poterit,tempore quo citabitur ad locum non tutum, poterit ipſemet appellare,nam ſuper hoc de facili in Ro.cu.literas obtinebit,ut inquit Fran.in.d.c.ex parte,& Panor.in.d.c.ii. de procur.per Alex.qui Inno.& Hoſt.in hoc diſcordantes concordat in.d.l.de ætate,& Fel.in.d.c.accedẽs,uerſi.ſeptima concluſio,ut li. non conte.

Et erit aduertendũ,quia oportuerit nedum facere fidem de impedimento,quinimo erit etiam neceſſe docere,quòd propter illud quis fuerit impeditus uenire,puta quòd fuerit ingreſſus iter,& ut tempeſtatis,fluminis,incurſu hoſtiũ, aut ſimilibus,ulterius progredi non potuerit, per tex.in.l. cõmeatus.ff.de re milit.& eſt doct.Bart.cõmuniter approbata,ut ibi atteſtatur Iaſ.in.d.l.ii.§. quod dicimus.ff.ſi quis cautio,& docet Alex.cõſi.xlix.inſpectis,col.ii.lib ii.Et Nicol.Boer.deciſ.xl.num.4.ubi late ponit,& de communi atteſtatur.Debet igitur eſſe impedimentũ neceſſariũ,& ineuitabile,ad hoc,ut proſit,alias ſi potuiſſet aliquo pacto impedimentũ euitare,& non euitaſſet,nõ prodeſſet,ut docet Bald.in.l.ſed,& ſi.§.i.ff.ex quibus cauſ.maior.cum aliis,de quibus per Dec.conſi.dclxxvii.uiſis,col.ii.nu 3.lib.v.Qualiter autem huiuſmodi impedimenta probẽtur, & nunquid ſufficiat iuramentum,erit iudici arbitrarium,ut docet Gui. Pap.q.lxiiii.Si altera,& ccv.in cauſa.

Ex omnibus igitur præmiſſis, quòd iuriſdictio iudicis ordinarii fuerit ratione cauſæ, uel rei, litigatorum, loci ac temporis, limitata, uel impedita, aut ſuſpenſa, oſtendi poterit.

167 RATIONE iudicantis etiam, ex defectu ſuæ poteſtatis ſententia eiuſdem ordinarii iudicis impugnari poterit, ſi tempore quo ſententiam tulerit, poteſtatem ſuam ignoraſſet, Nam qui ignorat fundamentum iuriſdictionis ſuæ, etiã quòd in ueritate iudex ſit, ex quo ipſe hoc ignorat, geſta per eum non ualent, arg. l. quæro ibi, Scire enim debet ſe tutorem, &c. ff. de eo qui pro tut. l. hoc autem. §. j. ibi, debet hoc conſtare liquereque prætori, &c. ff. ex quib. cau. in poſſeſ. ea. de quo eſt gl. in uerb. peremptorie, in fi. in c. ſæpe, de app. & tenet Bar. in l. ſed ſi de ſua, in fin. ff. de acq. hæred. & in l. ij. in prin uer. oppono contra legem. ff. de iud. & magiſtraliter ponit idem in l. multum intereſt. ff. de cond. & demonſt. cuius doctrinam tanquam communem ſequuntur ibi doctores, & Bald. in l. falſus, col. vij. uer. item dubitatur. C. de fur. Abbas in c. fin. uer. ueruntamen dico, extra de foro compe. Io. Mil. in uer. iudex delegatus ſi ignorat. qui hoc ſatis declarat, & Roman. ſin. xiij. Si cauſa Alex. conſi. xl. in cauſa, col. iii. uerſi. ultimo principaliter li. vii. & Paris in tracta. ſyn. in. §. iudices puras, colum. iii. uerſi. ſi iudex non eſt certus, &c. Et Fel. in c. ſi clericus laicum, col. i. uer. & pro cõi facit, de fo. com. & in c. Siſcitatus, col. vi. uerſi. Nono oportet notum eſſe impedimentum, & in c. Eccl. S. Mariæ, col. viii. num. 10 ubi enumerat infinitos doctores hanc doctrinam ſequi. de conſti. & in c. cum ex officii, col. xi. uerſi excipies nunc, de præſcript. ubi poſt alios dicit hoc procedere, ſi ignoratur fundamentũ iuriſdictionis, ut dictum eſt, ſecus ſi ignoraretur aliqua eius qualitas, uel acceſſoriũ, uel eſſemus in beneficialibus, in quibus iuriſdictio, ac illius exercitium etiam ignoranti quæritur, ſecundum Roma. d. ſing. xiii. de quod dicemus infra.

168 Ecõtra ſi iudex probabiliter ſe iudicem credidiſſet, ignorans defectum ſuæ iuriſdictionis impeditiuum, proceſſus ualuiſſet, quod intellige prout in l. ii. §. i. ibi prætor autem ignoret, & putet ſuam eſſe iuriſdictionem. ff. de iu. & l. ſi forte. ff. de offi. præſ. tenet Abb. Fran. Fel. & alii in c. duobus, ubi Fel. col. quarta uerſi. limita concluſionem, de appel. & in d. c. Sciſcitatus uer. oportet notum eſſe, de reſcrip.

169 Idem

169 Idem foret ſi iudex de poteſtate ſua dubitaſſet, quia ſi dubitat circa principalem ſuam iuriſdictionem, & cauſam fundamentalem, illius ſententia redditur nulla, per text. in d. l. ſed ſi de ſua. §. primo, ibi an ualeat teſtamentum dubitat, & l. cum falſum, in fine, & l. nequis, in princip. & l. cum quidam §. fina. ff. de acquirenda hæreditate, ponit Fely. poſt Petr. de Ancha. & alios in capitulo ſane, in princ. de officio dele. per illum textum. Nam dubitans æquiparatur ignoranti, per l. final. ff. de conditione indebi. l. final. §. ſi autem neſcius. C. de furt. & ita concludit Bar. in conſilio lxxiii. Quæritur utrũ procurator, circa finem, & Alc. conſi. xiiii. uiſo proceſſu, col. ſecunda, prope finem lib. v.

170 Idem etiam foret ſi iudex erraſſet circa poteſtatẽ ipſius, ut puta cum eſſet ordinarius, per errorem tanquam delegatus iudicauit, uel econtra, nam cum debito nomine, & obtentu ueræ poteſtatis, non proceſſerit, & errauerit circa fundamentum poteſtatis ſuæ, ſententia erit nulla, argu. d. le. quæro, & l. quòd hæres. ff. famil. hercil. per quæ ita uoluit Bald. in d. l. falſus, col. vi. uer. ſed pone quòd. C. de fur. Nam ſi is qui debet explicare actum uno modo, eligat alium incompetentem, actus qui fit, eſt nullus, ut probatur in cap. ex parte haſtenſis, de conceſ. præb. & hoc idem intelligas, ſiue iudex errauerit, ſiue ſciens, & prudens hoc fecerit. puta ſciẽs ſe ordinarium iudicem uoluit iudicare tanquam delegatus, quia geſta huiuſmodi non ualent, per reg. quod potuit noluit, & quod uoluit, adimplere nequiuit capitulo ſuper, de officio deleg. cum ibi adduc. & tenet Bart. in l. unica. C. qui pro ſua iuriſdict. prout etiam utrunque tenuit Inno. Hoſtiẽ. Ioan. And. Bal. Card. Imol. Panor. & communiter alii, ut atteſtatur ibidem Fely. col. xi. uer. conſidera duo, in capitulo cum ex officii, de præſcript. Et pro quo facit, id quod ponit idem Fely. in c. p. & g. columna quinta, uerſi. xvii. nota, dum inquit, quòd ſi partes coram ordinario tanquam delegato litigant, & delegatio ex aliquo non ualeat, non tenet proceſſus, etiam ex ui prorogationis, per ea quæ uoluit Bald. in l. i. C. qui pro ſua iuriſdict. ac præmiſſa tenet Alex. conſi. ccxiii. uiſo col. ii. in fin. lib. ii. & uide Bal. in l. ii. C. ſi a non comp. iud. cum ſimil.

171 Sciendum eſt tamen, quòd habens iuriſdictionẽ ordina-

O 4 riam,

riam,& delegatam,ſeu ordinariam,& arbitralem, & ſic duplicem poteſtatem,in procedendo non cogitur alteram eligere,ut per Spec.in ti.de iur.om.iud.col.pe.uer.ult.no.& ibi Bal.& ſimpliciter procedendo,procedere uidetur ex utraque, & eo meliori modo,quo poteſt,ad effectum quòd actus ualeat,per tex.in c.niſi de præb.& ponit Abb.in c.quitauallis,col.antep.uerſi.ego,aut cum reuerentia, &c.de iureiur.& Innoc.in d.c.Cum ex officij. in uer.authoritate , & ibi Fely.col.ix.uerſi.ex iſta concluſione Innocentij , & per d.Innocen.in d.c.quintauallis,dum uoluit quod arbiter , & arbitrator conſtitutus in eadem cauſa, poſſit procedere partim iuris ordine ſeruato , ut arbiter,& partim non ut arbitrator.Cuius dictum ſequuta eſt Rot.deciſ.dccclj.cum promiſſum,in fin.in antiq.

172 Et quod iudex in dubio uideatur procedere iure efficaciori,& ad illum actum gerendum magis apto,declarat Alexa. in conſi.lv.qm lib.v.dum uult,quòd iudex ordinarius & delegatus,ſi actus ex ordinaria poteſtate ſuſtineri poteſt , ex ea primo tanquam magis firma,& efficaciori uideatur proceſſiſſe,cum hoc utilius ſit,ut etiam declarat Barto.in l.gerit.uerſi.circa tertium principale de acquiren.here. ar.l.j.cũ ſe.ff.de ſolu.& l.ſi quis intentione.ff.de iud.eſt bon.tex.in l.iij.de mili.teſta.ubi Bal.dicit,quòd ſi id,quod ſit ex duplici poteſtate non ualet ex una,ualebit ex alia per illum textũ, quia in dubio uidetur feciſſe eo iure quo potuit, cum hæc interpretatio rei gerendæ ſit aptior,ideo capiẽda l.quoties. Idem ſeruo.de re.iur. & l.j.§.Offilius.cum l. ſeq.ff.ne quis eum qui in ius uoc.quem text.ad iſtud propoſitum adducit Roman.in conſi.cccxx.in fi.in ſing.xv. & idem ſentit Aegi. conclu.v.generale,& concluſ.lx.Proceſſus,& lxx. Archiepiſcop.& facit id,quod ponit Alex.in conſi.clxxxv.in cauſa.col.ij.in princip.lib.vj.

173 Propterea ſi arbiter,& arbitrator ſimpliciter pronuntiaret,& ex proceſſu,& ſententia colligi non poſſet intentio iudicantis,qua uti poteſtate uoluerit.Nam hoc imprimis,uidelicet quam uiam fuerit amplexatus,ex proceſſu colligi , & deprehendi ſolet,ut docet Barto.poſt gl.in l.j.ff.de iudit. & in l.ſi ſocietatem.§.arbitrorum,in iij.col.ff.pro ſoc. & Bald. in l.non codicillum.C.de codicill. cum alijs de quibus per

Alex.

Alex.in conſi.lv.quoniam,col.ij.li.& communiter tenetur, vt aſſerit Caſſad.deci.vij.nu.vj.de appella.in dubio tamen præſumetur quod proceſſerit ut arbiter,cum hæc ſit mitior & æquior interpretatio,ex quo non tollitur reductio ad arbitrium boni uiri.ita communiter tenent docto. ſecundum Fel.in d.c.cum ex officij.colū.ij.uer.ſunt duæ opiniones.de præſcrip.& tenet Pan.in.d.c.quintauallis.col. xxiiii. uerſic. quæro nunc,& per Alex.d.conſi.lv.uer.accedit prædictis. lib.v.& præmiſſa notanter ponit Ioā. Mil.in uer.iudex pōt procedere,ubi uidere poteris, & latius præmiſſa comprobat Io.Bap.in tract.de arb.c.iiij.cum pluribus cc.ſequē. lib. xij.ubi uide.Cautela tamen fuerit, quod iudex duplici poteſtate fungens,utatur clauſula (Omni meliori mō, &c.) quia ex uirtute dictæ clauſulæ, de facili ſaluabitur proceſſus,ſecundum Fely.in d.c.cum ex officij.col.xj.in prin.uer. Tertio limita.& per eundem in c.cum ſuper.col. iiij.uerſicu. quid autem importat.ubi uirtutem huiuſmodi clauſulæ ponit de offi.dele.& Deci.conſi.lxxvij.col.iii.in princ. lib.j.& Alex.conſi.cxii.poſt reddita lib.iii.& conſi.lxxx.uiſis.colū.
174 ij.lib.v.Quamuis dicta clauſula nihil operaretur, quando fuiſſet,expreſſus unus modus ineptus,ex quo aptus deſcendere non poſſet,ut per Cald.conſi.i.de accu.& Anch.conſi. lvii.Declarat,& ſequitur Caſſa.dicta deciſ.vij.nu.vij.de appel.& Capi.deciſ.xcvi.in cauſa.nu.ix.poſt Mar.in c.ii. arti. xiij.Plurimi.de lib.obla.

Nunquid aūt in iudicem ordinarium litigantes compromittere poſſint,dic quod non tanquam in arbitrium,ſed tāquam in arbitratorem,& amicabilem compoſitorem poterunt etiam de iure ciuili,ut voluit gl.in l.ſed ſi.§. ſi quis iudex.in uerſi.tenet.in fi.& ibi Bar.ff.de arb.tenet Odo.Cyn. Bal.& Saly.in l.ſi qui ex cōſenſu.C.de epiſ.aud.ponit Gui. pap.q.lxix.licet de iure canoni. indiſtincte poterit,ut in dictis locis per c.dilecti,& c.ex parte.de arg.cum ſimi.

175 VLTIMO (diximus)ſententiam ab ordinario iudice latam,quandoque etiam ex defectu ipſiuſmet iuriſdictionis inualidam eſſe poſſe,prout exemplum ponere potes, ſi fuiſſet lata ab uno ſolo iudice abſq; conſenſu aliorum ſuorum coniudicium,quoniam regulare eſt,quod iudices ſiue ordinarij,ſiue delegati ſunt,uel ex ſtatuto,reſcripto,aut cōpromiſſo

miſſo aſſumpti, quando pluribus, ut uniuerſis, ac ſimul & cõplexiue conceſſa fuit poteſtas, prout fit quando uerba dignitati, ſeu magiſtratui, uel capitulo, aut uniuerſitati, ſeu pluribus, ut uniuerſis directa reperiuntur, ex quo omnes tunc in ſimul repræſentant unum, illorum officium cenſetur indiuiduum, iuxta l. magiſtratus, & l. imperator, in prin. ff. de mu.

176 Et propterea unus ſine alio ſniam ferre non poteſt, cũ ſibi ſoli nec iuriſdictio, nec exercitium inſolidum cõpetat, ꝓut de magiſtratibus ordinarijs habemus tex. in l. cum magiſtratus. C. quando prouo. non eſt neceſ. l. duo ex tribus. ff. de re iud. l. ſicuti. ff. de arb. §. fi. in aut. ut iudi. non expec. ſacras. c. ei qui. §. item ſi plures ii. q. vj.

De pluribus iudicibus delegatis, ꝙ unus procedere non poſſit ſine alio, ad literam eſt tex. in c. cã matrimonii. de of. deleg. c. prudentiam. §. j. eo. ti. c. ueniens, ubi gl. in uerb. duo Iudices, de renun. &c.

De arbitris eſt tex. in l. item. §. ſi plures, & l. ſi in tres, & l. pedius, in fi. ff. de arb. qui tex. reddens rõnem, quare ſnia vnius ſit nulla, inquit (quia non ut recepit mandatum, dixit ſniam) & eandem rõnem ponit ẽt tex. in d. c. prudentiam. §. j. in fi. & in l. nõ diſtinguemus §. de officio, de arb. ponit De ci. conſi. ccccxxxiiij. placet, in fi. lib. iij. ubi ẽt dixit, quod nõ poteſt a partibus ratificari, & quod talis nullitas indiſtincte opponi poteſt, ut ibi per eum.

De arb. & delegatis ꝙ unus nihil poſſit ſine aliis, eſt tex. pro utroque in c. uno delegatorum, de off. deleg. in vj. ac de omnibus habetur in c. cum ab uno, in prin. de ſen. & re iudi. eo. lib. quia (vt dixi) exercitium iuriſdictionis eſt indiuiduũ ut ponit Bal. in Spec. de iudi. deleg. uerſi ſi cõmittitur cã tribus. facit deciſ. Rot. vt per Faſt. cauſ. xxij. dub. xxxii. incip. ſecundo dub. & dicemus infra.

Si aũt ex dictis ſtatuto, ſeu mãdatis iuriſdictionalibus appareret, quod poteſtas unicuiq; inſolidum conceſſa fuiſſet, puta. quod duo iudices ordinarij ſimpliciter creati fuerint, ut erant antiquitus conſules, defenſores, vicarij, poteſtates terrarum, & ſimiles, tunc unicuiq; illorũ iuriſdictio, & exer-

177 citium inſolidum conceſſum eſſe uidetur, propterea unus ſine alio procedere poterit, ac præuentioni locus erit, per tex. in l. j. ubi Bal. declarat. ff. de offi. conſ. qui text. licet lo-

quatur

quatur in uoluntaria, doctores tamen idem intelligũt de cõtentioſa iuriſdictione, arg. l. tutores, & l. decreto. ff. de admi. tu. & l. fi. C. de auth. præſtan. vbi pluribus tutoribus ſimpliciter datis cuilibet uidetur data inſolidũ poteſtas, & quilibet adminiſtrare poteſt. facit tex. in l. j. §. ſi plures, & ibi Bart. in ij. colum. ff. de exercit. vbi cõmiſſa ſimpliciter, pluribus exercitoribus uniuerſitatis negotiorum adminiſtratione, cuique inſolidum commiſſa cenſetur. Ita declarat Bartol. poſt gl. in l. Pomponius, alias ſi uni. ff. de re iudica. ubi uide. Quamuis ſi a principio tales iudices etiam inſolidum deputati aliquam cauſam ſimul cognoſcere cœpiſſent, deberent omnes inſimul eandem terminare, per gloſſ. ſingularem ſecundũ Alexand. & Imol. ibi, in d. l. ſi uni. ubi etiam Iaſo. colum. iij. verſicu. ſecunda concluſio. ubi hoc declarat ff. de re iudic. & aliam gl. in c. cum plures, in uerbo uno eorum, de offi. dele. in vj. licet ſi in caſu iſto u nus ſolus ſententiã ferret, ex hoc non crederem nullam ex defectu poteſtatis, cum ſibi competat inſolidum, ut uidetur tenuiſſe Ro. loquentes de arbi. deci. ij. ſub. ti. de arbi. in illis de Biſſig. quæ eſt etiam in anti. ſub nu. dccclj. compromiſſum.

178 Et quod dicimus de iudicibus ordinarijs, idem intelligimus ad uniuerſitatem cauſarum delegatis quia tales loco ordinariorum habentur ſecundum glo. communiter approbatam, ut ibi per Alex. in l. ſi uni. & Iaſ. in l. duo ex tribus, in j. col. ff. de re iudi. & quòd iſti ad inſtar ordinariorum ſint, ponit etiam gl. & docto in l. j. in princ. ff. de offic. eius, & in l. diuo Pio, in prin. & Barto. in d. l. ſi uni. de re iudi. plura ponit Fely. in c. cauſam matrimonii, col. pen. uerſi. glo. in uerb. vnus, de offic. deleg. cum alijs, de quibus per Alexan. conſil. cxx. uiſo col. ij. lib. vj.

Item eſſet ſi forent electi plures arbitri, & data unicuiq; illorum facultas cognoſcendi cãm, & decidẽdi, nã quilibet ex eis abſque collegis procedere & terminare poſſet, ut in l. non diſtinguemus. §. ſi in plures. ff. de arbi.

179 Vel quòd cauſa eſſe t delegata pluribus cum clauſula uos uel duo, aut unus ueſtrum, &c. Nam hoc caſu cenſetur mandatum cuiq; inſolidum factum, & locus eſt præoccupationi c. cum plures, de off. deleg. in vj. & uno. ex eis negotium inchoante, niſi in caſu neceſſitatis, alij ſe intromittere nequi-

nequibunt,ex quo exercitium iuriſdictionis ſolum recedit in perſona illius.qui præuenit,ut ibi & uidetur deciſ. Rot. cx.Sciſcitatus,in no.facit quod ponit Aegi.cõcl.ccccIxxvi. cum ſeq.& ponit Bar. in d.l.ſi uni.

180 Idem ſi eſſet adiecta clauſula(quòd ſi unus intereſſe nequeat,alter exequatur) Nam conſtito quòd collega non poſſit,aut nolit intereſſe,alius ſolus expediet,per tex. & cõ muniter not.in c.prudentiam in princ.de offi.dele.& Rom. ſing.xiii.in cauſa.ubi aſſerit docto.ita communiter tenere, & per Fely.in c.Sciſcitatus.uer.oportet notum eſſe impedimentum.de reſcrip.tenet Ro.deci.cclxiiii.retento. & clxvj. ubi limitat hoc non procedere in beneficialibus, in quibus etiam non conſtito de impedimento collegæ, ſi alius ſolus procedit,& expoſt appareat collegam fuiſſe impeditum,ualebit proceſſus,ex quo opinio in talibus cedit ueritate. ĩ nouis.quod tenuit in.d.c.prudentia Bald.ſecundum ea quæ refert Hip.de mar.in l.parte uel marito.uer.item dicta docto. & nu.56.ff.de quæſt.& diximus ſupra.

181 Et clauſula illa,ſi non poteſt intereſſe, intelligitur ſi nec per ſe,nec per alium,quamuis de hoc alias fuerit dubitatum ſecundum Aegid.conclu.cxxxiii.in forma,& Fely. in.c.ſciſcitatus. col.pen.in ſi.de reſcrip.

Et quando iuriſdictio inſolidum non competit, nedum per unum ſolum iudicem ſententia ferri non poteſt, quinimo ad illius ualiditatem requiritur,ut tempore ſententiæ ꝑ
182 ferendæ, omnes iudices ſint ſimul coadiuuati, & ſimul iudicent, uel unus, aliis tamen præſentibus, & mandantibus,& quod is qui recitat, utatur uerbis pluralis numeri,ut puta nos tales iudices pronuntiamus in hunc modum, uide licet,&c.ut magiſtraliter docet tex.in c.cum ab uno. de ſen ten.& re iudi.in vj.

Nam ſi non eſſent omnes ſimul coadunati, ſed quilibet priuatim ſententiam diceret,non ualeret.l.tuc aũt. & ibi gl. l.duo ex tribus.ff.de re iud.gl.in l.non diſtinguemus.§.cum amplius.& l.item ſi unus.§.item ſi plures. ff.de arbit. Tenet Specul. in titu.de ſen.§.ſequitur uidere.uer.ſed & ſi iudices & Pau de caſt.in conſi.ciii.in prima parte, quia ubi requiritur quòd conſenſus maioris partis præiudicet minori,conſenſus ſimul,non ſeparatim præſtari debet,ut eſt doct.Bar. in.l.

in.l.omnes populi.in.ii.quæſt.princ.uerſ.contrarium credo. ff.de iuſt.& iur.& ponit idem Bart. in.d.l.ſi uni.ff.de re iud. & Alex.conſi.ccv.uiſis his,in princ.lib.ii.

Nec ſufficeret quod unus ius iudicum cognitioni cauſæ præſens fuiſſet,& in præſentia aliorum coniudicum uotum ſuum dixiſſet,& poſtea receſſiſſet,quoniam ſi reliq,illo taliter abſente,ſententiam ferrent,eſſet ipſo iure nulla,ſecundũ communem ſcribentium opinione, de qua atteſtatur & eã comprobat Fel.in.d.c.cauſam matrimonii.col.fina.uerſ.tertio limita.de offi.deleg.

Si tamen ex coniudicibus aliquis præſens eſſet,& iuraret ſibi de cauſa non liquere:alii cauſam eandem expedire poſſent,per tex.in.d.l.ſi uni ubi ſcribentes, de re iud.& l.ſi de meis.ff.de arbitr.& ponit Abb.& Felyn.in.d.c.cauſam,in final.uerb.

Et ſi fuerint plures arbitri diſcordantes,uel deciſioni cauſæ intereſſe negligentes,ſeruanda erit practica tex.in.c.fin. de arb.in.vi.Maxime in terris eccleſiæ ſecundum gl.ordinariam ibidem poſitam.

Minus etiam ſufficeret,quod præſens ſuo,& collegæ ſui abſentis,nomine pronunciaret. Nam etiã ſi dictus collega expoſt pronuntiationem huiuſmodi ratificaret, ſententia nihilominus non fieret ualida,ut eſt gl.in l.inſtar.in fi.C.de iure fiſc.lib.x.& tex.in d.c.cum ab uno.ibi præſentibus,& mãdantibus,&c.de re iudic in vj. quoniam ubi certo tempore conſenſus requiritur,ratihabitio ſequẽs ut actum firmet,nõ retrotrahitur.l.quid ergo.in prin.ff.de infa.& quia in ſententiis,& aliis quæ publici iuris ſunt,ratihabitio non procedit, ut inquit gl.in.d.c.cum ab uno.in uerb.mandantibus,& Barto.Bal.& alii.in l.obſeruare.§.fi.ff.de off.procon.ponit Specu.in tit.de cita.§.iam,col.v.uer.hoc autem not.& in tit. de ſen.§.ſequitur uidere,uer.quid ſi nulla,& Bar.in d.l.ſi uni.in fi.& ibi Iaſ.in fi.& Aegid.conclu.xxx.ſententia. cum aliis, de quibus per Fely.in c.prudentia, in uer.nunquid unus.ubi hoc tenet Innocen.de off.deleg.Nnunquid autem unus ex iudicibus delegatis,ſeu arbitris,ante ſententiam, poſſit uices,& animi ſui motum ſuo collegæ committere,uide glo. fi.in l.ſicuti.ff.de arbit.& Bar.in d.l.ſi uni,& Alex. in conſi. xiij.ex his,col.iij.uerſi.& tanto fortius,lib.j.

183 Et in caſu quo iuriſdictio non competat cuique inſolidum, ſi ex cõiudicibus aliquis eſſet inhabilis, & iuriſdictionis incapax, cum ſententia cenſeatur quid indiuiſibile, ob defectum illius collegæ, in totum uitiabitur. l. Pedius. in fi. ff. de arb. c. ad probandum, ubi gl. & ſcribentes, de re iud. c. cum ſuper. ubi gl. fin. de off. deleg. & Io. and. in Spe. de ſent. §. iuſta. in prin. in uerb. cum ab omni dum loquitur quando unus ex pluribus iudicibus precio corruptus ſententiam tulit, uide etiam Pari. de put. in tracta. ſynd. in uerb. corruptio. §. an ſi tempore ſententiæ, uerſ. iudicem corrumpẽs, qui cõtrarium tenet. Et pro hoc allegat Ioan. and. in loco de quo ſupra, & Ang. in. l. uenales. C. quomo. & quã. Sed certe Io. and. uidetur inclinare quod ſententia non teneat, per iura de quibus ſupra.

Sed ſi iuriſdictio inſolidum cõpeteret, etiam quod unus habilis ſecum admitteret alium inhabilem, actus ualeret, & ex perſona habilis ſuſtineretur. l. j. §. Pomponius. ff. quod cũ fal. tut. ubi ſi uerus tutor authoritatem cum falſo contutore præſtiterit, tenet quod fit ex perſona ueri tutoris, Prout etiam uidemus in duobus tabellionibus inſolidum de aliquo actu rogatis, nam licet tempore rogitus alter ex ipſis fuerit infamis, ſeu alius inhabilis, ſuſtinebitur tamen rogitus ex perſona alterius habilis, & ipſe ſolus poterit illud publicare, ut uoluit Bal. in. l. ſi quis ex argentariis. §. quid enim ff. de eden. & in. l. imperator. ff. de ſtat. hominum, & Alexã. in conſil. xcij. cum conſil. ſeq. lib. vij. quos etiã retulit & ſecutus eſt Boer. deciſ. xxj. incipiẽ. Et prius. col. j. Quod intel

184 lige quando uerus ſcit ſe habere poteſtatem inſolidum, & tanquam talis procedit, ſecus ſi putaſſet ſibi inſolidũ nõ competere poteſtatem, & ideo ſibi aliũ aſſociaſſet, in quo credebat talem ẽt poteſtatem reſidere. Nam etſi talis ſit iudex inſolidum, ex quo tamen uoluntas non concurrit cum poteſtate, quinimo inter ſe adinuicem repugnant, non ualet quod agitur, per text. in. d. c. cum ſuper. ubi Abb. & Fely. ibi, colum. ij. uerſ. nota illam Theoricam, adducendo plura exempla, de offi. deleg. & tenet Hoſtien. in ſum. de ſenten. §. quis. in fi. & Lap. alleg. lxxxviij. commune Florentinum. Præterea ſi eſſent plures iudices æqualem iuriſdictionem habentes, & unus ex illis efficitur inhabilis, tota iuriſdictio

accre-

accreſcit.d.l.i.ff.de offic.conſ.per quem tex.ita uoluit Bal. in.l.i.colum.fina.C.quando non pet. par prout etiam refert & ſeq.Capic.in deciſ.Neapol.xxviii.in cauſa reuerendi.nume.xi.

185 Intellige etiam præmiſſa quando actus expeditur per ſingulos,ut iudices,arbitros,tutores,aut ſimiles. Si uero expediretur per uniuerſos,ut capitulum,collegium,populū &c. tunc actus ratione habilium(licet inhabiles interfuerint) valerent,ex quo non capiunt uim a ſingulis,ſed a collegio: & collegium conſiſtit penes habiles duntaxat,ut per doct. in.d.c.cum ſuper & c.fina.de proc.c.ſacroſancta.c.Meſſana. de elect.& clem.i.de regular.cum aliis,de quibus per Alexand.in conſil.xl.ii.uolumi.& Corſet.in ſingu.in uerb.uniuerſitas &c.

186 Nota inſuper quod in ſententijs,ſiue ordinarij,ſiue delegati,ſeu compromiſſarij iudices ſint,ſi diſcordant, ſtatur ſententiæ plurium,quia in iudicijs obtinet quod a pluribus fit.c. ſi Epiſcopus.lxv.diſtinct.c.ei qui.§.ſi plures ubi gl.ij. quæſt.vj.l.duo ex tribus,& l.diem proferre.§.ſi plures.ff. de arb.ponit Spec.in titu. de ſenten.§.iuſta, colum.ii.uerſi. quid ſi inter tres,& Hoſtien.eod.titu.in ſumma.§.quis debet,colum.fin.

Si autem iudices fuerint numero pares,& diſcordent, ſi ordinatij ſint,tenet pro reo ſententia,niſi cauſa foret fauorabilis,ut pro matrimonio,dote,Eccleſia, libertate,& ſimilibus.Si fuerint delegati,utraque ſententia pendet ex arbitrio deleganris,in cuius eſt poteſtate.quam cōformare maluerit.Sed ſi arbitri fuerint,neutra habebit uigorem, ut dicit tex.ad literam in. c.fin. ubi ponuntur concordantiæ de ſententia & re iud.& l.inter partes & l.duo iudices.ff.eo.ti. cum aliis ibi adduct.

Præterea circa unum erit aduertendum,quod ſi eſſet cō promiſſum in duos, cum poteſtate eligendi tertium in euētum diſcordiæ &c.quòd ille tertius non poteſt eligi, nec quicquam facere, niſi prius de diſcordia duorum legitime conſtaret ut docet Ale. in conſi.cxxiiij.in cauſa,col.penul. uerſ.tertia ratione.lib.ij.& conſil.xlviij.in cauſa,col.fin.lib. vij.& Dec.conſi.cccclxxv.in cauſa quæ Mantuæ,col.ſi.lib. iiij.cum ibi adduct.

IN RVB. SEV TIT.

De nullitate ex defectu iuriſd.

SVMMARIA.

1 *Iuriſdictio delegata eſt debilior, ſtrictior, & minus ſauorabilis quam ordinaria.*

2 *Delegatio cauſæ ut cognoſcatur an ſit ualida, conſideretur quis, cui, quid, pro quo, contta, quem qualiter, & quibus loco, & tempore delegauerit.*

3 *Delegans poteſtatem quam non habet, alteri demādare non poteſt.*

4 *Delegantem magiſtratum eſſe non oportet.*

5 *Iudices qui habent iuriſdictionem cum adminiſtratione, prout ſunt prouinciarum & terrarum Præſides, Comites, Duces, Marchiones, Archiepiſcopi, & Epiſcopi, &c. cum territorium habeant uere ordinarij ſunt, & delegare poterunt.*

6 *Iudex qui alicui tribunati ordinario preæſt, & ipſe erit ordinarius, & delegabit, licet non habeat adminiſtrationem cum dignitate.*

7 *Iudices Roma. cur. qui ſint, qui ordinarium tribunal habeant.*

8 *Iudices Ro. cu. tam olim quam hodie certam & limitatam habuerunt & habent iuriſdictionem ac cauſarum cognitionem.*

9 *Vicecancellarij ptās in quibus regulariter cōſiſtat.*

10 *Camerarij apoſtolicæ ſedis poteſtas in quo præcipue uerſatur.*

11 *Gubernatoris urbis Romæ poteſtas, & officium in quo potiſſime uerſatur.*

12 *Auditoris generalis cameræ Apoſtolicæ poteſtas circa quæ præcipue uerſetur.*
13 *Vicarij generalis Papæ in ſpiritualibus poteſtas circa quæ potisſime uerſetur.*
14 *Senatoris almæ urbis poteſtas & iuriſdictio.*
15 *Mareſcalli urbis iuriſdictio.*
16 *Auditor audientiæ contradictarum olim habebat ordinariam iuriſdictionem.*
17 *Auditores Rotæ in Roma.cu.ſunt tanquàm ſtellæ in firmamento, & in cognoſcendo ordinarij: in decidẽdo delegati reputantur.*
18 *Auditores Rotæ non ſubdelegant, nec eorum iuriſdictio prorogatur.*
19 *Auditores Rotæ aſſerũt ſe hẽre ſtrictã iuriſdictionẽ, et multa facere ſine ſpeciali mandato recuſant.*
20 *Auditorum Rotæ deciſiones tanqàm magiſtrales ab alijs iudicibus ſequendæ ſunt.*
21 *Delegatus principis quibus caſibus delegare nõ poſ(ſit.*
22 *Delegatus ab eo qui ius prætorium non utile conſtituit, ut Epiſcopi, Duces, Marchiones, & ſimiles non ſubdelegabit.*
23 *Delegatus legati de latere ſeu Cardinalis ſubdelegat quia primus delegans eſt ad inſtar prcõſulis.*
24 *Delegatus ad uniuerſitatem cauſarum ad inſtar ordinarij ſubdelegat.*
25 *Vicarius epiſcopi licet non poßit alium facere uicarium generalem, ſpecialem tamen facere poterit, & ſubdelegare quia ordinarius eſt.*
26 *Delegatus principis cãs criminales ſubdelegare põt.*
27 *Delegati principis ſubdelegatus ſubdelegare nõ põt, licet delegatus ordinarij poßit hãc hẽre ptãtem.*

P 28 Sub-

28 *Subdelegatus non poteſt ſubdelegare: & quòd ſub eo fuerit lis conteſtata.*

29 *Delegatio quando fit, debet deleganti competere iuriſdictio habitu & actu.*

30 *Delegatio facta à proconſule ante prouinciæ ingreſſum non ualet.*

31 *Delegatio non conualeſcit ex poteſtate ſuperuenien te, quando à principio non tenuit.*

32 *Delegatio ab excommunicato facta non ualet, cum exercitum iuriſdictionis ſit ſuſpenſum.*

33 *Delegatio facta ab eo qui iuriſdictionem ſuſpenſam uel impeditam aut cuius exercitium uere nondum competebat non nalet: uide exempla hic.*

34 *Iudex antequàm literæ ſuæ poteſtatis ſibi præſentur, non hzbet exercitium iuriſdictionis.*

35 *Iudex electus nondum confirmatus, in dignitate, cui annectitur iuriſdictio, uel ante adeptam poſſesſionem actualem nõ habet exercitium: propterea non ſubdelegat.*

36 *Delegatio ab uno ex pluribus iudicibus datis cum clauſula quòd ſi non omnes facta antequàm conſtet de impedimento collegæ non ualet.*

37 *Delegatio ſi impugnantur ratione delegantis: exceptio coram delegato proponi debet.*

38 *Delega. quis fieri impeditur natura lege et mo[illegible]bus.*

39 *Delegatus à natura fieri impeditur, qui fuerit r[illegible] tionis incapax: ut ſurdus, mutus, furioſus, & [illegible] pubes, per rationem de qua hic.*

40 *Princeps defectum naturalem ſnpplere non pot[illegible]*

41 *Sententia lata ab incapacibus iure naturæ abſq[illegible] ope exceptionis eſt ipſo iure nulla.*

42 *Cæcus iuriſdictionem priuus quæſitam retinere & exercere,ſed de nouo acquirere non poteſt.*

43 *Cæcus retinet feudum paternum, ac in Baronia & iuriſdictione paterna ſuccedit.*

44 *Infamis de iure uel de facto, & ob turpem cauſam, a cœtu uel Senatu proborum remotus, iudex fieri non poteſt.*

45 *Iudicare,honor & dignitas reputatur.*

46 *Infames nedum iudices fieri, ſed facti remoueri debent.*

47 *Fama bona qnam populi amant eſt theſaurus inæſtimabilis.*

48 *Criminoſi & delinquentes tanqnam infames iudices fieri non debent.*

49 *Iudæi & alij qui legem Chriſti abijciunt, non ſunt iuriſdictionis capaces: nec eis pubica officia committenda ſunt.*

50 *Chriſtiani tantum de iure ſunt capaces iuriſdictionis*

51 *Iudæi inter ſeipſos iudices fieri poſſunt.*

52 *Vſurarius publicus cũ ſit infamis Iudex eſſe nõ põt.*

53 *Delegatio a principe de perſona inhabili ſcienter facta tenet, quia diſpenſaſſe cenſetur.*

54 *Actus a principe factus ſi aliter ſuſtineri non poteſt,præſumitur factus de plenitudine poteſtatis.*

55 *Princeps ſi quẽ ſciẽter deputet,uel deleget,ad inſtar ſacrilegij eſt dubitare de habilitate ipſius delegati.*

56 *Princeps ſi ignorat impedimẽtum et inhabilitatem, in dubio diſpenſaſſe et habilitaſſe non præſumitur.*

57 *Delegatio etiam a principe facta in dubio ſi exorbitans eſt impugnari debet per uiam ſubreptionis, obreptionis,& defectus intentionis.*

58 *Princeps meus et uolũtas præſumitur legitima, licet multoties ob importunitatẽ nõ cõcedenda cõcedat, et tũc nõ præſumitur pro eo, et clauſula ex certa ſciã uel de plenitudine pt̃atis etc. nihil operatur.*

59 *Iudices aliquem defectum iuriſdictionis impeditiuũ patientes regulariter contra eoſdem ne procedant excipi debet.*

60 *Reſcripta ad lites ſeu cauſarum commiſsiones & delegationes ſi modo auocatoria non ſint, licet ſint ſubreptitia, tamen iuriſdictionem tribuunt.*

61 *Excommunicatus eſt infamis, & quaſi à ſenatu motus, idcirco iudex eſſe non poteſt.*

62 *Excommunicatus ſemel quandiu non conſtat de abſolutione tandiu excommunicatus præſumitur.*

63 *Excommunicatus publice quis dicatur ad effectum ut iudex eſſe non poſsit.*

64 *Excommunicatio nunquid probetur per inſtrumentum denunciationis.*

65 *Bannitus excommunicato eſt ſimilis, ideo iudex eſſe non poteſt.*

66 *Cauſæ ab apoſtolica ſede niſi in dignitate eccleſiaſtica conſtitutis committi non poſſunt, & quibus poſſunt committi, ac quare hoc ſit inductum.*

67 *c. Statutum, de reſcriptis. in. 6. de cauſis committendis non procedit in ordinario.*

68 *Cauſæ ab ordinarijs ac etiam ſecularibus iudicibus cognoſcendæ clericis committi poſſunt.*

69 *Cauſæ non ſpirituales etiam iudicibus laicorum cognoſcendæ committi poſſunt.*

70 *Dignitas eccleſiaſtica quæ dicatur.*

71 *Fœminæ iudices fieri nõ poſsũt, ꝑ rõnes de quibus hic*

72 Fœ-

72 *Fœminis diſpenſatiue quandoque cauſæ etiam ſpirituales commiſſæ fuerint.*

73 *Fœminæ in iuriſdictione ſuccede, & illam per ſeipſas exercere poſſunt.*

74 *Serui iudices fieri non poſſunt, quia quoad leges pro mortuis habentur.*

75 *l. Barbarius. ff. de offi. præſid. procedit nedum in ordinario, uerumetiam in ſimplici delegato.*

76 *Monachi & religioſi cum ſint ſerui religionis, & quoad ſecularia pro mortuis habeatur, iudices fieri non poſſunt.*

77 *Monachi & religioſi ſeruis adæquantur.*

78 *Fratres ordinis minorũ funditus pro mortuis hẽntur.*

79 *Monachis & religioſis ſi cauſa expreſſo nomine monachatus ſeu religionis à ſede apoſtolica committatur, tenet commisſio, & 82. cum ſeq.*

80 *Cauſæ Gardianis ſeu miniſtris fratrum minorum, ac prioribus mendicantium, & ſimilibus à ſede apoſtolica committi poſſunt.*

81 *Cauſæ habentibus ſimplices adminiſtrationes, & officia eccleſiaſtica prout ſacriſtæ, cuſtodes camerarij, & theſaurarij, & ſimiles cõmitti non poſſunt.*

82 *Cauſæ monacho adminiſtrationem in cathedrali eccleſia habenti committi poſſunt.*

83 *Monachus poteſt creari officialis epiſcopi.*

84 *Iudicis habilitas conſideratur tempore datæ reſcripti, ſeu delegationis.*

85 *Delegatio non ualet, ſi cauſa ad iuriſdictionem delegantis non ſpectet.*

86 *Delegari poſſunt omnes cauſæ etiam meri Imperij ſecundum ius Canonicum.*

87 *Mandatũ ſpeciale requiritur ad importandã cõmiſ ſionem cauſarum de iure, ſed de ſtylo non ſeruatur & quomodo hoc ſit intelligendum.*

88 *Excommunicatus et hæreticus ſpecialiter prohibetur impetrare reſcripta, & cauſarũ commiſsiones.*

89 *Commiſsiones cauſarum alterius nomine impetratum effectum ſortiuntur ex ratificatione ipſius domini, et non alias.*

90 *Reſcriptum ſeu cauſæ commisſio contra mortuũ impetrata non tenet.*

91 *Forma reſcripti ſeu mandati eſt diligenter cuſtodiẽda, alias non ualet quot ſit.*

92 *Conditionale ſi fuerit mandatum uel reſcriptum, ante conditionem uel diem non acquiritur iuriſdictio ſed ſpes duntaxat illius.*

93 *Delegatio diuerſimode fieri ſolet, quandoque de tota cauſa, aliquando de uno articulo: in quo eſt diligenter conſiderandum.*

94 *Delegatio cauſæ extra territoriũ delegãtis fieri põt.*

95 *Delegatio fieri non poteſt, ut cauſa extra locum delegantis cognoſcatur.*

96 *Delegatio cauſæ fieri non poteſt in loco diſtanti ultra duas dictas: ſi de hoc fuerit oppoſitum, prout de loco non tuto & inhoneſto dicitur.*

97 *Delegatio cauſæ à ſede apoſtolica extra locum inſignem facta non ualet, ſi modo de contraria principis uoluntate non appareat.*

98 *Delegatio cauſæ in certo loco facta, ſi in eo ex aliqua cauſa expediri non põt, alibi expediri poterit.*

99 *Delegatio cauſæ uidelicet ut cauſa cognoſcatur tẽpe quo delegans non eſt futurus iudex, non ualet.*

100 *Iudex delegatus ultra diem ſtatutum cognoſcens nihil facit.*

101 *Reſcriptum ad lites licet ſit perpetuum, tamen intra annum iudici præſentari debet.*

102 *Reſcriptum quid debeat continere, quid in eo exprimendum ſit ne dicatur ſubreptitium, & quòd expreſſa in eo uerificanda ſunt.*

103 *Delegatus ante receſſum ſui delegantis à prouincia uel priuſquam moriatur, ſi iuriſdictione & mandato non fuerit uſus, expirat ſua iuriſdictio.*

104 *Mandatum iuriſdictionale qualiter tacite uel expreſſe reſolui & expirare poßit, remißiue.*

De nullitate ex defectu iriſdictionis delegatæ.

POSTQVAM ſummatim, & concluſiue aliqua uidimus de ordinaria, ſupereſt ut aliquid etiã ponamus de poteſtate delegata, de qua ſæpius in iudiciis diſputari conſueuit, & ſequendo ordinem ſupra poſitum, ſcire debes, quòd omnia p quæ diximus ſententiam iudicis ordinarii ex defectu poteſtatis ſuæ impugnari poſſe, à fortiori etiam ex eiſdem ſententia iudicis, delegati inualidari poterit, cum iſta ſit longe debilior, ſtrictior, & minus fauorabilis quã ordinaria iuriſdictio (ut ſupra diximus) & ponit Arch. in c. ſi quis epiſcopus. i. q. vi. quem refert & ſequitur Bal. in l. ſi ut proponis. la j. uerſi. ſed hic dubitatur. C. quomod. & quan. iud. de quo plenius per Alex. in rub. ff. de offi. eius &c.

1 [margin]

Conueniet igitur imprimis diligenter quærere, nunquid legitime cõſtet de poteſtate ipſi delegato tradita, quia ſine ea fruſtra iudicaſſet. c. cum in iure de offi. dele. cum ſuperius adductis, & ſi per reſcriptum uel alias de iuriſdictione demãdata, ac facta delegatione, apparuerit, erit aduertendum. nũquid per delegationem huiuſmodi in delegatũ aliqua effica

2 citer fuerit tranſlata poteſtas,conſiderando,quis,cui,quid, pro quo, contra quem, qualiter, & quibus, loco,& tem pore delegauerit. De quibus per ordinem aliquid dicendum eſt.

3 Quis deleget conſiderabitur circa hoc, uidelicet nunquid habuerit illã poteſtatem,quã alteri dedit,ex quo fruſtra da ret,quod ipſe non haberet, ut in ſimilibus terminis inquit tex.l.obſeruare.§.fi.ff.de of.proconſ.& leg.l.traditio.in pri. ff.de acq.re.do.& l.nemo plus iuris.ff.de reg.iur. Nã quod quiſq; non habet committere non poteſt,cap. Daibertum, prima q. vij.c quod aũt,de iurepa.c.fi.de reſcrip.c.j. de offi.

4 ordinar.in vj.& ibi Ioan.monachi, cum alijs, de quibus per Rot.ccxlj.Si unus ex tribus, in no. Idcirco eum qui iudicare iubet,magiſtratum eſſe oportet.l.eum qui.ff.de iuriſdict. omnium iudic.l.uni.in princ.ubi gloſſ.C.qui pro ſua iuriſdictio.quia iudicem dare iuriſdictionis eſt.l.j.in fin.& l.imperium,in fi.ff.de iuriſd.om.iud.

5 Et intellige quod delegans ſit magiſtratus, id eſt talis,cui competat iuriſdictio cum adminiſtratione,prout ſunt prouinciarum,ac terrarum rectores,præſides,gubernatores comites,duces,marchiones, uicarij perpetui, archiepiſcopi, epiſcopi,uel alij ſimiles habẽtes dignitates, quibus de iure uel de conſuetudine iuriſdictio annectitur,ut probat tex. in l.fina.C.ub. & apud quos,& tales cum terriorium habeant uere ordinaria ſunt,& omnes eiuſdem territorii cauſas ſub illorum poteſtate comprehendunt,& ad eos omnium partes,qui Romæ,uel magiſtratus,uel extra ordinem ius dicunt,pertinẽt,ut probat tex.in l.ſi in aliqua.§.fi. & l.ne quic quam,in prin.ff.de off.procon. & l.ex omnibus,cum duob. ſeq.ff.de off.præſ.

6 Potes etiam de eo magiſtratu intelligere,qui alicui iuriſdictioni,aut tribunali ordinario præſit,& cui iuriſdictio abſq; alia dignitate,ſeu adminiſtratione competat,prout erant il li,qui antiquitus in urbe Romano populo ius dicebant, de quibus ſupra diximus,& prout ſunt hi, qui in eadẽ urbe et temporibus noſtris ordinarie ius dicunt,ut eſt Reuerendiſſimus Camerarius cum clericis ſeu præſidentibus ſuis, Vicecamerarius idemque urbis gubernator, auditor generalis eiuſdem Cameræ, Vicarius ſanctiſſimi domini noſtri

Papæ,

Papæ,eiuſdem urbis ſenator,& mareſcallus, q̃ omnes pro ordinarijs Romanæ curiæ iudicibus hodie ſe gerunt, & reputantur,ut uoluit Spec.in ti.de off.ord.§.j.uerſ.item ordinarius,& ibi Bald.& in tit.de iud.dele.§.iam nũc uerſ.item non obſtat.& alias dixi.

8 Et ſicuti olim magiſtratus,qui in urbe ius reddebãt,quiſque ſuis partibus fungebatur,ac determinatam habebat cognitionem, ut colligitur ex rubris & nigro.ff.& C.de illorum officijs,& poteſtate tractan.& de quo aliquid ſupra diximus.Ita etiam & ſupradicti,qui hodie in eadem urbe ius dicunt,ne adinuicem per concurſum ſe impediant, & promiſcuis actibus rerum turbentur officia, quilibet ex ipſis, iuxta facultates ac poteſtatem tempore creationis & deputationis eorundem ad magiſtratus, ab eoſdem ſanctiſſimo domino noſtro traditam,in eadem urbe,& Romana curia iuriſdictionem limitate exercent,uni creditum alteri nõ ſubtrahendo.

9 Exempli gratia,pro te Iuuenis(ut de illorum poteſtate & iuriſdictione aliqualiter inſtruaris)uidere poteris Reuerendiſſimum in eadem curia Vicecancellarium,eius amplam, & latam poteſtatem intra ſuos tamen limites cõtinere,puta eius authoritate ac patrocinio quaſcunq; extrauagantes, leges,& conſtitutiones,ſeu regulas cuſtodiẽdo,illaſq; quibus oportuerit ſubminiſtrando,cauſaſq; beneficiales,&.ad eandem Romanam curiam deuolutas iudicibus in eadem curia diſtribuendo,proceſſus etiam cum inuocatione auxilij brachij ſecularis aduerſus intruſos,& rebelles fulminando,ſententias diffinitiuas in eadem curia,Apoſtolica authoritate prolatas,debitæ executioni demandando,reſignationes beneficiorum eccleſiaſticorum admittendo, ac ſupplicationes,ſeu prouiſiones,a duobus tamen Referẽdariis ſubſcriptas,uſque ad ſummam centum florenorum, ſuper huiuſmodi eccleſiaſticis beneficiis ſignando,& concedendo, ac eandem ſanctiſſimi domini noſtri Papæ Cancellariã, & eius officiales,qui multi,& honorabiles ſunt, & audientiã ſacri palatij apoſtolici cãrũ,& illius D.R.auditores, & officiales,regendo,& gubernando,ac reliqua faciendo iuxta poteſtatem ex regulis maxime,ſeu cõſtõnibus apoſtolicis dictæ Cancellariæ ſibi conceſſam,de quo per Aeg.deciſ.de

Si dele-

Si delegatus.in fi.&.dcij.Cancellaria. de qua etiã fit mentio in.c.ad hæc.de reſcri.&c. Porrecta.de confir.util.uel innutil. &.c.dura.de crim.falſa.et ſuper qua inſignes doctores multa ſcripſerunt, prout Gond.uillad.olim.auditor Rot.in trac.de aug.dignitat.& poteſt.S.R.E.in ulti.quæſtio. Roma.conſi. dcclxxxix.ac doctores omnes in proœmio regularum eiuſdem Cancellariæ.

10 Idem uidemus in ſupradicto etiam Reuerendiſſimo Camerario. qui cum ſeptem ſuis præſidentibus uniuerſo ærario ac patrimonio Eccleſiæ præeſt, illius reditus procurans cuius poteſtas præcipue uerſatur in cauſis ciuilibus, inter fiſcum dictæ cameræ ac priuatos, ſeu ſtatum, uel commodũ eiuſdem cameræ Apoſtolicæ, uel alias publicam utilitatem regimen, quietem, concernentibus, audiendis, & decidendis ac debentes eidem cameræ ad ſolutionem compellendo, & reliqua faciẽdo, quæ honorificũ dictæ cameræ Apoſtolicæ, & uniuerſæ reipublicæ ſtatum conſpicere cognoſcit, cuius dignitas & officium maximum eſt etiam per mortem ipſius Papæ non ceſſans, prout eſt text.ibi glo.in uerbo. Camerarium.in cle.ne Romani. & ibi aliqua de eo poſſunt Zabarella, & Bonif.de Vital.de elec.& Dec.in conſi.ccccciiii. Viſo & poteſtatem ẽt longe maiorẽ quã olim habebat procurator Cæſaris retinet.ſecundum Pau.de Caſt. in l.iii.in fi.per illũ tex.C.ſi aduer.fiſcum.prout refert deci.Neap. ut per Cap. deci.cxcvii.in cauſa.nu.iii.cum ſi. Iſti duo primi ob illorum præminentem dignitatẽ, & officium, dici non põt, quin iuriſdictionem cum dignitate & adminiſtratione habeat.

11 Videmus etiam idem in uicecamerario, eodemque urbis gubernatore & ſuperintendẽte, qui ſpecialiter regimini, ac quieti publicæ præfectus, in facinoroſos quoſcunque clericos, uel ſeculares, in ipſa urbe, ac eius diſtrictu gladii temporalis dictæ ſedis apoſtolicæ poteſtatem, merumque & mixtum imperium pro eius mero arbitrio, manu regia & leuato uelo, exercet, cauſaſque breuiores utputa mercedum ac miſerabilium perſonarum, cauſas annonæ, & ſimiles publicam eiuſdem ciuitatis quietẽ reſpicientes, etiam ex non ſcripto, ac regali manu determinat, ac ſolus (ſenatores excepto) gladium temporalem uibrat, & cunctis aliis urbis magiſtratibus olim præcellebat, ut inquit tex.*in* l.iii.C.de offi.*præfec*

urb.

urb.& ff.eod.ti.per tot. Tribunal.tamen cauſarum priuatarũ tenere non conſueuerat, ſed uenientes ad eum ad ſuos iudaces remittere,prout ex extrauaganti Iulii.ij.in uolumine ſtitutorum eiuſdem urbis inſerta, ſatis conſtat.

12 Experimur & uidemus idem etiam, in ipſo cameræ Apoſtolicæ generali auditore, cui al ter dictæ Apoſtolicæ ſedis gladius ſpiritualis,præcipue aſſignatus eſt,is etenim cēſetur naturalis & proprius Iudex eiuſdem ſedis officialiũ,& aliorum cuiuſcunque dignitatis curialium, inter quos,ſiue clerici,ſiue ſeculares exiſtant,ratione cõtractus,uel quaſi,ſeu delicti,uel quaſi,ēt extra Romanam curiam initi, uel commiſſi,ſi tales in eadem curia reperiuntur,uel etiam extra;interis tamen Eccleſiæ, uel ubilibet, quando eccleſiaſtici fuerint, uel agatur ratione contractus,ſeu delicti in eadem curia cõmiſſi,uel foret delictum in bulla ſeu extrauaganti, uulgo dicta cœnæ domini comprehenſum ciuiliter, & criminaliter (dummodo ad ſanguinis effuſionem non agatur) ius dicit, cenſuras fulminat,& uſque ad inuocationem auxilii brachii ſecularis incluſiue procedit.

Eſt etiam uerus executor,& iudex quarũcunque obligationũ in dicta curia uel extra,in forma ſolita cameræ Apoſtolicæ initarũ,& cauſarum penſionũ ſuper fructibus eccleſiaſticis reſeruatarũ,& iudex ordinarius quarumcũq; appellationum à quibuſuis ſententiis,ſeu grauaminibus per iudices ordinarios,etiam Romanæ curiæ (dicto ſenatore excepto) ac quoſlibet alios in terris Romanæ eccleſiæ mediate uel immediate ſubiectos,ad ipſam ſedem interpoſitarũ, ſeu aliàs per modũ reclamationis,ſupplicationis,nullitatis,querelæ.uel recurſus, delatarum, ac generalis executor ſententiarum,& cenſurarũ in d.Roma.cur.præſertim in ſacro Rotæ auditorio,latarum,& aliàs prout ex ampla eius apoſtolica facultate notorium eſt,quicquid fuerit olim, ut per Aeg. eius poteſtatem plurimum limitantem concluſ. dviii. quòd auditor Cameræ.& dvi.in cauſa.& melius. ccx. in cauſa. & deciſi.dccxxviii.not.quòd auditor in antiq.& quicquid ipſi dicant,& tunc erat ordinarius iudex in urbe, ut per glo. in cle.auditor.de reſcrip.&cle.ne Romani.in uerb.expirare.de elect.quæ iura ad propoſitum iſtud adducit Caſſad.dec. iiii' nu.2.de conſtitu.

13 Idem pariter dicendum erit de generali in ſpiritualibus eiuſdem domini noſtri Papæ in eadem urbe uicario, ad cuius forum & eius iuriſdictionem proprie,& ſpecialiter ſpectant cauſæ ciuiles,& criminales clericorum,& quarumuis eccleſiaſticarum perſonarum,ſi modo(ut dictum fuit de auditore)ad mẽbri mutilationem, ſeu ſanguinis effuſionem non agatur,ac quorumuis eccleſiaſticorum, & piorum locorum dictæ urbis,& illius diſtrictus Iudæorumque, uſurariorum,pupillorũ,orphanorum,uiduarum,cenſuum, rẽſionum,rerum,& bonorum eccleſiaſticarum permutationum, uenditionum,alienationum, deuolutionum, & quarumuis aliarũ,fidẽ catholicam, & res ac bona, & perſonas utriuſq; ſexus eccleſiaſticas cõcernen.ſuper quibus in dicta urbe, & eius diſtrictu uere ordinarius eſt, ut probatur tot.titu.extra de offi.uic.maxime in c.tua nobis.qui uult quòd prouincia Romana,uidelicet quæ eſt inter Piſanam,& Capuanã dicatur ſua propria prouincia,ac plenius de præmiſſa eius poteſtate per publicas literas apoſtolicæ conceſſionis, quæ præ manibus quotidie uerſantur, facile dignoſcitur, de quo & eius poteſtate uide etiam Pauinum in tract. de offic.& pot. ſed.uac.in ulti.car. uerſicu. nunc reſtat ſubiicere.& nunquid præcedere debeat.d.auditorem cameræ, poſuit Aut. de pe. in trac.de iuriſd.ep.c.vj.col.pe.ubi primo dixit,quòd ſic,ex eo quòd eſt ordinarius,& repræſentat Papam,poſtmodum reliquit curialibus decidendam, prout & nos relinquimus, quia non eſt de pane lucrando.

14 Videmus inſuper eiuſdem urbis ſenatorem quaſi alterum prætorem urbanum, tanquam ordinarium iudicẽ inter omnes præfate urbis ciues,& incolas, ſeculares, ac ſup quibuſcunq; illorum bonis & rebus cognoſcere,& merũ ac mixtũ imperium, ac gladii poteſtatem quotidie exercere, huius electio ſeu deputatio abſque ipſius apoſtolicæ ſedis literis ſpecialiter fieri non poteſt,ut late ponit tex.in c. fundamenta.uerſ.digne itaq; de elect.in vj.& de quo in c. eccleſia ſanctæ Mariæ.de conſt.cum ſimil. huius poteſtas & iuriſdictio ex lege municipali pendet.

15 Adeſt & Mareſcallus eiuſdem urbis,quem curiæ Sabellorum iudicem uocant, qui & pro iudice ordinario inter laicos,& fœminas(curiales tamen,& humilis conditionis) ſe gerit,

gerit,& cauſas eorundem, ut plurimũ tamen breuiores de-
16 terminat, huius poteſtas & authoritas in eadem urbe olim maior fuit,quàm de præſenti ſit, prout idem dici poteſt de generali auditore audientiæ contradictarum, qui ſuper iudicibus extra Romanam curiam dandis,in euentum diſcordiæ,adiri conſueuit, & qui aliàs ordinariam iuriſdictionem habuiſſe dicitur, ut per glo. poſt Goffred.& Hoſt. in d.cle. auditor.de reſcrip.

17 De reuerendis autem dominis meis ſacri palatii apoſtolici cauſarum auditoribus,nihil diximus,cum ipſimet,ac eorum poteſtas ſatis ſuperque illuſtris, & nota ſit, ac eorum deciſiones tanquam ex uberrimo fonte iuris utriuſque, & præſertim Canonici emanatæ,ubique gentium, tanquã ſtellæ in firmamento, choruſcent, ſintque præcipuum iuſtitiæ iubar,ac totius Ro.curiæ ſplendor,& gloria. Nemo igitur eſt,qui neſciat eoſdem in cauſis,quæ ſibi in uim ſpecialium reſcriptorum ſanctiſſimi domini noſtri quotidie, quaſi per uiam diſtributionis, committuntur, in cognoſcendo ordinarios,& in decidẽdo delegatos reputari, ut ipſimet uoluerũt.deci.ccccxxx.fuit & cccxxxj.dubitatur.in fi.in no.Spec. in tit.de iud.deleg.§.iam nunc.uerſi.Item non obſtat. & de off.ord.§.j.late per Fel.in rub.deleg.Illoſque eandem Romanam curiam pro territorio habere,ut inquit Aegid. concluſ.dcl.Curia poſt prin. & quòd illorum audientia, & tribunal ſede uacãte,uacat,per tex.in c.ne Romani. §.ſanc.de
18 elect.in cle.qui tamen, ob præſentiũ ipſius Papæ,cauſas ſibi delegatas,alteri ſubdelegare nõ conſueuerunt,prout nec (ob eandem cauſam) illorum iuriſdictio prorogari ſolita fuit,ſecundũ Aeg.concl.xcvii.Iudex.in fi.& facit id, quod ponit Caſſa deciſ.xiii.in fi.de reſcr.uel forſan ob id, quod ſtrictiorẽ quàm alii delegati iuriſdictionem habent, ut declarant ipſi deciſio.cccvi.ſi actor.circa medium.in no.& patet,cum etiã ad cautelam abſoluere, nec ſuper deſertione appellationis pronunciare, abſque ſpeciali ipſius Papæ mã
19 dato,poſſint,licet aliis iudicibus talis poteſtas de iure cõpetat,ut uolunt ipſi deciſ. dcxcix.licet iudex. & dcccxviii. Sciendũ eſt.& deciſ.dcxcii.qualiter.in anti.& dec.xcvii. licet.& cliii.Auditor.in no. ꝓut neq; ſuas exequi poſſunt ſententias ꝓut faciũt cæteri delegati,ut per Rot.dcxiiii. nota

quod

quòd licet iudex in antiq.cum ſimil. Et quamuis non quod Romæ factum eſt,ſed potius quòd fieri debuit,ſpectandum ſit,ut inquit tex.in.l.ſed licet.ff.de off.præſ. nihilominus ob morum grauitatem, ac præcellentē doctrinam in quolibet
20 genere virtutum tot illuſtrium doctorum,ac præeminentē illorum dignitatem,concluſiones & obſeruantiæ ipſorum, quaſi magiſtrales, & communem opinionem facientes, ab aliis iudicibus regulariter pro tempore obſeruandæ & amplectendæ ſunt,ſecundum Io. de imo.& And.Siculum.in.c. ſi olim.el.i.co.xi.de litiſcon.arg.tex.inſt.de ſatiſd.§.fi.in.fi.& c.cum non liceat.de maio.& obedien.ponit Caſſad.deciſ.fi. col.fi.de conſti.& deciſ.ix.in fi.de cauſ.poſſ.& prop.& deci. xvii.in fi.de præb.Facit etiam quod ponit Dec.cōſ.dcxcix. accepi.nu.iiii.li.v.dū dixit, quod ſtylus ſacri palatij dicitur ius,licet ex facto proueniat,quæ ſunt uerba Rotæ.dccx.nota quòd ſtylus.in antiq.

His itaque de Romanæ curiæ iudicibus primariis,pro iuuenum aliquali cognitione præcurſis,ad primum redeundo diximus delegantem oportet eſſe iudicem ordinarium , uel ſaltem à principe delegatum,ut alteri cauſam cognoſcendā demandare poſſit.l.cū prætor.ff.de iud.l.à iudice.ubi ponūt ſcrib.C.eo.tit.c.Paſtoralis.c.fi.in princ.c.quamuis.de off.de leg.c.cām quæ.de app.& ponit Rot.clxiiii.de off.leg.in no.

21 Quinimo etiam principis delegatus multoties alteri ſubdelegare nequibit, putà ſi cauſa eidem per verbum mandamus , uel præcipimus ſibi foret ab ipſo principe commiſſa, quo caſu eandem alteri non ſubdelegabit,ſecundum gl.in l. ſæpe audiui.Cæſarem.ff.de offi.præſ.quæ aſſerit curiales.D. N.Papæ.& Imperatoris ita diſtinguere cum talia verba neceſſitatem inferant,quam gl.ſequitur Bald.in Spec.de iud. deleg.in fine.verſ.quando eſt præceptum,& eam totus mundus approbat,inquit Alex.in.l.& quia ff.de iuriſ. om.iud.& Fel.in.c.eam te col.vij.verſ.Nihilominus.de reſcrip.

Vel ſi dictum fuiſſet quòd cauſam eandē ipſe delegatus cognoſcere deberet,quoniam per verbum illud deberet,uideretur eidē delegato neceſſitas impoſita cauſam per ſeipſum cognoſcendi.c.i.ut eccleſ.benef.l.prætor.in princ.ff.de eden.cle.ii.& ibi gl.in uerb.debet.de ſtat.mona. de quo per Bal.in.d.c.eam te.uerſ circa hoc.de reſcrip.

Seu

Seu dictum fuiſſet, ſuper quo conſcientiam tuam oneramus &c. quia & tunc ſubdelegatio uidetur prohibita, & electa induſtriæ perſonæ, ut per Imol. Abb. & alios in c. fi. per illum tex. de off. dele. Ale. in l. à iudice. C. de iud. & Bal. in c. ſi pro debilitate. in iii. col. de off. deleg. ponit Spec. in tit. de off. deleg. uerſ. Item quòd iniunctum eſt ei, &c.

Aut fuiſſet dictum, quòd per ſeipſum cognoſceret, ut per Abb. in c. fi. & Alex. in l. 1. ff. de off. eius. Et generaliter ubicunque ex uerbis cōmiſſionis, uel aliàs deprehēdi poſſet electam fuiſſe perſonæ induſtriā prout eſt quando dicitur de induſtria & circumſpectione tua confidētes, per Apoſtolica ſcripta mandamus &c. ut declarat Io. And. in d. c. fin. in uerſ. iniungitur. de off. delegat. & Ioan. Mil. in uerb. mandatū an tranſeāt &c. aut diceretur authoritate noſtra cognoſcas uel per te, te cognoſcas &c. ut per Bal. Card. Imol. Panor. in c. fi. de dol. & cōtu. de quibus omnibus late per doctores. in c. ſuper quæſtionum. §. ſi uero. ubi Feli. de off. deleg. & c. cum cauſam de appellat. & ponit Capic. deci. cli. uirginalis. col. ij.

22 Intellige inſuper de delegato a principe ſupremo, aut ſuperiorē de facto, uel de iure non recognoſcente, & cuius cōſtitutio ius ciuile, non autē prætorium conſtituit, ſecundum Bar. in l. iiii. in §. j. in fi. & ibi Imo. ff. de dā. infe. Alex. in l. i. in v. col. de off. eius &c. Vnde delegati ab epiſcopis ducibus comitibus, marchionibus, & ſimilibus, non ſubdelegabūt, cum delegātes primi ius prætoriū nō ciuile conſtituāt, ſecundū

23 eundē Bar. in l. ſciendum. ff. de uerbo. ob. & in l. ſi. ff. de pœn.

Delegatus tamē, legati de latere, ſeu Cardinalis ad inſtar legati proconſulis ſubdelegabit. l. cum prætor. de Iud. l. legatus, ſecundum unam lecturam. de off. proconſ. huiuſmodi nāque legati proconſulibus prouinciarum adæquantur, ut dicit tex. i c. legatos. de off. leg. in vi. & quod ſubdeleget, tenet Abb. per illum tex. in c. cum Bertoldus. in vii. col. de re iud. Bal. in d. l. à iudice. C. de iud. Fel. in cauſam. in viii. q. de app. & c. ſuper quæſtionum §. ſi uerò. de offi. deleg. & per eundē in c. ſi quis contra. col. ſi. de for. compe. ubi æquiparat delegatum legati, delegato principis.

24 Præterea ſi foret ad uniuerſitatem certarum cauſarum delegatus, aliquā ex illis alteri ſubdelegare poſſet. l. j. §. ſi. ff. q̃s et a quo. tenet gl. & ibi Bar. & ſcrib. in l. q. a. d' iuriſd. om. iud.

& in

& in l.legatus.de off.procoſ.& legat.& in l.fi.ff.de off. eius & gl.in uer.delegatus.in d.c.cum cauſam.de appel.

25 Vnde uicarius epiſcopi licet non poſſit alteri ſuas uices in totũ committere,& alium facere uicarium,aliquas tamẽ cauſas,uel etiam certam illarum ſpeciem puta cauſa tempo rales,ſpiritualibus ſibi retentis,cõmittere & demandare po terit,prout notatur.in c.clericos de offi.ui.& c.i.eod.tit.lib. vi.de quo per Rot.deciſ.ccclxx viii.fuit dubitatum. utrũ ui carius.&.cccl.licet officiali.in no.quæ in caſu quo loquitur etiam abſque ſpeciali mãdato uidetur procedere poſſe per prædicta, & quia talis ordinarius eſt. c. Tua nobis.de offic. ord.c.ii.de conſuet.lib.vi.c.Romana.de appel.eod.lib.uide per Capi.deciſ.cli.uirginalis.

26 Et quamuis(ut diximus) delegatus principis regulariter poſſit cauſas ſibi delegatas,etiam ſi criminales forent,alteri ſubdelegare,ut per gl.communiter approbatam, ut atteſta tur ibi Pau.in.l.fi.C.qui pro ſua iuriſ. cum pluribus aliis ad hoc per Boer.cumulatis.deci.vi.col.finali,ubi uideas.tenet

27 Guid.Pap.q.dcxxiiii.clarum.& Capic.deci. cli.nu.6.Subde legatus tamen ab eo (ne res in infinitum procedat) alteri ſubdelegare nequibit,ut per gl.magnam in prin. in c.ſuper quæſtionum,§.porro de off.deleleg.quam ſequitur Abb. in c.cam Bertoldus.col.x.de re iud. & Alex.in rub.ff.de offic. eius.&c. col.iii.uerſi.nono probatur.& Iaſ.in.l.i.col.xviii. in prin.eo.ti.Licet ordinarius hoc poſſit, uidelicet delega-to ſuo poteſtatẽ dare,ut cauſam alias delegabilẽ alteri ſub-deleget,& in hoc principis delegatus eſt inferioris cõdirio nis quam ordinarius,ſecundũ gl.fi.in c.is cui.de offi. deleg. in.vi. quã tenẽt communiter doctores in.l.more.maiorum ubi Fulgoſ.aſſerit ita intrepide tenendum,& quod ſit com-munis doctorum opinio atteſtatur Imol.in cle.i.de off.dele ga.& Alex.in.d.rub.de off.eius.

28 Premiſſa intellige,etiam quod corã ſubdelegato lis fuiſ-ſet conteſtata,quia alteri nihilominus cauſam illam delega re non poterit.l.ſoluitur iudicium.ff.de iudi. qui indiſtincte loquitur,ſecundũ Cy.& alios in d.l.a iudice.& Guil.Bar.& cõiter alios.in.d.l.& quia.licet gl.ibi,& ĩ l.fi. C.ubi & apud quos,&.l.legatus.de off.pcõſ.ad inſtar.procuratoris,q litẽ cõteſtatus eſt, talẽ ſubdelagatũ ſubdelegare poſſe uoluerit.

Inſuper

29 Inſuper ratione delegantis inſpiciendum fuerit, nunquid tempore delegationis iuriſdictio competierit ipſi deleganti, actu, & potentia, ideſt an ipſe delegans tūc, temporis cauſam, quā delegauit, libere cognoſcere, & terminare potuerit, quia inſpicimus an delegans cognoſcere ualuerit, ut ſic demum delegatio teneat, inquit tex. in l. unica, in principio, C. qui pro ſua iuriſdi.

30 Vnde antequam proconſul ingrediatur prouinciam ſibi decretam, ſi alteri ſubdeleget, talis ſubdelegatio non ualet, quia delegans tempore illo cognoſcere non potuiſſet l. obſeruare. §. fi. ff. de offic. procon. cum alijs de quibus meminit ca. qui hoc tenet, & declarat deci. clj. uiriginalis, col. fi. iuriſdictio nāque inefficax in delegante, erit eadem in delegato, quia partibus eius fungitur l. ſolet de iuriſd. omnium iudicum l. j. §. qui mandatam. ff. de offic eius, &c. & ita arguit gl. in uerb. proponatur, in capitulo iudex ab apoſtolico, de officio deleg. in vj.

31 Neque prodeſſet, quòd expoſt idem deleganti ſuperuenire potestas, & iuriſdictio, quonia delegatio, & proceſſus illius uigore illuc uſq; facti, non ualidarentur, neq; conualeſcerent, quia ipſa delegatio ex iure (ēt ex cauſa de præterito) ſuperueniente prout ex nunc, non prout ex tunc, confirmaretur, per tex. gl. Bar. & Bal. in d. l. obſeruare. §. fi. & gl. Bar. & Bal. in l. prima C. ubi de cri. agi. & gl. in l. unica, in uerbo patientiam. C. qui pro ſua iuriſd. declarat Bal. in l. eū qui, de iuriſdictio. omni. iudi. ponit Spe. in ti. de iudi. deleg. §. excipi poteſt, uerſi. quid ſi committens, & Canoniſtæ in c. cū ex officio, ubi poſt Io. And. But. & Imo. ponit Abb. columna nona, uerſi. ſecunda quæſtio. & Fely. ibidem, uerſi. ſeptima concluſio, de præſcrip. & tenet Alex. conſi. ccxxxij. pōderatis, columna fi. in principio li. vj Gui. Pap. q. cclxxxvj. iudex cum uulg.

32 Igitur ſi delegans tempore ſubdelegationis eſſet publice excommunicatus, ſubdelegare non poſſet, cum exercitium ipſius iuriſdictionis uideatur impeditum, prout hoc tenet glo. in capitulo primo, in ver. recipiunt, de offic. uic. cap. ad probandum, de re iudi. c. aduerſus. §. quia uero, & ibi glo. de immunitate eccle. & (ut dixi) intellige de publice excommunicato, & quando pro tali communiter habetur, alias ſi

Q tanquam

tanquam non excōmunicatus haberetur,uel toleratus fuiſſet:actus,& geſta per ipſum valerent, arg.l.barbarius.ff.de offic.prætо.& l.ij.& ibi Bal.C.de ſent.l.j.C.de teſta.c. ij. iij.q.vjj.notat gl.in.c.j.xxiij.q.j.& ponit Hoſtiē.in ſumma, de off.ord.§.quis poſſit eſſe,in fin.impeditus ergo impedimento iuris alteri committere non poteſt,ſecundū Spec. de iud.deleg.§.excipi.verſi.ſed quæritur, quæ impotentia, & ibi Bal.in add.in uerb.impeditus.

33 Et idem intellige,ſi alio quouiſmodo iuriſdictio delegantis tūc fuiſſet impedita,ſeu ſuſpenſa,puta per legitimā partis recuſationem,quia poſt illam delegatus non poterit ſubdelegare.c.iudex ab apoſtolica,de off.deleg.in.vj.licet ordinarius recuſatus alteri cauſam delegare poſſit.c.cum ſpeciali,de app.c.ſi quis contra,de for.comp.

34 Idem etiam foret,ſi iuriſdictio efficaciter nondum tranſiſſet,neq; eſſet vere ipſi delegato ſubdelegare volenti quæſita,prout habes exemplum.d.c.ſi iudex,iuncto.c.quamuis, in fin.de offi.deleg.in.vj.vel ſi iudex ſubdelegaſſet antequā literæ iuriſdictionales ſibi præſentarentur,cum exercitium non competat, neq; vere acquiratur iuriſdictio ante præſentationem illarū, per quam efficaciter ipſum exercitium tranſit,& geſta per prius nō tenent.c.ſuper eo,el.ij.in.ſi.de appel.cle.j.ubi glo.in uerb.receptis,de pcu.Bal.in.l.falſus, col.vj.ver.ſed pone.C.de furt.& in.l.eū qui.ff.de iuriſdict. omnium iud.tenet Fel.in.c.cæterū,uerſic.ualet proceſſus, de reſcript.& in.c.cum ex officii,nu.35.de præſcrip.& in.c. ſciſcitatus,in.vi.col.de reſcrip.& in.c.ſi.in fin.de præſum. & c.eam te.colum.ſi.verſi.fallit quarto, de reſcri.Io.Mil.in verb.iudex delegatus ſi ignorat,tenet Rot.vt deciſ.ccxlii. ſi unus ex tribus,& cccclix.circa tertiū, in no.& dccxciiii. pronunciatio,in antiq.Aegid.concluſ.ex.Guid.Pap.quæſt. cclxxxvi.iudex cum ſimil.

35 Siue quod(puta)electus ad aliquam dignitatem,ſeu officium,quibus inhæret iuriſdictio,antequam confirmaretur, caſu quo confirmatio eſſet fiēda, uel poſſeſſionem illius officii adeptus fuiſſet,aliū ſubdelegaret,quoniā licet tali per electionem iuriſdictio fuerit quæſita,exercitium tamen & adminiſtratio vere non competit niſi poſt habitā confirmationem, ſeu officii actualem poſſeſſionem, vt eſt gloſſ. &

ibi ſcribentes in.l.priuatorum.C.de iuriſdict.omnium iudicium,& gloſ.per illum tex.in.c.auaritiæ, in verb.confirmẽtur,de electio.in.vi.gloſ. Bald.& alii in.l.vnic.ff.de off.præfect.Auguſt.igitur requiritur electio,confirmatio,acceptatio , & poſſeſſionis acquiſitio.i.ingreſſus officii.l.Publius ff.de condictio. & demonſtratio. declarat Paris de ſynd.in verſi.electio officialium.§.in officiis,ubi uide,& ponit Bar. in.d.l.Publius.ff.de condict.demonſtra.& l.ex eo.ff.de mili.teſta.facit gloſ.in.c.qñ.lxiij.diſt.Spec.in titu.de reſcript. præſentatio .§.ratione cauſæ,col.vj.verſi.Item quod eſt obtentum ponit Abb.in propoſito in conſi.xlvij.in prin.Chriſti eiuſq; matris, vol. j.& Canoniſtæ in.c.tranſmiſſam ,de electio . & Fel.in.c.eam te.in princi.de reſcrip.quamuis in Papa,& imperatore ſecus ſit,quia illis per ſolam electionẽ acquiritur plenum ius,ac poteſtas,& illius exercitium,etiã ante coronationem,ſecundum communem ſententiam doctorũ,prout de ea atteſtatur Imol.in.cle.j.in.ſii.q.de iureiur.& Deci.illam fatetur,& comprobat cõſ.dlxxviii.col.ii.uer.ſed his non obſtantibus,lib.quarto.

36 Vel pone quod cauſa fuiſſet pluribus commiſſa cum clauſula,quod ſi non omnes,&c.& unus ex eis antequam de impedimento collegæ conſtaret,ſubdelegaſſet,geſta nanque a taliter ſubdelegato,non ualerent,cũ commiſſio cenſeatur indiuidua,& exercitium uni nõ competat antequam conſtet de collegæ impedimento,ut per ſcribentes in.c.prudẽtiam,ubi Inno.& alij,& c.penult.de offi.deleg.ponit Bald. in add.Spec.eo.tit.in uerb.ſi committatur cauſa , & Mil.in verb.iudices delegati ſi ſint plures , & tenet Rot.deciſ.ccxliij.retento.& clxvi.in no.& xvii.eodem lib.latiſſime per Fel.in.c.ſciſcitatus,uerſi.oportet notum eſſe impedimentũ, de reſcrip.Et idem foret in omnibus aliis caſibus,in quibus ex aliqua cauſa delegantis iuriſdictio impedita,uel ſuſpenſa foret,prout diximus ſupra loquẽdo de ordinario.Nam his caſibus procedit regula,quod plus eſt, ꝙ res ſit in actu, quàm in habitu,& potentia,ut notatur in.l.i.in princip.ff.de aqua plu.arcen.& in.l.Labeo.ff.de ſtat.lib.& in.l.hæ actiones.ff.ad Vellei . quas ad propoſitum adducit Deci. conſi. dcix.quæritur,circa fin.lib.v.& conſil.dcxcvi.retenta prope fin.eo.lib.

 37 Aduer-

37 Aduertendum tamen fuerit,quòd exceptio impugnãs po teſtatem delegantis coram ipſo iudice delegato proponi, & probari debet,quia ad ipſum tales exceptiones admittere,uel repellere ſpectat e ſubdelegato, & ibi gl. Archid. & alij de of.deleg.in vj.Specu.& ibi Ioan.And.in uer.cognoſcet.in.§.excipi.uer.ſed quis cognoſcet,de off.deleg.& dicã inferius in quæſtione fina.Et præſuppoſito, quod delegans potuerit delegare.

38 SECVNDO cui delegetur cã aduertẽdum erit,quia nõ oẽs iudices dari poſſunt ab his,qui iudicis dandi ius habent cum tria principaliter ſint,quibus aliqui impediuntur,ut iudices non fiant,uidelicet natura,lege,& moribus.

39 Natura,ut ſurdus,mutus,perpetuo furioſus, & impubes, qui iudicio carent,ut magiſtraliter docet tex.in l.cum prætor.§.non omnes.ff.de iudi.canonizata in c.ij.uerſi.tria ſunt tertia quæſtione vij.Nam cum ſubſtantia ipſius iudicij ſit, æquum ab iniquo ſeparare, ut in l.j.ff.de iuſti.& iur.quia iudicare eſt de iure diſceptare,iure autem diſceptare eſt iuſte iudicare non poterit eſſe iudex is,in quem non cadat cognitio iuſtitiæ,ut arguit tex.in capitulo forus, extra de uerbo. ſig.in tales autem cognitio huiuſmodi,cum ſit operatio intellectus quo ipſi carent,uel hebetatum, & inutilem retinẽt non cadit, cum abſentibus,& dormientibus ſimiles ſint, & quicquid uideant,ignorent,ut l.i.§.ſed furioſus.ff.de acqui. poſ.& l.ſi ci.§.furioſus.ff.de iure codi.l.furioſus.ff.de regu. iur.iuncto tex.l.i.in fi.C.de falſa mone.

Et de impubere uide tex. in l.fœminæ.§.impuberes.ff.de reg.iur.& l.quidam conſulebant,ubi ponũt ſcrib.ff.de re iudi.& tex.magiſtralem in c.cum uiceſimum,de off. dele. ubi reperies in qua ætate iudex,tam ordinarius, quam delegatus conſtitui poſſit.

40 Et quoniam defectus, & incapacitas iſtorum a natura ipſa prouenit,ideo a quoquam etiam ſupremo principe ſuppleri non poterit, quia etiam imperatori tollere non licet, quæ iuris naturalis ſunt,ut inquit text.in clementina paſtoralis,uer.cæterum,de re iudi.Immutabilia ſunt enim.§.ſed naturalia.inſtitu.de iur.nat.gen.& ciui.§.fi.de legi.agna. tutel.eodem lib.

41 Et ſententia a taliter incapacibus lata,eo ipſo,etiam parte non

te non opponente,non ualeret,quia conſenſus tacitus,uel expreſſus ipſius partis,non eſt conſiderabilis,ex quo a parti bus talia non dependent,nec ab eiſdem reſarciri poſſunt,ut declarat Innoc.quem cæteri ſequuntur in.c.Sciſcitatus,ubi Felyn.poſt alios ponit in columna tertia, verſic.limitatur iſta opinio,de reſcript.& in capitulo inter monaſteriũ,columna.vj.uerſicu.Octaua declaratio,de re iud.& in capitulo exceptionem,columna ſeptima,uerſi.fallit octauo,de ex cep.poſt Roma in rub.de arb.col.viij.& Ang.in.l.fin.C.de excep.& Bal.in.l. licet,col.ij.C.de procu.

42 De cœco iamdiu eſt receptum magiſtratũ,ſeu iuriſdictio nem iam cœptam retinere poſſe,aſpirare autem ad nouam pœnitus prohiberi,vt inquit tex.in.l.prima.§.quamuis.ff.de poſtul.& glo.iunct.tex.C.de decurio.in.l.infamia, lib.x.& tenet Bal.in.l.ſtatutis,col.j.uerſic.ſed pone.C.de ſenten.ex breuiculo recit.ſicuti dicitur,quod feudum paternum reti-

43 net,capitulo mutus.An mutus,vel aliter imperfectus feudum retinere poſſ.in uſi.feud.decla.Bal.in.l.quoties, colũ. fina.C.de ſuis,& legit.& prout ſuccedit in Baronia,& iuriſ dictione paterna,quam per vicariũ exercere poterit,ut uoluit Bartol.in.l.Cœcus.ff.de iud.& ſentit gl.prima,in dicto capitulo mutus,& Bal.in dicta.l.quoties,& tenet Abbas in conſilio.xlvij.Chriſti.libro primo, ubi uult quod ſi electus od officium,eo interim priuſquam illius poſſeſſionem con ſequatur,cœcus fiat,in eodẽ officio remanere debet, & illud exercebit per alium,vel etiam forſan per ſeipſum,exẽplo Apii cœci,qui ſeueriſſimam ſententiã de Pyrrhi captiuis non reſtituendis,dixit,vt in dicto.§.quamuis,& dicta.l. Cœcus.quæ uult quod iudicis officio fungi poſſit,nam ſatis eſt,quod oculis intellectus cernat,ac iudicio ſuo, quid agendum determinet,quia munus iudicandi magis conſilio prudentis uiri quam corpore, uel patrimonio explendum eſt,ut in.l.ij.§.corporis debilitas.ff.de vaca.mune.licet ex quo adhæret perſonæ,inter perſonalia connumeretur.l.mu nus.§.iudicãdi.ff.de mune.& hono.& no.in.l.prima.C.qui morb.ſe excu.lib.x.

44 Lege impeditur ne iudex fiat is,qui ſenatu amotus eſt, ut dixit tex.in dicta.l.cũ prætor,& c.infames.iij.quæſtiõe.vij. uidelicet ob vitium,uel turpitudinẽ ſuam,aut aliquod aliud

factum a lege reprobatum, propter quod eius ſtatus, & conditio, apud bonos, & graues uiros aggrauata fuerit, ut habet multa exempla in tex. magiſtrali, in d. c. infames, el ij. §. porro, & ibi gl. ord. iij. q. vij. & l. j. vbi Pau. eam multum commẽdat. ff. de his qui not. infam. l. infamem. ff. de pub. iudi poſuit Dynus in regu. infamibus, extra de regu. iur. Bal. Imo. Abb. & Fely. in c. teſtimonium, de teſt. ubi reperies quid ſit, quotuplex, & quomodo irrogetur infamia, de periurio autẽ nũ quid in propoſito noſtro dicatur infamis habes in l. ſi quis maior C. de tranſ. ubi ſcribentes, & gl. in l. Lucius, & ibi bar. ff. de infamib. & in l. quæ ſub conditione, in uer. interuen. ff. de condi. inſti. & gl. in c. quicunq; vij. q. j. & Bal. in rub. de iureiur. in fin. dum uoluit, quòd is ſolum intelligatur deieraſſe, qui aliquid in futurum, non autem de præterito, uel præſenti facere promiſerit.

Is ergo qui per ſententiam iudicis declaratus fuerit talis uel quid tale commiſiſſe, per quod de iure, uel de facto ipſi condemnato infamia irrogetur, a cœtu honeſtorum uirorũ ſemotus intelligetur, & antequam reſtituatur, iudex fieri poterit, cum lex Iul. repetunda. hoc fieri uetet l. Caſſius. ff. de ſenatori. l. eadem lege. §. primo. ff. ad l. iul. repetundarum, quia talibus non patent portæ dignitatum l. ij. C. de dignit.
45 lib. xij. c. infamibus, de reg. iur. Et iudicare honor, ac dignitas eſt. l. omnem honorem. C. quan. prouoc. non eſt neceſ. c. ut debitus, de appellation. ponit Rot. ccccxlij. fuit dubitatum, in nouis.
46 Quinimo nedum tales prohibendi ſunt iudices fieri, ſed ſi facti fuerint, & aliquibus ſceleribus ſe maculaſſe conuincantur omni dignitate, & poteſtate exuti, iter peſſimos, & plebeios habẽdi ſunt, neq; ſibi de eo honore blandiantur, cum ſeipſos indignos iudicauerint, ut inquit text. in l. iudices. C. de digni. lib. xij.

Et propterea ſi ob cauſam ſimilem ab obtenta ſunt deijciendi, multo magis repellentur ab habẽda, ut dicit gl. poſt tex. & ibi Io. de plat. in l. infamia. C. de decur. li. x. Ideo bal. in l. j. col. vj. uerſ. nota, quòd confeſſio extra iudicium. C. de confeſſis, monebat unũquẽq; ab infamia ualde debere præcauere, quia non ſolum in eo, in quo quis infamatus eſt, ſed etiam in alijs, eius opinio aggrauatur, & bona fama, quam

populi amant, ſit theſaurus hominis inæſtimabilis. & iucundus, & ſicut lilium dans ſuauitatem odoris.

48 Idcirco criminoſi, fures, ſacrilegi, incæſtuoſi, homicidæ, periuri, raptores, malefici, adulteri, hæretici, ſchiſmatici, iu-
49 dæi, & alii qui Chriſtianæ legis normam abiiciunt, ac pro aliis ſceleribus conuicti, & condemnati, ac demum omnes, quos eccleſiaſticæ, & ſeculi leges infames pronunciant, iudices fieri a lege prohibentur, cum ab omni cœtu fidelium, & proborum uirorum, nedum a ſenatu, tales ſegregati exiſtant, ac infames ſint, ut per tex. in capitulo infames. vi.q.i. & ponit Spec. de off. dele. §. excipi poteſt, uerſi. Item quòd eſt criminoſus, & uer. item quod eſt iudæus, & Hoſt. eo. ti. §. cui poſſit delegare, uer. integra fama, & de quibus poſuit Ioannes Bap. Peruſinus tract. de arb. lib. 4. in pluribus cap. & per eundem libro ij. eiuſdem tract. per totum, & Bap. a ſancto Blaſio eodem tracta. de arb. quæſt. v. principali, cum pluribus ſequen. quæſtionib.

Et in ſpecie, quòd iudæis non ſint aliqua publica officia committenda, per quæ occaſio eis tribuatur pœnam Chriſtianis inferendi, eſt tex. in c. nulla officia 54. diſtinct. & ca. conſtituit xvii. q. 4. & c. cum ſit, ubi ponunt ſcribentes, extra
50 de Iudæis, & l. fi. C. e. ti. Chriſtiani nanq; ſoli iuriſdictionis capaces exiſtunt, ut per Barto. & Modernos in rubr. de iuſtit. & iur. pro quo facit text. in c. uenerabile, ibi, hæreticum uel paganum eligere, &c. de elect. Cardina. in clemen. Romani. in principio, de iureiur. Quamuis ipſi Iudæi inter ſeipſos iudices fieri poſſint l. ſi quã (a contrario ſenſu) C. de Iudæ. & per Barto. in l. generaliter. §. fi. ff. de decur. Io. de Anania. & Fely. referens Florianum de ſancto Petro, ita conſuluiſſe in dicto capitu. Cum ſit de iudæ.

51 Vſurarius etiam publicus, eſt ipſo iure, & abſq; alia ſententia infamis, de quo in capitulo porro. iii. q. vii. & in l. improbum fœnus, ubi gloſſ. & Bald. C. de his qui no. infa. & idem Bald. in l. fratres. C. de inoff. teſt. & Abb. in c. inter dilectos, in iij. notab. de exceſ. præla.

53 Erit nihilominus aduertendum, quoniam ſi in reſcripto ſeu delegatione ipſius principis ſupremi, appareret eundem delegantem habuiſſe notitiam de qualitate, & conditione perſonæ ipſius delegati, tunc tacite ſecum diſpenſaſſe uide-

retur,& habilitaſſe ad effectum commiſſa exequẽdi,ex quo princeps,qui & magiſtratum dedit,circa illum omnia agere poſſe decreuit l.quidam conſulebant, in fi.ff.de re iu.l.ij.ff. de iuriſd.om.iud.prout uidemus idem fieri,quando ex certa ſcientia confert beneficium incapaci: Nam cum eo diſpenſat,& tollit quamcunque eius inhabilitatem l.idem Vulpianus.§.j.ff.de excuſ.tut.Bar.in l.ii.C.ſi ſeruus,aut liber.ad de curio.aſpira.lib.x.gl.& ſcrib.in l.fin.C.ſi contra ius, uel util. pub.& glo.in c.ſtatutum,in princ.in uerb.literarũ,de reſcrip. in vj.& gl.in c.j.in uerb.utrunque.xliiii diſtin.l. Imperialis. §.ſimiles,ubi Bald.C.de nup.& Deci. conſi.dcxiii.in cauſa feudali,col.pen.& fi.lib.v.

54 Et ſi actus huiuſmodi aliter fieri non poterat,ad eum ſuſtinendum, præſumetur principem plenitudine poteſtatis uti uoluiſſe,ut declarat Fely.in c.j col.viij.num.26.de conſti.& c.Cum dilecta,col.xvj.uerſic.limita regulam, de reſcrip.& c.in cauſis,columna ſecunda,uerſic.obſtat primo, de re iud. & facit ad præmiſſa quod ponit Abbas in conſi.lxiiii.lib.i. Nam certa ſcientia principis habet uim ſpecificæ diſpenſationis,ſecundum gloſſ.in c.cauſa,de æta.& qualit.& Ang in l.j.C.de ſen.paſſ.refert,& ſequitur Paris in li.de ſin.§.reſtat unum,columna ſecunda,prope fi.

55 Ideo diſputare uelle an dignus,& habilis ſit, quem princeps ſcienter elegit, inſtar ſacrilegii foret l.diſputare C.de cri.ſacri.§.eos autem,ibi,quis enim non diligat,&c.in authẽ. ut iudices ſine quo. ſuffra. Et propterea eidem principi etiã contra morem,uel ius ſcriptum,reſcribenti parendum eſt.c. Contra morem c. diſtin.c. in memoriam xix.diſtinct.uel ſaltem alleganda cauſa,quare non pareatur c.ſi quando, de reſcrip.capitul.Cum teneamur,de præbendis, capitulo ex parte,de officio delegati.

56 Et præmiſſa intellige(ut dixi)ubi conſtat de ſciẽtia,& uoluntate ipſius principis,quia quãdo princeps aliquid ex certa ſcientia facit,uidetur ſuæ poteſtatis plenitudine uti uelle, ut dixit Bal.in l.eos,in prin.c.de app.& propterea nihil opponi poteſt quod annullet,ut uol.idem Bal.in procœ. Decr. col.iiii.& ponit utrunque Dec.con.dclv.uiſo elegãti, col.ii. n.22.li.v.Sed ſi idem princeps defectus,& qualitates taliter inhabilitantes ignoraſſet, non uideretur diſpenſaſſe.c.ſi eo

tempore

tempore de reſcrip.lib.vi.ponit Bar. poſt glo.in l.uniuerſis. C.de preci.impe.off.& gl.in c.per diuerſitatem,in uerb.communi,de conceſſ.præb.Bar.in l.ſi conſtat.ff.da appel.Aegid. conclu.cxvi.Si petens.Abb.conſil.lxiii.Omnipotentis uerſ. Secundo principaliter, lib.i.& Ale.in conſi.cxxxv.uiſo.col. ii.lib.vii.& conſi.i.num.xxxv.lib.v.Caſſad.in deciſ.ix.de reſcrip.cum ſimil.

57 Et in dubio contra ſimiles delegatione & reſcripta, conſultius fuerit excipere,de obreptione,uel ſubreptione,aut defe

58 ctu intentionis ipſius concedentis, quoniam cum talis præſumatur mens principis,qualis eſt mens legis, cum ſe uiuere uelle ſecũdum leges profiteatur.l.digna uox.C.de legib. l.ex imperfecto.C.de teſtamen.l.ſi quando.C.de inoffi.teſtam.propterea per ſimilem obiectionem & exceptionem ſuperſedendum erit.c.conſtituit.xvij.q.iij.& d.c.ſi quando. & l.reſcripta.C.de precib.impe.offe.Pluries nãq; ob nimiã petentium importunitatem,princeps non concedenda, concedit,ut l.j.C.de peti.bo.ſub.lib.x.c.ſi aliquando, de ſenten. excom.notat glo.in d.c.ſi quando,in uerb.qualitatem,de reſcrip.quo caſu non præſumitur pro ipſo principe, uel geſtis ab eo:ut dicit Roma.conſi. cccccxxxiij.quod indultum col. pen.uerſi.& ſi dicatur,quem retulit & ſecutus eſt Dec.conſil.dlxxvj.pro reſolutione,in fi.lib.iiij.etiam quòd eſſent in reſcriptis appoſitæ clauſulæ, ex certa ſcientia &c.quia talis clauſula operatur ſolum quoad ea, de quibus præſumitur principem habere notitiam, ut ſunt illa, quæ iuris ſunt, ſecus de his quæ ſunt facti, quoniam de his præſumitur ignorantia in ipſo principe,& propterea de obreptione ac intentionis defectu excipi poteſt, ut uoluit Bal.i l.fi.col.v.C.ſenten.reſcin.non poſſ.quem ſequitur Ale conſi.xxiij. uiſo pro ceſſu.col.fi.lib.v.& Dec.conſi.dxliij.ſeruus.col.ij.uer. quibus tamen & col.fi.lib.iiij.ubi etiam idem dicitur de clauſula de poteſtatis plenitudine, quæ in tertii præiudicium non operatur,niſi quando cum cauſæ cognitione idem princeps proceſſit, ut tenet Rota.ccxxx.Papa confirmando, in no. cum aliis,de quibus ſupra ſub ru.An quælibet ſententia poſſ. dici nul.nume.18.

59 Conuenit igitur cõtra ſimiles iudices excipere,ac ne procedant proteſtari,alias procedere poſſent, ut de infami in-

quit

quit Spec.de iud.deleg.§.excipi.col.ii.uerſi.ſed nunquid in-
60 famis.& Bald.ibi.in uerb.infamis poteſt quoniam reſcripta & commiſſiones huiuſmodi cauſarum, etiam obreptitia & ſurreptia, ac proceſſus illorum uigore facti, ſi non excipiatur, iuriſdictionem & poteſtatem tribuunt, ut plenius per doct.in c.Cæterum,& c.ad audientiam,el ij.ubi late per Fely.& c.ſuper literis,de reſcri.ponit Aegi.conclu.ccccclxxxv. & legiſtæ in l.præſcriptione, per illum tex.C.ſi contra ius, dummodo reſcripta & delegationes huiuſmodi cauſam eandem ab alio iudice non aduocarent, quia tunc ſubreptio ipſo iure uitiaret,ut eſt deci.Rot.deci j.de reſcript.per Caſſad. Fallit etiam in pluribus aliis,in quibus ſubreptio ipſo iure uitiat,ut per Iaſ.in d.l.præſcriptione,& Fely.in dicto capitu. ad audientiam.

61 Excommunicatus etiam cum infamis ſit,ut in c.infames, vj.q.j.& ponit Roma.in ſing.dclxxv.An excommunicatus, & dclxxxij.ubi hoc declarat, & quia ab uniuerſa fidelium communione, & participatione amotus & ſegregatus eſt, idcirco iudex eſſe non poterit, ſed quandocunq; detectum fuerit, eundem tempore delegationis uel proceſſus,fuiſſe publice excommunicatum apparebit eius incapacitas,& geſta per ipſum non ualebunt,ut in c.ad probandum, & ibi latiſſime ſcriben.de re iud.& glo. in uerb. duraturis, in c.pia. de except.lib. vj.glo.& doct. ſuper uerb.infamem, in c.ſciſcitari.de reſcript. Anto. in c. intelleximus, de iud.Mill.in uerb.excommunicatus non poteſt eſſe iudex.& Bald.in l.j. C.de ſenten. Peruſin.in tracta.de arbi.c.vj.libro iiij.& ſatis
62 fuerit probare talem ante ſententiam,uel proceſſum,excōmunicatum fuiſſe,quia & de præſenti,& quouſque de abſolutione conſtiterit, excommunicatus præſumetur, c.ſicuti. de ſenten.excommu.c.propoſuit,ubi glo.in uerb.abſolutione,& ibi Innocen.de cleri.excom.mini.& eſt gloſſ.ordinaria in c.cum in iure.de offic.delega.Specu.in titu.de exce.§. nunc uidendum.colum.v.uerſi.ignorantia, & eſt deciſ.Rot. ccxxxviij.no.gloſ.in antiquis.

Et ad effectum quòd proceſſus non teneat, quis dicitur
63 publice excommunicatus ſubſecuta denunciatione,uel declaratoria ſententia publice lata,ut uoluit Anchar.in conſil. clxxxix.tribus de cauſis.in ij.colum. quem refert & ſeq.Fel.

in c.

in c.Rodulphus,in uerb.declaratoria.col.v.de reſcript.& in c.fina.in fi.de except.& c.ad probandum.col.iij.uer.& adde quòd de re iud.ubi etiam ponit de excommunicato uigore literarum executorialium,& idem tenet Deci.in con.dxxii. in cauſa electionis numero.13.libr.iiij.& per eundem Fely. poſt Abb.in c.prudentia.§.ſexta col.iij.& Fel.ibi col.v.uer. utrum probat.de off.dele.ubi uoluit inſtrumentum denun-
64 ciationis,ad effectum repellendi aliquem a iudicio ſatis probare,licet in uim peremptoriæ,non probaret,ſecundum Io. and.in c.pia.in uer.nomen de exce.in vj & c.licet, in uerb. nuntiari de ſenten.excom.eodem li.quem ſequitur Rot.deci.cccc.ſi quis petit.quæ aſſerit ita ſeruari in curia, & deciſ. cclij.licet ſit concertatio.in no.

65 Relegatus etiam ſeu bannitus cum ob eius uitium, & ipſe a ſenatu & communione ciuium, ac beneficiis reipub.ſeparatus exiſtat,excommunicato æquiparatur, ut per tex.in c.domino guerram, in uſib. feudo.ſub rub.hic finitur conſtitutio.tenet Bar.in l.ſi quis arbitratur.col.ſi.uerſi. quid de arbitratore ex bannito.de uerb.obl.& propterea non poterit eſſe iudex neque arbiter,ut uoluit Spec.in titu. de arbi.§. differtur,uerſi.ſed quid de bannito.& ibi Io.and.late poſuit Ang.in q.incipiente,Duo inuicem,quos etiam refert & ſequitur Ioan.bap.Peruſi.in tract.de arb.lib.iiij.c.v.cum duobus ſeq.& c.xix.eod.lib.& de quo per Alexan.in l.j.§.j.in fi. ff.ad Trebel.& Io.and.in addi.ad Spe.in titu.de ſenten.§.iuſta.in uerb. & eſt excommunicatus, hic igitur ad inſtar illius in territorio bannientis iudex eſſe non poterit, cum eorum quæ ciuilis iuris ſunt dictæ ciuitatis,incapax exiſtat,ut ſupra diximus,& de quo ponit Alex.conſi.cxvj.animaduerſis col.ii.lib.ii.& conſi.xxiij.oportune.col.iij.& conſil.xxvj. circa.in princ.lib.j.& intellige quòd talis reputatur incapax quoad ſui commodum, nam quod onera & incommoda remanet ciuis & capax, ut declarat Bar.in l.Tutela.§.item. ff.de cap.diminu.quem refert & ſequitur Fel.in c.intelleximus, colum. ſecunda. in princip. extra de iudi.poſt gloſſ.in l.poſtliminium.§.filius, in uerbo patria.ff.de cap.& poſtlimin.reuerſ.

66 Lege inſuper prohibetur aliis perſonis quam in dignitate eccleſiaſtica conſtitutis, aut perſonarum obtinentibus

tibus, uel eccleſiarum cathedralium canonicis aut uicario, uel officiali Epiſcopi principali (non autem foraneo) ſeu prioratus conuentuales (non clauſtrales) obtinentibus a ſede Apoſtolica, uel eius legato, ſeu delegatis, cauſas commit ti, alias quicquid per huiuſmodi delegatos fieri contingeret, eſſet ipſo iure nullum c. ſtatutum in princip. iuncto ſi. & ibi ſcrib. de reſcrip. lib. vi. iuncta cle. & ſi principalis, eo. ti. & po nit Hoſtien. in tit. de iud. delega. §. cui. col. ii. uerſi. gnarus, & Specu. eod. tit. §. excipi col. ii. in fi. cum ſeq. & ibi Ioan. and. in uerb. conſcribendo, & Aegid. concluſio. lxxxi. conſenſus ubi etiam dicit quòd conſenſus partium in contrarium nihil operatur.

Quod procedit, etiam ſi papa cauſas profanas, ac inter laicos committeret, ut per doct. in c. ſua nobis, de app. & concludit Alexan. conſil. lxxvii. in cauſa & lite. col. ii. ubi plene examinat, lib. ii. Procedit etiam in executoribus apoſtolicis aliqualem cognitionem, non nudum miniſterium, habentibus, ut tenet Ro. deciſ. xcix. nota quòd executor. in anti q. & per glo. in uerb. uices, in d. c. ſtatutum, in. §. nullo, de reſcript. in vi.

Quod cum ad honorem ipſius apoſtolicæ ſedis inductum fuiſſe uideatur, ne committendo cauſas ſimplicibus & pannoſis clericis, ut alias rudibus & priuatis perſonis, ex quo uices delegantis gerunt, authoritas illius in perſona, & talium miniſterio uilipenderetur, prout declarant gl. & ſcriben. in d. c. ſtatutum, in uerb. ſedis apoſtolicæ, & in uerb. cō-
67 mittatur. Idcirco cum ratio huiuſmodi magis militet ratione dictæ ſedis quam aliorum diſpoſitio d. c. ſtatutum, non comprehendet alios iudices ordinarios delegare uolentes, qui cauſas etiam ſimplicibus clericis delegare poterunt, ut
68 per glo. in d. c. ſtatutum, in uerb. ſedis, nam etiam ſimplices clerici iudicandi munere de iure fungi poſſunt. l. non diſtinguemus. §. ſacerdotio. ff. de arb. c. ſed nec cum c. ſequē. & ibi Abb. & cæteri ne cleri. uel mona. idem Abb. poſt Ant. in c. ii. de iud. & ſequitur Alex. in d. conſi. lxxvii. col. iii. in uerb. nec obſtat. lib. ii. etiam quòd delegātes eſſent ſeculares, uel cauſæ forent profanæ, ut in c. Archiepiſcopatum, extra de rapto
69 rib. Prout econuerſo iudices ordinarii eccleſiaſtici, cauſas non ſpirituales laicis cognoſcendas demandare poterunt, ut

ut per gl.ordinariam in.c.contingit, extra de arbit. & ponit glo.in uerbo præſumant,& ibi ſcriben. in d.c.de iu. & ponit Deci.conſ.cl.col.iii.in fi.lib.i & quando iudex ſecularis delegat cauſam uni clerico,nunquid eo caſu idem clericus delegatus, poſſit incidenter cognoſcere de cauſa ſpirituali.uide late Fely.hoc ponentem & concludentem quòd non,in c.cum ſit,col.pen.& fi.de foro compe.

70 Et aduerte,quoniam dignitas eccleſiaſtica conſueuit deprehendi ex quadam præeminentia, ſeu inter alios prærogatiua, quæ inſurgit ex ſtalo in choro, & loco in capitulo, ut per Rot.deci.ccccxlii.Fuit dubitatum,&.ccccli.fuit dubitatum utrum præpoſitura,in no.uel quando haberet adminiſtrationem rerum eccleſiæ cum iuriſdictione, ut notant doct.in.c.de multa, de præben. &.c.i.de conſuetu. in.vi. facit tex.in.l.honor,in prin.ff.de mune.& hono. & declarat Old. in conſ.cl.in eccleſia Valentina.tangit Alexan.in dicto conſi.lxxvii.in his tamen plus attenditur conſuetudo,quàm ius commune,ut inquit glo.in cap. ad hæc,de exceſſ. prælat.& Card. conſ. lxii.in eccleſia Bellonien. & Rot. deciſ.clxxiii. de Theſauraria,in no.

71 Moribus,id eſt cõſuetudine legibus roborata,iudices fieri prohibentur, fœminæ, quæ ab omnibus officiis ciuilibus & publicis regulariter remotæ ſunt, unde nec iudices eſſe, nec magiſtratus gerere poſſunt.l.fœminæ.ff.de reg.iur.et.d. l.cum prætor.ff.de iud.c.ii.iii. q.vii.c.mulierum. xxxiii q.v. Prout nec arbitris.l.fi.C.de arb.c.dilectus, extra eod. et ratio prohibendi fuit, ne contra pudicitiam ſexui naturaliter congruentem in publico eſſe, & officia uirilia tractare uideantur.l.prima.§.ſexum.ff.de poſtula. Et quia iudicare ultra ſexum fœminæ infirmitatis officium eſt.l.i.C.quando mulier tutor.off.et quoniam mulier ad imaginem Dei facta non eſt, ſicuti uir, & quia ipſa uiro ſubeſſe debet, non ecõtra.c hæc imago,&.c.cum caput xxxiii.q.v. ponit gl.in c.dilecta,de maio.& obed.& propterea Bart.in.l.i.col.ii.uer ſi.ſed an poſſit.C.de mune.et hono. lib.x. dixit non reperiri iure cautum,quòd de iure communi mulieribus tribuantur honores cum adminiſtratione, præterquàm in Abbatiſſis monialium,quæ de iure canonico fiunt: Et ponit Abb.in c.ſignificauit.in.iii,notab.de reſcrip. prout refert et ſequitur Deci.

Deci.conſil.dxv.quoniam. colum.vj.uerſ. non obſtat quòd dicta ſententia, libro quarto.

72 Licet quandoq; diſpenſatiue cauſas etiam ſpirituales mulieribus demandatas eſſe compertum ſit, prout legit in cap. mæuiam.ij.q.v.& per gl. in cap.i.in uerbo mulieres. xv.q.i. & in dicto cap.dilecti,de arb.poſt gl. & ibi Bar. in l.unic.C. de mulie.& in quo loco &c.lib.x.per Deci.in d.l.fœminæ.

73 Iure tamen hæreditario fœminæ ſuccedere poſſunt in iuriſdictione,& illam etiā per ſeipſas exercere, ſicuti de Ioanna regina referunt Hoſt.Imo.& Panor.in dicto cap.dilecti, & Ang.ac Pau.in d.l.cum prætor.& Dec.in d.l.fœminæ, atteſtantes eādem ſæpius fuiſſe uiſam in ſolio regio ſedentē, & capitales ſententias ferentem, & firmat Alex.conſ.i.col. vj.& conſ.xxiiij.pōderatis,col.iiij.li.v.& Deci.cōſ.xxxij.in fi.li.i.& conſ.ccccxiii.conſuluit,in fi.lib.iij.

74 Serui etiam moribus iudices fieri impediuntur,quia quo ad ius ciuile attinet pro mortuis reputantur. l.quod attinet. ff.de reg.iur.d.l.cum prætor,&.l.ſeruus,ubi not.C.de iud.c. ij.iij.q.vij.Niſi pro liberis reputarentur, quia tunc ob cōmunem errorem,& publicam utilitatem geſta per ipſos ſuſtinerentur,ut l.Barbarius,& ibi ſcrib.de offi.præt. &.l.i.C.de te

75 ſta.&.l.ij.C.de ſent.Nam diſpoſitio dictæ.l.Barbarius,procedit etiam in ſimplici delegato per eandem rationē, & per text.in dicta l.ij.& eſt communis opinio,ut per Fely. in ca. dilecta,col.ij.& in cap. ſciſcitaris, colū.iiij.uer.diſpoſitio.l. Barbarius,extra de reſcrip.

76 Et ad inſtar ſeruorum etiam monachi, & religioſi iudices fieri non poterunt, cum & ipſi illius religionis,quā profeſſi ſunt,ſerui dicantur,& quoad ſecularia, & ciuiles leges pro mortuis habentur,ac ſint a cœtu ſecularium penitus ſegregati cap.placuit,el.ij.& cap.monachi.xvj.q.i.c.cauſam quæ,de iud.c.ex parte,de accuſa.c.unic.extra de Sind.& gl. in d.l.i.§.ſexum,quæ iſtos mulieribus adæquauit, quamuis

77 frequentius conſueuerint ſeruis æquiparari, & iura loquentia de uno ad alium extendantur,ut per glo.in authen cauſa quæ,C.de ſacroſan.eccle.tradit Inno.in cap.cum olim,colum.iiij.de priuileg.& Barto.in l.i.§.i.ff.de arbi. & in l.i.cum pluribus ſequen.ff.de ſtipu.ſeruo.

78 Quòd indubitanter procedit in fratribus ordinis mino-

rum,

rum, qui funditus pro mortuis habentur, ut uoluit Bald. in l. cum acutiſſimi, col. fi. C. de fideicō. & conſ. ccccxxvij. proponitur, lib. iiij. quem ſequitur Deci. in cōſi. ccccxciiij. quod ſupra, & latius conſ. ccccxcix. in cauſa quæ Parpiniani. ubi de iſtis fratribus plura poſuit, per tex. in cle. exiui de paradiſo, de verbo. ſignifi. lib. iiij. & concordat cum Bal. aſſerens illos omnino incapaces.

79 Licet etiam talibus ex certa ſcientia Papæ cauſæ delegari poſſent, expreſſo nomine monachatus ſeu religionis, ut apparet in cap. cum olim, el. ij. poſt prin. & ibi gl. in uerb. monachi, ubi Innoc. & cæteri ſcriben. de priuile. c. conqueſtus, de foro compe. c. ad audientiam, & cap. porrecta, de confir. util. ue inutil. & ita tenet Rot. ut deciſ. ccix. nota ꝙ ubi cauſa, &. cclxxxiiij. nota ꝙ monachus, in antiq.

80 Guardianis (ut uulgo appellantur) ſeu miniſtris fratrum minorū, ac prioribus mendicantiū, ac etiam prioribus perpetuis cōuentualibus, ſeu alias adminiſtrationem cum iuriſdictione in illos de conuentu habentibus cauſæ hmōi committi poſſent, quia tales ueniunt appellatione prælatorum, ut eſt glo. in cle. dudum, in uerbo non habetur, & ibi Car. in uerbo ſtatuimus, de ſepult. & in cle. i. in uerbo prælatum, de elec. & cap. quorundam, in uer. ſolium prælatorum, de elect. lib. vj. his igitur cauſæ delegari poterunt, ut tenet Domi. in c. nullus, de elect. eo. lib quem refert & ſequit Fely. in. c. inſuper, de teſt. & Moder. in tract. de lite. grat. fol. lviij. uerſ. ex

81 quo infero unum. Secus foret in fratribus ſeu monachis habentibus officia, aut ſimplices adminiſtrationes, prout ſunt ſacriſtæ, cuſtodes, camerarij, priores, clauſtrales, theſaurarij & ſimiles, quoniam iſti non dicuntur in dignitatibus, ſed in officijs, ut uoluit Spec. in. §. excipi. col. iij. in prin. ubi atteſtatur Romanā curiam ita ſeruare, de iud. deleg. de quibus officijs loquitur Rot. deciſ. clxiij. de theſauraria. in no.

82 Licet ſi cauſa committeretur monacho in cathedrali adminiſtrationem, uel officium habenti, ualeret commiſſio, maxime quando literæ per cancellariam Apoſtolicam expedirentur, etiam quòd de monachatu mentio non fieret, ſecundum Rot. deciſ. ccix. Nota quòd ubi cauſa, in antiquis, quoniā etiam ſimplex monachus poteſt creari officialis, & deputari locumtenens ab epiſcopo, & ſententiæ per

ipſum

ipſum latæ, præſertim ſi ab initio contra ipſius perſonã non fuiſſet, oppoſitum, ualebunt, ſecundum eandem Rot. deciſ. cclxxxiiij. nota quòd monachus, in antiq. & hoc maxime ſecundum quandam æquitatem, ut in deciſ. iiij. incip. An monachus. de officio uicarij. in deciſio. Biſſignet. & de hoc uide per Guid. Pap. q. dlxiij. An monachus.

84 In ſumma reſpectu delegati conſiderabitur, nũquid perſona eiuſdem delegati ratione ſui, uel alias fuerit capax iuriſdictionis, & cognitionis ſibi demandatæ tẽpore quo demandata eſt; quia habilitas delegati, & delegãtis principaliter attenditur tempore datæ reſcripti ſeu delegationis, ut eſt gl. in uerbo canonicis in fi. quam ibi ſequuntur docto. in c. ſtatutum. de reſcri. in vi. & Fely. in c. eam te. col. xvi. uerſ. tempus datæ. de reſcrip. & gl. in c. dilecti. el. ii. de præb. ſentit Spec. in, §. excipi. in princ. de iudic. deleg.

Et uidebitur nunquid ipſe delegans potuerit, & uoluerit cum ipſo delegato diſpenſare (caſu quo diſpenſatio requiretur) & eum habilem facere ad actum huiuſmodi explicandum, quæ omnia ex qualitate delegantis & ipſius delegati, ac rei ſeu cauſæ delegatæ & faciæ delegationis, facile apparebunt. aduertatur breuiter, nunquid primus potuerit, & uoluerit dare, & ſecundus recipere, & exequi, hanc publicã iuriſdicendi poteſtatem, iſta nanque duo uidelicet uoluntas, & poteſtas, fabricant omnes actus humanos, & ſi ex his alter defierit, nihil eſt, quod explicari queat, ſecundum Philoſophum. & probatur in. c. cum ſuper. in uerſ. poſſet, & nollet. & ibi ſcriben. de officio delega. & in. l. omne uerbum. & ibi ponit Bal. C. commu. delega. cum aliis congeſtis per Alex. conſ. cxxiii ſcripſit in princ. lib. iiii. & Dec. conſi. cxcviii. col. ii. in fin. lib. i. Velle igitur eſt fons & radix omnium diſpoſitionum ſecundum Bald. in authen. ei qui, colũ. xi. uerſ. quæro nunquid per hæc uerba. C. de bon. autho. iud. poſ. quem retulit & ſecutus eſt Alexan. conſ. cxc. Plura narrata. col. vij. uerſ. fortius dico. li. vi. Inanis tamen eſt uoluntas, niſi adſit potentia. l. nolle adire. & ibi Alex. in prin. per illum tex. ff. de acquir. hæred. l. pater Seuerinam. in princ. ff. de condi. & demonſtr. cum ſimi. & nu. 112. ibi Lap. alleg. xix. In Dei nomine, uerſ. Item eſt ſciendum, & adde quem ſequitur Fely. in c. ſuper literis, col. v. uerſ. exprimenda ſunt, & in. c. in noſtra. in. xx.

in xx.Carollario.de reſ.& Caſſa.deciſ. xii.in fin.de præben. late per eum.Patet igitur ex premiſſis quòd is,qui neque iu riſdictioni præeſt, nec à principe poteſtate aliqua præditus eſt, nec ab eo, qui ius dandorum iudicum habet, neque ex cōpromiſſo ſumptus,uel ex aliqua lege confirmatus, iudex eſſe nō poterit ut magiſtraliter ponit text.in l.qui neque.ff. de iudi. pro cuius commento ac interpretatione præmiſſa ti bi aliqualiter inſeruient.

TERTIO principaliter quid delegetur, aut ſubdelegetur,conſiderandum fuerit,uidelicet nunquid cauſa,quæ delegatur tempore delegationis ad forum ipſius delegantis
85 pertinuerit, quia in cauſarum delegationibus illud potiſſimum obſeruatur, ut ita ualeant,ſi ad iuriſdictionem pertineāt delegantis,ut inquit tex.in l.unica,in principio. C. qui pro ſua iuriſd.conſiderabitur itaque qualitas cauſæ, & conditio ipſius delegantis, & nunquid principaliter, uel ſecundario,id eſt per uiā legitimæ deuolutionis, uel alias (ut ſupra diximus loquendo de ordinario) ſpectauerit ad ipſum, uel eius curiam.

Erit inſuper uidendum, nunquid cauſa huiuſmodi fuerit de iure delegabilis ſecundum theoricas Legiſtarū in l.i.ff.de
86 offi.eius.ubi plene per Alex. Quamuis hodie de inre canonico omnia etiā quæ ſunt meri & mixti Imperii delegabilia ſint,per tex.in c.in archiepiſcopatu.ubi gl.& ſcrib.extra de raptorib.& ponit Spec.in ti.de iuriſd.om.iu.§.i. uerſi. adhuc autem.col.vii.& eſt communis doctorum opinio,prout atteſtatur Fel.in c.quòd ſedes.ubi Canoniſtæ materiā hanc poſuerunt,col.ii.uerſi.datur alia regula,de officio ord.& tenet Rot.deciſ. ccccxvi. fuit dubitatum,in no.propterea cir ca hoc non erit multum laborandum.

QVARTO Principaliter inueſtigabitur pro quo, ideſt ad cuius inſtantiam delegatio facta reperiatur, circa quod
87 ſcias,quòd licet de iure ad impetrandam reſcripta & cauſa rum commiſſiones ſpeciale mādatum requiratur,ut ex tex. in capitulo nonnulli. in fine, & in capitulo ex parte decani. de reſcri.Ex ſtylo tamen curiæ hoc non ſeruatur, quia unus pro alio etiam ſine mādato impetrat, & obtinet cauſas dele gari.ut de ſtylo huiuſmodi atteſtantur gl.fi.in d.c.nonnulli. & gl.in d.c.ex pte,in uerb.ſiue.& Rot.deci.clxxv.cōmiſſio

R in no.

in no.& dec iſ.j.in fin.ſub titu.de procur.per Caſſad.& ponit Fel.in d.c.nonnulli.in §.ſunt & alii,quem ſtylum Io.Mil. in uerb.procurator ſine ſpeciali & c.declarat procedere in cauſis cōmiſſis dominis de Rot. quia tales commiſſiones , ſunt duntaxat diſtributiones quædā,ut uol.ut Ro'.dec.ccccxxx. fuit dubitatū.& ꝑ me.&c.in no.& d.deciſ.clxxv. & ccclxii. ſi committatur.in prin.& hoc caſu procedit illud , non refer re per quem preces offerantur,ut in l.uniuerſis.C.de precib. imp.offe.ideo quilibet admittendus erit,niſi expreſſe prohi
88 bitus reperiatur,prout reperitur de publice excommunicato,ut in cap.primo.de reſcrip.in.v.c.dilectus.extra eo.c.fin. de procur.& ponit Rot.deci.ccxxxviii.nota gl.& ccccxviii. nota,cauſa fuit pronunciata.in antiq.prout etiā expreſſum reperitur de hæretico,ut in.l.j.C.de ſumma tri. & utrunque ponit Hoſtien. in ſumma de reſcrip.uerſic. quis impetrat.in Rota tamen quilibet etiam excommunicans quo ad impe trandum reſcriptum admittitur,ut.d.deci.ccclxii.ſi commit tatur. in no. propter rationem de qua ſupra.'& tenet eadem
89 Rot.dxciiii . dic quòd etiā in antiq. Et nota quòd tales cō miſſiones alieno no mine impetratæ, tunc demum effectum ſuum ſortiuntur , ſi dominus principalis eas tacite uel ex - preſſe ratas habuerit, ut declarat Aegid. per tres concluſio. dlxxxiii.licet uſus,cum ſeq.& concluſio.dlvi.concluſio.circa medium.& in ſimili ſentit Deci. conſi.ccxxvii. magiſter. in fine.lib.ii.& conſi.cccclxiiii.placet.col.ii.uerſi. ii.non obſtat.lib.quarto.& facit quòd ponit etiam in conſi.cccclx.ui ſo.in fi.lib.quarto.

QVINTO etiam in materia noſtra conſiderabitur con tra quem fiat delegatio,puta ſi tunc temporis erat in rerum
90 natura,quia alias contra defunctum facta non ualeret,ut eſt tex.in l.penul.ff.quæ ſent.ſi appela.reſcind.& l.Neratius.ff. de reg.iur.notant doct.in l.ſumma.§.fin.& l.furioſo.in prin. ff.de re iud & diximus ſupra.

91 SEXTO principaliter qualiter , id eſt forma ipſius dele gationis attendi debebit, cum ipſa diligenter ſi obſeruanda & cuſtodienda.l.diligenter.in princip.ff.manda. alias quicquid fieret non ualeret.c.cum dilecta.& ibi latiſſime ſcribē tes.de reſcrip.c.cui.de præben.lib. vi.c.Piſanis de reſtitutio. ſpol.Panormi.in c.cauſam columna.iii.in fi.de re iud. & facit

cit tex.in.c.cum in plures.ubi glo.fi.de offi.deleg.in vi. quæ
92 uoluit ex mandato conditionali ante diem uel conditionē.
non acquiri aliquam iuriſdictionem, ſed duntaxat ſpem iuriſdictionis habendæ.argu.inſti.de uerbo oblig.§. ex conditionali.l multum.ff. de condi.& demonſtrat. l. ſub conditione.ff.de condi.ind. Et propterea quando apponitur uerbum ſi conſtiterit,uel ſi repereris & c.tales cauſulæ important cōditionem,& præcedere debet citatio & cognitio ſuper uerificatione conditionis, alias proceſſus eſſet nullus, ut tenet Alex.conſi.ccxviij.viſis.in prin.li.ii.& Rot.dclxxxiiii.dic ꝙ ſi in aliqua cum deciſ.ſequen.&.dcclxxiii.dic quòd.in antiq. & Afflic.deciſ.ccclv.Si præſtitus.Gui. Pap.quæſt.lxx.in cōmiſſionibus.cum aliis,de quibus per Felyn. in capit. ſi conſtituerit.de accuſ.& Deci.conſi.dclxxxi.viſo col fi.lib.v.& Lap.alleg.xxviii.delegata.& alleg lxi.uiſis & c.cum ſimi.

93 Erit etiam uidendum,nūquid delegatio ipſa cognitione, deciſionem cauſæ illius comprehendat, Nam ſæpenumero delegatur una ſpecies tantum cauſarū,uel unius cauſæ articulus,& quādoque ſimplex audientia,uel cognitio,ſeu proceſſus duntaxat demandatur reſeruata ipſi deleganti cauſæ deciſ.ut.l.fin.C.de offic.præfe.Ang.& .l.prima. C.de offici. præf.uigil.l.prætor.ff.de iuriſdi.omniū.iudicum c.ſuper quæſtionum de officio dele.ponit gl in c.ſtatutum.in.§.in nulla. in uerb.uices noſtras.de reſcrip.in.vi.& gl.& Bar.in.l.procuratorem.ff.de procur.Cum igitur talia,ultra expreſſa nō extendātur.c.p.& g.de offi.dele.diligenter.inueſtigandum erit nunquit exceſſum fuerit ratione rei,loci,temporis,& perſonarū,ac nunquid forma illius fuerit debite obſeruata.

94 Septimo quo loco fiat delegatio quærendnm fuerit,id eſt in quem locum negotii cognitio fuerit deſtinata, quoniam quamuis delegatio extra locum & territorium delegantis,cum ſit actus uoluntariæ iuriſdictionis, fieri poſſit, ut probatur in l.finali.ff.de officio præfect.urba. & ponit gl. in capitulo nouit.de officio delegat. Specula.in titulo delegato.§.nunc dicamus.uerſiculo primo.hoc tamen.intelligē
95 dum eſt,quod exiſtens extra locum & territorium delegare poteſt cauſam in loco ſeu territorio ſuo cognoſcendam, Nam ſi mandaret quòd alibi uidelicet extra locum ſibi ſuppoſitum, delegatus cognoſceret, delegatio non

ualeret.capitulo penultimo. de officio uic. capitulo ſtatutũ §.in nullo quoq;.de reſcriptis,in ſexto.l.iii.de offi. præſidis cum ſimilibus .

96 Inſuper ratione loci poſſet delegatio etiam non ualere, puta ſi eſſet cõmiſſa in loco ultra duas dietas, à loco domicilii ipſius rei diſtante, quonia talis commiſſio contra formam concilii generalis foret,ut in cap. nõnulli. de reſcripti. iuncta deci.dcxliii.communiter, in antip. quamuis hoc caſu opus eſſet excipere,quia parte nõ opponente, proceſſus ualeret,ut declarat gl.in uerb.duas. & ſequuntur ſcribentes in dicto c.nonnulli.ſicuti fieri conſueuit etiam de loco non tuto,uel inhoneſto,quia,& tunc ſi talia diſplicẽt, oponẽdum eſt.c.ex parte,de appel.ca.accedens.ut lite non conteſt. l.ſi cum dies.§.ſi arbiter.ff.de arbit. dummodo talia notoria nõ exiſtant,quia tunc notorietas,ipſa excuſaret,ut prob,in cle, paſtoralis.§.notorium.de re iu,

97 Si uero cauſa extra locum inſignem, id eſt ubi ueriſimiliter copia peritorũ,& cõmoditas eorum,quæ in cauſis agendis neceſſaria requiruntur,haberi non poſſet,à ſede Apoſtolica commiſſa fuiſſet, huiuſmodi commiſſio, etiam abſque ope exceptionis,reputaretur nulla,ſecundum gloſſ. in uerb. committantur.in cap.ſtatutum in principio per illum text. de reſcriptis.in ſexto.& de quo uide Lap.alle.xcvii.ciuitas Feſulana, per totum,ſi modo cauſa prædicta motu proprio uel ex certa ſcientia principis commiſſa non fuerit, ut per Aegid.conclu.lxxxi.conſenſus.& per Fely.in capit ut ſi pro debilitate.columna ſecunda,de offi.delega. uel niſi ſubeſſet

98 iuſta & rationabilis cauſa, propter quã commiſſio in loco deſtinato,uel inſigni expediri non poſſet,quia tunc extra dictum locum iudex delegatus cauſam,& negotium audire et coguoſcere poſſet,iuxta tex,in cap,ſtatuimus, de officio delega.in ſexto.& ibi notant ſcribentes, maxime ſi partiũ conſenſus accederet,ut tenet Rot.deci.ccclxxx,ſi iudex, in no. ubi uide.nam ob cauſam ſuperuenientem poteſt magiſtratus ſuam poteſtatem excedere,ut dicit Bal.in rub.C,qui ad mitti.in princip.& Deci. conſ.dcv.ſuperioribus.col,j. uerſ. Secundo reſpondetur.lib.v.poſt Inno,Fely.& alios in cap. j.de conſtitu,

99 Octavo (& ultimo), quo tempore delegatio fiat

uel

uel execut oni mandanda ſit,conſiderandum erit, quoniam ratione temporis,ſeu termini in quem confertur delegatio & illius proceſſus,poſſent nō ualere, puta ſi foret cognitio collata in tempus,quo delegans non eſſet futurus iudex, ut
100 in l.eum qui.ff.de iuririſd.omnium iudicum. Siue quòd delegatus iudicaſſet ultra diem ſibi ſtatutum,iuxta tex.in ca pitulo in cauſis de offic.delega.& l.ſecunda.§. ſi iudex. & l.
101 ſi iudex.ff.de iud. Vel ſi partes non uſæ fuiſſent intra annũ ipſo reſcripto,nã & ſi reſcripta ad lites ſint perpetua, ut eſt tex.in l.falſo.C.de diuerſ reſcr.& ibi gl.inuerb.perennia. & tenet Rot.lxix.actore.in fin.in no.nihilominus ſi primus impetrans intra annum neglexerit illo uti,& ex poſt ſecundum reſcriptum ab aduerſario fuerit impetratum ob negligentiam ſeu dolum præſumptum primi impetrantis, ſecundum obtinebit firmitatem, ut probatur in capitulo plerunque.& capitulo ſi autem.& ibi gloſſ. & doct. declarant de reſcript.

102 Erit aduertendum inſuper ad contenta & narrata in eiſdē reſcriptis & delegationibus, quoniam ſi falſa forent, & nō uerificarentur per ipſum ſupplicantem, prout conuenit iuxta doctrinam Ioannis Andr in capitulo primo. & ibi Domini.colum.tertia.de litiſcont. lib.ſexto. uel omiſſum eſſet exprimi,quod exprimendum fuerat, & quod uerisimiliter (ſecundum communē uſum & ſtylum concedentis, & ſuæ curiæ)ab huiuſmodi conceſſione retrahere potuiſſet, ut declarat Lap.alleg.lxxxix.in Dei nomine. uer. Item eſt ſciendum.& gl.magiſtralis.in c.ſuper literis.in uer.literas.&.c.ex parte.de reſcrip.& poſita per Hoſtien. eod.tit.in ſumma. in §.quæ poſſunt obiici.& Specu.in.§.primo igitur.uerſi.Item excipietur.titulo eodem.& per Rot.notabiliter loquentem deci.lxvii.ſi petatur,in add.in no.& deciſ.Neapo.ut per Capi.deciſ.xxxij.columna finali.talis delegatio,& reſcriptum (ut dictum fuit ſupra) tanquàm ſubreptitium & obreptitiũ ſi eſſemus in cauſæ auocatione,eſſet ipſo iure nullum, ut per doct.in cap.Cæterum. & c.ad audientiam.de reſcrip. & per Felin.magiſtraliter loquentem in.c.dilecta col.ij.in prin.e.ti.& ponit Caſſad.dicta dec.ſ.j.de reſcrip.

103 Inueſtigabitur etiam nunquid delegatus uſus fuerit iuriſdictione,puta citando,antequàm delegans recederet à pro-

uincia ſua iuxta tex.in c.fi.de offi.leg.uel antequam ipſe de legans moreretur,quoniam tunc mandatū iuriſdictionale ꝑ mortem,uel receſſum delegantis,tanquam reintegra expiraret.l.& quia.ff.de iuriſ.om.iud.c.quamuis,in fi.de off.delega.lib.vj.Et not.hic incidenter quod ſi princeps crearet ali
104 quem iudicem ordinarium ad ſuum beneplacitū, per mortem principis ille nō deſinet eſſe iudex,quouſq; per ſucceſſorem reuocetur.§.ſuper hoc,in authen.de quæſtio.& tenuit Guil.& Bal.in l.meminiſſe.ff.de officio procōſul.quos refert & ſequitur Paris in tracta.ſind.§.an officialis ſucceſſor,uer.ſi princeps.idem tenuit Franc.in c.ſi delegatus, col. tertia,de officio delega.libro ſexto,& Capic. deciſ.cxvi.ꝗ res in princ.Nam ex quo ſumus in materia publica, & fauorabili,uoluntas principis etiam poſt mortē præſumitur durare. Ceſſante uero publico fauore,ſecus foret, per text.in c.ſi gratioſæ,de reſcrip.in ſexto,& l.tertia.ff.loc.uide tamē ſcrib.ſuper d.capitulo ſi gratioſæ,& eundem Capic. deciſi. cxxxvj.col.iij.

Conſiderabitur itaque ſi modo aliquo expreſſe, uel tacite mandatum, ſeu iuriſdictio huiuſmodi reuocata, & ante ſententiam ipſius delegati,reſoluta fuerit,ut per multa exēpla ponit Hoſtié.in ſumma,de off.delega.§.qualiter finiatur,& Specu.eo.titu.§.excipi poteſt.nu.19.& glo. ordinaria in cap.in literis,de officio delega.& c.gratum,& cap.relatum,eo.ti.& Legiſtæ,in d.l.& quia,& l.iudicium ſoluitur per illum tex.ff.de iud.multa ponit Ioann. Mil.in uer.mandatum,circa iuriſdictionalia,cum ſequentibus,& d. Gundiſaluus de uilladieg.olim Rotæ auditor in trac.deleg.in qō. xvj.j.partis,cum ſimi.

Ex præmiſſis igitur accurate uidebis, nunquid delegans potuerit,& uoluerit delegare.Secundo nunquid delegatus potuerit,& uoluerit recipere.Tertio nunquid iuriſdictio ſe radicauerit in perſona ipſius,& in illum efficaciter trāſierit. Quarto nunquid tacite,uel expreſſe fuerit reuocata, uel ꝑ aliquem ex modis ſupra poſitis ſaltim ſuſpenſa, aut impedita,ac illius forma,& continentia ſeruata,& adimpleta,alias ſi quid ex præmiſſis defecerit,ex defectu poteſtatis iudicātis proceſſus erit ipſo iure nullus.

IN RVB. SEV TIT.

De nullitate ex defectu, &c.

SVMMARIA.

1 *Inhabilitas pſonarũ in iudicio magnus eſt defectus, et maior reputatur quam defectus iuris in agẽte.*

2 *Inhabilitatis exceptio non includitur ſtatuto exceptiones reijciente.*

3 *Habilitas perſonarũ primo quærenda eſt etiam in quocunque iudicio quantumuis ſummario.*

4 *Habilis ad agendum quilibet reputatur, niſi expreſſe prohibitus reperiatur.*

5 *Inhabilitas agentium ex quibus cauſis proueniat.*

6 *Infans, id eſt minor ſeptennio, eſt inhabilis in iudicio defectu cõſilij & intellectus natura proueniente.*

7 *Infantes quos Lombardia, Normandia, et Roma generat, ſciunt mentiri, & uerum dicere: quia malitia ſeu prudentia ſupplet ætatem.*

8 *Infantes ſi fari poſſunt rẽ ſuã ſaluã fore ſtipulãtur.*

9 *Ius ad ea quæ frequenter & facile, non ad ea quæ perraro eueniunt, adaptari debet.*

10 *Infans iuris præſumptione intellectum non habet, ſed quicquid uidet ignorat.*

11 *Infantis delictum remanet impunitum: quia innocẽtia conſilij ipſum excuſat.*

12 *Infans ſi habet aliquod iudicium ſuppletur per tutores: ſi nullũ habet non poteſt ſuppleri: ſed actus fundandi ſunt in perſona tutoris.*

13 *Infantes non poſſunt citari, ut legitime cõpareant.*

29 *Minor in iudi.ſine interuentu curatorũ nec ciuiliter nec naturaliter obligatur:unde fideiuſ.nõ accedit*

30 *Minoris contractus mero iure tenet:licet ſi fuerit læſus ope reſtitutionis reſcindatur.*

31 *Minor coram arbitro ſaltim naturaliter obligatur.*

32 *Minor ſiue curatorem habeat, ſiue non regulariter in iudicio ſtare non poteſt.*

33 *L.ſi curatorem habens. C. de in integ.reſti. mi. non procedit.in iudicijs.*

34 *Sentẽtia interlocutoria cõtra minorẽ ſinæ interuẽtu curatoris lata eſt nulla, et hoc in quacũq; inſtãtia.*

35 *Minor in quibus caſibus ſine interuentu tutoris poſſit in indicio ſtare.*

36 *Minor non arcetur à iudicio tanquam inhabilis: ſed proceſſus illi præiudicalis irritatur.*

37 *Minores et pupilli uelle, nolle ad illorum cõmodum, ſed non ad præiudicium habere cenſentur.*

38 *Minoritatis exceptio quandocunque tam ex parte minoris quàm aduerſarij opponi poteſt.*

39 *Filiusfamil. in poteſtate patris exiſtens ſine patris aſſenſu regulariter in iudicio eſſe non poteſt, uidelicet ſuper his quorum proprietas uſusfructus ſeu exercitium iurium patri competiuit.*

40 *L.non ſolũ.§.neceſsitate de bonis quæ lib. intellectus & ratio ſecundum cõumnẽ ſcribentiũ opinionem.*

41 *Filiusfamiliàs in cauſis in quibus patri nihil quæritur abſque conſenſu patris in iudicio ſtare poteſt.*

42 *Filiofamiliàs minori agere uolẽti ẽt in cauſis in quibus põt ſtare ſine cõſenſu patris curator eſt depu.*

43 *Filiusfa.gaudet beneficio l.nõ eo minus.C.de procur.*

44 *Filiofami.in caſu quo præſtãdus ẽ patris aſſẽſus dẽt*

fal-

ſaltim præſtari tẽpore quo lis conteſtatur, nõ poſt.
45 *Filiusfamiliàs in præparatorij iudicij eſſe peteſt ſine conſenſu patris.*
46 *Seruus quoad ciuilia pro mortuo habetur, propterea nec actiuè, nec paſsiuè in iudicio ſtare poteſt etiam quòd pro libero ſe gerat.*
47 *Monac. et religio. quoad ciuilia ſeruus æquiparãtur.*
48 *Monachorum ſubreptio concurrente utilitate monaſterij filialis potius quàm ſeruilis reputatur.*
49 *Monachi quibus caſibus poſſunt in iudicio ſtare.*
50 *Inhabiles & quantumuis incapaces ad ſe defendendum idonei reputantur.*
51 *Bannitus extra republicam ſuam eiectus ſi ab Imperiali culmine, perdit ea quæ ſunt iuris ciuilis cõmunis ſi à ſola ciuitate perdit quæ ſunt iuris illius ciuitatis retenta poteſtate iuris communis.*
52 *Audiẽtia ſi ꝑ ſtat. ſeu iudi. alicui denegetur efficitur adeò inhabilis, ut ſñia pro eo lata ſit ipſo iure null.*
53 *L. ſi reſiſtit potentiæ & actiui ex actu in contrarium facto nulla oritur obligatio.*
54 *Pœna non extenditur ultra territorium ſtatuentis.*
55 *Bãnitus captus extra territo. banniẽtis relaxari dẽt.*
56 *Filiusfamilias licet uenia nõ petita non poſsit in ius uocare patrẽ ſuum, ſi tamẽ ſecus fecerit parte non excipiente iudicium tenet, licet pœnam incurrat.*
57 *Illuſtres perſonæ per ſeipſas in iudicijs ciuilibus intereſſe non poſſunt.*
58 *Verbum caret importat ipſo iure.*
59 *Mandati procurationis defectus ad inualidandum proceſſum quandocunque etiam uſq; ad mille annos opponi poterit.*

60 Manda-

60 *Mādati defectus ex quo facit deficere cōſenſum magnus et inſanabilis, reputata à iure naturali proueniens reputatur.*

61 *Mādati defect. hēt in uētre defectū citatio. ideo inſa.*

62 *Mandati defectus probatur ex actis.*

63 *Mādati defectus ēt ſi procurator in iudi. fuerit amiſſus ad inualidādū, nō āt ad repellēdū procurat. Vel extorquēdū ab eo cautionē derato, ſeu ut ipſe probet ſe procuratorem quandocunq; poterit opponi.*

64 *Rati cautio ſolum legitimat perſonam procuratoris quamdiu dubium eſt de mandato.*

65 *Procuratoris falſi geſta domino abſenti nō præiudi.*

66 *Iudex ex officio poteſt mādatū cōparētis requirere.*

67 *Procurator falſus tenetur ad refectionem damnorū expenſarum et intereſſe uexati.*

68 *Procurator falſus poteſt tanquam falſarius puniri.*

69 *Docto. ſi quis falsò ſe egeſſerit ut falſarius punitur.*

70 *Mandatū procuratoris poterit ad ſuſtinendum proceſſum probari per teſtes, ſeu per ſigillum publicū.*

71 *Mandatum non ſufficit probare per uerba enunciatiua in quacunque ſcriptura enuncietur.*

72 *Sententia inter falſos procuratores lata quoad ipſos ualida exiſtit.*

73 *Mandati defectus non poteſt per diuerſam partem ſuppleri in præiudicium abſentis.*

74 *Mandatū ad id de quo agitur nō ſe extēdēs nō pōt dici mandatū, ex qua circa illud nil mādatū extitit.*

75 *Mandati uerba diligenter ponderanda ſunt.*

76 *Mandati limitati et captioſi forma qualis ſit.*

77 *Madatū quā uis generale nō cōprehēdit niſi cās quarū exercitiū cōpetit cōſtituēti eo iure quo cōſtituit.*

78 *Mandatum factum pluribus non transferet exercitium poteſtatis cuilibet inſolidum,ſed pro rata.*

79 *Mandatum in cauſa ſpirituali factum pluribus,cuilibet transfert poteſtatem inſolidum.*

80 *Tutores plures ſimpliciter dati,quilibet cenſetur datus inſolidum.*

81 *Procurator ex parte rei cõſtitutus ad agendũ nõ poteſt euudẽ cõſtituentẽ defẽdere abſentẽ in cã ciuili.*

82 *Cuilibet eſt permiſſum data cautione de iudicato ſoluendo abſentèm defendere.*

83 *Proceſſus non poteſt ſuſtineri ab ea poteſtate quã quis non comparuit neque uſus eſt.*

84 *Procurator ex parte actoris conſtitutus ad agendum eundem defendere poteſt.*

85 *Mãdatũ procuratoris ẽ ſtricti iuris, ideo nõ extẽditur ad cãs ſeu perſonas in eiſdẽ non cõprehenſas.*

86 *Procurator conſtitutus ad agendum contra unum, non poterit eandem cauſam proſequi cõtra alium quia mutata perſona cenſetur mutata cauſa.*

87 *Mandatũ generale cum libera ſufficit etiam in cauſis ſpeciale mandatum requirentibus.*

88 *Cauſa & ius dicuntur de præſenti,inſtantia uerò eſt de futuro: deo procurator datus ad cauſam quam quis eſt habiturus,cauſæ capitur pro inſtan tia.*

89 *Mandati clauſula uidelicet ad omnes alias eius cauſas,etc.licet apta ſit cõprehẽdere omnes cãs,tamẽ mandatum ſpeciale requirentes non comprehẽdit.*

90 *Cauſæ requirentes ſpeciale mandatum,remisſiue.*

91 *Procurator generalis agens in cauſa requirente ſpeciale mandatum dicitur falſus proccurator*

92 *Cãæ criminales nõ cõprehẽdũtur in mãdato generali*

83 Cauſæ

93 *Cauſæ beneficiales ſub generali mãdato includũtur.*

94 *Mandato generali non includitur id propter quod principalis aliqua pœna illaquearetur.*

95 *Procurator cum poteſtate appellandi nõ poterit appellare in cauſa executiua.*

96 *Mandatum ſpeciale qualiter intelligatur, & in quo differat à mandato ſingulari.*

97 *Procurator in cauſa magis ardua & graui in dubio cenſetur conſtitutus.*

98 *Procurator ſimpliciter ad omnes cauſas conſtitutus, intelligitur datus ad præſentes nõ ad futuras, de quo uide, quia articulus eſt dubius.*

99 *Procurator conſtitutus ad cauſas deuolutas in non deuolutus ſe non intromittit: & intelligitur quòd ſint deuolute tempore conſtitutionis etiam quòd eſſet datus ad cauſas motas & mouendas.*

100 *Procurator dari poteſt ad certam cuſam ſub certa conditione ex die & uſque ad diem.*

101 *Procurator conſtitutus in certa cauſa contra Sempronium cum clauſula, & ad omues alias eius cauſas, intelligitur reſpectu eiuſdem Sempronij.*

102 *Prorogãdi iuriſdictionẽ ſpeciale mãdatũ requiritur*

103 *Procurator cũ ptãte ſubſtituẽdi recipiat & expreſſe uel tacite acceptet mãdatum ſubſtituere nõ põtſ*

104 *Procurator cum poteſtate ſubſtituẽdi ſimpliciter. alium habilem & acceptabilem ſubſtituendo non remanet amplius procurator.*

105 *Procurator ſubſtitutus à ꝓcuratore exp̃ſſam ptãtẽ ſubſtituẽdi habẽs ab ipſo dño cẽſetur ſubſtitutus.*

106 *Procuratdr ſubſtitutus ubi acceptauit onus cuſæ ẽt quòd eo non fuerit uſus, nõ poteſt à ſnbſtituẽte ſine*

man-

mandato ſpeciali reuocari.

107 *Procurator ſubſtitutus poteſt cauſam proſequi, etiã quòd antequam acceptaſſet ſubſtituens deceſſerit.*

108 *Procurator habens poteſtatem reuocandi ſimpliciter in cauſa procedendo, uel alium ſubſtituẽdo primo ſubſtitutos reuocare cenſetur.*

109 *Procurator ſubſtitutus effectus dominus inſtantiæ poterit alterum facere procuratorem, ſcilicet tanquam dominus litis effectus.*

110 *Procurator in cauſa ſummaria ſeu alias ubi lis non conteſtatur efficitur litis dominus, poſtquam cœperit tractare merita cauſæ.*

111 *Procurator abſque poteſtate ſubſtituendi latus, et quòd cõſtituens in mandato promittat conſtitutos & ſubſtituendos indemnes releuare, ex hoc tamen ſubſtituere non poterit.*

112 *Mãdata habẽtia clauſulas ad omnia alia utilia faciẽdũ. &c. & cũ promiſsiõe de ratũ habendo quicquid legitime factum fuerit dicantur captioſa & recipi non debent.*

113 *Rati clauſula mandatum non ampliat, licet quandoque mandatum importet.*

114 *Mandatnm in quo conſtituens iurauit habere gratum quicquid geſtũ foret, &c. intelligitur quoad comprehenſum, eo quia iuramentum non ſe extendit ultra id de quo fuit actum.*

115 *Procurator antequã recipiat mãdatũ ſuæ ptãtis nõ põt quicquã facere ſcđm doc. ſecus ex ſtylo palatij.*

116 *Procura. antequã acceptet nõ eſt neceſſario citãdus*

117 *Mãdatũ à procuratore receptũ licet nõ producatur tẽpore quo ſit proceſſus: eo tamẽ quãdocunq; exhi*

bito

bito proceſſus detegitur ualidus.

118 *Mandatum poteſt quandocunque produci.*

119 *Proceſſus factus p audiētia cōtradictarū antequã procurator exhibeat mãdatum cenſetur ualidus.*

120 *Rati clauſula facit ut geſta, per procuratorem antẽ quam recipiat mandatum, ſint ualida.*

121 *Mandatum non habere uel habere ex aliqua ratione inualidam adæquatur.*

122 *Procurator habens mãdatum inualidum quantumcunq; cum eo proceſſum fuerit non cenſetur legitimatus, quominus poſſit dici de uullitate proceſſus*

123 *Mandatum ratione conſtituentis reputabitur inualidum, ſi conſtituenti rei, de qua agitur, non competat ſaltim adminiſtratio.*

124 *Inhabilis ad agendum per ſeipſum eſt etiam inhabilis ad procuratorem conſtituendum.*

125 *Habilis ad agendum per ſe erit habilis ad procuratorem conſtituendum.*

126 *Prælati eccleſiarū abſq; cōſenſu capituli poſſūt pro rebus ſuarū agere et defendere, et procuratores dare, ēt quòd bona ſint cōmunia, ſi diſcreta non ſint.*

127 *Magiſtratus municipales ut priores, ſeu antiani pro rebus uniuerſitatis abſque cōſenſu & interuentu illius non poſſunt procuratores conſtituere.*

128 *Tutor ſeu curator quibus adhuc uere ob aliquid nō adipletū nō cōpetit adminiſtratio rerū pupilli, aut ſimiliū non poſſunt quicquã facere uel authorare.*

129 *Coniuncta perſona ante litem conteſtatã non poteſt pro coniuncto alterum facere procuratorem.*

130 *Cōiūcta perſona in cauſis ſpecialibus et æſtimōnem nō recipiētibus nō admittitur quia in his cautio ra*

tinon

ti non procedit ſub qua ille admittitur.

131 Procurator ab que ſubſtinendi poteſtate datus ante litem conteſtatam ſubſtituendo nihil agit.

132 Mandatum ratione conſtituti erit inualidum: ſi fuerit talis cũ quo iudiciũ fundari nõ poßit ut ſunt ſeruus, monachus, uel religioſus, & ſimiles.

133 Minor. 26. ſeu pupillus procurator conſtitui nõ põt.

134 Procurator ſi iure naturæ uel ciuili eſt penitus iudicij in capax conſtitui non poteſt: ſeeus ſi ob aliquã cauſam accidentalem.

135 Exceptio (tu non es procurator) quandocunque, ſed exceptio (tu non potes eſſe procurator) ante litem conteſtatam duntaxat. opponi poteſt.

136 Excommunicatus tempore cõſtitutionis nõ põt procurator conſtitui, & illius uigore, quicquam ugere non poteſt: ſecus ſi excommunicetur poſt.

137 Exceptiones quæ per conteſtationẽ litis nõ purgantnr, poſſunt ad impediẽdũ quãdocũque opponi ut de excõmunicato, uel abeo cui audiẽtia denegatur.

138 Mandatum ratione formæ erit nullum & inefficax, ſi nõ ſit in forma publica, puta manu tabellionis ſub ſigillo publico, aut per epiſtolam principalis.

139 Mandatum eſſe debet cum ſuis ſubſtantialibus et carere omni uitio uiſibili.

140 Mãdatũ quod fit ab exiſtẽte in aliena poteſtate uel

141 Mãdatũ quod fit ab exiſtẽte in aliena poteſtate uel. gubernio fieri debet de cõſenſu ſui ſuperiori, uel administratoris ſi habuerit: alias cũ decreto Iudicis.

142 Mandatũ quod fit à perſona inhabili, quæ loqui nõ poteſt: fit à iudice cum cõſenſu adminiſtratoris uel ab adminiſtratore cum decreto iudicis.

Decre-

143 *Decretum quod interponitur in ſimilibus mandatis, ſeu deputationibus tutorum, uel curatorum eſſe debet iudici competens, & cautela circa hoc iudicis competentis.*

144 *Procurator, ſeu actor reo inhabili etiam abſenti, & inuito, actori uero ſolummodo petenti, & præſens a iudice conſtitui debet.*

145 *Actor, ſeu procurator ad lites nõ faciũt inuẽtariũ.*

146 *Curator iurare debet utilia facere.*

147 *Curator, ſeu actor quãdo deputatur debet exprimi aliqua cauſa neceſſaria ſeu probabilis.*

148 *Tutor antequam actorem, ſeu procuratorem conſtituat, quid, & quot adimpleuiſſe debet.*

149 *Tutelæ, ſeu curatoriæ copia peti debet, quæ danda eſt expenſis pupilli.*

150 *Tutor ſi ordinem quoad requiſita per eum adimplẽdo præuertit, non nocet, prout dando fideiuſſorem minus idoneum.*

151 *Sindicus, ſeu actor quando cõſtituitur uniuerſitas, ſeu collegium debet eſſe more ſolito, & collegialiter congregat, ac quòd duæ partes ex tribus præſentium, quorum nomina exprimantur conſtituãt de cuius conſtitutione uide hic.*

152 *Sindicatus pro publico inſtrumento præſumitur.*

153 *Sindici conſtitutio ſi eſt ipſo iure nulla, non obeſt ẽt quòd iudex pronunciaſſet perſonam ſindici legitimam.*

154 *Sindicus, ſeu procurator uniuerſitatis non eſt procurator ſingulorum.*

155 *Mandatum reuocatum, ſeu quodammodo reſolutũ non dicitur amplius mandatum.*

156 *Mandatum durat, donec uoluntas mandantis durare præſumitur.*

157 *Voluntas non præſumitur mutata.*

158 *Mandatum poteſt expreſſe reuocari, ēt quòd quis iurauerit non reuocare.*

159 *Mandati reuocatio expreſſe ad effectum proceſſum inualidādi dēt formiter intimari parti ſeu iudici.*

160 *Solennitas, et modus in concedenda obſeruatus debet etiam in tollendo, & derogando obſeruari.*

161 *Procuratoris reuocatio quoad reuocantem ſtatim afficit.*

162 *Procurator reuocatus ēt quod petat ſuper reuocatiōe audiri, et pēdeat ſuper eo diſcuſsio eo interim quicquam, ut procurator facere non poteſt.*

163 *Mandatum tacite reuocatur, ſi principalis alium pro curatorem ſimpliciter in cauſa conſtituerit, et hoc quandocunq; & in quacunq; inſtantia.*

164 *Mandatum primum ut reuocetur per ſecundum, requiritur ut ambo ad eandem cauſam, uel ſimilem in ſpecie fiant.*

165 *Mandatum primum expirat per ſecundum etiam quod ſecundum non habuerit effectum.*

166 *Mandata ſi fuerint duo ſub eadem data, attenditur illud quod minorem habet poteſtatem.*

167 *Mandatum tacite reuocatur, ſi principalis ſimpliciter cauſam ſuam pertractet.*

168 *Mandatū cēſetur tacite reuocatū ſi principalis liti ſeu cāæ cedat, aut rē, ſeu eccleſiam cuius occaſione cōſtituerat quocunq; modo perdat uel amittat.*

169 *Voluntas iuris præſumptione deficit perſona, quæ uoluerat deficiente.*

170 *Mandatum reintegra morte madantis diſſoluitur.*

171 *Mandatum in beneficialibus, & in alijs in quibus non ſupereſt aliquis legitimus hæres indiſtincte et re non integra expirat morte ciuili, ſeu naturali mandantis.*

172 *Mortuo altero ex collitigatoribus ſup ti. beneficij in curia nō citato aliter procuratore proceditur ad inſtantiā ſuperſtitis per audientiā contradictarum.*

173 *Mandatum etiam in profanis quando non ſupereſt aliquis principalis uerus, aut ſaltim repreſentans etiam re non integra expirat.*

174 *Procuratoris perſonæ reputatur perſona domini, ideo ſine ea ſtare non poteſt, quia uideretur procurator nullius.*

175 *Mandatum expirat, ſi conſtituēs ex poſt fiat criminis reus, monachus perpetuo relegetur, arrogetur ſeruus fiat, aut ceſſet id pp quod fuit conſtitutus.*

176 *Mandatum quando morte naturali reuocatur, non requiritur mortis intimatio.*

177 *Procurator in cauſa capitali interueniens, ſi nō opponatur non facit proceſſum nullum.*

De nullitate ex defectu inhabilitatis, ſeu mandati comparentium, & unde, ac quibus modis regulariter proueniat.

POSTQVAM vidimus de iudice, ac nullitatibus ex defectu ſuæ poteſtatis, reliquum eſt, ut de his etiam, quæ ex defectu perſonarum coram eo comparētiū plerunq; eueniunt, pertractemus.

Dico igitur curioſo, & diligenti cauſarum patrono conuenire cognito, & præuiſo de iudice, & illius poteſtate, imprimis quærere de perſonis, in quibus iudicium fundat, & aduertere nunquid fuerint tales, quæ habuerint legitimā

perſonam in iudicio ſtandi, quoniam detecta illorum inca-
1 pacitate, regulariter iudicium corruit. ut infra dicet. Vitiũ
nãq;, & defectus ex incapacitate, & inhabilitate agentium
inſurgens magnus, & potens eſt, & maior reputatur, quã de
fectus iuris in agente; ut ſenſit gl. in uerb. his perſonis, circa
fi. in l. i. §. i. ff. qui ſat. cog. quã ad hoc reputat notabilẽ Dec.
conſ. cclxxv. in cã, quæ luce, col. iii. uerſ. ſed prædictis non
2 obſtat in tertia parte, & eſt talis, quod non includitur ſtatu-
to exceptiones reiiciente, ut docet Bar. in l. i. §. & parui. uer.
tñ circa hoc ſunt. ff. quod ui, aut clam, ſequitur Anch. in cle
men. i. uerſ. decimo, & ultimo, de ſequeſt. poſ. & fru. Roma.
conſ. xlii. quem pro notabili refert apoſtilla. iii. ad Barto. in
d. §. & parui. & ponit Fel. in c. ex parte, col. iii. uerſ. quarto li
mita, de off. deleg. & propterea ante omnia quærẽdũ eſt de
3 perſona, uidelicet nunquid ſit habilis ad actũ, de quo quæ-
ritur conficiendum, arg. l. non ignorat. C. qui accu. non poſ.
l. ſi quæramus. ff. de teſt. quia non ante iuris ratio, quã perſo
na quærenda eſt l. quidam referunt, uerſ. eſſe enim debet,
de iure codi. etiam ſi eſſemus in iudicio quantumcunq; ſum
mario, nam, & tunc plene de perſonis, ac ueritate rei (ſi
agitur ad cauſæ deciſionem) liquere debet, per ea quæ po-
nit Bar. quem cæteri ſequuntur in l. ii. in fin. C. de edic. diui
adri. tol. & in conſti. ad reprim. in uerb. figura. in ii. columna,
Bald. in l. iii. §. ibidem. ff. ad exhib. & in l. ne quicquam. §. de
plano, de off. proconſul. & in l. iudices, col. fina. C. de iud. &
per Iaſ. in rubric. C. qui admit. cum aliis, de quibus per do.
Alex. conſ. lx. nume. 17. lib. ii. & conſ. cxlvii. uiſis, in ii. col. in
princ. & conſ. lxxvii. uiſo, colum. fina. in fin. lib. vi. Præterea
talis habilitas requiritur tempore actus, quia non ſufficeret
quod expoſt ſuperueniret, argumẽ. l. ſi filius, & l. eius qui. in
princ. ff. de teſta. l. quid ergo, in fi. ubi Ang. ff. de inf. in c. i. de
deſponſ. impub. lib. vi. cum aliis, de quibus per Alexã. conſ.
clxxi. uiſo, col. iii. in fi. lib. ii. & Hipp. in l. pe. uerſ. item ultra
prædicta, nume. 39. ff. de quæſt. Et pulchre poſuit Dec. in
conſ. dclxi. in caſu, col. fi. uolu. iiii. poſt Canoni. in c. Si meo
tempore, per illum tex. de reſt. in vi.

Is igitur qui uiderit proceſſum, diligenter aduertat, nun-
quid iudicium fuerit agitatum per ipſoſmet principales liti
gatores, uel per alios eorum nomine comparentes, ut puta
procu-

procuratores, curatores, & ſimiles. De primis primo, de alijs dicemus poſt.

Si ipſimet principales litigatores, in iudicio fuerint, attẽdatur qualitas, & conditio perſonæ eorundem, & nunquid ſoli, aut cum aliquo eorum legitimo reſponſali comparue-
4 rint. Nam licet in materia noſtra edictum ſit prohibitoriũ, uidelicet quod quilibet in iudicio re putatur habilis, qui ex preſſe prohibitus nõ reperitur, ut inſtit. de his per quos age re poſſumus in princ. ubi hoc notat Ang. & c. i. de procu. in vj. & per gloſſ. in uerb. ad futuras, in c. iniuſte, extra, eod. tit. & tenet Rot. deciſio. clxxv. Commiſſio, circa medium, in no. declarat Bald. in rub. qui accuſ. non poſſ. poſt principiũ.
5 Varii tamen uariis, ex cauſis prohibiti, uel iudiciorum incapaces reperiuntur, aliqui ob defectum, ſeu fragilitatem cõſilii, natura, uel caſu prouenientem, alii ob poteſtatis, ſeu perſonæ propriæ dafectum. Alii uero ex aliis, ut infra uidebis.
6 Defectu conſilii, ac intellectus natura proueniente eſſe in iudicio prohibetur infans, id eſt minor ſeptennio, ut l. ſi in fanti, in princ. de iure delib. Nam licet aliquando malitia, ſeu prudentia ſuppleat in aliquibus ætatem, ut dixit text. in l. tertia. C. ſi mini. ſe maio. dix. c. de illis, el. ii. & c. fin. de de-
7 ſpon. impub. & capitulo primo, eodem titulo, in. vi. prout ſunt illi, quos Lombardia, Normãdia, & Roma generat, in quit gloſſ. in uerb. animum, in l. ſequitur. ff. de uſucap. ac pro pterea ſeptennii ætatis pueri mentiri, & uerum dicere, con fiteri, & negare iam poſſint, ut inquit Auguſtinus in epiſtola ad Renatum epiſcopum, relata per gloſſ. in capitulo Par uuli, de conſ. diſtinct. quarta, & in capitulo primo, de elect.
8 puero in illaq; ætate ſponſalia propterea contrahant. l. in ſponſalibus. ff. de ſponſ. capitulo literas. c. acceſſit, capitulo duo, de deſponſ. impub.
9 Nihilominus quicquid ſit in aliquibus, ad ea potius, quæ, & frequenter, & facile, quam ad ea, quæ perraro eueniunt, ius adaptari debet. l. ex his, cũ. l. ſeq. ff. de legib. Propterea dicamus, quod infans regulariter (iuris præſumptione) non habet intellectum. §. ſed quod diximus, inſtit. de inut. ſtipu. ſed quicquid uidet ignorat. l. fi. C. de fal. mone. l. fi. ff. de iuris & fact. igno. l. fi. ff. rem pupilli ſal. for. unde factum ipſius ,p

impunito habetur, cum innocentia conſilij ipſum excuſet. l. quod infans. ff. de rei uend. l. infans. ff. ad. l. Cornel. de ſicar. l. ſed & ſi. §. iniuriam. ff. ad. l. Aquil. capitulo primo, & ibi glo. de delict. puer. in ſexto, unde pati non poteſt. l. in eo, quod plus. §. pupillus. ff. de regul. iur. illius ergo conſilium, & iudiciũ, authoritate tutoris ſuppleri debet, quod utilitatis cauſa receptum fuit. l. quamuis. §. infans, & l. i. §. adipiſcimur, & ibi Bart. & alij. ff. de acqui. poſſ. dum ibi communiter dicitur, quod ſi infans habet iudicium aliquòd, licet ſemiplenũ, ſuppletur per tutores, ubi autem nullum habet, non poteſt ſuppleri, ſed in perſona tutorum concipiendi ſunt actus, ut per Barto. Iaſ. & modernos (quicquid dicatur ibi per gloſſam, & Cyn. in l. donationum, eodem titul.) & facit tex. in dicta. l. prima. §. licentia, hinc eſt quod in tali ætate non poſſunt ipſi citari, ut legitime copareant, prout examinat doct. in l. prima. §. ſufficit. ff. de adminiſtra. tut. & cõcludit deciſio Neapolit. cclij. fuit. Cum igitur in iudicio de iure diſceptetur, capitulo forus, extra de uerb. ſignifi. ac inter litigatores quaſi cõtrahatur. l. tertia. §. idem ſcribit. ff. de pecul. & l. quoties, cum. l. ſeq. ff. de noxal. & talia abſque animi deſtinatione, & uera, ac certa ſcientia effici non poſſint, ut dixit text. in l. in totum. ff. de regul. iuris, & probatur in l. ſi per errorem. ff. de iuriſdictione omniom iudicum, & l. ſi pro curator. ff. de acquiren. re. do. Præſentia pupilli, ſeu ipſius infantis abſq; tutore, non ſufficiet, ex quo conſenſus, & uoluntas requiritur. l. prima. §. finali. ff. de excuſat. tut. cum etſi præſens ſit, pro abſente habeatur. l. ſi pupillus. ff. quibus ex cauſ. in poſſeſſion. eat. uel ſaltem ſit dormiẽte ſimilis. l. prima. §. adipiſcimur. ff. de acquirend. poſſeſſ. & qui nõ intelligit, non dicitur præſens, ut in terminis dixit tex. in l. corã. ff. de uerbo. ſignifica. & tenet Bart. in l. prima, in fin. C. de error. aduoc. & Deciſ. conſ. dcxxx. in cauſa, numero octauo, libro quinto, hinc eſt etiam, quòd talis ſibi ipſi ſtipulari nõ poteſt, excepto rem ſuam ſaluam fore, ut dicta. l. prima, in principio, & l. ſi mulier ff. de uerbo. obligatio. & in dicto. §. ſed & quod diximus, inſtitu. de inut. ſtip. Eſt igitur infans, contractus, ac iudicij ſubiectum penitus inhabile, & incapax, ob defectum, ſeu fragilitatem conſilii natura prouenientem.

15 Et

15 Et quod dicitur de infante, intelligatur idem de furioſo, & mente capto, qui ob ſimilem defectum a natura, cauſa tamen prouenientem, infanti, quoad intellectus, & iudicij capacitatem, adæquatur, & cum eo pari paſſu ambulat, ut dicto. §. ſed quod diximus, inſtitu. de inutil. ſtip. & dicta l. prima, in prin. & l. quod ſi infans. ff. de rei uendi. capitulo primo, de dilec. pueror. ubi gloſſ. plura ponit. Nam iſti etiam abſque illorum curatoribus pro abſentibus reputantur. l. diem. §. coram. ff. de arbitr. l. ſecunda §. ſi furioſus. ff. de iure codicillo. l. ubi. §. furioſus. ff. de regul. iur. Nec in eos cadit præſumptio animi ratum haben. l. diuinum. §. fina. ff. de pro curat. hanc etiam æquiparationem facit Bald. in capitulo primo, de duobus fratribus de benef. offic. inueſt. per gloſſ. in dicta l. ſecunda. C. de cura. furio. & Bart. in l. prima. §. cui quæſitum. ff. ad Treb. & Fab. de Monte, in tracta. cmp. nu. 4. quæſt. principali, columna ſexta, uerſ. decimo quæro, q̄d de bonis furioſorum. Ergo ubi furor adeſt, ibi intellectus
16 abeſt, inquit Bald. in capitulo clerici, de uit. & honeſtate clericorum, ut refert deciſ. Neap. dec. ccclxv. per inſtrumentum, poſt princip. Idcirco ſententia non tantum contra, qui nimo in fauorem etiam talium omnino incapacium lata, abſq; interuentu legitimæ perſonæ pro illis, ipſo iure non tenet, ex quo non reperitur perſona ſuper qua poſſit ſubſtantiari, & radicari iudicium, prout tenuit gl. Bart. Ale. Iaſ. & alij in l. ſi furioſo, quicquid ibi dixerint aliqui. ff. de re iudi. & in l. non eo minus. C. de proc. iudicium nanque fundari non poteſt niſi cum perſona habili, inquit Bald. in l. cum debitoris, in prin. C. de iureiur.

17 Signa autem, & demonſtrationes furoris erunt, ſi quis puta proijciat lapides per uias, ut l. ſecunda. C. de Iudæ. & gl. in l. ſi cum dotem. §. ſi maritus. ff. ſol. mat. ex ſermonibus et quis ſe inſanum oſtendit, gloſſ. in l. is qui. §. ſi. ff. de tuto. & cutrator. dat ab his, & ponit Bar. in l. ſi conſtante, in ſecunda quæſtione ff. ſoluto matrimonio, & facit l. quidam in ſuo. ff. de condition. inſti. ubi ponitur de eo qui mandauit proijci cadauer ſuum in mare, & ibi Paul. de Caſtro, & idem Paulus. in l. non oportet. C. de his quibus, ut indignis per Baldum in l. ſi furioſi, columna prima. C. de nuptijs, & in l. humanitatis, columna tertia, uerſiculo uenio ad quartum.

18 C.de impub. ubi inquit, quod furioſus eſt, qui eſt cum rabie furoris eductus, ſed mente captus, eſt cui mens, & conſilium deficit, nullum tamen furorem oſtendit, & uide optimum textum in l.ob quæ uitia.in princip.ff.de ædil.edict.de eo qui aliena, & per uiros more inſanorum, ridenda loquitur, prout faciunt dementes, & fatui. In materia autem noſtra eum intelligo furioſum, & mente captum, qui non eſt ſui iuris, neque ſuæ mentis compos, minuſque intelligit quod agit, ſed continua mentis alienatione agitatus intellectu caret, quod ex eius uita ſatis deprehendetur, ut probatur in l.diuus Marcus.§.primo, cum præd.l.ff.de officio præſ.l.final.& penult.C.de curat. fur.§.furioſis, inſtitut.de inut.ſtipul.§.furioſi, & §.ſed, & mēte captis, de curat.furio. eodem libro.l.prima.§.furioſum.ff.de actio.& obligation. & de quo per gloſſ.& doctores in capitulo fina. de ſucceſſ. ab inteſt.Bald.& Salicet, in l.furioſum.C.qui teſtamen.facere poſſunt per Bart.in l.prima.ff.de bono.poſſeſ.furi.uel inſan.delat.& multa in hac materia habes in apoſtilla ad Bal. in l.cum furioſus, in principio.C.de curator.fur.cum aliis, de quibus per Alexand.conſilio.cxli.ponderatis, libro primo, & conſilio.cxlvii.uiſo themate, libro ſeptimo, & conſilio quinquageſimoquarto, ad quæſitum, libro primo.Dec. conſilio octuageſimoſexto, columna quarta, in fin.ubi ponit modum probandi, libro primo, & latius conſilio.ccccxlviii.uiſa tota.libro quarto, & Lapus allegation.uigeſimaſexta diſputat primo, columna prima, cum ſimilibus.Et plura in ſimili materia pulchra, & in practica utilia poſuit Boer.in deciſione uigeſimatertia, Chriſti, columna tertia, cum ſequen.

19 Solent etiam prætores, uel præſides ſi talem hominem inuenerint, qui nec tempus, nec finem expenſarum habet, ſed bona ſua dilacerando, & diſſipando profundit, curatorem ei dare exemplo furioſi, & tamdiu erũt ambo in curatione, quamdiu uel furioſus ſanitatem, uel ille ſanos mores receperit, prout dicit text.in l.prima.§.ſed ſolent.ff.de cura.furio.quia quoad bonorum ſuorum adminiſtrationem, & iſte furioſus eſt.l.is qui.in fin.ff.de tuto.curat.dat.ab his, furioſi nāq;, & eius, cui bonis interdictum eſt, nulla uoluntas eſt. l.furioſi.ff.de re iudicata.Ergo in eum non cadet iudicium, neque

neq̃ue ſententia. circa quod eſt aliqualiter aduertendum, quoniam is cui bonis interdictum eſt, poteſt ſibi acquirere, ac ſtatum ſuum meliorem facere, deteriorem autem nõ poteſt l.is cui bonis.ff.de uerborum obligatio. Eſt igitur do li capax & habilis ad contrahendum in ſui commodum, & ſic erit magis pupillo æquiparandus, qui ſibi prodeſſe poteſt, ſed non obeſſe, inſtitu.de author.tutor. in princ.& de caſtrenſi peculio l.ex caſtrenſi §.j.prout etiam de ipſo prodigo dicit tex.in l.cui bonis ff.de nouation.& talis æquiparatio prodigi ad pupillum fit in l.certi condictio.§.quoniã, in fin.ff.ſi cer.peta. Nam in negotiis contrahendis alia cauſa habita eſt furioſorum, alia eorum, qui fari poſſunt, quam uis actum rei non intelligant, cum furioſus nullum negotiũ contrahere poſſit, pupillus, & cæteri omnia recte gerũt, ita tamẽ ut adhibeatur authoritas tutoris, uel curatoris, ubi eſt neceſſaria, ita dicit text.in §.furioſus, & §.ſeq.inſti.de inut. ſtipu.iuncta.l.in negotijs contrahendis.ff.de regul.iur. & ſic quoad deputandum ſibi curatorem, & finiendum curam, & quo ad alienandum, & conditionem ſuam deteriorandam, prodigus æquiparabitur furioſo, & infanti, In reliquis erit
20 ſimilis pupillo. Ex quo ſequitur quod ſententia contra ipſum abſq; interuentu ſui curatoris lata, non tenebit inſtar aliorum, qui ſub cura ſunt, toto ti.C.qui legi.perſo.l.cũ, & uos minores C.ſi aduer. rem iud.l.clarum.C.de authorita. præſtand.cum ſimi.

Lata tamen in eius fauorem, erit ualida, & ſibi proderit. per reg.l.non eo minus.C.de proc. & l.ſi tutor. ubi gl. Bart.& alij.C.in quib.cauſ.in integ.reſti.gl.in l.j.C.qui legit.perſo. cum ut eſt dictum, ad ſui commodum ſit habilis, & capax
21 ad acquirendum. Et beneficium l.non eo minus extendatur ad omnes, qui tutoris, uel curatoris auxilio iuuantur, prout & reliqua iuris beneficia, nam conceſſum uni ex iſtis, al-
22 teri etiam (dummodo ſit talis priuilegi capax, & non milililet diuerſa ratio) cenſetur conceſſum, etiam quod in l.expreſſum non reperiatur, ut tradũt doct.in d.l.non eo minus & uidetur tex.in l.mulieri.§.fi.cum ſua gl.ff.de cur. fur.& l. dabimus.in fi.cum l.ſeq.ff.de priui.credi.l.ij.& ibi gl. & bal. C.de cura. furio.l.ſi curatorem habens.C.de in integ. reſti. mi.l.Fulcinius.§.adeo, & ibi doctor.ff.ex quib.cauſ.in poſ-

ſeſſio.eat.Tenet Bart.in l.imperatores.ff.de re iud.& dicam infra quæſt.ſi.

23 Et nota quod quandocunq; quis foret notorie prodigus, antequam tamen interdicatur ſibi bonis, habet legitimam perſonam pro ſe,& alijs litigandi,& in iudicio ſtandi, per tex.in l.tres tutores,in ſi ff.de adminiſt. tuto.c.ueritatis,de dolo & cõtumac.Spec.in tit.de actore,uerſi.item opponitur contra actorem quod eſt prodigus,glo.in l.i.in princip. ff.& C.de curato.furio.& eſt communis opinio doctorũ, prout atteſtatur Paul.Alex.& Iaſ.in d.l.is cui.ff.de uerbo. obligat.& Iaſ.ibi.colum.vj. aſſerunt Canoniſtas in c.ij.de teſti.ita tenere,& ab in ea iudicando & conſulendo non recedendum.Si tamen fieret interdictio,& curatorum deputatio alicui qui non eſſet in effectu prodigus,neque furioſus, deputatio & interdictio non ualerent, ut dicit glo.in d.l.is cui,& l.prima.C.de curato.furio.argumen.l.Seyæ.ff.de tuto.& curato.dat.ab his.Super quo tamen erit aduertendũ, quia Barto.& multi alij tenent contrarium,uidelicet talem deputationem ualere,dummodo cauſæ cognitio interuenerit,ut per Barto.& alios in d.l.is cui Bald.& Salyc.in l.ſi putas.C.de peti.hæred.cum alijs,de quibus per Alex.qui hac partem tenet in cõſil.lxxxvj.uiſis,col.ij.uerſi.præterea,lib. ij.& de quo per eundem in conſil.cxlvij.uiſo.col.iij. in fin. lib.vij.& hæc eſt communis opinio aduocatorum, inquit Dec.conſi.cclxxiij.diuino,col.ij.uerſic.nec admitti debet, lib.ii & in terminis.q.uide Ant.Nicelli,in tract.de cõcord. gl.concord.lxx.& lxxi.ubi ad propoſitum multa dicit,utrũ uero ex eo quod prodigus rediit ad ſanos mores,dati o curatoris expiret ipſo iure,uel per ſententiã,ponit Guid.Pap. q.cclx.curator.

24 Aduerte etiam quod illud,quod dicitur de prodigo in bonis,dicendũ foret etiam ſi eſſet prodigus perſonæ & honoris proprii,ut in muliere luxurioſa,cui ex hoc dandus eſt curator,& bonis interdicendum.l.i.& l.mulieri.ff.de curator. fur.tenet Spec.in titu.de actore,uerſicu.Item ꝗ opponitur quod eſt prodigus, quamuis ſecus ſit in maſculis, quibus ob talem cauſam non ſolet dari curator, cum non ſit iure cautum, ſed mulieri tantum, in qua magis ardet ſtimulus carnis, & quæ ma ius facit ex hoc opprobrium generi, &

familiæ

familiæ ſuæ,ac etiam ob ſexus fragilitatem, ut inquit Spec. in loco de quo ſupra,uerſi.ſed utrum in maſculo &c.& facit tex.in l.j.C.ad legem Iul.de adul.

25 Mutus ac ſurdus,id eſt qui non omnino non audit, erunt etiam ſimiles infanti & furioſo,non,quòd non habeant intellectum,& non ſint de ſe rationis capaces, quinimo regulariter intellectus acutiſſimi exiſtunt, & ad nutum labiorum intelligunt,ac ſunt ualde perſpicaces, ſed quia in his militat effectualiter ratio infantium & furioſorum , uidelicet defectus rationis & intellectus, nam licet mutus & ſurdus intelligant quod agunt , tamen non intelligunt quod ex aduerſo agitur , ex quo non audiunt id , de quo diſputatur , unde neceſſe eſt quòd deficiat in eis operatio intellectus, qui ſuper incognitis non operatur , idcirco tales ob defectum organi repræſentantis obiectum intellectui, inſtar furioſi , uel infantis,neſciunt , neque poſſunt ſe , & res ſuas defendere, egentque auxilio & miniſterio alterius in quocunque actu ciuili ob illorum incapacitatem , quare uidemus eoſdem ſibiipſis ſtipulari , uel alteri promittere non poſſe.§. mutum, inſtitu.de inut.ſtipu.l.prima , in princip.ff.de uerb. oblig.l.j. §.fin.ff.de actio.& obliga.ubi iſti uidelicet infans , furioſus, mutus , ſurdus , quoad hoc æquiparantur,& in l.prætor ait.

26 §.non omnes,de iud.& propterea ſi in tales non cadit contractus, minus iudicium , cum etiam in eo (ut dictum fuit) contrahatur , uidelicet per petitionẽ actoris præcedentem, & reſponſionem rei ſubſequentem , quæ dicitur litiſconteſtatio , inducens quaſi contractum.l.j.C. de litiſcont.c.primo,in fin.extra eodem titu. & ad præmiſſa faciendum neceſſario requirantur uerba,& animus,ut inquit Specu.de litiſcon.§.nunc dicamus,uerſic.ex præmiſſis. Animus autem id eſt conſilium,& uoluntas rationabilis non cadit in infante furioſo,uel prodigo,& uerba non cadunt in muto, neque ſurdo , qui licet loquatur, tamen uerba alterius non audit, ideo præmiſſi omnes non poterunt per ſeipſos in iudicio ualide conſiſtere.

Præterea muto,& ſurdo , ualde periculoſum erat in iudicio eſſe,cum non ex audito decreto prætoris, quaſi non obtemperaſſent,pœna ueluti contumaces plecterentur , ut inquit tex.in l.j.§.propter caſum.ff.de poſtul.

27 Cœcus autem pro ſeipſo agere poterit, quia aures ipſius ſupplebunt defectum oculorum d.l.j.§.caſum.ff.de poſtul. argu.etiam in l.cœcus, cum ibi notatis.ff.de Iudæ.& dixi ſupra loquendo de iuriſdictione.

28 Fragilitate conſilii natura prouenienite, minore uiginti-quinque etiam ſoli in iudicio eſſe prohibentur, prætor naq; naturalem æquitaetm ſequutus, propter lubricum ætatis, tutelam eorundem ſuſcipiens, ob illorum infirmnm & fragile conſilium, multis inſidiis & captionibus expoſitum, eis regulariter, ut per ſeipſos eorum ſtatum & conditionem meliorem facere, deteriorem autem non poſſe, indulſit, ut in l.j.in prin.ff.de minor.& l.ſi.C.de filioſa. mi. iuncto text.inſti. de

29 autho.tut.in princ. Tales igitur in iudiciis, etiam quòd ſint doli capaces, nec naturaliter, nec ciuiliter abſque interuentu tutorum, ſeu curatorum obligantur, & licet fideiuſſores darent, non conualidatur iudicium contra eos agitatum, ut concludit Guil.de Cun.in l.j.C.qui legit.perſo.ſtād.ex quo (ut eſt dictum) ipſi nullo modo obligantur, & propterea non poteſt fideiuſſor accedere l.cum lege.ff.de fideiuſſ.l.ii. §.i.ff.qui ſatiſd.cog.& ita firmat Spe. in tit.de actor.uer.ſed quid ſi minor.col.iiii.

30 Licet in contractibus ſecus ſit, qui cum talibus initi, mero iure tenent, quamuis ſi fuerint læſi, aduerſus illos reſtituantur, ut l.ſi curatorem habens.C.de in integr. reſtit. mi.

31 & ſecus etiam ſit coram arbitro, coram quo pupillus ſaltim naturaliter obligetur, cum arbitrium magis contractui accedat, per l.pupillus.ff.de arbi.& l.i.ff.de nouat. iudicium autē

32 cum illis abſque interuentu curatorum agitatum, indifferenter eſt ipſo iure nullum, cum ſi non habeant tutorem, ſit il-

33 lis dandus, quia diſtinctio.l.ſi curatorem habens, non procedit in iudiciis, ut tenet gl.Bar.Pau.de caſt.& alii in l.pen. C.ſi aduerſ.rem iud.& in l.acta.§.contra.ubi Bar.& Paul.ff. de re iudic.& l.ii.C.qui; legit. perſo. eſt deciſ. Guid.Pap.q. cccccxciiii.ſententia, & facit tex.in.§.inuito.inſti.de cur.& l. ſi præſes, uer.quicq iid eo tempore ſtatutum eſt & c.C.quo mo.& quand.qui tex.loquitur de interlocutoria, quæ etiam

34 cōtra ſimiles latā, nō ualet, prout ibi, & tenet Bar.Bal.Pau. de ca.poſt Guliel.Pet.& Cy.in l.i.C.qui legit. per.(licet ibi aliter ſentiat gl.)quòd procedit etiam in quacunque inſtā-

tia,

tia,licet Bart.aliter dixerit in l.alienam.C.de proc.quem ibi Bal.Pau.Alex.& Iaſ.reprehendunt per d.l.ſi præſes, ac etiã ſi iudicium eſſet criminale per l.clarum.C.de aut. præſ. uel quod cauſa eſſet eccleſiaſtica, aut beneficialis, per textum in c.ſi annum,de iudic.in vi.ponit Lap. alleg.cxxiii. quidam expoſuit.

35 Præmiſſa tamen limitantur,dummodo non ſit interlocutoria demittendo in poſſeſſionem,per l.fina.& gloſſ.in d.l.1. C.qui legit.perſ.aut niſi minor aſſeruiſſet, maxime cum iuramento,ſe maiorem per l.ſi alterius, & toto illo ti.C.ſi minor.ſe maior.dixe. aut procuratorem ad litigandum cum clauſulis ſolitis ac iuramento conſtituiſſet, iuxta doctrinam Bar.in l.minor.ff.de procura.per text. in auten. ſacramenta puberum.C.ſi aduerſ.uenditio.qui text. etiam quòd loquatur in contractibus,procedit etiam in iudicialibus, ſecundum Bartol.ibi colum.fin. uerſic. quid in iudicis. Idem tenet Guid.Pap.quæſt.xxxv.Si adultus,& ccccxciiii.ſententia.in fin. Quod etiam in contingentia facti tenuit iudicando Parlamētum Regium,ut per Boer.deciſ.xcii.ubi uideas, licet Spec.in tit.de actore,uer.ſed quid ſi minor.contrarium tenuerit,prout contrarium etiam tenet Bald.in l.i.col.xiii. uerſicu.& per hoc reſpondetur, ubi uult quòd iuramentum in iudiciis non ſuppleat defectum ætatis.C.de confeſſ.uel niſi minor impetraſſet ueniam ætatis, ut.C.de his qui ueniam ætat.impet.l. ſecunda aut niſi eſſemus in ſpiritualibus, uel ab eis dependētibus,in quibus minor uingintiquinque, maior tamen quatuordecim,pro maiore, & legitima perſona reputatur c.ſi annum,& ibi gl.& ſcriben.de iud. in vi. uel eſſemus in iudicio criminali, dum minor ſuam, aut ſuorum iniuriam in caſibus à iure præmiſſis proſequeretur, ut in l. qui accuſare.& l.hi tamen in princ.ff.de accuſ. Sed ſi iniuriã ſuam, aut ſuorum non proſequeretur, etiam cum curatore non poſſet in iudicio ſtare,ſed proceſſus eſſet nullus, prout declarat Bald.in rubr.C.qui accuſa.non poſſ.& eſt communis opinio doctorum, ſecundum Salic.in l.ii.col.4. uerſicul. ad legem clarum.C.eod tit.& intellige quod talis accuſatio & proceſſus ſint nulli,ope exceptionis,ſecundum Barto. in l.i.§.accuſationem,per illum text.ff.ad.Turpil. quamuis ſecus ſi accuſatio fuiſſet inepta, quia tunc foret ipſo iure nulla,ut

la,ut declarat idem in l.libellorum.§.quòd ſi libelli, ubi atteſtatur ita obſeruari.ff.de accuſ.& idem tenet in l.edita, colum.prima,in fin.C.de eden.in ſupradictis itaque minor quaſi legitima perſona in iudicio admitteretur,ac quibuſdam aliis caſibus,de quibus latius per Spe.eo.ti.de acto.in prima col.& Canoniſtæ poſt gl.in c.ex parte.de reſtitu.ſpolia.& d. c.Si annum, de iudic.in vj.& c.certis xv.quæſt.3. Sed certe
36 cum edictum in materia noſtra ſit prohibitorium, neque reperiatur quòd iura inhabilitent,ſeu prohibeant, uel arceant a iudicio minores, ſed proceſſum duntaxat cum illis agitatum,(quatenus illis præiudicet) reddant nullum, prout de præſcriptione dicitur in l.fina.C.in quib.cau.non eſt neceſſ. in integ.reſtitu.regula uidetur eſſe potius permiſſiua, uidelicet quod minor uigintiquinque,habilis ſit,& capax iudicii, licet quoad ſui commodum, quandoque incapax fingitur a lege,prout formaliter declarat Aegi. concluſio.cxliij.incipien.minor.circa fin.unde uidemus quod ſi ſententia fuerit in fauorem ipſorum minus legitime in iudicio comparentium lata,efficax & ualida reputatur, ipſius prætoris prohibentis cauſa ceſſante,uidelicet ne ætas huiuſmodi læderetur per l.non eo minus,& ibi communiter ſcriben.C.de procu. & l.j.ubi gl.in uer.aduerſ.C.qui legi.perſo.& dictum fuit ſu
37 pra, quòd eſſe non poſſet, ſi ipſi eſſent iudicii incapaces, erunt igitur habiles,quia etiam pupilli & impuberes uelle & nolle,& illorum commodum & utilitatem,licet non ad præiudicium,habere cenſentur l.Iulianus §. ſi quis a pupillo ff. de act.emp.ponunt gloſſ.& doct.in l.inuitam ff. de ſeru.urb. præd.& l.ſi pupillus ff de reg.iu.
38 Et exceptio huiuſmodi minoritatis, ex parte eorundem minorum ad inualidandum proceſſum, quandocunque opponi poterit,per regu.l.licet.C.de procur.& c.in noſtra.eo, tit.Ex parte uero aduerſarii ad impediendum proceſſum, & ne ulterius in cauſa progrediatur, etiam quandocunque opponi poterit,ut docet Spec.in tit.de actore, uerſi.quid ſi minor in iudicio,& doctores in d.l.non eo minus, ac Bartol.in d.l.ſi minor.ff.de procur.& deciſio.Neapol. num.ccclxvj.in pleno.nume.8.
39 Ex defectu poteſtatis ipſius agentis,filiusfa.in poteſtate patris exiſtens ſine illius aſſenſu in iudicio regulariter eſſe
non

non poteſt, ex quo non habet integram perſonam, ſecun-
dum glo.in l.fina.in.§.neceſſitate,per illum tex.C.de bonis
quæ libe.& in l.i.in fin.C.de annal.excep.& l.fina.C.ad ma
ced.& melius hæc regula probari uidetur in.c. ſi annum . in
ſi.de iudi. in.vj. alias iudicium abſque conſenſu patris cum
filio agitatum eſſet ipſo iure nullum, ut uoluit Specu.in tit.
de actore.uerſ.ſed & filiusfam.& uerſ.quid ſi præſente. & in
tit.de excep.§.d.uerſ.quid de illa tu non habes &c.& ibi Io.
And.& per Bart.in.d.§.neceſſitate.in.ii.notab.quæ regula in
telligi debet, quando filius egiſſet ſuper rebus ſeu bonis,
quorum uſusfructus, & actionum & iurium exercitium,pa-
tri de iure quæreretur,& competeret, prout eſt in aduenti-
tiis, nam ex quo tunc exercitium actionis patri, non filio
40 quæritur,filius agens ſine conſenſu patris,tanquàm is, cui
non competit iuris exercitium, fruſtra ageret, & hæc eſt ra
tio.l.in d.§. neceſſitate, non autem (prout dicebat gloſſa)
quod filiusfamilias indifferenter cenſeatur perſona minus
integra, quia in hoc eadem gl.communiter reprehenditur,
prout atteſtatur Io.And.in addi.Spec.d.tit.de actore, uerſi.
ſed & ſi filiusfamilias,in uerb.lex cum non ſolum,& Alexã.
conſi.c vj.quoad præſens,col.ij.uerſic. ſimiliter.lib.j.in reli-
41 quis igitur cauſis,puta beneficialibus, uel caſtrenſibus, ſeu
quaſi, & in aliis, in quibus nil patri quæritur, filiusfamilias
libere,abſque conſenſu patris agere poterit, & ſuper illis in
iudicio experiri, cum iſto caſu exercitium iurium a nemine
ſit ſibi præoccupatum, uel impeditum, ita procedit text. in
d.c.ſi annum, & in authenut.liceat mat. & auiæ.in prin.& l.
j.§.j.de caſtren.pecu.l.filiusfa. in prin.ff.de procur.l. ſi lon-
gius.§.j.& ibi ſcrib.ff.de iud.l.noxali.ff.de noxal.& text.in l.
quãto magis.ff.de iureiur.& hæc fuit opinio Ottho.antiqui
gloſſatoris,poſita per gl.in d.§.neceſſitate,quæ tanquam de
iure uerior,eſt a doctoribus cõiter approbata,prout atteſta-
tur Ang.qui articulum examinat,inſt.de actio.in.§ actiones
aũt.col.pen.& fi.& addi.Spec.in loco de quo ſupra,in uerb.
dixit lex.in fi.quæ de cõmuni opinione atteſtatur, allegãdo
eam tenuiſſe Pau.de ca.cõſi.liiij. Et illam in iudicãdo tenuit
Regia curia Nea.ut per Affli.dec.clxxx.filiusfa.& præmiſſa
42 tenet Guid.pap.q.liiij.tempore, intellige tamen quod ſi fi-
lius familias eſſet minor, ſibi deputaret curator ad illam
litem,

litem,ut dicit glo.fina.in l.ſi longius,in.§.fina.de iud.quam ibi ſequuntur Barto.Bald.& Pau.de caſt.qui dicit illam eſſe ſingularem,& docto.in d.§.neceſſitate,ubi etiam Alexand. in additionibus ad Barcol. uoluit talem minorem filiumfamil.etiam in caſu quo non agit ſine conſenſu patris,gaudere beneficio.l.nõn eo minus.C.de procura. uidelicet quòd ſententia pro eo,ſine conſenſu patris comparente lata , ueneat priuilegio minoris ætatis,ſecus ſi contra lata fuiſſet,& reputat hoc multum ſingulare,& tenet idem conſilio,lix.ui

43 ſo proceſſu,colum.ij.libr.ij.quod(iudicio meo)non tranſit ſine dubio , cum nullitas iſto caſu proueniat (attento iure communi)ex duplici capite,uidelicet quia minor, & ſic inhabilis. Itẽ quia deducit rẽ in iudicium,cuius actionis exercitium ſibi non competebat,& propterea licet per dictam, l.non eo minus, iure ſpeciali tollatur primum,tamen ſecundum per eandem l. non ſuppletur , nec per rationem eiuſdem,quia quòd filiusfamil. non poſſit agere ſine conſenſu patris,non ipſius minoris, ſed patris (ut ius ſuum ſibi conſeruetur) fauore , extitit introductum &c. prout conſiderat idem Alexand.in dicto conſi.c vj.colum.ij.libro primo.Ideo diſpoſitio.l.non eo minus iſto caſu non inſeruiet , & etiam quia tot ſpecialia circa idem non conſueuerant tolerari iuribus uulgaribus.

44 In caſibus autem quibus præſtandus eſt patris conſenſus,debet præſtari ante,uel ſaltim tempore quo lis conteſtatur , alias ſi expoſt præſtaretur , iudicium retrofactum non conualidaretur, per.l.quid ergo , ubi hoc notat Angel.ff.de his qui not.infam.& Bald.in addi.Specu.in titu.de reo,uerſicu.ſi pater,& tenet glo.& ibi Bald.Salicet.& Paul.in.4.colum,in dicto.§.neceſſitate,& eſt communis reſolutio, ut atteſtatur idem Paul.in.l.ſi quis mihi bona.§.iuſſum. colum. fina.& Iaſ.ibi,colum 3.ff.de acquiren.hæredi.& tenet omnes in.l.ſi cum dotem.§.eo autem tempore.ff.ſolu.matrimonio.ponit Lanfranc.in.c.quoniam contra , in uerbo.confeſſiones,nume.4.extra de proba.licet Rot.deciſ.clxxv. incip. commiſſio.in no.uideatur ſentire quod quandocunque ſuperueniat conſenſus patris,conualidetur iudicium.per prius a filio agitatum, & ſequitur Mill.in uerb. filiusfam. poteſt. Et uide in.d.deciſio, Neapolita.clxxx.in fin.quæ ita ſenſit.

quod

quod tu intellige procedere in præparatorij & præcedentibus litiſconteſtationem,ut puta in impetrando reſcriptū,et alijs præambulis ad cauſam,prout loquitur ibi Rota, & de quibus ponit Spec.in prin.ſecundæ partis,colū.i. Nā in his
45 filius familias abſq; conſenſu patris procedere poteſt, ſecū dum Bal.in l.i.col.ij.in iij.oppoſitione.C.qui admitti,quem ſequitur Iaſon in d.§.iuſſum,& Ale.ad Bar.in d.§.neceſſitate,& ſic Rota non contradicit, ſed communem ſententiam declaret, & ſi pater ſimul cum filio ageret, uideretur etiam conſentire eidem filio,ut agere poſſet,prout declarat Bar.in l.cum pater.§.liber,de le.ij.&Bal.in l.ſi.uer.quæro,dicit ſtatutum &c.C.ad Mace.cum alijs de quibus per Decium,qui hoc tenet conſi.dcxiiij.in cauſa feudali.in ſi.lib.v.
46 Ratione etiā defectus perſonæ,& poteſtatis, agere & in iudicio eſſe prohibeaur ſeruus,qui quoad ciuilia(prout ſunt actiones,quæ originem à iure ciuili ſumpſerunt,ut l.ſecunda.§.poſt originem.ff.de orig.iur.)pro mortuo(legis fictione)reputatur l.quod attinet.l.ſeruitutem.ff.de regulis iuris, & propterea in eum non cadit ciuilis obligatio, quæ ex ſententia oritur.l.in perſonam ſeruilem.ff. eodē titulo, & inſti. de inut.ſtipula.§.ſed ſeruus.Idcirco talis nec conueniri,nec conuenire regulariter poteſt.l.quoties.ff.ſi quis cautio.l.ſeruus.& ibi ponunt ſcrib.ff.de iud. etiam quòd pro libero ſe gereret, Nam ſeruili conditione detecta,geſta per eum,nec ſibi,nec domino præiudicant.l.non idcirco.§.ſed & poſtea, & ibi Bald.ff.eodem titulo.l.tertia.§.ſi ſeruus.ff. de pecul.l. non diſtinguemus.§.ſi ſeruus.ff.de arb. & hoc dicimus regulariter, quia iure ſpeciali in aliquibus admittitur, prout eſt text.& ibi glo.in l.uis certis.ff.de iudic. & plenior gl.in d.l. quoties.& l.ſerui de actio.& oblig.
47 Et quod diximus de ſeruo,idem dicendū uidetur de monacho,& religioſo tria uota uidelicet caſtitatis,paupertatis, & obedientiæ profitentibus,qui ſerui illius religionis,quam profeſſi ſunt,& cui ſe addixerunt,habentur,idcirco, nec uelle, nec nolle inſtar ſeruorum, habent, ſed quoad ſeculi leges pro mortuis reputantur.capitulo placuit.el ſecundo.capitulo nonnullii.xvj.quæſtio.prima.& uox illorum uocatur funeſta.c.placuit.& capitulo nullus.ſecunda quæſt.vij.prout etiam appellatur uox ſerui in.l. peoultima qui accuſa.non

T po:l.

poſſ.Canonizata in §.ſi quis.iij.quæſt.ulti. Tales igitur ſeruis æquiparantur,ut per gl.in authen.cauſa.de ſacroſanc.ecclе.& l.Pedius.§.j.ubi Bar.ff.de arbit. & ponit idem Bar.in l.j.ac pluribus alijs legibus illius tituli.ff.de ſtipu.ſeruo.poſt Inno.in cap.cum olim.colum.quarta.de priuil.relat.ad hoc per Bald.in l.ſi ſeruus.C.communia de ſucceſ.& in l.cum acutiſſimi.columna fin.C.de fideicommiſ.cum alijs, de qui-
48 bus per Deci.conſ.ccccclxxiiij.quod ſupra.columna fi. libro quarto. Concurrente tamen utilitate religionis & monaſterii ſubiecto monachalis potius reputatur filialis, quã ſeruilis, qui æquiparatio huiuſmodi ſolet fieri ſecundum quod magis expedit monaſterio,ut docet Bal.in l.i.columna ſecũda.uerſi.quoad decimum.C.qui admit.Barto. & alii in l.i.in prin.in tertia q.quæſt.principalis.de uulg.& pup.& facit gl. in l.ex pœnalibus.ff.de reg.iur.& gl.fi.in fi.in d.l. ſi longius.
49 ff.de iud.Pro utilitate igitur monaſterii, uel de licẽtia ſui ſuperioris expreſſa,uel tacita,prout quãdo ſibi aliqua officia, ſeu adminiſtrationes commiſſæ forent, & in compluribus aliis caſibus,huiuſmodi religioſi agere poſſent,& capaces iudicii reputarentur, prout notat̃ in cle.ſi religioſus.de proc. per glo.& alios in cap.unic.extra de ſind.& ponit Spe.in ti. de acto.uerſ.item excipitur contra actorem quòd eſt monachus,& per Bald.in addi.eiuſdem Specu.in titul.de reo.uer. an monachus poſſit conueniri ciuiliter. & in l.ſi ſeruus igno
50 rant.C de noxal.ubi uoluit generaliter huiuſmodi perſonas (regulariter)incapaces,à ſe tamen defendendum habiles et idoneas reputari debere,ex quo hoc natura conuenit, quæ omnibus communi eſt, ut in l.quos accuſare.§. in omnibus ff.de accuſa.& l.quod attinet.ff.de regulis iur.hinc uidemus quòd ad defenſionem etiam alterius abſentis admittuntur (ſaltem quoad proceſſum,ac excuſationes,& ordinatoria.) Fœminæ,ſerui,& quicunq; etiam pupilli, ut in l.ſeruum.§. publicæ.ff.de proc.l.ſolum.ff.de ſolut.l.exigendi.C.de pro. l.non tñ.ff.de app.cum aliis poſitis per Tancred.ſeu Bal.in ſumma.de proc.q.v.etiam quòd nullum exhiberetur mãdatum, quia Reipublicæ intereſt quàmplurimos ad defendendam cauſam admittere.l.iiii.de ope.no.nun.cum ſimil.
51 Ratione defectus perſonæ etiam in iudicio eſſe prohibẽtur banniti ſeu relegati,ideſt extra bona.& bñficia reipubli-
cæ

cæ ſuæ eiecti. Nam ſi tales ab imperiali culmine cum bonorum proſcriptione, aut belli indictiōe, relegati fuerint, quaſi hoſtes publici reputantur, ac omnia quæ ſunt communis iuris amittunt, ut ponit Bart. in l. amiſſione §. qui deficiunt ff. de capit. dimi. & in l. certa forma C. de iure fiſci, libro x. & latius per eum in q. incipiente, Lucanæ ciuitatis, &c. & Ange. in q. incip. duo inuicem, &c.

Si uero tales non Imperialis culminis, ſed (puta) ſuæ ciuitatis banno ſubiiciantur, omnia, quæ ſunt iuris municipalis illius ciuitatis, a qua eiecti ſunt, perdunt retenta pptestate ſibi a cōi lege competente, ut per Bart. in dictis locis, & in l. eius qui §. j. ff. de teſta. ac per Cyn. Bal. & alios in l. j. de hær. inſti. Nam iſta eſt communis ſententia doctorum, ut atteſtatus Alex. in conſi. xxvi. incip. circa primum, colū. ſecunda, in fin. libro primo, ſi ergo affecti ſunt inhabiles, & incapaces eorū, quæ iuris ciuilis ſunt, utiquæ etiam iudicii incapaces, quo ad illorum commodum, & fauorem habebuntur.

52 Et nedum banniti in iudicio eſſe non poterunt, quinimo nec is, cui prætor, ob aliquam contumaciam, audientiam ſuā puta ex forma ſtatuti, denegauerit, iuxta tex. in c. qui iubente, iūcta gl. xj. q. iii. & ī l. ſed etſi per prætorem §. actio ff. ex q bus cauſis maio. talis namq; ex hoc adeo efficitur inhabilis, & incapax, ut ſententia in foro repellentis ſeu bannientis in eius fauorem lata, ſit ipſo iure nulla, etiam abſq; ope alicuius exceptionis, etiam quod ſtatutum ſeu prætor ſimpliciter prohibuerit ipſum audiri, & non addiderit, ſi ſecus factū fuerit, inutile fore, quia nihilominus geſta in eius fauorem erunt nullius momenti, per tex. in l. non dubium C. de legi. & c. ea quæ contra ius, extra de reg. iur. nam qui uetante prætore aliquid facit, aduerſus edictum is proprie feciſſe dicitur l.
53 qui uetante ff. de regulis iuris, cum ergo lex reſiſtat actui, & potentiæ, ex tali iudicio nulla orietur obligatio ciuilis, nec naturalis, ſecundum doctrinam Bartol. in l. cum lex ff. de fideiuſſorib. quam ſequitur Abb. cum capitulo contingat, columna prima, de iureiurando, & quam doctrinam communem appellat Caſſad. deciſ. v. nu. 2. de iurepat. & deciſio ſecunda, de præben.

Et quod proceſſus agitatus per eū, cui a lege mortua, uel uiua denegabāt audiētia (quatenus fauorē illius cōcernet) ſit

T 2 ipſo

ipſo iure nullus,tenuit originaliter Ia.de Are.quem retulit & ſequitur etiã Bald.in l.iubemus.§.ſane,colum.ij.in prin. uerſi.quædam eſt pœna iuriſditionis.C.de ſacroſan. eccle. & per eundem in l.edicta.col.pe.uerſi. item quando libellus C.de edendo,& dicta.l.prima.columna finali.uerſicul.quæritur.C.de hæred.inſtitu.& in l.ſcire oportet.§.conſequens, per illum textum ff.de excu.tuto.& per l.j.§.quod autem ff. de aleat.& per eundem in l.quos prohibet ff.de poſtul.& in l.cum lege ff. de teſta.quam deciſionem ſequitur Ioã.And. in Spec.in §.iuſta.uerſi.eſt excommunicatus de ſentẽ.& eſt magis communis opinio doctorũ quã tenet Imol.in l.j.§. ſublata,& ibi d.Alex.qui multa adduxit,& atteſtatur eẽ magis communem ff.ad Trebel.& eandem ſequitur idẽ Alex. conſi.xxxvij.uiſo.& opportunæ &c.col.j.& conſi.lxxxj.põderatis lib. ij.& Bald.in l.ita demũ.uer.ſed ponamus quòd iudex dum uult quod exceptio bãni reddat iudicium retro nullum C.de proc.& tãquã commnnem ſequutus eſt Dec. conſi.cclxxv.in cã quæ Lucæ.col.iij. uerſi. ſed prædict.li.ij. ubi de communi atteſtatur,& Fel.in c.j.col.i.uerſicu.Amplia ſecundo de re iud.

54 Et intellige præmiſſa de iudicio agitato in territorio bannientis,quia pœna huiuſmodi inhabilitatis non extenditur ultra territoriũ,ut dicit Bal.in l.j.col.ij.C.de hæred.inſti.& in l.executorem col.vij.C.de execu. rei iud.& l.ij.col.ij.in prin.C.de ſeruis fugit.dum ponit quod bannitus captus per familiam bannientis extra territoriũ debet relaxari,per reg. tex.in l.fi.ff.de iuriſd.om.iud.& in l.ex ea cauſa,circa fi.ff.de poſtul.& nota quòd ſtatuto ſeu prætore denegante alicui audientiam,uel prohibente loquelam,aut participatiõnem non ſolum talis cenſetur probitus audiri, & loqui per ſeipſum,ac de facie ad faciem, quinimo etiam per organum nũcii procuratoris & literarum prohibitus cenſetur, & per tex. in l.j.i fi.ff.ad l.iul.maie.& c.ubi periculũ in uer.nulli fas,& c. de elect.& gl.in uerſi.participatione,de ſen.excom.lib.vj.& late per Roma.in l.j.in princ.ff.de uerb.oblig.& Peru.in tracta.de arbit.c.x.in fi.lib.ij.

56 Intellige inſuper dũmodo lex,ſeu ſtatutum aliquid prohibens, ſi contrafact fuerit,nõ adiiciat pœnã, uel quid aliud ſuper eo ſtatuat, prout in l.j.cum ſeq.ff.de in ius uocã. dum prohibet

prohibet ne filius patrem, libertus patronum, manumiſſus manumiſſorem, & reliqui de quibus ibi, uenia non petita in ius uocent, & ſi ſecus fecerint, pœnā. 50. aureorum ſoluant, prout in l. pe. & fi. eo. tit. nam ſi talex contra huiuſmodi pro hibitionem uocauerint, & cum perſonis ibidem narratis cō parentibus, & de hoc non excipientibus egerint, proceſſus tenet, ex quo agentes naturaliter iudicii erat capaces, & lex non inhabilitat, ſed ſolum contrafacientibus pœnam imponit, geſta ergo ualebunt, ſed pœnam ſoluent, ut atteſtatur Guil. de Cun. in l. quamuis ff. eo. ti. & Bar. per illū textū ubi etiā Bal. Alex. & Fulgoſius in l. fina. C. eodē & tenet Alex. conſi. clxvj. uiſo puncto, in prin. lib. ii. & uide per Capi. in deciſio. Neapo. lvi. in cauſa principali, qui poſt Alexā. atteſtatur hoc communiter teneri, quamuis Bart. in dicta l. quamuis & Ang. de Aret. teneat proceſſum ipſo iure nō ualere, ut inſtit. de excep. §. præterea, uerſi. aduertas tamē quòd in omnibus caſibus, ſed tene primā, pro qua etiam facit glo. in c. j. per illū tex. in uerbo cām, de ſenten. excom. in vi. dum ponit quod ſententia lata contra formam illius canonis ualet, licet iudex pœnam incurrit, cum ſimil.

57 Dummodo eadem lex ultra pœnam non irritaret proceſſum, quia tūc eſſemus in claris, prout facit l. pe. C. de procu. prohibens illuſtres perſonas in iudiciis ciuilibus, per ſeipſas interuenire, & ſi aliter fiat, ultra pœnā iudici impoſitā, pars

58 litis forte, ideſt ſentētia pro eo lata mulctetur, vt ibi. Quod intellige ipſo iure, quia verbum careat ibi poſitum importat ipſo iure, ſecundum gl. in uerb. careat, in l. prouidendum. C. de poſtul. & l. ſi quis maior, in uer. priuatus. C. de tranſac. ac de talibus uiris potentioribus in iudicio non admittēdis, ne ob illorum præſentiam timorem iudici & parti incutiant, impediantque quominus iudicium tute pertranſeat, facit tex. in l. i. uer. quicquid uel potētia uniuſcuiuſq; &c. C. de fundo limit. per quē tex. Ant. Corſet. in ſingularibus, in uerb. reſcripta &c. tenuit reſcriptum præiudiciale à talibus impetratum eſſe ipſo iure nullum, & præmiſſa ponit Specula. in ti. de act. uerſicu. illuſtris perſona, tangunt doctores in l. ii. C. ne liceat potentio. & l. ii. ff. de in ius uoc. cum ſimil.

Adſunt & alii non habentes perſonam legitimam in iudicio ſtandi, puta excommunicatus, & alii, de quibus late per

Spec.d.ti.de acto.per to.& Ang.in §.præterea, uer.& primo poteſt opponi,inſt.de excep.ſed quia tales ſi contra eos nõ fuerit exceptum,non faciunt proceſſum nullum, vt de excõ municato docet tex.in c.pia,uerſi.ſi vero,de excep.lib.vi. & plane per Fel.poſt alios in c.intelleximus,de iud.idcirco tan quam extra propoſitam materiã vlterius non proſequamur.

TRANSEAMVS ad ſecundum caput,videlicet qñ iudi cium non per ipſoſmet litigatores,ſed per alios eorum nomine agitatum reperitur,circa quod ſummopere aduertendum erit,nunquid appareat de legitima poteſtate comparẽtis,quia ſi de hoc non conſtiterit, talis exceptio reddens iu
59 dicium retro nullum,ad inualidandum proceſſum,qñcunque poterit opponi l.licet C.de procu.c.in noſtra in fi.eo. ti.c. li cet de appel.in vi.l.licet ff.de iud.& opponetur vſq; ad mille annos,vt dixit Bal.in l.ii.C.ſi ex fal.inſtru.quem ſequitur Alex.conſi.cxci.perſpecto inſtr.col.ii.uol.vi.& conſi. i.col. v.in fi.lib.iiii.& conſil.xxxv.conſideratis,co.i.li.vii.& Dec. conſi.ccxv.in cã uertente col.i.conſil.xxxvi.col.iii.& iiii. li. j.& dictum Bald.& communiter approbatum,ut dicunt mo. in tracta.præſcrip.in tertia parte principali,in princip.in qõ. x.col.viii.uerſic.ſecundo generaliter,quicquid dixerit idem Decius poſt alios ibidẽ relatos, in conſil.ccclxxxvi.uiſis, colum.pen.in fin.lib.iiii.& conſi.dcxxxviii.communitas, co lum.ii.nu.3.lib.v.ubi dictum illum reprobat & dicit Bal. ſine lege,& ex ſuo capite loquutum,Prout etiam per eadem uer ba dixit Curtius iunior in conſil.lxxvii.col.ii.uer.ſed nõ ob ſtantibus,quem retulit etiam Nicolaus Boerius qui hoc exa minat deciſio ccxxviii. col.xii. in fi.

60 Et nempe tam ex parte actoris, quàm rei iſte eſt magnus defectus,cum per eum deficiat voluntas,& conſenſus principalium,qui de iure naturali exiſtit,ut docet Bald. in l. falſi columna ſecunda,uer.factum uero falſi C.de fur. & facit bo nus textus in l.ex cã §.i.ff.de proc.& ca.i.de ſponſalib.in vi. ubi defectus conſenſus tanquam inſanabilis ab aliis defectibus ibi enarratis excipitur, qui etiam per ipſum principem ſuppleri non poteſt,quaſi a iure proueniens naturali,per clemen.paſtoralis §.cæterum,ubi Cardinal.Pet.de Anc. & alii extra de re iudi.& tenuit Ioan.An.loquendo in terminis noſtris,in c.per uenerabilem,qui filii ſint legi. ſequuntur Moderni,

derni,

derni in trac.de liter.grat.fo.cxl vj.prima facie. Nullus enim alieno facto,& abſque eius uolūtate onerandus eſt d.l.in cau ſa.§.i.&.l.iiij.ff.ſol.ma.l.id quod noſtrum.ff.de regulis iuris, cum alijs ad propoſitū relatis per Deciū conſil. ccccxxxvii. quæritur,in principio,libro tertio.

51 Talis inſuper defectus poteſtatis includit & continet in ſe defectum citationis quoad ipſos principales dominos, quia proceſſus cum falſo procuratore factus(principali aliter nō uocato)etiam ex defectu citationis impugnari poteſt, Ideo nullitatem hanc Moderni uocāt inſanabilem , ut Staphileus in dicto trac.de liter.grat.fol.145.et Saruien. in cōmen.regu larum in compendio utriuſq; ſignaturæ,fol.185.prima facie, idcirco in hoc erit ſummopere aduertendum.

Et regulariter ex iſto capite contra proceſſus ad ſnīas op ponit ꝙ qui in iudicio alieno noīe(puta quaſi ꝓcurator)cō- paruit non fuit talis,qualem ſe geſſit,& ꝙ non fuerit talis,al tero ex quinque modis contingere & oſtendi ſolitum eſt.

62 IMPRIMIS ꝙ non fuerit talis oſtendi conſueuit ex eo ꝙ contrarium ex proceſſu non conſtat,uidelicet ipſum com parentem fuiſſe talem,nam tunc ex eiſdem actis eo ipſo cen ſetur probata negatiua, uidelicet talem nō fuiſſe, quia quod ibi non apparet,dicit non eſſe.l.fi.C.de rebus credit. ubi per illum tex.hoc ponunt doctores & l.in lege.ff.de contrahen. emp.c.cum ad ſedem,de reſt.ſpol.c.ſolennitates,in fi.de con ſecra.diſtin.i.talia enim probantur per inſpectionem actorū, ut dicit Bar.in l.ii.C.de errorib.aduoca. & in l.hi qui ad ciui lia.C.de appella.& l.i.ff.ſi tut.uel cur.appel.ponit Bal.in l.ſi contra.C.de appel.et in c.quoniam contra,per illum text.in fine,ubi ſcribentes,extra de proba.

63 Et licet ubi ante litiſconteſtationem contra procuratorē non fuerit exceptum, ſed cum eo tanquam tali fundatū iudi cium ad ipſum repellendum , uel extorquendum ab eo cau- tionem de rato, ſeu ut ipſe probet ſe procuratorem, ulterius opponi non poſſit,ex quo eum pro tali aduerſarius ſemel ac ceptauit,& illi modo aſſerenti cōtrarium incūbat onus pro- bandi,prout notat glo.& docto. in l.Pomponius §.rati.ff.de procura.& canoniſtæ in ca.cum in iure, de offic.delega. cum alijs,de quibus per Alex.conſi.cii.uiſo proceſſu, poſt princ. libro.v. Nihilominus ad inualidandum acta & proceſſum,

iſtud poterit indiſtinĉte opponi,et ſaltem per modum abne gationis ex ꝓceſſu probari, quia hoc caſu etiam quòd quis tanquam procurator in iudicio de facto admiſſus fuerit, ad detegendam tamen nullitatem geſtorum ꝗ non fuerit procuratoris, qui iudicio interfuit ualide & recte quomodocunque excipi poterit,ut declarat Bald. in d.l.licet.in princ. C.de procur.& Abb.in d.c.in noſtra,eodem tit.cum alijs,de quibus per Alex.conſil.cxlvij. uiſis dubitationibus, lib.vj. & conſil.lxxij.circa,lib.iiij.quinimo iudex etiam ex officio ſuo in cauſa appellationis ad nullitatem,proceſſus cauſæ principalis ad perſonam procuratoris nunquid ſit legitima,aduertere poterit,& Paul.de Caſt.in d.l.ita demum, quem retulit & ſequuta eſt deciſ.Neap.ut per Capi.deci.i.colum.ix.uerſ. an autem iudex, etiã quòd talis procurator aſſertus ſub cautione de rato admiſſus foret, quoniam rati cautio legitimat
64 perſonam procuratoris,quãdiu dubium eſt de mãdato. Sed cum de hoc opponitur & probatur ſaltem per modum abnegationis, uel ex actis talis cautio nihil operatur, quia non di
65 citur amplius dubium,ut declarat Cyn.& Bart.& Bal.qui dicit hoc eſſe ualde notandum,in d.l.licet,col.ii. uerſi.ulterius dicitur,quod maxime procederet,quando talis exceptio opponeretur ex parte eiuſdem domini, proquo litigatum fuit, ex quo acta & proceſſus inter falſo comparentes, facti ſibi non præiudicant,ut per ſcriben.in d.l.licet,& ponit Alexan. conſil.clxxxvj.uiſis ſubtiliſſimis,colum.iij. uerſicu. tertia eſt dubitatio,lib.ij.

67 Conuenit itaque eum qui ſub tali poteſtate ac prætextu aliquem in iudicio uexauerit,oſtendere ſe cum effectu fuiſſe talem, alias obligatus erit ad refectionem expenſarum, ac damnorum, & intereſſe ipſius uexati.l.eum quem temere.ff. de iudic.l.i.& ibi ponit Iaco. Butr. et Barto.C.credit. euict. pigno. non deb. & idem Bart.in l.i.§.iudicialis.ff.de præto. ſtipula.& in l.procurator qui pro euictione, & d.§.rati.ff.de procuratori.& l.ciuitas.ff.ſi certum peta.ponit Ioan.Mill.in uerb. procuratot ſi non docet, cum alijs latius adductis per Alex.conſi.cxxxvj.uiſo inſtrumento.i.colum.& cõſi.xxxij. uiſo proceſſu,colum.ij.lib.vj.

68 Quinimo ultra præmiſſa etiam tanquam falſarius ex quo non tantum ſe nominauit, quinimo actus procuratori congruentes,

gruentes,in alterius præiudicium fallaciter geſſit, puniēdus eſt.ut eſt deciſ.dominorum de Rot.deciſ.xij.incip.non procurator.in antiq.de Biſſignet.ſub titu.dc procurator.& facit Barto.in l.ſi autem.§.item,de nego.geſt. prout dici conſueuit de eo qui cum non eſſet pro doctore ſe nominauit,& geſſit: ut ponit idem Barto.in l.quiſquis.C.de aqueduct.lib.xj. & l.reddatur, de profeſſor. & Med. Bald. in l.data opera.C.
69 qui accuſa.non poſ.& per eundem Barto.in l.eos qui.§.qui ſe pro milite, per illum text.ff.de fal.& idem Bald. in l.præſcriprione,colum.iiij.& l.ſi & legibus.C.ſi contra ius,uel utilitatem publi.cum ſimi.

70 Ex quo tamen agimus de actu præterito, uidelicet nunquid talis fuerit procurator, ad ſe excuſandum & ſuſtinendum proceſſum, poterit idem comparens mandatum ac poteſtatem ſuam probare per teſtes: ut ſentit Ioan.Andr.in additio.Specul.in §.ratione quoque conſtituentis: in uerbo teſtes,in fine,de procurato. & Bald.in l.geſta,col.ij.uer. quæro nunquid acta.C. de re iudicata, de quo latius per eundem ac Barto.Imolam,Alexan.& alios in l.i.C.de procuratoribus,et per eundem Barto.in l.non ſolum.§.qui alieno.ff. eodem,per gloſ.Panor.& alios in c.i.eodem titu.

Vel ſufficeret ſi appareret procuratorium etiam ſine ſubſcriptione notarij,& abſque teſtibus,dummodo ſigillo alicuius iudicis ordinarij ſignatum foret, per deciſionem dominorum de Ro.clxxxviij. nota quod procuratorum,in antiq. & deciſ.clxij.ualet procuratorium,in nouis, dc quo per Barto.in l.ſi procuratorem.ff.dc procu.Bal.et Saly. in d.l.i.cum alijs congeſtis per Fely.in c.poſt ceſſionem,col.iiij.uer.fallit ſexto,de probatio.& Alex.conſ.cxlix.nu.xv.lib.v.

71 Non tamen(ut puto) ſufficeret quòd enunciaretur in aliqua ſcriptura etiam publica uti talis:quia ad ſuſtinendū proceſſum, ac euitandam expenſarum condemnationem, ſi aliter de procuratorio non appareret,talis enūtiatio inter alias perſonas emanata non ſufficeret: ut.ff.de rebus eorum.l.qui neque,quam ad hoc allegat Specu.in titu.de procuratore.§. ratione quoque conſtruentium,col.pen.uerſi. illud quoque notandum,& in titu.de ſindic.§.i.uerſicu.quid ſi iudex, Bal. in rub.C.de fide inſtrumen.colum.vj.& in l.falſus,col.xj.C. de furt.de quo per Innoc.Panor.Felyn. & alios in c.cum in iure,

iure,extra de offi.dele.ubi Fely.in uerbo ſnia enuncians &c. cum alijs,de quibus in terminis ponit Alex.conſi.cxlvij.uiſis.ij.col.& cōſil.cxcj.perſpecto,col.j.lib.vj.& conſil.lxxxj. nu.10.lib.iij.et Rot.cclxxij.nota qualiter in antiquis,& facit quod ponit Aeg.cxxv.ſi appellatur. Dūmodo tenor totius inſtrī de uerbo ad uerbum non inſeretur, ſeu enunciaretur: quoniam tunc ꝓbaretur mandatum ſecūdum cōmunem opinionem doctorū in auc.ſi quis in aliquo.C.de eden. per Bal. & Ang.in l.ſi donatio.C.de dona. Et quòd ſit cōmunis,atteſtatur Boe.qui articulum examinat,deciſ.cclxxxj.

Licet forſan talis enūtiatio à pœna falſi excuſaret, ac iuſtam cauſam credulitatis eidem comparenti præberet: cum quælibet cauſa excuſat à dolo.l.dolū.C.de dolo, cum alijs, de quibus per Deci.conſil.cccexviij.uiſa,in fine,& Alex.in conſil. ccxij.uiſis, colum.iij.lib.ij.

72 Et nota,quia proceſſus hmôi ac ſententiæ per tales aſſertos procuratores obtentæ, in eorum præiudicium erunt ualidæ,& poterunt contra eos ſaltem reſpectu expenſarum executioni mādari,per tex.in l.ſi ſe non obtulit,in prin.ubi Roma.Alex.& Iaſ.ff.de re iud.& in l.Plautius.ff.de procu. quia reſpectu eorundem falſo comparentium ſententia nō eſt nulla:ut eſt glo.in l.ſi expreſſim.ff.de appel. quē ſequitur Aegi. conclu.xxix.ſententia lata, neque ſcientia ipſius aduerſarij,
73 uidelicet ꝙ cognouerit talem non eſſe procuratorem,& tacuerit: (cum talis defectus ab eo non pendeat,nec poſſit eū qui non eſt alterius procuratorem facere) aliquid in præiudicium domini operabitur,ſeu geſta conualidabit: ut concludunt Bart.Bald.Alex.& Iaſ.in d.l.licet,& Alex.conſi.lxxij. circa,lib.iiij. Neceſſe eſt ergo quòd appareat formiter de poteſtate legitima alieno nomine comparentis:alias proceſſus erit ipſo iure nullus:quod procedit tam in actis iudicialibus quàm extraiudicialibus per ſupradicta, & per illud qđ dixit Bar.in l.ſi quis inficiatur.ff.depo.et in l.qđ alterius.ff.de regu.iur.cū alijs adductis ꝑ Alex.conſi.lxxiiij. uiſo,col.ij.li.v.

74 SECVNDO principaliter ꝙ is,qui alieno nomine comparuit,nō fuerit talis oſtendetur,ſi cōſtiterit de mandato cōparentis,ſed nō ſufficiēti, neq; ad id ſe extēdente,quod in iudicio deductū fuit:nam tūc perinde erit quoad nullitatē geſtorū ac ſi nullum haberet, cū in effectu ad id nullum mandatum

datam habuiſſe dici poſſit,ut docet Bal.quē cæteri ſequūtur in d.l.licet,in prin.& in l.falſus,ī prin.C.de fal.& Canoniſtæ in.c.ex parte decan.de reſ.& in.c.cōſtitutis,ubi hoc notat Ab.d' ꝓc.& ī cle.i.ubi gl.ī uer.debito mō.e.ti.c.cū olī de of.del.& ponit Spe.ī prin.d' ꝓc.§.rōne formæ ī fi.ī q̄b.loc cōiter cōcluditur,& iſtū falſum procuratorē dici poſſe.

Propterea diligēter cōueniet ſimilia mādata,ac hmōi poteſtatem ſubtiliter conſiderare,ex quo talia ſæpenumero re
75 periuntur ad cauſam deductam impertinentia,unde uerba illorum ponderāda erūt.l.diligēter.ff.mādati,docet Ang. in §.præterea.col.xxiiii.uer.quod aūt ſi procurator,inſt.de excep.& Math.de Affl.deciſio.xci.iterū ii.col.& tetigit Alex. conſ.vi.nu.3.lib. iii.& Deci.conſi·ccccxciii.nu.8.lib.iiii.Pro
76 quorū maiori declaratiōe,ponamus ꝙ Titius rector alicuius Eccleſiæ cōſtituerit Caiū & Meiū procuratores ſuos ad agendū &c.Cōtra Semproniū in cā (puta) domus ſuæ,quā idē,cōſtituēs habiturus ē cū p̄fato Sēpronio,necnō ad oēs alias eius cās ad Romanā curiā legitime deuolutas,ac ſuper iilis coram quocunq; iudice cōparendū.iii.libellandū &c.litē cōteſtādū &c.& ad omnia alia & ſingula faciēdū,quæ eiſ de procuratorlbus utilia & opportuna fore uidebuntur.Dās illis in præmiſſis gn̄alem & liberā adminiſtrationē &c.ac cū poteſtate ſubſtituendi &c.Promittēs ratū habiturum quicquid per dictos procuratores legitime factū fuerit,Releuādo eoſdē &c.ac ſe obligādo ī forma &c.ēt cum ſolito iuro.

Imprimis erit aduertendū,quia iſtius mādati uigores procuratores conſtituti non poterūt pro dicto cōſtituēte agere (dēpta cā in qua ſpecialiler conſtituuntur) neq; comparere niſi duntaxat in cauſis, quarum exercitium competierit ipſi Titio conſtituenti uti illius Eccleſiæ rectori, non autem in cauſis patrimonialibus,& ſibi tāquā Titio uel prætextu alterius officii aut dignitatis competentibus,quia tale procuratorium licet uideatur generale,tamen cōprehendit ſolū cās illas,quarū exercitium cōpetit conſtituenti eo iure quo conſtituit,non aūt iure diuerſo.Idcirco uerbū illud in principio
77 mādati appoſitū,uidelicet rector talis Eccleſiæ &c.limitat reſtringit totam p̄tātem (vt prima facie uidebatur) indiſtinctæ conceſſam,prout prob. in l. tutorem.ff. de his quibus, ut indig.& facit l.ii.ff.quod cuiuſque uniuerſitatis. & capi.

frequens,

frequens.in fin.cum ibi no.per Io.Andr.in vltima glo.de reſtitutio.ſpol.lib.vj.& ita in indiuiduo determinat Aeg.conclu.v.incip.generale circa med.& dxlviij.concluſ. ꝙ ſi, &c. quamuis ſi conſtituens eſſet, puta monachus, uel alias talis qui non poſſent niſi vno iure conſtituere ſimpliciter conſtituẽdo uideretur eo nomine conſtituere, quo poſſet uidelicet nomine officii ſeu adminiſtrationis quam haberet, vt de monacho ponit idem Aeg.in loco ſupraſcripto, & alia conclu. ccccxxiij.ſi monachus,& in ſimili ſentit Deci.conſi. lxxvij. col.ij.uerſ.ſed tamen his,&c.lib.j.

78 SECVNDO, Aduertendum erit,quia procuratores huiuſmodi non poterunt etiam unus ſine alio cauſas in eodem mandato comprehenſas in iudicio deducere,ex quo exercitium poteſtatis non competit illis niſi pro rata,non aũt inſolidum,cũ illud in mandato non fuerit ſpecificatũ, ut eſt tex. in c.ſi duo,in prin.de procur.li.vj.& no.gl.in l.ſi pluribus. ff. eo.tio. gloſ. & ſcriben.in c.non iniuſte,extra eod.cum alijs adductis per Alex.conſi.xcij.lib.vij. prout dicitur de pluribus iudicibus abſq; clauſula (quòd ſi nõ omnes,&c.)datis, quia vnus non poteſt quicquam ſine alio c.cauſam de offic. deleg.l.ſi duo ff.de re iudi.cum ſimi.

79 Præmiſſa tamen in cauſis ſpiritualibus non procedunt, in quibus (vt celerius expediantur)quilibet procurator cenſetur inſolidum conſtitutus & potior eſt conditio occupantis ideſt conteſtantis litem,quia ille ſolum cenſetur in cã conſtitutus,ut probatur in d.c.ſi duo,in fi.& ponit Ro.cvij.in cã beneficiali,in no.Spec.in ti.de procur.§.ratione aũt formæ uer.quid ſi duo,uel plures,col.pe.& ibi Io.And.qui atteſtantur quòd curia ita ſeruat,& ſequitur Ioan. mill.in uer.procuratores ſi ſint plures,& idem Ioan.And.Pan.Fel.& alij in capi.in nomine domini de teſtib.

80 Præmiſſa etiam limitantur non procedere in pluribus tutoribus,quia quoad exercitium, etiam quod non ſit expreſſum,quilibet inſolidum cenſetur conſtitutus l.ſi. C.de auto. præſt.l.j.C.ſi ex pluribus tutorib.l.decreto §.ſi.l. lucius.§.j. l.Tutores.§.curatores ff.de admini.tutor.& ponit Bart. in l. j.§.ſi plures in prima oppoſitione ff.de exerci.gloſſ.& ſcrib. in d.l.ſi pluribus,in fi.ff.de proc.& d.c.ſi duo, ſuper uerſ.admitti,& Alex.in conſi.xxxj.uiſo tit.in fi.lib.j.Et quod dicitur

de tutoribus,idem dicendum eſt in pluribus ſindicis, quibus uidetur data poteſtas inſolidum,ut voluit Bald. in c.j.§.hoc quod nos,col.ij.uerſi.& ſi plures tutores,de pac.Conſtã. Eſt cõis opinio ut aſſerit Deci.conſi.ccxcvij.non patitur, col.j. lib.ii.ibi namq; prout tutores habent liberam adminiſtratione,& poſſunt facere ea quæ mandatum ſpeciale requirunt, prout dicunt ſcribentes in l.iuſiurãdum,& ad pecunias §.de fenſor ff.de iureiu.ponit Capic.deciſ.v.in j.col.

81 Tertio, erit aduertendum quoniam per uerbum illud agendum contra Sempronium,&c.uidetur quòd procuratores huiuſmodi non ſunt idonei ad eundem conſtituentem (puta in cauſa reconuentionis)defendendũ, prout uidetur tex.in c.conſtitutis,extra eo,& l.defunctis §.fi.ff.eo. tit. Quod intellige ex parte rei,qui ſi conſtituit procuratorẽ ad agendum ſimpliciter,talis non uidetur idoneus procurator, nec recte conſtitutus,cum reus conſtituens non agat, ſed cõtra ipſum agatur,& ipſe defendat ſe ſolum contra agentem idcirco ſi talis procurator in cã huiuſmodi vbi dictus ſuus principalis conuenitur aliquid faceret, illud quoad domini præiudicium non valeret, cum ad hoc non fuerit conſtitutus,ita procedit tex.in d.c.conſtitutis,& uidetur ſenſiſſe Io. An.in addi.Spec.in §.ratione formæ,ſuper uerb.§.pœna, de pcu.& in terminis ponit Roman.ſing.cxv.incip. ſecundo, per d.c.conſtitutis.

82 Licet ſi taliter cõſtitutus uellet defendere abſentem, hoc poſſet præſtita cautione de ſoluendo iudicatum,cum quilibet(iſto caſu)ad defenſionem abſentis etiam ſine mandato authoritate legis admittatur l.ſolutionis ff.de ſol.l.Plautius, ff.de proc.ponit Io.An.in addi.Spec.in §.i.col.ix. ſuper uer. in fine de proc.cum aliis adductis per Ale.conſi.cxlvij. uiſis, col.fi.lib.vi.erit tamen aduertendum,quo nomine,& qua au-

83 thoritate idem comparens in iudicio uſus fuerit,quoniam ſi tanquam procurator, & quaſi uigore poteſtatis ſibi ab homine attributæ cmparuerit, non poterit poſtea tanquã defenſor, ſe coniuncta perſona, & quaſi autoritate legis qua vſus non fuit, ſuſtinere proceſſum l.maritus l.exigendi ubi poſt alios hoc ponit Iaſ.col.iii.uer.ſexto fallit.& per Bald. & Saly. in l.j.C. de procura.facit gloſſ.in l.filius.in §.ff.qui ſatiſ.cogan.Nam hic procedit regula. Quod potuit noluit,

quod

quod uoluit adimplere nequiuit l.multũ intereſt.C.ſi quis alteri uel ſibi l.ſi genero.C.de iur. dot.l.ſimiles ff.de milit. teſtam.c.cum ſuper,& ibi gloſ.fi.& ſcrib.de off.deleg.

84 Ex parte uerò actoris procurator ad agendum tenetur ẽt in conſequentiam in eodem iudicio defendere cõſtituentẽ, quia ad hoc mãdatum authoritate legis extenditur,dummo do talis poteſtas non fuerit ab homine limitata,puta quod eſſet dictum ad agendum duntaxat,uel per ſimilia uerba taxatiua,ut declarat Bar.in l.ſeruus.§.ait prætor,& per gl. in d.l.defunctis.§.fin.& l.mutus.§.pœna ff.de procu.declarat Ab.& alii in c.accedẽs,& d.c.cõſtitutus,e.ti.& Ang.in d.§. ꝓtcrea,co.23.uer.Itẽ ſi habet mãdatũ ad agẽdũ,ilt.ď.exce.

85 QVARTO, Aduertetur quia per illud uerbũ contra Sẽpronium &c.tales procuratores excluſi uidentur, & agere prohibiti contra alias perſonas,quoniam talia mãdata ſunt ſtricti iuris,nec extendũtur ad cauſas,ſeu perſonas in eiſdẽ principaliter uel ſaltẽ in conſequentiã non expreſſas,ut pro batur in clem.non põt de procu.&c.ad agendũ,eo.ti.in vi. nã mutata perſona uidetur mutata cauſa.l.cum a te.l.quæri-

86 tur,cum ſe.ff.de excep.rei iud.c.ueniens.c.cum in tua.de teſtib.c.cũ ſuper,& c.fi.de re iudic ponit Guid.Pap.q.xxi.de iure.idcirco procurator conſtitutus ad certam cauſam contra unum non poterit eandem proſequi contra alium,ut cõcludit Aegid.concluſ.cccxiiii.procurator.cccclxviii.commiſſa,& clarius ponit Rot.deciſione.clxxi. incipiente ſi cõſtituat,& deciſion.cccclvi.ſi cauſa committatur,in no.

QVINTO, Aduertetur quoniã per illud uerbũ in cauſa quam habiturus eſt &c. etiam quod ſequatur clauſula,dãs illis in præmiſſis liberam ptãtem & adminiſtrationẽ, cuius clauſulæ uigore dici ſolet quod procurator etiam de negocio principali trãſigere poteſt,& alia facere,de quibus in l. procurator cum libera,& l.procurator totorum,& l.mãda-

87 to ff.de proc. Nam mandatũ gñale cum libera ſufficit ẽt in caſibus ſpeciale mandatum requirentibus,ut uoluit Bald.in l.illud.§.ſi talis.ff.de minorib.quẽ ſequitur Ang.in d.§.præterea,col.xxiii.uer.ad unũ tñ, inſt.de excep.& ponit Dec. conſil.cccciiii.nu. 6.li.iii.& conſ.ccccxciii.in prin.li.iiii.poſt Ale.col.xxvii.uiſo col.penulti.lib.i.etiã late per Iaſon.in l.ſi procurator.colum.ii.uer.tertio nota C.de procu.

Nihilo-

Nihilominus quia illud uerbũ cauſam quã habiturus eſt. &c.refertur ſolũ ad inſtantiã, non aũt ad ius principale, q2
88 cauſa & ius ſunt de p̄ſenti, inſtãtia uero eſt de futuro, propterea talis procurator circa principale negotium non ſe intromittet, prout notanter declarat Barto. quem cæteri ſequuntur in l. qui Romæ. §. Callimachus. in fin. ff. de uer. ob. & Angel. in d. §. præterea. col. xxiii. uer. ex quo not. ſecus ſi fuiſſet dictum in cauſa quam de præſenti habet &c. ut ibi per eos.
89 Sexto Aduertendũ erit propter illud uerbũ, necnon ad omnes alias eius cauſas &c. quoniã & ſi clauſula generalis huiuſmodi ex ſe ſit apta cõprehẽdere oẽs cauſas, ut. l. Iulian. de leg. iii. l. omniũ bonorũ. & l. i. ff. de uſur. c. ſolitæ. de maiorita. & obediẽ. nihilominus in generalitate huiuſmodi nõ ueniũt ea, in quibus ſpecialitate opus erat l. illud. §. fi. ff. de minori. l. nõ ſolũ. §. ul. & l. Põponius. in prin. ff. de procur. c. ad agendũ. & ibi Io. An & doc. eo. ti. ĩ. vi. ita declarat Aeg. deci. v. inci. generale. Ideo ſi daretur generalis cõmiſſio procuratori, intelligeret̃ de ſolitis fieri ordinarie per ipſum conſtituentem, non autem de inſolitis, aut extraordinariis, quia talia indigẽt ſpecificatione, ut declarat Bar. in l. ſcio. §. medico. in fin. ff. de an. leg. & in l. ſed & ſi quis. §. quæſitũ. ff. ſi quis cautio. arg. l. uniuerſorũ. ff. de pigno. act. & ſeq. Dec. conſil. ccccxxx. qđ ſupra. col. ii. nu. vii. lib. iii. & latius cõ. ccccxlj. p̄ſens. col. fi. eo. li. & conſ. dcxxxii. qđ ſupra. col. iii. nu. xi. li. v.
90 In quibus autem requiratur mandatum expreſſum & ſpeciale, ponit gl. in d. c. ad agendum. & Spec. eo. tit. §. ratione ſui. uer. item opponit̃. & Ange. inſtituit. de his per quos age. poſſ. col. j. & Barto. in l. filiusfam. in fine. de dona. cum ſimil.
91 Idcirco dicebat Bal. in c. nõnulli. in j. col. & in c. ex parte decani. de reſcri. ꝙ habẽs mandatũ gñale, & agens in cauſa ſpeciale mãdatũ requirẽte, dicetur falſus procurator: quẽ ſe
92 quitur Iaſ. in d. l. licet. col. j. C. de procur. Vnde in p̄miſſa generalitate cauſæ criminales nõ cõprehendũtur, ſed ſolũ ciuiles ſpeciale mandatũ nõ requirẽtes, per. d. l. nõ ſolũ. §. fi. pro quo facit. l. cũ clericis. C. de epiſ. & cle. & tenet Spe. in ti. de procur. §. ratione igitur ſui. col. vij. uerſi. ſed nũquid media. ubi atteſtatur quòd Ro. cu. ita ſeruat, & Bonif. de Vitall. Rotæ auditor, in trac. ſuo de malefic. ſub rubri. de procura. col. pen. uer. ſed qđ ſi procurator. p Bar. in l. procurator cui libera. ff. de procu. tenet Bal. ſeu Tãcr. in sũma ſeu praxi ſua ſub

rubrica

rubrica,de procur.quæſtione.ij.facit text.in d.clem.non po teſt,in fin.de procu.& per Abb.& alios in c.ſedes,de reſcri. Guid.Pap.quæſtio.cccxxxviij.aliquis prope finem.

93 Cauſæ uero beneficiales in huiuſmodi generalibus man datis includuntur,quia aliqua ſpecialitate non egent:ut per Aegid.d.deciſio.v.& Rot.ccclxxv.fuit dubitatum,in no.ſequitur Io.Millis in uerb.procurator poteſt eſſe laicus:licet Rot.dcclxxxix.inci.ſciendum eſt quòd in cauſa,in anti.con trariũ tenuerit:& ad præmiſſa uide Lap.alle.lxix.an clemen tina cũ alle.ſequẽti.ubi de his tractat, & ſubtiliter loquitur.

94 Et generaliter ubicunq; principalis conſtituens illaquea ret ſe aliqua ſpirituali,ſeu temporali pœna:generalis procu rator nunquam cenſetur ſufficiens : ex quo in conceſſione huiuſmodi non uenit id,quod quis in ſpecie non eſſet ueriſimiliter conceſſurus c.in generali,cum ibi not.extra de reg. iur.c.fi.de off.uicarij,in vj.ideo nullus cenſetur in dubio cõ ſtitutus ad fraudem committendam:ut conſuluit Bal.con-

95 ſil.xcv.li.ij.neq; ad id faciendum,propter quod conſtituens incidat in pœnam: ut dixit Alexand.conſil. lxxxiij. in cauſa & lite,col.ij.uer.iij.poteſt reſponderi,lib.j.& conſi.lxxiij.in cauſa,col.iij.uer.quinimo, lib.vj.& glo. in ca.dilecto,in uer. generalis,de præb.& alibi ſæpe,& ob id procurator habens poteſtatem appellandi,intelligi debet in caſu à lege nõ prohibito:ſicque talis procurator non poſſet appellare in cauſa executiua,uel alias tali, quod appellans pœnam incurreret:ut in.l.ab executione in fin. C.quorum appella. non recipi.& l.ab executore ubi Bar.An.& alij.ff.de appel.& Bar. in l.ſi procurator.ij.colum.ff.de condict.indebit. Fely.in c. quo ad conſultationem.uer.nota perpetuo.extra de re iudi. & Angel.in d.§.præterea.colum.xxij. uer.iij.& principaliter,inſtit.de exceptio.ubi adducit ſuper hoc notabile conſi. Ang.de quo ibi.& tenet Ale.con.xxxj.opportune.col.pen. uer.in dubio autem,& conſ.xxxiij.uiſo,circa fi,li.ij.& con. xvij.in cauſa,col.ij.& conſil.cviij.uiſo,col.iij.lib.vj.

96 Eſt tamen notandũ, quia mandatum diceretur ſpeciale, quando dictum fuiſſet(puta)ad compromittendum,ad permutandum, ad alienandum , &c.licet non dicatur in indiuiduo iſtam, uel illam rem , aut cum tali ſeu tali : perſona quia tunc potius mãdatũ ſingulare diceretur,ut declarat Ale.qui atteſtatur

atteſtatur ita communiter teneri in conſil.clxxxix.uiſo ſtatuto,col.ſecunda,uerſicu.quarto probatur,lib.vii.& conſil. clv.uideretur,uerſi.fortificatur,lib.vi.poſt Bart.in l.filiusfami.ff.de donat.& Mil.in uerb.procuratoris mandatũ,& Deci.conſi.xx.col.iii.uero.nam ſpeciale,&c.lib.i.

Eſt inſuper notandum,quod ſi conſtituens plures haberet cauſas tempore conſtitutionis contra aliquem puta Titium pendentem,& conſtituendo ſimpliciter diceret,conſtituo te
97 ad cauſam,quam habeo cum Titio,aliter non expreſſa cauſa,in qua conſtituebat,cenſeretur in magis ardua,& graui,& ipſi conſtituenti periculoſa conſtitutus, argumen.l.quarta. ff.de ſolut.& hæc fuit deciſi.antiq.relatã per Io.And ubi dicit Gulielmum naſo.ita tenuiſſe in Spec.de proc.§.Ratione autem formæ,uerſi.quid ſi ſit conſtitutus,in uerb.ſecundum P.quem uoluit allegare Roma.(licet corrupte)qui idem tenet in ſing.dccxciii.habens duas cauſas.

98 SEPTIMO Aduertendum erit, quia p clauſulã illam ad omnes alias eius cauſas,&c. non comprehenduntur cauſæ futuræ,& oriundæ ex iure orto poſt datam mandati,ſed ſolummodo ueniunt præſentes,ut tenet Rota deciſio.dlxiii. utrum procurator cum generale,in antiquis,gloſ.Bar. & doctores,in l.damni §.ſi is qui ædes ff.de damno infect. gloſſ. Bartolus,& alii,in l.omnem.ff.de proc.l.qui haber,in fi. per illum text. (a ſpeciali) ff.de tutor,ubi hoc tenuit Dygn.uidelicet tale mandatum non extendi ad cauſas futuras non connexas,per illum tex .& l.de his rebus ff.de auro,& argẽ. leg.quod etiam placuit Ioan.Andr.in Spec.de proc.§.ratione formæ,in uerb.obtinuit,& firmat Ang.referendo doctores ita tenere in.§.præterea,colum.xxiiii.uerſi.quid autem ſi procurator,&c. de except.

Multi tamen contrarium tenent,uidelicet ad cauſas futuras mandatum huiuſmodi ſe extẽdere per l.ſecũda.§. quod ait prætor,in fin.ff.quod quiſq; iur.l.ſi ſeruitus ff.de ſeruit. urb.præd.l.uxorem §.codicillis ff.de leg.iii.hanc partẽ ſeq. Specul.eodem titu.de procu.§.i.uerſi.item oppono,& §.ratione autem formæ,uerſicul.quid ſi procurator,& Bonif.de Vital.in loco de quo ſupra,uerſi.ſed quid ſi cõſtitutus,hãc etiam tenet Ro.dec.ccccxiii.fuit dubitatum,utrum procurator,in no.quæ inter alia aſſerit talia mãdata in fauorẽ,con-

V ſtituentium

ſtituentium late interpretari debere, in hocque mãdatũ procuratoris diſtare a mandato iuriſdictionali, quod de ſua natura ad cauſas nondum exortas non extenditur, idem concludit deciſio.cxlviii.commiſſio, prope fi.eo.lib.& ſequitur Fely.in.c. Relatũ, in uerb. ſexta differentia, de offic. deleg. Gulielmus autem de Cuneo in.l. item ad litem.ff.de procur. diſtinguendo opiniones uidetur concordare, uidelicet quod ſi tempore conſtitutionis conſtituens nõ habebat aliquas lites, ut conſtitutio aliquid operetur, extenditur ad futuras, & hoc modo procedat ſecunda opinio. Si autem tunc habebat, comprehendit ſolũ præſentes, & in hoc procedat prima opinio. hanc diſtinctionem refert Rot. deciſi.xix.fuit dubitatum utrum cum procurator, in addi.in no.

99 Octavo erit aduertendum, quia per illud uerbum in mandato poſitũ, uidelicet cauſas ad Ro.cur.legitime deuolutas limitatur tota poteſtas ipſorum procuratorum, adeo quòd ſi cauſa non fuerit ad Ro. cu.legitime, puta ex natura cauſæ, ut quia eſſet ſpiritualis, uel eccleſiaſtica, aut per legitimam appellationem, uel ſpeciale ſummi Pontificis reſcriptum, ſeu alias deuoluta, huiuſmodi procuratores in non deuolutis procedere non poſſent, cum uoluntas conſtituentis ſit ſeruãda.c.ueniens, de accuſat.c.querelam.c.conſtitutus, cum ibi no.per Ioan.And.de procur.&.c.ſi quem, eo.ti.lib. vi.& in terminis tenet Rot.d.concluſ.xix.circa medium,& Aegid.cõcluſ.dl vi.concluſio.ſecundum Dominicũ.et Rot. dclxxx.dic quòd ſi aliqua cauſa in antiq. Et intellige de cauſis tempore conſtitutionis deuolutis, ẽt quòd eſſet dictũ ad cauſas motas,& mouendas ad Ro.cu.deuolutas, propter illud uerbum deuolutas, quod eſt præteriti temporis ſecundũ Aegi.deciſ.ccccl xx.procuratoriũ, &.dlxxv. procurator deputatus.quãuis cõtrariũ teneat Rot.deciſ.xix.in fi.in no.

100 Et ratio primi dicti eſt, quia procurator po teſt limitate, uidelicet ad certã cãm, & ſub certa conditione, & ex die & uſque in diem conſtitui, quæ diligenter ſeruanda ſunt, ut probatur in.l.i.&.l.item.ff.de procu.& per ea quæ ponit Io. And.in Spec. de procu.§.ratione formæ, col.iii.in uerſi.conſtitutus, iuncta.l.diligenter.ff.mandat.cum ſimil.

101 Nono erit aduertendum, quia generalitas ſupraſcriptæ clauſulæ motas & mouẽdas reſtringitur reſpectu ipſius

Sempronii.contra quē fuit facta cōſtitutio(ſi ex facie ipſius mandati aliud nō colligatur.) Et propterea uirtute talis mādati procuratores conſtituti non poſſet interuenire in cauſa contra aliam perſonam mota, ſeu mouenda, ut declarat Bar.in l.quod dicitur.ff.de tute.per illum tex.quia noua perſona nunquam ſubintelligitur.l.ſi ita ſtipulatur. §.Griſogonus.ff.de uerb. oblig. dummodo non foret aliquod præambulum neceſſarium ad cauſam,in qua quis expreſſe cōſtitutus eſſet,ut declarat idē Bar.in l.legatū.ff.de procu.& ſequitur Io.Mil.in uerb. procurator ſi eſt conſtitutus contra certam perſonam,& Ludo.Rom.in.l.damni.§.is qui,de damn. infect.& in ſing.clv.cōſtituo. ubi aſſerit Romæ ita fuiſſe iudicatum,idem ſequitur Feli.in.c.ſedes, col.iiii.uer.& ſequit̄ ad literam,de reſcrip. ubi clare loquitur,& Dec.conſ.dij.ex duobus conſiliis,col.fi.uerſi.ſed ſolum dubito,lib.iiii.

102 DECIMO erit aduertēdum ad illud uerbum,& ſuper illis coram quodcunq; iudice comparendum,quia ſi procuratores huiuſmodi coram aliquo iudice (in cauſa tamen incompetenti) ſimpliciter comparuiſſet dubitari poſſet,nunquid uirtute dictæ clauſulæ iuriſdictio iudicis incompetentis foret prorogata,ex quo ad prorogandam iuriſdictionem requiritur ſpeciale mandatum,ut notat Inno.in.c.cum olim el.i. ubi Feli.col.pen. uerſi.in ea gloſſa, qui dicit quòd omnes ibi hoc tenet,de offi.deleg.& ſequitur Mil.in uerb.procurator nō pōt,& ponit Roma.con.c.& Gui.pap.q.cclxxv. ſtatuto. Clauſula tamen predicta quandoque prodeſſe poterit,ut aduertit Spec.de poc.ratione formæ,circa fin.

103 VNDECIMO erit etiam aduertendum ad clauſulam illam,cum poteſtate ſubſtituendi,&c. ſimpliciter in mandato poſitam,quia uigore illius procurator conſtitutus antequam recipiat mandatum.& illud tacite, uel expreſſe acceptet,ſubſtituere nō poterit,ut dicit Rot.de.cxlv.ſi procurator.inno. Nam ante receptionem,& acceptationem mandati non dicitur procurator, quia ſecundum leges requiritur expreſſa acceptatio.l.filiusfamilias.§.inuitus.ff.de pc. ſecū dum autem canones ſatis ex tacita, & preſumpta. puta recipiendo mandatum,& non contradicendo, ut in cle.i. de procurato.& ponit Rot.ccii.ſecūdum Io.Mil.qui hoc ponit in uerb.proc,nō dicit̄.uer.i.& Aegi.dlxxvi. ſi impetrabit in fi.

vbi, quòd ſi non aſſumpſit onus, non poteſt tanquam talis haberi.

104 Poſtquam uero onus procurationis in ſe aſſumpſerit, & alium loco ſui ſubſtituerit (cum ſuo ſit functus officio) non remanet amplius procurator, & propterea cum illo quicquã ulterius fieri non poterit, ſi modo ex mandato aliud non apparuerit, ac habilem, & acceptantem ſubſtituerit, ut declarat Bart. in l. uero procuratori §. quid ergo, in fin. ff. de ſol. & Bal. in l. ꝙ quis, col. ii. in fi. C. de proc. & Fel. in c. in literis, colum. iii. uer. ſecundo uide Bal. & c. de off. deleg. Et taliter ſub
105 ſtitutus ab ipſo domino principali cenſebitur ſubſtitutus, & procurator datus, ut inquit gloſſ. ordinaria in cap. j. uerſic. ſubſtituendi, de procur. in vi. per tex. in l. item eorum §. decuriones ff. quod cuiuſq; uniuer. & tenet Rota, deciſ. cxlvi. in no. unde poſtquam mandatum ſemel ſubſtitutus ſuſceperit etiam quod eo non fuerit ipſius, ab ipſo procuratore ſimpli
106 citer ſubſtituente, ſine alio ſpeciali mandato reuocari non poterit, ut dicit tex. in c. is qui, eo. ti. & lib. & Rota deci. xi. ſub titu. de proc. in antiq. de Biſſignet. Secus ſi in mandato eſſet appoſita clauſula illa ſolita uti cum poteſtate ſubſtituendi, ac reuocandi, & toties quoties uidebitur expedire onus in ſe reaſſumendi, quia tunc poterit quomodocunq; expreſſe, vel tacite, ut puta reaſſumendo onus in ſe ſubſtitutos
107 reuocare, ut declarat Rota, deciſ. clxxxiiii. ſi procurator, in not. hinc eſt etiam, quod ſi idem ſubſtituens, antequã ſubſtitutus onus acceptaſſet, decederet, nihilominus taliter ſubſtitutus cauſam prædictam proſequi poſſet, ex quo (ut dixi) cenſetur ab ipſo domino ſubſtitutus, ut tenuit Rota deciſio. ccccxiiij. ſi aliquis, in not. & de quo deciſ. ix. de procura. per eundem Biſſig.

108 Si autem fuiſſet data poteſtas procuratoribus ſubſtitutos reuocandi, poſſent non modo expreſſe, quinimo, & tacite (puta) procedendo ipſi ſimpliciter in cauſa, ut dixi, ſubſtitutos reuocare, ut docet Rota ccclxxxvj. Si procurator, in no. Vel ſimpliciter alium ſubſtituendo in eadem cauſa, nã tunc primus cenſeretur reuocatus, ſecundum gl. Barto. & doct. in l. ante litis ff. de procur. etiam ꝙ procurator a principio proteſtatus fuiſſet per aliquam ſuam comparitionẽ, ſubſtitutum ab eo, nolle reuocare, quia aliud eſt comparere, & aliud

aliud alterum ſubſtituere,ut inquit ad propoſitum Rota deci.cxxj.in no.& facit deciſ.ccccxxix.nota ſi dominus, in antiq.& magis in terminis ponit Aegid.conclu.dlxv. conclu.ſi procurator, & conclu.cccccix.ſi prccurator,cum ſeq.ubi ſatis declarat materiam iſtam.

109 Et eſt notandum,quod hmōi ſubſtitutus poſt litiſconteſtationem a ſe factam(cum dominus litis,& inſtantiæ effectus fuerit,poterit alterum(quaſi dominus inſtantiæ factus) ſubſtituere,ſeu conſtituere,uult Ro.cxxii.procurator ſubſtitutus,& cxlvj.ſubſtitutus,in no.& dxlvj.utrum procurator, in antiq.Biſſign.deciſ.ix.de proc.

110 Et ſi cauſa foret talis,in qua litiſconteſtatio non fieret,puta ſummaria,uel executiua, aut per alterum lis foret cōteſtata,poſtquam idem ſubſtitutus merita eiuſdem cauſæ tractare cœperit,efficietur inſtantiæ dominus,& propterea (ut præmittitur)ſuſtinere poterit,ut Pet.Cyn.Bal. & cōiter alii (quicquid ibi Bar.dicat)prout ibi de cōi atteſtatur Iaſ. in l. nihil,& in l.nulla C.de procu.& per Bar.in l.poſt litem ff.e. titu.& uera eſt opi.ut dicit Rota d.deci.cxxij.in addi.in not. & tenet Ale.conſi.cxlvii.uiſis col.fi.lib.vj.

111 Erit etiam notandum,quoniam ſi principalis conſtituendo promittat releuare conſtitutos, & ab eis ſubſtituen. nec detur aliter ſpecialis poteſtas ſubſtituendi ex hoc coſtitui aliquem ſubſtituere nō poterunt,ſecūdū Ro.deciſ.cccxlvi. noſi procu.in antiq.& deci.i.in ti.de pro.in illis de Biſſig.

112 Dvodecimo, & ultimo aduertendū erit ad illa uerba,uidelicet,& ad omnia alia faciendum, quæ utilia uidebuntur,& opportuna, &c.& ad illa promittens ratum, & gratū habere quid per eoſdem procuratores legitime factum fuerit,&c.quoniam clauſulæ huiuſmodi ualde captioſæ,& deceptoriæ ſunt,nam conſtituens debet ſimpliciter ſtare facto ſui procuratoris,ſiue fiat legitime,& utiliter, ſiue non alias ſemper poſſet opponere non fore ſibi utile,uel non eſſe legitime factum,& iudicium redderetur illuſorium,ideo ſimilia mandata recipi non debet ueluti captatoria arg.l.captatorias,cum ibi no.C.de milit.teſt.& tenet gloſſ.ii.in capitulo relatio.xxi.q.i.& Specul.in titu.de procur.§.ratione formæ,col.ii. uer. item excipitur,& gloſſ.in uer.debito modo, in cle.i.de procu.per Io.Andr.Bal.Ant.& Abb.in capit.fin.

de dilat.& Bar.in l.quæ omnia.§.plane.ff.de ꝓcu.& ponunt Bal.& Iaſ.in l.ſi procurator,col.fi.C.de procu. Debet igitur procurator taliter conſtitui, ut per eius aduentum conditio aduerſarij deterior nõ fiat.l.ij.§.penul.ff.quib.ex cau.in poſ. Et aduerſus huiuſmodi mandata captatoria debet opponi, nam tunc ope exceptionis erũt nullius momenti,alias ſi nõ opponeretur, in pleriſq; caſibus negligentiæ ipſius partis im putari poſſet,ut per Fely.in cap.cũ olim,el.i.col.pen.uer.iij. intellige,&c.extra de offic.deleg.arg.l.cum mandato.§.fi.ff. de mino.& l.iam tamen.§.nunc.ff. iudica.ſolui, cum ſimi.de quibus meminit Hippoly. de Marſ.in l.ſi quis,uer. quæro vl terius.ff.de quæſtio.

113 Aduertas etiam, quòd clauſula rati in mandato ſimpliciter appoſita,non ampliat illud,ut per gloſ.in l.ſi procurator abſentem.ff.de procur.neque aliquid ſpeciale inducit,ut per Bar.in l.1.col.fi.ff.de off.proc.Cæſ.Eſt cõmunis opinio,ſecũ dum Alex.cõſil.xlj.uiſo.col.iij.lib.iij.& eum tenet Deci.con ſil.ccccc.in cauſa quæ.col.pen.nu.11.lib.quarto.

Poſſet tamen talis rati clauſula importare mandatum, ſi quis diceret,promitto habere ratum illud quod feceris,nam perinde eſt,ac ſi dixiſſet,te ꝓcuratorem conſtituo,ſecũdum Bal.in addi.Spec.de procu.in uerb. clauſula rati,& facit tex. in cap.cũ dilecti,in prin.iuncta glo.i.in fi.de dolo & contu.

114 Et quod dicitur de huiuſmodi clauſula, intelligas etiam quod conſtituens iuraſſet ſe ratum habiturum quicquid geſtum foret,&c. quia per hoc non ampliatur mandatum, ſed iuramentum huiuſmodi reſtringitur ad comprehenſa,& ſpecificata, ex quo de natura iuſiurandi eſt ſe non extendere vl tra id,de quo fuit actum, & conſenſum, ſed duntaxat geſta, & actum factum roborare,ut ꝓbatur in.l.fi.C.de nõ nu. pec. cum alijs,de quibus per Bar.in l.ſi quis pro eo. col.fina.ff.de fideiuſ.& Ang.cõſi.cccxv.ſtatuto,col.i.& Deci. cõſi.cxciij. uiſo tenore,col.iij.uerſi.ſecundo reſpondetur,& eſt commu nis opinio doctorum,ut inquit Alex.in cõſi.xxviij.uiſis,col. pen.libro primo,& tenet idem Deci.conſi.ccclj.in caſu, col. fin lib.tertio,& latius conſil.ccccxciiij.uiſo, columna penul tima;uerſic ſecundo reſpondetur,& conſil.dxxxvj.in cauſa, columna tertia,uerſi.ſecundo principaliter,libro quarto. Et ne decipiaris, aduerte quòd iuramentum appoſitum in con-

tractu

tractu a iure reprobato non ualidat talem cõtractum, quamuis iurans dictum ſuum iuramentum ſeruare teneatur, vt inquit Rot. deciſio. dcliij. tenet in antiq. & Geminia. in capitulo ſecundo, columna ſecunda, uerſiculo quæro an mulier aſtringatur, de iureiurando, in ſexto. Et ex præmiſſis (ut iuuenis) colligere potes, quare in mandatis quæ quotidie in cauſis producuntur, adſunt tot clauſulæ etiam geminatæ, ac uerba duplicata, & prægnantia, quia non ſine miniſterio alia ponuntur.

Idcirco diligenter ad illa, & nunquid cauſam, de qua actũ fuerit, comprehendant, ac debite forma ipſorum fuerit obſeruata, aduertendum erit: nam in eo quod exceſſum fuerit, proceſſus regulariter non ualebit, ſuper quo tamen uide Iaſonem in l. ſi procuratores. C. de procurato. ponentem qualiter, & quando forma ipſius mandati excedi poſſit cum ſimilibus, de quibus alias. De illis autem mandatis, in quibus nomina procuratorum non exprimuntur, ſed in albis remanent, nunquid ualeant, uide Bartolum late ponentem, & decidentem, quòd ſic, deciſio. cclxxiiij. Quod pronunc non examino, dicam alias.

TERTIO principaliter, quòd alieno nomine comparens non fuerit talis, oſtendi conſueuit, ſi conſtare poterit, quòd ipſe comparens, tempore comparitionis, ſe fuiſſe procuratorem conſtitutum, ac poteſtatem ſuam ignoraſſet, puta quòd nondum recepiſſet inſtrumentum procuræ, nec de ipſo habuiſſet certam notitiam, nam tali caſu mandatum (quod oritur ex conſenſu utriuſque. l. conſenſu, & ibi per gl. & doctores. ff. de uerbo. obli.) non contrahitur, quia in ignorantem non cadit conſenſus. l. mater. de inoffic. teſta. ff. l. qui cum tutoribus, in princ. ff. de tranſac. cum alijs, de quibus per Alex. ad propoſitum in conſil. cxlvj. in cauſa, col. tertia, uer. nec prædictis, lib. v. unde quoties abſens conſtituitur procurator, de conſtitutione huiuſmodi per mandatum publicũ ſeu nuntium, uel epiſtolam, quibus ueriſimiliter credere poſſit certificandus eſt, nõ autem per extraneum perſonam, ſeu alias minus legitime, quia tunc ex parte conſtituti, neque obligatio, neque mandatum aliquod oriretur, ex quo non poſſet dici certus de poteſtate ſua. Igitur ante uerã notitiam mandati geſta a procuratore nõ ualebunt, quoniã poteſtas,

& exercitium uere non tranſit,neq; acquiritur conſtituto, niſi a die receptionis mãdati,ut eſt gloſ.ordinaria in cle.i.in uerb.receptis,& procur.& text. in c.is qui ubi ſcrib. ſuper uerbo ſuſceptũ,& c.licet,ubi gloſſ.in uerb.ſuſcipere,eo.tit. in vj.& l.quæro ff.de eo qui ꝑ tuto.tenet Lap.alleg.lxxxi. non ualuit,uerſi.non fuerũt delatæ literæ,&c.& Caſſ.deciſ. viii.num.12.de reſt.ſpol.& deciſ.iii.num.4.de app.& ita cõcludit Bar.in conſ.lxxiii.incip.Quæritur utrum procurator, reprobando Dy.aliter tenentem prout ibi, & tenet Spec. in titu.de proc.§.ratione igitur ſui,uer.ſed quid ſi procuratoriũ & ibi Io.And.in uer.in fi.& Bal.in addi.ibidem,uer. procurator non habet poteſtatẽ,niſi ex quo receperit mandatũ,&c. & idem in ſumma ſua,quæ dicitur practica Tancredi,in q. v. de procur.& per eundem in l.licet,columna prima,uerſ. tertio nota C.de proc.& l.falſus,col.vi.uer.ſed pone quod cã ubi tamen hoc uidetur limitare,uidelicet habere locum quã do procuratorium certam formam contineret, alias ſentit, quod proceſſus non eſſet nullus C.de furſed primum dictũ ſimpliciter prout ſupra tenet Angel.inſtit.de his, per quos age.poſſ.columna ſecunda,uerſi.Octauo, quando quis eſt, & Boniſ.de Vital. in lib.maleſi.ſub titu.de procu.colum. pe nul.ſed quid? quidam comparet & Io.Mil.in uerſi.procurator,ſi non eſt certificatus,quam partem etiã ſequitur Rot. deciſ.cxlv.ſi procurator,in no.& illam dicit eſſe magis communem Alex.in d.l.licet,colum.prima illam etiam tenuit Hip.in l.ſi quis in quo uer.conſtat etiam,num.64.ubi plura congerit.ff.de quæſt.& Nicolaus Boer.qui doctores,qui ꝑ & contra tenuerunt,enumerat,& de ſtylo etiam aliter ſeruari atteſtatur deciſ.cclxxiiii.in princ.

116 Vnde uidemus,quòd antequam procurator acceptet,non eſt neceſſe,ad ualiditatem proceſſus,eum citare,ſed procedi poteſt contra principalem per edictũ,ſeu in Rom.cu.per audientiam contradictarum,ut inquit Aegid.cõcluſi.dclxxi. ſciſcitatus,& concluſ.dlxxv.ſi impetrauit,in fin. & quotidie practicamus.

Et licet præmiſſa de iure procedant,nihilominus ex ſtylo palatii,actus geſti per procuratorem,antequam recipiat mãdatum,ualent,& ſatis eſt,quod illud ante ſententiã recipiat, & producatur,prout ſeruat Rot.quæ de huiuſmodi ſtylo, & obſer-

& obſeruantia atteſtatur: ut deciſ.cxlv.in fi.addi.in no.ſuper quo ſtylo forſau fundata eſt alia deciſ.quæ hoc tenent. ccxlviij.not.quòd ubi ad requeſtam.in antiq. ſecundum Fely.qui de hoc meminit i c.ſciſcitatus.col.viij.uer.adde etiã in materia.de reſcrip.uel intellige dictam deciſ.cclviij. prout loquitur,uidelicet, quando ex acti non apparet de man-
117 dato comparentis, licet in ueritate ſit procurator:puta ꝙ conſtitutus poſt receptionem mandati, illud aut penes ſe retinuiſſet,uel in alia cauſa,cum illud eſſet generale,produxiſſet:nam iſto caſu acta ualebũt: & idem tenet Spe.in d.§. ratione igitur ſui.uerſicu. ſed quid ſi recep. ubi aſſerit quòd Papa cum fratribus ita determinauit: & quòd ipſe de illorũ mandato ita pronuntiauit.ſuper qua doctrina ſpecialiter uide Alex.eam ponentem in conſi.lxxviij.uiſo.col.ij.uer.non obſtat.lib.v.& Lap.dicta alleg.lxxxj.col.j.ubi uidetur indiſtincte tenere actum non ualere, quando opponitur de mandato: & procurator non curat illud exhibere, & penes acta producere,ſecus forſan ſi pars in tempore non opponeret, ut ibi,propter dictas deciſiones.

118 Mandatum nanque,parte non opponente, uel iudice illud non requirente,poteſt quandocunq; produci:licet Alexand.conſi.cj.uiſis omnibus.col.fi.lib. v. uideatur uelle poſt concluſionem in cauſa, produci non poſſe: de quo per docto.in c.is qui.de procurat.in vj.& contrarium ſenſit idem Alex.conſil.cxlvj.in fi.eod.lib.& d.conſi.lxxviij.col.iij.eo. lib.& dicam infra.

119 Scias tamen quòd ſi eſſet in Romana curia procurator, quia non produceret apud acta mandatum ſuum, ſi interim contra principalem tanquam contumacem per audientiam proceſſum foret: licet expoſt idem procurator exhiberet mandatum,proceſſus, nihilominus antea per audientiam factus,ualeret,& teneret,ex quo idem eſt non eſſe,uel non apparere,& imputatur procuratori non producenti, ut ponit deciſ.Rot.clxxix. Si uigore.in no. & Aegi. dclxxxj.ſi citatus.& facit allegatio. Lap.xxij.an ſufficiat,in princ A.169.

Communis tamẽ reſolutio de qua ſupra, uidelicet quòd geſta per eum, qui non receperat mandatum, non teneant,
120 limitatur dummodo mandatum ſuperueniens non habeat in ſe clauſulam rati, quæ communiter hodie ſolet apponi, quia

quia tunc uirtute talis clauſulæ, geſta per ſimilem procuratorem ante mãdati receptionem in uim ratihabitionis, quæ a uoluntate ſolius conſtituentis pendet & retrotrahitur, ualerent & ſuſtinerentur, prout uidetur ſentire Rot. deciſio. dlxxxvj. quidam qui non erat procurator. in antiq. & tenet hoc Dominic. de ſancto Gemi. in d.c. is qui quem refert. & ſeq. Io. Mill. in uerb. procurator ſi nõ eſt certificatus. & Bal. in l. ij. ff. de procu. Boni. de Vital. in cle. j. col. iiij. in iiij. q. eo. tit. & ponit Alexan. d. conſi. cxlvj. in cauſa & lite. col. fi. uer. præterea quando mandatum. lib. v. ubi etiam limitando dictam communem opinionem intelligit eam procedere parte requirente mandatum, & alias opponente: parte autem non opponente dicit quòd actus ualerẽt: prout etiam tenet Bal. in l. j. C. de procu. & Lap. dicta alleg. lxxxj. Sed per hoc non recedas a cõmuni (ſuprascripto dominorum ſtylo circunſcripto) ex quo organa procuratoris ante receptionem mandati dicuntur ſuſpenſa: & exercitium poteſtatis impeditum: prout alias diximus de iudice, ante reſcripti præſentationem procedente.

121 QVARTO principaliter oſtendi poterit quòd is qui cõparuit, non erat effectualiter talis ſi demonſtrabitur mandatum eiuſdẽ, aliqua ratione inualidum. Nam tunc erit perinde ac ſi nullum habuiſſet: cum paria ſint aliquid non eſſe, uel eſſe ſed nulliter & minus canonice. l. ij. ff. de autho. tut. l. de ætate. §. quod ait prætor. ff. de interro. actio. l. quoties. ff. qui ſatiſd. cog. l. j. §. & quidem. ff. quod cuiuſque uniuer. quẽ tex. ad propoſitum adducit And. de Iſer. in c. j. §. præterea, quæ ſit prima cauſa beneſic. amit. in ſibus feudorum.

122 Quantumcunque igitur fuerit proceſſum cum tali alieno nomine comparente, cuius poteſtas & cõſtitutio fuerat inualida, nunquam propterea cenſetur eiuſdem perſona legitimata quo minus ex defectu poteſtatis comparẽtis proceſſus & ſententia impugnari poſſint: ut probatur in l. ij. C. de eo qui pro tut. & l. qui neque. C. qui dare tut. poſſ. l. non dubium. C. de tut. qui non ſatiſd. tenet Archi. in c. ad agendum de procur. in vj. quem ſequitur Bal. in d. l. licet. col. j. uer. tertio modo dicitur. C. eo. tit. & in l. falſus. in j. col. C. de furt. & Canoni. in c. ex parte decani. dum ponunt quis dicatur falſus procurator, de reſcript.

Quòd

Quòd autem mandatum fuerit uel ſit nullum, & ineffi-
cax, contingi poterit ratione conſtituentis, aut conſtituti,
uel formæ ipſius conſtitutionis.

123 RATIONE conſtituentis hoc eueniet: ſi ipſe fuerit ta-
lis, cui nulla, uel ſaltem illius rei, in qua conſtituit competat
legitima adminiſtratio: prout ſunt hi quos diximus ratione
incapacitatis & imbecillitatis intellectus, uel ratione ſubie-
124 ctionis, iudicio prohiberi: Nam ſicuti tales per ſeipſos ſi-
milia gerere non poſſunt, minus quoad illorum præiudiciū
poterunt alteri ut gerant, ex ſeipſis committere: unde ſi ali-
quis ex prænominatis abſque interuentu iudicis competen
tis, ac authoritate illorum, quorum auxilio reguntur, puta
tutorum ſeu curatorum, conſtitueret procuratorem, conſti
tutio (quatenus præiudicium conſtituentis reſpiceret) non
ualeret, ut probatur in l. neque. §. pupillus. & in l. non eo mi
nus. C. de procur. & l. ſi procuratorem habens. ubi ponunt
ſcri. C. de in integ. reſti. l. cum & nos minores. in fin. C. ſi ad
uerſ. rem iudi. c. ſi annum. de iud. in vj. ponit Spec. in titu. de
procur. §. ratione quoque conſtituentis. uerſi. item quòd
conſtituens erat minor.

125 Alias ſi tanquam legitima perſona aliquo caſu per ſe in
iudicio ſtare poſſet, etiam procuratorem poſſet conſtitue-
re, cum uſus procuratorum ad hoc ſit inuentus. l. j. §. uſus. ff.
de procur. l. plane. ff. famil. erciſ. l. iiij. §. j. ff. rem rat. hab. tenet
Bart. & alij, prout ibi atteſtatur Iaſ. in uerſi. ex hoc ſequitur
d. l. neque, & in l. mutus. §. is qui. ff. eod. ponit Innocen. in c.
intelleximus. de iud. & c. cum j. & a. de re iudi. cum alijs, de
quibus per Fely. in c. poſt ceſſionem, col. pen. uerſi. & aduer
te. extra de proba.

Siue igitur is qui conſtituit pupillus, minor, furioſus, mē-
te captus, prodigus, mutus, ſurdus, filiusfamil. uel religioſus,
fuerit, ſiue alias, talis quòd aliqua ratione, uel cauſa, admini
ſtrationem illius rei, cuius ratione conſtituit reſpectu do-
minij, uel quaſi, aut ſaltem adminiſtrationis, ſibi inſolidum à
lege, uel ab homine datæ, non habuerit, conſtitutio non ua
lebit, ex quo nemo dare poteſt alteri poteſtatem quam ip-
ſe non habet. l. quod traditur. ff. de acqui. re. do. l. obſeruare.
§. proficiſci. ff. de offic. proconſ. Et facit quod ponit Rot. de
ciſ. xviij. nota quòd monachus. in antiquis.

116 Et hinc uides quòd eccleſiarũ prælati, quibus ad illorum utilitatem, rerum ac bonorum ſuarum eccleſiarum compe-tit adminiſtratio, ratione huiuſmodi adminiſtrationis ſiue bona cum capitulis ſeu canonicis earundem eccleſiarum, ſint communia, ſiue non, dummodo non ſint diuiſa & diſcre ta, poſſunt ipſi ſoli, abſque conſenſu capituli agere, & defen dere ac procuratores conſtituere, ut concludunt communi-ter ſcribentes in c. edoceri. de reſcrip. & c. cum deputati, de iudi. plene examinat Lap. alleg. xlix. licet materia. per tot. te nent legiſtæ in l. neque. C. de procur. Spec. eo. tit. §. ratione eius. uerſi. nunquid canonicus. & eſt gl. in uerb. pro eccleſia. in cle. fin. de procur. tenet Rot. ut per Aegi. concluſ. dxcij. ſi procurator. & Rot. deciſ. cccclxvj. ĩ no. ſeq. Ale. cõ. clxxxvj.
127 uiſis ſubtiliſſimis. col. iij. uer. nec obſtat. lib. ij. ubi etiam po nit ſecus fore in iſtis proribus, ſeu antianis, & conſiliarijs ci uitatum, & caſtrorum, quia ipſi ſoli, & ex eorum officio pro rebus uniuerſitatis ad iudicia procuratores ſeu ſindicos con ſtituere non poſſunt, ex quo ipſi de iure liberam adminiſtra tionem non habent, ut per Cy. Bal. & Saly. in l. i. C. etiam per procur. in integ. reſti. poſ. per Bal. in l. illud. §. j. ff. de mi-no. & in l. item magiſtri. ff. de pact. per gl. & doct. in l. nec ci-uitatis actor. ff. de procur. & in l. item eorum. §. decuriones. ff. quod cuiuſque uniuerſ.

Iſti ergo priores ſeu magiſtratus ſoli, non poſſunt com-munitatem, ſeu eiuſdem bona obligare, ut uoluit glo. in d. l. item magiſtri. quæ eſt communiter approbata ſecundum Ale. in conſi. cxxxv. Viſo proceſſu. nu. j. li. vii. de quo ponit etiam conſi. xvij. in cauſa. in princ. lib. vj. dummodo aliud ex municipali iuris poſitione non diſponatur.

128 Hinc eſt etiam quòd ſi tutor uel curator non cauerint rem pupilli ſaluam fore, quando non eſt teſtamentarius, uel ex inquiſitione datus, ex quo adminiſtratio rerũ pupilli ad-huc illis non cõpetit, non poſſunt per ſe, neque per procu-ratorem, aut actorem in cauſis pupilli comparere & ſi ſecus fieret, proceſſus eſſet inualidus, ut probatur in l. ſi tutor. C. in quib. cau. in integ. reſtitu. & l. iij. in fin. C. de tut. & curat. qui non ſatiſde. & l. muto. §. muto, & §. hanc autem. ff. de tu tel. & dicemus infra.

129 Defectu itaque & impotentia conſtituentis mandatum nullius

nullius momenti reputabitur: & perinde erit ac ſi talis illud non haberet, idcirco coniuncta perſona, quæ comparuit, ſi antequam per litiſconteſtationem fieret dominus inſtantiæ, uellet alterum in cauſa huiuſmodi facere ꝓcuratorem, cum non ſit dominus, uel quaſi: neque competat ipſi aliqua adminiſtratio, ſed quodam ſpeciali iure pro abſente comparere a lege ſibi permittatur, hoc facere non poterit, ut teneāt doctores in l. quod quis, ubi per Iaſ. col. ii. uerſi. ſeptimo fallit. C. de procura. per text. in l. iii. §. i. ff. rem ratā hab. & tenet Rot. dclxxvii. nota quòd coniuncta perſona. in antiq. & facit alia deciſ. ccccxx. §. ſed utrum, in not. quæ etiam docet qua-
130 liter huiuſmodi perſonæ coniunctæ non admittuntur in cauſis ſpiritualibus, et alijs æſtimationem non recipientibus, ex quo in his cautio rati recipi non poteſt ſub qua admittitur coniuncta perſona, ut per text. & glo. in l. Pomponius. §. fina. ff. de procurat. & ſequuntur docto. in l. exigendi. ubi Iaſ. col. iij. uerſic. quinto fallit. C. de procu. ponit Aegid. conclu. dclxxxii. in cauſis.

131 Poſſet etiā idem dici de procuratore ſimpliciter, & abſq; ſubſtituendi poteſtate dato, qui ſi antequam per litiſconteſtationē dominus litis efficiatur, alterum in cauſa ſubſtituat nihil agit, ut probatur in l. quod quis. C. de procurat. l. ſi procuratorem. §. i. ff. manda. l. ab executore. § fina. & ibi ſcriben. ff. de appella. facit glo. ordinaria in l. cum eſſent. ff. de ſeruitu. ruſt. præd. & text. in cap. i. de procu. in. vj. Idemque erit generaliter in quibuſcunque aliis talia faciendi poteſtatem a iure, uel ab homine non habentibus, ſuper quo diligenter conſiderandum fuerit.

132 RATIONE conſtituti mandatum ſiue poteſtas data poterit eſſe nullius momenti, ſi taliter cōſtitutus fuerit perſona, cum qua iudicium ualide fundari nō poſſit, prout ſunt hi, qui regulariter nec per ſe, nec pro alijs poſſunt iudicio intereſſe, ut puta ſeruus, uel monachus, & religioſus, qui abſq; authoritate ſuperiorum, regulariter inhabiles reputantur, clemen. ſi religioſus. & ibi glo. fina. & ſcriben. de procurato. c. ii. de poſtul. tenet Ioan. Andre. in cap. in noſtra, ſuper glo. ultima, ubi Abbas col fin. eod. tit. & idem Ioan. Andr. in Spec. §. ratione formæ. col. fi. uerſi. ultimo. eod. tit. (licet Bart. cōtrarium ſenſerit in l. ita demum. C. de procur. dum uult tales in

iudicio

iudicio pro alijs intereſſe poſſe, ſi non excipiatur. C. de procurato.) & Ioan. and. ſequitur idem Abb. in cap. non iniuſte, ſuper glo. i. eodem titulo, & Deci. conſil. ccccxix. in cauſa, colum. iij. lib. iiij.

133 Idem dicimus de pupillo, & minore xxv. annis, qui regulariter abſque authoritate tutoris uel curatoris non habent legitimam perſonam in iudicio ſtandi, idcirco ab alijs procuratores conſtitui non poterunt, alias ſi cum talibus procederetur, proceſſus eſſet ipſo iure nullus, poſſet de huiuſmodi exceptione proceſſum retro nullum reddente, quadocunque opponi, ut uoluit Barto. in l. minor. ff. de procurato. per tex. in cap. qui generaliter. §. fina. de procura. in vj. & tenet Rot. deci. dcccj. ſciendum eſt, quòd aliquis, in antiq. quæ uult etiam, quòd habilitatio iudicis, uel partis conſenſus, nihil operetur: & ponit Aegid. pro cõcluſione dominorum, licet ipſe in contrarium multa alleget, conclu. cxlii. minor uigintiquinque, ubi eſt uidendum. Et hoc idem tenent Anto. & Abb. in cap. iniuſte, ſuper prima gloſ. extra de procurator. Et eſt communis ſententia & opinio doctorum ſecundum Iaſo. in l. exigendi, colum. vj. uerſicu. in eadem glo. C. de pro

134 curato. Nam inhabilitas & incapacitas iſtorum quaſi a iure naturæ prouenit, uel ciuili funditus inhabilitante, & reſiſtente potentiæ, ut dicebamus de ſeruis, prout declarat Bal. in rubri. C. qui accuſare nõ poſſunt, colum. iij. uerſicu. ſed an poſt litiſconteſtationem, & Felyn. poſt alios in cap. ſciſcitatus, colum. iij. de reſcrip.

Secus ſi inhabiles (per exceptionem) haberentur, puta ob aliquam qualitatem extrinſecam alicui adhærentem, ut miles, clericus, fœmina, criminis reus, aut ſimiles, quia cum tales ex ſe regulariter ſint capaces, ſi de huiuſmodi qualitate, ſingulari iure inhabilitante, non excipiatur, iudicium tenebit, cum ſaltem pro ſe in iudicio ſtare poſſint. l. filiusfamilias. §. ueterani, & ibi Bart. de procura. l. fœminæ. ff. eo. l. alienam. C. eod. tit. & hanc diſtinctionem poſuerunt doctores uidelicet Barto. Bald. & cæteri in d. l. licet, ubi Bald. colum. ij. uerſicu. tertia eſt exceptio. & Barto. colum. ii. in fine, & idem Barto. in l. Pomponius. §. rati. ff. eod. tit. Et in l. ita demum. §. reum criminis. C. eodẽ, & idem in l. ſi pupilli. §. penulti. ff. de nego. geſt. Tancre. ſiue Bal. in practi. in quæſt. iij. de procu. &

idem

idem Bald.in l.quod quis,colum.ij.uerſicu.quinto quæritur. C.de procura.& per Ange.inſtit.de excep.§.ea quæ, in fine, &.§.præterea,col.xxj.uerſi.item excipitur,& ſentit glo. fin.
135 ubi declarant docto.in d.clem.ſi religioſus. Nam in ſupraſcriptis locis communiter concluditur, quòd exceptio iſta tu non es procurator,quandocũque admittitur, cum reddat iudicium retro nullum. Et quòd non fuerit procurator, intelligitur quòd nunquam fuerit conſtitutus, uel quòd conſtitutio non ualuerit ratione conſtituentis, aut conſtituti, qui omnino erant incapaces.

Exceptio autem,tu non potes eſſe procurator,eſt dilatoria ad impediẽdum duntaxat proceſſum,propterea talis ante litem conteſtatam opponi debet,quia per litiſconteſtationem defectus huiuſmodi, et exceptio (cum quis efficiatur dominus litis)extinguitur, Ideo non poteſt amplius ſibi dici, tu non potes agere, uel non potes eſſe procurator, cum iam ſit dominus litis effectus, ſi modo ſaltem pro ſe in iudicio ſtare posſit,ut etiam declarat Bar.in l.eleganter.§.ſi quis poſt.ff.de conditione indebi.& in dicta l.ita demum.& Ang. colum.fina.inſtitu.de his per quos age.poſſ.& Canoni. in dicto cap.non iniuſte,ubi Abb.colum.ij.uerſicu.in prima gloſ. cum alijs,de quibus ſupra.

136 In exceptione autem excommunicationis cõmuniter dici conſueuit quod ſi tempore conſtitutionis procurator erat publice,uel occulte excommunicatus,conſtitutio de ipſo facta,eo ipſo non ualet, quia actus huiuſmodi in perſona excommunicati radicari non potuit, Idcirco factum cum tali procuratore ipſo iure non ſubſiſtit, cum nũquam fuerit procurator,ut uoluit Specu.in titu. de procu.§.i.in princ.tenent Ioan.Andr.Cald.Ant.Abb.in cap.poſt ceſsionẽ,ubi hoc idẽ ponit Fely.pro concluſione.& latius declarat col. antepen. uerſi.prima concluſio.de proba.minus etiam talis excõmunicatus poſſet uigore ſui mandati alterum ſubſtituere, ut uoluit glo.fina.in dicta cle.ſi religioſus, & Bart. & alij in d.l.qđ quis.C.de procu.& ponit idem Fely. in d.c.poſt ceſsionem, col.pen.uerſi.tertia concluſio.

Secus ſi excommunicatio poſt mandatum ſuperueniſſet: quia geſta cum tali ꝓcuratore etiam excomunicato, ſi non foret exceptum,tenẽt: ex quo a principio adfuit fundamentum

tum ſuæ poteſtatis, licet per exceptionem expoſt impediri potuerit, ut declarant doct. in d.c.poſt ceſſionem, & in cap. pia.de excep.in.vj.

137 Quoniamque exceptio excommunicationis per conteſtationem litis non purgatur, cum quis remaneat eo modo excommunicatus poſt, prout erat ante, propterea licet ad inualidandum ea, quæ iam facta ſunt ab excommunicato, opponi non poſſit, poterit tamen opponi contra ea quæ agenda ſunt ad proceſſum impediendũ, ex quo hoc periculum communionis talis exceptio habet in ſe cauſam ſucceſſiuam, ut declarat Bart.in d.l.eleganter.§.ſi quis poſt, de condi. indebi.& Ant.in d.c.poſſeſſionem.col.pen.& Mil.in uerbo exceptio excommunicationis. Idemq; dici poſſe uidetur de exceptione banni, & audientiæ denegatæ per ſtatutum, quæ ſemper (ſaltim quoad impediendum proceſſum) opponi poterit, ut per Bar.in loco ubi ſupra, & in l.de pupillo.§.penul. ff.de noui operis nun. & in l.ſeruos.ff.de accuſa. & l.non ſolum.§.quemquam.ff.de iniur.& Bal.in d.l.ita demum, uerſicu.ſed ponamus, ubi æquiparat bannitum ſeruo. & per eundem in rub.qui accuſa.non poſ.col.iij.uerſic.quidam ratione pœnalitatis, ut bannitus, & Ang.in d.§.ea quæ, col.vij. uerſi. xxij.impeditur, inſtit.de excep.

Ratione formæ ipſius mandati, quandocũq; ipſi conſtituto nulla tribuitur poteſtas, puta ſi illud in forma probanti non appareret:
138 Eſſe enim debet per publicam perſonam, id eſt, tabellionem, ac ſub præſentia teſtium cofectum, cum appoſitione diei, loci, & aliorum, quæ de iure, uel conſuetudine in publicis inſtrumentis apponi conſueuerunt, prout in c.j.in fine, extra de procura.& in cap.j.&.ij. extra de fide inſtrumen.cum alijs, de quibus per Alex.conſil.xlj. uiſo tenore.lib.i.& conſil.clxvj.in cauſa, col.pen.uerſ.præterea.lib.vj. vide in terminis Guid.Pap.q.xix. Valentinus, & declarat.q. ccccclxxxj.inſtrumentum.

Vel ſaltem eſſe debet ſigillo alicuius iudicis ordinarij roboratum, ut tenet Rot. deciſ.clxij. ualet procuratorium, in no.& clxxx. quòd in anti.de quo ponit idem Gui. quæſtio. clxxv.literæ, & ccccclxxxj.literis. Aut de uoluntate cõſtituẽtis, ſaltem per epiſtolam, ſeu literas eiuſdẽ conſtituentis aduerſario, uel iudici, directas, & ĩ iudicio legitime recognitas, conſtare

conſtare debet,ut l.ſi procuratorem, qui text. magiſtraliter loquitur,& l.j.in prin.ff.de proc.l.ne ſatiſdatio. ff.rem ratã hab.l.unica,ubi gl.in uer.præſentes.C.de ſatiſda.& text. & ibi gl.j.in cle.j.de proc.Qñ autem pars non opponit,Iudex probationem notariatus,& literæ, ac ſigni recognitionem requirere non cogitur, ut alias concluſit Rot. ſecundum
139 Aegid.concluſio.dxl.Si pars.maxime ſi eſſemus in antiqs quia tũc oritur præſumptio de notariatu ac officio,uel eius probatio(puta de auditu,& fama)ſufficiet,ut declarat Inn. in cap.ueniens,de uerb.ſig.& Bald.in auth.quas actio. circa fi.C.de ſacroſ.eccle.Guid.Pap.q.cccciiij.licet cum aliis, de quibus per Deci.qui hoc tenet, conſi.dcxxviij.Communitas, col.ij.nume.5.libro.v.mandatum tamen huiuſmodi, abſque omni uitio uiſibili eſſe conueuit, & falſitatis ſuſpitione carere,alias quandocunq; illius falſitate detecta etiã ſi iudex pronunciaſſet perſonam procuratoris legitimã,nihilominus omnia tanquam cũ falſo procuratore facta,corruerint,ut uoluit Inno.in cap.ſuper literis de reſcript.quem ſequitur Bal.in.l.falſus,columna penul.uerſiculo uenio modo.C.de furt.& Rot.ſecundũ Aegid.concl.xxviij.Iudex datus,& ſi producitur tranſumptum ex alterius protochollo, uidebis nunquid debitæ ſolẽnitates fuerint ſeruatæ,de qui bus in cap.cum p.tabellio.de fide inſtru.& ponit Guid.Pap. q.ij.cxviij.cxxii.
140 Et cõtinere debet quis,quem,in qua cauſa,& contra quẽ conſtituat procuratorem,& ſi conſtituens uoluerit eum rẽleuare a ſatiſdatione,promittere ſe ratum habiturum,quod cum eo actum erit,ut docet text.in dicta.l.ſi procurator. & glo.ordinaria in cap mandato.in prin.extra eodem tit.Spe. in.§.ratione formæ,columna fi.de procur.& in titu.de ſind. columna fi.uerſi.item in creatione.

Inſuper ſi cõſtituens ratione ætatis,aut alias ſub alterius poteſtate,aut gubernio fuerit,& fari poſſit,ꝑut ſunt pupilli,ſeu minores,ac filiifamilias monachi,ſeu religioſi, & ſimiles,conſtituere debent cum conſenſu ſuperiorum,ſeu adminiſtratorum,ſi quem habuerint.l.neq;.§.pupillus & l.nõ
141 eo minus.C.de procur.l.cum & uos minores.C.ſi aduerſ. rem iu.cle.ſi religioſus,eo.ti.& ſi non habuerint,cum decreto & authoritate competentis iudicis cõſtituere debebunt,

X cap.ſi

cap.ſi annum,de iudi.in vi.l.decreto.ff.de admi.tuto.l. ſi.C. eo.& ibi Bar.& l.i.ff.de tut.dat.ab his.Si uero fari, & loqui non poterunt a natura,ſeu accidenti impediti,ut infans,mutus,furioſus,uel a loco illo abeſſent, ſi tutores uel curatores adfuerint,ipſi cum decreto iudicis,uel iudex de conſenſu,ac periculo illorum,actorem, ſeu procuratorem conſtituent,ut dicta l.neq;, & ibi docto. & l.ſolent,ubi Bar.ff.de tuto.l.unic.C.de acto.a tut.uel curat.dan.l.actor,ubi glo.& bar.ff.rem rat.hab.gl.& docto.in.§.fina.inſti.de curato. & in dicto cap.ſi annum,de iud.

143 Et(prout dixi) iudex talia faciens eſſe debet iudex competens illi cui actorem ſeu procuratorem conſtituit, per iura ſupraſcripta,& per tex.& ibi gl.& doct.in l.prima,& l.pupillo,cum pluribus ſequentibus.ff.de tutor.& curato da. ab his l.neq;.C.qui dare tuto.l.magis.§.illud ff.de reb.eo.l.prima §.ſi.C.de emancipa l.prima,& ibi Bal.C.de iure aureo annullorum ponit Dec.in conſi.cl.col.ſecunda, uerſicu.ſed tamen prædictis,lib.j.

Idcirco conſueuit adhiberi cautela, ut pupillus,uel adultus, antquam ſibi de curatore prouideatur, ſibi domicilium conſtituat in loco,ubi dandus eſt curator,ad hoc ,ut iudex dicatur competens,ut per Bar.& doctores in l.i. C.ubi pet. tut.& dicta l.prima,de tu.da.ab his,& l.ſi.§.i.ubi Bart.C.de admi.tut.ponit Ang.in.§.præterea,col.xxxi.inſt.de except. An autē tutor ſeu curator ſimpliciter a iudice datus habeat poteſtatem ſuper rebus extra territorium iudicis deputatis uide text.in l.propter.§.licet ff.de excuſatio.tutorum . & l. magis. §.illud.ff.de reb.eo.& Alex.conſ.cxxviii.conſideratis,col.iiii.lib.i.

144 Et no.quòd ſi huiuſmodi incapaces fuerint rei conueniēdi,& tutores ſeu curatores non habeant, ſemel citati ad legitime comparendum poterit iudex ad partis alterius inſtātiam illis abſentibus,uel etiam inuitis actorem ſeu curatorē ad litem illam deputare,ut§.item inuit.inſti.de cura. l.i.ubi gl.Cy.Ia.de Are.Bal.& Saly.C.qui pet.tu.l.ait prætor uer ſi.& ideo,ubi gl.in uerb.ex conſtitutione,ubi etiam Bal. ff. de mino.tenet Lapp.allega.cxxiii. quidam columna penultima, deciſ.Neapo. cclvi.mater uidua & dicam in q.ſi.habēti uero tutorem curator ſine cauſa non eſſet dandus,alias da tio

tio eſſet inualida.l.tutor.ff.de tut.& cur.da. ab his.l. antep. & ibi gl.& l.pe.C.in qui.caſib. tutores hab. &c. & l.cum in iure.C.qui pet.tut.l.ſi ſororis C.qui dare tut.uel cur.poſ. cũ ibi no.ponit.d.deciſ.Neap.cclvj.poſt prin.

Si uero tales, incapaces fuerint actores, & uelint alium conuenire, actor ad lites dari non conſueuit niſi præſens, & acceptans ac præſenti & petenti.l.qui habet.§.pupillus. ubi gl.& doct.ff.de tute.l.mutus.§.is qui.ff.de procu. ubi glo.in uerb.conſentiente,& l.diuus.§.ſi quidem,cũ ſeq.ff.qui pet. tut.ponit Bar.in d.l.actor, & l.ſolent,& Ang.in d.§.fi.inſtit. de cura. & Barto.ac doc.in l.ſi actor.C.de app.alias inhabiles,& incapaces non legitime in iudicio comparentes,parte opponente,non audirentur ut per doct.in dictis locis, & in l.non eo minus.C.de proc.

145 Et aduerte,quia actores hmõi ad lites deputati, ex quo potius perſonæ,ſeu liti,quam bonis deputatur, non tenentur inuentarium conficere l.ad protegendum.C de in litem dando tutore,tenet Spec.in titu.de actore ab uniuerſ.dat.§. j.uerſ.puberes,& ſequitur Ro.dec.xlv.procurator, in no.& Bar.in l.tutor qui repertorium ff.de admin. tut. quia ſufficit inuentarium tutorum ſeu curatorum, quorum periculo actores huiuſmodi creantur dicto.§.fina.inſtitu.de curat.debent tamen iurare utilia facere,& inutilia prætermittere, quod

146 de iure codicis introductum fuit,ut l.de creationibus. C.de epiſcopal.aud.qui tex.loquitur de curatore furioſi, ſed poſtea id, ad quoſcunque alios tutores,& curatores extenſum fuit,ut in authen. ut hi qui perhi.obli.habe.res mi.§.fi.& declarat Bar.in l.legitimos,columna ſecũda,uer.Tertio,quod requiritur ff.de legi.tut.quem ſequitur Ang.in dicto. §.præterea,columna.xxxiij.in fin.inſti.de excep.tenet Specul.in dicto uerſic.puberes,& ita intellige Rotam deci.ccccxcvij. No.quòd procu.quãuis uideatur dicere cõtrarium, ex quo corrupte legitur,in antiq.

De curatore bonis abſentis dando, qualiter dandus ſit arbitrio iudicantis,& quòd ſatiſdare teneatur,uide Deci.cõſ. dlxxv.in caſu,col.iiij.lib.4.& late ponit Odof.in lib.de cur. bonis dand.& Alexand.conſi.ccxxj.columna fina. lib.vj.de curatore dando hæreditati iacenti,& quid facere poſſit,uide Bar.in l.ſi bona in fine.C.de bonis authori.iudic.poſſide.

Bald.in.l.cum debitoris.C.de iud.Alex.in.l.ſi conſtante.§.ſi exhæredato.in prin.ff.ſolu.ma.quos refert.Dec.cõſ.ccccl.licet,columna ſecunda,in prin.libro.iii.& latius ponit cõſ.dix.exhibentur,in prin.ubi uide,lib.iiii.uide omnino Capi.deciſ.lxxxvii.in cauſa magiſtrali,ubi ponit quinque requiſita,ad hoc ut datio huiuſmodi curatoris ualeat.& facit quod etiam ponit deci.ci.in cauſa Andreæ.

147 Et in conſtitutione huiuſmodi actorum ſeu curatorum, de ſubſtantia eſſe conſueuit,quod ad effectum obtinendi iudicis decretũ,exprimatus aliqua cauſa neceſſaria,uel ſaltim probabilis,aut uoluntaria,puta ob infirmitatem,honeſtaté, quando eſſet mulier,uel ob pluralitatem negotiorum, uel aliquam aliam ſaltim apparentem cauſam,alias actoris huiuſmodi deputatio non ualeret,ſecundum Bartol.in dicta.l.actor.uerſi.Tertio quæro.ff.rem rat.habe.per tex.in.d.l.decreto.ff.de admi.turorũ & l.ſolent.in fin ff.de tute.& §.fina.inſtit.de curat.ſequitur Angel.in dicto.§.præterea col.xxxiii.uerſi.quia uidimus.Idem tamen Barto.in dicta.l.decreto aſſerit communiter teneri,quòd ex uoluntate poſſit actor cõſtitui,ut.l.neq;.C.de procur.conſultius tamen foret, ꝙ ſemper aliqua cauſa quantumcunq; generalis exprimatur, ut quia negotia popilli ſunt diffuſa, uel ob impedimentum rei familiaris,abſentiam futuram,aut ſimilia,ut dictum eſt ſupra,per tex.in.l.Thais.§.j.ff.de fideicommiſſ.liberta.& l.ſi longius,in princip.ff.de iud.cum ſimil.& uide Deci.cõſil.dclxxiiii.in teſtamento,prope finem,libro quinto,dum ponit quod tutor ex abrupto ad requiſitionem matris trãſeuntis ad ſecuuda uota datus,non ualet.

148 Inſuper ſi actor a tutore uel curatore conſtitutus fuerit, erit uidendum qualiter de poteſtate conſtituentiũ conſtet, & nunquid adimplenda pro illorum parte,fuerint adimpleta,adeo quod illis competat adminiſtratio & poteſtas talia faciendi,puta uidendum erit ſi fuerit tutor aut curator uniuerſalis & bonis datus,nunquid ſoleniter ſatiſdederint rem pupilli ſaluam fore,ſi modo non fuerit teſtamentarius, uel ex inquiſitione datus,per tex.in.l.dubium.C.de tut.qui nõ ſatiſdederint,& quid promiſerint defenſionem rerum & ipſius pupilli ſuſcipere, ac iurauerint,& ſe ac bona ſua obligauerint pro eo utilia facere,& inutilia prætermittere, per text.

text.in l.fi.C.de eo qui pro tut.& late per Ale. qui hoc firmat in conſi.cxxix.ponderatis,col.ii.lib.i.& conſi. lxxx.uiſis,col.iii.in fi.lib.v.ubi hoc declarat,repertoriũq; ſolẽniter fecerint,& adminiſtratio per iudicem fuerit decreta,ut l.tutor qui repertorium.ff.de admi.tu.& l.& ſi pluribus,in princip.ff.de auth.tuto.qm̃ præmiſſis non adimpletis, talis non poſſet aliquo modo authorare,ut probatur in dictis iuribus & d.l.de creationibus,& l.fi.C.de cu. fu.l. conſilio.§.j.ff.e. & l.fi.C.arb.tuto.& præmiſſa omnia ponit & comprobat ꝑ ordinem Bart.in d.l.legitimas. ubi in pluribus locis atteſtat̃ ex defectu præmiſſorum uidiſſe multas tutelas corruere. & idem aſſerit Ange.in d.§.præterea.colum xxx.uerſic. ſexto obijcitur,de excep.& Guid.Pap.quæſtio.cccxxx. quinque ubi ad hoc ponit quinque requiſita,quem uide, & Capi. de ciſ l.in cauſa Iacobi,ubi recenſet nouem,& plura ponit Roma.conſi.cccc xxv.ubi ponit xv.adimplenda per tutores,antequam ſuſcipiant tutelam, & ſparſim per Specu. in titu.de tutor.per totum,& de tutore qui non fecit inuentarium,uide Ale.conſi.lxxxvi.uiſis,col.ij.uerſi. non obſtat quod non fecerit,&c.lib.ii.& melius in conſi.clxiij.alias lib. v.cum ſi.

Et præmiſſa procedunt quoad fauorem pupillorum , & aliorum,qui alieno auxilio reguntur,ſecus uero quoad eorum præiudicium per l.non eo minus , de qua ſatis dictum
149 fuit ſupra,idcirco caute agendo a principio copia ſimiliũ tutelæ uel curatoriæ peti debebit,ad effectum uidendi nunquid ſint ualidæ,& repellendi eos qui ſucceſſu tẽporis geſta cum illis impugnare uellent, & copia huiuſmodi etiam expenſis pupilli danda eſt,arg.l.ii.§.recte defendi.& ibi bar. ff.ex quib.cau.in poſ.ea.& l.j.in fi.C.de cur.bonis dand.docet Ang.in.d.§.præterea,col.xxxij.in fi.inſti.de excep.

150 Eſt nihilominus aduertendum. quòd licet ordo ſit (ut dixi) quod antequam adminiſtratio per iudicem decernatur, confici debeat inuentarium,& fieri obligationes,ac præſtari ſatiſdationes,de quibus ſupra,ut in d.l.fi.§.tali de cura.fu. & l.fi.arbitrium tutor.Si tamen ordo hm̃oi præuerteretur, non uitiaret,prout etiam non uitiaret ſi fideiuſſor fide & facultatibus parum idoneus præſtaretur,dũmodo tutori , aut curatori de dolo opponi nõ poſſet,prout eſt tex. & hoc ibi notat Bal.C.de magiſt.conuen.l.fi.

151 Et ſi conſtituens foret collegium,ſeu uniuerſitas, uel capitulum,aduerti debebit nunquid conſtituentes fuerint tẽpore conſtitutionis more ſolito & collegialiter congregati,prout requiritur.l.ii.& ibi gl.C.de decurion.lib.x.l.actuarios,& ibi Bar.C.de mune.& actu.eo.lib. Bald. & alii poſt gl.in l.nulli.ff.quod cuiuſque uniuerſita.Specu.in ti.de ſyn. colum.i.& ibi Bal.in additionibus, in princip. & dic non referre qualitercunque ſint congregati, dummodo in loco ſolito congregati ſint,ut eſt celebre dictum Innocen. in capi. ij.de noui oper.nuntia.idem ſequitur Abb.illud extollendo in c.unic.col.iii.in princ.extra de ſynd.& tenuit Barto.in l. obſeruare.C.de decurio.lib.x.ſecundum Deci.conſ. cxcix. uiſis,circa fin.lib.i.ſi modo loci conſuetudo, aut ſuperiorũ decreta non obſtent,iuxta ea quæ ponit Guid.Pap.q. cvi. omnes uillæ,& eſſe debent duæ partes ex tribus ipſius collegii ſeu uniuerſitatis,& quod maior pars ex pſentibus cõſtituat,alias non ualeret. l.nulli.& l.plane.ff.quod cuiuſque uniuerſitat.c.cum omnes & ibi not.docto.de cõſti & quod fuerit maior pars in ipſa conſtitutione exprimi debet,per.l. nominationum.C.de decurion.libro decimo,ut inquit Bar. in.l.fina.C.de præd.cur.& l.ii.& l.procurator.de decurion. eodem lib.debent etiam ſingulariter exprimi nomina conſtituentium,qui præſentes ſunt,& hoc ſi fieri poteſt, alias ſi fieri non poſſet,puta quod eſſet multitudo innumeroſa,ſi ageretur de actu alicuius ponderis,deberẽt aliqua maxime maiorum nomina exprimi.& addi poſtmodum clauſula,uidelicet(& plures alii duas partes uniuerſitatis huiuſmodi facientes,ac totam illam repræſentantes &c.)alias conſtitutio non ualeret,cum diſcerni non poſſet,an talis conſtitutio à duabus partibus ex tribus facta foret, ut tenuit Bar. in l.i.ff.de albo ſcrip.per.l.tertiã.C.de alienatio.rei ad ciuita. pertinen.lib.xii.& in auten.hoc ut porrectum.C.de ſacroſ. eccle.& tenet Bal.in.l.neq;.in fin.C.de procurator.& l.prima.ff.de magiſtrat.conue.& l.prima,in princ.ff.de reb.eor. & l.ciuitas,in fin.ff.ſi cer.pe.Ant.de But.& quamplures alii in.d.c.unic.extra de ſin.ita etiam cõcludit faciẽdũ Io. an.in addi. Spec.eo ti.in uerb.porro.in fin.& ibi Specul.& Ang. in.d.§.præterea,uerſ. tranſitum faciamus,col.xxviii.inſtitu. de exception.& hoc magis communiter tenetur, ut aſſerit

Alex.

Alexā.conſi.j.col.ij.uer.ſed præmiſſis,lib.iiij.& tenet Rot. deciſ.dlv.vtrum ſi notarius.& cxxxij.nota quòd non ualet. in antiquis,& Anton.Capici in deciſio.Neapoli.deciſ.iiij. columna ſecunda,quem omnino uide.

Si tamen ipſi conſtitutioni ſeu inſtrumeuto ſigillum eiuſ dem uniuerſitatis apponeretur,etiam quòd nomina conſti tuentium non eſſent expreſſa ualeret, & ab oībus ſeu maiori parte uniuerſitatis facta præſumeretur, ſecūdum Rot. in loco de qua ſupra, quæ aſſerit ita ſeruari in Rota pro quo eſt notabile dictūm Ioann.Andr.in Speculato.dicto ti tulo.de ſind.columna quinta in uerb.uerſicul.porro.quem pro notabi.ſequitur Panormi.in dicto cap.unico,colum.iii. uerſ. & nota bene hoc dictum &c.extra eodem titu.

Et eſt notanddum quòd etiā ſi minor pars in cōſtituendo promitteret,quod uniuerſitas tota haberet illud ratum & gratum,per hoc conſtitutio non conualeſceret,licet minor pars,quæ ſe obligauit,ex huiuſmodi clauſula ratihabitionis conueniri poſſet.l.prima.de magiſtra.conue.l.Teſtatrix.§.plures.ff.ſi ſerui.uēdicet hoc ponit Bald.ad Spec.in dicto titu.de ſindi.ubi not.loquitur in uerb.minor pars &c.

Eſt inſuper ſciendum in conſtitutione huiuſmodi ſindici,ſeu actoris nō eſſe neceſſariū aliquod iudicis decretum, prout diximus in conſtitutione aliorum actorum,ſeu curatorum requiri,ut per gl.& Bar.in.l.actor ff.rem ratē habeper tex.in l.ſecunda.ubi Barto.C.de decur.lib.decimo &.c. in cauſis,extra de procura.quòd tenet Innocētius, & Abb. in capitulo finali, columna penultima, uerſiculo ſecundo, nota.eodem titulo, licet rector ſeu magiſtratus in congregando uniuerſitatem ſi aliter congregari non poteſt,intercedere debeat, ut dicta.l.ſecunda, ubi autem congregata fuerit,ipſa pro ſuis iuribus abſq; interuentu aliorum conſti tuit,ut l.j.ff.quod cuiuſq; licet Bal.in dicta additione de ſin. uoluerit(cum uniuerſitas ſit loco minoris) decretum requi ri,& ad præmiſſa uide etiam gl.quam ibi Bar.multum com mendat in l.omnibus.ff.ad ſenatuſcon.Trebel.& Ale.conſi. xvij.in cauſa.in prin.lib.vj.

Eſt ēt notandum ꝙ in cōſtitutione hmōi poſſet dici ſic, uniuerſitas talis,ſeu capitulū tale,ī quo īterāt talis talis, & talis &c.conſtituerūt &c.uel dici poſſet,qđ talis prior, ſeu

Abbas talis monaſterij de conſenſu ſuorum monachorum, ſeu capituli ibidem præſentis, &c.uel pro ſe, & talibus, ac talibus, ibidem præſentibus, & capitulariter congregatis, ac pro uniuerſo capitulo, ſeu collegio cõſtituit, &c.& uidetur, quod ſimilis conſtitutio ualeret, quoniam quiſq; procuratorem pro ſe, & aliis præſentibus, & non contradicentibus dare poteſt, ut tenuit Rot.ſecundum Biſſig.in titulo de ꝓcuratorib.deci.xiij.de quo per Speculat.in dicto titu.de ſindic.columna tertia uerſiculo porro, &c. Secus eſſet, ſi diceretur, Canonici talis eccleſiæ conſtituerunt talem procuratorem, quia ex quo talia uerba poſſunt uerificari in duobus canonicis, non concluditur, neq; probatur illum talem fuiſſe legitime conſtitutum, ut dixit Ancharan.& Imo.in cap. quarto, de his quæ fiunt a præla.ſine conſenſu capitu. cum aliis, quos refert, & ſequitur Alex.conſilio ſeptimo, ſuper, in fin.libro primo. Tunc etiam poſſet dubitari, an ipſi canonici uoluiſſent conſtituere collegialiter, uel ſingulariter, maxime ſi ageretur de re ſeu materia ad capitulum non pertinente, quia eo caſu magis iure ſingulari conſtituiſſe cenſendum eſſet, ut uoluit Spec.in dicto titulo, de ſindic.§.fina. & tenuit Oldradus conſic.ccxv.de quo uide. Corſetum in dictionario domini Abb.in uerſi.indefinita diſpoſitio.ubi ſatis bene loquitur, & Franc.in c.fina.in princip. de reſtitutione ſpoliator.in ſexto.

Et nota, quòd ſi inſtrumentum publicum ſyndicatus reperiretur, dicenti illud non fuiſſet per maiorem partem, aut minus ſolenniter factum, ex eius facie non apparet defectus, incumberet onus probandi, ex quo pro publico inſtrumento præſumitur, ita uidetur ſentire Specula. eodem titu.uerſicu.quid ſi in aliquo, & ibi Bald. in uerb. exceptio, quod ſyndicus.& Abb.in dicto capitulo unico, in fine, extra eodem titu.

153 Sed ſi ex illius facie, aut alias appareret defectus eiuſdẽ etiam quod iudex pronuntiaſſet ſyndicum habere legitimã perſonam, uniuerſitati nihilominus non præiudicaſſet, ut tenet Specula.& ibi Ioan. Andreas columna ſecunda, uerſic. quid ſi iudex pronuntiat, &c. uidelicet quando conſtitutio fuiſſet ipſo iure nulla, ſecus ſi ope exceptionis, ut declarat ibi Bald. in uer.ſententia lata, eodem titulo, de ſyndicatu.

154 Scias etiam, quòd ſindicus uniuerſitatis non dicitur procurator ſingulorum,neque pro illis tanquam ſingulis quicquam facere poteſt,ut uult Ro.ccccxxvj.Decanus in nouis & Faſtol.in cauſ.vj.dub.xxiij.& Dec.conſil.lxj.columna ſecunda,in fin.libr.primo, & Alexandr.conſil.xliiij.uiſo libro primo,prout nec procurator ſingulorum eſt procurator uniuerſitatis,ut tradit idem Dec.conſi dclxxij.col.ij.cum ſimil.

155 QVINTO, principaliter(& ultimo) quod is qui comparuerit non fuerit talis,neque aliqua comparendi poteſtas ſibi competierit, oſtendi conſueuit, ſi poterit aliquo modo deprehendi, quod mandatum ſeu poteſtas primo loco data fuerit reſoluta,& expirauerit,quia qui fuit, & non perſeuerat eſſe talis,non dicitur talis l.ſi pro parte.§.uerſum, ubi gl. poſt text.ponens non dici factum illud quod non durat factum,cum ſuis concordantibus ibi adductis.ff.de in rem uerſo,& gloſſ.in ca.j.§. confirmatos, in uerb.domum.de relig. domib.in vj.

Qui ergo à prĩcipio fuit,& poſtea ante actus, de quo quæritur confectionem eſſe deſiit, perinde eſt ac ſi nunquã fuiſſet procurator & geſta cum eo,ex mãdati & poteſtatis defectu non ualebunt l.cum quis in princip.§.j.& l.ſi cum Cornelius.ff.de ſolutionib.c.ex inſinuatione c.in noſtra,extra de procuratorib.& in terminis ponit Bald.in l.falſus col.j.uer. ſecundo modo dicitur falſus.C.de fur.& in l.licet col.j.poſt princip.C.de procurat.eſt gloſſ.ordinaria in c.ex parte Decani.in uerbo procurator,& in gl.fin.in princip.ubi ſcribentes,de reſcr.Et Ioannes de Anani.in conſ.xcvj.& conſilio, ciiij.& Barba.con.xv.n.2.lib.ij.prout eos refert & ſequitur Boer.deciſion.cclxxiiij.col.penul.nu.6.

156 Mandatum tamen procurationis durat, donec uoluntas mandantis durare præſumitur. l.ſi uero non remunerandi.§. ſi mandauero.ff.mandati. l.ſi pater. ff. de manumiſſis uindicta.l.unica. §.i. C.de ſatiſdationib.l.ſi procurator.§. finali.ff. de procuratoribus.quia mutatio ſeu extinctio uoluntatis cũ ſit quid facti, non præſumitur, quinimo potius præſumitur perſeuerantia.l.cum hic ſtatus. §. i. in fin.ff.de donatio. inter uirum & uxorem. l.cum tacitum. ff. de probation.c.maiores. in fine. ubi gloſſa & ſcribent. extrà de baptiſm. tenet Rot.in notab.caſu.deciſ.iii.in princ.de dol.& contumacia.&

deciſ.

deciſ.j.de renunciation.ut per domin.Caſſad.& Aeg.cōclu. cxxxv.ſi Epiſcopus,in fi.ponis Ioannes Andreas in c.licet, de procuratorib.in ſexto dum uult non præſumi conſtituentem mutaſſe uoluntatem,& propterea quòd conſtitutus qui à principio onus cauſæ acceptare noluit expoſt facto pœnitere,& illud acceptare poſſit,iuxta illum textum. Nam qui ſemel conſenſit,quotidie conſentire uidetur,quouſq; de cōtrario conſtet,argum.dicta l.ſi cum Cornelius,in fin.ff.de ſolutionibus,& l.penul.in fin.ff.de uſuffr.accreſcendo,per quē tex.ita concludit Bal.in additio.ad Spe.in ti.de reo, in uerb. ſi pater ſatiſdat.& ponit Alex. qui præmiſſa ſequitur conſil. clxxxix.uiſo ſtatuto.in fi.lib.vij.& con.lxxxj.reuocatur col. ij.in prin.libr. v.Decius conſ.clxxij.in cauſa uenerabilis,uide Caſſad.deciſ.v.de iurepatrona.cum ſimil.

Idcirco ſemel conſtito de mādato & poteſtate comparētis,illi ſtandum erit,donec de contrario oſtenſum fuerit.

Oſtendetur autem contrarium, ſi legitime apparebit de expreſſa,uel tacita,aut iure præſumpta ipſius mandātis contraria uoluntate.

158 De expreſſa,puta quod per aliud publicum inſtrumentū, ſeu literas ſicuti quis à principio aliquem cōſtituerit, ita eūdem poſtea deſtituerit ac reuocauerit eidē, ne ſe ulterius in cauſa intromittat, inhibendo ꝙ etiam ſi conſtituens iuraſſet ipſum nō reuocare,facere,poterit,licet periurus fiat,ut dicit gloſſa notabilis in c.fin.in uerbo reuocatus, de procu.in vj. Nam in his quæ à libera uolūtate unius pendēt,fieri nō poteſt ēt per pactū,quominus reuocare liceat l.ſi quis in princ. de legatis iij.& docet Bar.per illū textū in l.cū precario.ff. de precariis,idē igitur erit in procuratoris conſtitutione ſecundum gl.præfatam,quā ſequitur Alc.conſi.xviij.uiſis col. fina.lib.ij.& conſ.xxix.perſpectis col.vj.uer. circa quartum li.v.& Fel.in c.ex parte in uerb. amplia.v.de reſcr.ubi latius cumulat,& Decius con.cccclxxv.in cauſa quæ Mātuæ.col. iij.uerſic.quod autem lib.iiij.cum pluribus aliis ad hoc congeſtis per Boerium,qui hoc tenuit deci.ccvij.colum.i.nam actus factus contra iuramentum præcedens, ualet regulariter c.ſicut ex literis de ſponſalib.& ponit idem Alex.conſi. xvj.Ponderatis,columna prima,libro tertio.

159 Huiuſmodi tamen mādatis contraria uolūtas & expreſſa

reuocatio

reuocatio quoad inualidandum acta facienda in præiudiciũ illius,qui de prima uoluntate fuerat certificatus,formiter & legitime in notitiam eiuſdẽ partis, uel iudicis deduci debet, ſicuti de conſtitutione factum fuerat, quia nil tam naturale eſt quam eodem genere quicquam diſſolui,quo colligatum eſt l.nihil tam naturale l.fere quibuſcunque.ff.de regulis iuris l ab emptione.ff.de pactis cum ſimilibus,& quoniã contrariorum eadem eſſe debet diſciplina, ſcilicet quando militat eadem ratio in utroque,ut docet Bartolus in l.inter ſtipulantem.§.ſacram.ff.de uerborum obligation.& Baldus in l. finali.columna finali.C.de fideicommiſſ.cum aliis,de quibus per Decium conſilio dcl.in cauſa.numero 14.libro quinto,& propterea ſicuti pars diuerſa ſeu iudex à principio de procuratoris conſtitutione per publicum inſtrumentum certificati fuerunt,etiam(ut eſt dictum) de reuocatione per ſimile inſtrumentum,uel alias modo conſimili, cui credere teneantur,certificari debent,ut ſenſit gloſſ.in clementina prima,de renunciationibus,& in clementina cauſam, in fine de electionibus,& gloſſa in uerbo reuocato in cap.mandato.de procuratoribus,& regulare eſt(ut dixi)quòd modus obſer-
160 uatus in concedendo, obſeruari etiam debeat in tollendo & derogando, ut tenuit Angelus in l.omnium.C.de teſtament.doctores in authentica econtra ſi filii.C.de repudiat. per illum textum & l.prout quiſque.ff.de ſolution. ponit Bart.in l.ſecunda.§.primo ad finem.ff.de option.legat.cum aliis, de quibus per Alexandrum conſilio.xlvij.in cauſa inter aſſertas, in principio libro ſeptimo, & conſilio ccix.ſtatutis,columna penultima,uerſicul.ultima ratione, libro ſecundo.Modus ergo & ſolennitas ſeruata ad inducendum, eadem ſeruabitur ad reſolueudum mandatum; & facit textus in l.ſi pupillus.§.proſcribere.ff.de inſtitutionibus ac tenet Rota,quæ magiſtraliter loquitur deciſione xxi.ſi dominus, in prima additione, in nouis. Super quo uideas ea quæ ponit Boerius,qui uidetur contrarium ſenſiſſe, deciſione.cccxlvii.columna penultima,cum ſequen.niſi dicas quòd loquitur de extraiudicialibus.

Et ſi aliter fieret.i.ꝙ reuocatio formiter & legitime nõ intimaretur,ſi modo ꝑ ipſos ꝑtẽ aut iudicem nõ ſtetiſſet,quo minus intimari potuiſſe cõ illorũ probabilis ignorantia eos excuſare

excuſare debeat, geſta cũ tali taliter reuocato ualerent & tenerent, dict. clementi. prima de renunciatione c. mandato & ibi gl. ordinaria in uerbo reuocato, ubi ponunt ſcribentes. & c. auditis, extra de procuratoribus, ponit gloſſ. in c. ſecundo, in uerbo reuocari eodem titulo in ſexto & l. ſi mandaſſem. ff. mandati l. unica ubi gloſſa, Baldus & ſcribentes. C. de ſatiſdation. per Bartolum & alios, in l. more columna tertia. ff. de iuriſdictione omnium iudicum, & in l. ſi procurator. §. finali de procuratoribus, ponunt Canoniſtæ poſt gloſſam in uerbo propter ſuſpicionem in c. ex parte Decani, per illum textum, ubi latiſſime cumulat Felynus de reſcriptis cum aliis, de quibus per Alexandrum conſilio. lxxxij. in cauſa & lite, columna tertia uerſiculo minus obſtat libro ſeptimo.

161 Licet quoad ipſum reuocantem, & eius præiudicium incontinenti, & abſque alia intimatione reuocatio effectum ſuum ſortiretur, ex quo quoad ipſum non cadit ignorantia, unde geſta per talem procuratorem reuocatum (quatenus utilitatem reuocantis concernerent) indifferenter nõ eſſent ualida, per nota in dicto c. ex parte Decani, & dicto capitul. auditis, ubi hoc tenuit Hoſtienſis, & idem Hoſtienſ. in ſum. titulo de procuratoribus, uerſiculo, qualiter mandatum finiatur, in principio, & tenet gloſſa in capitulo ſecundo, de procuratoribus in ſexto. Sicuti enim ſi facta eſſet reuocationis notificatio, non deberet cogi reuocans recipere acta cõtra ſe facta per huiuſmodi procuratorẽ reuocatum, pari modo ipſe contra alium admitti non debet, ne iudicium claudicet. l. finali. C. de fructibus & litium expenſis, ita uidetur ſentire poſt gloſſam Abbas, in dicto capitulo mandatũ, in principio, & Felynus in dicto capitulo ex parte, colum. x. in tertia fallentia, & uidetur ſequi Rotam clxxi. nota quòd ubi aliqs ĩ antiq. & latius per Caſſadoreũ deciſ. ii. circa fi. de appel.

Et quòd reuocatio formiter intimanda ſit, intellige ſiue fiat ante litem conteſtatam, quando libere permittitur ipſi conſtituenti reuocare, ut l. ante litem conteſtatam, cum ſequenti. ff. de procuratoribus, & c. quamuis in principio, eodẽ titulo in ſexto ſiue fiat poſt conteſtatam litem, & quando procuratori iam erat dominus litis effectus, nec poterat in-

162 uitus, ſine cauſæ cognitione reuocari, ut in dictis iuribus, nam ſi in caſu iſto fuerit reuocatus, etiam quòd procurator

tor ſuper hoc(honoris ſui cauſa)audiri peteret, iuxta.l.quæ omnia.ff.eodem titulo. Si reuocatio ad notitiam partis & iu dicis deuenerint, quicquid cum eo poſt reuocationem fie-ret,ipſo iure non ualeret, ſecundum gloſſam in cap.mandato,in uerbo reuocato,circa finem,extra eodem, & gloſſa in capitulo quamuis,in uerbo ipſo nolente, eodem titulo, in ſexto,& Cardinalis in clemētina finali, in quarta oppoſitio ne de procuratoribus. Caſſadoreus deciſione ſecunda, nu.5. de appel. Et nota quòd talis reuocatio poteſt etiam notifica ri & intimari per procuratorem, ad hoc ſpeciale mandatum habentem,iuxta no.per gloſſam & Bart.in l.prima.§.i.ff.de lib.agnoſcend.cum ibi adduct.

163 Tacite de contraria uoluntate mandantis,uel ſaltē quòd ipſa ceſſet, apparebit, ſit ipſe mandans alterum ad cauſam huiuſmodi procuratorem ſimpliciter expoſt conſtituerit, nam poſteriorem dādo priorem agere prohibuiſſe uidetur, ut dicit textus in l.ſi quis.§.finali.ff.de procuratoribus l.pro curatoribus.C.eodem titulo, & capitulo non iniuſte, extra eodē. Vnius enim incluſio eſt excluſio alterius l.cum prætor.in principio.ff.de iudiciis, lege maritus.C.de procuratoribus, per ſecundam itaque conſtitutionem & uoluntatem conſtituentium uidetur recedere a prima, ut in propoſito in quit Rot.deciſione.clxxxv.nota quod ubi diuerſis, in antiquis,& Decius conſil.cccxxx.quod ſupra, in fine lib.iii.ſiue hoc faciat in eadem inſtātia, in qua primus procurator erat effectus dominus litis,ſiue in diuerſa, puta in cauſa appellationis,in qua procurator primæ inſtantiæ poteſt libere reuo cari,quia in ea dici nō poteſt,quòd ſit effectus dominus inſtantiæ,ut tenet Aegi.conclu.dxxxi.licet & Rot.ccccclxxix. nota ſi dominus principalis,in antiquis,& deciſio.xxi.ſi do minus, in nou. & deciſione.cxxi.eodem libro, quæ loquitur & ponit idem de procuratore poſt primū aliū ſubſtituente.

164 Præmiſſa intellige,quando ſecūdus ad cauſam illam ſingulariter & in ſpecie conſtituitur, ad quam fuerat primus conſtitutus, alias ſi primus fuiſſet ad certam cauſam datus, & poſtmodum conſtitueretur alius in genere ad omnes cau ſas,ex hoc non cēſeretur primus reuocatus,cum per ſpeciē generi derogetur, nō econtra, ut concludit Rota deciſione ccxcviii.ſi quis cōſtituat in nouis, & deciſi.cclvi.ſi quis cō-ſtituat,

ſtituat,eodem libro,dum ponit quo ſi conſtituens aliquē ad negotia & iudicia ſimul poſtmodum conſtituat alium ad iudicia dūtaxat,etiam cum expreſſa aliorum procuratorum reuocatione non cēſetur reuocaſſe primū ad negotia conſtitutū,ex quo reuocatio nō trahitur niſi ad ſpeciē ſimilē expſſis

165 Præmiſſa itidem intellige, etiam quòd ſecūdus Procurator onus cauſæ non acceptaſſet, quia nihilominus primum mandatum expiraret,ac cenſeretur tacite reuocatū,argumētum.§.poſteriore inſtitu.quibus modis teſtamenta infirmentur,tenet gl.in uerbo ſimul.in c.ſi duo.de procuratoribus,in vi.ſequitur Rota deciſione.clxxxi.contra procuratorem,circa finem,in nouis,& Aegi.dxxx.dominus.Et Bal.Angelus, & Paulus de caſtro, in dicta l.ſi quis.§.final.ff.de procuratoribus, quorum dicta reaſſumpſit Boerius deciſion.cccxlvij. col.ij.in fine ubi etiam ponit ſecus fore in creatione ſecundi uicarii ſeu officialis quia per hoc (niſi exprimatur) primus non cenſetur reuocatus, & quòd ita eſt communis opinio, ut ibi per eum columna iiij.in princip.

166 Erit etiam notandum, quòd ſi duo mandata ſub eadem data apparerent,ſtaretur illi,quod maiorem poteſtatem tribueret,ſecundum Bal.in Spec.in titu.de procur.uer.quando apparēt duo mādata,per l.ſi ita ſcriptū.ff.de hæred.inſtituē. uel dic quòd ſtaretur potius habenti minorem, cum in hoc ambo concordent,ut tenet idem Bald.in l.falſus, colum.ix. uerſiculo ſi eſt tamen ubi apoſtillator.C.de furtis, & hāc ſequitur Alexander conſil.xlviij.in cauſa uertente.in j.col.lib. vij.Et deciſio.parlamenti ut per Boer.deciſ.cccxj.per totū.

197 Inſuper apparebit tacite de contraria mēte conſtituētis ſi ipſe conſtituens,poſt conſtitutionem, per ſeipſum ſimpliciter,& abſque proteſtatione cauſam huiuſmodi pertractaſſet,non animo aſſiſtendi procuratori, quinimò actus iudiciales in propria perſona concipiendo, dummodo non fuerit articulus talis,in quo præſentia principalis foret neceſſaria,uel idem principalis eſſet melius, quàm procurator informatus, alias & ante & poſt litem conteſtatam in qualibet inſtantia per ſeipſum comparendo procuratorem tacite reuocare cenſetur, ut de omnibus eſt textus magiſtralis, in c.ſi quem de procuratoribus,in vi.& ponit Bar.in l.mutari. ff.de procurato.& Rota deci.cclxxxj.ſi cōtra.& ccclxxxvj.

ſi procurator in nouis,iuncta alia deciſio. cccxli. nota ſecun dum aliquos,in antiquis,per actus itaque uoluntarie & abſque poteſtatione nō ex neceſſitate ab ipſo principali factos cenſetur procurator reuocatus ut declarat Rota dicta deci. cccxli.nota ſi aliquos.& dcxlii. ſi dominus,in antiquis.

168 Voluntas etiam cōſtituentis mutata tacite præſumeretſi conſtituens cauſæ & liti,in qua procuratorem cōſtituerat poſtmodū cederet,ſeu rei aut(puta)eccleſiaſtico beneficio, cuius occaſione fuerat procurator conſtitutus renunciaret, uel illud quouiſmodo naturaliter(puta) per obitum ſeu ciuiliter,ut per depoſitione, tranſlatione, religionis ingreſsum uel quamuis aliam amiſſionē,ſeu dimiſſione perderet. Nam cum principalis coſtituēs deſinat eſſe dominus uel quaſi, illius rei, cuius contemplatione conſtituerat ceſſante cauſa præſumitur etiam ceſſare uoluntas,& diſſolui mādatum, ex quo uidetur à principio adiecta uel ſaltem tacita ineſſe conditio quòd res in eod.ſtatu maneat,ut dicit text.in l.cū quis in principio.ff.de ſolutionib.l.item legato.§.pen.de legatis tertio.l.ii.cum ſeq.de aur.& argento.legat.ubi oratio reſpectiua deficit deficiente perſona,uel qualitate cuius reſpectu

169 profertur, Quinimo deficiente perſona non ſolum deficit, imò tollitur(iuris præſumptione)prima uoluntas, & omnino expirat.l.iiij.ff.locat.c.ſi gratioſæ de reſcrip.c.ſi delegatus,& ibi gl.in uerb.morte.de offi.delega in vj.declarat Bar. in l.more.col.fin.uerſi.quæro ulterius.ff.de iuriſdictio.omn. judi.& in l.cēteſimus.§.fin.ubi late p Ale.ff.de uerb.obliga. poſt Innocen.in c.licet undiq; de offi.delegat.& ponit Deci, conſ.cviii.col.i.uerſi. ſed tamen prædictis & c.lib.primo.

170 Hinc regulariter uidemus quòd mandatū morte mādantis diſſoluitur,licet ius & obligatio aliquādo duret utilitatis cā,ut ponit textus in l.inter cauſas.in prin.& l.ſi præcedente in prin.& l.ſi q.s.§.cui.ff.mādati.l.eius qui in prouincia.ff. ſi certū peta.& intellige de moriente re integra,uidelicet in judicialibus ante litem conteſtatam.l. mandatum.C.mandati.inſtituta eodem titulo.§.recte.l ſi defunctus,ubi eſt caſus quotidianus.ff.de procuratoribus.c.Relatū.ubi late Canoniſtæ de officio delegati.ponit Cardin.magiſtraliter tam de expreſſa, quam tacita reuocatione loquens in c.quoniā. Abbas,in quinta & ſexta quæſtion.eodem titul.Guid.Papæ

quæſtione.

quæſtione.cxix.iure,&.ccccxci. præla.cum aliis, de quibus per Alexan.conſil.cxxviii. Sentio.libro ſexto ubi etiã ponit nunquit mandatum datum à tutoribus expiret finito officio illorũ,concludens negatiue re integra nõ exiſtẽte,&c.

171 In beneficialibus autem & aliis,in quibus poſt mortem mandatoris non eſt aliquis futurus legitimus hæres illius perſonam repræſentans,mandata huiuſmodi per mortẽ naturalem,ſeu ciuilem indiſtincte re integra , uel non integra expirant,per textum in clementina finali.extrà de procuratoribus,qui text.licet loquatur de naturaliter morientibus, Zenze.tamen,& alii ibidem extendunt illum etiam ad tranſlatum ad aliam Eccleſiam,uel depoſitum, ſeu reſignantem, & ad alios,quoad id ciuiliter mortuos, cum eadem ſit ratio quam extenſionem ſequitur Rota deciſion. ccclvi. fuit dubitum utrum clementinæ finalis in nouis . & Caſſadoreus deciſione ſecunda.in princip. de appellationibus.ubi late & pulchre loquitur de eo qui ceſſit liti & cauſæ . & quod per illam ceſſionem uideatur procurator reuocatus , ut ibi per eum.eandem extenſionem ſequitur Millis in uerbo,procurator conſtitutus à prælato. & in uerbo, lis finitur, ubi uoluit quòd lis eo modo finitur per mortem naturalem,prout per ciuilem,quem ſequutus eſt idem Caſſad.deciſion.tertia, numero.vi,ut lit.penden.& facit concluſi.Aegid.clvi.mortuo. & id quod ponit Innocẽ. & alii poſt eum in dicto capitulo licet undique.de offic.delega.& Bartol.ac doctores in dicta l.More.colum.fin.quamuis contrarium tenuerit Guid. Pap. quæſtione.dxlvii, An cle.fi.ubi uide.

172 Hinc quotidie in Romana curia in praxi tractari uides, quòd altero ex collitigantibus ſuper titulo beneficii moriẽte,decernitur proceſſus per audientiam publicam contradictarum,abſque eo quod citetur procurator mortui,per quẽ cauſa huiuſmodi illucuſque fuerat agitata, per.d.clem. fi.de quo atteſtatur Caſſa d.deciſ.ii,nu.30.de appel.& latius deciſ.vi,ut lit.pẽ.& dec.i.de re iu.ponit Aegi.cõcl.lxxv.ĩ cã.

173 Et pro præmiſſis facit text.in l.i.C.de actionib.& obligatiob.ubi ſecundum Angelum probatur , quod mandatum etiã poſt mortem collatũ expirat ; quando nõ reperitur hæres cõſtituẽtis, in cuius perſona poſſit ſuſtineri & rẽpſentari procurator,ut ſi adeſſent bona uacãtia, quæ nõ rẽpſentãt hæredem.

hæredem.l.i.§.qui bona.ff.de iure fiſci,uel quando monaſte rium, ſeu eccleſia ſuceſſiſſet, quæ dicitur ſucceſſor anomalus,aut pater occupaſſet bona filij iure peculii,uel fiſcus iure caduci.l.nouatio.ff.de nouat.l.ſi.conſtante.§ final. ff. ſoluto matri. quas ad propoſitum adducit Bal.in addi.Spe. in ti. de reo.uerſ.an monachus.

174 Idcirco cũ perſona procuratoris reputetur perſona domini.l.oſſa.in fi.ff.de religio.& ſumpti.eſt gloſſ.fi.in l.ſi pro curator.ff.de dol.mal.excep. propterea non poterit eſſe pro curator ſine aliquo domino uero, uel ſaltem repreſentato, quia tunc uideretur procurator nullius,indiſtincte igitur his caſibus neceſſario mãdatum expirat,ſiue re integra,ſiue nõ ut tenuit Ang.in ſua diſputatione,quæ incip.Aſtenſis miles in prima col.quem referendo ſequitur Fely.in c.relatum, in ſecunda col.uerſi.Quinto fallit,de offic.delega.& in c.quoniam frequens,col.iii.in fi.ut lit.non conteſt.

175 Vnde ſi cõſtituens expoſt efficeretur criminis læſæ maieſtatis reus,uel monachus,aut cõuerſus,ſeu perpetuo cum bonorum proſcriptione relegaretur, mandatum procuratorium cenſeretur tacite reuocatum,& extinctũ, ut uol.Ange. inſtit.de excep.§.præterea,col.xxi.uerſi.itẽ poſtquã te con ſtituit.Idem foret ſi conſtituens arrogaretur, uel in ſeruitu tem redigeretur.aut ab hoſtibus caperetur, ſed quod ad cer tum tẽpus,aut ſub certa conditione,quæ eueniſſet,aut cauſa propter quam fuerat conſtitutus ceſſaret, conſtitueretur his nanque caſibus mandatũ,&uoluntas euaneſceret,ut pro batur in l.ſi arrogati.ff.de tutel.& inſtitu.quib.mod.tute.fini.§.primo, uſque in fin.de quo ponit Decius conſi.cccclx. viſo puncto,col.iiii.uerſi.in iii.dubio,lib.iiii.& Bart. in l.prima.§.dari autem.ff.de procuratorib. ubi loquitur de conſtituto ad diem certa,& Ioan. And.in Speculator. de procuratorib.§.Ratione autem formæ,columna tertia,in uerb. cõſtitutus,dum uult quod procurator ad certam diem conſti tutus,ſi per iudicem dies illa prorogetur,non poſſit aliquid in die prorogata facere per textum,in capitulo cum olim, el primo,de officio delega.& capitulo ſignificauit,de appe. & in capitulo ſi quem de procur.in ſexto, & l.qui mutuam §.non ideo.ff.mandat.ubi etiam ponitur de procuratore da to, abſentiæ cauſa, cuius (ceſſante illa) ceſſat mandatum,

prout de uicario dato, donec alius conualuerit, ponit Aegi. concluſion.cxxxv.ſi Epiſcopus, & de dato ſub conditione clarum eſt, Nam quæ fiunt uigore diſpoſitionis conditionalis conditione pendente non ualent. l.ſi quis ita.ff.de condi tione inſtitu.clem.cum hæc.§.primo,de conceſſion.præbē, ita arguit Aegi.concluſ.dcvj.concluſ.circa fi. In caſu tamen quo mandatum naturali morte mandantis expirat, proceſſus cum huiuſmodi procuratore agitatus indiſtinctè nullus eſt,etiam quòd mors ad notitiam partis, uel iudicis non deuenerit, ex quo parti quòd non certiorauerit de morte, ac tacita huiuſmodi reuocatione imputari non poteſt, cū per mortem non potuerit,ita firmat Bar.in l.ſi procurator,in fi, ff.de procur.quem ſequitur Abb.in c. mandato,col.ij. uerſi. ſed circa hoc.eo.ti.Fel.in c.ex parte decani.uerſ.fallit ſecundo,de reſcri.& Caſſa.deciſ.ij.nu.10.de appel.& facit concluſio Aegi.ccccxcv. licet mors,dum uoluit mortem procuratoris lite pendente contingentem, ipſi principali abſenti intimari debere, quāuis ſecus ſit de abſentia, quia ſine intimatione tunc proceditur per audientiam. Nā iſto caſu eſt quid imputandum,prout per eundem Aeg.concl.dcxv. curia. & Rot.deciſ.cxxix.in abſentia,in no. cum ſimi,

177 Quo uero ad illam exceptionem, nō potuiſti tanquam procurator in cauſa criminali interuenire, licet legitima ſit, & quandocunque oppoſita procuratorem quoad plenā defenſionē,ac materia cauſæ tractāda pro actore,ſeu reo abſentibus repellat, ne condemnatio ex parte rei illudatur, & ex parte actoris euitetur inſcriptio,ut per text.in l. penul.§.ad crimen.ff.de pub.iud.l.ij.C.qui accu.nō poſſ.c.tuæ de proc, c.ueniens.c.ſuper his, in fi.&.c.meminimus, extra de accuſ. Nihilominus ſi exceptio huiuſmodi nō fuerit oppoſita, proceſſus cū procuratore huiuſmodi factus inſtar ꝑceſſus, qui fit cum excommunicato tenet, prout determinat Bal. in l.ſi ſeruum.§.publice.ff.de procu.& gl.in l.quamuis. C.de adul. & gl.in c.j.in uerb.criminalis,de iud.in vj. Spec.de proc.§.j. col.vj.uer.item quòd cauſa criminalis in fi.& ex communis doct. ſententia,prout atteſtatur idem Bald. in l.ita demum, uerſi.ſed quid dicemus.C.de proc.& illam eſſe communem & ueriorem atteſtatur Fel.in c.meminimus,col.iiij.uerſ.ult. concluſ.de accuſ.& Bonif.de Vital.in lib.maleficiorū,in tit.

de

de procu.nu.17.uerſi.pone, quòd conſtitutus, ubi inquid ꝙ opinio iſta comprobata eſt,& quòd ſi communis, & uerior atteſtatur etiam Dec.conſ.cccclxix.viſa inquiſitione in fin. li.iij.& illã ſequit Rot.deciſio.clj.ſciſcitatus,& cccclxxxv. ſi clericus,in no.late proſequitur Hippo.in l. ſi quis ne quo. uerſ.quæro ulterius,nu.104.ff.de quæſt.

Maxima quòd hodie per Italiam communiter uigore ſtatutorum quilibet abſens,de quolibet etiam capitali crimine damnari poteſt,& ubi abſens,põt damnari,ad illius defenſionem procurator interuenire poteſt,ut tenuit Io.An.in Spe. de proc.§.j col.vj.uerſ.item quòd cauſa criminalis,in uerb. ciuili & Gandinus in tract.maleſi.ti.de procuratoribus, uer. ſed pone quòd ſtatutum,& Ang.in d.l.pen.§.ad crimen,ubi atteſtatur hanc eſſe conſuetudinem , & communem opinionem , & ab ea non recedendum, ut etiam refert, & ſequitur Auguſtinus cõterraneus meus ad Angelum in tract . maleſi in §.qui dominus iudex.iu uerb. quæro ſi talis bannitus. fo. 234.ſecundum paruas impreſſiones.

Licet in utroq; paſſu quamplurimi ſummæ authoritatis uiri oppoſitum tenuerint,ut Bar.in dicto.§.ad crimen, in fi. per Salycetum in l.quamuis.C.de adul.Baldus.in l.licet,ſecunda colum.C.de procuratoribus. Abb.in dicto cap.meminimus,& alii,qui uoluerunt proceſſum, etiam nemine opponente,ob legis reſiſtentiam,ac prohibitionem fore ipſo iure nullũ in iudicando,tamen a communi non eſſet recedendum,quamuis hoc perraro eueniat, quia iudices maleficiorum ubicunque corporalis pœna principaliter, uel in conſequentiam uenit inferenda , ipſumet principalem tanquam melius informatum,& a quo ueritatẽ habere facilius putãt requirunt,& quotidie ita obſeruant,ut etiam aſſerit Ang. in d.trac.§.qui dominus iudex uerſ.quæro quid ſi citatus,& de materia huiuſmodi uide gloſſ. & Canoniſtas in c.ueniẽs , & Fel.accumulantẽ, & plures fallentias in materia ponentẽ in d.c.meminimus,& Alex.conſ.cxv.animaduerſis,li.j.& Gui. Pap.quæſt.cccxxxviij.aliquis,& Capi.deciſi. cxliij.in cauſa Vincentii , in quibus locis quando in criminalibus poſſit prouocator,ſeu defenſor,uel excuſator interuenire,ultra p̃miſſa abunde reperies,& aduerte quia Alex.d.cõſ. cxvi.col. penult.in fin.atteſtatur opinionem Barto. eſſe communem,

ac de facto ſeruari, quamuis Ang. dicat contrarium, uide et eundem Alex.in cōſ.cxxxviii.uiſa,col.fi. ubi ponit quas exceptiones in cauſa criminali procur.opponere poſſit. li.vi.

Plures ultra præmiſſa reperiuntur exceptiones, quæ contra alieno nomine in iudiciis comparentes opponi poſſunt, ſed ex quo regulariter tales non reddunt proceſſum nullū, ſed quatenus non admittantur, cauſam appellandi præbent aut proceſſus impediunt, idcirco tanquam extra materiam noſtram eaſdem non proſequor, per teipſum poteris uidere per Summiſtas, uidelicet Hoſtien. Goffred. & Spec.in locis, quæ notoria ſunt.

IN RVB. SEV TIT.

De nullitate ex defectu, &c.

SVMMARIA.

1 *Iudicium a citatione principium ſumit.*

2 *Citationis nullitas, & defectus inter alias potentiſſima eſt: quia defenſionem reſpicit*

3 *Defenſio nec etiam diabolo deneganda eſt.*

4 *Defenſionē tollere æquitati, iuri naturali, & diuino repugnat.*

5 *Defenſio pro abſente nō modo tolli a iudice, quinimo ſuppleri debet.*

6 *Citationis ſolennitas eſt iuris naturalis non propter ſe, ſed propter defenſionem.*

7 *Citationis ſolennitate uſus eſt Deus aduerſus primū hominem, ut iudicibus ſeculi exemplum daret.*

8 *Abſentem iudicare diuinæ, ac humanæ leges prohibent.*

9 *Citationis defectus, nec a principe, nec ſtatuto ſuppleri poteſt.*

10 *Citatio adeo eſt ſubſtantialis, ut ſententia etiam in fauorem abſentis non citati lata non ualeat.*

11 *Citationis defectus duplici modo quæritur: primo an quis fuerit citatus: ſecũdo nũquid citatio ualuerit.*

12 *Citatus eſt quòd quis nõ fuit probatur eo ipſo, quod de contrario non conſtat.*

13 *Solennitas extrinſeca regulariter non præſumitur.*

14 *Citatus quòd quis non fuerit probatur per inſpectionem actorum.*

15 *Acta iudicij non fuiſſe facta probatur per uiſitationem proceſſus.*

16 *Citatus præſumitur qui in iudicio reperitur, quando ab illo abeſſe conſueuit.*

17 *Citare non eſt neceſſe eum qui in iudicio præſens eſt.*

18 *Citatio ad comparendum, non ad deliberandum fieri conſueuit.*

19 *Citandus eſt is quem principaliter non ſecundario tangit negotium.*

20 *Citandus non eſt is, cui notorium eſt defenſionẽ non competere.*

21 *Citatio in quibus caſibus nõ ſit neceſſaria remisſiue.*

22 *Citationis uitium, ſeu nullitas reddit proceſſum nullum.*

23 *Citatus nulliter non tenetur comparere.*

24 *Citatio inualidam pendentiam litis non inducit, iuriſdictionem non perpetuat, nec præſcriptione interrumpit.*

25 *Nulliter, & minus legitime aliquid facere, & nullo modo facere paria unt.*

26 *Citatio qđ fuerit inualida qualiter cõtingere posſit.*

27 *Citatio qualiter posſit eſſe nulla rõne iudicis citãtis.*

28 *Citatio ex ſui facie, ſeu per uiam notorij iniuſta, temeraria, & impoſſibilis impune ſperni poteſt.*

29 *Citatio in dubio præſumitur iniuſtà, niſi .i circunſpecte iudice decreta fuerit.*

30 *Citatio talis eſſe debet, ut citatus poſſit certiorari de actu faciendo, & illi contradicere: alias ſi generalis æquiuoca, uel obſcura non ualeret.*

31 *Citatio pro ſui ualiditate quid, & quot requirat.*

32 *Citatio ſiue realis, ſiue uerbalis per iudicem decerni, & committi debet.*

33 *Captura ſiue fiat ob cauſam ciuilem, ſiue criminalem regulariter abſque iudicis decreto fieri non poteſt. fallit prout hic.*

34 *Captura a procuratore ad id ſpeciale mãdatum non habente impetrari non poteſt.*

35 *Citatio etiam uerbalis a iudice committi non debet, priuſquam petitionem partis audierit.*

36 *Citatio generalis, nec de quacunque perſona, & in quacunq; cauſa illis aliter non expreſſis nuntio cõmitti nõ debet: ſed citatorũ noĩa exprimenda ſunt.*

37 *Nuntius in prin. cauſæ deputatus ad citandum poterit in eadem cauſa eaſdẽ perſonas abſque alia iudicis commiſſione citare uſque in finem cauſæ.*

38 *Citatio uerbalis cauſæ cognitionem non requirens poterit à nuntio fieri in uim generalis cõmiſſionis de citando: ſecus ſi citatio foret præiudicialis, aut abſque cauſæ cognitione concedi non conſueuiſſet.*

39 *Citationes in pluribus locis de conſuetudine abſque iudicis commiſſione fiunt.*

40 *Citatio quòd a iudice fuerit commiſſa ex actis conſtare debet.*

41 Nun-

41 *Nuntio referenti citaſſe aliquem de commisſione iudicis quo ad commisſionem non creditur, ſed illa aliter eſt probanda.*

42 *Citatio præſumitur commiſſa, ubi conſtat de relatione nuntij aſſerentis ſe iudicis mandato citaſſe, & hoc in cauſa ciuili, & de conſuetudine.*

43 *Tabellioni atteſtanti de officio ſibi commiſſo non eſt credendum.*

44 *Citatio ad inſtantiã partis cõmitti, et decerni debet.*

45 *Citatio poſtquam fuit per nuntium relata, præſumitur quòd fuerit ad inſtantiam partis decreta.*

46 *Citatio tempore feriarum etiam in honorẽ Dei pro die non feriata decerni, & exequi poterit maxime de conſuetudine, quamuis de iure dubium ſit.*

47 *Citatio prima quæ de lõginquo fit debet cõtinere ptã tẽ iudicis citãtis, alias citatus nõ fieret cõtumax.*

48 *Citatio debet in ſe continere nomen, & cognomen iudicis citantis, ne fiat dubia, & æquiuoca.*

49 *Citatio nomen, & cognomen partis citantis continere debet.*

50 *Citatio ſine expresſione tituli indiſcreta eſt.*

51 *Citatiõis decretũ, ſeu cõmisſio dicitur interlocutoria*

52 *Citatiõi neceſſario libellus nõ ẽ ĩſerẽdus, et ſi ĩſeritur tollitur citato facultas pẽtẽdi dilõnẽ ad deliberãdũ*

53 *Iudicium ciuile, et criminale æquiparatur quoad citationem faciendam.*

54 *Citationi non ſolũ inſerendus eſt titulus cauſæ, ſed ẽt nominatim debet apponi actus, qui explicãdus ẽ.*

55 *Citãdus eſt quis nominatim ad uidẽdũ iurare teſtes, ad uidendũ productionem iurium, & dicendũ contra articulos, & ad alia quæ in iuditio faciẽda sũt.*

56 *Citãdus eſt quis nominatim ad ſententiã audiẽdã, nec ſufficit ad audiendam uoluntatem iudicis.*

57 *Citatio ſpecialis ad quemlibet actum requiritur, nec ſufficit generalis ad totam cauſam, quando citandus eſt præſens in ciuitate iudicij.*

58 *Citatio debet continere nomen, & cognomen ipſius citandi ob rationes de quibus hic.*

59 *Citari nõ poteſt is, qui nõ fuit expreſſus in citationes etiam ſi adſit clauſula de citando omnes quorũ intereſt, licet hoc in curia ex benignitate toleretur.*

60 *Citatio generalis contra omnes ſua intereſſe putantes, licet de iure fieri poſſit, tamẽ aliquam certam perſonam non arctat.*

61 *Citationi debet inſeri locus tutus, & honeſtus ad quem quis uocatur.*

62 *Iudex delegatus cui in delegatione non eſt datus certus locus poteſt eligere locum quem uult in territorio ipſius delegantis.*

63 *Citationi iudicis tam ordinarij, quàm delegati quando locus ſit inſerendus.*

64 *Iudex, ſeu rector alicuius prouinciæ poteſt deputare tribunal in quacunque parte ſuæ prouinciæ, & ſi non deputat, prouincia habetur pro loco.*

65 *Citationi apponi debet dies, et terminus pro quo quis uocatur.*

66 *Citatus ad diem feriatũ an teneatur cõparere, et de iure ciuili uidetur quòd nõ, ſecus de iure canonico.*

67 *Citationi apponi debet terminus congruus, alias ſi nimis breuis, non arctaret citatum ad comparendum etiam cum primum poſſet.*

68 *Citatio cõtinens impoſſibile facti, ſeu iuris nõ ualet.*

69 Infans

69 *Infans ad legitime comparendũ citari non poteſt.*

70 *Terminus citationis & dilatio eſt arbitraria, circa quam iudex nihilominus debet eſſe diſcretus.*

71 *Citatio ſine termino ualet et intelligitur ut cõpareat quã citius posſit, ſed cautius eſt illum apponere.*

72 *Citationi neceſſario nõ eſt apponẽda hora, ex quo intelligitur de ea qua actus cõiter expediri cõſueuit.*

73 *Citatio continens horã uel locum, ſi actus diuerſa hora uel loco ipſo citato abſente fieret, non ualeret.*

74 *Dies omnes de iure ſunt iuridici.*

75 *Citatio debet eſſe in forma ſolita, & cũ clauſulis conſuetis.*

76 *Solitum fieri debet fieri, alias quod fit iniuſte fit.*

77 *Citatio continens inſolitum eſt nulla: uel ſaltem citatus ſi non compareat excuſandus eſt.*

78 *Inſolita clauſula latẽtis fraudis preſũptionẽ inducit*

79 *Literæ contra ſolitum ſtylum Romanæ curiæ expeditæ fiunt ſuſpectæ.*

80 *Stylus & mores agentium ſequendi ſunt.*

81 *Citatio fuit inducta ad certificãdam abſentem. ideo decerni & exequi debet eo modo quo facilius abſens uerisſimiliter certificari posſit.*

82 *Citandus ſi eſt præſens in iudicio a iudice moueri debet: & talis monitio habet uim peremptorij: et eſt modus citandi utilis, & commendabilis.*

83 *Citari debet pſonaliter is qui in ciuitate repitur, maxime in principio cauſæ & re alicuius ponderis.*

84 *Citandus eſt procurator ſi adeſt, & principalis non reperiatur etiam in principio cauſæ.*

85 *Procurator dominus litis effectus ad ſentẽtiã citari debet, uon autem principalis de iure ciuili: de iure* autem

autem canonico uterque citari poteſt.

86 *Sentẽtia ut opiniones euitentur in perſonã principalis et procuratoris domini litis effecti cõcipi debet.*

87 *Citatio ẽt in principio cãæ fieri põt domi ſolitæ habitatiõis, quãdo nõ repitur prĩcipalis nec procurator*

88 *Citatio quæ fit domi debet fieri publice et alta uoce; & copia in oſtio domus affigi, uel in manibus familiarium dimitti, alias non ai ſtaret.*

89 *Nuntio domi oretenus citãti non creditur abſque teſtibus.*

90 *Citatio domi regulariter fieri non poteſt niſi in ſubſidium, quatenus perſona non reperitur.*

91 *Citari domi poteſt is qui ſemel perſonaliter citatus, uel p ſe in iudicio cõparuit maxime poſt litẽ cõteſ.*

92 *Citatus domi dicitur ficte cõtumax iõ a sentẽtia contra eũ lata intra x. dies a die ſciæ apellare poterit.*

93 *Citatio priuſquam fiat domi, regulariter præcedere debet diligentia de perſonam reperiendo.*

94 *Citãdus nõ tantũ in ciuitate, quinimo et in uilla et ſuburbijs perquiri debet antequam domi citetur.*

95 *Citationis decretum intelligitur ſecundum formam iuris: ideo commiſsio de aliquem citando intelligitur in perſona primo, alioquin domi.*

96 *Citationis executio domi facta per nuntium non referentem ſe feciſſe diligentiam non ualet.*

97 *Citatio in dubio domi nõ pſonaliter fcã præſumitur: & ppea citatus nõ cõparẽs dicetur ficte cõtumax.*

98 *Citatus generaliter ad totam cauſam, uel etiã particulariter ad aliquem actũ etiam quòd non cõparuerit, uel dixerit nolle comparere quãdo præſens eſt ad retiquos actus citari debet, de quo uide hic.*

99 Cita-

99 *Citationis forma quæ in Ro.cu.decernit conſueuit contra abſentes, & in remotis partibus exiſtentes.*

100 *Citatio qua aduerſus abſentes utitur Romana curia fuit ex iuris rationibus excerpta.*

101 *Citatio in qua iudex cõminatur ſe ad expeditionem cauſæ proceſſurum habet uim peremptorij.*

102 *Citatio unica quando fit pro tribus, debet apponi uerbum peremptorie uel ſaltim equipollens.*

103 *Peremptorium non requiritur in cauſis beneficialibus & ſummarijs.*

104 *Perẽptorij ſolẽnitas in Ro.cu.non eſt in uſu: quia in ea oẽs termini ex ſe poſt litẽ conte. ſunt perẽptorij.*

105 *Peremptorij ſolennitas apponitur etiam in cauſis ſummarijs, & beneficialibus: quando in principio cauſæ citatur quis ad totam cauſam.*

106 *Peremptorij ſolennitas ad proteruitatem non comparentis committendum, non ad ſolennizandum iudicium adinuenta eſt.*

107 *Citatio generalis ad totã cauſam et cum appoſitione peremptorij toleratur propter diſtantiam locorum difficultatem citandi, ac partium diſpendia.*

108 *Peremptorium põt maturari, id eſt unica citatio pro tribus cum termino arbitrario decerni ob diſtantiam locorum, ac difficultatem citandi.*

109 *Citatus ad totam cauſam ſi non cõparet, elapſa die aſſignata poteſt contra ipſum tanquam contumacem abſque alia citatione ad ulteriora procedi.*

110 *Citatus ad totam cauſam ſi non comparet ex ſtylo ſacri palatij conſueuit ad reliquos actus faciendos citari in audientia contradictarum.*

111 *Citationis in termino ſi actor nõ cõparet, et primus*

actu

actus circunducatur: nihilominus idem actor poterit contra citatum non comparentem quandocunque per audientiã contradictarum procedere.

112 *Citationis in termino actor debet comparere, et contumaciam rei non comparentis accuſare.*

113 *Citatus ad totam cauſam ſemel comparendo citationem generalem adimplet: ideo & expoſt ad reliquos actus faciendos ſingulariter citandus eſt.*

114 *Citatus ad totã cãm debet cõparere, & uſq; ad expeditionem cauſæ perdurare, alias ſi lite pendente non dimiſſo procuratore recederet, uirtute primæ citationis contra ipſum quaſi cõtumacem per audientiam contradictarum procederetur.*

115 *Lite pendente in Ro.cu. aliquo ex litigatoribus decedente, uel recedente ad inſtantiam alterius proceditur per edictum .i. audientiam contradictarum*

116 *Procurator rei abſentis lite pendente mortuo, ipſi reo abſenti per actorem obitus ſui procuratoris eſt intimandus.*

117 *Citatus quem iterũ citare difficile eſt, utputa quòd eſt irreptibilis nec habet domum permanente ſeu habitat in ſuburbijs, cogendus eſt ad eligendum locum in quo citari poſſit.*

118 *Citatus ſi eſt clericus, et ipſe non reperiatur, nec domum particularem habeat citari poteſt in eccleſia quam obtinet reſidentiam requirente, ex quo illa fingitur ſua habitatio.*

119 *Citandus qui eſt clericus, & non reperitur, nec habet domum aut Eccleſiam reſidentiam requirentem erit citandus in eccleſia cathedrali, & in eccleſia de qua diſputabitur.*

120 Cita-

120 *Citatio in cathedrali ac beneficio eccleſiaſtico de quo agitur quãdo tale beneficium non requiret reſidentiam fieri non poteſt, niſi præcedat diligentia de perſonam reperiendo.*

121 *Citatio domi uel ĩ eccleſia faciẽda ſatis ẽ qđ publice legatur: et detur copia petẽti: nec requiritur affixio*

122 *Citandus ſi fuerit laycus & non reperiatur, nec domũ habeat, citari poterit per edictũ publicum, ſeu per affixionem cedulæ illi rei de qua agitur.*

123 *Citationis ordo, id eſt ut perſonaliter primo, ſecundo domi, uel in eccleſia, alias per edictum, non debet a iudice præuerti: quia non ualeret proceſſus.*

124 *Citari põt per edictũ publicum quando acceſſus non eſt tutus ad perſonã & domicilium ipſius citandi.*

125 *Citatio per edictũ cum afficiat ignorantes eſt exorbitans, ideo nõ egreditur terminos cle.pen.de iudic.*

126 *Citatio per edictum in Roma.cu. nõ creditur niſi ex ſpeciali mandato Papæ: quia hoc uidetur ſibi ſoli reſeruatum.*

127 *Citatio per edictum a Papa nõ creditur niſi cũ clauſula conſtito ſummarie de non tuto acceſſu, &c. unde iudex cauſa non decerni t, niſi de hoc ſibi ſummarie conſtiterit.*

128 *Teſtes deponẽtes ſuper nõ tuto aceſſus ſatis eſt quòd dicant credere impoßibile fore, uel non eſſe tutum citare illos in illorum domicilio.*

129 *Citatio per edictum publicum poteſt in caſibus a iure permißis a laycis iudicibus decerni.*

130 *Citatio per edictum in quibus locis ſit exequenda.*

131 *Citationis per edictum forma ſecundũ Romanæ curiæ ſtylum quæ ex mente iuris colligitur.*

132 Cita-

132 *Citationis forma ab exe utore diligenter ſeruanda eſt:alias citatio non ualeret. & nu.152.*

133 *Citatio per edictum licet in ſe contineat ſex loca, uidelicet tria in curia, & tria extra curiã, tamen ex ſtylo ſatis fuerit exequi in quatuor, uidelicet duobus in curia, & duobus extra.*

134 *Citatio per edictum debet publice legi, affigi, & affixa per tempus congruum dimitti.*

135 *Citatio per edictum ſatis eſt ſecundum ſtylum palatij quòd affigatur, etiam quòd non fuiſſet lecta.*

136 *Citatio originalis non autem copia eſt affigenda.*

137 *Citatio per edictum uideretur formiter executa, ſi nuntiis referret executum fuiſſe: prout in ea ex quo in ea aderat unicus modus exequendi.*

138 *Certum dicitur nõ ſolum quod eſt certum ex ſe, ſed etiam quod eſt certum per relationem ad aliud.*

139 *Citatio quæ non fit per edictum cum habeat triplicem modum exequendi, non perficitur, ſi nuntius referret ſe feciſſe prout in ea.*

140 *Citationis per edictum loca debent eſſe uicina domicilio ipſius citandi.*

141 *Citatio per edictum non inducit ueram notitiã: ideo non ſufficit ad aliquem excommunicãdum uel ſuo beneficio priuandum.*

142 *Citatio generalis per edictũ cõtra omnes ſua intereſſe putantes fit in caſu quo non adſit certus cõtradictor, alias non afficeret, & antequam fiat inueſtigandum eſt nunquid adſit qui ex actu illo principaliter lædi poſſit: et talis nominatim citãdus eſt.*

143 *Citatio generalis per edictum fieri conſueuit contra conſanguineos, & amicos minoris, & abſentis ex*

cauſa

cauſa probabili, non ex uoluntaria.

144 *Citari quomodo debeat collegium, ſeu uniuerſitas; aut capitulum.*

145 *Citatio habet quatuor partes, decretum, formam, executionem & relationem illius.*

146 *Citatio quòd fuerit executa debet conſtare iudici antequam ad actum progrediatur; alias actus non ualeret. fallit tamen prout hic.*

147 *Citatio quòd interuenerit ſeu actũ præceſſerit, non probatur ex narratiua sẽtẽtiæ: quando illa fertur in abſentẽ: & non tractamus de ſentẽtia antiqua.*

148 *Citatio quæ de longinquo fit ſecundum Romanæ curiæ ſtylum uniuerſis dirigitur exequenda: ideo fruſtra diſputatur de poteſtate exequentis.*

149 *Citationes quæ in partibus exequũtur hodie ex communi obſeruãtia præſentantur per publicos tabelliones et ſic euitatur difficultas, nunquid ſoli nuntio ſit credendum.*

150 *Nuntio iurato quoad executionem citationis & illi adhærentia creditur, ſecus in alijs.*

151 *Citationis copia ſi petatur, dari debet in forma authẽtica expẽſis ipſius citantis, & quãdoq; citati.*

De nullitate ex defectu citatationis, & unde, ac quibus modis regulariter proueniat.

1 VIſo de iudice, ac perſonis litigatorum ſupereſt ut etiam de ea parte edicti, qua prætor de in ius uocando edixit, aliquid ponamus, cum omnium actionum inſtituendarum principium inde proficiſcatur, ut inquit text. in §. omnium. inſtitu. de pœn. teme. litigan. & ponit gloſſ. & ibi
2 ſcriben. ff. de in ius uocand. ſuper rub. Et in hoc ſummopere aduertendũ erit, cum defectus & nullitas illinc proueniens

inter

inter alias omnes potentiſſima ſit,ut puta defenſionem re-
3 ſpiciens,quæ a iure prouenit naturali.l.ut uim. ff.de iuſti.& iur.l.j.§.cum arietes.ff.ſi quadrup.pau.feciſ. dic. quæ defenſio nemini deneganda eſt l.defenſionis facultas. & ibi Bart. C.de iur.fiſci.lib.x & l.unius. §. cogniturum.ibi,defenſionē quocunq; tempore poſtulante reo,negari non oportet &c. ff.de quæſtio. c.cum inter.extra de exceptio.etiā de ſolo ſi foret in iudicio,inquit Rot.deciſ.ccclxiiii.cum cura.&.cci.licet in cauſa. in no.quantumuis iudex liberam & abſolutam haberet poteſtatem,quia ex hoc non debet quicquam facere,quod ſit bonis moribus interdictum,ut probat tex.in l.ſi a milite.§.edictū.ff.de mili.teſt.& ponit Alex.conſi.lxv.habita.col.ii.li.j.& deciſ.Neap.cccxcj.fuit dubitatum.ii.colū.
4 Dec.conſi.dcli.primo.in fi.li.v. tollere.n. defenſionem omni æquitati, ac iuri naturali & diuino repugnat, ut declarat Bar.extraua.ad reprimendū,in uerb.figura.& gl.in uerb.defenſiones.in cle.ſæpe.de uerb.ſig.

5 Idcirco ius dicens nō modo illam tollere, quinimo pro abſente defenſiones ſupplere debebit, ut docet te. in l.ſi nō defendantur.ff.de pœ.l ampliorem.C.de appel.authen.qui ſemel.C.quom.& quan.&.c.cum aliis, de quibus per Alex. in conſ.cxlv.uiſis narratis.col.ii.lib.vi.poſt Bal.in l.deſertorem.§.ſi ad diem.ibi,facta prius copia ducendi &c. ff. re mi-
6 lit.per quem text.idem Bald.in l.executorem.col.xix.C.de exec. rei iudi. dixit ſolennitatem citationis non per ſe, ſed propter defenſionem,eſſe iuris naturalis,prout etiam refert & ſequitur Fel.in c. cum olim.col.viii.in princi. de re iud.& pro quo facit text.in c.cum olim.ibi citetis ad cauſam,& facultate ſibi defenſionis indulta &c.de dol.& contu. Et pro omnibus eſt tex.formalis in cleme.paſtoralis.§.cæterū. ibi, defenſionis,quæ a iure prouenit naturali, facultas adimi ualuiſſet,cum illa imperatori tollere non licuerit, quæ iuris naturalis exiſtunt &c.de re iud.

7 Et hac ſolennitate deus omnipotens uti uoluit, priuſquā Adam primum hominem, & mala Sodomæ iudicaret, non quòd aliquid ſibi foret abſconditum, ſed ut iudicibus ſeculi in ſententiis proferendis exemplum daret ut inquit text.in c.deus omnipotens.ii.quæſtione i. & probatur in c.qualiter & quando.extra de accuſationibus.

Abſentem

8 Abſentem itaq; iudicare diuinæ atq; humanæ leges prohibent, ſi modo ex contumacia non abſit, capit. abſens, capit. Abſentiæ, cap. caueant, cap. omnia tertia quæſtione ix. l. ea quæ. C. quomodo & quando iud. l. de unoquoq;. ff. de re iudicata. Et defectus iſte, neq; à ſtatuto, neq; à ſupremo prin
9 cipe ſuppleri poteſt, ut de ſtatuto inquit Bald. in. l. prima, columna prima, uerſic. ſed hic quæritur. C. quomodo, & q̃n ponit Fel. in capitulo ex parte, el. ſecundo, columna ſecunda, uerſiculo. Baldus in. l. prima, extra de officio delega. de principe eſt text. in dicta clemẽtina paſtoralis. §. cæterum, & capitulo primo, de cauſa poſ. & proprie. capitulo inter quatuor. de maior. & obed. tenent communiter utriuſq; cenſuræ doctores, prout per Deci. utrunq; ponentem, in conſi. lxiij. uiſo puncto. columna penultima, numer. 11. & conſi. dclxxxj. colum. fin. & ccccxvj. in teſtamẽto. circa fi. & conſi. dxxviij. pro reſolutione. columna penultima, uerſi. ſi uero libro quarto, & Rom. ſing. dclxxiiij. Tu ſcis ꝙ nedum &c. & eſt ſolennis glo. Io. monachi in extrauag. Bonif. VIII. in cip. rem non nouam, &c. in gloſ. final. quæ arguit ad partes, & concludit citationem eſſe de iure naturali, & quod Papa & Imperator habent neceſſe citare, late per docto. omnes in. l. finali. C. de legibus, & Alex. in dicta. l. de unoquoq;, & conſi. ccxxv. numero. 1. libro ſexto, & conſilio. xj. alias conſului, columna prima, libro ſeptimo, Abb. conſil. lxxxiiij. Chriſti. in prin. libro primo. & Deci. conſi. ccccx. in cauſa, col. iiij. lib. iij. deciſ. Neap. cccvij. regia maieſtas, in fine. & d. deciſ. cccxcj. & eſt communis opinio, ut inquit Fel. in. c. cum olim. col. ix. nume. 12. de re iud. & Celſ. ad Lanſ. in cle. ſæpe. in uerb. omiſſa citatio. de uerb. ſig. & idẽ aſſerit Boer. deciſ. ccxlvij. col. iij. & uide eundem Fel. in cap. dilecti filij. col. v. verſic. ſed nota quòd licet exceptio & cap. de excep. ubi præmiſſa ẽt ponit, inter alia dicens, quod licet citatio & defenſio tolli non poſſint, modus tamen defenſionis uariari & alterari poteſt, ut ibi per eũ, poſt Alex. dicto conſil. ccxxv. columna ſecunda, libro ſexto.

10 Solennitas igitur citationis adeo ſubſtantialis cenſetur, ut ſi abſq; ea ſententia, etiam in fauorem abſentis non uocati diceretur, eſſet ipſo iure nulla, ut uoluit Bar. ad reprimendũ, in uerb. figura, in fi. & in. l. ea quidẽ, ubi per Bal. col. ij. in fi.

C.quomodo & quando,& in l.ſi furioſo.ubi Iaſ. poſt Alex. dixit hoc communiter teneri.ff.de re judic.cum aliis,de quibus per Alexand. conſilio.cxiiij.libro ſexto, & Roma.ſing. cxc.iudex non poteſt.hoc nãque caſu ad iuris rigorem conſeruandum fieri debuit, ut ibi per eos, adeoque citatio neceſſaria,eſt quòd licet a partibus fuiſſet data poteſtas,etiam abſentibus partibus, pronunciandi, nihilominus citatio requiritur, alias ſententia ſeu laudum abſentibus partibus, & non uocatis,latum eſſet nullum l.diem proferre.§.ſi quis.ff. de arbi.& tenet Alexand.in l.ſi quis arbitratu columna octaua, uerſiculo quarto limita.ff.de uerborum obligation.poſt Imol.in capitulo cum dilectus, extra de arbitr.prout etiam conſueuit dici de prorogatione inſtantiæ, quia etiam quòd ſit data poteſtas arbitris inſtantiam prorogandi, nihilominus ſi talis prorogatio non eſſet partibus notificata,non ualeret, prout dixit Bald.communiter approbatus in l.eos.§. Apoſtolos, columna ſecunda, uerſiculo quæro nunquid.C. de appella.Et quòd ſit communiter approbatus, atteſtatur Deci.qui præmiſſa ponit,& ſequitur in conſil.xxxix.iuridicam.in principio,libro primo, & eandem tenet etiam conſi. dcxxxij.qui ſupra,columna ſecunda,numero.14.libro quinto,utrunque etiam ponit, & doctorum opiniones cumulat Nico.Boer.in deci.cclxxxiij.col.x.& ita in contingentia facti iudicauit curia Nea.ut per Cap.deci.xciij.in cauſa Athanaſii.nume.5.ab iſto igitur defectu & nullitate partes ſummopere præcauere debebunt.

11 DICAMVS ergo ſuper iſto defectu duplici modo principaliter opponi & diſputari cõſueuiſſe, uno quòd quis nullo modo fuit citatus,altero quòd & ſi citatus fuerit, citatio (tanquam nulla,& illegitima) citatum non arctauit, prout de utroq; uidetur tex.in l.j.§.item cum ex edicto.ibi, quod neq; præpoſitum eſt,nèq; in notitiam præuenit abſentis &c. ff quæ ſent.ſine app.reſcind.

12 ET QVOAD primum, quòd quis nullo modo fuerit citatus, probari conſueuit per modum abnegationis, uidelicet eo ipſo,quòd de contrario non cõſtat, quia quis citatus (ſi præſens non fuerit)non præſumitur,inquit Bal.per illum tex.in c.unic.§.ad hæc.in uerb.quòd Imperator.de pace iu. fir.& tex.in c.quod ſicut.ibi.quòd ſi eos uocatos non fuiſſe cõſtiterit

cōſtiterit & ibi gl.in uerb.uocatos, & in c.Bonæ.el.i.ubi gl. in uerb.ſingulares.& Panor.ibi,col.pe.in uerb.in ea glo.ponens hoc pro regula de elect.& doctores in c.Albericus, de
13 teſta.& c.quoniam contra.de proba.quia eſt ſolennitas extrinſeca,quæ regulariter non præſumitur.l.quæcunque.§.fi. ff.de publica.l.ſciendum ubi ſcri.ff.de uerb.obli.& in terminis ponit Bal.in l.geſta.col.pe.de re iud.& Abb.in c. Tenor. col.iii.uerſi.extra gl.de ſen.& re iud.cum aliis in propoſito adductis per Fede.cō.clxv.& Pan.con.lxxxiiii.Ieſu Chriſti ii.col.lib.ii.& Ale.conſi.cvi.uiſis & opportune.col.pe.lib.v.
14 Conſueuit etiam talis negatiua, quòd quis nō fuerit citatus,per acta ipſius cauſæ probari,quoniam id, quod ibi non apparet,dicitur non factum.l.fi.& ibi ſcri ib.per illum tex.C. de reb.cred.ponit Bar.& alii.in l.fi.C.de errori.aduoc.ponit
15 Bal.in l.abſentem.poſt prin.uerſic.in tex.ibi nunquam &c. C.de accuſa.& Ioannes Andreas in Speculo, de ſentē.§.ut autem.columna octaua,in uerb.citatum, & Felynus in cap. quoniam contra columna,xv.uerſicul.limita.uno modo de probat.cum aliis,de quibus per Deci.conſilio dlxxxiii.pro reſolutione , libro quarto , ſub numero *6*. Vbi igitur citatio non eſt,ibi ſententia deeſt, ut notatur in l.uir bonus.ff.iudi ſolui.ponit deciſ.Neapol.clxxxii. Quia regia.nume.*3*.cum ibi adduct.
16 Conſueuit tamen quādo quis longe aberat, & in iudicio reperitur præſumi fuiſſe citatum , ut declarat Archid.in capit. propoſuiſti.lxxxii.diſtin.quem refert & pro notabili ſequitur Abbas in dicto capitulo Bonæ , columna pe.& pro quo facit deciſ.dominorum.cclxxi .fi de mandato.in no.
17 Quinimo,etiam ſi citatus non præſumeretur, cum appareat,quòd tēpore ſententiæ præſens fuerit,ac ſe defendere potuerit,ſatisfactum eſt legi,quæ ſolēnitatem citationis ad hunc effectum introduxit , & ideo ſententia ualere cum ſolennitas iſta ſit relaxabilis per ſuum æquipollens, ut determinant Bar.Bald & Angel.in l. prima.ff.de inius uocan.per text.in l.de unoquoque.ibi,præſentibus omnibus &c.de re iudica.& in l.ſi etiam.§.fina. ibi , præſente uel uocato.ff.de minor.tenet Bal.alias Tancred.in compendio ſeu practica, in titul.de cita.quæſtione prima.Lanfranc.in dicto capi.qm contra. in uerb. citationes.n.i.& Bal.in authen.ſi omnes.

C.ut ſe ab hæred.abſti.Fel.in.c.j.col.vij.uerſi.nota ēt quod præſens.de iudi.& c.j.ij.col.de libel.oblat.ponit Deci.cōſil. ccccxlix.nu 8.& Caſſad.deciſ.ij.de iud.

18 Citatio nāque ad comparendum in iudicio, nō autem ad deliberandum fieri ſolet,igitur qualitercunque pars ibi fuerit,ſatisfactum eſt,quia non curamus de modo,ſi finem habeamus,prout hæc eſt uera & cōmunis opinio,inquit Bald. in addi.Specula.in titu.de reo in uerb.qui babeat ius reuocandi,& per eundem in.l.ſi accuſatoribus,columna ſecūda, uerſiculo in glo.fuit ibi præſens.C.de accuſa.ubi dicit quod iſta eſt ueritas,& quod eam tenent aduocati,quamuis Innocen.& Anto.de But.contrarium tenuerint, & opportune Bal.comprobat.d.Abb.in capitulo tenor. in fine.extra de ſenten.& re iud.

19 Eſt tamen aduertendum quoniam is duntaxat neceſſario citandus eſt,quem principaliter,non ſecundario,uel in cōſequentiam negotium tangit.l.nam ita diuus,& ipſi ſcrip.ff. de adoptio.l.prima.§.denunciari.ff.de uent.inſpi. quem tex. in illis uerb.primo gradu hærede inſtituto non etiam ſubſtituto &c.ad hoc pluries allegauit Bald.ut per eū in rubri.de ſucceſ.edi.ad fin.& in.l.iubemus,ſecunda columna,uerſicul. citabuntur.C.ad trebel.& in.l.obſeruare.§.proficiſci.de officio procur.& in.l.ab eo.in fin.C.quomodo & quando, ubi dixit quòd pro ualiditate & ſubſtantia iudicij,is ſolum citādus eſt,contra quem petitio dirigitur,ponit Mil.in uerb.citari non oportet, & eſt celebre dictū Innocen.in capitulo finali,ubi Felyn.late congerit.columna ſecūda,in principio extra de maior.& obe.& de quo eſt glo.cōmuniter approbata in dicta.l.de unnoquoq;,ut aſſerit.d.Alex.cōſi.lxxxvj. uiſis dubitationibus,columna prima, uer.Itē licet ſentētia, lib.ij.& in conſi.clvj.ſtantibus.lib.ij.& decla.cōſi.xxx.uiſis, col.i.in fi.lib.vj.& conſi.lviij.uiſo.col.ij.lib.v.ſequitur Dec. cōſi.ccccxlv.in caſu.col.viij.uerſi.& certe.libr.iiij.& Capic. deciſ.cvij.in cauſa Marci.col.ij.

20 Item nedum requiritur quod principaliter interſit,quinimo oportet etiā ut uerſimile ſit ipſi abſenti aliquam defenſionem competere,alias ſi certum foret & notorium nullā eidem competere defenſionē,citatio poſſet omitti,cū id, quod aliquo inuito fieri poteſt,poſſit etiā ipſo abſente fieri.l.

ri.l.qui poteſt.ff.de reg.iur.cum alijs in propoſito adductis per Deci.conſi.dcxcviij.diuino.poſt prin.lib.v.& Ale.conſil.cxxx.difficultas,col.j.lib.j.& conſ.vi.circa col.fi. lib.iij. ubi atteſtatur de communi opinione,hoc etiam tenet idem Mill.in d.uerb.citari non oportet,requirens copulatiue iſta duo,quod interſit principaliter,& contradicere poſſit, & Caſſad.deci.ij.de iud.plenius per Fely. in c.Cum olim col. vj.uerſ non eſt citandus is,cui certum eſt defenſionem nõ competere,&c.extra de re iudi.etiam ponit certos alios ca
21 ſus in quibus abſq; citatione procedi poteſt de quibus latius per d. Marianũ in rub.de dila.in vij.principali art.ubi enumerat caſus xxx.& Ant. Micel.in tract.de concor.gl.iur. ciuil.& cano.concor.lij.ubi enumerat centum,& xv.ſimiles caſus citationem non requirentes,qui tamen potuiſſent ad multo pauciores,ac ſub aliquibus regulis reduci,& comprehendi,ad eos igitur recurre.

SECVNDO principaliter opponi conſueuit, quod & ſi citatio aliqua emanauit,fuit nihilominus nulla & inualida & abſentem contumacem reddere non potuit,& per conſequens proceſſus & ſententia illius uigore facti,ipſo iure nõ ualent,nam ubi eſt uitium in citatione,nunquam tenet proceſſus in præiudicium abſentiũ agitatus, inquit formaliter
22 Bald.per illum tex.a contrario ſenſu,in auth. ſi omnes, columna ſecunda , uerſ.deinde nota.C.ſi ut ſe ab hæredi.abſt. & per eundum in cap.quoniam contra. in vj. columna , de probat.ubi dixit quod ſententia præcedente citatione nulla,eſt ipſo iure nulla,& eſt gl. fina.in l.ſi accuſatoribus.C.de accu.& ponit idem Bal.in l.ſi ut proponis.ij.col. C.quomodo,& quando in l.prima,poſt princ.C.ne ex delict. defunct.Taliter nãq; citatus comparere non tenebatur, ut in-
23 quit gl.in cap.in cauſis,in uerb.uenire,de officio delega.& glo.in uerb.citet partes,in c.ſtatutum.§.in nullo,de reſcrip. in ſexto,& gloſſ.fina.in capi.ueniens,de accuſa.& tex. in l. prima , in princ.ff.de feu.& cap.fina. extra eodem titulo.ponit in terminis deciſ.Neapo.ccclxvi.in pleno,columna ſin. cum alijs,de quibus per Iaſonem in rubric.de in ius uocan. cum ſimil.
24 Hinc uidemus per citationem inualidam non induci pendentiam litis cap.ſi.ut lit.pen.in cle.pen.Dec.conſ. cccclxj.

nu.28.neque iuriſdictionem perpetuari, ut uoluit Arch.in c. nõ ita.in prin.ii.q.vi.tenet.Paul.de Caſt.in.l.i.§.i.ff.de feriis. Prout neq; per illam præſcriptio interrũpitur.l.ſi pater, C. ne de ſtat.defunct.gl.ii.in c.ut debitus,de appel.

25 Et quoniam aliquid non gerere,uel abſque debita ſolennitate gere parificantur.l.ii.ff.de excuſati.tuto.l.fina.C.arbi. tut.l.tertia.§.Tutorum.ff.de ſuſpec.tut. c.primo,de tranſla. præla.cum aliis,de quibus per Abb.in conſilio.xc. Omnipotentis,in prin.libro ſecundo,& Fel.in c.gratum.nu.4.de offic.delega.& in c.illud.in ii.& iii.col.de reſcrip. And. de Iſer. cap.i.§.præterea quæ ſit prima cauſa.in uſibus feudo.& Sernien.ſuper regulam de annali quæſtione.xlv.& d.deciſ.Neapol.ccclxvi.cum ſimil.

26 Quòd autem citatio fuerit illegitima, ineſficax, & inualida,contingere poteſt ratione citantis,ratione citati,reſpectu loci in quo, loci ad quem,temporis in quo, & temporis ad quod fit,item ratione formæ ipſius citationis,uel executionis eiuſdem,prout hæc fuit(ut ipſe uocat) algoriſima Ioan. And.in addi.Spec.in ti.de cita.in i. addi.uer.continuando. & ibi.Bal.in add.col.fi.uerſi.citatio eſt nulla.

27 Ratione citantis,id eſt iudicis decernentis ac committentis ipſam citationem,nulla eſſe poterit, ſi tẽpore decreti,poteſtas & iuriſdictio, ſeu illius exercitium inſolidum aduerſus eum quem citari mandat,ſibi non competeret,prout in cap.cum cauſam,& ibi ponit Abb.nu.3.& cap.prudentiam nu.6.de offi.dele.& Specu.d.ti.de citat.§.Iam de citatione.col.v.uer.hoc autem nota.

Seu quòd alias ratione cauſæ,aut litigatorum, temporis, loci,uel alias, Iudex notorie foret incõpetẽs,prout per multa exempla ſatis dictum fuit ſupra de iuriſdictione loquendo,quæ hic pro repetitis,quoad defectum citationis ex parte citantis,citati,& utriuſque temporis,& loci, haberi poſſunt.

28 Nam ubicunque ex facie ipſius citationis apparet iudicis incompetẽtia,aut quòd eadem citatio ſit alias iniuſta,& temeraria ex uitio in eadem expreſſo,uel ſaltem notorio,ipſa impune ſperni poteſt, prout eſt celebris Theorica.d.Inn. in capitulo præterea.columna penultima, in prin.& in finalibus uerbis,extra de dilatio.& exemplũ habes in cle.paſtoralis de re iud.& aliqua exempla in l.contumacia, cum ſeq. ff eo.

ff.eo.ti.& multa ſimilia exempla ponit Bal.in.d.add.Spe.de cita.col.fi.& plura ponit gl.in cap.ſi epiſcopus.iij.q.ij.& gl. fina.in ca.ueniens,de teſtib.& Spec.in d.tit.de cita.§.j.col.iij. cum ſequentibus,& Anchar.in cle.j.ſecunda columna.uerſi. j.de iud.Bar.& Ang.in l.iij.& l.ſi quis ex aliena.ff.de iud.ponit etiam Abb.& Franc.in cap.cum ordinem, in fin.& idem Abb.in cap.ſuper literis,nume.9.ubi glo.in uerſi.niſi forſan. de reſcrip.& cap.cum ſpeciali.nume 14.& cap.ſi duobus, numero.9.de appella.ca ſecundo num.16.de dilat.c.cum olim & infra nume.3.de exceptionib.& capitulo primo,nume.10. de noui ope.nunciatio.& capitulo fina.extra de foro comp. cum ſimi.in quibus locis reperies, quòd utrũque notorium fuerit,iudicem citantem non habere iuriſdictionem,uel ipſi citato declinatoriam competere, aut citationē ipſam ex ſui facie eſſe iniuſtam,ſeu temerariam,& prout iacet adimpleri nō poſſe,impune ſperni poſſe,de quo ponit etiam Fel.in c. ſecundo,columna quinta, uerſicu.glo.in uerbo ineuitabili, de teſtib & idem Abb.per illum text.in cap.niſi eſſent.nu.3.
29 de præben.ubi uoluit in dubio citationem debere præſumi iniuſtam,niſi à circũſpecto iudice commiſſa ſit. Sed quia in præmiſſis, & ſimilibus caſibus quando citatio emanauit, proceſſus redditur nullus potius ex defectu poteſtatis & iuriſdictionis iudicis,quàm ex defectu citationis. Idcirco cum Ioanne Andrea,& Bal.extra materiam loquimur, nec opus eſt illorum algoriſina ulterius formaliter proſequi, & declarare.

30 Redeundo igitur ad defectus citationis,dico illam debere eſſe talem ut citatus plenam, & particularem cognitionem actus fiendi,habere poſſit,ac liberam facultatem, ſi uoluerit illi contradicendi,cum ad iſtum finem ſolennitas citationis fuerit adinuenta(ut diximus ſupra)& ponit Ioann.Andr.in nouella,in capitulo fi.de elec.in ſexto,alias ſi citatio non foret clara, ſed talis quòd citatus ad ſe defendendum inſtrui non potuiſſet,utputa æquiuoca,uel obſcura, non arctaret citatum,nec ipſum faceret contumacem, per text.magiſtralē in l.eum qui aliter,& l.fina.§.fina.& ubique Bart.ff.quod ui aut clam Lanfranc.in dicto capitulo quoniam contra.m.§.citationes,uerſiculo quinto, quæro.extra de probat.& ponit Ale.conſ.cxxxvij.nu.13.libro ſecundo.

31 Idcirco pro ualiditate & ſubſtantia citationis requiritur imprimis quod ad partis inſtantiam, per competentem iudicem, ac in tempore debito decernatur, cũ inſertione nominis, & poteſtatis ipſis iudicis, (maxime ſi foret delegatus, & citatio fieret de longinquo, tunc enim deberet inſeri poteſtas ſeu delegatio eiuſdem) ac etiam nomen, & cognomẽ litigatorum, uidelicet illius, ad cuius inſtantiam decernitur, & illius, contra quem fuit decreta, & ſpecificari nomen ſeu titulus cãæ, uel actus ad quem citatur, ac locus ſeu tribunal ad quod, & terminis pro quo quis uocatur, ac et i forma ſolita, & per uerba conſueta concipi & formari, alias ſi citatio in præmiſſis deficeret, regulariter non ualeret, pro quorum maiori declaratione aliquid eſt dicendum.

32 Imprimis dixi quod citatio per iudicem decerni, & cõmitti debet, quoniam quælibet citatio, ſiue realis, ſiue uerbalis, per iudicem committi debet, prout de reali id eſt captura perſonæ eſt tex. in l. ſecunda, ibi, accõmodetur aſſenſus, & l. fi. C. de exhi. reis, uolẽtes neminem exhibendũ, niſi is de cuius exhibitione iudex pronuntiauerit, & hoc ibi te-

33 nent Bar. Bald. & Sal. & procedit de plano, quoniam in tali citatione cognitio cauſæ requiritur ſiue captura ob cauſam ciuilem fienda, ſit prout in l. nemo carcerem. C. de exact. tribu. libro decimo. Siue ob cauſam criminalem, ut loquitur dicta lex nullus, & ponunt Archidiaco. & Ioan. And. in c. ſi clericos, de ſententia excommunication. in ſexto quos refert Bald. in l. quod euitandi, in fi. C. de condi. ob turp. cauſ. Cauſæ autem cognitio ad iudicem, non autem ad merum executorem, uel eius officium ſpectat, ut cuique notũ eſt.

34 Quinimo ad citationem huiuſmodi realem, id eſt capturã a iudice impetrandam, ſpeciale mandatum requiritur, prout conſuluit Bartol. conſilio lxxxiij. incip. in cauſa Staſij, quem pro notabili ſequitur Felyn. in capitulo primo, colũna quinta, uerſiculo primo, itaque ſit, de iudic. de quo uide Alexandr. conſi. cxxxiij. circa, libro ſexto. Et loquimur regulariter, quia in certis caſibus lex capturam etiam priuato permittit, ut in debitore ſuſpecto fugiente, iuxta l. ait prætor. §. ſi debitorem. ff. de his quæ in fraud. cred. uel in aliquem offendente, quia licet offenſo ipſum capere l. nullus. C. de iudæ. Idem in falſo monetario, ut in l. vnica. C. de falſ.

falſ.monet.& in deſertore militiæ,latrone publico, raptore uirginis,fure manifeſto,& ſimil.ut to.tit.C quan. licet ſine iud.& ponit Gand.in lib.malefic.ſub titu.de citatio. uerſ. & nota quod citatio.

De citatione uerbali,quæ per nuntium , ſeu præconẽm , uel tabellionem,fieri cõſueuit,ꝙ a iudice committi debeat probatur in l.cum clericis ibi,ſententiarum tuarum authoritate pulſantur,ubi gl.in uerb.ſententiarum,& Bald. ibidem.
35 Volentes decretum citationis eſſe interlocutoriam , & qđ diſcretus iudex ipſam cõmitterere non debet, niſi prius partis petitionem audiuerit C.de epiſc.& cleric. hoc idem probatur in l.ſed ſi hac.§.prætor ait i ius,ſine permiſſu meo ne quis uocet,&c.ff.de in ius uoc.& in capitul.de illicita, circa medium xxiiij.quæſtione tertia , & in capitu. ex parte,in uerb.authoritate iudicis citatus,&c extra de reſcrip. & in §. quadrupli,ubi doctores,inſtitu.de actio.& in l.fina. in princ. in uerb.poſtulauit C.de bon.autho.iud.poſſ.ita determinat Bald.ſeu Tancred.in ſumma,in titu.de citation.quæſt. quinta,& idem Bald.in l.conſentaneum , ſecunda columna. C.
36 quomodo & quando,Innocen.tamen in capitu . quoniam contra,in uerb.citatio uoluit ſufficere commiſſionem generalem nuncijs de quemlibet citando ſemel factam,quod ange.ſe plures practicaſſe aſſerit in d.§.quadrupli,dicens , qđ prima die,qua officium ingrediebatur, dabat nuntijs illius curiæ generalem licentiam,qualcunq; citationes,tam ciuiles,quam criminales,& cõtra quoſcunq; ex parte ſua faciẽdi,pro quo facit gloſſ.in.l.j.in uerb.traditus.C.de ſport.dũ uult nuntium in principio cauſæ electũ,poſſe in eadem cau
37 ſa citare uſq; ad finem abſq; alia iudicis commiſſione , ſed iſtam practicam Angeli reprobat Iaſ.in dicto.§.quadrupli. uerſic.Quarto nota,per doctrinam Bar.& aliorũ,in dicta.l. fi.C.de exhibẽ.reis,& per tex.in.l.i.C.de iur.do.impetr.ubi idẽ Bar.expreſſe uoluit non ſufficere generalem commiſſionem nuntio factam de citando,ſed nomina & cognomina citandorum exprimenda eſſe , quẽ ſecutus eſt Angel.in lectura Flo.in.l.final.columna quinta.& ibi Iaſ.colum.prima.C.de edic.di.Adri.tollend.& idẽ Ang.in trac.malefi.in uerb.iudex commiſit , uerſic.& bene nota ꝙ in proceſſu.& facit text.in capi.conſtitutionẽ ibi,quos monet,exprimat nomi-

nominatim,de ſenten.excommunica.in vj.ponit Fely. in c: j.uerſ.tertia conclu.de iudi.

38 Idcirco Bald.in l.ſi quando in ultima columna, uerſicul: xij.quæro C.de teſtib.pro concordia diſtinguebat, quod ſi citatio uerbalis,cauſæ cognitionem,ſeu iudicis motum requirebat,puta ut quis longinquo citaretur,iuxta tex.in l.ij. in prin.C.de exhib.reis,uel perſona citanda eſſet illuſtris, uel in dignitate conſtituta,iuxta tradita per bartolum in. l. quoties.C.de dignita.libro duodecimo,& Ant.corſet.in ſingul.in uerbo licet citatio. Aut citaretur quis in cauſa criminali,uel etiam ciuili ad perſonaliter comparendum,iuxta notata in capitu.finali,de iudi.in ſexto,& l.fina. C.de procur. Guid.pap.quæſtione cclv.quis,his & ſimilibus caſibus Bal. requirebat ſpecialem commiſſionem,in reliquis uero co-

39 gnitionem non requirentibus, puta in obſeruatione telæ iudiciariæ,uel quando citandus prope eſt,& modicum uerſatur præiudicium,ſufficeret generalis facultas, a principio huiuſmodi nuntijs ſeu citatoribus cōceſſa,& ita inquit Florentiæ obſeruari,& theoricam Innocen.intelligendam eſſe quam diſtinctionem ſecutus eſt Alexan.ad Bartolum in d. l.fina.& Felyn.poſt Aretin.& alios in dicto capitulo primo uerſi.Tertia concluſio,de iudi. Ioan.Fabri(prout refert Iaſo.in dicto §.quadrupli,uer.ultimo unum non omitto,&c.) dicit de conſuetudine in pluribus locis non ſeruari, quod citationes ſine decreto iudicis non fiant, quinimo ad ſimplicem petitionem partis, ſine ulla iudicis commiſſione fiūt, & Io.Andr. (ut refert d.Abb.in cap.quoniam contra,in uerbo citatio)dixit quod communis eſt obſeruantia, ut tales commiſſiones de citando nuncijs factæ,in actis non ſcribātur,prout refert etiam & ſequitur Auguſtinus de Arimino conterraneus meus ad Angel.in dicto §.iudex,uerſi.& bene nota,in fi.addit. In curia autem (præter citationes quæ fiūt de longinquo) authoritas ſeu decretum iudicis pro aliquē in ciuili cauſa citando requiri non conſueuit,ſed ſeruatur diſtinctio Bald.

40 Et aduertendum erit,quoniam ubicunque commiſſio, &
41 decretum citationis requiritur, de his formiter conſtare debet,quia nuntio referenti ſe aliquem, de commiſſione iudicis,citaſſe,quoad probādum ipſam commiſſionem, non

cre-

crederetur, ſed duntaxat quoad citationis executionem, cũ in hoc officium ſuum, in quo iurauit, uerſetur prout determinat Ioan. Andr. in Specul. in titulo de citation. §. primo, uerſiculo, ſed nunquid credatur, Ionn. de imol. in l. ex conſenſu. §. eum qui. ff. de appellatio. Bal. in l. his ſolis. C. de reuocan. donation. & in ſumma ſeu practica ſua ſub titu. de citatio. quæſtione decima ſentit Bartol. ad reprimendum, in uerbo nuntium, in fin. tenet Imol. Anton. poſt gloſſ. in uerb. nuntius, in capitu. comparati, extra de appellation. ubi dicunt, quod commiſſio huiuſmodi in actis per notarium ſcribi debet, & eſſe contra quamplures curias, quarum proceſſus ex hoc, niſi ex conſuetudine ſuſtineantur, corruerent, & ponit Fely. in capitulo primo, in uerbo. Quarta cõcluſio, de iudic. eſt communis opinio ſcribentium, prout atteſtatur idem Fely. in capitu. quoniam contra, ſuper gloſſ. in uerb. citationis, columna ~~octaua, & in dicto capitulo~~ primo, uerſ. quarta concluſio, ubi aſſerit hoc ibi tenere omnes doctores. Idem atteſtatur Franciſcus de Aretio, in conſil. xxxiiij. ad hoc relatus per apoſtillam ad Angelum, in libr. maleficiorum, in §. iudex commiſit, uerſ. & bene nota quod in proceſſu meo, fol. 224. prima facie, late de hoc per Ludouicum & Alexand. in l. ſciendum, in ultima columna. ff. de uerbo. obligation. & ponit idem Alexand. conſil. cxxiij. uiſo proceſſu lib. ij.

Contrarium tamen, uidelicet ex relatione nũtij in actis facta præſumi iudicis commiſſionem præceſſiſſe, & illi in hoc credi debere multi tenuerunt, uſque adeo quod Iaſ. in d. §. quadrupli. uerſ. refert etiam circa, &c. referat hoc magis communiter teneri, enumerans quamplures doctores, id tenentes, & Bald. in d. l. fi. C. de exhib. rei. aſſerit in cauſis
42 ciuilibus de conſuetudine obſeruari, quod conſtito de relatione nuntii aſſerentis ſe iudicis mandato citaſſe, præſumitũ commiſſio, quamuis de iure uerius ſit nuntio talia referenti credi non poſſe, de qua conſuetudine meminit idem Bal. in l. cum cleric. col. j. in uerb. gloſ. in uerbo memoratus &c. C. de epiſc. & cle. quod latiſſime poſuit Salice, in l. tres denuntiationes, & Ang. Bal. & alij in l. conſentaneum. C. quo mo. & quand. iud. cum ſi. inter quas uarietates ſtylo & conſuetudini curiæ in qua fueris, adhærendum erit.

Prout

Prout etiam tabellioni de officio conſcribendi acta ſibi commiſſo per iudicem atteſtanti, non crederetur, ſecundũ Bald. in l. iuſiurandi, columna tertia C. de teſti. firmat deciſio. Neap. cccxvij. in cauſa, & Gui. Pap. q. cxxvj. in hac cur. & eſt communis opinio doctorum, ſecundum Alexã. conſi. cxiij. uiſo, colum. ſecunda, uerſ. quinimo, libro ſecundo, & conſi. ccxij. pondera, col. quarta, uer. præterea, lib. ſexto, & conſil. ciiij. circa, fi. lib. quinto. Nam etiam idem tabellio acta huiuſmodi, niſi iudice mandante, uel ſaltim præſente, conſcribere non poſſet, & ſecundum eundem Bald. in l. prima, col. viij. C. qui accuſa. non poſ. & Anton. de but. in capi. tuis, columna prima, de teſtib. & Felyn. in capi. quoniam cõtra, colum. ſeptima, de probation. deciſio Neapoli. cxlv. Magnifici, numero 8. & Deci. conſi. lxxxij. columna prima, in fine. ubi loquitur de receptione teſtium abſq; commiſſione iudicis, quod non ualeat, libro primo, & idem tenet Hip. in l. patre, uerſ. & an generaliter notario, num. 18. ff. de quæſtion. præmiſſa etiam ponit & declarat Nic. boer. deciſ. parlam. cclviij. per totum.

44 Et nedum citatio a iudice committi, ſed quòd ad inſtantiam partis talis commiſſio fiat, requiritur, prout probatur in dicto capitu. primo, in uerb. petijſſet, ubi hoc ponunt ſcribentes, extra de iudi. & in l. ad peremptorium, ubi Guid. de ſuzar. & Pau. de caſtro circa finem, de iud. alias citatio non ualeret, cum iudex ad priuatam utilitatem officium ſuum non petitum impartiri regulariter nõ debeat, ut inquit bar. in l. iiij. §. hoc autem, de dam. infect. quem ad hoc refert Lãfranc. in dicto capitu. quoniam contra, in uerb. citationes. nume. quinto, idem tenet Ioan. Mill. in verb. citatio non poteſt fieri, & Bar. in l. ceſſante, in fi. C. quomodo, & quando iudex, & in l. ſi finita. §. iulianus, columna ſecunda, uerſicul. hic ſunt dicenda. ff. de damn. infect. Iſto tamen caſu, tum ob impenſam, quæ in citatione fienda & exequẽda fieri cõſueuit, tum quia talia abſq; partis inſtantia communiter nõ
45 ſolent expediri, poſtquam de relatione nuntij conſtiterit, quod citatio ad inſtantiam partis fuerit decreta, & executa præſumetur, prout declarat idem Guiliel. in dicta l. ad perẽptorium, & tenet Ant. & Imo. Fely. Abb. in dicto capit. primo, in prin. de iudi. & Lanfranc. & Mill. in locis de quibus ſupra,

ſupra,& uide Deci.conſi.ccccclx.uiſo, in fi.

46 Diximus etiam,quod citatio debito tempore decerni, & committi debet,quoniam ſi tẽpore quo iuriſdictionis exercitium ſuſpenſum eſt,puta tempore in honorem Dei feriato,decerneretur,decretum huiuſmodi non ualeret,prout uidetur tex.in l.fi.ibi,nulla quęquam urgeat admonitio, &c. & ibi taceat apparitor, præconis horrida uox ſileſcat. ubi hoc firmat Bald. C.de ferijs,& idem Baldus in l.cum clericis,uerſ.in uerbo memoratus.C.de epiſcop.& clemen.& in addit.Specu.in titu.de cita.columna ſecunda, uerſ. præſens non eſt citandus,&c.& ratio eſt ſecundum ipſum, quia citatio,prout reſidet in iudice,eſt de proceſſu, ideo tempore feriato fieri non poteſt.

Contrarium tamen, uidelicet quòd uerbalis citatio die feriata,pro die non feriata,decerni & committi poſſit, tenuit Bar.in l.prima.§.nuntiatio.ff.de nou.ope.nuntia.quem ſequitur Lanfr.in dicto capitu. quoniam contra, in uerſicu. citationes,nu.15.& hanc opinionem amplectitur & ſeruat Rot.apparet deciſio.ccclxvij.ſi committatur cauſa, in not. quæ atteſtatur quod hæc reſolutio modernorum in capit. fin.extra de fer.& idem temporibus noſtris ſecuta eſt etiam Rota,ut per Caſſad.deciſio.quinta in fi.de dol.& contum. huius ratio eſt, quia decretum huiuſmodi non requirit cauſæ cognitionem,ſed in domo,& parte non uocata,expediri ſolet,ut ibi per eos.

Idem dicitur de executione,ex quo illa eſt quid facti, & per nuntium,non per iudicem fit.idcirco cum non ſit actus iudicialis,etiam die feriata fieri poterit,maxime quia ĩ diẽ iuridicam,pro qua ſit,executio refertur.argumen.l.in tempore.ff.de hære.inſt.& hoc tenet Ioan.And.in cap. conqueſtus,extra de fer.ubi dicit quod quicquid ſit de iure,de conſuetudine ſeruari,quod ſi commiſſio citationis fiat nuntio in die iuridica,licet exequatur in die feriata, executio toleratur.Idem quod talis uigeat conſuetudo.& approbata ſit, atteſtatur Bald.ſeu Tancred.in ſumma titu.de citatio.quæſtione ſeptima. quamuis de iure doctores contrarium communiter teneant, per dict.l.fina.prout de communi atteſtatur idem Lanfran in dicto capitu.quoniam contra, in.§.citationes, uerſicu.tandem quæritur,ubi dicit quod uera, &

commu-

communis opinio eſt,in qua doctores omnes concordant, quod citatio non ualet,ſi fiat die feriata, in honorem Dei pro die non feriata,ſecus ſi tempore feriato ob neceſſitatē hominum,de quo late per Oldra.Bar.& alios in.d.l.j.§ nũciaio.ff.de noui ope.nunciat.& in.d.l.fina.& ſic (ſaluando Rotam) intellige poſſes eam loqui de feriis in fauorē hominũ introductis, prout in ueritate loquitur,quamuis ratio ipſius inferat idem tempore feriato in honorem Dei.

47 Diximus etiam in citatione prima,quæ de longinquo fiē da eſt,ultra expreſſione nois, & cognominis iudicis poteſtatem, quam iudex habet incitatũ, maxime ſi eſt delegatus,inferi debere,alias citatus non comparendo,non fieret contumax.capitul.præterea ubi hoc tenent Inno.Ant.de Butr.& Ioan.de Imol.de dilat. & in capitu. cum in iure.de off.deleg.tenet Spec.in tit.de citatio.§.ſequitur,uerſic.utrũ autem citatio.& Anchar.in clem.prima,columna ſecunda, uerſic.ultimo, quia de iud.& Bartol.in authen.qui ſemel. colum.iij.uerſ.expeditis.C.quomod.& quan.Bar.& Ange. in.l.ij.ff.ſi quis in ius uocatus &c.tenet Abb.in.c.cum ex officij.colum.viij.uerſic.dico quod niſi exprimat poteſtatem quam habet,non tenetur cōparere citatus &c.extra de præ ſcrip.& Lant.in.dic.capitu.quoniam contra,in princip.uerſ. Sciendum eſt autem quod delegatiōes,ubi dicit quod cauti iudices hoc optime ſeruant. Quamuis proceſſus foret ualidius,ſi citatus compareret, tenet etiā Guid.Pap.quæſtio. cclxxxvj.iudex in fi.cum ſimil.

48 Et de nomine & cognomine iudicis in citatione exprimēdo,ne citatio ſit dubia,æquiuoca,& incerta,ſatis probatur in.l.antepenul.& ibi Paul.de Caſt.ff.de iud.ubi ſi iudex inter alia in proprio nomine erraſſet,citatio uiciaretur,ſi modo pars ſponte non compareret, per illũ text.& l.fin.& ibi Bart.C.de hæred.inſtit.& Alexan.ad Bart.in.l.demonſtratio.columna quinta,uerſicul.quid in iudicijs.ff.de condic. & demonſt. ubi refert Cumannm ita tenere,in.l.ſi quis in fundi uocabulo.ff.de lega.primo.& ponit Spec.in titul.de cita.§.Iam de citatione.in princ.& Abb.in capit.cum bonæ nu.i.de ætate & qualitat.& facit deciſion.cx.ſi citatus, in no.dum uoluit non ualere citationem quod quis corā ſe, uel alio comparere teneatur.

49 Dixi-

49 Diximus etiam in citatione nomen & cognomen partis inſtantis, ac titulum cauſæ ſeu rei, ſuper qua fit, exprimi debere, ut citandus certiorari poſſit, ad cuius inſtantiam fuit decreta, quoniam ſi non fuiſſet perſona legitima, decretū non ualeret, ut conſuluit Deci. conſil. ccccxli. in fin. lib. quarto. Item ad effectum ut idem citatus melius deliberare, & ne ipſe actor in præiudicium citati, uariare poſſit, ut probat in cap. fina. ubi gloſ. in uerb. nominis, extra de reſcrip. & argu. l. idem Pomponius ſcribit. §. final. ff. de rei uend. & l. cū certum. ff. ſi cert. petat. debet igitur nomen & cognomen apponi, prout in. l. i. ff. de lib. & poſthum. uel aliquod ſignum ſeu demonſtratio indubitabilis, per quam citatus certiorari poſſit, ut docet tex. in. l. quoties. §. ſi quis nomē. ff. de hæredib. inſtit. Nam ſi plures forent eiuſdem nominis, niſi citatio declararetur, iudicaretur temeraria, & non arctaret, ut notatur in. l. eum quem temere, ubi Paul. de Caſt. ff. de iudic. poſt Bald. & Angel. ibi. & idem Bal. in. l. non ignorat. in fin. C. de fruct. & lit. expen. & præmiſſa declarat Bart. in. l. demonſtratio. columna quinta uerſic. Sexto quæritur. & in. l. in teſtamento. ff. de condic. & demonſtrat.

50 Et quod cauſa, propter quam quis citatur, ſeu titulus in citatione exprimendus ſit, alias dicatur indiſcreta, & obſcura, probari uidetur in. l. ex quacunq; cauſa. ff. ſi quis in ius uocat. & in capitulo. Maximilianus cum ſua gloſ. lxxxi. diſtinctio. & capitul. ſi primates, quinta quæſtion. ſecūda capit. ultim. in princip. de dilat. cap. cum dilecti. de dolo & contuma. capitul. licet. de accuſat. in quibus Papa tā in ciuili quā in criminali citando exprimit cauſam, & ita tenet poſt Spe. Io. Andr. in tit. de citat. §. primo. colum. vj. in uerb. certū. & Bal. i pract. eod. tit quæſt. prima, colum. fina. & Abb. in. d. c.

51 licet poſt Bar. in. l. inter accuſatorem. ff. de pub. iud. commiſſio nāq; & decretum citationis (ut diximus) reputatur interlocutoria, ut uoluit gloſſ. in. l. ſi interpelletur. ff. de arbit. & in. l. cum clericis. C. de epiſcop. & cle. & Bartolus in. l. quoties, in fin. de dign. libro decimo, unde requirit aliquā cauſæ expreſſionem argu. l. filiusfamilias. §. diui. cum ibi notat. de leg. ii. per quam rationē hoc tenuit Bald. in authentic. offeratur. colum. iii. uerſic. ſed hic quæro. C. de litiſcont. quod dixit maxime procedere in delegatis, q. in ordinariis

præ-

præſumetur cauſa ſecundum ipſum, ut in.l.conſentaneum. C.quomod.& quand.iud.

52 Nec intelligas quòd in citatione neceſſario ſit libellus inſerendus, ſed ſatis erit in ea, ſaltim in genere cauſam exprimere, ob quam quis uocatur, ſi tamen libellus infereretur, tolleretur citato facultas dilationem ad deliberandum petendi, cum ex illo taliter inſerto, ſatis certificari, & delibera re potuerit, prout loquitur tex.in d.c.ij.de dilat.& declarat Pau.de caſt.in l.ſi finita.§.Iulianus, de dã.infect. per d.l.primam.C.de reis exhib.& de quo per Bart. ad reprimendum. in uerb.ſuper crimine,& Petrum de Anchar.in clemen.prima, de foro competen.& quod in ciuili cauſa non ſit de ſubſtantia, ut in citatione inſeratur ſeu tranſmittatur copia libelli eſt communis opinio doctorum, ut per Bar.& alios in dicto.§.Iulianus,& in auth.offeratur.C.de litiſcon.per Modernos, in rub.C.de eden.& quod ſit communis atteſtatur Ang.in l.maleficio.in §.iudex commiſit.in prin.col.ii.in fi. ubi Auguſti.conterraneus meus refert Ang.poſt Cy.in l.ſicuti.C.de præſcrip.triginta anno.dixiſſe, quod quicquid ſit de iure, de conſuetudine non ſeruari, quod copia libelli in citatorio mittatur, intelligens tam de ciuili quàm criminali

53 iudicio, cum (quo ad fiendam citationem) iſta duo iudicia æquiparantur.l.abſentem.§.j.ff.de pœn.l.inter accuſatorem,& ibi gl.ff.de pub.iud.

54 Et nedum cauſa, ob quam quis citatur, quinimo & cauſa cauſæ, id eſt actus explicandus, in citatione inſeri debet, puta, quod quis citetur, in cauſa Romana prædij, ad uidendũ

55 iurare teſtes &c.prout in.c.ij.de teſtibus c.cum olim, eo.t i. c.conſuluit.de off.deleg.cum aliis, de quibus per Rot.deciſ. x.& deciſ.clxxij.ſi teſtis.in no.Vel citetur ad uidendũ productionem inſtrumentorum,& dicendum contra, ut declarat Aegid.conclu.xxviii.termini.& habetur in.l.iudices.C. de fid.inſtrum.& per Baldum.in.l.ſi quando, in fi.C.de teſtibus.& ponit Rota.d.deciſione decima, uel citetur ad dicendum contra articulos ſeu poſitiones, ut per Rota.deciſione.xciii.Iudex.in not.late per Felyn.in capit.in nomine domini.numer.xxxi.de teſtib.ita etiam nominatim ad omnia alia, quæ in iudicio facienda incunbunt, quis uocabitur, ut eſt tex.in.c.eum qui.de dol.& contum.lib.vi.ponit Bartol.

in.l.

in.l.qui ante Calendas,in fin.de uerb.oblig.& facit text. in c.ad petitionem,& ibi Innoc.de accuſ.c.ſi a iudice,in fi.de ap.lib.vj.cap.cum contingat,de offic. deleg.l.de unoquoq;. ff.de re iud ponit Bart.in.l.conſentaneum.ij.col.in princip. C.quomodo,& quãdo,in quibus locis probatur,ad quãlibet interlocutoriam alicuius ponderis,ſeu præiudicii partẽ
56 citari debere,prout etiam uidemus,quod quis nominatim ad ſententiam audiendum citandus eſt,alias (etiam quod præcederet citatio ad cauſam, uel ad audiendum uoluntatẽ domini)ſententia illius prætextu lata,non ualeret , ut uoluit gloſſ.in cle.ſæpe,in uerb.ad id , de uerb.ſignifi.& Bart. in.l.fi.in fin.C.de annal.excep.& melius in extraua.ad reprimendum,in uerb.ſuper crimine,But.in.c cum ceſſante , de appel.Geminia. in capit.ij.de dol.& cont.lib.vj.ponit Fel.in capitulo conſuluit,num.16.de off.dele.& Alex.conſ. cv.nu.5.lib.x.& eſt deciſ.dominorum de Ro.cccxlij.retento.in no.Capic.in dec.Neap.deciſ.prima , columna nona,
57 uerſic.tamen in pñti. Et quod citatio ſpecialis, & ad quẽlibet actum iudiciarium fieri debeat,nec ſufficiat gnalis,tenuit Inno.in.c.conſuluit,de off deleg.& ſentit Bart.in.d.l. fi.de ann.excep.latius declarat Bald.in.l.conſentanpm,col. ſecunda , uerſic.quæro nota.C.quomodo,& quando , iud. & idem ſentit in.l.termino,columna tertia,uerſic.ſed nunquid.C.de fructib.& litium expenſ.& facit text.magiſtralis in dicta.l.cum qui aliter , & l.final.ff.quod ui , aut clam.requirens ſpecificam,& indubitabilem notitiam actus fiendi, quod optime in Ro.cu.ſeruatur.
58 Diximus etiam debere exprimi in citatione nomen,& cognomen ipſius citandi ad fraudibus,quæ cõmitti poſſent, obuiandum,argum.notatorium in cap.ſedes , & capit.quia nonnulli,de reſcript. & capitulo cum in multis,eodem titu lo,libro ſexto. Ac etiam ut citatus,nunquid ipſum citationis decretum cõprehendat,cognoſceret poſſit,argum.text. in capitulo ſignificante,& capitulo Rodulphus,de reſcript. & ad tollendum æquiuocationẽ,ut citandus ſcire poſſit,an ipſe idem ſit,qui in citatorio continetur , iuxta doctrinam Bartol.in.l.in teſtamento , & in.l.demonſtratio , in ſexta quæſtio.ff.de condict.& demonſt. & l.duo ſunt Titij.ff.de teſtamentar.tute.& l.idẽ Pomponius ſcrib.§.finali.ff.de rei

AA uend.

uend.per gloſſ.in uerb.nomina.in dicto capitulo,cũ in multis,& ponit Specul.in titul.de citat.§.i.uer. Item quod per clauſulam,& faciunt poſita per gl.tertiã,in.c.quoniã Abb. de offi.deleg.& Rot.deciſ.cxxxiij.error nominis,ĩ no.quæ uult quod ſaltem debet conſtare per circunſtantias,quod ille ſit,de quo quæritur,& per Aegid.clxxxiiij.proceſſus , & Io,And.in addit.Spec.in.§.iuſta. uer.item etiam , de ſentẽ. dum uoluit,quod licet iudici cõſtet nuntium retuliſſe citaſſe A.quando erat alius eiuſdem nominis , nihilominus non ualebit eius ſententia,cuius dictum retulit Alex. & Bart. in l.ſi finita.§.Iulianus,col.iiij.in uerb.probari , de dam.infec. & faciunt quæ ponit Paul.de Caſt.in.l.eum quem temere. ff.de iudic.cum ſimil.Et ſcias quod regulariter ad perſonã alicuius demonſtrandam nomen cum duabus demonſtrationibus exprimi debet,ut per Bar.in dicta.l.demonſtratio , in vij.quæſt.& in.l.formã.per illum tex.ff.de cenſ.cum alijs, de quibus per Dec.conſil.xiii.col.fin.lib.i.

59 Quando igitur expreſſe in citatione quis nominatus non fuit,etiam quod eſſet appoſita generalis clauſula de citando omnes quorum intereſt,&c.executor uigore huiuſmodi clauſulæ,aliquam certam perſonam in citatorio non ſpecificatam,citare non poterit,cum ſuper non ſpecificatis nõ competat effectualiater poteſtas , capitulo paſtoralis , ubi gloſſ.fin.arguens ad partes , de reſcript.& in dicto capitul. cum in multis , in uerb . quorum , de quo deciſio.ccccxix. ſi impetratur , in no. ubi compilator cum multis alijs hanc partem ſecutus eſt,dicens hoc maxime procedere extra curiam,ubi iudices de facili ſuper perſonis,ac nominibus , & cognominibus citandorum ſe informare poſſunt , quamuis in curia ob locorum diſtantiam,aliquando talis citatio ex benignitate tolleretur.Et ob iſtam cauſam in reſcriptis con ſueuit apponi illa clauſula . Cum poteſtate citandi , tam in curia , quam extra eam , omnes ſua intereſſe putantes, in executione citationis, ubi, & quoties opus fuerit exprimendos.

60 Regulariter nanque uigore illius clauſulæ , ac poteſtatis de citando omnes quorum ſuã intereſſe putauerit , licet talis commiſſio,& citatio de iure valida ſit , prout habetur in capitulo ſignificauit , de teſtib.quem in propoſito adducit Bald.

Bald.in authentic.ſi quis ab aliquo.C.de teſti. gloſſ.& alij in l.ea quidem.C.ſi mancip.ita fue.alie.& bald.in l. diffamari in prima columna,uerſi.in tex.ibi, ſi defenſionibus, &c. de ingenuis,& manumiſ.& idem Bald.in l.ab eo. in fine.C. quomodo,& quando, & in l.proſcriptione,colum.x.uerſi. modo quæritur C.ſi contra ius uel util.public.Ang.& alii in l.de pupillo.§.meminiſſe,de no.oper.nunc. Et executor illius clauſulæ uigore poſſit citare in genere omnes quorum intereſt,prout legitur,& notatur in capitulo fin.de elect.in ſexto,& c.cum in tua extra qui matri.accu.poſſ.Citatio tamen,& executio huiuſmodi non eſt contra aliquem in ſpecie arctatoria, ſed tantummodo monitoria,adeo quod per illam datur optio cuicunq;, ut ſi ſua intereſſe putauerit ad cauſam poſſit comparere,non autem cogitur, ut notat Innocen.Hoſtien.& alij in capitu.dilecto de exception. & tenet Rot.deciſio.ccccxix.& Mil.in uerb.citato quando fit in genere,columna decimaquarta, & Bald.in dicta. l.conſentaneum, columna penultima,uerſic in prima gloſſ.C.quomodo, & quando, & notant Doctores in ſupradictis locis, & Capic. deciſione octaua, ubi de iſta clauſula aliqua ponit.

61 Diximus inſuper in citatione apponi debere locum, ſeu tribunal ad quod quis uocatur,ut uocatus ad quem locum debeat pro ſe defendendo conferre,certus fiat, ac ut ex facie citationis deprehendi poſſit, nunquid ratione loci iudex limites ſuæ iuriſdictionis excedat,nam eo caſu citatio non ualeret l.fi.ff.de iuriſdict.omnium iudi.cap.ſtatutum §. in multo,ubi glo.in uer.citat partes,de reſcrip.in ſexto, capitulo penultimo,de offic.uicar.l.ſi ut proponis. la ſecunda quæ eſt clauis illius articuli,& ubi ponunt omnes ſcribentes.C.quomodo,& quando,debet igitur locus certus,& ſecurus reo abſenti in prima citatione deſignari,cum diuinare non poſſit,alias citatio delegati non arctaret, ut inquit Alexand.conſi.lxxi.in cauſa,in princip.lib.vii. & taliter deſignetur,ne locorũ æquiuocatio reſultet,iuxta tex.in cap. fi. circa fin.de reſcrip.& ſi locus ille citatio foret notorie non tutus,citatio ipſo iure non teneret,ſed ſi non foret notoriũ poſſet ſaltim citatus appellare,iuxta text.in clemen.paſtoralis.§ notorium,de re iudi.& glo.in capitu.ad apoſtolicæ,

in uerbo, tutum, eodem titulo, utrunq; ponit Bart.in.l.recuſare.§.alio.in fi.ff.ad Trebel.& Lap.allega.xlviii.magiſter, uerſi.ex ſecundo præſuppoſito.Idem ſi locus nõ foret honeſtus.l.ſi cum dies.§.ſi arbiter.ff.de arbit.locus inſuper apponi debet, ut citatus magis ſuper rebus ſuis conſulere poſſit, argument.l.de pupillo.§.qui nuntiat.ff.de oper.no. nunciat.& l.qui in rem, in fin.ff.de rei uend.& capitul.ſecũdo, de libel.oblat.& ne iudex loco ſemel deſignato uariare, & alibi, abſente parte, ſententia dicere poſſit, iuxta tex.in.l. cum ſententiam.C.de ſentent.& dicta.l.ſi ut proponis.C. quomodo, & quando.

62 Et quamuis ipſi delegato locus certus in delegatione aſſignatus non fuerit, uidetur tamen eo loco delegantem iudicare iuſſiſſe, quo ſine incommodo partium iudicari ſolẽt, ut dicit tex.in.l.ſi locus.ff.de iudic.& propterea uigore poteſtatis ſibi ſimpliciter attributæ, in tota prouincia, ſeu ciuitate delegantis, in quibus deputatus eſt, aliquem locum honeſtũ eligere, & ad illum partes citare poterit. ut in dicto capitulo ſtatutum.§.in illo, quia poteſtas committentis.cum ſit uniformis, & abſq; aliqua reſtrictione conceſſa, ubiq; locũ habebit, ex quo authoritate committentis talis fiunt, capi.primo, & ibi gloſſ.in uerb.undecumq;, de iudi.in cle.ponit Bartolus in extrauag.ad reprimendum, in uerb.per edictum, poſt medum, eſt deciſio dominorum, ut per Caſſad. deciſio.quarta de reſcript.in iudice itaq; delegato concludẽdum eſt, locum in prima citatione indiſtincte apponi debere, cum partes (ut dictum eſt) non poſſint, neq; diuinare teneantur.

63 Sed ſi iudex citaus fuerit ordinarius, id eſt qui alicui ordinario tribunali, ſeu iuriſdictioni abſque adminiſtratiõe præſit, prout ſunt regulariter magiſtratus terrarum, & in urbe ſenator, uicarius Papæ, auditor cameræ Apoſtolicæ, & ſimiles, de quibus ſupra diximus, ex quo iſti habent locum, & tribunal ſolitum maiorum, in quo ius dicere coguntur, & loca huiuſmodi notoria regulariter eſſe conſueuerint, de quib.in.l.penult.de iuſtit.& iur.& l.cum ſententiam C.de ſent. Propterea etiam quod in citatione locus aliquis appoſitus non fuiſſet, nihilominus ſuſtinebitur citatio, qa intelligi debet de loco ordinario, & conſueto, ubi ſimilia

pera-

peraguntur,qui omnibus patet,& uerisimiliter ignorari nõ poteſt,argumen.capitu primi,de poſtula.prælatorum,cap. innotuit,de electiõn.cum ſimilib. Expreſſa igitur hoc caſu iudicis dignitate.& officio,locus etiam ius dicendi tacite, uidetu r expreſſus.

64 Si uero iudex qui citat eſſe præſes,ſeu rector alicuius prouinciæ,qui non locum certum, ſed totam prouinciam pro tribunali habere dicitur, ut per Geminian.& Pet.de Anch. in capitu.ſi epiſcopus de offic.deleg.in ſexto, & qui poteſt quemlibet locum,etiam in propria camera,ad ius dicendũ, deputare,ut inquit Bald.in l.ſi ut proponis,in principio. C. quomodo,& quando.Et uidetur text.in capitulo ſi ordinarius,de offic.ordin.in vj.Dummodo conſuetudo non repugnet,ut inquit gloſſ.in authenti.de teſtib.in uerb. illic apud eundem ſi iudex talis ſemel certum locum pro cauſis audiẽdis deputauerit, ac huiuſmodi fuerit publice facta, & prouincialibus,& litigatoribus nota, citationes omnes ſimpliciter,& abſq; loci appoſitione emanatæ,ad locũ huiuſmodi, ſemel deſtinatum ad inſtar illorum, qui certo tribunali præſunt, relatæ cenſetur, & ſi extra locum illum ſententiam diceret, non ualeret, prout eſt caſus in dicta l. ſi ut ꝓponis. Si uero locum aliquem non deſtinaſſet ex quo pro dignitate officij,ac luce dignitatis ſuæ quocunque uadat, ſi ne moretur,incontinenti in prouincia notorium fit, & locus,reſpectu talis iudicis, intelligatur prouincia,& locus loci,ubi morari contigerit, propterea citatus etiam ſine expreſſione loci,coram eo, ubicunq; fuerit in prouincia comparere tenebitur, quia iſtis caſibus locus in citatione omitti poteſt,& ſi locus aliquis particularis exprimeretur, potius ex urbanitate,quam neceſſitate factũ erit, & ita ex mẽte doctorum concludi poſſe uidetur, ut per Baldum in l.ut perfectius,columna quarta,uerſicu.quarto,ſi delegatus, de annali exceptione.Spec.in titu.de citatio.§.primo,uerſicul. item quod citatus, Cardina.in capitulo finali, de reſcriptis. Ange.in l.prima §.hæc ſtipulatio,columna ſeptima ff.ſi cui poſtquam,per l.fal.ponit Fely.in c.cum M.col.tertia, uerſ. & ſi habentes uendere,&c.de conſti.& doct.in d.l.ſi ut proponis,& in l.prima,ubi Barto.in fin.C.de ſenten. ex breui. recit.cum ſimil.

65 Diximus etiam in citatione apponi debere terminum, & diem, pro qua quis uocatur, ad hoc ut citatus certificari poſſit nunquid citatio ratione temporis ualeat; puta ſi fieret ad diem feriatam, quia tunc comparere quis non teneretur, et

66 tempore congruo, & in die non feriata, ut per docto. in l. fina. C de ferijs, per illum text. & capitu. fina. extra eod. titu. & diximus ſupra, quamuis de iure canonico multi teneant, quod citatus pro die feriato, comparere tenetur, quoniam procedetur die ſequenti non feriata, prout notatur in capitulo ueniens, & capitulo meminimus, ubi declarant doctores, extra de accuſatio. & in capitulo cum dilecti, de dol. & contu. & ponit Fely. in cap. quoad conſultationem, columna tertia, uerſi. obſtat ſecundo textus, de re iudi. ubi dicit ꝙ Innoc. Io. and. & But. communiter in capi. ſecundo, extra de ferijs iſtius tenent. Licet paulo ſupra in eodem loco, dixerit, quod Inno. in capitulo propterea, de dilatio. & doct. omnes in l. ſecunda ff. de in ius uocando, contrarium teneāt uidelicet quod citatio pro die, in qua de iure, uel de facto, quis cōparere non poteſt, ſit inualida, & in hoc ſecundū ipſum Legiſtæ diſcordent a Canoniſtis, propterea ualde fuit neceſſaria clauſula illa, quæ apponi ſolet in ſimilibus citationibus, uidelicet quod ſi dies termini inciderit in feriatam citatus comparcat die ſequenti, ut ibi per eum, & per Bald. in practica ſua, in q. ix. in titu. de cita.

67 Terminus etiam neceſſario opponi debet, & quidem cōgruus, & talis, ut citatus intra illum ad locum, ad quem citatur, comparere poſſit, alias ſi nimis breuis apponeretur, intra quem impoſſibile foret, quòd citatus compareret citatio tanquam impoſſibilis, & temeraria, etiam ad comparendum pro termino habili, & cum primum poſſet, non arctaret, arg. in cap. primo, & ſecundo, & c. ſi primates v. quæſtion. ij. impoſſibilium nulla eſt obligatio l. impoſſibilium, cum ſuis concordantijs de reg. iur. & quia prætoris factum iuri, præſertim naturali, derogare non potuit, ut inquit tex. in l. j. §. j. ff. de fer.

Et hanc partem tenuit Specu. in titu. de citatio. §. primo, uerſic. item quod facta eſt intra nimis anguſta tempora, & Abb. in dicto capitu. dilecti, in vij. colū. de dol. & contu. per tex. in. d. l. aut qui aliter, in prin. quod ui, aut clam. tenet Barto. ad

ro.ad reprimendum,in verb.per edictum, & deciſ. Neapol. cxxiiij.ecce datus,in fin.& Ro.hanc ſequitur, ut per Caſſa.
68 deciſ.vj.in fi.de dol.& contu.Siue impoſſibilitas ſit facti, ſi
69 ue iuris,puta quod citaretur infans ad legitime comparendum,quia talis citatio,ſeu decretum nullo modo ualeret,p text.in l.quinq;,in princ.de in ius uoc. tenet Bald.in authe. offeratur C.de litiſc.quem ad hoc refert,& ſequitur deciſi. Neapo.ccclxvj.in pleno,columna fi.& quod ratione impoſſibilitatis iuris,uel facti,quæ tempore decreti citationis ad erat,citatio uitietur,& non arctet,tenuit Fran.de Aret. in l. ſi mihi & tibi §.ſi quis ſeruos, in fin.ff.de leg.j.& l. impoſſibilis.ff.de uerb.ob.& Felyn.in c. quoad conſultationem, columna tertia de re iudi.quicquid dixerit glo.quæ contrarium tenuit in c.nemo poteſt,extra de reg.iur.

70 Debet itaque opponi terminus,& dilatio congrua, prout arbitrio iudicantis æquum eſſe uiſum fuerit. Talia nãque in pectore iudicantis reſident, ut inquit Bal. in l.ut perfectius col.iii.uerſic.Quinto quòd termini.C.de annal. excep.l.ſecunda,& ibi Bart de re iudic.c.ſecundo,& ibi gl.& doct. extra de dila.Specu.in titu.de cita.§.nunc,circa fin.& Caſſad. deciſ.iii.in princ.de dilatio.Iuxta tamen diſcretus eſſe debet, ut terminum poſsibilem uen iendi de loco ad locũ præfigat(ut diximus.)

71 Et ſi nulla opponeretur dilatio neque terminus,citatio tã quam incerta,& obſcura non arctaret, ſecundum Bart.in l. liber homo.§.i.ff.de uerb.obl.& ſentit in d.l.aut qui aliter, & l.fi.ff.quod ui,aut clam.quod uidetur ſequi Bald.in l.conſentaneum, per illum text.uerſicul. & nota primo.C.quomodo,& quando.

Contrarium tamen,quòd citatio ſine termino ualeat, & tacite intelligatur de congruo,uidelicet,ut quis ueniat, quã citius fieri poterit,cum citatio ex ſui facie nullum cõtineat iuris,uel facti impoſsibile,tenuit Specu.in titu.de citatio.§. ſequitur,Bal.in d.l.ut perfectius,col.tertia uerſ.ſecundo, ꝙ ubi.C.de annal. exceptio.& uidetur tex.in c.eos,in.§. fi.de ſenten.excommu.in vj.& in c.cum dilecti.de dolo. & cont. & in d.l.fi.in fi.ff.quod ui, aut clam.Tenuit Anto. in c.cum parati.in iiii.notabi.ubi hoc tenent communiter docto. extra de appel.prout de communi atteſtatur Fely.in c.conſu-

luit, columna tertia in principio,uerſicu.ſed tenendo opinionem,de offi.deleg.& Alexand.in dicta l.liber homo.(reiecta quadam concordantia Angel.& Paul.de caſtr.) dixit opinionem Speculatoris ſimpliciter eſſe ueram, ad obiecta in contrarium reſpondendo,tenet etiam Ioan.Mil.in uerb. citatio ualet ſine die,col.mihi.ix.de quo per Lanfr. qui refert opiniones doct.in c.quoniam contra,in uer.citatio,nume.9.uerſi.ſed quæritur nunquid,de probat. poſt Ang. in l. per interualla.ff.de iud.Et latius ponit Boer.in deciſ.parla. ccxxxv.ubi uidere poteris.

Quicquid tamen de iure ſit, cautius eſt terminum,& diē in citatione apponere, ut dicit Baldus in addition. Specu. titul.de citatio.columna tertia,uerſiculo,an deſignatio diei & ita in effectu ſeruat Romana curia,ſecundum quam in citationibus, maxime,quæ fiunt de longinquo, nedum terminis,quinimo dies, & hora plerunq; deſignatur, nam tēpus iudicialium certum eſſe conuenit, ut in authentic. de exhiben.reis.§.ſi uero quidem,& uidetur tenere Bald.in l. vetuſtiſsimam, columna ſecunda C.de iur. domi. impe. & quicquid ſit de citatione,de interpellatione, aut extraiudiciali denunciatione, quod debeat apponi dies, nullus ex q. neget, ſecundum Alex.conſilio xxiij.uiſo, colum. fina.in princ.lib.vj.

72 Et quamuis(ut dixi)in Roma.cur.hora in citatione deſignari conſueuerit,puta hora audientiæ, qua iudicem ſedere contigerit,&c.de iure tamen appoſito horæ nō uidetur neceſſaria,cum intelligatur quis citatus pro ea hora, qua actus,ad quem citatur communiter expediri conſueuit, ut eſt text.in capitulo conſuluit, de offi.dele.& celebris theorica Inno.in capi.cum nobis olim,ubi Ioan.And.de elec.& ita notauit Iaçob.Butrig.& Bal.in l.ſi ut proponis, la ii.ubi Bald.uerſicu.quid ergo ſi iudex,& in l.j.colum.4.uerſ.modo hic ulterius.C.quomodo,& quando iud.& idem Bal.in c.j.de milite Vaſſal.qui contu.&c.Ang.in l. & poſt edictum in princ.ff.de iudi.& l.diu.de reſti.in integr.ponit Fely. in c. cum M.col.iij.circa fi.vbi dixit non eſſe neceſſe in citatione apponere locum,diem,neque horam,de conſti.& in c. inquiſitione,in fi.de accuſ.& Alexan.in conſi.xlviii. in cauſa uertente,circa fi.lib.viij.

73 Et

73 Et quamuis citatio abſque hora & loco (ut eſt dictum) ſuſtineri poſſent,ſi tamen apponeretur, & poſtmodum alio die,uel hora,ſeu loco quam in citatione expreſſa fuerint actus celebraretur,ex defectu citationis non ualeret,cum ille actus diuerſus,ad quem, non ſe extenderet citatio cenſeretur,ſi modo pro iudicem citatio prima prorogata non foret ut tenet Bart.per illum tex.in ſæpe alleg.l.aut qua aliter, in prin.& l.fin.ff.quod ui aut clam.& idem Bar.in conſi.clxxj. pluries contingit,ubi loquitur de ſententia extra horam citationis lata, & facit tex.in c.ſi a iudice.ubi Ioan.and.ſuper uerb.in termino.de appel.in vj.quem tex.ad hoc ponderauit Bal.in l.cum non eo.in fi.C.quan.prouoc.non eſt neceſ. tenet Ioan Mill.in uerbo citatio.adeo eſt neceſſaria.col.x. cum aliis de quibus per Fel.in d.c. inquiſitiones.col.xvij.circa fi.de accuſ.& per eundem in c.j.col.ix.ſeu ſin.uerſic.nota etiam quod ſi citatio.de iud.& Dec.in conſ.ccccxlix.uiſis, in prin.ubi hoc tetigit,lib.iiij.& doctrinam hanc ſequuntur ubique doct.ut dixit Ale.in conſ.ccix. Ponderatis.col.v.lib. vj.ac eam tenet in conſ.ccxiij.uiſo.col.ij.lib.ij.

74 In præmiſſis erit etiam ſciendum omnes dies de iure regulariter eſſe iuridicos.l.omnes dies iubemus eſſe iuridicos.C. de feriis,item quòd de mane potius ius dici conſueuit quàm de ſero, prout atteſtatur Alex.in conſil.cxlvij.uiſis dubitationibus,col.fi.lib.vj.ſuper quo tamen loci ac fori conſuetudo obſeruabitur.

75 Diximus etiam citationem in forma ſolita, & per uerba conſueta cõcipi debere,quia id quod fieri ſolet, fieri debet, & ſi non fit,iniuſte fit,ut inquit gl.in l.quid ergo.§.grauior.
76 ff.de infa.& in l.hodie.ff.de pœn.& probatur per tex.iũcta glo.in uerb.ſolet.in l.edictum.ff.de iud.ita formaliter arguit Bal.in l.j.col.iij.uerſi.extra oppono.C.quomo.& quan.&c. a ſolito igitur, & antiqua practica non eſt recedendum, ut dixit Bald.per illum tex.in l.illud.ff.de excuſa.tuto.& facit text.in l.ſi publicanus.§.fi.ff.de public. cum alijs,de quibus ad propoſitum per Deci. conſil.ccclviij.placet.col.pen.uer. in caſu.lib.iij.unde Innoc.in c.præterea.de dila.dicere conſueuit quòd citatio inſolitum continens eſt nulla,ut per An
77 ge.in l.fin.C.de cano.lar.ti.qui etiam dixit quòd excuſatur non comparens, quando citatio non eſt ſecundum ſtylum

conſuetum,

conſuetum,ſed habet clauſulas inſolitas, prout eum refert & ſequitur Fel.in c.quoniã contra.col.viii.ſuper gl.in uerb. citationis.de prob.& per eundẽ in.c.ex parte.col.vi uerſ.ſty lus curiæ.de reſcript.refert & ſequit Boer.in deciſ.ccxxxv. in fin.poſt Hippol. in ſing.cxviii. Clauſula nanque inſolita præſumptionem latentis fraudis inducit, ut uoluit gl. in l ſi quis ſub conditione.& ibi Bar.Bal.& Ang. in fi.ff.de condi. inſt.ponit Dec.conſi.cccxcix.concluſionem.col.pen.uer.et talis clauſula.lib.iij.hinc uidemus literas contra ſolitum Ro

79 manæ curiæ ſtylum expeditas, ſuſpectas de falſo reddi, per text.in c.ad falſariorũ. extra de crimi.falſ.ponit But. & Abb.per illum tex.in c.quod ſuper his.de fid.inſtru. &.c.cũ teneamur.de præb.&.c.ex parte.&.c.ſi quando. de reſcript.

80 morem nanque agentium(ut dixi)ſequi debemus.ut inquit tex. in l.labeo.ff.de ſtat.lib.& fori conſuetudo ſeruanda eſt l.iii.in fin.ff.de teſt. Quæ autem,& quales ſint. formæ citationum habes in Spe.in ti.de cita.§.iam nunc.cum.§. ſeq.& dicam aliquid inferius adhærendo Romanæ cur.ſtylo.

81 Et quoniam(ut dictũ fuit)citationis ſolennitas adinuenta fuit, ut actus qui in præiudicium abſentis fieri petitur in notitiã illius deduci, & ipſe ſe defendere poſſit,ut in l.ſi diffamare,ibi defenſionibus. ſuis conſideret &c.ubi hoc notat Bal.C.de ingen. & manum.idcirco ad officium recte iudicã tis ſpectabit citationem contra abſentem per eum modum decernere,& exequi facere,quo facilius is qui abeſt notitiã ſpecificam & indubitatam habere poſſit.

82 Vnde in primis ſi citandus in iudicio repertus fuerit ad inſtantiam diuerſæ partis per iudicem ſedentem pro tribunali ad actũ,qui fieri intenditur,citari & moueri debebit, quoniam modus iſte citandi dẽ facie ad faciem ſuper omnibus alijscommendabilis eſt,ex quo per eum omnes excluditur fraus & malitia,& tali modo citandi uſus eſt ſummus ſopifex, et iudicibus exemplum reliqueret, cum aduerſus primum hominem dixit, Adam ubi es &c. & poſtea ſubiunxit,In ſudore uultus tui uiues &c.prout legitur in c.iii. Geneſ.& hic modus a lege approbatus eſt, ut in l.ij. C. quo.& quand.iudici.& l. ſcire oportet ibi. uel in faciem, uel ad domum &c.ff.de exc. tut. quinimo cum taliter citatus nullam poſſit ignorantiam prætendere, non comparando iudicem

magis contempſiſſe uidetur, quàm ſi per alium citatus feret idcirco citatio huiuſmodi habet uim peremptorii, ut declarat Bald.in c.i.§.ad hæc uerſi.ſed nunquid requiritur trina.de pac.iuram.fir.in uſi.feu.& eſt gl.ordinaria, ubi Bal.& alii in l.ii.C.quo.& quan.ponit Bal.in l.ad peremptorium.ff.de iu. & Bal.in l.ut perfectius, col.fin.C.de ann.excep.& eſt gl.in uer.terminum, per illum tex.in c.conſuluit.quam ibi cæteri ſequuntur, prout id atteſtatur Fely.in vi.col.in uerb.in eadem gl.de offic.deleg.& quòd ſit communiter approbata, atteſtatur etiam Alex.ad Bart.in l.ceſſante, in princ.C.quo. & quand.idcirco ſanum eſſet conſilium pro litibus abbreuiandis,& ſolennitatibus huiuſmodi peremptorii tollendis (caſu quo requireretur)ut pars aduerſarium ſuum uiue uocis oraculo ipſius iudicis citari procuraret, quia ad effectum ferendi ſententiam hoc ſufficeret, dummodo in loco iudicii non uigeret ſtatutum trinam citationem requirens, nam eo caſu monitio & citatio præfata uim trium non haberet, ſed formam ipſius ſtatuti ſequi oporteret, ut declarat Bal.in d. l.ii.& ſequuntur Cano.in d.c.conſuluit, ubi Abb.& Fel.col. v.uerſi.tertio fallit.de off.deleg.

83 Si uero citandus a iudicio abfuerit, & per iudicem ad faciem (ut præmittitur) moneri non poſſit, ſed per organum alterius citari oporteat, bonus iudex in committendo citationem, menti legis quatenus poterit adhærere debebit, & cōmittere ut abſens per nūtium, ſeu literas primo a facie ad faciē ſi reperiri pōt citetur, quia hæc eſt mens legis, ut probatur i l.i.§.i.ff.de lib.agnoſ.ubi dicto illa, uel ad domū &c. ordinē non electionem deſignat, ideſt diſponitur ibi, quòd quis primo ad faciem, ſi pōt, alias ad domū citetur, ut plene declarat Bar.in l.iiii.§.prætor ait.de dam.infec.Inn.& alii in c.cauſam.de dol.& contu.& facit text.in d.l.ſcire oportet. §.oportet.& l.i.ff.de excu tu.& l.aut qui aliter.§.& ſi forte. ff.quod ui aut clam.l.i.§.itē cū ex edicto.ff.quæ ſen.ſine ap pel.reſcin.& in c.fi.& d.c.cauſam ubi plene per cano.de do. & cōtu.& in c.fi.de eo q mit.in poſſ.cau.cuſto.& tenēt doc. oēs, uidelicet Dyn.Ricard.Malumb.Bār.& poſt eū alii in d. §.prætor.Bal.ſeu Tancre.in cōpendioſa.ti.de cita.q.ii.& idē bal.i.l.fi.col.ii.in prin.C.de iur.domi.imp.& d.l.ut pfectius, col.fi.in pri.& l.ex eo.C.qūo & qñ.tenet Mill.i uer.citatio.

in ij.uerſ.& Lanfranc.in c.quoniam contra.nu.11.de proba. & Rot.deci.cccxcvi.in anti.& xlviii.ualeat citatio.in no.cũ aliis,de quibus per Alex.in conſil.cvij.nu.viij.lib.v.de quo non eſt dubitandum,quia eſt firma cõcluſio ,uidelicet quòd in principio cauſæ,& iure alicuius ponderis & præiudicii or do ſubſtantialis eſt, ut ſi perſona principalis domini reperiri poſſit perſonaliter citari debeat,ut in dictis locis.

84 Sed ſi perſona ipſius principalis domi(facta ſuper hoc debita diligentia)reperiri non poſſet, ſi aderit cum mandato ſufficienti procurator, & hoc liqueat iudici ipſe citandus erit ut probatur in d.c.cauſam ubi hoc expreſſe notant gl.& Abb.in col.ii.uerſi. Secundo nota.de dol.& contuma. & c.fi.de eo qui mit.in poſſeſ.& clem.cauſam.in princ.ubi omnes doctores de electio.& tenet Bar.in d.l.iiii.§.prætor. col.iii.uerſi. quæro an debeat fieri.ubi uidetur tex.& in d.l. aut qui aliter.§.j.quod ui aut clam.ponit Ioan.Mill.in uerb. citatio.in j.uerſ.& ſentit Rota deciſ.cccxcv.fuit dubitatum in nouis,dum uult procuratoorem generalem cõueniri poſſe a principio in cauſa nouiter mota , & ſi petierit ad dominum conſulendum dilatio danda ſit.Quamuis ſi dominus foret præſens procurator in principio cauſæ, niſi in his quæ eſſent leuis præiudicii,citari non deberet, ut per Bartol.in l. quamuis.col.fi.de dam.infec.& in l.eum qui de procura.Canoni.in c.cauſamque de dolo & contuma.& ponit Ange.in authen.de hæred.& fal.§.hinc nobis col.i.ſequitur Dec.con ſil.ccccclx col.fi.

85 Si non eſſemus in principio cauſæ procurator indiſtincte citari poſſet,quinimo ſi eſſet domus litis effectus,dominus principalis omiſſo dicto procuratore ad ſententiam citari nõ poſſet,& ſi citaretur,& pcurator ſe opponeret,ſententia eſſet uulla,niſi in abſentia illorum promulgata foret, ut declarat Bar.poſt antiquos in l.i.per illum tex. In.iii.col. uerſi.item quæro,& ibi Bald.& alii.C.de ſenten.& l.procuratoribus.C.de procurat.& in l.furioſo.ubi late per Iaſ.col. fi.ff.de re iudi.& l.ſi procuratoris præſentis.ff.de uerb.obliga.tenet Alex.conſil.ccii.ſuper in fi.lib.ii. Quoniam iudiciũ & inſtantia(cui ſententia debet eſſe conformis)concepta & radicata in perſona illius reperiebatur: Quamuis de iſta iuris ciuilis ſubtilitate Canones non curent , ſecundum quos uterque

uterque & dominus,& procurator citari poterunt,cum non referat quid ex æquipollentibus fiat, ut inquit Bald. in iſtis terminis in d.l.i.col.iii.uerſi.breuiter opinio &c.& ſatis hoc in curia ſeruatur,præterquam in foro Capitolino,ubi ex forma ſtatutorum & procurator,& dominus ad ſententiam citari debent,tutius tamen eſt ut(euitentur opiniones) ſi fie-
86 ri poteſt, utrunque citari & in perſonam utriuſque reſpectiue ſententiam formare, de quo ultra præmiſſa ponit Spe. in ti.de ſenten.§.qualiter,colum.iii.uerſi.porro, & ibi Ioan. And.in uer.litigauerit,& Ang.in conſi.xcviii.& eſt glo.ordinaria in c. querelam, in uerb.œconomi. de elect.& ibi ponunt ſcrib.& eſt deciſ.Guid.Pap.ccccxi.debet.& q.lxxxvi. procu.ubi uide. Vide Rot.deciſ.xxi.idem aſſerentem in ultima addi.in fi.in nouis. Et Fely.poſt Bald. in c.fi.in nomine domini.col.fi.de teſti.qui huiuſmodi differentiam iuris ciuilis, & canonici atteſtantur, & declarant intelligi debere dummodo procurator ſit præſens & non impeditus.Quodque non declarauerit ſe nolle in cauſa huiuſmodi comparere.Nam his caſibus dominus principalis omiſſo procuratore,qui fuiſſet litem conteſtatus, etiam de iure ciuili citari poſſet,ſecundum ipſos,& Boer.hoc idem tenentem in deciſ.cclxxxv.

87 Si uero nec principalis,nec illius legitimus procurator apparuerit,iudex poterit committere,ut abſens domi ſuæ ſolitæ habitationis citetur, ideſt ubi citandus tunc temporis communiter inhabitat, ut in d.l.i.§.i.de liber.agnoſc.& d.l. ſcire.§.oportet.de excuſ.tu.l.penult.C.de annal.excep.l.aut qui aliter.§.i.ff.quod ui aut clam.c.cauſam,de dol.& contu. & d.clemen.cauſam,de elect.ponit Deci.d.conſ.ccccl x.col. fin.cum aliis,de quibus ſupra.

88 Et aduerte quoniam conueniet, quòd citatio huiuſmodi quæ domi fit,publice fiat,& copia illius in manibus domeſticorum dimittatur, uel ſaltim in hoſtio domus affigatur, alias ſi oretenus ſimpliciter fieret (cum uox illa ſine literis de facili euaneſcat)citatio non afficeret, ut probari uidetur in authenti.qui ſemel.ibi,edictis uocetur, quia uox præconia paucis innoteſcit.C. quomo.& quan.& in l.ſed ſi pupil.§.proſcribere.ff.de inſti.actio.& declarat Bal.in l.conſentaneum,in ii.notab.C.quomo.& quan.& in l.ut perfectius, col.

col.ij.in fi.& ibi Ange.C.de annal.except.& idem Bal.in l. diffamari.per illum text.C.de ingen & manumiſ.ubi dicit quòd nuntius domi citãdo uocitare debet taliter, quòd quilibet adſtantium audire poſſit,ponunt Cano.poſt Inn.in c. fi.ſuper gl.ij.de eo qui mit.in poſſeſſ. & in d.c.comparati .& Iaſ.in.§.quadrupli.in uerb.illud tamen diligentiſſime nota. ubi clare loquitur inſtitu.de actio.& uide Gui.Pap.q.ccccxlv.an ualeat & ccccxxix.procedi.

89 Et propterea dici conſueuit quòd nuntio abſque literis, ideſt ſine tabellione, aut de teſtibus domi oretenus citanti non eſt credendum ut inquit Spec. in tit.de citatio.§.ſequitur.uerſi.ſed nunquid ſufficit denuntiare quem ſequitur Bal. in d.l.ut perfectius,col.iij.uerſ attende,de quo uide per Bar. in l. Palatinos.C.de colla.feud.fiſc.li.xj.Hoc etiam caſu nũtius referre. debet ſe citaſſe domi ſolitæ habitationis, quia referendo ſimpliciter ſe domi citaſſe, non ſufficeret, neque ualeret,ut tenet & declarat Alex.in con.ij. conſideratis col.
90 ij.uerſic.alia ratione.lib.iij.ubi uideas, & regulariter teneas, quòd citatio ad domum non ualet,niſi in ſubſidium,uidelicet quando perſona haberi non poteſt, ut per gl.in d.c.cauſam de dol.& contu.quam dicit cõmuniter approbari Abb. in con.lxxxiij.lib.ij.& hoc fuit famoſum & notabile dictum Inno.in c.ſignificauit, de teſtib quod extollit Abb.in d.c.fi. in ultimis uerbis de eo qui mit.in poſſ.& Deci. d.con.cccclx.uiſo.col.fi.lib iiij.

Vbicunque igitur quis non reperitur uel per fraudem, ut quia latitat,uel non permittit ſe perſonaliter citari,in ſubſidium poterit citari in domo,ut ſupra diximus, per text.in l. Fulcinius.§.quid ſit latitare.&.§.fi.ex quibus cauſis in poſſeſſionem eat.c.quoniam frequenter.§.porro.ubi gl.& ſcriben.ut lit.non conte.extunc.c.de cleri.non reſid.& cle.cauſam,de elect.cum alijs,de quibus ſupra.

91 Vel prout eſt quando ſemel quis perſonaliter apprehenſus, uel in iudicio comparuit, & poſtmodum non dimiſſo procuratore receſſit, aut de facili perſona ipſius non reperitur,quia & his caſibus ob præſumptam malitiam domi citari poterit & hic eſt tex.in d.c.cauſam de do.& cõtuma. & ſufficiet tunc ut ad domum citari poſſit quòd a iudicio abiit.l.& poſt edictum, in prin.cũ ibi not.ff.de iudi.l.ab eo.

&

& ibi gl.j.& Bal.col.fi.uerſi.& nota quòd poſt litem conteſtatam ſemper ſufficit citare ad domum &c.C.quomodo & quando &c.& Ancha.in clemen.j.col.fina.de iudi poſt Bar. in l.iiij.§.prætor ait.col.ij.uerſi.ſed quæro an eſt neceſſe, de dam.infec. Nam(ut dixit)talem in fraudē latitare uel abeſſe præſumitur,ut inquit Bal.in d.l.ut perfectius, col ij.uerſi.in gl.C.de annal.except.& fuit originale dictum Innoc.in d.c. fi.de eo qui mitt.in poſſeſſ.quod ſequitur Rot.deciſ.xlviij. ualet citatio.in nouis,prout ſimili conſueuit dici de clerico ab eccleſia, & marito ab uxore abſentibus, quia cum in illa reſidere,& cum altera morari illorum quilibet reſpectiue teneatur ad effuctum,ut domi poſſit tales abſentes ualide citari,hoc tantum ſufficiet,ut per doctores in d.c.fina.& Ro.deciſ.cccxcvj.nota ualebit citatio.in antiq.& declarat Ancha. in d.clemen.prima.col.fi.de iud.& Fely.in c. conſultationibus,in princ.de off.deleg.

92 Erit tamen aduertendum quoniam domi citatus non cōparens non diceretur uerus ſed fictus contumx,quia licet ſit in culpa,eſt tamen ſine dolo, & propterea a ſententia contra ſe lata intra decem dies a die ſcientiæ computandos appellare poterit,ut uoluit Rot.deci.cccc.Nota ſi feratur ſententia.in antiq.& clxxxvij.ſicut ficte contumax.& ccclxiij. cum iura.in no.tenet Fely.in c.quoad conſultationem, col. xiij.uer.conſidera duas concluſiones,de appell.& in d.c.quoniam frequenter.§.porro.uer.ſexto ut not.ut lit.non conteſt.& Deci.conſi.xxxiiij.col.ij.in prin.lib.j.prout dici ſolet de citato per edictum publicum ut dicemus infra.

93 Aduertas etiam quoniam priuſquam citatio fiat domi, ſi citandus præſens eſt in ciuitate,uel ſuburbiis (quia hoc caſu idem cenſebitur per l.j.§.cum urbem.ff.de offic.præfec. urb.& l.j.§.j.de liber.agnoſcend.)ſi cauſa de ſui natura celeritatem non requirit, uel qui fraudulenter & per culpam ueram, uel præſumptam (ut ſupra diximus) non abſit, & agatur de actu præiudiciali, citatio domi fieri non poterit, niſi prius facta diligentia & diſcuſſione de perſonam in ciuitate,& locis publicis reperiendo, ut tenent docto.in d.§. prætor ait.& Cano.in d.c.fina.& in terminis ponit Bald.in l.uetuſtiſſimam ij.colum.de iure domi.impe.& Alexan.conſil.ii.conſideratis,col.i.lib.iii.Sicut enim diſcuſſio bonorum

an

an quis ſit ſoluendo, ita diſcuſſio perſonarum an aliquis ſit reperibilis, fieri debet.l.ait prætor.§.ſi.ff.ex quib.cau.maiori.&c.& docet Bar.in l.ſi tamen, in fin.ff.de lega.ij.& in l.iij. in penult.quæſtio.C.de duob.re.& facit tex.in c.i.extra qui
94 matrimo.accuſ.poſſ. Et nedum in ciuitate, quinimo & in uillis ac ſuburbiis ſeu comitatu, ubi prædia ſeu manſionem haberent citandi, perquiri debebunt, ut uoluit Bal.in conſ.xvi. citatio ad domum, lib.iiii.& conſi.cccclíiii.& ccccxii.lib.ii. & per Abb.dicto.conſi.lxxxiiii.in princ.lib.ii.& Corn.conſ. lii.in hac conſultatione.col ii.in iiii.uolu.

Erit inſuper aduertendum ad decretum & commiſſionē ipſius iudicis, quoniam uerba illius declarantur ſecundm mētem iuris (prout regulare eſt) & dicunt doctores de illo qui dixit ſe uindictam facturum, nam uerba illius ad iuris intellectum reducuntur, ut dixit Guliel.Pau.de caſt.& Alexan.in l. i.C.de his quib.ut indig.& Iaſ.in l.i.col.v.uerſi. Tertio facit ſolennis.C.de ſer.fugit.& facit text.cum ſua glo.in l.ſed niſi.ff.de iur.dot. Igitur ſi iudex aliquem ſimpliciter, uel perſonaliter, ſeu domi.citari mandaret, huiuſmodi commiſſio in-
95 telligi deberet iuris ordine ſeruato, uidelicet perſonaliter primo, alias ſi perſona non reperiretur, quòd citaretur domi. ut declarat Barto.poſt alios in d.l.iiii.§.prætor. col.iii.uerſi. ſed quid ſi iudex.de dam.infec.& per Dec.conſ.cccc xlix.ui ſis duobus nu.v.lib.iiii.Abb.conſi.lxxxiiii. Ieſu Chriſti.col. i.lib.ii.Alex.conſi.ii.nu.ii.lib.iii.& conſi. cci.in cauſa.ii.col. uerſi.& licet in actis lib.iii.
96 Et propterea ſtante huiuſmodi iudicis commiſſione, ſi nuntius ſimpliciter referret ſe domi citaſſe, & non conſtaret de diligentia adhibita pro reperiendo perſonam, executio non ualeret, ut per Bart.& docto.in dictis locis, & Ale. conſil.cxxxvii.in cauſa & lite.col.iii.uerſi.præterea.lib.ii.&
97 Panor.in d.conſi.lxxxiiii. Si uero nuntius referret ſimpliciter ſe feciſſe, prout in mandatis, executio pari modo nã ualeret tanquam obſcura, & incerta, ut declarat Alex.d.conſi. ii. colum.i.lib.iii.ſecundum alios lex in benigniorem partem declinando, uerba illius interpretarentur, quòd facta diligentia per nuntium de reperiendo perſonam, & ea non reperta, domi citaſſet, & hoc fauore ipſorũ abſentium, & ad excludendum ueram contumaciam & pœnalitatem,

ut eſt

ut eſt deciſ.Bald.in.l.properãdum.§.ſi quidem.C.de iudic. quam ſequitur Rota.deciſione.xlviij.in ultima additiõe in nouis.& Petrus de Ancharan.& Cardinalis ibi,columna de cimaquarta cle.prima,de dolo,& cõtuma.quod multũ cõmendat & corroborat Alexander, in conſil.ccxix.pondera tis,columna tertia,in principio,libro ſexto,& conſil.xj.nu. ſeptimo,libro tertio. Idcirco taliter citatus appellare poſſet à die notoriæ,ut ſupra dictum fuit,& pro quo uide Ro. ccclxiiij.cum iura.in nouis,& Capic.deciſio.cxxxix.in cau ſa,& eandem Rotam. clxxxvij.ſicut ficte,in no.

98 HACTENVS locuti ſumus de citatione,quæ fieri ſolet contra abſentem a iudicio,ſed in ciuitate(ubi cauſa agitatur)præſentem qui cum præſto ſit,ac paruo & modico diſpendio perſonaliter, uel in domo habitationis ſuæ citari poſſit,ad quemlibet actũ fiendum ſingulariter & in ſpecie uocandus eſt,etiam quòd à principio generaliter ad totam cauſam,uel etiam ad certum actũ uocatus non comparuiſſet, uel etiam dixiſſet nolle comparere, quia nihilominus eundem ad reliquos actus citari cõueniet,ex quo eis contumacia non operatur,nec ſibi obeſſe debet,niſi quoad actum in quo fuit contumax,prout hæc fuit magiſtralis doctrina Ioannis Andreæ,in additionibus ad Speculatorem,ſub titu lo de citatio.§ uiſo.columna ſecunda,in uerbo incumbit.& in titulo de contumacia.§.primo.in glo.magna in ſexto, & ſeptima quæſtione.& per eundem in capitulo eum qui, de dolo & contumacia,quẽ optime declarat Paulus de Caſt. in.l.ad peremptorium,columna finali,circa finem,de iudic. & in conſi.cccxvj.certum eſt,ſecũda columna,in principio, libro primo,& domi.Alex.in conſil.cxxxvij.in cauſa & lit. columna tertia,uerſic.ſed in proceſſu.libro ſecundo,& uide eundem in conſi.lxxxj.ſtãtibus columna prima,libro quarto,ubi dixit quod ſi citatus ad cauſam reſponderit, ꝙ non uult comparere,neq; coram illo iudice litigare ulterius nõ eſſet citandus,& quod ita eſt communis opinio doctorum, quòd intellige uerum quoad illum actum (ut ſupra dictum eſt)uel etiam in tota cauſa, cum ob huiuſmodi reſponſionem declarauerit hoc caſu ſe ulterius coram tali iudice nolle comparere,alias negligens in uno actu, nõn præiudicaret ſibi in ſequenti, ut ponit Deci.conſilio.dxxxiiij.procedendo,

dendo,col.pen.in fin.libr.iiij.& in præmiſſis uide Iaſon.in l. ſi prius col.viij.de oper.noui nunc. Maria.in tractatu de citatio.articul.v.num.61.& Ioannes Millis in uerb.citatus ſpecialiter, in quarta columna Bart.& Alexander ad eum in l. ſtatuliberos.§.Stichus annua.ff.de ſtatulib.& idem Alex.ad Bartolum in l.qui ante calendas.in fin.de uerborum obligatio.Quamuis Innocen.in capitulo ad petitionem in glo.magna,circa finem, extra de accuſationibus, uoluerit eum qui ad certum actum citatus reſpondit ſe nolle uenire, ob eius manifeſtam contumaciam,ad cauſam illam nō eſſe ulterius citandum,cuius,dictum pro notabili refert Rot. deciſio.ccxlv.licet in fine.in nouis.Quod(ut dixi) intellige in citato de longinquo,uel quod ulterius non citabitur,ſcilicet ad illum actum, ſuper quo ſemel citatus conſtat de eius contumacia, & propterea ad eundem amplius citari non debet, & in hoc doctrina Innocentii communiter approbatur, ſed in eo qui eſt præſens, & citatus ad aliquem actum reſpondit nolle comparere, ſeu alias negligens uel contumax fuerit, nihilominus ad reliquos actus citandus erit,(ut diximus ſupra,) & in hoc idem Innocentius contrarium ſentiens communiter reprobatur,ut inquit Alex.ad Bar.in l.tres denunciationes.C.quomo.& quan.& de quo plura ponit Fely.in c. inquiſitionis,col.antepen.extra de accuſat.

Si uero citandus non ſolum à iudicio & ciuitate, ac illius ſuburbiis abſit,quinimo in partibus longinquis moretur(ut quotidie in Roma.cur.contingit,)quando in ſacro Rotæ auditorio contra abſentes,& in remotis partibus, puta Hiſpaniarum uel alibi commorantes cauſæ committuntur,tunc in eadem curia in uim huiuſmodi commiſſionis citatio ad partes ubi citandus degit,decerni conſueuit ſub ſimili ſubſtātia ſeu tenore,uidelicet quia imprimis nomen & cognomen cū
99 expreſſione dignitatis ſeu officii ipſius iudicis citantis præmittitur,ſiue ordinarius,ſiue delegatus ſit,ac literæ ipſæ citatoriæ non ei qui citandus eſt, prout antiquitus fiebat, ſed uniuerſis clericis,ſeu tabellionibus,& reliquis in eadē prouincia in qua literæ ſunt exequendæ conſtitutis diriguntur, illiſque(inſerto ipſius reſcripti tenore) idē iudex atteſtatur ſe ad inſtātiam partis ibidem expreſſe præſentem citationē decreuiſſe,illiſque ac cuilibet ipſorū(cui literas huiuſmodi

præſentari

præſentari contigerit) iniungit, quatenus ad inſtantiam partis requiſitus ſub pœna excommunicationis &c. eũdem aduerſarium in literis expreſſum, & quoſcunq; alios in executione nominandos in propriis perſonis ſi commode illæ haberi poterunt, alioquin in hoſpitiis habitationum ſuarum, ſi ad ea tutus patet acceſſus, ſin minus in cathedrali & parrochiali, ſub quibus citandi degunt, ac etiam in Eccleſia illa, de qua diſputatur, ſi cauſa fuerit ſuper eccleſia publice & alta uoce peremptorie citaſſe debeant quatenus die (puta. xxv. poſt ipſius citationis præſentationem) ſi iuridica fuerit; & ipſe iudex in auditorio ſuo, pro tribunali ſedere contigerit, alioquin ſequenti die iuridica Romæ, uel alibi, ubi tunc ſanctiſſimus dominus noſter Papa cum ſua curia reſidebit, in palatio cauſarum apoſtolico (ſi fuerit Rotæ auditor) mane hora audientiæ cauſarum conſueta (uel ſi fuerit alius iudex qui citat) dicitur in ipſius citantis habitationis domo hora ueſperorum & audientia cauſarum conſueta coram eo, uel eius ſubrogando in iudicio legitime per ſe, uel procuratorem idoneum compareant, cum omnibus & ſingulis illorum iuribus cauſam huiuſmod tangentibus, de & ſuper omnibus & ſingulis in commiſſione ſibi præſentata contentis, eidem inſtanti de iuſtitia reſponſuri, & in cauſis huiuſmodi ad omnes & ſingulos actus & terminos gradatim, etiam uſque ad diffinitiuam incluſiue proceſſuro, ac procedi uiſuri certificando eoſdem citatos quòd ſiue in dicto termino comparuerint, ſiue non, ad partis nihilominus comparentis inſtantiã, ad omnia & ſingula præmiſſa (dictorum citatorum abſentia ſeu cõtumacia non obſtante) iuſticia mediante procedet &c.

Et poſtmodum ſimilis citatio, ſeu illius inſtrumẽtum per notorium publicum ad illam cauſam legitime deputatum, cum appoſitione teſtium, ac ſigno eius conſueto ſubſcribitur, & ſigillo eiuſdem domini citãtis roboratur, & in forma publica & probanti reducitur.

Hac igitur aut ſimili in ſubſtantia citandi forma, qñ quis de longinquo citatur, Romana curia uti conſueuit, prout cuique in ea exiſtenti notiſſimum eſt, & per ea, quæ ſupra diximus ſatis manifeſte cõſtare poteſt eandem ex iuris rationibus exceptã fuiſſe, maxime ex cle. cauſam, cũ materia ſua 100 de elec. & quòd talis ſit obſeruãtia atteſtat et d. Caſſado-

re deciſio.j.de appel.& facit ꝙ ponit Aegid.conclu.cccx. fuit,& deciſio.ccxxviij.uoluerũt domini,in no.& plura ponit Specu.in titu.de citatio.in.§.iam nunc.col.iij.uerſic.uiſo de citatione.& per totum cum ſeq.§.

101 Et quoniã citatio ipſa(ut diximus)fit de lõginquo, ideo abſens ad totam cauſam & ſingulos actus gradatim citatur cum comminatione quod elapſo termino & ſeruatis ex ſtylo ſeruandis citati abſentia non obſtante procedetur,& cauſa expedietur,quæ comminatio facit & deſignat citationẽ peremptoriam, iuxta text.in.l.peremptorium.ff.de iud.& latius per Spec.in.d.§.uiſo.col.iij.uerſi.item licet in die peremptorij,& per Bar.in.l.ſi finita.§.Iulianus,col.ij.uerſi.ſecundo quæro.de dam. infec.& l.ij.C.quomodo,& quando, & l.mancipiorum.ff.de optio.lega.ponit Rota deciſio.ccxlv.licet,in nouis,ac Fel.multa congerit in capitulo inquiſitionis,col.xvii.uerſicul.item addo.de accuſa.& in cap.cãm col.iij.uerſi,quando opus eſt,de appel.

102 Nam tu ſcis quod quando pro cauſæ expeditione & ſententiæ prolatione una citatio fit pro tribus, apponi debet uerbum illud peremptorie,uel ſaltim æquipolens,puta cõminatio,de qua ſupra,quæ habet uim peremptorij alias ſententia non ualeret,per dictã legem peremptoriũ.ff.de iud. & l.conſentaneum,& l.ij.ſecundũ unam lecturam.C.quo. & quan.cap.cõſuluit,de offi.delega.cap.j.de dilatio.ponit Bart.in dicta.l.ſi finita.Iulianus, colum.ij.uerſicu.ſecundo quæro.& Specu.in dicto.§.uiſo,uerſi.quid ſi lata,& glo.ordinaria in cap.de illicita.xxiiij.q.iij.

103 Et in forma ſuprascriptæ citationis de longinquo ad totam cã factæ uerbum illud peremptorie una etiam cum cõminatione de procedendo poſitũ fuit,quoniam licet in cauſis beneficialibus & ſummariis ſolennitas peremptorij non requiratur per text.in cleme n.ſæpe,ubi Ioan.Andr.in uerb. peremptorie,de uerbo.ſignificat.& ponit Abb.in cap.cum
104 olim,de teſt.ac etiam in Rom.cu.tale uerbũ in citationibus apponi non conſueuerit,cum termini omnes ex ſe poſt litem conteſtatã ſint peremptorij,ut inquit Spec.in.d.ti.de citatio.§.uiſo.uerſi.dicunt quidã,& ponit Fel.in.c.cõſuluit, col.iij.de offi.dele.& in cap.inquiſitionis,col.antepe.uerſi. Item uide,de accuſatio.per Bar.in.l.cõſentaneũ.ubi Alex. in ij.

in ij. addi. C. quomodo & quando, & melius ponit Rot. deciſ. ccxlv. Licet in cauſis, in no.

105 Nihilominus iſtud fallit in citato ex longinquo ad totã cauſam, quia tunc etiam in cauſis beneficialibus & ſummarijs verbum peremptorie in citationibus apponi debet, ut eſt doctrina Bar. in conſtitu. ad reprimendum, in uerb. ſuper crimine, & ſi aliter fieret, citatio non haberet ſua eſſentialia ſecundum ipſam. Quãuis ſi citatus abſq; appoſitione perẽ-
106 ptorij compareret, & ſententia diceretur eſſe, eualida, ex quo ſolennitas peremptorij ad conuincendam malitiam, & proteruitatem non comparentis, non ad ſolennizandum iudicium adinuenta eſt, ut declarant doctores in d. l. ad peremptorium, & Ale. conſi. cxxiij. uiſo proceſſu, col. j. lib. ij.
107 Diſtantia igitur ad diſcrimina uiarum, difficultas citandi, & partium diſpendia operantur, ut in principio cauſæ citatio generalis ad totam cauſam, etiam cum appoſitione perẽptorij fieri poſsit, ex quo citationes huiuſmodi de longinquo de facili geminari & reiterari non poſſunt, ut probatur in c. cum ex literis in fin. de reſtitution. integ. c. cum dilecti. in prin. c. cum olim. & cap. fina. de dol. & contu. declarat. Io. And. in dicto. §. uiſo. in uerb. incumbit. in Specu. de citatio. & Paul. de Caſtr. in dicta. l. ad peremptorium. ff. de iud. &
108 Paul. de Leaz in clemen. j. eo tit. Prout ex eiſdem cauſis etiam peremptorium maturari poteſt, ideſt mitti unica citatio pro tribus cum termino arbitrario, ut declarat glo. poſt tex. in d. c. de illicita. ſuper uerb. peremptorio. xxiiij. q. iij. & doctores poſt tex. in c. j. de dilationib. & de hoc uiget generalis conſuetudo & obſeruantia, ut inquit Specu. in d. §. uiſo, in j. col. titulo de citatio. & Bar. in auth. qui ſemel. col. 4. uer. quæro an iſtæ dilationes. C. quo. & quan.

109 Et ſi poſt citationem in partibus legitime executam citatus comparere nõ curauerit, elapſo termino in citatione comprehenſo, & conſtito iudici de citatione executa contra taliter ad totam cauſam citatum abſque alia citatione uſq; ad ſententiam incluſiue procedi poterit, quia factus eſt contumax in tota cauſa, arg. c. j. de appella. in vi. capit. j. & capitulo cupiens, de electión. eodem lib. capitulo finali. extra de dol. & contuma. l. properandum. §. primo. C. de iudi. tenet Spec. in d. §. uiſo, col. iij. uer. puta ad uidendum iurare

 teſtes,

teſtes,& ibi Ioan.And.& Bar.ad reprimendū, in uerb.ſuper crimine,& in l.ſtatuliberos.§.Stichus annua.ubi per Ale.in addit.ff.de ſtatulib.& ponit Abb.in cap.fina.col.iij.circa fin. extra de dilationibus,& Mill.in uerb.citatus ſpecialiter ad unum actum,& tenet Rot.deci.cccxlv.licet impetrās.in no.

110 Et quamuis contra taliter citatum(ut præfertur) abſque alia ulteriori citatione ad ſententiam & cauſæ expeditionē de iure procedi poſſet,nihilominus in Ro.cur.ex benignitate & ſacri palatii ſtylo ad proteruitatem non cōparentis magis conuincendam,idem citatus in partibus conſueuit (etiā quòd nullo modo comparuerit)contra ipſum proceſſus per edictum publicum , ſeu audientiam cōtradictarum decerni , & ad omnes alios ſubſequentes actus in dicta audientia publice citari,prout de huiuſmodi obſeruātia & ſtylo apparet in deciſio.ccxxiij.ſi cōmittatur,quæ dixit quòd ſi citatus ad curiam die aſſignata non comparuerit, fiet citatio in audientia publica contradictarum uel præconizatio , aut in albo prætoris cōſcriptio. tenet idem Dec.ccxx.licet,& lxix.actore.in no.& deci.dccxc.Sciendū in antiq.Aegid.cōclu.cccx. fuit.Caſſadoreus,deciſio.vj.ut lit.pendente.& de huiuſmodi ſtylo meminit,& illum commendat etiam Pau.de Caſtr.in l.ad peremptorium,circa fi.ff.de iud.& Fel.in c.quoniam frequenter.§.porro.uerſic.demum an citatio. nu.20.ut lit.non conteſta.& Deci.conſi.ccccvj.uiſo puncto.nu.25.

111 Et iſte ſtylus obſeruabitur , etiam quòd actor in termino citationis non comparuerit , nam licet citatio quoad illum actum fiendum(neutro comparente) fuerit circunducta , ut l.poſt edictum.§.j.ff.de iud.nihilominus ex quo citatio huiuſmodi fuit ad omnes actus & totam cauſam , idcirco ipſo actore quandocunq; comparente,contra taliter citatum nō comparentem per audientiam procedi poterit, ut eſt deciſ. cccxlv.licet.in no.quod procedit tam in citatione hominis, q̄ iuris,ut in deciſio.cccxxviij.ſecundum Ioan.Mil. utrunq; ponentem in uer.citatio tamen &c.col.iiij.etiam (ut dictū fuit)quòd actor in termino non comparuerit , & contuma-

112 ciam citati & non comparentis non accuſauerit,prout fieri debere magiſtraliter uoluit Bar.in l.conſentaneum, in fin.& in authē.qui ſemel.col.iij.C.quo.& quan.& in d.§. Iulianus col.iij.de dam.infect.per tex.in l.properādum.§.j.C.de iud.

&

& ponit Ale.con.xcij.pſpectis.col.pe.uer.pro hoc facit li.ſ.
113 Si uerò ad cauſam citatus ſemel in iudicio cōparuerit, per huiuſmodi comparationem citatio, ac illius peremptorium & comminatio circunducuntur,per tex.in d.l.poſt edictum. & propterea,etiā quod quis ad omnes actus fuiſſet citatus, quia tamen prima citatio per comparationem conſumpta fuit, ideo ad reliquos actus fiendos ſingulariter citari debebit,ut declarat Bar.in extrauagan.ad reprimendum, in uerb. ſuper crimine.& Ioā.And.in dicto.§.uiſo.in uerb. incumbit. & Paul.de Caſt.in dicta l.ad perēptorium.in fin. & Io. Mil. in uer.c.citatus ſpecialirer.in.iiij.col.& in uerb.citatio generalis.col.pen.ponit Fel.poſt Ant.&.Imo.in c.licet.cauſam. col.xv.uerſi.demum extra de teſtib.

Maxime quia incertum eſt quando reliqui actus fiendi in iudicio explicari debeant,& propterea ad illos,is cōtra quē fuit,citandus eſt ut inquit Abb.in d.c.fina.col.iij.in fi.de dilatio.poſt Bar.in l.qui ante Calendas.ff.de uerb.oblig.

114 Is tamen qui fuit(ut præmittitur)citatus, & iu principio cauſæ comparuerit, ſi uult contumaciam effugere uſque ad expeditionem cauſæ perdurare debet, alias cum ad omnes actus gradatim fiendos,& totam cauſam citatus fuerit,licet ſemel comparuerit,ſi poſtmodum lite pendente non dimiſſo procuratore recederet,uirtute primæ citationis, ſaltim p edictum,ideſt proceſſum & citationem per audientiam contradictarum conſtito de receſſu & abſentia procedi poſſet, ut probatur in cap.cum dilecti.de dol.& contuma.& ponit Bar.in conſtitu.ad reprimendum,in uerb.per edictum col.fi. uerſi.quid ſi in primo termino.& in uerb.publice.& declarat Abb.in d.c.fi.de dilatio.& tenet Rot.ut deciſi. cccxlv. licet in nouis,& Faſtol.cauſa.xxx.dubi.lviij.

115 Et hinc quotidie in Ro. cu.practicari uidemus quòd procuratore,ſeu aliquo ax principalibus lite in eadem curia pendente,recedentibus ſeu decedentibus conſtito ſummarie de hoc,proceſſus contra tales tanquam contumaces per audiētiam contradictarum decernitur, ut declarat Caſſado.in deciſio.vj.in prin.ut lit.pen.& deciſio.j.de ſen.& re iudi. poſt Rot.deci.cxxix.in abſentia.in antiq.& cxliiij.in cauſa.in no. & Aegi.conclu.cccx.& dcxv.& Paul.de Caſt.in d.l.ad perēptorium,columna fi.de iudic.

116 Quamuis ſi procurator rei abſentis lite huiuſmodi pendẽte decederet cum in caſu iſto non ſit quid imputandum ipſi reo talia ignoranti, propterea mors iſtius procuratoris eidem reo abſenti per actorem intimāda eſſet, & anteq̃ inti maretur contra eũ ueluti contumacẽ procedi non poſſet, ut declarat Aegi.conclu.cccc xcv. licet mors, q̃m is qui ſemel per legitimum procuratorem cōparuit, dici nō pot contumax, contra quem ſolũmodo proceſſus per audientiam, & per edictũ decernitur, ut inquit Rot.deci.dcccxxxix.not.ꝙ aliqs.in antiq.& in præmiſsis uide Aeg.clv. ſi principali.

117 Ad unum circa præmiſſa in actu practico aduertendũ fuerit, quòd q̃n negotium, ſeu cã agitatur contra abſentes qui ſemel comparuerint, uel contra exiſtentes in ſuburbijs, ſeu comitatu, quos ad quemlibet actum citare difficile eſſet, cōſulte faciet iudex, ſi ad inſtantiam partis aduerſæ coegerit tales ad eligendum ſibi locum in ciuitate & loco iudicij, ubi citari poſſunt. Cum durum ſit ſemper mittere ad uillam ſeu comitatum, uel perquirere per totam ciuitatem ignotos, & irreperibiles, & circa hoc tempus conterere, ut uoluit Ange.in l.qui ante calendas, ubi Bart.hoc reliquit indeciſum. ff.de uerborum obl.allegando dictum Innocen. in c. auditis & capit. conſtitutus, de procura. eandem doctrinam poſuit Bar.in extrauagan.ad reprimendum, in uerb. per edictum, colum.fi.& Pan.in c.fi.in iij.col.in fi.de dil.& ego in Romana cur.ſæpius expertus ſum.

118 Ex præmiſsis igitur ac forma ipſius citationis quam poſuimus, ſatis conſtat reum qui de longinquo citandus eſt ꝑſonaliter primo, ſi reperiri poteſt alioquin facta ſuper hoc diligentia in domo ſuæ ſolitæ habitationis, ſi qua extabit citare debere, & ſi citandus fuerit clericus, & ibidem aliquam eccleſiam curatam, & de iure reſidentiam requirentem, habuerit, etiam quod aliam habitationem ibi non habeat, ſi abfuerit abſq; rationabili cauſa, in eadem Eccleſia (quæ fingitur eius habitatio) cum alibi eum morari non debeat, citari poterit, ut probatur in capitulo, ex tuæ.de cleri. non reſidẽ. & ponit Inno.poſt alios in dicto capitu fin.de eo qui mitti. in poſ.ponit Abb.col.iij.uerſi.Item nota ex ordine, in cap. cauſam, de dol.& contu.eſt deciſ.dñoꝝ. lxxxij.in cauſa beneficiali.in no.quæ requirit, ꝙ talis citatio fiat ẽt in eccle-

ſia

ſia Cathedrali,& iſte caſus uidetur omiſſus in cap. cauſam. de elect.in cle.

119 Si uerò nec domum particularem, nec Eccleſiam reſidẽtiam requirentem talis clericus habuerit,citãdus erit in eccleſia Cathedrali illius loci,& ſi diſputabitur de aliquo eccleſiaſtico beneficio,etiam in illo citari debebit, in quo ẽt citari conueniet, quando domi citationem fieri contingeret,ut probat text.in d.clement ina Cauſam. de electio. & ponit d.deciſ lxxxij. Iſto tamen caſu ſi beneficium, de quo

120 diſputatur,non fuerit curatum,antequam in eo,& in Cathedrali citatio fieri poſſit, præcedere debet diligentia de perſonam reperiẽdo, facta in loco domicilij ubi ultimo inhabitare conſueuerat, Secus ſi beneficium eſſet, curatum, quia tunc non requiretur alia diligentia de perſonam reperiendo,ſed ſatisforet intimare in Cathedrali & beneficio in eam curato,ut tenet Rot.deciſ.dxxiij. Not.quod in cauſa beneficiali.in Antiq.iunctis dictis ccxxviij.& deciſio. lxxxij.in nouis. Dummodo locus habitationis non eſſet in ual de remotis, quia tunc ut opinor, ſatis foret in cathedrali, & beneficio illo etiam non curato,abſque alia diligẽtia caſu quo perſona ibidem non reperiretur,citare, argu.d.cle. Cauſam,in uerb.quod ſi forſ.& uidetur conclu. Aegid. cccxc.in executione,quam uidebis,& uide quod dixit Deci.in d.conſi. cccclxj.col.fi.in prin.

121 Et iſtis caſibus quando citatio ſit in loco domicilij, uel in eccleſiis,ſatisfuerit citationem publicare, id eſt eandem publice & alta uoce legere,& ſi copia petita fuerit, tradere,nec requireretur affixio cum d.clemen.Cauſam, hoc nõ requirat,& ita declarat Caſſad. deciſ.j.de app.de quo tamẽ uide ſub nu.88.

122 Si uero citandus fuerit laicus & ſecularis, & perſona ipſius, aut procuratoris eiuſdem,apprehendi non poſſit,citãdus erit in loco domicilii,ſi ubiq; gentium fuerit, ut dictum fuit ſupra,& ponit Bald.in l.iuris ordinem C.de iur.om.iudi.& in l.ab eo.colũ. fina.uer.ibi requi ſiuit.C.quomodo, & quand.& deci.conſi.cccclx.nu.25.lib.iiii.Sed ſi domus, uel habitatio nuſquam reperiretur,ut puta quod citandus uagabundus foret,ſi ageretur de re immobili, citari poterit per affixionẽ cedulæ illi rei,de qua agetur per l.iiii.§.prætor.cũ

concor-

concordan.de quibus ibi per gl.in uer.libellum, & per Bar. & ſcriben.ff.de dã.infect. Si de re mobili actum fuerit, facta diligentia de talem reperiendo in loco ubi contraxerit, uel quaſi,ac forum ſortitus fuerit, & eo nõ reperto, cõſtito de hoc citabitur per præconem,ſeu per edicta (prout moris fuerit tales abſentes,& uagabuados citari)arg.l. ij.C.ubi in rem actio.& ſentit Bald.in l.uetuſtiſſimam,uerſ.nota in materia C.de iur.domi.imp.& Bar.ad reprimen.in uerb.per edictum,in ij.col.in fi.quia hoc modo citantur regulariter abſentes qui domicilio carent,& ubi ſint,ignoratur , ut declarat Inno.in d.c.fi.de eo qui mit.in poſſ.quem ſequitur & declarat Bal.in l.pen.col.ij.uerſi.in gloſſ.ſuper uerſ.domiciliũ C.de anna.excep.facit tex.in auth.qui ſemel.C.quomodo & qñ.& aliqui ponunt in d.cle.cauſam,& tenet Abb.in capitu.fina.columna quarta, uerſic.idem poteſt requiri, extra de foro compe.

123 Iudex itaq; ordinem ſuprapoſitum in citando abſentes ſeruare,neque illum præuertere debebit , alias decretum ipſius non ualeret,puta,ſi a principio cauſæ aliquem per edictum publicum,ſeu domi,uel in eccleſiis nulla præcedente diligentia de perſonam reperiendo,citari mandaret , ut tenuit Pau.de leaz a.in d.cle.cãm,& ipſum ibidem refert , & ſequitur Anc.in iii.col.uer.Decimo nota,& Imo.col. j.uerſi.nota,arg.quod non poteſt,&c.col.iii.uerſi. quæro,an ordo,ubi dicit hunc eſſe ordinem ſubſtantialem,extra de electio.uel ſaltim daret legitimã cauſam ab huiuſmodi proceſſu appellandi,ut uoluit Bar.ad reprimen.in uerb.per edictũ, poſt princ.ubi dicit quod talẽ proceſſum iudex appellationis de facili infirmabit.

124 Et quæ ſupradiximus de aliquem perſonaliter,uel domi ſiue in eccleſiis citando , procedunt,quando ad illos ſeu loca huiuſmodi tutus patet acceſſus. Sed ſi ob ipſius citandi aut ſuorum potentiam,ad ipſos eorumque domicilia tute, & libere accedi non poſſet,uel quod ipſi citandi per ſe , uel alios quoquomodo , ne ad eos citatio perueniret, impedirent,cum ipſimet ſibi ipſis impedimento ſint, ne perſonaliter,uel domi citentur,abſentia,& potentia illorũ alteri obeſſe non debebit,ut inquit tex.in l.ut perfectius , in prin.C. de anna.excep.& uide Aegi.concl.dlxxvii.etiam Si. Ideo

etiam

etiam in principio cauſæ iudex poterit committere,ut tales per edictum publicum,in aliquo loco publico, taliter citentur,quod ad eos,eorũq; aut ſuorum noticiam uerisimiliter poſſit peruenire,ut prob.in d.cle.cauſam,uerſ.uerum, & ibi ſcrib.& in clem.i.qui tex.ad hoc principaliter emanauit,de Iud.& facit c.j.§ contrahentes,de for.compet.in vi. & tex. in c.quoniam frequenter.§.porro,& ibi pariter ſcriben. ut lit.non conteſt.

125 Sed quoniam modus iſte per edictum publicum in principio cauſæ citandi(cum abſentem,& ignorantem afficiat) eſt rigoroſus,& a iure multum exhorbitans,ut dicit text.in d.clem.i.de iud.& Ro.deciſ.ccxxiij.ſi committitur, ĩ not.& Ioan.Mil.in uer.citatio.per edictum,in iii.col. Idcirco extra caſus dictæ clementinæ concedi non conſueuit, ut eſt
126 deci.dñorum dccliii.dic quòd in d.c.dudũ,in antiq.Et propterea in Ro.cur.nullus iudex taliter citat,niſi fuerit ſibi ex ſpeciali mandato Papæ id cõmiſſum,ut no.gl.in d.clem.i.in uerb.ſpecialiter,hoc enim eſt quaſi proprium, & in ipſo Papa ſpeciale,ut tali citatio arctet,ſecundum Pau.de Leaz.& Guliel.de Montelaud.quos ibidem refert, & ſequitur Ro. dicta deciſ.ccxxiii.in addi.& ponit Paul de Caſt.in ad peréptorium,in fi.de iudi.& Felyn.in d. c.quoniam frequenter. col.ix.uer.circa gl.ut lit.non conteſt.

127 Et quando Papa dat alteri hanc poteſtatẽ per ſimile edictum publicum citandi,conſueuit apponi clauſula,uidelicet conſtito ſummarie de non tuto acceſſu,ut moris eſt, unde iudex talis antequam citationem per edictum decernat, debet ſaltim ſummarie teſtes examinare ſuper metu,potentia & non tuto acceſſu,ſeu impedimentis,quæ ex aduerſo prætenduntur,ut tenet Rot.dcciiii.dic,quod citatio,in antiq.q.
128 teſtes ſatis eſt quod dicant ſe credere impoſſibile fore,uel non eſſe tutum,eoſdem in perſonis, uel illorum domicilio citare,ut inquit Ro.dec.dcxciii.nota quod aliquoties,in antiq.ponit Bar.ad reprimendum,in uerb.per edictum in prima col.& Fely.in d c.quoniam frequenter,colum.xi. uerſi. pro practica.d.clementinæ.& Caſſad.deciſio.ſecunda. in fine.de dol.& contumia. Et iuramentum ipſius partis ſuper hoc non ſufficeret, ut d.deciſio.dccliij.& dcciiij.dic, quod citatio, in antiqu.& ponit Felyn.in loco de quo ſupra.Et ſi

iudex

iudex ſaltim ſummarie de præmiſſis non cognito, proceſſum per edictũ decerneret, proceſſus hmôi non ualeret, ut conſuluit Dec. conſi. ccccclx. Viſo puncto, col. fi. nu. 26. li. iiij.

229 Iudices tamen etiam ſeculares de partibus, cõſtito de p̃miſſis impedimentis, ac non tuto acceſſu & ipſi per huiuſmodi edicta publica procedere conſueuerũt, per text. in auth. quod ſemel. C. quomodo & quãdo, & ibi per Bart. & doct. & ponit idem Bart. ad reprimendum, in uerb. per edictum, & Marian. in rub. de dilat. Abb. & Fel. in. d. c. quoniam frequenter, & quotidie in curia in ſenatore urbis exprimur.

Inſuper quãuis. d. cle. Cauſam, & cõſtitutio ad reprimẽdum huiuſmodi citationem per edictum ſimpliciter in aliquo loco publico ſolenniter publicari mandauerint, nihilo minus ex quo talis diſpoſitio nimis uaga, & ĩcerta uiſa fuit: propterea clementina prima de iud. & melius ſtylus & obſeruantia ſacri palatij loco & ſolẽnitatem huiuſmodi decla

130 rantes, uoluerunt eaſdem citationes in locis per ipſum iudicem in citatione ipſa deſignatis, & expreſſis publicari debere, & in eadem Romana curia huiuſmodi citatio ſub ſimili ſubſtantia formari conſueuit, uidelicet.

131 Et quia per teſtium fide dignorum examen cõperimus, dicto N. ex aduerſo inſtanti aut alteri eius nomine ad præfatos N. & N. ex aduerſo principales, p̃ huiuſmodi noſtris literis citatorijs in eorum proprijs perſonis, aut domicilijs, ſeu locis conſuetis, exequendis tutum non patere acceſſum, idcirco autem Apoſtolica nobis commiſſa, per hoc p̃ſens publicum edictum in Rom. cu. in audientia publica literarum contradictarum, in qua citationes huiuſmodi legi conſueuerunt, legendas, ac ualuis Baſilicæ principis Apoſtolorum de Vrbe, & audientiæ cauſarum palatii Apoſtolici, uel (q̃n ſunt uacantiæ gñales, in quibus audientia contradictarum ceſſat) tunc dicitur, ꝙ in ualuis Cancellariæ apoſtolicæ, & acie Campifloræ, extra uerò Ro. cur. & in partibus in ualuis N. & N. cathedraliũ, ſeu collegiatarũ, aut parrochialium eccleſiarũ talis loci, ſeu ciuitatis (prout eſſe cõtigerit) tanquam locis circumuicinis & conuenientibus affigendas, publicanda, & exequendas, prædictos N. & N. ex aduerſo principales tenore præſentium citamus, quatenus quadrageſima die &c. demum addi ſolet hæc clauſula, loca

uerò

uerò prædicta tanquam publica & idonea pro præſentibus literis exequendis, ad inſtar edictorũ publicorũ, quæ olim in albo prætorio ſcribebantur, diximus eligenda, in quibus præfatas literas publice, & patulo iudicio, & quaſi ſonoro præconio decreuimus publicandas, & affigendas, ne dicti citati ignorantiam aliquam prætendere ualeant, cum ueriſimile non ſit apud ipſos ſic cita incognitum & occultum remanere, quod tam patenter & notorie omnibus extitit intimatum, authoritate Apoſtolica decernentes, quod præſens citatio taliter executa citatos arceat, aſtringat, & perinde ualeat, ac ſi in eorum propriis perſonis citati forẽt &c.

Quæ forma colligitur ex.d.cle.i.cũ ibi no.per gl.& ſcri. & eſt theorica.d.Inn.in.c.ſi.de eo qui mit.in poſſ.& c.quoniam frequenter, ubi per Canoniſtas ut lite non cõteſt.& l. de pupillo.§.proſcribere.ff.de inſtit.actio.& per ea quæ ponit Spec.in titulo de cita.in.§.penultimo.cum ſimilib.

131 Et quamuis mandati forma diligenter obſeruanda ſit.l.diligenter.ff.mandat.ca.cum dilecta, extra de reſcip.propterea q; forma ſupraſcriptæ citationis per executores quoad omnia ſeruari deberet, uidelicet publicari, & affigi tam in curia, quam extra, in omnibus locis in eadem copulatiue cõprehenſis, ut dicebat Rot.loquẽs de citatione per edictum. ccxxiij.in fin.in not.& Bald.in l.j.§.Offilius.ff.ne quis eum qui in ius uocan.& in l.non ſunt liberi.ff.de ſtat.ho.tenet deciſ.Neapo.deciſ.ij.nume.6.alias ſi forma huiuſmodi non ſeruaretur, proceſſus dicta, citationis uigore factus contra abſentem aliter non comparentem ipſo iure nullus eſſe deberet, ut ibi per eos, & ponit exemplum Ioan.Mill.in uerb. citatio non ualet, colum.penult, poſt Spec.de cita.§.i.col. ix.uerſic.ſed pone ꝙ & Alex.in conſil.lxxiij.lib.iij.loquens de eo, qui executus eſt mãdatum in alia re, quàm habuerit in commiſſis, quod talis executio non ualuit, & in terminis noſtris de citatione decreta per edictum, cum clauſula', Conſtito de non tuto acceſſu &c.quod eius formam ſeruari diligenter conueniat, ponit Deci.in conſil.cccclx.col.ſi. lib.iiij.cum ſimil.

133 Nihilominus ex ſtylo ipſius Romanæ curiæ, ꝙ citatio huiuſmodi per edictum, in duobus tantum ex tribus locis curiæ, & totidẽ ex expreſſis in partibus, & ſic in totũ quod

in qua-

in quatuor locis,ex ſex poſitis in citatione publicetur,ſatis fuerit,quoniam ſi non eſſet forma prædicta,ſufficeret quod in uno loco publico exequeretur,ut d.cle.i.& ibi gl. in uerbo,in aliquo,de iudi.& quod ſufficiat illam exequi in duobus locis ex tribus, tenet Rot.deciſ.lxxix.ſi committatur, in no.& Aegi.concl.cxciiii.Si mandatur,& Fel.in d. c. qm frequenter,col ii.uerſi.ii.nota.& plenius ponit Caſſad. deciſ.i.de do.& cõt.& Ro.dec.dxxii. no.ꝙ ſi cõmittatᷣ in aut.
134 Inſuper(vt uides)ex forma prædictæ citationis requiritur,quod publice legatur,& poſtea originalis affigatur, & affixa dimittatur in ualuis dictorum locorum per tantum tẽporis ſpatium,ut tranſeuntibus patefieri poſſit,unde executor debebit referre ſe legiſſe,affixe,& affixã dimiſiſſe, alias executio non ualeret,ut uoluit Rot.deciſ.ccxxiii. in no. &
135 Ioan.Millis in uerſicu.citatio quando committitur,columna iii.Quamuis palatium regulariter de ſola affixiõe, abſq; lectura,contentetur,& ſatis eſt quod notarius dicat ſe affixiſſe,& publicaſſe, ut per Caſſad.deciſ.iiii. de dol. & contumac.quia affixio eſt,quæ principaliter a iure requiritur,ut in d.cle.cauſam.§.de elect.& cle.j.ibi,Ianuis affigẽdæ, &c. de iud.& ponit idem Caſſad.deciſ.i.de appel.& ſentit Bart. per illum text.ad reprimendum,in uerb.publice , ubi dicit de iure ciuili ſufficere,quod edictũ in aliquo loco publico legatur,per illum tex.& per tex.in §.proſcribere,in l.de pupillo.ff.de inſtitu.act.ſed de iure canonico,quod citatio debet legi,affigi,& affixa per tempus congruum arbitrio executoris dimitti,ut ibi per eum.
136 Et intellige quod citatio ipſa originalis, non autem copia ſit affigenda , quia pars illi credere non teneretur, ſi nõ foret in publica forma,ut dixit Ro.d.deciſ.ccxxiii. & Aeg. concl.dxxxix.licet citatio. Et Fely.in d.c.quoniam frequenter.uer v.no.quod citatio originalis,& eſt tex.i d.cle. cam. ibi,porrecto,uel ſub ſcriptura authen.&c. extra de elec.
137 Si uero executor referret ſe feciſſe,& executũ fuiſſe put habuit in mandatis,uel prout in dictis literis citatoriis continebatur,talis relatio nuntii ac decretum citationis relata, ſatis redderetur certa & clara, unde puto quod ſufficeret, cũ certum dicatur non ſolum id quod ex ſe certũ eſt, ſed et
138 illud quod eſt certum per relationẽ ad aliud , quia natura, relatio-

relationis eſt, ſecundum Baldum natura ueritatis patentis ex coniunctione ſcripturarum, ut per eundem in conſilio. cccxxxviij.ea quæ ueniunt, libro.ij.& in.l.adeo.§.cũ quis. ff.de acquir.re.do.prout refert & ſeq.Deci.coſil.dxxxviij. uiſo puncto,col.ij.nu.7.lib.iiij.& facit text.in.l.inſtitutio ta lis,& ibi Bart.ff.de condict.inſtit.l.certam.ff ſi cert.pet.l.ij. & iij.C.de ſenten.quæ ſine cert.quant.prof.c.cum uenerabi lis,de reli.domibus cum aliis, de quibus per Abb.in cõſilio

139 xxviii.uerſic.iiii.adduco.in.i.parte.Secus autẽ foret in citatione, quæ non eſt fienda per edictum,quoniam ibi(ut ſu pra uidimus)datur triplex modus exequendi, uidelicet in perſona,ſi haberi poteſt, alias ad domum, alioquin in ualuis eccleſiæ, unde executor referendo ſe feciſſe prout in li teris,iudex de modo executionis certificari non poſſet, & ſic executio tanquam obſcura & incerta non ualeret,ut cõ clu.Aegid.concluſi.cc.ſi commiſſarius, & Alex.conſil.cci. col.ii.lbro.ii.& conſi.cxxxvii.in cauſa,colum.iii.eo.libr.& conſil.ii.conſideratis, colum.j.cum ſeq.lib.iii.& Maria. in tract.de citatio.art.xiii.nu.4.

140 Loca autem uicina intelliguntur, quæ domicilio ipſius ci tandi uicina fiunt,ac talia eſſe debent,ut citandus uериſimili ter notitiam citationis habere poſſit,alias citatio non arctaret,ut tenet Rot.deciſ.vi.de dol.& contu.per Caſſa.& facit cõcl.Aeg.clxxxviii.ut citatus,& per doct.in.d cle.i.de iud. & duo ad minus,ut dixi,requiruntur,ut dicit Rot.dicta deciſio.dxxii.Nota quod ſi committatur,in Antiq.& lxxix.ſi committatur,in no.

141 Erit etiam aduertendum,quoniam per iſtum modum citandi,uidelicet per edictum,non inducitur certa notitia,& propterea per ſimilem modũ citandi ac proceſſum per edi ctum excommunicari ſeu beneficio ſuo priuari,quis nõ debet.Nam ubi agitur de magno præiudicio,citationẽ perue niſſe ad notitiam citati,clare conſtare debet, nec ſufficiunt coniecturæ,prout ſufficerent,quando eſſemus in re modici præiudicij,ut in deuoluendo cauſam ad Romanam curiam. Ita concludit Rot. deciſ. dclxxi.dic ꝙ ſi opponatur. iuncta deciſio. dccxc.Sciendum eſt quod ſi in aliqua, in antiq. & ponit Abb.& Felyn.in.dicto cap.quoniam frequẽter,co lumna.xiii.uerſicul.aliud ualde notabile,& per Aegid.dicta

concluſ.

cōcluſ.clxxxxviij.ubi uoluit quod ut citatus per edictū excommunicari poſſit,non ſufficere probare,quòd in uicinis partibus edictum fuerit affixum,ſed oportere etiam probare,quod taliter affixum fuerit, ut ad eius notitiam potuerit uериſimiliter peruenire,ut ibi per eum,uide tamen in præmiſſis Ro.cclxxj.ſi de mandat.in not.& ccclxiiij.cum iura. eod.lib.ubi quod taliter citatus poteſt intra decē dies à die notitiæ appellare.

Inſuper ea quæ ſuprà diximus,procedunt, quando quis certum contradictorem habet,quia tunc poſtquam de eius intereſſe principaliter agitur,noīatim,& expreſſe citandus eſt,nam citatio generalis per edictum ſeu audientiam publicam, uel præconi contra omnes ſua intereſſe putantes, ipſum non arctaret, ut ſupra diximus, ſi uero certus contradictor non appareret,ſatisforet pro ſubſtantia & ualiditate
142 actus fiendi apponere edictum generale cōtra omnes,qui ſua intereſſe putarent,prout de utroque eſt text.in capi.fin. in fin.de elect.libro ſexto,& ponunt Barto.Bald.& alij,per illum tex.in l.ſi eo tempore.C.de remiſ.pig.& in l.ſi uacantia,ubi per Angel.C.de bon.uac.libro decimo.ponit Inno. & ibi omnes,in c.fin.de maio. & obed.& Bart.ad reprimendum,in uerb.per edictum,in finalibus uerbis, & idē Bal.in authen.ſi quis in aliquo.C.de eden.& Canoniſtæ in c.Albericus,de teſti.ponit deciſ.Neapolit.deciſio.xxiij.quidam, & Capi.in eiſdē deciſ.deciſio.lxxxvij.in cauſa magna, ubi recenſent quinq; requiſita,ut ualeat datio curati hæreditati iacenti.& per Alex.in conſil.cvj.cum conſi.ſeq.lib.v.& cōſ. cxxxvij.columna.iij.ubi loquitur de cura.bonis dando.lib. ij.& conſil.v.nu.2.& conſi.cl.in cauſa,col.ij.lib. vj.& conſ. ccxxj.ponderatis,col.ſi.eo.lib.in quibus locis reperies, quibus caſib.citatio generalis requiratur & ſufficiat, & habeat pro regula,quod exiſtente certa perſona,quæ ex actu lædi poteſt,ipſa nominatim uocanda eſt, alias citatio generalis ſibi non obeſſe, pro quo facit gl.in uerb.nominatim, de uita,& honeſta.cleric.in cle.j.& Bal.in auth. ſi omnes.C.ſi ut ſe ab hæred.abſti.& hoc tenet Rot.ut per Caſſad. deciſ. vj. ut lit.pen.in fin.& Bar.in l.ſi diu.& l.ſi ſeruus.ff.de bono, authori.iud.poſſ.& in l.ſi quis inſtituatur.§.j.cum ſeq.ff.de hæred.inſti.cum ſi.

Idcirco

Idcirco priuſquam fiat generalis citatio,ſeu proclama,diligenter inueſtigandum erit,nunquid adſit perſona, quæ ex actu illo lædi poſſit, alias ſi uigore huiuſmodi generalis citationis contra omnes ſua intereſſe putantes,&c.poſſeſſionem alicuius rei apprehendiſſes,non audireris, ſi poſtea diceres,non citaui poſſeſſorem,quia ignorabã quis eſſet,ideo generalem citationem feci,inueſtigare nanque hoc debebas ut ſent.Bald.in l.fin.col.iij.uer. quarto præmitte.C.de edic. di.Adri.toll.& in terminis ponit Bart.in conſil.xl.nullus in poſſeſſionem,& Ancha.in c.fi.de elect.in vj.ubi refert ſe ita alias conſuluiſſe,uidelicet in conſ.inci.in primo dubio, nu. 268.cum ſe.prout refert,& ſequitur Ale.in conſ.lxxxiij.uiſa facti.col.iiij.uerſi.nec poſſet,lib.ij.& latius conſi.v.in cauſa. col.j.lib.eo.& conſi.ccviij.viſo ſummario,col.fina.lib.ſecundo,& uide in deciſ.Nea.per Capic.deciſ.lxxxvij.in cauſa. prima,& cj.in cauſa Andreæ.

143 Per iſtum etiam modum citandi per edictum generale,uocari conſueuerunt (non tamen nominibus aliquorum expreſſis)amici,ſeu cõſanguinei,ſi qui in ciuitate ſunt, qui minorem,ſe non defendentem,uel ex cauſa probabili, aut neceſſaria,a ciuitate abſentem,defendere uelint,iuxta ea, quæ ponit Bart.in l.hæc autem.ff.ex quib.cauſ.in poſſ.& Bal. in authen.qui ſemel.ij.col.uerſic.nota quòd uox.præconis.C. quomodo, & quando. Sed ſi procedetur contra maiorem contumacem uerum,uel præſumptum,etiam quòd foret abſens,non citarentur amici,neq; conſanguinei,ut docet Bal. ad Spec.in titul.de cita.col.ij.uer.quando citatus non comparet,nam poſſet curator deputari bonis ipſius abſentis, & cum eo procedi iuxta terminos gl.in l.ab hoſtibus, in princip.ff.ex quib.cauſ.maior.de quo late ponit Ale.con.quarto uidetur,col.iij.uer.tamen quia,lib.ij.

144 Si collegium, ſeu uniuerſitas, uel capitulum citandi forent,recurre ad glo.ordinariam,in uerb.ſingulares,& ibi ponunt doct.in c.bonæ,de ele.& ad Bart.in extrauag.ad reprimendum,in uerb.citatum,& per Roma.in ſing.dcclvj.& Aegid.concluſ.clxxxv.licet, & Alexand.in l.ſicuti.ff.quod cuiuſque uniuerſit.& per eundem, in conſil.ccxix.nume.2.ubi ponit de capitulo citando,libr.vj.uide omnino Guid.Papa. quæſt.cccxxj.in cauſis.

145 Et nota quòd citatio quatuor principales partes in ſe continet,uidelicet decretum,formã,executionem, & relationem eiuſdem,ut docet Bald.addi.Spec.ti.de ſenten.col. vi.uerſi.nota.tamen,& ponit Fel.in c.gratum.ij.col.de offi. dele.& per ea quæ hactenus tractauimus, aliqualiter quoad decretum formam, & executionem, illiuſq; concernetia te inſtruere poteris,quoniam neceſſe fuit mixtim, ob connexas doctorum deciſiones illa ponere.

146 Quo uero ad ultimam partem,uidelicet relationem,erit etiam aduertendum, quoniam ſi iudici antequam ad actum progrederetur,per nuntij relationem,uel alias legitimæ,de citatione executa nõ conſtiterit,actus nõ ualeret.& ſi poſt actum factum relatio fieret, nihilominus actus præcedens a principio nullus nõ conualeſceret , cum a principio de relatione debuiſſet conſtare,liquereque prætori, ut de ſua poteſtate certus fieret,ut ex text.in l.hoc autem.§.i ff.de quibus cauſ.in poſ.& ponit Bar.in l.ſi finita.§.Iulianus,col.iiii.uer. quæro utrum,de dam.infe.ubi dixit quòd ſemel reprobauit utrum proceſſum,cum reperiſſet relationem nuntij factam poſt pronuntiationem,unde inquit bonũ eſſe,quòd in prolatione ſententiæ,apponãtur illa uerba,uidelicet(uiſa citatione pro hac die,& hora, ad audiendum ſententiam, &c.) & latius ponit idem Bar.in l.multum.ff.de condi.& demon. & Bal.in l.conſentaneũ,col.pe.in fi.C.quom.& quand. eandem opinionem tenuit Lap. & poſt eũ Anc.Card.& alii in ele.ij.ut lit.pẽd.in fin.uerb.quib.quia(ut dixi) iudici ſemper debet conſtare,& liquere,id quod eſt cauſa ſuæ iuriſdictionis exercendæ,alias non ualet quod agit, ut dicunt doct. in locis ſupradictis,& tenuit Paris in tract.ſind.in §.iudices puras,col.iij.uer.iudici ſemper facit gloſſ.in c.ſæpe,in uerb.ac peremptorie,in fi.de appel.quã ad hoc allegat Paul.de Ca. ſing.xxviij.ſententia non ualet,&c. & doctrinam hanc amplectuntur communiter doctores, ut colligitur per ea, quæ ponit Fel.in c.quoniam contra,col.ix. uerſi. itẽ nota ex iſta gloſſ.ubi enumerat plurimos,qui præmiſſa ſequuntur,& declarat Ioan.Mil.in uerb.citatio.licet,col. pen.poſt Bal. in l. prolatam,in fin.C.de ſenten.& in l.falſus,col.vij.uerſi.item dubitatur. C. de furt. & in terminis ponit Abbas, in conſil. lxxxiiij. Ieſu Criſti. col.ij.uerſicu.corruit lib.ij. cum ſimi in

quibus

quibus reperies opinionem hanc declaratam, & limitatam non procedere, ſi iudex partibus præſentibus, aut quando periculum foret in mora, uel probabiliter credens partem fuiſſe citatã proceſſiſſet,ut ibi per eos,& latiſſime per Hip. de Mar.in l.patre uel marito,uerſi.ii.limitat Felyn. num.46. ff.de quæſt.

147 Et aduerte(ne decipiaris)licet Bart. dixerit bonum eſſe ut in ſententia dicatur,uiſa,citatione,&c. per hoc nõ intelligas,quòd ſi aliter non conſtaret citationẽ proceſſiſſe,quam per huiuſmodi narratiuam,probatum eſſet citationem præceſſiſſe,quia hoc eſſet falſum, ex quo narratiua huiuſmodi illam non probat, cum ſi ſolennitas extrinſeca, ut declarat idem Bart. & alii in authen.ſi quis in aliquo. C.de eden. & in.l.prima.C.de relat.& l.ii.ff.quand.appe.ſit.Canoniſtæ in c.quoniam contra,de probat.Et quod per talia uerbo enunciatiua,quando ſententia fertur in abſentem,citationẽ præceſſiſſe non probatur, eſt magis communis opinio doctorum,ut aſſerit Alex.in conſi. xlii.uiſo proceſ.col. i.lib. iiij.ſi modo ſententia non foret antiqua, aut ſaltem ultra decennium. Nam tunc narratiuæ ipſius ſtaretur.c.bonæ.el.i.de ele cti.& ponit idem Alex conſ.cxxiii.uiſo proceſſu.ii.col uerſ. præterea lib.ii.& alias dixi.

148 Et quoniã(ut uidiſti)citationes quæ de lõginquo fiunt, uniuerſis,& ſingularis diriguntur, illiſque per iudicem etiã ſub certis pœnis iniungitur,ut ad illarum executionem procedant,idcirco fruſtra diſputandum eſt,nunquid is, qui literas huiuſmodi executus fuerit,fuerit nũtius publicus ex quo ſtatim quod ſibi litera citationis præſentatur,cenſetur ad id officium a iudice deputatus,& poteſtatem nanciſcitur ut declarat Bar.ad reprimendum,in uerb.per nuntium.

149 Et ex generali obſeruantia,citationes,huiuſmodi.per tabelliones,tanquam publibcas perſonas, in partibus exequi, & præſentari conſueuerunt,qui tabelliones poſtmodum ſub illorum manu,& ſigno publicis, etiam corã teſtibus executionem factam iudici citanti referunt,& actum executionis. & præſentationis prædictarum in formam publici inſtrumenti redigunt,& iudici præfato tranſmittunt, quibus in iudicio reproductis & legitime recognitis,quoad executione plene creditur, illiusque uigore ad ulteriora proceditur,

 & eui-

& euitantur difficultates, nunquid ſoli nuntio ſit credendū,
cum aliis,de quibus per eundem Bartolum, ad reprimendū,
in uerbo per nuntium,& glo.& ſcribentes in c. cum parati,
de app.& Spec.in ti.de cita.§.ſequitur,uerſ.ſed nunquid cre
ditur ſoli nuntio,& Paris in tract.ſind.in uerb.credere,ubi in
materia nuntii plures,& uarias difficultates reperies, & in-
150 ter alia communiter concludi conſueuit, nuntio iurato, in
quaſi poſſeſſione officii publici citandi exiſtenti in territo-
rio,& ciuitate,in quibus deputatus eſt , quoad actum ipſius
executionis,& officium ſuum principaliter cōceruentia cre
di,alias extra,officium ſuum,uel locum deputatum, ubi nō
eſt habitus pro tali, ſibi probaliter non credi . Et propterea
utilis eſt practica in longinquis citare per tabelliones,ut ſu
pra diximus .

151 Erit etiam aduertendum quoniam ſi in actus executio-
nis copia ipſius citationis peteretur a parte, illa etiam in for
ma authentica dari debebit, alias citatio non actaret. ut per
tex.in cle.cauſam.ibi,ſibi ſub ſcriptura authentica, uel perle
cto illius tenore,copia,modo conſimili,ſi petita fuerit , in-
de facta.de elect.& ponit Spec.in ti.de cit.§.Iam, uerſi.hoc
autem facto,& Io.Mil.in uerb.citatio.in uerſi.ſi. Et intellige
copiam expenſis petentis conſignari,ſcilicet poſtquam exe
cutor adimplendo officium ſuum , tenorem citationis lege-
rit, quia ex quo tunc officio ſuo legendo , & intimando ſa-
tisfeciſſe uidetur,non eſt ulterius ad reliqua obligatus,idcir
co ſi pars pro conſulendis aduocatis ſuis, ſeu alia eius com-
moditate ultra lecturam, dimitti ſibi copiam petierit,execu
tor non tenebitur(ut arbitror)gratis dare, quia aliter legiti-
me munus ſuum adimpleuerat.

Si uero executor uoluerit(ſe exonerando a lectura)cita-
tionē ipſam,prout ſcripta reperitur,parti porrigere, hoc ue
re,& naturaliter fieri non poterit ſine tranſlato, cum porre-
ctio re ipſa , lectio autem fiat uerbis , unde ſi per iſtum mo-
dum nuntius,ſeu tabellio citare uoluerit,neceſſe uenit quod
ſua impenſa, uel ipſius intimantis copia , & tranſlatum ipſi
citato conſignet,& hoc caſu procedet oppoſitio glo.in uer.
porrecto,in d.c.cle.cauſam quæ ſimpliciter dixit, ꝙ porre-
ctio fieri debet expenſis intimantis,& hanc diſtinctionē ſen
ſit ibi Imo.licet poſtea teneat gloſſ.& opinionem gloſſe ui

detur

detur etiam tenuiſſe Paul.ſuper uerb.cum ſimili.& Ioan. de Ligna.Ancha.& Imo.ſuper.d.cle cauſam,contra Geng.qui contrarium tenuerat,uidelicet indiſtinctè expenſis ipſius citati copiam conſignari debere.

152 Inſuper quoad iſtos executores, continuo, & diligenter conſiderabitur nunquid in exequendo, formam in decreto, & corpore citationis ſibi adſcriptam, ſeruauerint: quoniã ſi in aliquo ſubſtantiali exceſſerim,cum meri ſint executores, talis eorum executio non ualebit,ut dictum eſt ſupra, & habetur in.l.ſi ut proponis,iuncta gl.C.de re iud.cum ſimul.

Plura etiam in hac ampliſſima, & quotidiana citationis materia forent, quæ pro inſtructione iuuenum poni deberent, cum ſuper his in iudicio quotidie diſputari contingat, ſed quoniam pro maiori parte non concernunt nullitatem, ſed potius contumaciam excuſant, uel ab inſtituto noſtro longe diſtant: propterea caſu occurrente, Speculatorem eodem tit.& Marianum ſuper rub.de dilat.ubi materiam huiuſmodi per uiam tractatus ſatis luculenter expoſuit,uidere poteris.

IN RVB. SEV TIT.

De nullitate ex defectu, &c.

SVMMARIA.

1 *Ordo ſolitus iudiciorum ſi non fuerit ſeruatus, ſententiam non ualet.*

2 *Ordo iuris etiam in cauſis, quæ Romani pontificis iudicio deciduntur ſeruandus eſt.*

3 *Ordo iuris tam tam ab ordinario, quàm a delegato etiam principis eruari debet.*

4 *Ordinem iudiciorum papa tollere non poteſt in foro laicorum.*

5 *Ordo iudicij in quocunque iudicio etiam poſſeſſorio ſeruari debet.*

6 *Ordo iudicij inter quaſcunque perſonas, etiam ſi eſſet mater, & filius ſeruandus.*

7 *Sententia quæ eſt nulla ob defectum proceſſus ſubſtantialis, aut libelli ineptitudinē non poteſt reformari, ſed debet declarari nulla: & uide nu. 23.*

8 *Iudex appellationis ſententia ex quocunque defectu nullam reformare conſueuit.*

9 *Subſtantiale dicitur id ſine quo aliquid eſſe non pōt.*

10 *Sententia ſine proceſſu ſubſtantiali cōſiſtere nō pōt.*

11 *Sententia appellatur natura neceſſaria, & ineuitabilis: & eſt id quo primum res aliquid eſt.*

12 *Ordo ſubſtantialis iudicij a iudice, neque a partibus tolli poteſt.*

13 *Sententia ratione defectus proceſſus triplici modo per uiam nullitatis, impugnari conſueuit.*

14 *Proceſſus quādo nō apparet, ſentētia dicitur nulla.*

15 *Ordo iudiciorum duplex eſt: unus de ſubſtantia, aliter de iuſtitia.*

16 *Ordinis ſubſtantialis quæ ſint, ſecundum uarias antiquorum opiniones.*

17 *Ordinis iudicialis de iuſtitia quæ ſint.*

18 *Libelli oblatio eſt de ſubſtantia iudicij.*

19 *Reſcriptum principis in cauſis non ſummarijs non deſeruit loco libelli.*

20 *Reſcriptum principis in cauſa ſummaria fungitur uicelibelli.*

21 *Libelli ſolennitas poteſt remitti, & quoad ſubſtantiā iudicij ſufficit aliqua petitio in actis facta, ſecundum ccommunem opinionem.*

22 *Libelli ineptitudo uitiat ſententiam, & quandocunque de iſto defectu quæri poteſt.*

24 *Libelli ineptitudo in cauſis neceſſario libellum non requirentibus nō uitiat, dummodo ex eo poſſit deprehendi intentio actoris.*

25 *Actionis nomen ſi in libello inepte exprimeretur, hodie non uitiat.*

26 *Libellus generalis, & obſcurus parte non opponente procedit in ciuili, ſecus in criminali.*

27 *Citatio quando pars in iudicio non eſt præſens eſt, de ſubſtantia iudicij.*

28 *Litiſconteſtatio eſt de ſubſtantia ordinis iudicialis ēt in iudicio poſſeſſorio, & remitti non poteſt.*

29 *Iuramentū calumniæ parte quādocunq; petēte cenſetur ſubſtātiale, et præſtari debet ēt in ſummarijs.*

30 *Cauſæ cognitio eſt de ordine ſubſtātiali iudiciorum, & à iure diuino deſcendit.*

31 *Sententia non præcedente cauſæ cognitione lata eſt ipſo iure nulla, & nume. 36.*

32 *Cauſæ cognitio debet actū præcedere non ſequi, quia talis præpoſteratio uitiat.*

33 *Præcipitatio dicitur nouerca iuſtitiæ, & ab ea iudices abſtinere debent.*

34 *Sētētia in dubio cauſa cognita lata præſumitur, præterquam ſi intra modicum tempus ferretur, quia quia tunc præſumitur præcipitata, & eſt nulla.*

35 *Iudices præcipitoſi reprehenduntur à Baldo.*

37 *Probationes uere non ſunt de ſubſtantia iudicij, ſed de ordine iuſtitiæ.*

38 *Iudex cui nihil conſtat, nihil decernere poteſt, quia nec Papa poſſet ad debitū non probatū cōdēnare.*

39 *Sententia ex uera, & iuſta cauſa præſumitur lata.*

40 *Publicatio proceſſus, et teſtiū uere eſt ſubſtātialis, ſed*

ordinis iuſtitiæ: & propterea à denegatione publicationis appellandum eſt.

41 *Sententia quando diſplicet, ab eſt appellandũ, alias per taciturnitatem partium cenſetur approbata.*

42 *Dilationes ſiue petitæ fuerint, ſiue non, non ſunt de ſubſtantia, ſed de iuſtitia.*

43 *Iudex nõ tenetur dare dilationes parti non petenti, ẽt quòd uigeret ſtatutum de dilationibus dandis.*

44 *Probationes fieri poſſent abſq; termino, et dilatione.*

45 *Cõcluſio in cã profana in foro eccleſiaſtico de ſubſtãtia iudicij, ſecus in foro ſeculari, ue l in cã sũmaria.*

46 *Cautionis præſtatio de lite proſequẽda, & alias iuxta formã authenticħæ generaliter. C. de epiſcopis, & clericis. non cenſetur ſubſtantialis.*

47 *Præparatoria dicuntur omnia quæ fiunt ante litem conteſtatã, & circa ea libello excepto nihil uitiat.*

48 *Ordo non attenditur, niſi ubi a lege præfixus, ut uitiet reperitur.*

49 *Ordo unius cauſæ ad aliam ſi præuertitur nõ uitiat, ſecus ſi eiuſdem cauſæ ad ſeipſam, & propterea ſi prius cognoſceretur petitorium, quàm poſſeſſoriũ proceſſus ualeret.*

50 *Quæſtio criminalis ante ciuilem, & petitionis hæreditatis ante iudiciũ diuiſoriũ, et principalis prius, quàm fideiuſſor, uel fideiuſſores prius quàm tertij poſſeſſores conueniri debent, tamen ordo præuertitur, non uititiat, cum ſit ordinis de iuſtitia.*

51 *Iudiciũ dicitur plenariũ, ubicũq; sẽtẽtia generat plenũ præiudiciũ, & tũc ordo iudicialis ſeruãdus eſt.*

52 *Iudicium ſummarium, ſiue executiuum paruam ſolennitatem requirit.*

53 Iudi-

53 *Iudicium quantumcunq; ſummarium requirit cauſæ cognitionem, partis citationem, & iudicis declarationem.*

54 *Ordo procedendi datus a principe uel ſtatuto cenſetur ſubſtantialis.*

55 *Solennitas etiam leuis a ſtatuto inducta ſi ommittatur uitiat.*

56 *Loocus iudicij in ordinatorijs locus contractus, in deciſorijs coram quocunque iudice attendi debet.*

57 *Ordo iudicialis & termini ſubſtantiales qui ſeruari conſueuerunt in Ro. cu. in ſacro Rotæ auditorio tam in cauſis beneficialibus quàm profanis.*

58 *Cauſa ſimel effecta ſummaria, in quacunque inſtantia ſummaria reputatur.*

59 *Termini ſubſtantiales uere qui ſunt, quorum omiſſio uel prauerſio uitiat proceſſum in Rota.*

60 *Termini qui ſeruari ſolent per audientiam contradictarũ cõtra citatũ a principio ad totã cãm, potius ex urbanitate quàm iuris neceſſitate ſeruantur.*

61 *Termini qui ſeruantur in Rota in cauſis deſertionis appellationum quales ſint.*

62 *Termini qui ſolent ſeruari in Rota quando reus petit ſe abſolui ab inſtantia iudicij.*

63 *Termini in cauſis nullitatum & attentatorum an et qui ſeruari debeant.*

64 *Termini ſeruati ſuper iniuſtitia puta in cauſa appellationis deſeruiunt in cauſa nullitatis & ſeruati in cauſa poſſeſſorij deſeruiunt in petitorio.*

65 *Termini ſeu qualis ordo iudicij ſit ſeruandus in cauſa diffamationis & iactationum:*

66 *Termini ẽt quòd fuerint ſeruati extra Rotam in pri*

ma inſtātia, iterū ſeruantur et à capite inchoatur inſtantia quando eadē cauſa cōmittitur in Rhota.

67 *Termini ſeruari ſoliti in curia non ſeruantur extra illam in cauſis uigore reſcripti commiſsis.*

68 *Termini et ordo iudiciarius qualis eſſe debeat in cauſis in curia capitolij uertentibus.*

69 *Sententia qualiter poſsit impugnari ratione ſolennitatis ipſiu met omiſſæ.*

70 *Sentētia prius debet ſcribi quā proferatur, alias nō ualeret ſi omitteretur, uel præpoſteraretur ordo.i. quòd prius recitaretur, & poſtmodū ſcriberetur.*

71 *Solennitas iuris ſeruanda eſt.*

72 *Sententia taliter ſcribi debet ut legi, & intelligi poſſit, id eſt clare, & ea lingua quæ communiter fuerit intelligibilis in loco iudicij.*

73 *Sententia quòd proferatur ſine ſcriptis an poſsit à partibus iudici ac ſolēnitati huiuſmodi renūtiari.*

74 *Sententia interlocutoria non habens uim diffinitiuæ poteſt ferri ſine ſcriptis.*

75 *Sententia condemnatoria expenſarum dicitur interlocutoria, ideo ſine ſcriptis proferri poterit.*

76 *Sententia ſub uerbo primæ perſonæ cōceputa in ſcriptis lata præſumitur ſecus ſi ſub uerbo tertiæ perſonæ lata fuerit.*

77 *Sententia quamuis in ſcriptis ferri debeat, lata tamen per teſtes probari poterit.*

78 *Snia præſumitur ī ſcriptis lata qū notarius appoſuit illud uerbū lata, lecta, et sētētialiter promulgata.*

79 *Sentētia ſeu inſtrumentū ſolūmodo per teſtes probatum nō habet ſolitum fauorem, neq; executionem ita paratam, prout quando apparet in ſcriptis.*

80 *Sẽtẽtia in loco ſolito maiorũ et tpe cõgruo ferri dȝ.*

81 *Sentẽtia publice id eſt coram notario & officialibus in loco maiorum, non autem ſecrete ferri debet.*

82 *Actus loco non ſolito & clandeſtine celebrati quaſi fraudulenti reprobantur.*

83 *Sententia in loco parum idoneo & tempore minus congruo lata parte non opponente ſuſtinetur.*

84 *Sententia debet proferri a iudice ſedente non ſtante, uel procedente ſcilicet in cauſis plenarijs, ſecus in ſummarijs & leuibus.*

85 *Sententia debet ab ipſomet iudice legi & recitari non ab alio, ſaltim in ſubſtantia et concluſione ipſius ſententiæ, ſi iudex non fuerit illuſtris.*

86 *Iudex in ſubſcribendo ſententiam nomen dignitatis præponere debet: quod tamen non ſeruatur.*

87 *Sentẽtia quòd fuerit lecta per narratiuam eiuſdem ſententiæ, & alias de facili probabitur.*

88 *Clauſula illa quæ apponi conſueuit in ſententijs, uidelicet lata, data &c. non eſt de ſubſtantia, nec uitiat ſi omitteretur.*

89 *Sententia dicitur controuerſiæ propoſitæ a iudice legitime facta declaratio, ſeu diffinitio*

90 *Sententia non continens per ſe, uel per æquipollens abſolutionem, uel cõdemnationẽ, aut declarationẽ controuerſiæ propoſitæ eſt ipſo iure nulla.*

91 *Sententia non poteſt ferri per uerbum gerundium, ut dicimus talem abſoluendum: ex quo illud uerbum habet tractum de futuro, quod non eſt in poteſtate iudicis: declara prout hic.*

92 *Sẽtẽtia poteſt ferri per uerbũ credo, uel non uideo, ſeu uidetur mihi, ſiue per uerbũ ſtatuimus, præcipi*

mus

præcipimus, & ſimilia.

93 *Sententia ſatis eſt quòd declaret factum, quando lex ſuper tali facto certam pœnam impoſuit, ſeu alias diposuit.*

94 *executio fieri non poteſt contra aliquem quantumuis criminoſum, priuſquam ſuper crimine declaratum fuerit.*

95 *Sententia aliquem indeterminate relegans, intelligitur per decennium relegare.*

96 *Interlocutoriæ quæ quotidie fiunt per uerbum ſi & inquantum &c. de iure ſuſtineri poſſunt.*

97 *Sentẽtia non cõformis petitioni et cõtrouerſiæ fatua & inualida reputatur per rationem de qua hic.*

98 *Sẽtẽtia in cauſa ciuili abſque eo quòd aliqua ex partibus inſtet, per iudicẽ regulariter ferri non poteſt.*

99 *Sententia ſuper conuentione omiſſe reconuentione lata ipſo iure tenet, ſi non appelletur.*

100 *Sententia quãdo iudicium ſeu res eſt diuiſibilis, poteſt ferri ſuper parte: ſi eſt indiuiſibilis debet ferri ſuper toto, alias non ualeret: quod fallit prout hic.*

101 *Sententia dubia uel obſcura controuerſiam non diffiniat, ideo non ualet.*

102 *Sentẽtia debet eſſe certa et liquida etiam quod res deducta eſſet generalis & obſcura: quia alias exequi non poſſet.*

103 *Sententia pro eius certitudine poteſt ſe ad acta referre, non tamẽ ad alia quæ ſunt extra proceſſum.*

104 *Iudex poteſt pronunciare prout in conſilio in actu exhibito: ſecus ſi non foret exhibitum.*

105 *Sẽtẽtia ad acta probatoria nõ aſſertoria, ſiue nuntiatiua in dubio relata cenſetur: ideo ſatis eſt quòd*

in illis

in illis certa quantitas reperiatur.

106 Sententia quibus caſibus generaliter ferri poſſit, id eſt, abſque certa quantitate.

107 Sententia conditionalis an & quando ualeat.

108 Cõditiones de præſenti uel de præterito actum non ſuſpendunt.

109 Sententia ſi occultaretur, qualiter à iudice appellationis pronuntiare poſſet.

110 Conditio de præſenti uel præterito etiam impertinens nec uitiat ſententiam.

111 Conditio de futuro ad negotium pertinens, prout ſi iuramueris te abſoluo &c. non uitiat ſententiam.

112 Sententia lata ſub iſta conditione, condemno te in eo qđ probatũ fuerit, an ualeat, articulus eſt dubius.

113 Cõditio de futuro impertinẽs, puta ſi nauis ex Aſia uenerit, non reddit ſententiam nullam.

114 Conditio falſa uitiat ſententiam ad eam relatam.

115 Conditio uitiat decretum tutelæ, curæ, aut ſimilium ſecum executionem trahentium, alias uero interlocutorias non uitiat.

116 Sententia ſub modo proferri poteſt.

117 Modus non ſuſpendit, ſed ex eo naſcitur actio, in ſua tamen forma ſpecifice ſeruari debet.

118 Sentẽtia expreſſe cõtra leges claras in corpore iuris clauſas manifeſte lata ipſo iure non tenet, & qualiter hoc procedat.

119 Lex obſcura & habens uarios intellectus ad decidendum allegari non poteſt.

120 Sententia contra communem opinionem doctorum lata non eſt nulla: quamuis iudex taliter ſentiando in ſindicatu teneretur.

121 *Sentẽtia contra deciſiones dominorum de Rota lata, quamnis magiſtrales ſint ipſo iure tenet.*

122 *Sẽtẽtia ut uitietur ꝑ errorẽ iuris expreſſe requiritur ut talis error ſit patẽs oculo corporali, & fuerit lata potius contra ius partis quàm ius cõſtitutionis.*

123 *Sententia uitiatur quando conſtat iudicem totaliter fundaſſe ſententiã ſuper aliquo erroneo & legi aduerſatiuo: ſecus ſi in eo ſe non fundaſſet, apponendo dictionem maxime uel præſertim.*

124 *Sententia lata cõtra legem nouã extrauagantẽ: ſeu ſtatuta à parte nõ producta, nec allegata quãdo iudex ea probabiliter ignorare poteſt non eſt nulla.*

125 *Sententia lata contra aliam rem iudicatam de qua fuit oppoſitum eſt ipſo iure nulla.*

126 *Sententia contra notorium iuris aut facti lata non ualet ex quo notorium æquipollet expresſioni.*

127 *Sententia notorie iniqua & iniuſta eſt nulla.*

128 *Sententia lata ex cauſa notorie falſa eſt nulla.*

129 *Sententia expreſſe modum cauſæ referẽs ſe ad actũ nullum ſeu falſum, erroneum, uel à iure reprobatum eſt nulla.*

130 *Sententiã error non uitiat, quãdo reperitur in actis, ad quæ ſententia nec expreſſe nec tacite ſe refert.*

131 *Sentẽtia prima ad libellum, & ſecunda ad primam referendæ ſunt, ideo error relati cenſetur ineſſe ipſi referenti, & uitiat.*

132 *Sentẽtia lata per falſas probationes ac teſtes corruptos et ſubornatos mero iure tenet: fallit prout hic.*

133 *Iudex in dubio præſumitur ſecutus probatiões quæ in actis reperiuntur: & quod potius fundauerit ſe ſuper ueris quàm ſuper falſis.*

134 *Sententia quæ prætenditur per falſas probationes lata priuſquam per uiam falſi impugnetur, reſtitutio in integrũ ad reſcindendũ impetrari oportet.*

135 *Sententia lata per ſordes.i.prece, timore, uel odio, ſiue per gratiam, aut dolum iudicis, ſeu ambitionẽ mero iure tenet, quamuis iudex puniendus ſit.*

136 *Sententia lata per iudicem pecunia corruptum tanquam uenalis, eſt ipſo iure nulla, etiam ſi pecunia fuiſſet data ut iuſtam ſententiam ferret.*

137 *Iudici iuſtum iudicium uendere non licet, quamuis aduocatus uendere iuſtum patrocinium, & iureconſultus rectum conſilium poſſint.*

138 *Teſtis qui precium recepit ut ueritatem diceret falſarius eſt.*

139 *Snĩa lata ꝑ falſum iuramentũ an ualeat, remisſiue.*

140 *Sententia per colluſionem & corruptionem procuratoris exorta mero iure tenet.*

141 *Corrumpens procuratorem uel aduocatum partis aduerſæ, uel falſificans acta perdit cauſam: quamuis ſecus ſit ſi corruperit teſtes.*

142 *Sententia per metũ lata ipſo iure tenet: ſed per actionem quòd metus cauſa retractanda eſt.*

De nullitate ex defectu proceſſus, ſiue ordinis iudiciarij ac ſolennitatis, & formæ ipſius ſententiæ.

1 POSTQVAM de nullitate ex defectu iuriſdictionis, citationis mandati, ſeu inhabilitatis comparẽtium uidimus, reliquum eſt ut ſummatim aliquid etiam de nullitate ratione proceſſus, ac ſolennitatis, & formæ ipſius ſententiæ pertractemus. Nam ſatis non eſt ad ualiditatem ſententiæ quòd à iudice ſuo, inter

ter

ter partes legitime comparentes,ſeu citatas lata fuerit,quoniam ſi ſolitus iudiciorum ordo neceſſarius omitteretur,uel etiam præpoſtere fieret, ex hoc ſententia redderetur nulla iuxta tex.& not.per ſcribentes in l prolatam. C. de ſenten. l.i.C.de excuſ.rei iud.c.ad petitioné.§.ſi.extra de accuſa. c. ueritatis.de dol.& contuma.& ponit Specu.in tit.de ſent.§. nunc uidendum.in princi. imo plus inficit iniuſticia ex ordine quàm ex cauſa,quia prima reddit ſententiam nullam, ſecunda non,inquit Panor.in c.cum olim.col.pen.uerſi.ſed in contrarium.de ſenten.& re iudi.

2 Ordo nanque iuris etiam in cauſis, quæ Romani pontificis iudicio deciduntur ſeruari debet, ut eſt tex. in c. cum in cauſis de re iud.& c.cum dilecti.ibi,uolentes tamen iuris ordinem obſeruare.&c.de dol.& contu. quod a fortiori procedet etiam in eius delegato,ut probat tex. in. c. exhibita. de iud.c.ex parte.el.ij.de offic.deleg.c.cauſam quæ. de reſcrip.
3 quia ad ordinem iudicij ſeruandum adſtringitur delegatus, quemadmodum ordinarius, inquit Bald.in l. proſcriptione. col.ix.uerſ.quædã ſunt exceptiones.C.ſi contra ius uel utilita.pub.quem refert & ſequitur Dec.conſi.cccclxxxii. pro reſolutione litis.in princ.lib.iiii.

4 Quinimo nec ipſe papa (quoad forum laicorum) ordinẽ iudiciorum tollere poteſt,inquit glo.in clemen. diſpendioſam.in uerb. uſur. de iudi.quem ſeq. Abb.in c. cum clericis. col.i.uerſi.nunc uenio ad gloſſam.de fo.compe.& Bald.in l. eos.in fin. C.de uſur. iudicem itaque iuris ordinem ſeruare oportet,alioquin iniuſte facere dicitur ſecundum Ioã.And. & Gemi.in c.dilecto.de ſent.excom.in.vj.& Ang.in l.j.ff.ne quis enim.prout eos refert & ſequi. Hippol de Marſi. in l.j. in prin.uerſi.quomodo autem iudex.nu.30.ff.de quæſt.

5 Et præmiſſa procedunt regulariter,& in quocunque iudicio ſiue petitorio,ſiue poſſeſſorio,quia etiam in poſſeſſoriis ſeruandus eſt iuris ordo,ut uoluit Bar.in l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acquiren.poſſeſſ.prout refert & ſequitur Abb.in c.conſultationibus.col.ij. uerſi. ideo extra glo. & ibi Fely.col.fin.in fin.de offi.deleg.& idem Abb.in c.bonæ me
6 moriæ.nume.17.de appel. & hoc inter quaſcunque perſonas etiam ſi ageretur inter matrem & filium,quia etiam tunc in procedendo ſeruabitur iuris ordo,inquit Bal.in l.congruẽtius.

tius.C.de patri.pote.ac etiam ſi eſſemus in notorijs,quia & illa habent ſuum ordinem,qui ſeruãdus eſt,ut in c. qualiter & quando,ubi Felyn.in princip.multa cumulauit extra de accuſationibus.

7 Et nullitas hæc ex defectu proceſſus ſubſtantialis adeo eſt releuans,ut ſententia hac ratione nulla per iudicem appellationis reformari non poſſit,ſed duntaxat pronuntiari nulla,ut uoluit Abb.poſt alios in iii.& iiii.notab.in c.cum dilecti,per illum tex.de empt.& uend.quem tex. ad hoc commendat Bal.in l.ii.xiiii.q.C.de reſcind.uend. ut tradit Ale. in conſ.lxxix.proſpectis uerbis,uerſ.eſt uerũ lib.ii. & Dec. d.conſ.483.ii.col.uer.nec prædictis.

8 Quamuis iudex appellationis regulariter ſententiam ex quocunq; etiam iuriſdictionis,aut citationis defectu nullã reformare conſueuerit,ſecundum communem ſcribentium ſententiam,ut atteſtatur idem Alex.in conſil.lxvii.uiſo thema te,lib.vj.& conſil.cxi.uiſo,libro quinto,& dicto conſil. lxxix.in prin.lib.ij.

9 Qñ igitur proceſſus & ordo eſt ſubſtantialis,a partibus aliquo modo omitti,uel remitti, nõ poteſt, quia illud dicitur ſubſtantiale alicuius rei,ſine quo res illa eſſe non poteſt, ꝑ ut dicimus de pretio reſpectu emptionis. l.precia.ff. de contrahen.empt.iuncto.§.pretium,inſti.de empt. & uendition. eo.modo ſententia ſine proceſſu ſuo ſubſtantiali conſiſtere
10 non poterit,ut formaliter arguit Bart.in d.l.prolatam, col. ij.uer.dico quod illud,& Bald.ibi,col.j. uerſi. item præmitto,dicit quod ſubſtantia dicitur natura neceſſaria,& ineuita
11 bilis,& eſt id,quo primũ res aliqđ eſt, vt declarat idẽ Bal. in l.et,in prin.uer.& qa quotidie.C.de execu. rei iudi.

12 Idcirco etiam quod iudex pronũtiaret abſq; proceſſu, uel non ſeruato iuris ordine procedendũ fore , talis pronuntiatio in nullo prodeſſet, cum ordo & ſolẽnitas huiuſmodi in fauorem publicum fuerit introducta,ſecundum Cardina.in clemen.ſæpe,q.xij.de uer.ſig.& factum prætoris iuris publico derogare non poſſit.l.j.§.i.ff.de fer.l.formam.C.de offi. præfe.præt.cum aliis,de quibus per Alex.conſi.xxxvi.in fi. lib.ii.& facit bo.tex.in l.teſtandi,ibi,nam iuriſdictionis mutare formam,uel iuri publico derogare,nõ eſt cuiquam ꝑmiſſum,&c.C.de teſtib.& tenet Bald.in l.i.col.xiii.uer.ego

non credo.C.qui accu.non poſ.& Ant.de Bur.in c.exhibita,quem in terminis noſtris refert & ſequitur Alex.conſil. lxxxij.uiſo proceſſu.in prin.lib.iij.& conſi.clxxxij.nu.v.lib. vj.prout nec prodeſſet,ſi huic ſolennitati partes renunciarent,per tex.in l.ius publicum.ff.de pact.& ponit Caſſad. deciſ.ix.nu.8.de app.& Rot.deciſ.lxxxviij.in cauſa, in no. & doctores in l.nemo pōt, ubi Iaſ.col.iij.in.ij.lectione, de leg.j.& idem Iaſ.in l.ſi conuenerit,col.j.de re iud.dum ponit quod ſententia abſq; ſubſtantialibus, uel cum expreſſo errore iuris etiam de cōſenſu partiū lata eſt ipſo iure nulla, & firmat Guid.Pap.q.ccxvj.iudex,& Capi.deciſ.xlvij.in fi.

13 Et quoad iſtam nullitatem plerūq; circa tria principaliter diſputari conſueuit,uidelicet primo quod ſententia eſt ipſo iure nulla,ex quo nullus apparet proceſſus,& cauſæ cognitio præcedēs.Secūdo & ſi apparet ꝙ debitus iuris ordo ſeruatus non fuit,ſed ratione eiuſdē cauſæ ad ſemetipſam, uel alias idem ordo præuerſus & præpoſteratus eſt.Tertio quòd & ſi is ordo qui fuit adhibitus fuerit debitus, nihilominus quòd aliquid ex ipſius ordinis & proceſſus ſubſtantialibus fuerit omiſſum,opponi ſolet.

14 Et quoad primum ſatis expeditum eſt, quòd de proceſſu non conſtat,ſententia abſq; eo lata eſt ipſo iure nulla, maxime ſi ab ea appellatum fuerit, ut probatur in c.quoniam cōtra,ubi ponit glo.Inno.& alij circa fin de prob.& in c.cū in iure,de offic.delegat.per Aegid.conclu.lxxxix.ſententia,& Alex.in conſilio.ccxxij.lib.ij.& Caſſado.deciſio.j.in fin.de præſumpt.ubi poſt Alex.in.d.conſi.atteſtatur ita cō muniter teneri,& ponit Saruen.ſuper regulas de triennal. qō.xxxiij.& diximus ſup.ī alia.q.dū ponit qualiter & à quo poſſit,& debeat nullitas probari,ubi de hoc uidere poteris.

15 Circa reliqua duo ſciendum eſt duplicē quoad iudicia ordinem reperiri. Vnum qui ſi omittitur,uel præuertatur uitiat,quia dicitur ordo de ſubſtantia.Alium qui ſi omitteretur,aut præuerſus fieret,citra remedium appellationis ipſo facto non uitiaret,quoniam dicitur ordo de iuſtitia,ut uoluit gl.in ſumma.ij.q.j.& Panor.in c.exhibita,col.pen.uerſ. ſed ad ſuſtinendum,de iudic.

16 Quæ autem ſint ordinis ſubſtantialia,& quæ de ordine iuſtitiæ antiqui noſtri inter ſe aliqualiter uariarunt. Nam gl. in dicta.

in dicta.l.prolatam.C.de ſenten.de ordine ſubſtantiali eſſe uoluit,ut offeratur libellus,lis cõteſtetur,iuretur de calumnia,depoſitiones teſtium conſcribantur,& publicentur,ſententia ſcribatur,& a iudice proferatur, & ſi ordo ipſe omittitur,ſententia(ſecũdũ ipſam)non ualeret.Io.Andreas poſt Aegid & Bonaguid.in additio.Speculat.in titul.de ſentẽ.§.iuſta,in prima additio,non recedendo ab opinione gloſſæ, dixit ſeptem tramites ordinis iudiciarij ſubſtantiales eſſe,libelli oblationem,litiſconteſtationem,iuramentum calumniæ ſeu ueritatis, ſcripturam atteſtationum, & earundem publicationem,& ſentẽtiæ ex ſcripto à iudice ſedente recitationẽ,ex his aſſerens potiſſime colligi nullitatem ſententiæ Specu.in proœ.ſecundæ partis, uerſi.& nota quod non omnia inquit,quòd ſubſtantialia iudicij ſunt citatio, libelli oblatio,litiſconteſtatio,iuramentum calumniæ ſeu ueritatis,& ſententia,& ſi quid ex his omittitur uel præpoſteretur,ipſo facto ſententia non tenet,& quòd cætera non ſunt ſubſtantialia Azo in ſumma,ſub tit.de iudicijs in principio (prout etiã refert idem Spec.de offic.omni.iudi.col.j.uerſi. ſecundo uidendum)inquit,quod ſeptem requiruntur ad ualiditatem ſententiæ,uidelicet libelli oblatio, cautionis expoſitio litis conteſtatio,iuramentũ calũniæ,cauſæ cõgruis interrogationibus examinatio,ſentẽtiæ in ſcriptis prolatio, & executio, cuius opinionẽ formaliter ſequutus eſt Bald. in rubrica,de uindicta libertate,col.ij.uerſic.Amplius quoque Hoſtien.in ſumma,in titu.de ſenten.§.qualiter,col.iiij. uerſi.is eſt ordo,dicit quod ordo ſubſtantialis iudicij eſt ut pars citetur,libellus offeratur,lis conteſtetur, de calumnia iuretur,& quod ſnia abſolutoria uel condemnatoria certa congruo loco,& tpe a competenti iudice ſedendo in ſcriptis gratis & rite,id eſt non expreſſum cõtra iura pronuntietur,& ſi contra hunc ordinem fieret,ſententia eſſet nulla.

17 ORDO iudiciales de iuſtitia nõ ſubſtãtialis ſcd̃m ipſum Hoſt.conſiſtit in his,quæ inter iurm̃ de calumnia & ſniam aguntur,prout ſunt põnes & rñſiones teſtium,& inſtrumẽtorum productiones,& publicationes,interlocutiones,renuntiationes,concluſiones,& allegationes,quẽ ordinem ſi iudex non ſeruauerit,ſnia ipſo iure tenet, quaſi contra ius litigatorum potius quam ius commune publicum lata.

Et ſic(ut uides)iſti antiqui partes in omnibus non concordant,ſed quo ad ſubſtantialia unus plus altero requirit, & ordinē iudicij ac ſolennitatem,& formam ipſius ſniæ reſpicientia ꝑmiſcent,de quibus ſingulariter ꝑ aliquali iuuenum cognitione aliquid neceſſario ponendum eſt.

18 LIBELLI itaq; oblatio ex ſupradictorum omniū cōi ſententia eſt de ſubſtantia iudicij,cum principium,& fundamentum cauſæ & ipſius iudicij exiſtat,& non ſolum ratione partium,uerum etiam reſpectu iudicis offerri conſueuit, uidelicet,ut ipſe iudex ex eo modum, & actionem intentatam,& nunquid ſit apta,uel non,& ſibi concludat cognoſcere poſſit,ac ſecundum illius formam ſententiam ſuam dicta iuxta textum in capitu.licet Hely.extra de ſymo.& clemen.ſæpe.de uerborum ſignificatio.l.ut fundus.ff.com. diuidun.cum ſim.ideo ſolennitas libelli eſt ſubſtantialis,& omitti non poteſt,ut uoluit gl.magiſtralis in fin. in capitulo primo,de libel.oblat.ubi hoc idem tenent Innocen. Hoſt. Ioan.Andr.Cald.Ioann.de Imol.qui dicit iſtam ueriorem & Maria.ibi,in quarta columna,concludens regulariter libellum neceſſarium fore,ſiue inter perſonas eccleſiaſticas, ſiue ſeculares agatur,& de quibuſcunq; rebus ēt mere prophanis,& coram quibuſcunq; iudicibus,etiam ſi eſſet arbiter,ut uoluit gl.in l.penultima, in uerb. coniunctim.C.de arbit.& glo.tertia in authen.offeratur.C.de litiſconteſt. quāuis ſecus coram arbitratore capitulo quintauallis.de iureiurand.& quod libellus ſit de ſubſtantia,tenuit Cyn.Iacobus de aret.Barto.& Bald.in dicta authen.offeratur, & Paulus Laud.& Steph.in dicta clementi.ſæpe,Bartol.Angel. Paul. de caſt.& Iaſon, ibi ſecunda columna,in l.prima.in princip. ff.de edend.& Bald.in authenti.contra rogatus,in fin.C.ad Senatuſconſul.Trebellian.& in aut.generaliter,columna penultima uerſicu quinto quero.C.de epiſco.& cleric.ubi dicit,quod illius omiſſio uitiat, & remitti non poteſt, prout etiam glo.& doctores in capitulo ex cauſis, de officio deleg. Et adeo libellus quoad ordinem proceſſus eſt neſſarius ut reſcriptum a principe impetratum pro libello haberi nō

19 poſſit,quamuis ad effectum actionis perpetuandæ ſufficiat & illius uice fungatur, & propterea ſi ſuper reſcripto(alio libello ſeu petitione non præcedente) ſententia ferretur,

eſſe

eſſe nulla,ſecundum Baldum in l.prima. C.quando libell. princip.dat in primo notabili, & in l.prima, uerſiculo tertio nota. C. de præcibus imperatori offerendis, quoniam reſcriptum non dirigitur, neq; concludit ipſi parti, ſed iudici duntaxat,ut etiam uoluit Baldus in l.ne quicquam §. ubi decretum.ff.de off.proconſul. & leg.maxime in cauſis non ſummariis,ſecundum Imo.in capitu. dudum,el.ii.de elect. poſt Bald in l.ſi quis filio præterito.§.hi autem.ff.de iniuſ. rupto teſtamen.quos ſecus eſt Franciſ. de cur. conſil.lxiiii. uerſi.reſtat.& latius per Socy.in d.c.ii.uerſ.vii. regu.articu. xij.de lib.oblat.

20 Quamuis ſi eſſemus in ſummariis, & reſcriptum a parte loco petitionis reproduceretur, & peteretur fieri, potuit in eo etiam quoad ordinem proceſſus uice libelli fungeretur, ut uoluit Specu.in titu de libel.concep.§.nunc dicendum, uerſi.vj.& in ti.de probationib.§.j.in fin.& Abb.poſt Antonium in capitu.præterea.col.ij.uer.ſed pro declaratione.extra de dila.cum aliis ad propoſitũ adductis,per Ale. qui hoc tenuit in conſil.ccj.in cauſa, in princ.lib.ij.& Dec.in conſi. cccclxxxiii.pro reſolutione,col.ij.uer.ne prædictis, lib.iiij. & in Ro.cu.in frequenti uſu eſt.

21 Contrariam tamen opinionem uidelicet quod libellus de ſubſtantia iudicij non ſit ſed ſaltim tacite ad inſtar iuramenti calumniæ omitti poſſit,& ſufficiat talis qualis petitio in actis redacta,ut pars ſuper illa an uelit cedere, uel contendere, & iudex ſentẽtiam ſuam formare poſſit,cum per iſta iuri ſatisfactum ſit, tenuit Franciſ. Zabarella, in d.clemen. ſæpe.ubi gl.in uerbo neceſſarius,ac tenuerunt.Pet.de bella Pert.in d.authen.offeratur, & Anton.in d.c.j.ubi Ioann.de Imo.dicit hanc æquiorem,& in practica ſeruãdum.& Ale. de Imol.in d.l.j.in prin.columna.ij.de edend.dicit hanc magis communiter teneri & ſeruari in practica,maxime in cauſis ſummariis,& aliis ubi ſententia neceſſario non eſt in ſcriptis ferenda, iuxta authen. breuiores.C.de ſen. ex breuicu. recitã.& aliis caſibus enumeratis per Spe.in ti.de libelli cõcept.§.nunc dicendum,& Maria.in c.j.col.vi.de libel.obla. tu uero inter huiuſmodi altercationes doctorum uſui & ſtylo curiæ in qua fueris adhærebis.

22 Vbi aut libellus requiritur,actor multũ debet animaduer-

 tere,

tere, qm̄ ſi ille ex ſui facie appareret ieptus, etiã quòd par
22 te non opponente ſuper illo fuiſſet lata ſententia, nihilominus hmõi ſnia eſſet ipſo iure nulla, & actor in expenſis cõdemnari deberet, reſeruato ſibi iure agendi ex cauſa apta, ſi qua foret per tex. cum ibi no. in c. examinata. de iudi. & gl. inſtituta, de obligatio. in uerbo iſtud in fin. quam dicit ſingularem Bal. in l. actori. in fi. C. de reb. cred. & in. l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. & pro qua uidetur tex. ĩ l. fi. in uerb. nihil agit. ff. de lib. & poſth. eandem gl. ſequitur Alexã. in conſil. cxlvij. uiſis. uerſ. non obſtat ꝙ ſi iudex, & conſi. clij. in cã, & lite, col. ij. uerſ. ex his breuiter, & conſi. clxxxvij. uiſo col. ij. in prin. lib. vj. & conſi. cxxxvij. in cã, & lite. ij. colũ. uer. & ſi ſnĩa, lib. ij. & Dec. conſi. lxij. col. pe. in fi. lib. j.

Et de iſto defectu qñcunq; queri poterit, ſecundũ Iaco. But. & Bal. in l. licet, col. antepe. C. de procu. & Bal. in auth. ſi quis litigans. C. de epiſc. & cler. cum alijs de quibus per Iaſ. inſti. de actio. §. omnium, col. ix. etiam quod a parte (ut dictum fuit) non eſſet oppoſitum ſecundum Bart. in l. edita col. iij. in fi. & Bal. ibi in repe. Pad. col. xv. & Alex. colũ. v. & Iaſ. col. vj. C. de eden. Anto. de Butr. in c. dilecti. de iudi. dũmodo ineptitudo expreſſe reſultet ex libello, ſecus autem ſi tacite, uel per ſubauditos intellectus ac ſubtilis iuris rationes deprehenderetur, ſecundum Bal. in l. certa ratione uer. præterea. C. quando prouoc. & l. ij. circa fin. C. de re iudicat. Maria. in c. fi. ar. xxxii. de libel. obla. & ſententia ex defectu ineptitudinis libelli nulla, per iudicem appellationis refor-
23 mari nõ poteſt, ſed omnimo declarãda eſt nulla, & actor in expenſis condemnandus, ut ponit Alex. in conſi. lxxix. pro ſpectis, col. j. uer. eſt uerum, lib. ij. & Fely. & in c. literis col. pe. uer. tertia declaratio. de off. deleg. & diximus ſupra.

Qñ autem libellus dicatur ineptus, & quomodo ineptitudo cognoſcatur, ponit idem Maria. in d. c. ij. arti. xxiij. de libel. ob. quem occurrente caſu uidere poteris, & Paris de puteo in tracta. de ſindi. in §. an dictum capitulum. columna ſecunda, uerſic. & aduertendum, & col. ſeq. uer. quando in hoc, &c. & ponit notanter Ro. dec. xxxv. ſi quis in cã prophana. in ulti. addi. in no. quæ dixit quòd duplex eſt ineptitudo libelli, una uiſibilis, ut peto rem ſacram, alia inuiſibilis, ut peto rem uti meam, quæ poſtmodum apparet ſacra, & quòd

& quòd talis ineptitudo cognoſcitur ex duobus.ſ.ex materia & forma,materia conſtat ex cā,& re,Cauſa ex facto, & iure ſimul,puta obligatione,uel ex iure tm̄ puta dominio. Si igitur talia habent in ſe conſonantiam,libellus eſt aptus, Si uero habent in ſe diſſonantiam,ineptus eſt.

Nota ēt ꝙ euidens calūnia habetur loco libelli inepti,ut voluit Inn.in c.j.de offi.uicar.quem refert & ſequitur idē Par.in d.tra.in uer.iudex,col.iij.uer.iudex ī iuriſdictio, &c.

24 Si uero eſſemus in caſibus libellum neceſſario non requirētibus,etiam quod eſſet ineptus,ſi modo intentio actoris ex eo deprehendi poſſet ſententia ſuper eo lata ualeret, ut uoluit Bar.ad reprimendum.in uerb.figura,& gloſſ.in l.uinum in gloſſ.magiſtrali circa fin. ubi Bald.Ange.& Moderni.ff. ſi cert.peta.& gloſſ.in uerb.ſacris.in §.multis.inſtitu. de liber.quam.in propoſito dicit ſingularem Bald.in l. conſentaneum,in iiij.colum.C.quomodo & quando.iud.tenet Inn. in c.examinata,de iudi.dum uoluit quod ſi hodie exprimeretur, nomen actionis ineptæ,ex hoc proceſſus non foret

25 nullus,quia talis expreſſio non erat neceſſaria, quod dictū magni facit Bald.in l.gallus.§.j.ff.de lib.& poſthu.& Iaſ.in d.§.omnium,col.pen.de actio.

Aliquando etiam in cauſis libellum requirentibus inepti tudo non uitiat,ut declarat Bal.in l.fi.in fi.C.de fideicōmiſ. & Soci.in conſi.cxlvj.uiſo,circa med.colum.vj.uolu.j.& in fallentijs ſuper regula cccl xvj. Inſuper hæc nullitas & libelli ineptitudo tollitur & purgatur per illam clauſulam, quæ in fine libellorum communiter apponi conſueuit, uidelicet petens ſibi ius & iuſtitiam miniſtrari, iudicis officium benigne deſuper implorando ſecundum Inno.& Ioā. and.in c. ij.de ordi.cogni.& Bal.in l.j.de excep.rei iudi.Imol. in l.ſi cū nulla.ff.de re iudi.prout refert & ſequitur Par.in libr. de ſynd.in §.an dictum cap.col.iij.uer.tamen aduertendū,&c. & plura notabilia ponit Capic.in deci.Nea.deciſ.x. col.fin. & deciſ.lxxxvi.nu.16.

26 Libellus autem generalis,obſcurus,& incertus,ſi pars non opponit,& ſententia ſuper eo feratur, ſuſtineri poſſet l. fin. & ibi gl.& doct.C.de anna.excep.c.Abbate ſane,de re iudi. lib.vj.& hoc in ciuili.in criminalibus autem ſecus,per text. in l.libellorum.uerſi.quòd ſi libelli,& ibi Bartol.ff.de accu-

 ſatio-

ſationib.& Bal.in l.i.col.xiii.C.de confeſ.& doctores in.d. l.edita.& in.§.curare.inſtit.de actionib.cum ſimil.de quibus per Alex.cõſi.clxxxii.lectis,col.i.lib.ii.& Paris.d.lib.de ſin dica.in.§.an per dictum capit.per duas col.& Rot.deciſio. xxxv.ſi quod in cauſa,in fin.addit,in no.& Ant.Capi.in de ciſ.Neap.deci.v.nu.9.cum ſimil.

27 SECVNDO ſuprascripti doctores pro ſubſtantiali ordine iudicii ponunt citationẽ,quaſi quod oblato libello,pars ad illi reſpondendũ, & ad reliquos actus citari debeat,alias proceſſus & ſententia non ualerent,quod eſt uerum,quando pars non eſt præſens, quia citatio tunc eſt fundamentũ ordinis iudiciarii,& ſine ea regulariter quicquam fieri non poteſt,ut eſt communis roſolutio doctorũ in l.nequicquã. §.ubi decretum.ff.de offic.procu.Bar.& Imol.in l.ſi opus. ff.de no.oper.nun.& l.quod iuſſit.ff.de re iud.cum uul.ſed ſi pars eſſet præſens citatio non eſſet de ſubſtantia cum ſententia & proceſſus abſq; illa formari poſſint, ut per tex.& ibi ſcrib.in l.de unoquoq;.ff.de re iud.l.in cauſa.§.cauſæ.ff. de minor.& dixi ſupra in ti.de citatio.

28 TERTIO pro actu ſubſtantiali doctores præfati litiſcõteſtationem requirunt, & uere hæc eſt ſubſtantialis, cum fundamentum & initium totius iudicii exiſtat ut ponit Spe cula.in prin.ſecundæ par.col.i.uerſi.& nota quòd non omnia,unde Bal.in c.uni.col.i.extra de litiſcont.(ubi eſt bonus text.)dicit litiſconteſtatio eſt tanquàm lapis angularis, ac fundamentum iudicii,quo deficiente nihil poteſt ſuperædi ficari.c.cum Paulus.i.q.i.& ponunt doctores in.d.c.i.& in authen. Offeratur.C.de litiſcon. & l.fi.§.illud.C.de temp. app.& in c.ii.de litiſcont.lib.vi.& in.d.l.prolatam.

Quod procedit etiam in iudiciis poſſeſſoriis, ut eſt tex. in c.ii.ubi notant doct.ut lit.non conteſt.gl.& Bar.C.ſi de moment.poſ.Bart.& Ang.in l.fi.C.qui legitimam perſonã habeant.Bal.& Saly.in l.fi.C.ſi per uim,uel alio modo Ioã. An.& alii in c.cõſultatiõibus,de offic.dele.&(excepto Guliel.de Cunio)tenent cõmuniter doctores,ut aſſerit Saly. in.d.l.fin quẽ ad hoc refert & ſequitur Alex.conſi.ſecundo cõſideratis, col.iii.in prin.lib.iii.& ſequit̃ Deci.cõſil.ccciі. pro tenui col.ii.uerſi.ii.q.a.lib.ii.Et adeo cõteſtatio litis eſt ſubſtãtialis,ut illi renũciari nõ poſſit,ut p gl.in c.ex cauſis. de off.

de off.deleg.c.i.de litiſcont.in.vi.& ca.fin.de re iud.eod.lib. gl.in clem.ſæpe in fin.de uerb.ſign.& ponit Mill.in uerb.re nunciare Alex.& Iaſ.in l.ſi conuenerit.ff.de re iud.Bartol.in l.quoties.C.de priuileg.ſchola.lib.xii.ponit deci.Nea.cxci. Abb.col.fin.& per omnes in d.l.prolatam, & Rot.deciſio. lxxxviii.in cauſa,in not.Quod intellige regulariter & ordinarie : nam adſunt plures caſus, in quibus neceſſario litiſconteſtatio nō requiritur : quod enumerat Mari.Socy.in c. frequenter,col.ii.ubi enumerat caſus.lxxxii.conteſtationē litis non requirentes,extra ut lite non conteſt.

29 QVARTO, doctores ſupradicti pro ſubſtantia ipſius iudicii iuramentum calumniæ ſeu de ueritate dicenda communiter requirunt,quod intellige uerum parte petente,nā tunc in qualibet parte litis præſtari debet,ſed ſi non peteretur,tacite omitti poſſet,& proceſſus ac ſentētia abſq; eo lata tali caſu ualeret,prout eſt hodie deciſum,per c.j.de iu ra.calum.lib.vj.& ponit Barr. Bald.& alij in l.fina.eod.titu. illud iuramentum in quibuſcunq; cauſis etiam beneficialibus & ſummarijs exigi pōt,ut in.d.c.j.& cle.ſæpe, de uerb. ſignifi.igitur ſi fuerit petitum ſubſtantiale eſt,quia tūc præſtari debet,alias poceſſus & ſententia nō ualeret,pront eſt tex.in.d.c.i.& deciſ.dominorum.dclx.dic quod ſi in aliqua & dcxliiii.nota quod ſi in aliqua,in antiq.nota tamen quod non eſt compellendus quis ad iurandum de calumnia, niſi prius decreta copia proceſſus,ſi fuerit petita,ſecūdū Rotā, ut per Faſtol.cauſa.xxvi.dub.l.

30 QVINTO, Ex ordine ſubſtantiali iudicii ſecundum ali quos ex ſupraſcriptis,cauſæ cognitio & examinatio requiri tur,quæ nedum ad iudicii ſolennitatem,uerumetiam ad na turalem iuſtitiam conſeruandam adinuenta eſt. Naturali nāq; rationi conuenit,ut quis prius cognoſcat id,ſuper quo iudicare debet,& propterea dici conſueuit quod cauſæ co gnitio a iure diuino deſcēdit,ut inquit Ab.in capi.i.de cauſ. poſſeſſ.& prop.quem ſequitur Fel.in.c.eccleſia colum.xii. uerſi.ſecundo nota.de conſtitutionibus.Sententia igitur nō præcedente cauſæ cognitione lata eſt ipſo iure nulla,ut inquit Bar. in l.prolatam,& ibi cæteri ſequūtur,in uerſic.fin. C.de ſenten.& in l.ex ſtipulatione,ubi textus eodem titulo,& facit text.in l.fin.& l.ſi iudex. C.comminationes uel

epiſto,

epiſto.& c ponderet.l.diſtinct.c.Deus omnipotens.ij.quæſtione prima.c.quæro.vj. quæſtione.j.optimus textus in c. ſummopere.xj.quæſt.tertia.& c.Henricus, de pœn.diſt.j.cũ ex literis,de reſtitu.in integ.cum ſimil.

32 Et talis cognitio debet actum præcedere,non ſequi, alias huiuſmodi præpoſteratio uitiaret, ſecundum Bal.in l.non enim.in princ.commen.in fine.ff.de adoptionibus, quem ſequitur Fely.in c.quoniam contra.col.j.in princi.ut lite non conteſtata.& facit.l.ij.C.de ſentẽtijs ex breuiculo recitãdis, & l.j.C.de executione rei iudic.& quòd ponit idem Bald.in l.cum iudex.C.de ſent.& in l.non dubium.in.v.oppoſition. C.de legibus, dum uoluit ſententiã ex probationius factis, nõ fiendis ferri debere,quem ſecutus eſt Alexand.in conſil. xxxvij.uiſo.col.vj.in prin.libr.ij.quod male à pleriſque iudicibus noſtri temporis obſeruatur, qui quotidie priuſquam proceſſus & merita cauſæ cognouerint, ac illa digeſſerint, prout in cedula,in qua tunc nihil eſt deſcriptũ, pronuntiãt, quod & ſi ob negotiorũ multiplicitatem, ſeu periculum inſtantiæ,uel alias ex aliqua rationabili cauſa, aliquando tolerari poſſit,iuxta ea quæ ponunt doctores in l.cum iudex.ubi Baldus,col.j.uerſiculo quæro quid ſi iudex.C.de ſententijs cum alijs,de quibus per Decium conſil.dxvii.in ſententia in

33 prin.li.iiii.regulariter tamen iudices ab huiuſmodi præcipitatione abſtinere debeant, quoniã præcipitatio dicitur nouerca iuſtitiæ,ut probatur in clem.in paſtoralis.§.uerum, de re iudi.cum alijs in propoſito adductis per Fel.in c.Eccleſia ſanctæ Mariæ.n.35.de conſtitu.& Hippolyt.in l.ſtatuliber num.2.ff.de quæſtionib.& quamuis in dubio ſententia cum

34 cauſæ cognitione prolata præſumitur, nihilominus multoties præſumptio huiuſmodi ex breuitate tẽporis tollitur. Vnde ſi iudici una die proceſſus cauſæ ſeu magnũ regeſtrũ præſentaretur,& altero die pronuntiaret, ſententia tanquã cauſa non cognita,& actis non uiſis lata eſſet ipſo iure nulla,cum intra tam breue interuallũ, & modicũ temporis iuris præſumptione quis non potuerit merita illius cauſæ uidere, ac mature ſuper his conſiderare, & deliberare. Idcirco talis ſententia quaſi præcipitata,ac temeraria,& (prout præſumitur) iniuſta admittenda non eſt, ſed tanquam nulla reijcienda,ut uoluit Barto.in d.l.prolatam. Cuius dictum doctores ubique

ubique ſequuntur & tenent, ut dixit Iaſ.in l.ſi is apud quē. col.iiii.in fine.& per domi Alexan.ibi,colum.iii.C.de eden. quòd dictū illud doct.communiter ſequantur, uide per Fel. hoc ponentem in c.quoniam contra.col.xvi. uer.ii.declara. ubi enumerat infinitos doctores hoc tenentes extra de probat.& Alex.con.ccxviii.uiſis.col.ſi.li.ii.poſt Abb.in c.aſſerte.col.ii.de præſump.& in c.cū ex literis,in viii.uot.de reſti. in integ.& ponit Dec.conſ.ccxcv.in cauſa iſtorū.col.ſi.uer. ii.principaliter li.ii.& con.cccclxxix.in cōtrouerſia.col.ii.in fi.li.iiii.unde nō immerito cōtra iudices ita præcipitoſos in-
35 ſurgit Bal.in c.ad noſtrā,per illū tex.de conſue.& Domini. de ſanct.Gemini.in d.c.ponderet.l.diſtin.ubi & ipſi aſſerunt ſentētias huiuſmodi nullius momēti fore, prout etiā uoluit Ale.qui eas refert in conſ.cxxiii.ſcripſit.col.ix.uer.quinimo lib.iiii.& tenet Paris,qui pulchre loquitur in li.de ſind.in.§.
36 an ſi iudex.col.ii.ac probāt etiā Ant de But.Imo.& Panor. in c.ii.de re iud.& latiſſime Fel.qui articulū ponit in d.c.eccleſia ſ.Mariæ.co.vii.uer.ix.de cōſtit.ubi atteſtatur hāc uide licet ſentētiā latā nō uiſis actis,& cauſæ cognitione nō pcedēte eſſe nullā,communiorē ac ueriorē ſententiā eſſe, ut ibi, in col. ix.in uer.xiii.& ultimo,in fi.ubi uideas. & Alex. in d. l.ſi is ad quē.& doct. in l.quod iuſſit.de re iud.& Fran.in c. dilecto.col.penul.quæſt.lv.de appel.& regula procedit etiā quòd eſſet ſententia Papæ uel Imperatoris,quia ſi ex abrupto,& non præcedēte cauſæ cognitione ferretur, diceretur nulla.arg.tex.in c.cū ex literis.de reſt. in inte.& ponit Dec. poſt multos ibi p eū relatos,cōſi.dxliiii.Sereniſſ.col.iii.uer. ii.principaliter.lib.iiii.& Cap.deci.Nea.lxix.in cau.Io.n.35.

Intellige prædicta,quando ſententia fertur in abſentem, ſecus in præſentem,& proceſſui non contradicentem, quia ſibi imputandum eſſet ſecundum Lap.alle.xxviii.delegata. & ſententia ualeret,prout etiam ualeret ſi adeſſet timor ſcādali futuri, nam tunc licitum eſt iudici fallere ne fallatur, ſec.Bal.in conſilio. cxxvii.lib.iii. relatum ab Alex.ad Bart. in l.ſi finita.§.ſi quis.in uer.arma.ff.de damn.infect.

37 SEXTO Aliqui pro ſubſtātiali iudicii ponebāt probationes,qm̄ poſtq̄ p negationē partis res effecta eſt dubia, ut in l.ſi qs libertatē.C.quib.ad liber.procl.& l.nemo.C.de acqu. poſſ.Iudex cui nihil cōſtat,nihil decernere pōt,ut l.i.ubi gl.
C.

C.ſecund.tabu.quem text.in propoſito adducit Bal.in l.falſus,col.vij.uerſi.item dubitatur.in fin.C.de furt. Imò ſi nullis præcedentibus probationibus iudex aliquem condemnaret,diceretur in dolo,ut uol.Bal.in l.j.col.viij.C.de his quæ pœ.no.cum aliis, de quibus per Alex.conſil.cxxxj.in cauſa col.penul.uerſi.probatur.etiam lib.ij.Ideo in quocunque iu
38 dicio etiã poſſeſſorio, & quantumuis ſummario requiritur plena probatio, ut uoluit gloſſa.communiter approbata in l.i.in uerb.filium.C.quorum bono. prout atteſtatur Alexã. conſi.cxxxix.circa.in fi.lib.vj.Nam ipſemet Papa nõ poſſet condemnare ad debitum non probatum, ex quo eſſet cõtra ius naturale uel gentium, & eradicare naturalem iuſtitiam, ut inquit Alexan.conſil.ij.col.j.uerſic.& eſt ratio.lib.ij.quẽ ſequi.deciſ.Neapo.xcj.Iterũ.ij.col.facit bonis tex.in c.nullum.xxx.quæſtione vl.& quãuis poſſent ſuper articulo huiuſmodi plura diſputatiue hincinde adduci, concluſiue teneas quòd ſententia lata abſque probationibus non eſt nulla,ſed iniqua cum non fuerit contra ius conſtitutionis, ſed contra ius litigatoris dũtaxat lata,ita concl.Ro.ut per Aeg. conſ.lxxiij.Sententia.& etiam quia probationes,média cauſæ dicuntur, & ſunt de ordine iuſtitiæ, non autem ordine ſubſtantiali iudicij unde quãuis iudex abſque probationibus male facit aliquem condemnare, nilominus ſententia ſua,ſi ab ea non fuerit appellatum, tenet & in rem tranſit iudicatam,quia ex iuſta & uera cauſa lata præſumitur.c.Cum
39 inter.c.ſicuti.de re iu.c.Bonæ.el j.& ibi Inno.& alijs de ele. ponunt doct.in c.quoniam contra.de probatio.& eſt magis communis opinio ſcribentium, ſecundum Imo.in c.cum in iure de officio deleg. Et Alex.poſt ipſum, in conſ.cv.ponderatis lib.v.& Deci.con.ccxcv.in cauſa iſtorum, col.j.li.ij.qa (ut diximus)probationes de ſui natura non ſunt de ſubſtantia indicij,ſed ad bene eſſe,ut inquit Bar.in l.prolatam in fi. & ibi Bal.& Ange.C.de ſent.& Bald.in l.qui accuſare.C.de eden.ubi per illum tex.apparet quòd ſententia in fauorẽ rei, actore aliquid non probante,etiam quòd reus nihil præſtet, proferri poteſt.& in.l.cum & minores,col.pen.C.ſi aduerſ. rem iud.tenet Abb.per illum tex.in c.afferte.de præſump.& Alex.d.conſi.cv.ij.col.lib.v.late Fely.in d.c.Eccleſia ſanctæ Mariæ.col.xj.uerſi.ſimiliter & fortius.ubi gloſſ. tenuit contrarium.

trarium, extra de conſtitu. quamuis gloſſæ opinio intelligi poſſet, quando iudex probatione recipere nolluiſſet, ſed illis non obſtātibus ad cauſæ expeditionem proceſſiſſet. Nā eo caſu ſententia poſſet dici nulla, prout declarat Alex. poſt Bal. in d. conſ. cv. uerſicu. accedit &c. Nihilominus & tūc puto debere à denegatione admiſſionis probationum huiuſmodi appellare, aliàs ſententia ipſo iure teneret, ut concludunt Anto Cal. Dominic. Fel. & alij in d. c. Eccleſia. per tex. in l. Argentarios. §. cum autem. in uerb. ſi non probauerit. ff. de eden. & l. poſthumus. §. ſi quis ex his. ff. de inoff. teſt. & l. cum putarem. ff. famil. erci. ita concludit deciſ. Nea. deciſio. xlvij. fuerunt latæ. & Frā. late diſputans articulum quæſtio. lv. in d. c. dilecto. de appel. Præmiſſa etiam tenuit Capicius, ut in deciſio. j. columna. ix. uerſiculo. ij. quòd dictum.

40 Septimo, Aliqui pro ſubſtantiali ordinis iudiciarij etiam publicationē proceſſus & teſtium requiſierunt, quod intellige parte publicationem proceſſus & teſtium petente. Nam ſi iudex tunc non facta publicatione procederet, ſententia ſecundum ipſos nō ualeret, ut uoluit Hoſtien. in ſumma, de ſen. §. qualiter. col. iij. uer. duodecimus, & eſt gl. quæ dicitur ſingularis, in ca. fin. in uerb. iudicij. de hæret. li. vj. quā in propoſito ſingulalem uocat Alex. in l. diuus colū. j. de re iud. Quamuis ex his quæ dicta ſunt concludi poſſet, quòd etiam petita & denegata publicatione, ſi ſententia ferretur, ualeret, ſi modo à denegatione publicationis non fuiſſet appellatum, quoniam proceſſus reſpectu iudicis, ſemper dicitur publicatus, & reſpectu partium publicatio dicitur de ordine iuſticiæ, non de ordine ſubſtantialis iudicij, ut eſt celebre dictum Inno. in c. cum I. & A. de re iud. quem ibi doctores omnes ſequūtur, & Imol. in d. l. diuus, ubi dicit ſe de hoc ſæpius in practica dubitari uidiſſe, Idem tenet Ab. in c. cum dilecti. de fide inſtrum. & Bart. in d. l. prolatam (quamuis gl. ibi contrarium tenuerit) & illam gloſſam etiam reprobat, & aſſerit in Rom. cu. practicari cōtrarium Bal. in c. i. col. iii. ſi de inueſtit. inter domi. & uaſſal. & late per duas col. ponit Fel. in d. c. cum I. & A. & Ang. in d. l. prolatam & Lanfran. in d. cle. ſæpe. ſuper uerb. defenſiones. num. xv. de uerb. ſig. & tenet Guid. Papæ. q. dlxxxvi. quærit, & ccclxix. quæ ſunt. in ſi. Capi. deci. i. col. ix. uol. ii. quòd dictum, & Ale. con. cxx. uiſo

proceſſu.

proceſſu.nu.7.lib.vii. quod in ſacro Rotæ auditorio ſæpius practicaui,per deci.xvi. nota quòd non uitiatur ſententia teſtibus non publicatis,niſi à non publicatione fuerit appella
41 tum &c.in antiq. Nam ſi denegatio, & iudicis interlocutio huiuſmodi diſplicebat,par.debabat appellare,& non illi tacite acquieſcere.c.ex parte.de appel.l.i.C.ſi ſæp.in integ.reſti.poſtul.ibi.appellare debuiſtis,ſi ſententia uobis diſplicebat &c.Et ponit Bar.in l.à procedēte.C.de dil.Si ergo proprio facto illā(acquieſcendo)confirmauit,parere habet neceſſe l.fi.C.de ſent.quæ ſine cert.&c.l.ab eo.C.quod.& quādo.l.i.C.de poſtul.l.i.C.de iuriſd.om.iud.
42 OCTAVO Dicemus idem de dilationibus, quia ſiue petitæ fuerint ſiue non,ſententia dilationibus non conceſſis lata ualebit,cum ſint media cauſæ,& ius partis, non autem conſtitutionis concernant,ac probationes abſque termino & dilatione fieri poſſint,idcirco ſi non fuerint petitæ, non eſt quid imputandum iudici, ſi petitæ fuerint, & denegatæ,imputatur parti,quæ nō appellando acquieuit, prout concludit Bartol.in d.l.prolatam. (quamuis gloſ. & Bal.ibi uideatur ſenſiſſe contrarium) quoniam ut ſententia dicatur lata cauſa cognita,ſatis eſt quòd feratur parte præſente,uel citata,iuxta tex.in l.in cauſa.§.cauſa cognita.ff.de minor.& de cauſa pōt iudici etiam peraſſertionem partium liquere, iuxta text. in l.fi.ſi per uim,uel alio mod. inſuper ſi dilationes non dentur,uel dentur minus breues, non eſt proditum remedium nullitatis,ſed appellationis,ut in c.i.de dilatio.et ex ſupraſcriptis rationibus quòd dilatio non ſit ordinis ſubſtantialis,tenet Spec.in princ.ij.partis. Ita etiam uidetur reſidere poſt multa Bartol.in d.c.eccleſia ſanctæ Mariæ.& ibi Imo.col.vij.per tex.in c.dilectus filius.de reſcri.&c. ex parte.no.de appel.& c.conſtitutus. el.iij.de teſtib. ubi hæc not. Bald.&.c.interpoſita,de appel.in quib.locis probatur quod ſi iudex exceptiones ac partis defenſiones non admittit, & pars à denegatione nō appellet,ſententia ualet, & hanc partem tenet Fran.in c.dilectq.q.lv.col.iiij.& Bal.in l.petendæ in iij.no.per illum text.C.de temp.in integ.reſtit.& in l.cum à nobis,per illum tex.C.de dilat.quæ(ut dixi)procedūt maxime ſi pars non petat,cum iudex dilationes dare nō tenea
43 tur niſi petenti,per text.in l.j.ibi,poſtulanti dare conuenit.
C.de

C.de dilat.& l.ii.& ibi Bal.C.ut intra cert.temp.notat Iac. de Aretio.& Bald.in l.fina.ff.de feriis,& idem Bald.in dic.l. cum à nobis.C.de dilat.etiam ſi ſtatutum daret certam formam ſuper dilationibus dandis,quia huiuſmodi ſtatutum intelligi debet parte petente, ut eſt glo.& ibi doctores in l.ſi curatoris,in uerb.haberes.C.de iure delibe.& d.l ſecunda.ſi intra certum temp.& facit.l.iiii.§.hoc autem. & ibi Bart.de damno infect.Ita firmat Ant.in c.uenerabilis,de iud.ex quo
44 ut dictum fuit, probationes fieri poſſunt abſque dilatione, ſecundum Bart.in l.in crimine.ff.de adult.& l.unius.§.cogniturum.ff.de quæſtio.Bartol.& alii in dict.l.finali.ff.de feriis, & idem Bartol.ad reprimendum, in uerb.figura.& Bal.in l.ſi quando.C.de dilat.Specu.eodem titu.§.uidendum.uerſicu. Cæterum.Et hanc partem(præmiſſa referendo)tenet Alex. conſi.clxxxi.in cauſa & lite.colum.ii uerſic. præterea.lib.v. & Fel.plura cumulando in c.licet cauſam.colum.ix.uerſicu. ex iſtis inferunt.de probat.& Cap.in prima deciſ.Neap.col. ix.uolum.ii.quod dictũ.& uide glo.in clemen.ſæpe.in uerb. litiſconteſtationem,de uerb.ſignifi.quæ uoluit dilationes deliberatorias,ſi petantur,eſſe de ſubſtantia iudicii.

45 NONO, pro ſubſtantiali ipſius iudicii aliqui ponunt etiam concluſionem in cauſa,per text in capitul.auditis, de procuratoribus capitulo paſtoralis,de cauſ.poſſe.& proprie. c.cum dilectis, de fid.inſtrumen.quod intellige eſſe uerum in foro eccleſiaſtico,& in cauſis profanis, & plenariis,quia ſi concluſio in talibus omitteretur, proceſſus eſſet nullus, ſecus in cauſis beneficialibus, & ſummariis, uel in foro ſecularium, ubi huiuſmodi concluſio fieri non conſueuit, Ita determinat gloſſ. in clementina ſæpe.in uerb. concluſione.& eam ſequuntur ibi doctores, & Baldus in repertor. Innocent.in uerb.renunciation.in ſeptima quæſtione.quem refert & ſequitur Rot.deciſione quinta.in fin.additio.in notab.& idem tenet Ioannes Andreas in addit.Speculat. in titulo.de renunciatione & concluſione in princip.in uerbo.§. finali.& Abbas in capitulo paſtoralis. colum.tertia.de cauſ. poſſ.& propr.Bald.in l.nec cauſas.circa princ.C.de appel.& de quo per eundem in capitu.i.columna quarta. uerſiculo ſecundo quæritur, ſi de inueſtit.inter domi.& uaſſal.in uſib. feu.refert & ſequitur Felyn.in dicto capitulo, cum dilecti.

col.

col. vj.uerſic.quarto ſcias.ubi poſuit materiam huiuſmodi, de fid.inſtru.poſt Alex.coſi.clxxij in cauſa.in fi.lib.vj.& uide Aegi.concl.cclxvii.etiam & Capic. qui præmiſſa tenet in deciſ.1.col.ix.uerſ.item quantuncunque.& nota quòd cōcluſio non debet fieri niſi aliqua parte inſtante.aliàs eſſet locus appellationi,ut inquit Rot.deci.dccvii.Not.quòd ſi aliquis.in antiq.

46 Cautionis præſtatio iuxta.authen.generaliter.C.de epiſ. & cle.& authen.libellum.de litiſcon.tacito uel expreſſo partium conſenſu omitti poteſt,ut in d.authen.generaliter. in fin.propterea potius accidentale,quàm ſubſtantiale iudicii reputari debet,quamuis Azo dixerit eſſe de ſubſtātia,quod temporibus noſtris raro uidi practicari.

47 Reliqua uerò quæ in iudiciis concurrere ſolent,ſi ante litem conteſtatam fiunt, præparatoria dicuntur, in quibus ordo iudicii non ſeruatur.Nam ante litem conteſtatam(libello excepto)nihil eſt quod vitiet,ut uoluit Speculat.in titulo.de præparat.iudi.in princip.ij.partis.& Bartol.in l.ſi quæramus,columna ſecunda.ff.de teſta.& ponit formaliter Bal. in autentica,contra rogat.in fine.C.ad ſenatuſcon. Trebellia.& in authen.generaliter,columna penulti.uerſicul.quinto quæro.ubi deciſiue loquitur.C.de epiſ.& cle.& in l. prolatam.in 1.col.uerſicul.quæro ergo.C.de ſenten.& in l.pen. in fine.C.in quibus cauſ.reſtitu.in integ.& tenet Rot.deciſ. ccccxcvj.nota quòd in antiq.ubi.uoluit quòd in cauſa reſtitutionis ad appellandum, uel in probando infamia, ad effectum aliquem ad perſonaliter comparendum citandum, ſeu inquiſitionem contra ipſem formandā, & in ſimilibus præambulis, & præparatorijs iuris ordinem ſeruare non oporteat,& tenet Alexan.conſilio.xxxvij.numero.2.libro ſecundo.& Deci. conſil.ccccxc.exhibentur.numero ſecundo. libro quarto.

48 Alia uero quæ fiunt poſt litem conteſtatam,demptis his, de quibus ſupra diximus,ex quo ſunt media cauſæ, & accidentalia reputantur, ſub ordine iuſtitiæ includuntur, & propterea ſi omittatur,uel præpoſterentur, nō uitiatur proceſſus,quia(ut diximus)id ſolum uitiat ſi omittatur,uel præpoſteretur quod ſubſtantiale eſt, quoniam ordo non attenditur,niſi ubi à lege præfixus,ut uitiet, reperitur, inquit Bald. in authen.

in authen.hoc amplius numero. 38.C.de fideicom. & l.fin. numero 14.C.de hæredi.inſti.ubi ponit quòd ordo legis di uinæ,naturæ,& formæ,præpoſterari non debet,& in l. præ poſteri.C.de teſta.

49 Idcirco quamuis ordinarii iuris ſit,quòd poſſeſſoriū prius debeat terminari,quam petitorium l. ordinarii.C.de rei uē di.l.incerti.C.de interdic.l.ſi de ui.ff.de iud.l.fi.C.quor. bo no.Maxime ubi ageretur actiōe ſpolii,quæ in hoc ut prius cognoſcatur,priuilegiata eſt,ca.ſuper ſpoliatione,de ordi. cogni.& 3.q.i.& q.ii.per totum.

Nihilominus ex quo talis ordo eſt potius de iuſtitia, quā de ſubſtantia iudicii,ſi præuerteretur, & pars non exci peret,proceſſus,& ſnīa ualerent,maxime quia hic eſt ordo cognitionis unius cauſæ ad aliam,& reſpicit ius litigatorū, non aūt eſt eiuſdem cauſæ ad ſeipſam,neq; reſpicit ius pu blicum,his nāq; duntaxat caſibus præpoſteratio uitiare ſo let,ut eſt gl.in l.ſi mācipium.§.j.ff.de euic.& tex.in l.j.& ibi gl.& ſcrib.C.de app. gl.in l.ij.C.communi diuidū. declarat Bart.Bald.& Ang.in dicta l.ſi prolatam, & ponit gl. in ſum ma.ij.q.j.& Bart.in l.proſecutione,in fine.C.de pigno.Bal. in l.per hanc,in vj.colum.uerſic. uel pone exemplum. C.de tempo.appella.Lanf.in capitulo quoniam contra.§.interlo cutoriæ,uer.circa ordinem,nu.15.de proba.& Alex. in con ſil.xxxiiij.conſultus lib.iiij.

50 Idem diceretur,ſi eſſent duo,quorum unum eſſet maius, uel alteri præiudiciale,ut dici conſueuit de quæſtione cri minali, & ciuili, quoniam quæſtio criminaliter mota ra tione maioritatis priuſquam ciuilis cognoſci, & terminari debet,ut l.fi. C.de ordi.iudi.aut foret quæſtio libertatis,ſeu natalium,& quæſtio hæreditatis.Nam illa quæ alteram pe rimit,prius terminari deberet,cum ex illius deciſione alte ra multoties decidatur,ut in c.tuā,de ordine cog. & c.lator qui fil.ſint leg.c.exhibita.de iud.l.unica cum ibi notatis. C. quan.ciuil.ac crimi.præiudi.l.prima,& per tot.C.de ordin. cognition. Et Bald.utrunque ponit in l.prima, nume.2.C. qui accuſ.non poſſ.

Prout etiam idem foret,quando aliquis nō poſſeſſor cō hæres,uel dominus,aut cōſocius negaretur ab altero, prius enim petitione hæreditatis,rei uēdicatione,ſeu actione pro

 ſocio

ſocio,contra poſſeſſorem,quam diuiſorio iudicio agere oporteret,ut l.j.ff.famil.erciſ.& l.fundi quem.ff.de except.& ponit gl.& ſcrib.in d.l.Si mancipium.ff.de euict.& Alex.cõſil.xlvj.uiſis,& accurate,col.pe.uer.ergo eſt,lib.j.

Idem obſeruandũ eſſet,ſi creditor uellet agere cõtra fideiuſſorem,non excuſſo principale debitore,quia ordo eſt,ut prius agat contra principalem,ſi præſens eſt, authent.præſente.C.de fideiuſ.Prout etiam prius mandatores,& fideiuſſores excutiendi ſunt,antequam ad tertios poſſeſſores pignorum deueniatur,aut.ſed hodie.C.de actio.& obligat. cũ alijs,de quibus per Alex.conſi.cxxxvij.in cauſa colũ.3.in prin.lib.ij.In omnibus igitur præmiſſis,ac ſimilibus,& ſi ordo iuſtitiæ ſit,ut prius unum expediatur quam aliud, nihilominus cum præuerſio ſit unius cauſæ ad aliam,& principaliter iura partium conſpiciat, præuerſio non uitiabit, ut dixi ſupra,& ponit Gui.pap.q.xciiij.aliqui, & ccxxj.item, & ccccxxxij.ſupra.

51 Hactenus loquuti ſumus de ordine illius iudicij, quod ſecũdum regulas cõis iuris plenarium eſt, in eo nãq; cum ſententia generet plenum præiudicium, requiritur ꝙ iudicium ſit formale,& habeat ſua ſubſtãtialia,uidelicet ꝙ ordinis iudiciarii obſeruantia,de qua ſupra perſonarum præſentia,& utriuſque partis iurium audientia interueniat, ut declarat Bald.in l.iudices.C.de iudit. ubi etiam dicit omne iudicium regulariter dici plenarium, & ponit Spec. de off. om.iud.§.poſtremo.

52 Si uero iudicium ſummarium foret, uel ſui natura,ut puta quòd eſſet præparatorium, ſeu præambulum ad aliud, uel ex eo quòd illius ſententia modicum,ſeu reparabile præiudicium afferret,ut ponit exempla idem Bald.in d.l.iudices ſiue,quòd ratione contractus,uel obligationis, aut uigore legis,ſiue reſcripti,uel ſtatutorum,aut aliter, iudicium foret executiuum,tunc tanta ſolennitas,& obſeruantia nõ requiritur,ſed ea duntaxat,quæ ueritatem rei,ac partis defenſionem reſpiciunt,principaliter attenduntur,ut declarat gl. & ibi doct.in cle.ſæpe,in uer.defenſiones,de uerb. ſig. iunc. tex.in cle.diſpendioſam,de iudi.ubi cauſæ ſpirituales,ac ab his dependentes,tanquam ſummariæ enumerantur, & declarat Bart.ad reprimendum,in uerb.figura.Quantumcunq;

tamen

tamen cauſa fuerit ſummaria, neceſſario interuenire debet cauſæ cognitio partis citatio, & iudicis declaratio, ut dixit Alexand. in conſil. xlij. uiſo, numero, 4. libro quarto, & habetur in d. cle. ſæpe.

Et quoniam in qualibet ſpecie cauſarum, ſiue ſummariæ ſiue plenariæ, ſunt ultra communis iuris diſpoſitionem, in pleriſq; locis uigore ſtatutorum, aut conſuetudinis localis, certus modus, ac ſolennitas in procedendo adhiberi conſueuit, Propterea diligenter ad id erit aduertendum, quoniã quicquid ſtatuenti, uel principi, quòd obſeruetur, & ſi or-
54 do placuit, cenſetur ordo ſubſtantialis, cum talia niſi cũ aliquo miniſterio, & rationabili cauſa induci non conſueuerunt, idcirco ſi modus ille, & ordo non ſeruaretur, proceſſus eſſet nullus, diſtinctione non habita an eſſet ordo unius cauſæ, ad ipſam, uel ad aliam, quia ſemper quod fit contra huiuſmodi ordinem ipſo iure non ualet, capitulo Cum dilecta, de reſcrip. capi. cum uenerabili, de off. deleg. ita declarat Bald. in dicta l. prolatam, col. pe. uerſi. & not. quod, & in l. j. ff. de lib. & poſthu. ubi moderni uoluerunt quamlibet le-
55 uem ſolennitatem a ſtatuto pro forma, & ordine inductam ſi ommittitur, uitiare, quod reaſſumit Fely. in c. qm̃ contra, col. v. uerſ. ſi tamen ſtatutum, extra ut lite non conteſt. & in d. c. cum dilecta, & ponit Dec. conſil. x. uiſo puncto, colum. j. lib. j. & conſil. cccc xxix. licet, colum. ſecunda nu. 5. & cõſil. ccccxxxiiii. in princ. & conſi. cccclxvi. Stante, col. quarta, uer. & iſta concluſio, lib. quarto, & plenius conſi. dxxxii. accurate, in prin. e. lib. cum conſi. ſeq. in prin. & conſi. dcxii concluſione, col. j. lib. v.

56 Cum itaq; in concernentibus ordinem, & modum procedendi, coram quocunq; iudice, ſiue ordinario, ſiue delegato attendi debeat locus iudicii, quamuis in deciſoriis locus contractus attendatur, ut de utroque eſt glo. ordinaria, quã ibi ſequuntur Iac. de Aret. & Cy. ii. q. & Bald. in l. fi. C. quæ ſit long. conſuetu. per l. iii. in fi. ff. de teſt. l. ii. C quemadmod. teſta. aper. l. ii. circa fi. C. de iura. calum. iunct. l. i. in princi. ff. de uſur. & l. ſi fundus. ff. de euict. & l. j. C. de emancip. libe. tenet Spec. in ti. de fer. §. primo. uerſ. ſed pone, ubi Io. And. & gl. in c. licet canon. in uerb. decreto, de elect. lib. ſexto, Canoniſtæ in cap. quòd clericis, de foro competenti, & in rub.

de conſuetu.Et eſt communis opinio ſcribentium , ut late comprobat,& atteſtatur Alex.in conſil.clxiiij.circa dubitationem,col.ij.uer.ſed præmiſſis,lib.vj.& in terminis tenet Rot.ut per Aegid.concl.lxxviij.ſuper appellatione,& Ro. deciſ.xx.anno domini,in fine,in nou.Guid.Pap.quæſtione cclxij.conſuetudo.

Idcirco diligenter uidere proceſſum conueniet, & perquirere nunquid ordo,ac ſolennitas iudicij in loco,ubi cauſa agebatur ſeruari ſolita ad unguē ſeruata fuerit.

Puta exempli gratia(pro te iuuenis) quod cauſa in Ro. cu.agitata fuiſſet,uidendum erit nunquid ordo iudiciarius fuerit ſeruatus,ſecundū ſtylum,& conſuetudinem illius fo-
57 ri,in quo cauſa cognita,& deciſa extitit, uidelicet ſi in ſacro Rotæ auditorio cognita fuit,uidebis nunquid termini ſubſtantiales ibidem pro tela , & ordine iudiciario ſeruari ſoliti,ſeruati fuerint, Nam in cauſis beneficialibus, ac ſpiritualibus,& alijs de quibus in d.cle.diſpendioſam,uel in profanis,in quibus a partibus (ut fieri conſueuit) fuerit obtentum reſcriptum,ut etiam in his procedatur,prout in beneficialibus in iſtis omnibus quando cauſa eſt in prima inſtantia,ex ſtylo eiuſdē palatii,termini īfraſcripti unus poſt aliū, obſeruari conſueuit , uidelicet quia pars diuerſa ad dicendum contra commiſſionem ad primam diem , ad libellandum ad primam,ad articulandum ad duodecimam, ad dicēdum contra articulos ad ſecundam ad producēdum omnia, ad ſecundam, ad dicendum contra producta ad ſecundam ad declarandum , & iurandum de calumnia ad primam dies citari conſueuit.

In ſecunda uero inſtantia omnes prædicti termini ſeruātur ad primam diem,excepto termino ad articulādum , qui ſeruatur ad octauam.

In tertia inſtantia termini prædicti ſeruantur ad primam diem,excepto termino ad articulandum, qui ſeruatur ad ſextam(hos autem dies intellige ꝙ ſint utiles,& non continui,ut declarat Rot.deci.cxxxv.ſi mandetur,in no.)

In cauſis uero profanis,in quibus ex ui alicuius reſcripti inſtar beneficialium procedi nō pōt, cum de iure in eiſdem requiratur libellus,uel ſaltim talis qualis petitio,& lis omnino conteſtanda ſit,ultra terminos ſupraſcriptos, & ſtylo

ſerua-

ſeruatur etiam terminus ad reſpondendum libello, & litem conteſtandum ad primam, & ad hoc ſi pars non reſponderit, ac litem non fuerit conteſtata, conſueuit quatuor uicibus citatio reiterari, uidelicet primo ſimpliciter, ſecundo ad primam diem, tertio ad idem ſub pœna excommunicationis, quarto ad idem ex ſuperabundanti, Alioquin ad uidẽdum ſe declarari, &c.

Deinde fit citatio ad articulandum ad decimamquintam diem in prima, in ſecunda inſtantia ad octauam, in tertia ad ſextam, in reliquis fit prout in beneficialibus, prꝛterquam, in termino ad libellandum, qui in prima inſtantia in profanis fit ad octauam, in beneficialibus ad primam, prout in Roman. cur. practicantibus notorium eſt, quamuis raro eueniat quod termini huiuſmodi prout in profanis obſeruetur, quia cõiter obtinetur reſcripta, ut in huiuſmodi cauſis procedi poſſit ad inſtar, & prout in beneficialibus, & tunc uigore talis reſcripti ſeruantur termini primo loco poſiti, de quo uide Caſſa. deci. ix. de reſcri.

58 Et nota quod ubicunq; cã profana, ſeu alia uigore reſcripti, ſeu alias ſemel efficitur ſummaria, in quacunq; inſtantia, & coram quocunq; iudice qualitas hmõi cognitionis ſummarie perdurat, ut per Aegi. conclu. xlj. Si Pap. & Caſſad. deci. viii. quæ magiſtra eſt, ſub tit. de reſcrip.

Erit inſuper ſciendum, quòd ex ſupraſcriptis terminis, quatuor ſolummodo ſubſtantiales iudicantur, quorum ſi ali-
59 quis omitteretur, proceſſus nõ ualeret, uidelicet, terminus ad articulandum, ad dicendum contra articulos, ad producendum omnia, & dicendum contra producta. iſti nãq; partis defenſionem, ac cauſarum cognitionem, & inſtructionem reſpiciunt, & propterea nõ poſſunt omitti, nec illorũ ordo præpoſterari, ut per Rot. deciſ. xxxiii. quando omittitur, quæ declarat præſentem materiam, & deciſio. xc. domini omnes, in no. & deciſi. dcccvj. Sciendum eſt, in antiq. & Aegid. conclu. xxvij. & deciſ. dlx. conclu. & Caſſad. deciſ. ſecunda, de iudit. qui optime loquitur, iunct. d. deciſione viii. de reſcriptis.

Reliqui autem termini bonum eſt, ut propter ſtylum ſeruetur, quamuis ſi aliquis ipſorum omitteretur, uel præpoſteraretur, ſententia nihilominus ualeret, ex quo tales, uide

licet porrectio libelli,litiſconteſtatio,iuramentum calumniæ(non petitum)in iſtis ſummarijs non ſunt de ſubſtantia, ut magiſtraliter declarat idem Caſſad.dicta deciſione octaua,num.vj.de reſcrip.

60 Eſt etiam ſciendum,quòd quando a principio cauſæ reus ad totã cauſam generaliter citatur,termini ſupraſcripti nõ dicuntur de ſubſtantia,ſed ad bene eſſe,ex quo contra taliter citatum,& non comparentem abſque ulteriori citatione uſq; ad ſentẽtiam diffinitiuam incluſiue de iure procedi poſſet,ut diximus ſupra,& hoc tenet Rota,deciſione octaua in antiq.& deciſione.xciij.iudex,in fine,& deciſ.lxxviij. poſt Lapum,& ccxlv.licet, circa med.& ccxxiij. Si committatur,in no.in quibus locis uidebis Rot.concludentem terminos huiuſmodi, qui per audientiam contradictarum contra citatum ad totam cauſam ſeruari conſueuerunt,potius ex urbanitate, quam iuris neceſſitate ſeruari, nihilominus propter ſtylum, etiam tales ſeruandi ſunt, ſecundum Aegidium, concluſ.cccx. fui, & dlx. concluſio poſt princip.

61 Ex ſtylo eiuſdem palatij in cauſis deſertionis appellationum,reus condemnatus ad docendum de appellatione,& eius legitima proſecutione primo pro prima dilatione, & ſic ſucceſſiue.ij.iij.& iiij.ex abundanti, & ſemper ad primã diem,quaſi ad inſtar peremptorij, quod per trinam citationem fiebat, citari cõſueuit, iuxta text.& in l. tres denuntiationes.C.quomodo, & quando, & l.ad peremptorium. ff.de iud.

62 Idem ſtylus induxit, ut quando reus uult ab inſtantia iudicij abſolui,etiam quòd ex parte actoris termini,ſubſtantiales ſeruati non fuerint, cum reus nil aliud petat, quàm abſolui. Idem actor quater,uidelicet.i.ij.iij.& iiii.ex abundanti, & ſemper ad primam diem ad procedendum, prout de iure citari ſolet,&c.& dictis terminis ſeruatis(quaſi peremptorio miſſo) idem actor citatur ad ſententiam, & reo abſolutoria cum expenſarum condemnatione cõceditur, ſi eo interim actor aliquid releuãs nõ probauerit,& de terminis iſtis loquitur Rot.deciſ.69.actore non ueniente, in no. & facit quod ponit Aegid.concluſ.cccclxii.ſi P.

63 In cauſis uero nullitatum,quãdo nullitas in iudicio principaliter,

cipaliter,ſeu incidenter,deducitur, qui termini ſeruari debeant, & an libellus, & litiſconteſtatio requiratur, ponit Rot.deciſ.cccxl.fuit dubitatum,col.prima,& cccxli.in no. Aegi.concluſ.cccxvii.in cauſa, & cccxix.in cauſa, cũ aliis per me adductis ſupra, ſub rub.qualiter nulli.in iud.deduci poſſ.ubi etiam reperies de iudicio attentatorum, & quod in eo non ſunt ſeruandi termini ſubſtantiales,ſed ſatis fore de ipſis attentatis docere,ut ponit Rot.deciſ.dcclxv.ſciendum eſt,quod ſi in ali qua,in antiq.ut ibi dixi,& nota ſecundum Aegid.concluſ.cccxliii.appellans,quod termini ſeruati ſuper iniuſtitia,puta appellatione,deſeruient etiam in cã
64 nullitatis,cum nulla maior ſit iniuſtitia quam nullitatis,ſecundum eum,prout etiã termini ſeruati in petitorio deſeruiunt in cauſa poſſeſſorii,ut per Biſſignetum deciſ.i.de cauſa poſſeſſionis,& proprietatis cum ſimil.
65 Et ſi foret cauſa diffamationis, & iactationum ſuper quibus quotidie altercari uidemus,cum in tali iudicio nihil dari, aut fieri petatur, neceſſario iuris ordinem ſeruare non oportet,ideſt libellum offerre,litem conteſtari,&c.Sed ali quali petitione porrecta,facta fide de iactationibus, ac ex ſuperabundanti præfixo termino aduerſario ad docendum quicquid prætendat,&c.

Termino huiuſmodi elapſo, & non probato, iudex declarare poterit diffamationes, & iactationes præfatas iniuſtas, temerarias, ac de facto factas, & præſumptas,&c.deſuperque perpetuum ſilentium imponere, prout colligitur ex notatis per Innocent.in capitulo conquerente, in ſecunda gloſ.de officio ordin. & in capitulo lator, qui filij ſint legitimi, per Bartol. & alios in l. diffamari, ubi eſt text. C.de inge.& manumiſſ.& l. mancipiorum, de optio.lega. & declarat Bald. in ſumma, ſeu practica, ubi titul. de citatione, quæſtione ſexta, & facit deciſion.Rot.ccccv.nota qualiter, in antiqu.Et latius Practicam, & Theoricam dictæ l.diffamari explicat Boer. deciſ.cclv.columna prima, cum ſequent.quis autem in cauſa huiuſmodi dicatur actor, uel reus,uide in capitulo cum inter,ubi Innocen.Ant.Abb. & Fely.extra de exceptio.& deci.Neap.cclxviii.in alia cã, moleſtiæ, uero prædictæ, ac diffamationes probantur eo ipſo,quod aduerſarius in cauſa ſe opponit, & contradicit,

nam hoc ſufficit,argu.l.is qui.ff.de rei uend.l.fin.ff.ſi uſuſfr. pet.per Bar.in l.ſi prius,in.v.op.ff.de no.ope.Tenet Lap.p̄miſſa referendo alleg.lxv.quicquid Eccleſia,col.fin.

66 Eſt etiam ſciendum,quòd quando in palatio committitur cauſa,etiam quòd eſſet in ſecunda,uel alia inſtantia,& termini puta in prima inſtātia eſſent ſeruari,ex quo tamen proceſſus de partibus regulariter modicum ualent,tela iudiciaria a capite inchoatur,& ſeruantur termini,prout in prima inſtantia ſeruari ſoliti,ut per Aegid.concluſ.lxxiiij.Termini,in fi.& lxxviij.ſuper appellatione , & melius Rot.deciſ. xx.anno domini,in no.

Inſuper,Cum ſtylus curiæ,& loci in quibus cauſa agitur non autem curiæ delegantis ſeruandus ſit(ut per eundem Aegid.cōcluſ.lxxviij.ſuper appellatione,& diximus ſupra)

67 idcirco ſi Papa cauſam alicui iudici in partibus cum poteſtate ſummarie procedendi committeret,talis iudex nō cogeretur ſeruare ſtylum,& terminos Romanæ curiæ,ſed iuris communis diſpoſitionem ſequi deberet, ut ponit idem Aegid.concluſ.lxxxij.ſi Papa.

68 Si uero in eadem curia extra Rotam,puta in curia Capitolij,cauſa uerſa fuiſſe,tela,& ordo iudicarius a ſtatuto , & conſuetudine illius fori inductus ſeruari debuiſſet , uidelicet quod in cauſis ordinarijs ſummam uigintiquinq; ſcutorum exceden.pars ad uidendum productionem libelli,& reſpondendum illi citaretur.Et poſtmodum(libello exhibito)idem reus citari conſueuit ad litem conteſtandum,alias uidendum pronunciari haberi pro conteſtata.necnon iuramentum calumniæ præſtari uidendum.Et demum lite conteſtata,uel habita pro conteſtata,ac iurato de calumnia,per teſtes,ſeu inſtrumenta cauſa inſtrui ſolet,ad quorum productionem pars etiā eſt citanda(prout diximus ſupra)demū (parte petente)iudex trinas dilationes,duas ad probandū, & reliquam ad probatum habendum per omne genus probationis dare tenetur,quibus decurſis,principali,& procuratore(ſi quis eſt)ad audiendam ſententiam uocatis,ex ſcriptis recitatione,per iudicem pro tribunali ſedentem ſentētia profertur,& ſi alias fieret,proceſſus,& ſententia non ualerent,prout ex forma dictorum ſtatutorum ſatis conſtar, & quotidie practicamus.

Sed ſi

Sed ſi fores in alia curia,ſtylo & conſuetudini illius adhærebis,quod cum ſit extra materiam noſtram,ulterius nō proſequamur.

Viso de ordine,ac ſubſtantialibus proceſſus & iudicij,reliquum eſt ,ut ad nullitates & defectus ex ipſamet ſententia ratione ſolennitatis illius reſultantes tranſitum faciamus.

69 Dico igitur quòd ordinis iudiciarij,circa ſolēnitatem probationis ipſius ſententiæ eſt , ut primo ſententia in mente iudicis concipiatur,& mature deliberetur , ac deliberata in ſcripturam redigatur,& redacta corrigatur, & taliter correcta litigatoribus hora audientiæ conſueta loco ſolito maiorum,per iudicem pro tribunali ſedentem,publice recitetur,hæc omnia ſpectant ad officiū boni iudicis , quia quod magno conflictu decerni ſolet,id præcipitāter,& paucis literis temere deſcriptis diffiniri fas non eſt,ut inquit tex.in

70 l.fi.C.comminat.& epiſto.Ideo ſi ſētētia nō fuiſſet prius ſcripta,quàm proferretur,ipſo iure nō ualeret,ut probatur in l.ſecunda & tertia.C.de ſent.ex breui.reci.& c.fin.de re iudic.lib.vj.c.in primis.ij.q.j.c.j.de ſent.excom.in.vj.Requiritur ergo pro forma quod ſententia primo ſcribatur,& deinde recitetur , adeo quod ſi iudex oretenus pronuntiaret, & poſtmodum ſcriberet,talis præpoſteratio uitiaret,ut inquit Bar.in l.fina.C.de ſent.ex breui.recit . quem ſequitur Lanfranc.in c.quoniam contra.in.§.interlocutoriæ , uerſ.ſecundo requiritur,de proba.& hoc procedit etiam in cauſis beneficialibus & ſummarijs,in quibus de plano & ſine figura iudicij procedi poteſt , quia etiam in his (ut excludatur temeritas,& præcipitatio,& ut melius per ſcripturam probari poſſit)ſētētia in ſcriptis proferenda eſt,ut uoluit tex. in dicta clemen.ſæpe.in uerb in ſcriptis,& ibi gl.& ſcrip. de uerbo.ſignifi.hæc igitur iuris ſolennitas ſeruanda eſt , alias actus non ualeret,arg.l.j.& ibi gl.ff.de iniuſt.rup.teſt & cumulat Fel.in c.quoniam frequenter,col.iij.ut lite non cōte

71 ſta.& cum pro publica utilitate huiuſmodi ſolēnitas introducta fuerit,a partibus remitti non poteſt,ſecundum theoricam Inn.poſt glo in c.in cauſis,de off.deleg.& Caſſad.de ciſ.ix.nu.8.de appel.& dicam infra.

72 Et intellige quod ſententia taliter ſcribatur ut legi poſſit, alias

alias pro non ſcripta haberetur,& non ualeret,ut dixit in ſi mili de teſtamento tex.in l.quo tutela.§.quæ in teſtamento.ff.de reg.iur.& tenet Bal.in l.i.ff.de his quæ in teſta.delen.& ſcribenda erit in ea lingua quæ fuerit communis, & intelligibilis in eo loco,& inter eas perſonas,in quo, & cõtra quas proferretur, puta Latina inter Latinos,Græca inter Græcos,Vulgari inter Vulgares, ſtylo nihilominus illius curiæ adhærendo,& hoc ne quis ignorantia linguarum quominus illi pareat ſe excuſare ualeat,per tex. in l.iudices C.de ſenten.& l.ſed ſi.§.proſcribere.ff.de inſti.& l.j.§.fin.ff. de uerb.obl.& Bar.in l.decreta.ff.de re iud.cum aliis, de q bus per Fely.in rub.de conſti.colum.ſi.uerſic.ulterius, &c. Et ponit Hoſtien.in titul.de ſentẽ.§.qualiter.colum.j.uerſic.quarto ſi recitauit,ubi dicit,quòd ſi iſtud alicubi de facto non ſeruatur,de iure tamen ſeruari debet,& Spe.in tit. de ſenten.§.iuſta.col.vj.uerſi.quid de interlocutoria, ubi aſſerit in curia Franciæ hoc non ſeruari,cum ibi non ſecundũ iura ſcripta, ſed ſecundum certas illorum locales obſeruãtias procedatur.

73 Hæc tamen ſcribendi ſolennitas(ſecundum aliquos) de expreſſo partium conſenſu omitti,& ſententia ſine ſcriptis proferri poteſt,ut uoluit Spec.in d.§.iuſta.col.v.uer.non ualet etiam.Et ibi Io.and.qui aſſerit Gulielmum de Cu. hoc tenuiſſe in auth.niſi.C.de ſen.ex breuic.recit.ubi etiam hoc tenuit Angel.Iſtud etiam tenuit Bar.poſt gl.in uerb. cõſentientibus.in ſi.per illum tex.in l.quoties.C.de priuileg.ſcola.lib.xii.qui text.ad hoc cõmuniter allegatur, & tenet gl. in c.ſtatutis.in j.gl.ii.q.j.ponit gl.in uerb.illuſtrium.in c fin. de re iudica.lib.vi.& deciſ.Neapol.cxci.Abb.col.iii.uerſic. præterea,& Anton.Corſe.in ſingu.in uerb.ſententia ut ſcis. Lanf.in cap.quoniam contra,in.§.interlocutoriæ,uerſic.eſt ordine ſucceſſiuo,nu.8.de proba.& Iaſ.in.§.curare, columna,fin.inſti.de actio.

Contrarium tamen tenuit gl.in uerb.de partium.& Hoſtien.& Bernard.ibi in.d.c.de cauſis,de off.deleg.cum(ut dictum eſt ſupra)ſit ſolennitas iuris in publicum fauorem introducta,cui renuntiari non poteſt l.ius publicum ff.de pac. l.nemo poteſt ff.de lega.j.cum ſimili.& quicquid ſit de ſententia in cauſa graui & ponderoſa,iſtud tamen in cauſa uili & mo-

& modici momenti non procedet,quia in tali,ſi partes uoluerunt,ſententia ſine ſcriptis ferri poterit, ſecus in cauſa erit magna,& hoc modo loquitur tex.& gl. in d.l. quoties.
74 & facit tex.in auth.niſi breuiores.C.de ſenten.Prout etiam hoc non procedet in ſententia interlocutoria,ſi modo ſententia excommunicationis,ſuſpenſionis, uel interdicti non ſit,quæ ob illarum grauitatem in hoc adæquantur diffinitiue,& in ſcriptis ferri debent,ut in c.j.de ſenten. excommu. in vj.Aliæ uero interlocutoriæ oretenus per iudicem ferri, & per notarium in actis redigi poſſunt,ſecundum Specu.in d.§.iuſta.col.vi.uerſi.quid de interlocutoria. & Bald.in l.fin. C.de ſenten.ex breuic.recit.quod tenent communiter doctores,ut inquit Iaſ.in l.ne quicquam.§.ubi decretum, col.
75 x.de offi.præſi.unde ſententia condemnatoria expenſarum quæ ſecundum communem opinionem dicitur interlocutoria,ut dicit Alex.in l.quod iuſſit ſuper gloſ. magna.ff.de re iud.ſine ſcriptis proferri poſſet.In quampluribus etiā aliis caſibus ſententia non ſcripta poterit ſuſtineri,ut no. glo. in d.c.fi.in uer.illuſtrium,& Abb.Fel.& alii in.c.Albericus. per illum tex.de teſt.& in c.quoniam contra,in uerb. interlocutiones.& Iaſ.in d.§.curare. col. fi.& in d.l.ne quicquā.§.ubi decretum.cum ſimil.
76 Et aduerte quòd ubi ſentētia ſub verbis primæ perſonæ, ut ita pronuntiaui,uel ita pronuntiamus,&c. concepta reperitur, in ſcriptis lata præſumitur, ſecus ſi ſub uerbis tertiæ perſonæ,ut ita pronuntiauit talis,&c.conciperetur, ut inquit Spec.in d.§.iuſta.col.vj.in princ.& tenet Lap.in c.fi. de appel.lib.vj.ſecundum Ro.deci.ccccix.fuit dubitatum.in ſum
77 mario eiuſdem in no. quæ etiam notanter dixit quod licet de ſubſtantia ſententiæ ſit, quod in ſcriptis feratur, tamen poſtquam lata fuerit,poterit per teſtes probari,ut latiſſime proſequitur Fely.in c.ſicut, col.vii.uer. Octaua & ultima, poſt Panor.ibi,in iii.not.de re iud.dicens ſufficere quod tales teſtes ſe eam legi audiuiſſe deponant, licet illam nō uiderint,quia ſolennitas ſcripturæ tali caſu præſumetur, per
78 illum tex.prout præſumeretur ſi notarius dixiſſet, lata, lecta, ac ſententialiter promulgata, &c. quoniam ex uerbis huiuſmodi ſcriptura præſumeretur, ut per Barto.in l.ſciendum.in fin.ff.de uerbor. obligatio. & Bald.& Felyn.in d.c.

ſicut

ſicut col.vij.uer.limita niſi, quod intellige quando ſententia in rem tranſiuiſſet iudicatam,quia tunc ob authoritatem iudicati ſolennitas illius præſumitur per d.c.ſicut, & c.cum inter,de re iudi.& c.bonæ,el j.de ele.& ubiq; ſcrib.

79 Licet quando ſententia probaretur per teſtes, nõ haberet fauorem ſolitum,neq; executionem paratam, prout ſi de ea ſolenniter ex proceſſu conſtaret,quinimmo tali caſu intentare actionem iudicati,& iudicio ordinario agere oporteret,quoniam ceſſaret illud notoriũ iuris, quod ex prima facie ſcripturæ publicæ non aboletæ,nec concellatæ,&c.reſultat,arg.tex.in l.ſi.C.de edict.diui adri. tol. & tenet Bart. in ſimili loquendo de inſtrumento guarentigiato probato per teſtes,in l.j.in prin.& ſi.& ibi Pau.de caſt.ff.de his,quæ in teſta delen.& Fely.in d.c.ſicut col.iij.uerſ.j.declaratio.cũ ibi adductis,de re iudi.

80 Diximus etiam ex ſolennitate ipſius probationis ſententiæ requiri,ut per iudicem in loco ſolito maiorum,& tempore congruo,id eſt de die & non de nocte proferatur, ut plene in c.conſuluit,per illũ tex.de offi deleg.& l. ſi ut proponis,la ij. C.quo.& quan.l.pen.& ibi ponunt ſcriben.ff.de iuſt.& iur.& no.gl.in rub.C.cõm.uel epiſt.& doct.in c.qua fronte,de appel.de quo ſatis diximus ſupra de defectu iuriſdictionis tractando.

81 Debet inſuper ſententia publice,ideſt pro tribunali, & coram notario ac officialibus conſuetis, non autem priuatim & ſecreto loco,promulgari, quia tunc ſententia non ualeret,ut probari uidetur in l.cum ſententiam.C.de ſentent.& tenet Hoſt.in ſumma in titu.de iud.§.qualiter.in princip. &

82 Spe.de ſentẽ.§.qualirer,col.iii.uer.debet autem ferri.Actus nãq; ſecrete & loco non ſolito clandeſtine celebrati quaſi fraudulenti reprobantur,argu.c. quia propter.in ſi.de elect. c.cum inhibitio,de clandeſti.deſpon.& d.cap.qua fronte.in princ.ubi ponunt doctores,& ponit Deci.in conſi.cccxcix. in tertia parte.

83 In hoc tamen arbitror quòd ſi locus & tempus ipſis litigatoribus intimata fuiſſent,quamuis uideretur parum idonea, ſi partes non appellaſſent,ex hoc ſententia non eſſet reprobanda,ex quo de loco ad locum,ac de tempore ad tempus a partibus hoc ſcientibus, & tacentibus uideretur facta pro-

prorogatio,ut uoluit Bal in d.l.fi.ff.de iuſti.& iur.& Alber. de roſa. in d.l.cum ſententiam.C.de ſenten.

84 Diximus etiam quòd ſententia poſtquam ſcripta fuerit, debet per iudicem pro tribunali ſedentem legi & recitari, alias ſi iudex dum profert ſententiam non ſederet,ſententia tanquam iuris ſolennitate omiſſa prolata, non eſſet ualida, ut eſt tex.in c.fi.in fi.de ſenten.& re iud.lib.vj.ubi glo.in hac materia magiſtraliter loquitur, & gl.in authen.ut ab illuſtribus,& qui ſuper eos,in uerb.ſedere.& tex.in eo.lib.in tit.de iud.§.ſedebunt autem.& ponit gl.in l.j.C.de ſenten.ex breui.recit.& Hoſti.in ſumma tit. de ſenten.§.qualiter in prin. & Spec.eod.tit.§.iuſta.col.v.uerſ.item eſt nulla ratione modi,ubi Io.and.in uerb.ſecundum,dicit quòd ſedere in iudice pronunciante, & ubicunque actus requirit cauſæ cognitionem,eſt de ſubſtantia,quia talia a iudice ſedendo,non procedendo expediuntur l.ſi a procedente.C.de dila.lib.ij.§.dies. ff.quis ord.in bono.poſſ.ſerue.ponit gl.in cle.ſæpe. in uerb. ſtans,ubi dixit hoc non procedere in cauſis ſummarijs,& alijs breuioribus, in quibus de plano proceditur, per illum text.& l.leuia.ff.de accuſa.l.nequicquam.§. de plano.ff. de off.præſ.l.ſi defenſor.§.illud iuncta.l.nolit.& ibi gloſſ.ff.de interrog.actio.& pro ſingulari ponit Roma.ſing.dccxxviij. An poſſit ſententia cum ſeq. Et ſolennitas iſta ſedendi, tum ob maieſtatem iudicis conſeruandam, tum etiam ut maiori prudentia & animi maturitate & deliberatione ſententia ipſa progrederetur, adinuenta eſt. Sedendo nanque animus quieſcit, & quieſcendo prudentior fit, ut notari conſueuit, in d.§.ſedebunt,unde ſi ſententia ex abrupto,& per iracundiam proferretur,non eſſet ſecundum leges, uidelicet mature & deliberato conſilio,ſed potius iracundia, odio & menti præcipitatione lata,& propterea quia Impedit ira animũ ne poſſit cernere uerum,talis ſententia non deberet admitti,ut eſt bonus tex.in c.ira.& c.cum apud,& c.ſummopere, xj.q.iij.Nam calore iracũdiæ factum pro infecto haberi debet.l.licitatio.in prin.ff.de public.l.iij.ff.de diuort.l.ij.C.ad legem iul.ma.l.quicquid.ff.de reg.iur.quam legem optime declarat Roma.ponendo nunquid geſta per iracundiam ualeant ſing.dviij.uolo cõmentare legem quicquid, & d.Abb. in c.at ſi clerici.col.vij.uer.& in quantum, de iud.latius per

Fel.

Fel.in c.ſicut ex literis,col.fi.de iureiu.& c.dilecti filii.col.fi. de except.& c. Mattheus,col.j.de ſimo.cum ſi.cautius tamē foret ab huiuſmodi ſententia appellare,per ea quæ dicemus infra,de ſententia lata per ſordes.

85 Oportet etiam,ut dictum fuit, quòd ſententia per ipſum met iudicem legatur,& recitetur, alias ſi per alium hoc fieret,& iudex de genere illuſtrium ac maioribus iudicibus nō foret(ut erat præfectus prætorio, ac epiſcopus, & ſimiles, non ualeret,ut eſt text.in d.c.ſi.de re iudi.in vj.& l.j.& ij.C. de ſenten.ex breui.recit.ponit Hoſtien.in ſumma.in titu.de ſenten.§.ſequitur, in princ.de quo per Lanfr.in c. quoniam contra,in.§.interlocutoria, numero 9.Eſt tamen aduertendum quòd Iacob.butrig.Bald.& Salyc.in l.hac conſultiſſima.C.qui teſtam.face.poſſ.tenent quòd quilibet iudex lectionem ſuæ ſententiæ alteri committere poſſit, dummodo poſtquam fuerit lecta,dicat, & ita abſoluo, uel condemno & cæ.uel ita pronunciamus & cæ.& idem uidentur tenere Dominic.& Philip.in d.c.fina.de re iudic.& Fely.in c.ſuper quæſtionem,uerſicul.in glo.in uerb.cauſæ, numer.7.ubi pro hac parte plura allegat.de offic.delegat.ſed Bart.in d.l.j.C. de ſentent.ex breuic.recit.& Lanfranc.in loco ubi ſupra,dicunt ita fieri conſueuiſſe, quando iudex, qui eſt de maioribus, pronunciat. Specul.autem in titulo.de ſenten.§.iuſta, columna,vj.uerſiculo.quid de interlocutoria, dicit ſatis fore, quòd per ipſum iudicem ſubſtantialia, & concluſio ipſius ſententiæ recitentur, & quòd in curia Romana pontifex & alii ita utuntur.Et nempe iſtud in curia Capitolii ſeruarri conſueuit, ſed in ſacro Palatio & in aliis locis dictæ curiæ, iudices noſtri temporis prout in papyri cedula pronunciare conſueuerunt, quæ cedula tunc non apparet, quamuis ſcriba ſeu notarius atteſtetur eandem cedulam ab ipſo iudice fuiſſe tunc lectam,quod potius ex ſtylo, quàm quòd uere ita fiat,toleratur,cum pro ueritate iudices ipſi cedulas huiuſmodi non tunc legere, ſed poſtea illas per ſimilia uerba(ita pronunciaui ego N.) ſubſcribere duntaxat conſueuerint.

86 Et nota quia in huiuſmodi ſubſcriptione nomen dignitatis ſeu officii præponi deberet,& poſtmodum nomen proprium ipſius ſubſcribentis, quod tamen de conſuetudine

non

non ſeruatur,ſed pro elocutione ac demonſtratione magis apta, primo ponitur nomen iudicis, & poſtea eius officium, ſeu dignitas deſignatur, hoc modo (ita pronunciaui ego Sebaſtianus Vantius iudex commiſſarius, uel locum tenens, aut gubernator,ſenator, & ſimilia) prout eſſe contigerit,docet Bald.in l.ii.C.de ſenten.ex breuic. recit.& ſuper omnia in ſimilibus adhærendum erit ſtylo & conſuetudini illius curiæ,in qua negotium tractabitur, quia quoad iſtas ſolennitates ſententia ſecundum fori conſuetudinem formanda & dictanda eſt,ut dictum eſt ſupra, & ponit Specu.in tit.de ſenten.§.qualiter in j.col.de quibus ſtylo & conſuetudine iudex etiam in camera a notariis, ſeu aliis in ſimilibus expertis ſe informare poterit,ut dicit Anto.de butr.in c.fina.colum. antepenult. uerſi.ad primum &c. de conſuet. Barto.& Flori.in l.iii.§.lege iulia.ff.de teſtib. Cy.in l.ij.uer. Secundo quia.C quæ ſit long. conſuet.Bald. & Alex.in l.i. C.ut quæ deſunt aduoc.cum ſimilib.de quibus per Alexan. qui hoc tenet conſil.lxxxii.uiſo colum.ſecunda, in fin.libr. iii.& conſilio.xiiii.uiſo in princip.libr.quinto.Deci.conſilio dclv.colum.penulti.in fina.& conſilio.ccccii. colum.quinta. in fina. quid autem ſi omitteretur nomen iudicis; ſed in ſubſcriptione illius loco reperirentur ſimilia uerba, curia ita pronunciauit, ſeu ordinauit & cæ. an ualerent? & tene quod ſic, quoniam per illud uerbum curiæ intelligeretur de iudice illic præſidente, argumen.l.ſi uno.ff.lo.& l.ſi olei. C.eod.tit.ita in terminis tenet Guid.Pap quæſt.cccclj. quid contineatur.

Hæc autem ſolennitas lecturæ ipſius ſententiæ, cum ſit actus qui tempore prolationis poteſt, & ſolet interuenire,
87 per enuntiationem,& narratiuam ſententiæ probabitur, ac etiam de facili præſumetur, iuxta tradita per doctores in l. ſciendum, de uerbo. obligatio.& ponunt Canoniſtæ in.d. cap.ſicut.ubi Fely.poſt alios in colum.vii.uerſicu.limita.de re iudic.

88 Illa autem uerba quæ apponi per notarios communiter conſueuerunt,uidelicet lata, data, ac in his ſcriptis promulgata &c.non ſunt de ſubſtantia, neque de ſolennitate legis, & propterea omiſſa non uitiarent, ut uoluit gloſſ. in uerbo.illuſtrium,in c.fi.de re iudi.in vi.quæ gloſſa in hoc

ab

ab omnibus communiter approbatur, ut inquit Ale.in conſil.xc.fere.nu.4.lib.j.

TRANSEAMVS nũc ad nullitates ex defectu formæ ipſiuſmet ſententiæ extrinſece,uel intrinſece reſultantes.Pro cuius declaratione,ſcire debes quòd ſententia nihil aliud eſt quã controuerſiæ propoſitæ a iudice legitime facta declara
89 tio,ſeu diffinitio. Ea igitur ſententia quæ controuerſiam legitime non diffinierit,ex quo caret effectu ac ſubſtantia propria & formali,nomine etiam ac effectu carere debet,& ueluti inſufficiens ac defectuoſa reprobanda eſt.
90 Propterea uides quòd ſententia quæ condemnationem uel abſolutionem , aut controuerſiæ in iudicio propoſitæ, per ſe,uel æquipollens,declarationem non continet,dicitur ipſo iure nulla,ut eſt tex.in l.præſes,& in l.cum iudex.C.de ſent.ti.generali.& l.j.l.ait prætor.§.j.& l.præſes,& l.in ſumma.ff.de re iud.Sentẽtia itaque debet eſſe talis , ut iudicium & controuerſiam de præſenti diffiniat,cum illud in pendenti relinqui non debeat l.non quemadmodum.ff.de iud.idcir
91 co ſi ſententia ſimpliciter per uerbum gerundium, uel futurum tempus deſignans,conciperetur , prout quando dicitur talem condemnandum,uel abſoluendum eſſe &c.non ualeret,ut tenet Bart.in l.j.C.ſi aduerſ.libert. Ioan.andr.in Spe. de excep.§.uiſo in uerb.pronunciari quoniam aliud eſt quẽ liberandum & aliud liberatum eſſe,ut in l.quem ſub conditione.§.fi.ff.de condi.inſti.gloſ.in c.frater.xvj.quæſt.j.& in c.ſuper eod.in uerb.ordinet,de off.deleg.ita declarant doct. in d.l.præſes,& Imol.Roma.Ale.& alij in l.j.§.ſi quis ita.ff. de uerb.oblig.& Fel.in c.cum uenerabilis.col.pen.uer.non obſtant adducta , de except.ubi aſſerit hoc intelligi debere quando in ſententia non præcederet uerbum aliquod,quod poſſet importare diffinitionem de præſenti , ſecus ſi præcederet,& foret appoſitum uerbum præſentis temporis diffinitiuum , & poſtmodum adiiceretur , quoad implementum & executionem ipſius ſententiæ , aliud uerbum futuri temporis enuntiatiuum,ſeu quod ſaltim implicite & uirtualiter foret ſuppoſiti negotij de præſenti declaratiuum . Exempli gratia ſi diceretur , declaramus ſeu diffinimus rem , de qua agitur,ipſi actori fore reſtituendam, iuxta text.in c.eccleſia. in fi.de conſt.& l.Aemylius, circa fi.ff.de minorib. cum aliis

adductis

adductis per Andr.Sicul.in cap.ſi pro debilitate,columna ſi. de offi.deleg. Nam eo ipſo quòd declaratur rem reſtituendam eſſe,tacite & uirtualiter declaratur etiam rem illius eſſe, & ad illum ſpectare, prout etiam quando dicitur minorem reſtituendum, quoniam uirtualiter intelligitur eundem læſum fuiſſe,ad poſitionem etenim cõſequẽtis ſequitur poſitio neceſſarij antecedentis.l.ad rem mobilem.l.ad legatum.ff.de procurator. l.ſecunda.ff.de iuriſdic. omnium iudi.l.Pomponius,uerſi.ſed & is, eodem tit.de procura.& ponit Alex.conſi.lij.uiſo,lib.ij.in fin.quamuis cautius foret poſt illud uerbum condemnandum,ſeu abſoluendum uel reſtituendum &c.addere hoc uerbum prout & nos condemnamus,uel abſoluimus,aut reſtituimus optime in Romana curia ſeruatur

Et quamuis(ut dixi)iudex nõ uteretur præciſe hoc uerbo condemno,uel abſoluo,nihilominus pro ualiditate ſen-
9 tentiæ illud exprimere per ſuum æquipollens ſufficeret,puta ſi diceret,credo Titium decem debere Mæuio,quia hoc ſatis eſſet,ſecundum glo.in l.diem proferre.§.ſi plures, in gl.magna.ff.de arbit.quã dicit ſingularẽ Imol.Rom.Alex. & Iaſ.in l.j.ff.de re iud.& pro qua uidetur tex.in l.ſi quis filio.§.irritũ.ibi,& credo &c.ubi Imol.& Angel.ff.de iniuſt. & irrit.teſtamen.

Idem foret ſi iudex dixiſſet, non uideo cur Titium non condemnem,quia perinde eſt ac ſi dixiſſet, cõdemno.l.i.§. ſi quis ita,& ibi ponunt ſcrib.de uerb.ſign.Alex.& Iaſ.in dicta.l.prima.ff.de re iudic.& Fel.in dicto cap.cum uenerabilis col.pen.de excep.

Vel diceret, uidetur mihi Titium debere.l.quid tamen. §.ſi arbiter & ibi Bar.ff.de arbit.l diui fratres.§.i.uerſi.pronunciare debebunt.ff de liberali cauſa cap.primo ubi Abb.in finalibus uerbis illius tex.de iudic. & ponit Alexand.conſi. xix.columna.iii.lib.v. & facit id quod ponit Dec.loquens de iſto uerbo uidetur,in conſilio.dxxxix.inclyta.circa finẽ, libro quarto.

Satis etiam foret in reali pronunciare rem eſſe petitoris, ut in l.ſi inter me.circa fi.ff.de excep.rei iud.quoniam eo ipſo quòd iudicatur rem meam eſſe,iudicatur etiam alterius non eſſe l.Pomponius.§.ſed & is.ff.de procurat.

Sufficeret etiam ſi iudex uteretur uerbo ſtatuimus præcipimus,ordinamus,decernimus,declaramus,& ſimilibus, nã per talia uerba ſententia diffinitiua ferri poteſt.c.in his extra de uerb.ſign.prout etiam dici poſſet,imponimus tibi perpetuum ſilentium &c.per tex.in l.Aurelius.§.centum. ubi gl.ſi.ff.de liber.leg.& ponit Bal.in l.præſens, in ſi.C.de ſenten. Latius præmiſſa Spec.proſequitur in tit.de ſenten. §. ut aũt.col.iiij.uerſi.& nota quod non eſt uis.Et ſi diceret iudex,cõdemno,imo abſoluo,ſententia abſolutoria uideretur argumẽ.tex.in l.Stichus,imo Pamphilius.ff.de ma. teſta.& ponit Bal.in prima conſti.C.§.in quib.col.penul. uerſic.deinde uero,prout ſi diceretur, uolo nolo,quia ultimum uerbum attenderetur, ut dicit idem Bal.in l.quidam eulogio,col.j.uerſi.quid ergo.C.de iure deliberand.arg.l.ſi inæqualibus.ff.de hæredib.inſti.& præmiſſa refert etiam,& ſequitur Deci.cõſil.cccxlv.in caſu,columna quarta uerſic. non obſtant uerba.libr.iiij.

93 Itẽ ſufficeret,quod iudex declararet factum ſuper quo dubitabatur,quãdo pœna uel executio ipſo iure ſuccedit,ꝓut dicendo talem hæreticũ,uel criminis læſæ maieſtatis reum declaramus,aut ſimilia,quia tũc talis ſententia incontinenti à lege,certam & determinatam pœnam contra huiuſmodi delinquentes imponente perficitur,prout eſt text.in capitul cum ſecundum.§.fina.de hæret.in ſexto, & capitulo

94 pro humani,in fin.de homicid.eodem libro, quæ ſententia appellari conſueuit declaratoria,& priuſquàm feratur,executio aliqua contra quoſcũq; quantumuis criminoſos,fieri non poteſt,per tex.in dicto capitulo,cum ſecundum,& ponit Felyn.in capit.Rodulphus,in uerb.ſed declaratoria, de reſcrip.& capitulo præterea, in principio,de ſpõſal.& Alexan.conſi.ciij.uidetur,columna penultima,uerſiculo.& regulariter,libro primo,& conſilio.cxxiiij.omiſſis, columna prima,eodem libro.

95 Ex quibus colligi poteſt, quòd ſi iudex per ſententiam ſuã abſq; aliqua temporis præfinitione aliquem relegaret, ſententia huiuſmodi eſſet ualida,quia tempus,quod deeſt, à lege ſuppleretur,taliſq; intelligeretur relegatus per tempus decennij,per tex.in l.ſiue ꝑfinito.& ibi Bar.ff.de pœn. quem pro ſingulari addudit Bald. ad hoc in l.prima. C.de

poſtul.

poſtul.& in capitulo ex literis,columna ſexta,de conſtitut. ſequitur Iaſon.in l.ait prætor.§.primo,columna finali.ff.de re iudica.& in.§.curare.uerſicul.nunquid autem , inſtitu.de actionibus.

96 Ex his etiã datur intelligi decreta illa , quæ quotidie fiũt, admittendo,uel aliquid faciendo ſi & quatenus,uel ſi & in quantum de iure fuerit &c.ſuſtineri poſſe,cum habita relatione ipſius iuris quod certũ eſt,decreta huiuſmodi incontinenti certificantur , ut de his plura ponit Fel.in capitulo cum contingat,columna tertia,de officio delega . Maxime quia tales clauſulæ modum non conditionem important, ut dicit Lap.alleg lxxxvij.Matthæus,col.fin.de quo latius uide per Vital.in tract.clauſ.ſuper clauſula.Si & in quantũ. Sententia itaq; per ſe uel relationem ad aliud negotiũ propoſitum diffinire debet , alias effectus proprios ſententiæ non operaretur,neq; deberet tali nomine nuncupari.

97 Idcirco ſi eadem ſententia non eſſet conformis cõtrouerſiæ,& petitioni partium,dici non poſſet quod illa dirimeret & diffiniret.Et propterea nõ ualeret,quaſi quod iudex extra interrogata reſpondiſſet,argumen.tex.in l.prima. §.ſi quis ſimpliciter.ff.de uerborum obligatio.l.de ætate.§.cum prætor.ff.de interrog.actio.& eſt tex.iuncta glo in uerb.petitionis,in capitulo inter dilectos,de fide inſtrumentorum. Vnde conſueuit dici quod fatuus eſt iudex,qui in aliud cõdemnat quàm ab eo fuerit petitũ , ut dicit tex.in l.fina.C. de fideicommiſſ.liberto.quia iuxta formã petitionis partiũ ſententia dictari debet capitulo licet Hely.de ſimo.cle.ſæpe,uerſic.uerum quia,de uerborũ ſignificato,capitulo qualiter,el ſecundo,circa finem,de accuſat.iudex nãque ſuper non deductis coram eo poteſtatem nõ recipit,ut dicit tex. in l.ut fundus.ff.communi diuid.conuenit igitur iudicãtem antequàm ſententiam formet,diligẽter examinare acta , & uidere quid,& qualiter petatur ab eo,id eſt cõſiderare rem petitam,cauſam petenti , & modum ſeu actionẽ intentatã, & cum illis ſententiam ſuam cõformare,quoniam ſi ſuper alia re , uel ex diuerſa cauſa , aut per alium modum ab eo , quo fuit actum,ſentẽtiam daret,cum ſuper illis nõ fuerit lis cõteſtata,nec ſeruatus aliquis iuris ordo,eẽt ipſo iure nulla ut decla.Bal.ĩ l.i.col.ij.uer.extra oppono.et ĩ fi.C.ſi plures

vna ſenten.& in.d.l.fi.C.de fideicom.liber.& tenet Alc. cõſil.clxxj.in cauſa,col.ij.in fi.lib.vj.& facit tex.in cap. Abbate ſane uerſi.cæterum,de re iudi.in vj.Et gl. j.in c. hæc ꝗppe.circa med.iij.q.vj.cum alijs ad propoſitum adductis per Boer.deciſ.xlii.ſub nu.18.

97 Erit tamẽ aduertendũ,quia ſatis fuerit ut illud ſuper quo pronunciatur acceſſorie,aut uirtualiter ex natura actionis, uel alias comprehendatur,& petitioni ſubſit, quia tunc ꝙ ſententia ſit extra petita dici non poterit,cum ſaltim tacite inſint,ut declarat idẽBal.in d.l.fi.& in l.& ſi ſeuerior,col.iij. C.de his qui not.infa.Franc.Aret in l. vinum.ff. ſi certum petatur Iaſ.inſtitu.de action.§.curare,uerſic.quarto principaliter, & ultimo,& latius ponit.Fely.in dicto capitu. Hejus.licet,columna penultima, ubi poſuit xxxj.limitationes ad regulã illius tex.quæ magis declarationes ſunt ſuper hoc quando aliquid in iudicio cenſeatur ſaltim tacite,& uirtualiter deductum,prout ex earum lectura patet, & in materia uide Alexan.conſil.xlviij.in cauſa,columna ſecunda,lib. vij.& conſilio octauo,uiſo,columna ſecunda, libr.v.ex his ergo poterit iudex cõdemnare ad reſtitutionem rei una cũ fructibus etiam quod fructu non eſſent expreſſe petiti, qui acceſſorie,& uirtualiter inerant petitioni rei, ut per Anto. de But.Abb.& alios in c.grauis.de reſtitu.ſpoliato. legiſtæ, in l.ex diuerſo.in prin.ff.de ucnt.tenet Guid pap.quæſtione cccv.Sempronius.

98 Ex eiſdem infertur etiam quod ſententia abſq; eo, quod aliquis ex litigatoribus petat,& inſtet,per iudicem lata, ſit ipſo iure nulla,ex quo iudex ad commodum partis,in cauſis ciuilibus,ſuper his quæ principaliter in perſonis litigatorum radicantur,regulariter nemine petẽte ſe nõ intromittit.l.iiij.§.hoc autem iudicium,& ibi Bar.colum.tertia,in fine,de dam.infect.l.unic.& ibi not.C.ut quæ deſunt aduoc. & ponit idem Bar.& ibi Alexan.in l.j.C.de error. aduoc.& Franc.in c.dilecto,quæſtio.xxxiiij.de appel.ubi etiam dixit quòd iudex ſententiam nullam reformare poteſt, etiam ꝙ pars non petierit, quia pro abſente iudex ſupplere poteſt, ſecundum Bald.in l.ampliorem,in prin.C.de appel. Prout etiam ſupplere poteſt in cã fiſcali,ut per Ro.in ſing. dlxiij. Non poteſt pro eo,& in alijs caſib. poſitis per Bar. & Roma.in

ma,in dicto.§.hoc autem iudicium,& Bald.& Salyc. in dicta.l.i.ut quæ deſunt aduoc.& idem Bald. in capitulo cum nobis olim.de elec.poſt glo.& Dominic. in capitulo priuſquam xxviii.diſtin.

99 Ex eadem ratione uideretur dicendum, ſententiam ſuper conuentione, omiſſa reconuentione,latam eſſe nullam,ex quo iudex ſecundum acta,& propoſitam controuerſiam iudicare non uidetur, quia conuentionem & reconuentionē unica ſententia terminare debebat cap cum dilecti. de ordi. cogni. & capi. primo,& ſecundo,de mut.petitio. Et quod ſententia hoc caſu ſit nulla tenuit gl.prima, in fin. in cap.cuius in agendo iii.q.viii. contrarium tamen tenendum eſt, quia iudex hoc caſu quòd iudicauerit extra petita dici non poteſt, poſtquam ſecundum petitionem actoris iudicauit, quamuis petitionem rei ex aliqua cauſa,puta quia ſibi non liquet,omiſerit. Nam iudex hoc facere poteſt,ut l.quid tñ ff.de arb.l.quidam æſtimauerunt.ff.ſi cer.pet. & propterea quamuis ambæ controuerſiæ unica ſententia (ſi fieri pōt) terminandæ ſint,tamen ſi reconuentio omitteretur, appellandum eſſet,alias ſententia ipſo iure teneret, ex quo lex magis ſuper hoc conſulit,quam iudici neceſſitatem imponat, ut declarat Ange.poſt gl.in l.i.§ ſi.in fin.ubi eſt tex.ff. quæ ſen.ſine appel.& tenet gl.& hoc ibi firmat Fely.in d.c. j.de mut.pet.& gl. in uer.in eadem ſententia,ubi etiam hoc tenuit Inn. & Abb.in c.ii.de ord.cog.

100 Quinimo iudex ſi res in iudicio deducta diuidua & ſeparabilis foret,poſſet(ut dixi)ſuper aliqua parte eorum quæ in iudicio deducta eſſent duntaxat pronuntiare,& ſententia ſua ualeret,prout uidemus quòd ſi iudicium ſimul contra plures cœptum ſit,reſpectu unius ſententia ferri, & reſpectu alterius iudicium differri poteſt,ut eſt tex.& ibi Bart.& alii in l.non idcirco,in princ.ff.de iud.& idem Bar. in l. v.§. ſi.uer.ponet quòd unus.ff.de uer.obli.&(plura referendo) tenet Deci.conſi.ccxcv.in cauſa iſtorū,in prin.lib.ii.& deciſ.Neap.ut per Cap.deciſ.viii.in prin. Nam quot ſunt res ſeu capitula,tot uidentur ſententiæ,& uitiato uno,aliud remanet.l.etiam.§.ubi eſt glo.ordinaria,& ibi Bar. Et cæteri declarāt.ff.de minor.& l.dicere.& l.quid tamen.ff.de arbi.l. quædā mulier.ff.famil.hercíſcun.& Spec.ī ti.de ſen.§.inſta.

 uerſicu.

uerſicu.item eſt nulla ratione qualitatis,& Bal.in l.generaliter,ſecunda colum.C.de epiſcop.& cleric. Alex. in l.ſcire debemus,per illum tex.ff.de uerbo.obligatio.& Ioan Mil. in uerb.ſentẽtia ſi fertur ſuper parte,& Guid.Pap.q. xxvij. in manibus,quam uide.

Secus ſi in iudicium eſſet indiuidum,& connexum, quia tunc ſententia non poſſet ferri pro partes,ſed totum diffini re deberet,alias non ualeret,per text. in l. in hoc iudicio.& ibi glo.Bar Cuma.& alij.ff.famil.erciſcũ.l.apud Celſum,& ibi Ale.ff.de doli excep.Bal.in l.ij.C.de re iud.& in l.j.C.ſi aduerſ.rem iudi.nam iſto caſu procedit regula quòd utile ꝑ inutile uitiatur,ut per Aegi.deciſio.xii.ſi in eccleſia,declarant doctores in l.ſancimus.§.primo.C.de dona.cum aliis, de quibus per Deci.conſil. ccccxxxij.cum ſit columna tertia,in prin.lib.iii.

Præmiſſa tamen non procedunt in arbitrio,qui ſi nõ fuerit dictum quòd ſimul omnia terminare debeat ſuper parte duntaxat ualide pronuntiare poterit l.quid tamen, & l.non diſtinguemus.§.cum in plures.ff.de arbit.fallit etiam in quibuſdam aliis caſibus,in quibus ſententia pro parte dũtaxat lata ualet,ut per Fely.poſt Anto.Imo.& Panormi.in capitulo cum inter,col.iij.uerſ.ſnĩa de re iudicata.ubi ponit regulam cum tredecim fallentiis ; quam caſu occurrente uidere poteris.

101 Ex eiſdem etiam infertur,quòd ſententia quæ ex aliquo redditur dubia,uel obſcura , non ualet,ex quo controuerſiam,& negotium uere diffiniſſe dici non poteſt , quinimo dubietas adhuc retinet partes ancipites & dubioſas , & ſic perinde eſt ac ſi non fuiſſet lata quoad cauſæ,& controuerſiæ propoſitæ deciſionẽ.arg.l.de ætate.§.qui tacuit. cum ſequen.ff.de interrog.actio.Et propterea ẽt quod res in iudi-
102 cio deducta ſit generalis,& dubia,curare tamen debet iudex certam proferre ſnĩam,ut in.§.curare.inſtit.de actio. & toto titu.C.de ſen.quæ ſine certa quanti.prof.& ponit Specul.in titu.de ſen.§. qualiter.uerſicu. item debet eſſe certa. cum alijs, de quibus per Alexand.conſilio.cix.uiſo, columna prima,libro quinto,& declarat conſilio clxxxvii.in hac columna ſecunda ; in primo , libro ſecundo , & Decius,& in conſi.viij.num.6.lib.j.qm̃ ſi ſententia non eſſet certa , &

liquida,

liquida,non poſſet executioni demandari,ſed antequã exequeretur,eſſet neceſſe eandem declarare, & liquidare, ut per Bal.in addi.Spec.in titu.de ſenten.colum.tertia uerſicu. ſententia non liquida,prout dicitur de inſtrumento non liquido habente executionem paratam, quia priuſquam exequatur liquidari debet,ut declarant Bartol. Bald. & Ang.in l.prima.in fine.de lega.ſecundo. Alexan.conſilio xciiij.uiſo columna ſecunda in fin.libro ſexto,& conſilio cxxxvi. uiſo,columna fina.lib.quinto.Deci.conſil.cccxxij.uiſis. col. j.lib.ii.& Ang.de Are.inſtit.de excep.columna.xxiiii.ſuper rubric.& Iaſ.in l.certi.conditi o.in prin.columna ſecunda, ff.ſi certum peta.prima igitur ſententia pro ſui certitudine aliam poſt ſe requireret ſententiam, & propoſitum negotium non diffiniret,& eſſet inſufficiens per ſupradicta. Et idem ſi foret incerta, & dubia ob ſui perplexitatem,aut repugnantiam,quia non ualeret.argumen.l. ubi repugnantia. ff.de regulis iuris,eſt gl.in capitulo ſi is qui.xj. quæſtio. iij. & tenet Bar.in l.ſi duo iudices in fi.ff.de re iudi. & Alexan. conſi.cxxiiij.in cauſa.in fin.libro ſecundo,& conſil. xlix.in cauſa,col.ii.lib.vii.

103 Dicetur nihilominus certa & liquida ſi retulerit ſe ad acta quæ certa ſint,quia hoc ſatis eſt,ut probatur in l.in ſumma ff.de re iudi.& l.ſecunda C.de ſen. quæ ſine certa quantita. certum enim dicitur nedum illud quod ex ſe certũ eſt, ſed illud etiam quod eſt certum per relationem ad aliud l.certum.ff.ſi certum petatur,prout arguit Abb.in conſil.xxviii. uerſi.quarto adduco,lib.primo, quoniam relatum cenſetur eſſe in referente.l.aſſe toto.ff.de hæred.inſti.l.ſi ita ſcriptum ff.de condition.& demonſtratio.& ponit Dec. conſil.xlvii. columna ſecunda.in principio,libro primo,& conſi. lxxvii. columna ſecunda,in fine,eodem libro.Ad aliud tamen quã ad acta pro eius certitudine ſententia ſe referre non poteſt, ut eſt communis opinio ſcribentium, de qua atteſtatur Alexand.in conſilio liii.quæritur,columna fina. libro quinto, idem atteſtatur Iaſ.in l.ait prætor.§.primo,colum. quarta.

104 ff.de re iud.& in dicto.§.curare.uerſic.quæro ergo in primis,nu.37.inſt.de acti. unde iudex qui pronuntiauit prout in conſi.in actis nondũ exhibito,eius ſententia non ualebit ſecũdũ doc.in ſupraſcriptis locis,q̃uis ſecus,foret ſi cõſiliũ

penes acta reperiretur, nam tunc ſententia ad illud relata ualeret, ut uoluit Specu.in ti.de excep.§.uiſo.col.ix.uerſi.porro in Italia.& in titu.de ſenten.§.qualiter.columna ſecunda uer.quid ſi iudex, cum aliis latiſſime congeſtis per.d.Felyn. poſt alios in cap.cum uenerabilis, columna.xiij.uer.iiij.dum concludit.extra de except.& Alex.d.conſil.cix.& conſi.clxxxv.uiſo.col.fi.lib.ij.

Præmiſſa tamen intellige quando (ut eſt dictum) ſententia expreſſe ſe refert ad acta, ſed ſi ſimpliciter dixiſſet, condēno te ad ſoluendum id quod debes &c. tunc ſi certa quanti-
105 tas ex actis probatorijs, in quibus cauſæ deciſio conſiſtit appareret ſententiis huiuſmodi ualeret, quia ad ipſa acta tacite ex legis diſpoſitione cenſetur facta relatio, ſecundum gl. ordinariam in l.ſi quis ad exhibendum.ff.de exhiben.reis. Acta enim probatoria quaſi uirgulæ ad ſententiam declarandam cenſentur, ut inquit Bald.in capitu.cum ſuper ad fin.de cauſ.poſ.& proprie, & refert Fel.in cap.licet Hely.columna antepenul.extra de ſimo.& ponit Alexan.conſilio .xij.attentis, in fin.lib.vij.

Sed ſi quantitas certa non in actis probatoriis, ſed in reliquis, uidelicet aſſertoriis, & enunciatiuis, ac fidem non faciētibus reperiretur, prout eſt libellus, ſeu poſitiones & articuli, quoniam ad iſta nec tacite nec expreſſe ſententia refertur tanquam dubia & incerta non ualeret, prout hæc fuit reſolutio & concordia diſcordantium opinionem, quam poſuit Bartol.in l.tertia.C.de ſenten.quæ ſine cert.quantita.& in l. ait prætor.§.primo.ff.de re iudica.ubi Alex.dixit eam communiter teneri & Ang.in dicto.§.curare aſſerit ita in practica ſeruari, & tenent Canoniſtæ in dicto capitulo.Cum uenerabilis, & Lanfran.in cap.quoniam contra.§.interlocutoriæ nume.1.uerſicu.attende tamen.extra de probat.& Bald. Sal.Fulg.& alii in dicta.l.tertia, in quibus locis late reperies
106 articulum examinatum, ac etiam quòd ſententia ſuper iudicio uniuerſalis (ut petitione hæreditatis) uel generali (ut adminiſtratione tutelæ) uel ſuper acceſſoriis (prout in fructibus, & expenſis) uel quando terminus ſeu inſtantia liberetur, & nondum liqueret de cauſa, etiam quod eſſet generalis & incerta non uitiatur, & per glo.fi.ubi ſcribentes in c. Querelam.de procur.& Spec.in ti.de except.§.uiſo.uerſicu.

quid

quid autem prius, dum ponit de condem.expen. quãdo non ſunt liquidæ, & per eundem in tit.de ſenten.§.qualiter.col. ij.uer.item debet eſſe certa.& ibi Io.An.in uerb.Tuas & Iaſ. latiſſime in d.§.curare.ubi plures utiles & quotidianas quæſtiones examinat.

107 Ex ratione præmiſſorum dici etiam conſueuit, quòd ſententia conditionalis eſſe non debet, quia per illam quæſtio propoſita de præſenti non determinatur, ſed iudicium in pẽdenti remanet contra text.in d.l.non quemadmodum.ff.de iud.& text.in l.j §.fin.ff.de uſur.ubi dicitur quod tractus futuri temporis ad iudicem non ſpectat. Doctores tamen in hoc diſtinguentes dicunt, quod ſententia ſub conditione de præterito, aut de præſenti lata tenet, prout ſi diceretur quatenus probetur, uel probatum ſit te condemno, uel abſoluo &c. Vel quatenus non adſint mobilia, aſſignamus tibi immobilia, uel quatenus legitimum tutorem non habeas, tibi

108 talem decernimus &c.his namque & ſimilibus caſibus, ex quo conditiones huiuſmodi de præſenti uel præterito actu non ſuſpendunt, ut in l.cum ad præſenſ.cum l.ſequent.ff.ſi certum petatur, ideo ceſſante ratione legis, ſentẽtia ualebit, ut tenet gloſſ.in uerb.capiantur, in iij.ſolutione.in l.a Diuo pio.§ in uenditione, & ibi ſcribentes.ff.de re iud.& l.qui teſtamẽto.ff.de excuſ.tuto.gloſſ.prima.in capit. Biduum.ij. quæſt.vj.Bartol.quem cæteri(Cumano, & Petro de Bellu. exceptis)ſequuntur in l.ait prætor.§.primo.in fi.ff.de re iudic.& Bald.qui latius diſtinguit in add.Spec.in tit. de ſentẽ. colum.ij.uer.quandoque ſententia, & facit celebris doctrina Innoc.in cap.G.perpetuus, de fide inſtru.dũ uoluit, quòd

109 ſi ſententia occultaretur, iudex pronũciare poſſet hoc modo, uidelicet, quatenus ſententia taliter lata ullo unquã tempore apparuerit, eam confirmo &c.uel infirmo, prout ſibi uideretur, cuius doctrinam pro notabili refert & ſequitur Iaſ. in d.§.uenditione colum.pen.& Bal.in l.ij.in ij.col.C.ut lit. pend.& Rot.deciſ.cccxcix.fuit dubitatum.in no.& Guid.Pa. quæſt.ccxlv.ſi aliquis.

110 Et iſtis caſibus uidelicet quando ſententia ſub conditione de præſenti, uel præterito lata reperitur, ſiue conditio huiuſmodi fuerit pertinens, ſiue impertinens, puta abſoluto te ſi imperator fuit, uel eſt in Italia &c.indiſtincte ualebit per

regul.

regul.l.primæ.§.biduum,& ibi ſcrib.ff.quand.appel.ſit Quæ uis Bald.in d.additio.ad Specul.tenuerit quòd etiam in terminis iſtis conditio impertinens uitiat.

111 Sed ſi in ſententia conditio de futuro apponeretur, tunc ſi eſt pertinens,& negotio,de quo agitur,adhæreat,puta cõ demno te ad centum, quæ ſi intra triduum non ſolueris,cõ demno te in amputationem manus,ſententia huiuſmodi ualebit, cum ſolummodo lata ſit contra ius partis, ut tenet Bald.in l.cum iudex in fin.C.de ſenten.& idem Bal.in l.iij. in penul.columna.uerſi.quinto quæro.C.ex quib.cauſ.infa. irroga.de quo ponit Bartol.in l.ij.ſecunda.colum.ff.de pub. iudi.& in l.cum duobus.§.idem reſpondi.ff.pro ſocio.ac ponit Angel. in libr. malefic. in uerb. quas ſi non ſoluerit &c. fol.cclxxxij.

Aut quòd fuiſſet dictum, abſoluo te ſi ita iuraueris &c. quo caſu ſi iuratur incontinenti, id eſt antequam ad actus extraneos diuertatur,ſententia ualebit per l.generaliter in fi. principij.C.de reb.cre.& tenet Ioa.Andr.in.§.iuſta.col.vij. uerſi.ſi iudex in Spec.de ſent.& gl.Bart.& alii in d.l.cum iudex.& Ang.in l. quemadmodum.ff.de iud.talis enim conditio negotio pertinens,dicitur intrinſeca,& quaſi ineſſe uidetur,& ſi incontinenti fuerit adimplebilis, non uitiat, ut ibi per eos. Idem erit ſi diceretur, condemno Titium ad relaxãdum talem domum Sempronio illis uſufructuario, ſub conditione ſi ipſe uſufructuarius cautionem præſliterit &c.talis ſententia ualeret,ſecundum Paul.de Caſt.in l.fin.C.de uſufruct.ubi refert Bar.ita conſuluiſſe,& illos refert & ſequitur Dec.conſ.ccccxviij.niſa col.fin.in prin.lib.iij.

112 Idem etiam ſi fuiſſet dictum, condemno te in eo quod probabitur, quia talis ſententia non contra ius conſtitutionis,ſed contra ius litigatoris prolata uidetur, actore namq; intentionem ſuam non probante reus abſolui debet.l.quarta.C.de edend.capit. unic.ut eccle. bene. Quamuis in iſto caſu ualeat ſententia,doctores adinuicem altercentur, ut patet per ea quæ ponit Alexand.in dicto.§.in uenditione,& latius Iaſ.in dicta l.ait prætor.§.primo.ff.de re iudic.& Alex., poſt Angel.in l.qui Romæ.§.Augerius.ff.de uerbor.obliga. in quibus locis idem Alexand.poſt multos per ipſum relatos,tenuit ſentẽtiam huiuſmodi ualere, & idem tenet Bal.

in l.

in l.prolatam,columna penultim.uerſicul.extra oppono.C. de ſenten.& in l.peremptorias,columna quina, uerſi.quæro iudex tulit.C.ſententiam reſcind.non poſſ.& in l.prima co lum.penultim.uerſ. quid ergo.C.qui accuſ.non poſſ.ubi tamen uidetur intelligere ſententiam ualere, quando inſtantia labitur, & iudex non pronũciando pœnam incurreret, hanc partem ſequitur Fel.(ubi plura ponit in materia) in ca pit.quoad conſultationem,in prin.de re iudic.

Sed contrarium uidelicet quòd ſententia iſto caſu non ualeat,tenuit Barto.poſt gloſſ.& ibi Bald.hoc idem tenens in dicta.l.cum iudex.C.de ſenten.& idem Barto. & Iaſ.in di cta.l.ait prætor.§.primo, & Paul.de Caſt.in l.continuus, in princ.ff. de uerbo. obligatio. ubi dicit quòd ſentenria ſub conditione intrinſeca lata tenet,dummodo incontinẽti impleatur.Melius poſuit Bal.in add.Specul.de ſentent.columna ſecunda,in fin.& idem Bal.& Imol.in dicto.§.Augerius. Ordo nanque iuſtitiæ ac ſolennitatis iudiciorum hoc modo præpoſteratur, quia prius liquere debet id, de quo quis pronunciare debet, & præcedere cauſæ cognitio (ut diximus ſupra) & conditio iſta de iure eſt impoſſibilis, cum probationes poſt concluſionem in cauſa, & ſententiæ prolationem recipi non poſſint,capitulo paſtoralis, de excep.l. peremptorias.C.ſentent.reſcind.non poſſe, cum ergo præuertatur ordo iudicij, ſententia & proceſſus non ualebit, quoniam cauſæ cognitio ſubſtantialis eſt,& uitiat, ſi omittatur (ut dictum eſt) & in terminis noſtris inquit Baldus in.l.prima, columna fina. uerſiculo.præterea, in fina.C.qui accuſare non poſſunt,& hanc partem tenet Alexan.in conſil.ſeptuageſimo tertio,uidetur,colum.penultima,in fine.libro tertio.& ſentit Ioannes Andreas in dicto.§.primo. uerſi cul.quid ſi iudex.de ſentent.dum dixit tutius fore expectare probationes,& certe in actu practico hæc opinio eſſet am plectenda.

113 Si autem conditio habens tractum de futuro foret imper tinens,puta condemno te,ſi nauis ex Aſia uenerit, uel te ab ſoluo,ſi Imperator uenerit in Italiam &c.tũc cõditione hu iuſmodi reiecta,ſententia firma remanebit, ſec.gl.Cy.Bar. & Sal.in d.l.cum iudex.gl.Bar.Angel.& Pau.de Caſt.in d.§. Biduum, & in dicto.§.ſi uenditione, ubi hoc idem tenent

Alex.

Alc.& Iaſ.in d.§.in uenditione,per tex.in d.§.biduum, & te net Alexan.d.conſ.lxxiij.col.fi.lib.iij.quamuis ſententia hu iuſmodi ſi aliter ex proceſſu non iuſtificaretur, per uiam iuſtitiæ à iudice appellationis reuocari deberet,ut ibi per eos, Bal.tamen in l.non dubium in v.oppoſi.C.de le.& in l.cum iudex uerſi.modo reuoco.tenuit ſententiam non ualere, ex quo ſuper hoc non fuerat cœptum iudicium. Si uero in iudicio de hoc fuiſſet diſputatum,ſententia ualeret, ſecundum ipſum,ut in add.Spec.d.tit.de ſenten.col iij.in prin.

Præmiſſa intellige, niſi conditio poſita eſſet falſa, quia
114 tunc detracta falſitate,ſententia ad eã delata indiſtinctæ nõ ualeret,per tex.in dicta l.quia teſtameto.ff.de excuſatio.tu. & tenet Alexand.in dicto.§.in uenditione columna octaua, referens Ang.in l.qui Romæ.§.duo fratres.ff.de uerborum obligatio. dixiſſe hoc eſſe legiſtis incognitum,& idem ponit idem Alex.ad Bartol.in dicta l.cum iudex, aut niſi conditio eſſet impoſſibilis, quia talis reddit ſententiam ipſo iure nullam l.fin.ff.quæ ſenten.ſine appel.reſcind.& ponit Imol. in l.fin.ff.de condit.inſtit.facit quod ponit Bald.in add.Spec.in tit.de appel.col.xix.uer.impoſſibile.decretum eſt nullum,& Alc.in dicto.§.in uenditione, & poſt Bar.in d.l.cũ iudex,& Fely.in c.quoad conſultationem.col.ij.in fin.ubi ponit hanc materiam de re iud.

115 Idem ſi eſſet decretum trahens ſecum executionem, ut puta decretum tutelæ,curæ, uel ſimilium, in quibus procedit regula actus legitimi &c.de regul.iur.& l.etſi conditionalis ff.de autho.tut.& propterea ſi conditio in talibus apponeretur,actus peccaret in forma, ideo nõ ualeret l.muto.§.ſi ſub conditione.ff.de tut.& d.l.etſi cõditionalis.Si uero eſſet aliã interlocutoria quæ executionem ſecum non traheret, conditio illam non uitia et, ſecundum gloſſ.in dicto.§.ſi in uenditione.in uerb.interloqui,& in uerb.capiantur in ij.ſolutio: quam ibi cæteri doc.ſequuntur, & gloſſ.fin.in l.ea quæ.C.ſi mancipium ita fuerit alienatum,uolens decretum citationis ualere, ſi fuerit dictũ comparcas ſi manumiſiſti &c.uel ſi tua intereſſe putaueris &c.alioquin &c.

116 Si uero ſententia ſub modo proferretur, ex quo modus
117 non ſuſpendit,ſed ex eo naſcitur actio ualeret, prout ſi diceretur, abſoluo te, ita ut releues indemnem talem, uel ut

precium reſtituas emptori, uel prout conſueuerunt facere anteceſſores mei,& ſimilia. Nam per talia uerba ſentẽtia nõ cenſetur conditionalis,neque ſuſpenditur,ut declarat Bart. in l.eum qui.§.Iulianus, per illum tex.ff.de conſtit.pecu.& gl.& doct.maxime Imol.& Fel. col.fin.& alii in c.quoniam Abb.is,de off.deleg.& idem Bar.in l.j.de condit.& demonſtratio.ubi ponit ex quibus uerbis inducatur condicio,& ex quibus non. Talia igitur uerba, ſeu clauſulæ non faciunt conditionem,ſeu cauſaliter ponuntur,ut declarat Boer.in deciſio.parlament.xvj.incip.dubium &c. Si tamen modus in ſua forma non ſeruaretur,uideretur quis ſententiæ renunciaſſe, ut in l.cum eorum, & ibi glo.& ſcrib.C.de ſenten.& l.nonnunquam.ff.de colla.& Bald.in add.Spec.titulo de ſenten. col.ij.uerſic.ſuper hoc ſciendum eſt & Fel.in c.in tantum in fin.extra de ſimo.his igitur & ſimilibus caſibus, cum ſententia uere & effectualiter propoſitam controuerſiam non diffiniat;tanquam defectuoſa & inualida reputari conſueuit, ſecundum ea quæ poſuimus.

118 Diximus etiam,quòd ſententia controuerſiam propoſitam legitime diffinire debet, quia imprimis illud obſeruare debet iudex,ne aliter iudicet quàm quod legibus,aut conſtitutionibus proditum eſt,ut inquit text. in ſtit.de off.iudic.in princip.& propterea ſi iudex expreſſe contra leges in corpore iuris clauſas ſententiam diceret legibus ipſis aduerſando puta qđ minor quatuordecim poſſet teſtari, ſeu quod ſententia diffinitiua in ſcriptis proferri non deberet, ſeu filios, ætatem,uel priuilegium ad munus uel tutelæ excuſationem non prodeſſe,& ſimilia ipſo iure non ualeret, quaſi contra ius conſtõnis contrarium inducentes manifeſte lata, prout eſt tex.in l.i §.item cum ff.quæ ſenten.ſine appel reſcin. l ſi expreſſim.ff.de appel.l.ii.C.qñ prou.non eſt neceſſ.c.i.extra de ſenten.& re iudi.nec excuſaret cum ſua prætenſa conſciẽtia,quia iniuriam facit legibus is, qui uult ſe meliorem uideri quàm ipſe leges, ut in authenti. de iudi.§ oportet quem text.ad propoſitum allegat Paris de ſind.in uerb. iudices putas,col.penult.prout neque idem iudex quaſi quòd leges & conſtitutiones huiuſmodi ignorauerit,excuſandus eſſet, cũ legũ miniſter electus & deputatus extiterit, ut in l.j.§.poſt originem.ff.de orig.iu.& propterea nõ liceat tali ius in quo uerſatur

uerſatur ignorare.d.l.ij.§.Seruius, maxime quòd leges & ſacræ conſtitutiones ita publice conſtitutæ ſunt, ut ab omnibus ſciri debeant.l.ſacratiſſimæ.C.de legib.cum ſimil.prout etiam non prodeſſet quòd litigatores conſenſiſſent, quòd talis ſententia eo modo proferretur, quia nihilominus eſſet nulla, ut declarant doctores in l.ſi conuenerit, ubi Iaſ.col.j. uerſi.tertio limita.ff.de re iud.

Et præmiſſa intellige de iure claro & manifeſto, ut putà quòd eſſet regula iuris, ſeu alias ex clara & indubitabilis, ut declarat Mateſſil.xx.not.& Decius conſi.octauo.poſt prin. libr.primo, alias ſi conſtitutio (puta uarios habens intellectus) communiter reputetur obſcura, ob huiuſmodi probabilem excuſationem, iudex ſi contra eam quaſi putans ad cauſam non facere.pronuntiaſſet, ſententia ſuſtineretur, ad inquit text.in l.cum prolatis.ff. de re iudic. quem textum ad hoc ſingularem (ſecundum intellectum Iacobi de Aret.) faciunt ibi, Imol.& Alexand.in prin.& Iaſ. column.fina. poſt Bar.& tenuit hoc idem Bart.poſt Cy.& Baldus in di.l.ij.C. quan.prouoca. Alexā.& Iaſ. & alij in l.qui Rome.§.duo fratres.ff.de uerbor.obliga. Anton.Imol.Panormi.Fely.in d.c.

119 j.in ſeptima column.de re iud. Lex namque obſcura & uarios habens intellectus ad decidendum allegari non poteſt, ut uoluit Bald.in l.in ambiguo.ff.de reb. dub.& ſenſit gloſſ. fin.in princi.in c.i.de conſtit.in vi.& idem Bald.in capitulo fina.columna.fina.uerſi.ulterius not.per illum tex.extra eo. tit.quem ſecutus eſt deciſ.dxl.quæritur,in fin.lib.iiii.in conſil.poteſt enim iudex ex uariis opinionibus alteram præeligere,& ſec.illam iudicare ut inquit Rot.deciſio.dcclxxiiii. dic quòd aliquoties,in antiq.

120 Et quamuis aliquis (ex pluribus) alicuius legis intellectus magis communis reputaretur, ſententia tamen aduerſus huiuſmodi magis communem intellectum lata, non diceretur nulla, ut per Alexand.in dicto.§.duo fratres, colum.xxi.& Iaſ.in d.l.cum prolatis,col.fin.ponit Fely.in c.i.col.fin.uer. ſexto nota. de conſtitu. dum uoluit quòd ſententia contra communem opinionem doctorum lata, quaſi ob expreſſum iuris errorem non ſit nulla,& allegat hoc tenuiſſe Ang.poſt Imol.& docto.in d.§.duo fratres.

Iudex tamen contra communem huiuſmodi opinionem iudicans,

iudicans,ſi illam eſſe falſam oſtendere neſciret, in ſindicatu aliquanto tamen mitius quàm ſit contra legem indubitabilem iudicaſſet puniretur,uoluit Bal.& Ang.in l.fi.C.de pœ. iud.qui male iud.& gl.inſtit.de obligatio. quæ ex quaſi delicto,in prin.& Abb.in c.prudentiam. in princ.de off.delega. Alex.& Iaſ in d.l.cum prolatis. in fi.col.& d.Felyn.in d.c.j. col.pen.de conſtitution.& uide Bald.de pace iuram.firman. §.iudices.col.ij.& Alex.conſi.lxvi.uiſis.in fin.lib.v.in conſil. xix.circa prin.lib.vij.

121 Et ſi iudex contra deciſiones dominorum de Rota iudicaſſet,ſententia nõ eſſet nulla, ex quo domini præfati poteſtatem legis condẽdæ non habent,nec eorũ deciſiones,quãuis magiſtrales & magni põderis ſint,uim legis obtinent,ut uoluit Domini.in c.duobus.col.xi.de reſcr.in vj. Card.in c. paſtora.de fid.inſtr.Fel.in d.c.j.col.v.uerſ.ſcias etiam. de re iud.& Caſſ.deciſ.xvii.circa fi.de præben.

122 Ad effectũ igitur ut ſententia per expreſſum iuris errorẽ inualidari poſſit,requiritur ꝙ ſit lata patenter & manifeſte cõtra tenorẽ, & caſum legis publicæ, & manifeſtæ, ꝙ talis error oculo corporali in dicta ſententia habita relatione ad tex. legis cerni poſſit,nõ aũt quòd oculo mẽtis, & ꝑ ſubauditos intellectus percipiat̃, uel quòd reſultet per tacitã relationẽ ad acta, qm̃ ſi error in ſentẽtia nõ eſſet expreſſus, ſed ex tacita relatione ad acta deprehẽderetur,nõ uitiaret̃ ſententia,ſecundum cõem opinionẽ doctorũ, quia ad inualidãdũ actũ taciti & expreſſi nõ eſt eadẽ ratio , prout arguit ac de cõmuni atteſtat̃ Alex.conſ.lix.attẽtis.col.v.uerſ.nec obſtat.li.iij. & ꝙ requiratur error expreſſus, & non ſufficiat tacitus,probat̃ in d.l.ſi expreſſim.& d.l.ij.ibi,tã manifeſti. iuris.C.quan.prouoc.&c.& in c.ſoler.ibi, uel intolerabilem errorẽ in ſententia fuiſſe patẽter expreſsũ de ſenten.excom.in vi.& facit.c.uenerab.§.fi. eo.ti.& ita tenuit Inn.& Hoſ.in c. P.& G.circa fi.de off.dele. Cuius dictũ famoſũ & ſingulare reputat Ant.in ca. excõicato.de reſc.& doc.in d.c.j.ubi Fel. col.viij.de re iud.famoſũ etiã uocat Iaſo.in l.ii.col.iij.C.de erro.caſ.& in d.§.duo fratres. col.xxi. expreſsũ aũt ſolũmodo dr̃ illud,qđ ex uerbis,infertur & colligitur,uoluit Bal.in l.ad ꝓbationẽ.la.j.C.de ꝓb.& Ang.in l.ptor. ait.ff.de ope. noui nũcia.quos refert & ſequtur Dec. cõſ.lxviij. col.pe.li.i.

quos

quos refert & ſequitur Decius conſi.lxviij.col.penul.libr.j.

Et ſi error non eſſet ita patens & legibus aduerſatiuus, ſed iudex ignorantia iuris lapſus aliquem puta Semproniũ teneri inſolidum Mæuiæ, quæ erat uxor, uel ad ſolutionem centum computando uſuras, & uſuras uſurarum condẽnaſſet, ſententia huiuſmodi quaſi potius contra ius litigatoris, quàm ius conſtitutionis lata ipſo iure teneret, per textum in l cum præſes.ff.de re iudi.l.ex diuerſis.§.ſi.ff.eo.ti.& l.ſeruo.§.cũ prætor.ff.ad Trebell. Error tamẽ & iniuſtitia huiuſmodi per iudicẽ appellationis emendari & reuocari deberet ut uoluit Innocen.in c.cum ſpeciali.in princip.de appellation.& Bal poſt Iac.de Aret.& Cynum in d.l.ij.C.quand. prouoca.& Anto. Panormitan.& Fely.ibi col.ix.in d.c.j.de re iudica.& Alex.in d.§.duo fratres,col.xxij.

123 Intellige inſuper præmiſſa, quando ex lectura ſententiæ apparet quòd talis iudex totaliter ſe ĩ ſuo ſimplici motu, & intellectu erroneo,& legi aduerſatiuo fundauit, & illum ſecutus eſt, alioquin error huiuſmodi non uitiaret, puta ſi ultra cauſam erroneam idem iudex in eadem ſententia etiam aliquam aliam iuri congruentem expreſſiſſet & cumulaſſet, nam ſententia ex cauſa congrua ſuſtineretur, ut probatur in c.per tuas.qui filij ſint legiti.& tenet Inno.in dicto capitulo in præſentia. Ioannes de Imol.in l.ſi plagij.ff.de uerb.obliga.ponit Fely.in dicto capitu.j.columna.v.de re iudic.cum aliis,de quibus per Alex.,conſil.cxiij.perſpectis, colum.iiij. uerſi.poteſt etiam libro ſexto.

Idem foret, ſi iudex cauſam erroneam cum dictione maxime, uel præſertim expreſſiſſet. Nam dictiones huiuſmodi iudicem non ſe adſtrinxiſſe ad cauſam illã expreſſam declarant, ut docet Abbas in capitul.ſicuti.de re iudica.& Ale. & Iaſon in dicto.§ duo fratres.columna xxij.ubi conſũlunt quòd ubicunque ex abundanti cauſa in aliquo actu exprimitur, quòd huiuſmodi dictiones ſi aptari poſſunt, ponantur, quoniam tunc ſi cauſa expreſſa erronea detegeretur, propter dictiones prædicta actus nihilominus ſuſtineretur, ut dicit Imol.in l.ſi is ad quem.ff.de acq. hæred.per huiuſmodi nãque dictiones uidelicet præſertim, uel maxime,cauſam,quæ dicitur erronea,ex abũdãti fuiſſe appoſitã denotatur,& nõ ſolẽt quæ ſuperbundãt,& extrinſecus adiiciuntur

uitiare

uitiare ſcripturas.l.non ſolent.ff.de regu.iur.l.quæ extrinſecus.ff.de uerb.obl.l.teſtamentum.C.de teſta.cum ſimilib.

124 Præmiſſa etiam intellige de ſententia lata contra legem in corpore iuris clauſulam, quæ probabiliter ignorari non poſſit, ut diximus ſupra, & ponit Alex in conſil.lxxxj.ponderatis, libro ſecundo, ſecus autē foret ſi probabiliter ignorari poſſet, puta quod eſſet lex noua, aut ſtatutum, ſeu localis conſtitutio, & cauſa uerteretur in alio foro, quam ſtatuētium, & in quo ſtatuta, ſeu leges huiuſmodi extrauagantes non fuerint, neq; ſint publicatæ, nec notoriæ, quia his caſibus cum poſſint talia a iudice probabiliter ignorari, ut eſt tex.in c.primo, de cōſtitutionib.lib.vj.propterea a partibus allegari, ac produci in forma probanti, & quod ab uſu recepta fuerint probari debet, iuxta notata ſuper gloſſ.in uerb. frangere, in c.primo, de treug.& pace.& ibi per Felynū, in colum.tertia, uerſi.lex noua, & idem Felyn.in dicto capitulo primo, col.vj.& vij.& in c.paſtoralis, de fid.inſtru.& c. cum inter, de re iud.& c.fina.de coha.cleri.& mulie.& tenet Alex.d.conſilio.lxxxj.in princip.libro ſecūdo, ponit Ioan. de Ami.in conſil.xlij.colum.penultima, uerſic.ſentio prætorem. Quid autem ſi fuerit lata contra ſtylum, aut conſuetudinem probatam, uel notoriā quod ſi nulla, uide Guid Pap. in deciſ.in prima charta Fel.& alios in d.c.primo, de re iud. & idem Guid.q.ccxcij.ſi alicui.

125 Et quoniam ſententia quæ in iudicatum tranſiuit in eadē cauſa, & inter eaſdem partes facit ius, propterea ſi talis exceptio rei iudicatæ oppoſita fuerit, & probata, & ea non obſtante iudex aduerſus illam ſententiam contrariam proferat, perinde ac ſi foret cōtra ius expreſſe lata, non ualebit, ut l.prima, in princip.ff.quæ ſenten.ſine appel.reſcind.l.poſt ſententiam. C.de ſent.l.prima.C.quando prouoca.non eſt neceſſe, eſt communis opinio doctorum, ut aſſerit Fran.in c.dilecto, quæſtione.xli.de appellatioū.& quod ſit communis aſſerit etiam, & comprobat Fel.in c.inter monaſteriū, ubi latiſſime poſt alios hoc diſputat, in col.ſeptima, uerſic. regulariter, de re iud.& idē atteſtatur Alex.in conſ.liij.quæritur, col.iiij.lib.v.& Deci.in conſi.ccxcv.in cauſa illorum, col.ij.uerſi.prædicta tamen, lib.ij.

126 Ex ſicuti expreſſio iuris erroris (ut dictum eſt) ſentētiam

 uitiat,

uitiat, idem operabitur eiuſdem iuris, uel facti notorium, ex quo tale notorium æquipollet expreſſioni, ut dixit Innoc. in capitulo primo, de offi. uicar. & ponit Felyn. in capitulo inter cæteras, colum. quinta, uerſic. ſexta declaratio. de re iudic. & c. cum ordinem, de reſcript. & in c. per tuas, colum. ſecunda, uerſic. & hæc quæſtio. de ſent. excom. & quod ſententia contra notorium iuris, aut facti ſit ipſo iure nulla, tenuit Inno. in cap. ſecundo, de dilat. quem refert & ſequitur Fran. in d. c. dilecto. q. x lij. & Abb. c. inter monaſterium, nu. 20. de re iud. & latius ponit idem Fel. in c. quoniã cõtra, nu. 26. uerſic. ceſſat difficultas, ubi poſt relationem doctorum hoc tenentium dicit eſſe communem opinionem, & eam in practica ſeruari, extra de probat.

127 Hinc dicit conſueuit, quod notoria, & ex actis reſultans iniquitas, & iniuſtitia reddit ſententiam nullam, & omnem illius præſumptionem tollit, ac fomẽtum, quod pro autho ritate ſententiæ eſſet, ac præſumi ſolet, ex quo ita manifeſte de contrario conſtat. l. ſi pars, & ibi Angel. ff. de inoff. teſt. cle. Paſtoralis, in uerb. Piſana, de re iud. c. inter cæteras, extra eo. tit. c. cum Bert. & ibi Inno. ſuper uerb. conceſſimus, eodem tit. quem text. ad hoc adducit Cardinal. in conſi. lvi. dum reuerendus, & facit tex. in c. cum ad quorundã, de exceſſi. prælator. & in c. ſuam, ubi Ant. de Butr. in ultimo notabili. de pœn. & eſt communis opinio, prout atteſtatur idẽ Fel. in dicto capitulo inter cæteras, col. penultima, in uerſi. amplia etiam, in fin. late ponit Ro. in l. admonẽdi in. x. col. uerſi. x. de iureiur. & latius idem Fran. in dicto capitulo dilecto, quæſt. lv. qui per longum diſcurſum contrarium tenuit, de quo etiam ponit Bal. in l. ciues. C. de appella. & idẽ Fel. in c. ſi quando, in princ. de off. delc. & in c. nouit. de iud. & in c. conſanguinei, nu. 6. de re iud. cum ſimil.

128 Prout idem foret ſi ſententia eſſet lata ex cauſa notorie falſa, nã, & tunc eſſet ipſo iure nulla, prout tenuit Abb. poſt Butr. Imol. & alios, in d. c. inter cæteras, ubi Fel. colum. vj. uerſi. ſecunda concluſio aſſerit ita communem eſſe opinionem, & iſtis terminis intelligere potes Rot. deciſ. cccxlvij. nota quod licet, in antiq. dum uoluit, quod ſentẽtia per falſas cauſas, & allegationes lata ſit nulla.

129 Vnde ſi iudex in ſententia expreſſe ſe ad aliqua acta non

uera, ſeu

uera, ſeu nulla uel erronea retuliſſet, puta quod dixiſſet, quia nobis cōſtat per talem, & tale teſtes, &c uel per tale inſtrumentum, &c. te debitorem, ideo te condemno, & inſpectis huiuſmodi teſtibus, ſeu inſtrumēto ad quæ ſpecialiter ſententia per modum cauſæ ſe referebat, de errore ipſius iudicis cōſtaret, ſententia eſſet nulla, ut tenuit Bar. & Bald. in l. prima. C. de erro. calc. Io. de Imol. & Alexan. in l. rei iudicatæ. §. primo. ff. ſoluto matrim. idē Bartolus, & Paulus de Caſt. Areti. & Iaſ. in l. ſi is ad quem. ff. de acquiren. hæredit. & ponit Innoc. & alij poſt eum in dicto. c. cum Bertol. de re iud. uel quod acta huiuſmodi ad quæ ſentētia expreſſe ſe refert detegerentur nulla, ſeu falſa, quia tunc ſententia non ualeret, ut inquit Bald. per illum tex. in c. cum cauſam, de re iud. loquens de ſententia ad ſtatutum nullum ſe referente, & tenet Hoſtienſis in ſumma, in titulo de ſent. §. qualiter, col. tertia, uerſic. Octauus ſi proferat, & Abb. Felyn. & alij in d. c. inter cæteras, & eſt communis reſolutio doctorum in capitulo ab excommunicato, ubi Anto. in ſeptima charta, de reſcript. prout atteſtatur deciſ. Neapol. deciſio. xlvij. ſecūda col. nu. 3. ubi etiam ponit quod ſententia (ſecūdum eandem communem opinionem) eſſet nulla, ſi ſe referret ad probationes a iure reprobatas, puta ſi iudex dixiſſet, quoniam ꝓbatum eſt per duellum, uel experientiā ferri candentis, &c. ideo condemnamus, &c. per tex. in c. ſecundo, de purgatio. uulg. per quem tex. hōc tenuit Bal. in l. libertorum. C. de teſtib. allegans Ioan. And. ita tenere, in c. quoniam contra. in fin. de probatio. in nouell. & ſequitur Fel. i dicto. c inter cæteras, & Alex. in dicta. l. rei iudicatæ, & idem Alexand. poſt Bartolum in l. certa ratione. C. quomod. & quando, &c. & in d. l. ſi is ac quem, & Decius cōſil. cccclxxv. in cauſa quæ Mantuæ, colum. iij, uer. & breuiter, lib. iiij.

130 Si uero ſententia ad acta in ſpecie per modum cauſæ ſe non referret, ſed potius generaliter, & enunciatiue (ut puta quando dicitur, uiſis actis, &c.) uel quoniam nobis conſtat, ideo te condemno, &c. tunc licet error deprehenderetur in actis, nihilominus ſnīa ipſo iure ualeret, ex quo iudex potuiſſet probationes aliquas recepiſſe, quæ nō eſſent in actis redactæ, uel animum ſuum ex cōfeſſione partiū, ſeu aliunde informare iuxta dictū Bal. in l. quoties. §. j. ff. de ꝓb. ideo

 ſententia,

ſententia,quaſi contra ius partis lata ualeret,ſecũdum communem ſententiam ſcribentium, de qua atteſtatur dicta deci.xlvii.col.ii.

Ad inualidãdum itaque ſententiam per modum erroris in actis expreſſis requiritur (ut dictum eſt) quòd ſententia præciſe referat ſe per modum cauſæ ad aliqua acta, quæ erronea detegantur,& error huiuſmodi ſit patens,& inexcuſabilis,tunc nanque error, ac nullitas actorum huiuſmodi propter expreſſam relationem, ſententiæ ineſſe cenſetur, per l. ait prætor.§.j.ff.de re iudic.& dicta l.prima.§. primo.ff.quæ ſenten.ſine appellat.capitulo cum Bertoldus,ibi, ex tenore ſententiæ,&c.& ibi Abb.ſecunda colum.poſt Inno.& alios & tenent communiter doctores,ut diximus ſupra, ac etiam de communi atteſtantur Moderni,in l ex diuerſó.§.fina.ubi etiam Alexan.ff.ſoluto matrimonio. & Iaſ.in d l.prima, de erro.calc.& l.is ad quem,& Fel.in d.c.j.col.vii.uerſi. ſecunda declaratio de re iud.cum ſimil.

131 Si uero ſententia nullo modo ſe referret ad acta, tunc ſi error in illis actis deprehederetur,ad quæ neceſſario ſententia referẽda eſt,prout dicitur de libello,in l.in ſumma.ff. de re iudi.& l.ut fundus.ff. communi diuid.c.licet Hely. de ſimo.uel prout eſt de prima ſententia,ad quam ſecunda referenda eſt l.eos.C.de appell.l.prima.§. primo.ff.quæ ſenten. ſine appell.reſcind. Tunc error libelli, ſeu ſententiæ primæ cenſeretur ineſſe,etiam in ſententia confirmante,& propterea eodem morbo laboraret,& eſſet nulla, ut declarat Bart. poſt Cyn.ſaluando opinionem Iaco. de Aren. in d.l.j.C.de errò.calc.& ibi eum ſequuntur Alexand.& Iaſ.& eſt tex.in d.l.j.§.ſed & ſi.ff.quæ ſent.ſine app.

Et ſi error in aliis actis ad quæ neceſſario non eſt ſienda relatio deprehenderetur ſententia non continens in ſe expreſſe,neq; tacite (per neceſſariam relationem ad acta) errorem mero iure teneret,& parti non appellanti imputaretur,ita procedit tex.in d.l.præſes,ubi gl.& ſcribẽ.de re iudi. & in l.ii.in fi.C.quando prouo.non eſt neceſſ.& l.ſeruo inuito.§.cum prætor ff.ad Trebellianum, &.l.ex diuerſo.§.fi. ff.ſolu.matri.&.l.ii.C.de re iudi.&.l.error.C.de iur. & fact. igno.& d.l.j.C.de erro.calc.cum ſimil.

Et ita etiam intellige ſupradictas communes opiniones, ſiue

ſiue loquamur de falſa cauſa, ſeu errore iuris, uel facti expreſſo, uel notorio, & in materia (caſu occurrēte) recurre ad Fely. in d. c. quoniam contra col. duodecima, uerſicul. fallit primo, de probation. & dicto capit. primo, de re iudi. & Franciſ. in dicto capit. dilecto, quæſtione quinquageſimaſecunda, in octaua fallentia, de appellation. & ad alia loca, de quibus ſupra plura etiam, ſed more ſolito, confuſe ponit Vital. in tractatu clauſularum ſuper clauſula non error ductus in uerſi. expleto errore arbitri.

132 Ex præmiſsis colligi poteſt, quando ſententia per falſos teſtes, uel allegationes, ſeu inſtrumenta lata ſit nulla, quoniam regulariter dici conſueuit ualida, etiam ꝙ teſtes pecunia corrupti, & ſubornati fuiſſent, ex quo probationes, ac media cauſæ non ſunt de ſubſtantia iudicii (ut diximus ſupra) & quia talis ſententia magis contra ius litigatoris prolata cenſetur, ideo ſi appellatum nō fuerit, in rem tranſit iudicatam, quamuis per reſtitutionem in integrum reſcindi, & retractari poſsit, ut eſt tex. in l. diuus, ubi hoc tenent doctores omnes, excepto Cumano. ff. de re iud. & ita intelliguntur leges. C. ſi ex falſ. inſtrumen. & l. agnitius, de excep. l. ex falſis. C. de tran. c. licet cauſam, de proba.

Et eſt communis opinio doctorum in d. l. diuus, & canoniſtarum in dicto capit. licet, prout ibidem atteſtatur Fely. columna decimaoctaua, uerſicu. quarta concluſio. quam ſequitur Rota, deciſione ccccxliii. Nota quòd ſententia, in antiquis, quicquid in contrarium dixerit gloſſ. in capit. cum uenerabilis, ubi tenuit contrarium extra de exceptio. quod limitatur non procedere in ſententia lata contra abſentem ex cauſa falſa dolo partis fabricata, quia his concurrentibus ſententia huiuſmodi reputatur nulla, per textum in l. ſi prætor. §. Marcellus. ff. de iudicijs. quem textum ita intelligunt ibi Bartol. Bald. Ange. & Paul. de Caſt. & idem Bar. & alii in d. l. diuus, de quo per Matheſilan. ſingular. xvii. nota quòd quandocunque, cum ſequenti latius ponit Felyn. in d. c. licet, col. xviii. uerſi. fallit primo, & Bart. & alii in d. l. is ad quem. ff. de acquiren. hæred.

Limitatur etiam non procedere in ſententia lata contra minorem etiam ſi eſſet defenſus, quia fauore minoris ætatis ſententia prætextu falſarum allegationum, ſeu teſtium pro

lata non ualebit.l.j.C.ſi tutor, ex falſa allegatione, & hoc ibi tenuit Bar.& gl.in l.ij.in uerbo manifeſte, & in l.fi.C.e. titu.& in l.qui teſtamento,& ibi gloſſ.in uerbo pronunciationis. ff.de excuſatione tutorum, tenent Bartolus, Angelus, Paulus, Alexander, Iaſon poſt gloſſam finalem, in dicta l.diuus,& idem Bartolus, Alexander, Aretinus, & Iaſon in d.l.is ad quem, & aſſerunt iſtam eſſe magis communem,& tenent canoniſtæ in dicto capit.licet cauſam. ubi Fely.in ij.fal.

Et quòd dicitur de minore,idem dicendũ erit de fiſco, & eccleſia quæ iure minoris utuntur,ut in c.j de teſt. in inc. & eos æquiparat gl.fi.in l.ſi procurator.§.j.ff.de iure fiſ.quã uocat ſingularem Iaſon inſtitu.de actio.§.ex maleficijs, ſuper uerbo in iudicium,ubi eſt alia ſimilis gl.& gloſ.in l.unica C.de ſenten.aduerſus fiſcum lat.quam in propoſito addacit Paul.de caſt.in l.ſeruo.§.cum prætor.ff.ad Treb. & facit gl.in l.imperatores.ff.de re iudi.& ponunt ſcrib.in l.non eo minus.C.de procu.

Limitatur etiam iſtud non procedere in decreto,quod ſi ex falſa cauſa latum fuerit,ſiue contra præſentem, ſiue abſentem feratur,eſt ipſo iure nullum l.cum uero. §.ſubuentum.ff.de fideicommiſſar.libertat.& Bald.in l. final.C.ſi ex falſo inſtru.& l.Seyæ egreſſæ,ubi Bartolus.ff.de tutor. dat. ab his,etiam quod cã partim eſſet uera,& partim falſa,prout ſi aliquid inſolitum daretur plus debito,quia tunc in totum uitiaretur.l.ſi non ſortem.§.ſi centum,ubi Bartol.ff.de condition.indebi.& ponunt doctores in dicta l.diuus, & is ad quem,tenet Decius conſi.quadringenteſimotertio,quãuis columna quinta in medio, libro tertio,& conſilio quadringẽteſimo ſeptuageſimonono, in controuerſia,columna ſecunda,in fi.libro quarto,declarat deciſio Neap. ut per Capicium,deciſione quinquageſimaprima,in cauſa Antoniæ,quamuis in diffinitiua quando eſt diuidua retractaretur ſolum in eo capite,quo falſa ſeu nulla reperiretur. l. etiam §.j.ff.de minorib.l.ex falſis.C.de tranſa. & quòd decretum ex falſa cauſa interpoſitum indiſtincte nullum,etiam quod cauſa non ſit in decreto expreſſa,tenet Ro.deciſione ccccxlij.no.quod ſnia,& ita potes intelligere deciſio. ccexlvii. nota quod licet,quæ eadẽ iura allegat,licet loqui uideatur

in

in diffinitiua in antiquis,& eſt cōis ſententia doctorum, ut aſſerit dñs Ale.in conſi.ccvij.domine col.fi.in prin. & conſ. cxlvij.uiſo in princi. libro ſeptimo,& conſil.lxix. in cauſa col.ij.in prin.lib.iij.

133 Et in præmiſſis erit notandum, quòd iudex in dubio probationes in actis factas iudicādo ſecutus fuiſſe præſumitur c.cum I.& A.ibi,eorum dicta iudices ſecuti tantummodo, cum per alios ea probata non eſſent de re iudi.ſi uero examinati plures teſtes,aut uaria inſtrumenta,& diuerſæ probationes intentionem actoris cōcludentes producti, & exhibiti fuiſſent,detecta falſitate aliquorum teſtium, uel alicuius inſtrumenti ſententia ex alijs ueris ſuſtineretur,& iudex præſumeretur ſententiando uero,& non falſa ſecutus fuiſſe,ut uoluit gl.Bar.Bald.& alij,in l.falſam.C.ſi ex fal.inſtr. Paul.Ale.& Iaſ.in ſecunda columa,in dicta l.diuus.Specul. in titu.de ſenten.§.quoniam,col.4.uerſ.& nota,quòd probatio,& eſt tex.in d.c.cum I.& A.circa fi.& faciunt ea quæ poſuit Capic.in deciſ.Neap.xxv.in cauſa reuerendi,ubi ponit etiam quomodo articulus falſitatis faciat ſuperſederi in cauſa ciuili,poſt Cyn.& Bal.in l.j.C.qui accuſ.non poſ. cū aliis,de quibus ibi.

134 Item erit notandum,quòd antequam exceptio falſi aduerſus ſententiam proponatur,propter authoritatem rei iudic.reſtitutio in integrum aduerſus ſniam hmōi reſcindendam intra quadriennium impetrari, & proponi debebit, ut voluit gl.in l.agnitis,in gl.pen.ff.de except.quam ſequuntur Paul.Ale.& Iaſ.in d.l.diuus, ubi Moderni dicunt hanc eſſe communem,& tenent Cyn.Bald.Paul.Alexā. & Iaſ.in d.l.ſi ex falſis.C.de tranſact.& Bald.poſt alios in l.querelā. C.ad l.cornel.de fal.& ita intelligi,debet. c.licet cām,de probatio.& c.cum uenerabilis,de except dum ſimpliciter uolunt exceptionem falſi contra ſententiam per falſas probationes latam competere,quod intellige petita prius,& obtenta reſtitutione,& propterea Pau.de caſt.in d l.diuus, inſtruebat illum,qui huiuſmodi ſententiam obtinuerat, ne illius executionem niſi tranſacto quadriennio peteret & Iaſ. ibi aſſerit hanc eſſe ueritatem.

135 De ſententia lata per ſordes,idest prece,precio, timore, uel odio,prout exponit glo.in uerb.uel per ſordes,in c.cum

æterni,de ſenten.& re iud.in vj.& eſt optimus tex.in c. quatuor modis, undecima quæſtione. iij. dici conſueuit, quòd ſi lata fuerit per gratiam,ſeu ambitionē,id eſt, quòd iudex uolens parti morem gerere,& gratificari, pro conſequenda aliqua dignitate,uel officio, ſeu ob amicitiam, uel odiū litigatorum, aut quòd precibus deuictus ſententiam tulerit ipſo iure tenet,& ab ea appellare neceſſe eſt, ut eſt tex.in l. ſeruo §.cum prætor.ff.ad Trebellia.& tenet gloſſ.in l.uenales.C.quando prouoca.nō eſt neceſſ.& in l.fin.quæ uoluit hoc non procedere fauore minoris.C.ſi tutor falſ. alleg. & eadem glo.in l.fin.C.de pœna iud.qui male iudi.ubi Bald. dixit,quod ſententia lata per dolum iudicis ēt peſſimū ualet,& tenet,quamuis iudex puniatur,prout ibi, & facit gl. in d.c.quatuor,undecima.q.iij.licet nanq; ita ferri non debuiſſet,lata tamen tenet, ut l.j.§.biduum,& ibi glo.in uerb. ſtatim.ff.quand.appellan ſit,& l.relegatorum.§.ad tempus. ff.de interdictis,& releg.

136 Si tamen dolus iudicis in ſpeciem corruptionis factæ per pecuniā tranſiret,ideſt quod pretio corruptus ſententiā ferret,ipſo iure non ualeret,ex quo uenalis eſſet.l. uenales.C. quando prouoc.non eſt neceſ.Canonizata in.§.uenales, ſecunda quæſtione ſexta,& per tex. iuncta gl. & ibi ſcribē.in l.fi.ubi Bal.col j.uerſiculo ſecundo quæro.C.de pœ. iud.ēt quòd pecunia, ut iuſtam ſententiam ferret, data fuiſſet qa nihilominus talis ſententia dicetur uenalis, per textum in c.uendentes,prima quæſtione tertia, ibi,iuſtitiam uendere,quia non licet iudici uendere iuſtum iudicium,quamuis

137 liceat aduocato uendere iuſtum patrocinium, & iureconſulto rectum conſilium,nam regulariter acceptio nummorum præuaricatio ueritatis eſt,ideo qui excuſſit manus ſuas ab omni munere iſte in excelſis habitabit,inquit tex. in c.q̧ recte,& c.non licet,cum pluribus cap.ſequen. undecima q. tertia, & c.cum ab omni,in fi.de uit.& hone. clericor.tenet Paul.de caſtro poſt gloſſ.in l.ſecunda.ff.de condit. ob turp. cauſ.cum pluribus alijs in huiuſmodi materia per Nicola. Boer.congeſtis,deciſ.parlam.cliij.per totum,prout etiā dici conſueuit de teſte,qui pretium accepit, ut ueritatem deponeret,quia falſarius reputatur per tex.cū gl.in l.j.in pri. ff.de falſ.quam gl.ſingularē dixit Iaſ.in d.l.diuus,colū.pen.

ff.de

ff.de re iudi.& uerbum pecuniæ in materia noſtra large ſumitur,& capit omne id quod iudici datur, ut ſententiam ferat,iuxta tex.in l.quinetiam, cum l.ſequen.in prin.ff.de calum.& tenet Bald.in l.prima.C.de pœn.iudic.declarat Paris in tracta.ſind.in uerſi.corruptio.cum uerſi. ſequenti ubi uide in materia.

Præmiſſa etiam intellige quando pecunia ante ſententiam data eſſet,ſecus ſi poſt uel quòd unus tantum ex tribus iudicibus fuiſſet corruptus,aut is qui iudicauit fuiſſet arbiter quia his caſibus ſententia mero iure ualeret,ut declarat Fely.in c.tua nobis in fi.extra , de ſimo.& ponit Paris idem in d.§.corruptio.in uer.an ſi tempore,col.fi.& Ang.in d.l.uenales , in quibus locis etiam reperies quid in mutuante pecunias iudici,an uideatur corrumpere,& tenent quod ſic , per notata per Bar.in.l.quiſquis.C.ſi cer.pe.per illum tex. & in l.j.de calum.cum ſimil.

139 De ſententia prætextu falſi iuramenti lata an teneat,uide gl.in uerb.præcipimus, & ſcriben.in l.ſi ex falſis.C.de tranſact.& in l.j.& fi.C.de reb.cred.in l.admonendi.ff.de iureiu ran.in l.quod ſi deferente.ff.de dol.in quibus locis uidetur, quod communiter concludatur ſententiam ipſo iure tenere.prout etiam regulariter tenet. quilibet alius actus etiam contra proprium iuramentum factus,ut eſt communis opinio doctorum,prout aſſerit Ale.conſ.ccxxiiij.in re tam graui.col.fi.lib.vj.& de quo in cõſil.xvj.ponderatis, col.j.lib.4.

140 Si uero procurator uel aduocatus fuiſſet per diuerſam partem corruptus & ſubornatus , adeo quod per colluſionem, & corruptionem ſententia fuiſſet prolata, cum perſonæ huiuſmodi non ſint de ſubſtantia iudicii , nec ſuper his iuſticia principaliter radicetur , ſententia huiuſmodi etiam mero iure ualebit , ut probatur in l.j.iuncta gl.C.de aduoc. diuer.iudi.ſecundum intellectum,quem ibi tenent Odof.Cy. Pet.& Bar.ac Pau.de ca.in l.ſeruo. iuncto.§.cum prætor.ff. ad trebel.ubi contrarium tenuit Bal. & Paris in tracta. ſind. §.corruptiò.uerſi.corrumpens iudicem &c.& pro quo facit tex.in l.cum non iuſto.cum l.ſequenti. ff.de colluſ.detegen. &.c.fi.eo.tit.ubi uidetur probari quod ſententiæ huiuſmodi tãquam inter falſas & ſimulatas perſonas per dolum extortæ,ſint nulle,& pro infectis habeantur , ſed in iudicando non

non eſſet tutum ab opinione Bar.& ſeq.credere.
141 Et ex quo talis per ſimoniam uincere tentat fingitur habere malam cauſam,& propterea illam perdit, ut dicit text. glo.& doct.in d l.ij.C.de pœn.iudi.Prout etiam perderet,ſi acta uel proceſſum falſificaſſet, & per illum modum religionem iudicantis circuumuenire uoluiſſet,quia etiam talis cauſam perdere debet, per tex.iuncta gloſſ.fi.in l.in fraudem.§. quoties,& ibi Bar.ff.de iure fiſ. Quamuis incorrumpente teſtes ſecus ſit,quia talis non perdit cauſam, ſed ſententia per reſtitutionem in integrum reciſa ex integro inchoatur, ut per Bar.in d.§.quoties, & per eũdem in l.falſam.C.ſi ex fal. inſtrumen.& in l.j.§.ſed & conſtitutio.ad fin.ff.de calumn. late ponit Fel.poſt alios in c.cum uenerabilis , col.v.uerſic. utrum ſicut.ubi atteſtatur hanc eſſe communem opinionẽ de excep.& in d.c.licet cauſam, de prob.& Paris in d.§.corruptio,col.ij.Et Ange.per illum tex.in l.ſatis aperte, ubi ponit regulam cum fallentiis.C.de fal.& late reaſſumit Boer. in deciſ.parlam.ccxcj.ubi afferit prædicta communiter teneri & obſeruari in practica.& Capic.in deciſ.Neapol.lxvij.in cauſa magna.in princ.
142 Sententia autem ſi per metum lata fuerit,ipſo iure tenet, licet expoſt cõſtito de metu,per actionem quod metus cauſa retractanda ſit,iuxta not.per glo.& docto.in l.mulier.§.ſi dos.ff.quod met.cau.& quod mero iure teneat , uoluit gl.& ibi Archi d.in c.iniuſtum,& c.quatuor.ij.q.iij.& gl.& in l.interdum,ubi Bal.ff.quod falſ.tut.& ſentit gl.(non excipiẽdo caſum illum)in c.Abbas.ubi hoc expreſſe tenuit Panor.col. v.uerſ.nouus caſus,extra quod met.cau.& facit tex.(a contratio ſenſu) & ibi gl.in c.unic.eod.tit.lib.vj .dum ibi ponitur, quod hoc fallit in ſentẽtia abſolutionis a cenſuris , quia illa per metum lata eſt ipſo iure nulla,ut ibi , ergo in aliis ſecus fuerit.hoc idem tenuit Bal.in l.decernimus, col.ij.in fin. C.de ſacroſ.eccl.& in l.j.col.ij.uerſ.ibi,timeat &c.C.de ſen. ex breui.recit.ubi tamen uideas, & tenet Spec.in tit.de ſent. §.quoniam,col.ij.poſt princ.ſentit Ro.deciſi. ccclxxiiij.fuit dubitatum de illo.in no.& firmat Roma.in ſing.xci. quæro a te.& Corſet.in uerb.dicebat Ludo.Roma. in litera.S.Coacta etenim uoluntas , uoluntas eſt.c.merito.xv.q.j.& tenet Lanfranc.in c.quoniam contra.in.§.interlocutoriæ,uerſi.ſed

nunquid ualeat ſententia.nu.9.de probat.cum ibi adduct.uide tamen Bald.contrarium tenentem in l.fi.in fi.C.de pœn. iudic.qui mal.iud.& in l.ij.ff.de iud.ubi de hoc habuit quæſtionem,de facto, prout etiam refert Deci. conſil.xliij.colum.4.uerſicul.circa tertium, lib.j.quem uideas, & eundem Deci.conſil.cxix. diuino.lib.ij.ubi in materia renunciationis per metum factæ multa congerit, prout fecit etiam Vital.in tracta.clauſula.in clauſula non ui.vij. uerſicu.de metu officialis,cum ſeq.

Ex omnibus igitur præmiſſis ratione formæ intrinſecæ, uel extrinſecæ ipſiuſmet ſententiæ,eadem poterit eſſe nulla,& nedum ex præmiſſis,uerumetiam ex compluribus aliis caſibus ſententiæ & proceſſus per modum nullitatum poterunt impugnari,quæ curioſis lectoribus inueſtiganda relinquuntur.

IN RVBR. SEV TITVL.

Qualiter ſententiæ &c.

SVMMARIA.

1 *Litigatores quid agere debeant in iudicio ut nullitas euitetur.*

2 *Iudicis officio congruit cuncta rimari & prouidere, ut ſolennia debita obſeruentur,neue lites ex induſtria protrahantur.*

3 *Perſonarum in iudicio comparentium habilitas in primis quærenda eſt.& nu. 5.*

4 *Iudicis habilitas ante omnia in iudicio quærēda eſt.*

6 *Actio & libellus in iudicio apte proponi & concipi debet.*

7 *Iudiciorum ordo ſubſtantialis ſeruari, & ſententiæ cum debita ſolennitate ferri debent.*

8 *Iudicē ſe fore cōpetentē pronuntiare ualde utile eſt: & quo-*

& quomodo hoc procedat.

9 *Iudex procedendo ad ulteriora exceptiones iudicij impeditiuas reijcere uidetur.*

10 *Procuratores ſeu comparentium perſonas eſſe legitimas pronuntiare multum confert.*

11 *Nullitatē opponēs quō et qualiter opponi poterit.*

12 *Nullitatē obijciens excluditur ſi fuerit iudicij incapax: aut ſi ſua nō interſit. n. 13. uel a tribus cōformibus ſententijs ſit cōdemnatus. n. 14. aut ſit lapſa inſtātia ſtatutaria cauſæ nullita. 15. ſiue quòd officiū iudicis quod cōpetit pro nullitatibus eſſet præſcriptum. 16 aut quod idem opponens promiſiſſet ſtare ſententiæ, & non dicere de nullitate. 17.*

18 *Acta iudiciorū ſubſtātialia a legē nō a partibus pēdēt: ideo ſi ſint nulla, nō poſſunt a partibus ualidari: quāuis partes poſſint ſe adinuicē obligare de illis parēdo: et tūc in uim pacti ſuſtinentur, & mandantur executioni etiam quòd ſint uulla.*

19 *Nullitati renuntiari poteſt.*

20 *Præteritio filiæ in teſtamento patris habetur pro exhæredatione, et non poteſt dicere teſtamentum nullum, quoniam extat ſtatutum quòd extātibus maſculis fœminæ non ſuccedant,*

21 *Nullitatē opponēs ratione ſentētiæ quæ impugnatur excluditur, puta ſi opponat ad impediendum decretū, ſiue relaxationem ſequeſtri, ſiue cōtra ſententiā in conſiſtorio principis latam. nu. 22. uel ab eodem principe confirmatam. n. 23. uel opponatur contra ſententiam, quæ ab alia ſententia quæ in rem tranſiuit iudicatam confirmata fuit. 24.*

25 *Princeps proceſſū ex defectu iuris poſitiui nullū poteſt*

teſt confirmare, ſed tunc requiritur certa notitia & ſcientia in ipſo confirmante.

26 Sententia ex quocũque etiam iuriſdictionis defectu nulla poteſt per iudicem appellationis confirmari.

27 Sententia lata præſente parte et non reclamante præſumitur rite et recte lata, et ſeipſam abſq; alio proceſſu iuſtificata.

28 Sententia antiqua ideſt.xxx.uel.xl.annorum præſumitur rite & recte lata, maxime ſi in ea enuntiantur ſubſtantialia interueniſſe.

29 Nullitatem opponens ratione oppoſitionis excludetur, ſi generaliter & uniformiter, ac nulla expreſſa cauſa opponet, talis nanque oppoſitio dicitur inepta, & non impedit.

30 Exceptiones & proteſtationes generales ſegulariter non impediunt, neque proceſſum retardant.

31 Nullitas allegata altiorem requirens indaginē leuis præiudicij, et calumnioſa non retardat proceſſum:

32 Iudex concipiens malitiam in excipiente debet parũ curare de exceptione, ex quo non probata ueritatē illius nil operatur.

33 Nullitatis obiectio non obſtet tertio qui iudicio nullitatis non interfuit: dummodo is de cuius intereſſe principaliter agebatur ſuperatus non fuerit.

34 Sententia ex defectu iuriſdictionis qualiter & quot modis impugnari conſueuerit.

35 Iuriſdictio ordinaria quãdo eſt notoria probari non eſt neceſſe.

36 Iuriſdictio in quam tacite uel expreſſe fuit cõſenſum præſumitur, ideo probanda non eſt, ſed exceptio negantis eam probanda eſt.

38 Iuriſdictio

38 *Iuriſdictio ordinaria ſatis eſt ſi negligatur quòd pro betur per cōmunem habitationē & reputationē, quia in tali ſufficit quaſi poſſeſsio iuriſdictionis.*

39 *Habilitas in perſona præſumitur ex pluribus actis per eum publicè geſtis.*

40 *Iuriſdictionis quaſi poſſeſsio altero non poſsidente & præcedente titulo per unicum actum iuriſdictionalem acquiritur.*

41 *Iudex ordinarius quandiu toleratur in officio nihil quo ad inualidandū acta cōtra eius perſonā oppo- ni pōt, quod impotentiā facti uel iuris concernat.*

42 *Iuriſdictio delegata qualiter probari poſsit.*

43 *Delegato quando eſt perſona illuſtris & magnus of ficialis principis creditur quoad iuriſdictionem ſibi commiſſam.*

44 *Delegatio præſumitur & reſultat ex ſcientia & tolerantia delegantis.*

45 *Scientia quoniam eſt fundamentum intentionis per allegantem probari debet.*

46 *Lex Barbarius.ff.de off.præt.procedit ēt in delegato.*

47 *Delegare ſeu de nouo cōmittere cenſetur etiam qui ſcit & tolerat procuratorem ſeu ab eo delegatum fines mandati excedere.*

48 *Delegantis poteſtas & iuriſdictio probari poteſt ex communi reputatione, quæ ſufficit ad probandum titulum prædeceſſoris.*

49 *Delegandi poteſtas quibus competat de iure.*

50 *Delegari hodie poſſunt maxime de iure canonico quandoque cauſæ etiam meri imperii.*

51 *Delegans an habuerit poteſtatem delegandi cognoſcit iudex delegatus ab eo.*

52 Iudex

52 *Iudex quãdo dubitatur an ſi iudex, rõne dubitatis remanet iudex, & proceſſus illius ſuſtinebuntur.*

53 *Delegatio facta in non ſubditum ualet, quamuis ad acceptandum delegationem cogi non poſsit.*

54 *Iudex qui patitur defectum iuriſdictionis impeditiuum, ſi non opponitur & non ſit defectus naturalis procedere poteſt.*

55 *Iudex nõ habetnr pro criminoſo ſeu excõicato, uel infami antequam pro tali ſit publice declaratus.*

56 *Exceptiones quæ ſolent opponi cõtra perſonam iudicis uel impetrantis nõ reddunt reſcriptum nullũ, quãuis retrahant principem a concedendo.*

57 *Exceptiones cõtra perſonã iudicis & litigatorũ opponi ſolitæ autem litem conteſtatam opponi ſolẽt.*

58 *Exceptiones reddẽtes iudicium retro nullum ſemper opponi poſſunt: & quæ ſunt.*

59 *Reſcripta ad lites ſi non ſint aduocatoria etiã quòd ſunt ſubreptitia mero iure ualent.*

60 *Forma reſcripti utilitatem partium concernens ſi à iudice non ſeruatur: & partes expreßim non contradicant, ualet proceſſus.*

61 *Præſens & non cõtradicens in iudicialibus conſentire uidetur.*

62 *Iudex ſi excedit uel grauat ab huiuſmodi exceſſu eſt appellãdum: alias proceſſus eſſet nalidus: quia nõ ſufficit ſimpliciter proteſtari uel excipere ſi à non admiſsione non appelletur.*

63 *Forma mãdati ſi non ſeruetur, qualiter proceſſus ſuſtineri poſsit: & infra nu. 100.*

64 *Reſcripta ſtricte interpretãtur ad effectum quòd minus offendant ius commune.*

65 *Reſcripta delegatoria latiſsime quantum uerborum proprietas, iuris neceſsitas et mandati intentio patiuntur, interpretanda ſunt.*

66 *Delegatus ad audiendum cenſetur delegatus ad diffiniendum, et delegatus ad unam cauſam, cenſetur ad omnem illi incidentem delegatus.*

67 *Iudex appellationis cognoſcit de nullitate tanquam acceſſorie.*

68 *Cauſa ſimpliciter cõmiſſa, intelligitur cõmiſſa ciuiliter et criminaliter, et tã reſpecta proprietatis quã poſſeſſorij, et tam quoad cognitionem quàm defunctionem, & cum omnibus ſuis incidentibus dependentibus, & uide hic exempla & Matth.*

69 *Iudex unus & idem in diuerſis cauſis quando adiri debeat, & non obſtet exceptio incompetentiæ.*

70 *Iuriſdictio cõſideratur reſpectu ſũmæ petitæ, nõ ſummæ debitæ, & ratione dubietatis ualet proceſſus.*

71 *Iuriſdõ delegati re integra per deceſsũ uel receſſum delegãtis, expirat, ſed poſtquã in perſona delegati efficaciter radicata ẽ nõ expirat niſi ope exceptiõis*

72 *Voluntas præſumitur durare quouſque mutata non probetur.*

73 *Reſcripta delegatoria tantum durant, quantum actio ſuper qua fuerunt impetrata.*

74 *Iuriſdictio qualitercunq; reuocetur uel expriret, debet conſtare iudici, aliter proceſſus eſt ualidus.*

75 *Reſcripta ad lites quamuis de nõ impetrentur abſq; ſpeciali mandato, hoc tamen ex Romanæ curiæ ſtylo non procedit, quia quilibet impetrat.*

76 *Iuriſdictio tã ordinaria quam delegata ex tacito uel expreſſo partiũ cõſenſu de tempore in tẽpus (ſi iu-*

dex non

dex non contradicat) prorogari poteſt.

77 *Sicuti utraque iuriſdictio prorogatur ex eodem tacito conſenſu de re ad rem.*

78 *Iuriſdictio ordinaria de perſona ad perſonam prorogatur: ſecus in delegata, & qualiter iſta intelligantur.*

79 *Iuriſdictio ordinaria, & delegata de loco ad locum prorogari poteſt.*

80 *Prorogatio iuriſdictionis tacitæ quomodo fieri intelligatur.*

81 *Minor xxv. filiusfamilias, monachus, mentecaptus ſurdus mutus, & ſimiles quamuis ſoli in iudicio quoad eorum præiudicium ſtare non poſſunt, ſententia tamen in eorum fauorem lata ualebit.*

82 *L. non eo minus. C. de procura. extenditur ad omnes qui aliorum auxilio iuuantur, tales enim inhabiles in iure parificantur, & priuilegium uni conceſſum ad alios extenditur.*

83 *Minor xxv. & filiusfamilias in quam pluribus cauſis perſonam legitimam in iudicio ſtādi habere noſcuntur.*

84 *Monachus et religioſus in multis cauſis per ſeipſos in iudicio ſtare poſſunt prout hic.*

85 *Actor ſi fuerit iudicij incapax puta minor ex parte rei opponi poterit de illius inhabilitate, & impedietur proceſſus, ne iudicium claudicet.*

86 *Pupillus, & minor qualiter ſint conueniendi: & in cuius perſona iudicium, & actus ſint dirigendi, ut iudicium teneat.*

87 *Filiusfamilias ſeu religioſus ſi conueniendi ſint, & pater uel ſuperior non uelit præſtare conſenſum,*

quid agendum ſit pro ualiditate faciendorum.

88 Acta facta cum perſona inhabili puta pupillo poſſum unica citatione et audientia cum perſona habili repeti, et reintegrari, et in Ro.cur.poſſet ſuper hoc reſcriptum imperari nu. 90.

89 Termini ſubſtantiales male ſeruati in uim extrauagans Ion.yiij.unica citatione et audientia repetuntur et reintegrantur in Rota.

91 Procurator quod quis non fuerit ex parte domini pro quo fuit comparitum uſque ad mille annos opponi pōt, et eſt potentiſsima exceptio: nec obſtet quod fuerit pronuntiatum talem eſſe legitimum procuratorem. nu. 93.

92 Mandatum ex diuturnitate tēporis præſumitur ſecundum aliquos & qualiter intelligendum ſit.

94 Mādatū tacite reſultat in eo qui uidet cām ſuam ab alio tanquā ſuo procuratore agi, et nō cōtradicit.

95 Mandatum procuratoris, & mandatum iudicis regulariter parificantur: & argumentum ualet de uno ad aliud.

96 Mandatum tacite reſultat ex conſignatione ſcripturarum ad cām facientium, quoniam is cui ſit conſignatio eſt ſolitus talia exercere.

97 Mandatum non probatur ex ſola iurium oſtenſione quando conſignatio non probatur.

98 Cautio rati exigitur, ut ſaltim pro expenſis recuperandis alteri parti ſuccurratur.

99 Coniuncta perſona uere non eſt procurator coniunctæ, neque illi præiudicat, quamuis prodeſſe poſsit ideo ab his exigitur cautio rati.

100 Mandatum tacite præſumitur in eo qui utilia geſ-

ſit, & fecit ea que uериſimile eſt dominum factu-
rum fuiſſe: et talia idē dominus cogi pōt ratū hr̄e.

101 Ratihabitio tacita ſeu expreſſa retrotrahitur, et cō firmat ea quæ inualide a principio geſta ſunt.

102 Ratificatio fieri pōt quandocunque ēt poſt ſententiam in fauorem ratificantis latam: ſecundum cōmunem opi. ſed Rota poſt ſententiam non admittit ratificationē niſi in præiudicium ratificantis.

103 Ratificatio reſultat ex eo quod dominus proſequitur cām a falſo procuratore eius nomine inchoatam, uel utitur illius proceßibus, aut poſt cām inchoatam ad eundem procuratorem facit, aut a ſententia cum tali procuratore lata ſimpliciter appellat, & uide hic uſque ad nu. 104.

104 Ratificatio tacita operatur & fieri poteſt etiam in excedente fines mandati.

105 Mandati defectus ſi opponitur ab alio, quam ipſo domino poteſt de facili impleri, maxime cum idē dominus poßit tacite, uel expreſſe acta hmōi ratificare etiam poſt ſententiam, & ſi opponitur de inhabilitate perſonæ conſtituentis uel conſtitutæ, reſponde prout hic.

106 Sentētia interlocutoria uim diffinitiuæ non habens, neque multum grauans abſq; citatione ferri pōt.

107 Citatio poſtquàm cauſa fuit diſcuſſa, cognita, & inſtructa eſt ſolennitas iuris poſitiui, ideo tunc omitti poſſet.

108 Is qui conqueritur ſe non fuiſſe citatū, et nihil aliud releuans allegat, non eſt audiendus.

109 Citatio ex ſtylo in multis locis facta concluſione in cauſa omittitur quoad ſententiam audiendam.

110 *Citatio in Ro.cur.ad ſententiam audiēdam nominatim fieri conſueuit, facta tamen concluſione in cā ſi ommitteretur, poſſet per uiam reſcripti ſuppleri, prout aliæ nullitates iuris poſitiui.*

111 *Citatus generaliter ad totam cām, & non comparens ad reliquos actus non eſt ulterius citandus: et citationes quæ fieri conſueuerunt per cōtradictas ex urbanitate potius quam iuris neceßitate fiūt.*

112 *Citandus non eſt ulterius is qui ab aliquo prætenſo grauamine appellatus a iudicio receſsit.*

113 *Citatio quibus caſibus non ſit neceſſaria uel de iure omitti poſsit remiſsiue.*

114 *Citatio ubi non eſt neceſſaria ſi omittitur, uel inepte fit, aut non expectatur is qui fuit citatus non uitiat proceſſum.*

115 *Præſentia in iudicio præſumitur citatus.*

116 *Præſentia partis tollit, & purgat omnem citationis defectum.*

117 *Citatio in ſententia ſeu actu antiquo ex temporis diuturnitate præſumitor.*

118 *Citatio ſi impugnetur ex defectu iuriſdictionis quid agendū ſit: & regula eſt quod illud propter quod tollitur, ſuſpenditur, uel impeditur iuriſdictio ipſi iudici allegari & conſtare debet.*

119 *Citatio tempore feriarum decerni & exequi pōt.*

120 *Citatio eo ipſo quod de ea per relationem nuntij cōſtat quod ad partis inſtantiam & a iudice decreta fuerit, præſumitur.*

121 *Citatio abſque loco, & tempore per iudicem ordinarium decreta ualida eſt.*

122 *Citatio etiam nulliter decreta ſeu alias defectuoſa ſi*

per

per illam citadus certificatus eſt afficit & arctat perinde ac ſi quis legitime citaretur.

123 *Citatio quod ad notitiam citati peruenerit, qualiter probari poßit.*

124 *Citationis defectus cum clauſula, dummodo ad notitiam citati peruenerit in Romana cur. per reſcripta ſanari conſueuit.*

125 *Nullitates prouenientes aliunde quam ex defectu iuriſdictionis citationes, & mandati cum ſint iuris poſitiui, & iura partium non ledant in Romana curia, per uiam reſcriptorum cōiter reparari conſueuerunt, prout hic.*

126 *Confeſſus in iudicio de nullitate ex defectu proceſſus obijcere non poteſt, & uide qualiter hoc intelligi deberet.*

127 *Nullitas quæ eſt dubia uel obſcura non recipitur, et in dubio contra eā et pro ualiditate actus pronuntiari debet.*

128 *Appellatio quod ualuerit: et quod non ſit deſerta in dubio pronunciandum eſt.*

129 *Sententia ex aliquo defectu nulla, ſi conſtabit illā quoad cauſæ merita iuſtitiam continere a iudice appellationis ſeu nullitatis confirmari aut reformari poterit, ideo bonum eſt quod cauſa in negotio principali recte inſtruatur, et conſtet iudici de bono iure partis.*

130 *Poſſeßio ſeu tenuta nulliter capta ſi conſtet, quod iuſtitia exigente danda erat: confirmari debet.*

131 *Captura non rite facta ſi cōſtet de debito, uel quod alias iuſta ſit confirmari debet.*

132 *Sententia nulla quod a iudice appellationis poßit,*

quoad cauſæ merita et iuſtitiam confirmari eſt cōmunis opinio.

133 *Iudex appellationis & nullitatis eadem ſentētia & ex eodem proceſſu poterit declarare primam ſententiam nullam, & nihilominus partem non fouentem iuſtitiam in negotio principali cōdemnare.*

134 *Cōmixtio iura partium conſeruans admitti debet.*

135 *Auditores Rotæ ſimul & ſemel in articulo grauaminis puta nullitatis & negotio principali, uel ēt omiſſo grauaminis articulo procedere poſſunt, iō bonum eſt habere iudicem propitium.*

Qualiter ſententiæ & proceſſus, qui dicuntur nulli, defendi, ſeu reparari poſſint.

HVCVSQVE uidimus de nullitatibus & qualiter ſententiæ & proceſſus ex eiſdē impugnari conſueuerint. Reliquum eſt (ne eiſdem nullitatibus nimium fauiſſe uideamur) ut aliquid etiā contra eaſdē, & pro defenſione ipſarum ſententiarū, ponamus.

Dicamus igitur primo, quomodo ſe habere debeant litigatores ne fiāt nullitates. Secundo, ubi factæ fuerint, qualiter illas obiiciens repelli poſſit. Tertio, in ſpecie de nullitatibus ex iuriſdictionis, mandati, ſeu inhabilitatis comparentium, citationis, & reliquis in genere ſupplendis, & reparandis defectibus pertractemus. Quarto, & ultimo (præſuppoſita nullitate) quid agere oporteat, ſummarie præcurramus.

1 Et quoad primum, Commonendi ſunt litigatores, & cauſarum patroni, qui glorioſæ uocis confiſi munimine, ſpem, uitam, & poſteros defendunt, ut omni diligētia præcaueāt, ne in tales defectus ſeu nullitates incidant, quod erit factu

facile,

facile,ſi ipſimet ad unumquodq; faciendum diligenter,matture,ac debito modo animaduerterint,id eſt ſi nec præcipiti feſtinatione, nec moratoria cunctatione proceſſerint. Singula igitur conſulto peragant,ne(nimis feſtinãdo)præcipites in laqueum huiuſmodi defectuum temere incidentes,litigatores ipſi longe tardius ac maiori cum diſpendio & difficultate id conſequantur,quod maturius & ſine magno labore(recte procedendo)conſequi potuiſſent. Cauſidici uero imperitia & rubore confuſi, ueluti abiecti atque degeneres inter uiliſſimos numerentur, attendant itaque ne proprijs armis ſe confodiant,& ſibimet ipſis impedimẽto ſint,ut inquit tex.in l.ueteres,in fin.ff.de itine. actuque priuat.& l.ſi de manifeſtis.§.tandiu.ff.de cond.furt.cũ alijs, de quibus per Alexand.conſilio.xcv.in cauſa,numero.2.libro primo.

2 Spectat etiam ad officium boni iudicis cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquiſitione diſcutere,ac ut ſolennia debita in iudicio adhibeantur,ne iudicium fruſtra fieri contingat, prouidere,cap.iudicãtem.xxx.quæſtio.ultima,iuncto capitulo.Cauſam quæ.& capitulo examinata.de iudic. & ponit gl.in uerb.Abſentia in fin.in capitulo primo.§.ſed & ſi,de elec.in ſexto,quam declarat Fely.in dicto capitulo cauſam,in principio,& ſeq.Bal.in l.licet,colum.tertia,uerſ. ſed hic quæritur.C.de procurat. Ad ipſum nanque iudicem ſpectat curare ut lites minuantur, neue ab aliquo ex induſtria protrahantur iurgia, ut inquit tex.in l.quiſquis.C.de poſtul.l.quidam exiſtimauerunt,in fin.ff.ſi certum petatur, l.ſecunda, in princi.ff.de aqua plu. arcend.l.properandum. in principio.C.de iud.cum ſimil.& ponit Spec.de offic.om. iud.§.deſeruit,uerſicu.item facit libellum &c. & uerſicu.& quod dico &c.

3 In principio igitur quæſtionis(ut negotium caute procedat)ante omnia de perſonis,quæ iudicijs interſunt quærendum erit,ut in ſimili docet text.in l.ſi quæramus.ff.de teſtament.l.non ignorat.C.qui accuſa.nõ poſ.l.quidam referũt. in uerb. eſſe enim debet &c.ff.de iure cod.l.ſi in diem, in prin.ff.de condi.& demonſtra.

4 Et primo uidendum erit de perſona iudicis, nunquid ſit cõpetens futurus iudex cauſæ motæ ſeu mouẽdæ, ꝗ facile

cognoſces,ſi uidebis ea quæ poſuit Sp.in ti.de iuriſd.om.iu dic.col.fi.uerſi.& breuiter not.& ti.de comp.iud.adi.§.j.& ſeq.ubi reperies quis iudex in qualibet ſpecie cauſarũ adeundus ſit,de quo ſatis uidimus ſupra ſub rubr.de nullit.ex defec.iuriſd.& ponunt doc.in rub.extra,de forcomp.

5 Secundo aduertendum erit ad perſonas litigatorum in iudicio comparentes,uidelicet nunquid legitimam in iudicio ſtandi perſonam habuerint,& ſi non fuerint principales litigatores,uidendum fuerit qua poteſtate comparuerint,de quo late poſuimus ſupra ſub rub.de nullit.proceſ.ex defec. inhab.& mand.comp.& ponit Specula.in titu.de actore,cũ ſequen.titu.

6 Tertio erit aduertendum quod actio ſeu negotium apte proponatur,ſuper quo pro magiſtrali inſtructione uidebis eundem Spec.in tit.de actio.ſeu petitio.& tit.de iud.& in tit.de libel.concep.& aliqua diximus ſupra ſub rubr.de nullit.ex defect.proceſ.

7 Quarto aduertetur ut ſubſtantialia iudiciorum ſecundum qualitatem cauſæ intentatæ,& ſtylũ illius curiæ,in qua fueris,diligenter obſeruentur,demumque ut ſentẽtia ſolenniter,& in forma debita, per iudicẽ proferatur,de quo plene diximus ſupra in dicto ti.de nullit.ex defec.proceſ.&c.Et cõtinuo meminiſſe oportebit,ut pars diuerſa ſiue eius legitimus procur.ſi nõ fuerit præſens,ad quemlibet actum legitime citetur,de quo plene diximus ſupra ſub rubr.de nullit. ex defect.citatio.

8 Conſueuit etiam (& ſanum eſt conſilium) pro fundanda iuriſdictione & poteſtate iudicantis obſeruari, quod idemmet iudex in cauſa,de qua agitur,ſe iudicem competentem declaret,& talis pronunciatio reſpectu incompetentiæ iudicis,cum de ea ulterius non ſit quærendum,utilis admodum reputari conſueuit,ut docet Bartol.in l.ex quacunq;,colũna tertia.ff.ſi quis in ius uocatus,&c.Ang.in l.prima.C.ſi a non comp.iud.Alexan.in l.de pupillo.§.qui opus,in tertia columna,de ope.no.nunciat.& in conſi.cxxiij.uiſo,in prin. lib.ij.& conſi.i.col.iij.ubi declarat hoc libro.v.ponit Abb.ĩ capitulo cum ordinem in fin.de reſcrip. Innoc.& poſt eum alii,uidelicet Fr.Imol.Panor.in c.ſi duobus,de appel.& idẽ Inn.ubi late Fel.in capit.ſuper literis,de reſcrip.& idẽ Fel. in rub.

in rub.de foro compe.in fi.cum aliis adductis per Dec.conſi lio xviii.uiſo,in principio libro primo.

Et intellige quòd talis pronuntiatio prodeſt, dummodo iudex aliqualem iuriſdictionem, licet elidibilē,habeat, nam ſi penitus nullam haberet, puta quòd literæ iuriſdictionales eſſent falſæ, talis pronuntiatio non faceret eum iudicem qui non eſſet,ut declarat Aegid.conclu.xxviii.iudex, & conclu. xxii.ſecundum magnam & declarat Dec.in dicto cōſi.xviii. in fi.& Alex.conſi.lxxvii.uiſis,colum.i.& conſil.lxxxii. uiſo proceſſu,columna prima,libro tertio,deciſio.Neap.ccliiii. in cauſa reuocationis,nume.xiiii. Mill.in uerſi.iudex qui prætendit ſe delegatum.& Fely.in cap.ſciſcitatus,colum.iii.uerſicu.ampliatur,de reſcrip. & ſentit Rot.deciſio. lxxxvi. ſi à pronunciatione , in fi. in no.& facit deciſio.dccxxvii.nota quòd neceſſarium,in antiq.

Talis inſuper pronunciatio ad effectum quòd proſit, expreſſe fieri debet. Nam tacite uidelicet per proceſſum ad ulteriora,non ſufficeret,ut declarat idem Fely.in cap.ſuborta, colum.v.uerſiculo limita quarto,de re iudi. & in dicto ca.ſuper literis,uerſi.fallit duodecimo,de reſcri.cum aliis de quibus per Hip.in l.ſi quis, uerſi.teneas etiam menti, nume.99.

9 ff.de quæſt.Quamuis regulariter iudex procedendo ad ulteriora,exceptionem propoſitam iudicii impeditiuam reiicere uideatur,ut declarāt doctores per illum textum in cap.ex parte, de appel. Barto.in l.ſi a procedente. C.de dilat.ſentit glo.in uerbo intueri,in l.ii.§.ſi dubitet.ff.de iudi. eſt deciſio. Rot.dxcv.dic quòd ſi aliquæ exceptiones.in antiq.& ponit Alex.conſi.xxxvii uiſo col.v.uerſi.quarto confirmatur,li.ii. & conſ.c.diſcuſſis,col.i.lib.v.

10 Et ſicuti perſona iudicis per ſuam pronuntiationē(ut præmittitur)legitimari poteſt, eodē modo perſonæ ipſorū litigatorū etiam per ſimilem pronuntiationē legitimari poterunt,& talis pronuntiatio erit utilis, ut de his etiam ulterius non quæratur,ut noluit Specu.in tit. de excep.§.nunc uidendum,colum. penul.uerſicu. in ſumma nota cautelam, & ponunt doctores maxime Bar.Paul.de caſt.& Iaſ.in l.licet.C. dē procu.& Bal.in l.falſus,in penul.col.uerſ.ad quartum uenio.C.de furt.& Alexan.in conſ.lix.uiſo proceſſu, colum.ii. uerſ.ſecundo reſpondeo,lib.ſecūdo, & prædicta oīa,de per-

ſonarum

ſonarum ac iudi.legitimatione,& quot, & quibus modis fieri poſſit,& quantū proſit,latius reaſſumpſit idem Hip.in d. l.ſi quis ne quæſtio.fere per totā.ff.de quæſt. Quæ omnia ſi diligens patronus cauſæ ſeruauerit, rarò in iſtos defectus & nullitates inciderit,ſed cauſam ad finem ſuum optatū,abſq; difficultate perducet,hæc ſint pro aliquali inſtructione, qñ res adhuc integra permanet,& priuſquam nullitates fiant.

11 Secundo principaliter ſi agetur de defectu ac nullitatibus iam factis, diligens cauſarum patronus conſiderabit, imprimis,nunquid aliquo pacto aduerſarium appoſitorem, ab huiuſmodi oppoſitione excludere poſſit, uel ratione ipſius opponentis,aut cauſæ uel ſententiæ contra quam opponitur,ſiue ratione ipſiuſmet oppoſitionis, aut perſonæ illius contra quem,uel iudicis coram quo nullitas huiuſmodi proponitur.

12 Ratione perſonæ ipſius opponentis aliquando idem oppoſitor excludi poterit, puta ſi foret inhabilis & incapax in iudicio ſtandi, ut tot. titul.C.qui legit.perſonam ſtandi in iud.cum aliis,de quibus late diximus ſupra ſub rubr.de nulli ta.ex defect.inhabi.compar. Nam cū materia huiuſmodi nullitatis ſine iudicio expediri non poſſit, ut inquit Bal.in rub. C.quorum appella.non recip.per tex.in l.fin.in principio.ff. de appellat.eo ipſo quòd opponens apparuerit iudicij incapax regulariter repellendus erit,& non audietur.

13 Prout repelli poſſet,ſi non conſtaret quod ſua intereſſet, cum in iudicio audiri etiam non debeant hi quorum non intereſt l.prima,in prin.ff.de appella.recip.c.non ſolet ij.q.vj. cum inter.de elect.c.de his,extra de accuſat.cum ſimi.

14 Vel prout excludi poſſet is,qui per tres ſententias cōformes in cauſa illa condemnatus extitiſſet, quoniam talis ſuper nullitate huiuſmodi ſententiarum , quouſque plenarie executioni mandatæ fuerint,audiri non debet, ut eſt tex.in clem.prima,& ibi late ſcriben.de ſentent.& re iu. Idem ſi foret excluſus à ſtatuto, certum tempus iam tunc elapſum,ad

15 cauſam nullitatis proponendam & expediendam præfigente, nam extra tempus ſtatuti & inſtantiæ,maxime per uiam petitionis,ſuper nullitate ulterius audiri non deberet, ut uoluit Alexan.in conſi.ccxxv.ponderatis,libro ſexto, & conſil.cv.ponderatis,columna ſecunda,libro quinto, & de quo

per

per eundem conſil.lxxxij.uiſo,col.tertia,libro tertio,ſtante namque huiuſmodi ſtatuto,nedum agere prohibitus,audiri non debet,quinimo nec iudex ex officio ſuo,ad illius commodum,procedere poterit,& ſi procedet,nulliter faciet, ut uoluit Bar.in l.prima.§.quod autem.ff.de aleat.& l.uno ſolum.§.fina.ff.de iniur.cum alijs,de quibus per Alex. conſil. lxxvij.uiſis,numero ſecũdo,libro tertio,& conſi.lxxxj.ponderatis,numero quarto,libro ſecundo.

16 Siue quod officium iudicis,quod pro nullitatibus huiuſmodi declarandis & reuocandis cõpetit,de quo per Innocent.in capitul.primo,circa fin.extra de offic.iudi.& in cap. ſæpe,in tertia colum.in princip.de appe.& uidimus ſupra in quæſtio.prima,foret legitime præſcriptum,& facultas illud implorandi tempore ſublata,quoniam officium iudicis, ſeu facultas illud implorandi tantum durant quantum reliquæ actiones perſonales,ut per Bal.in l.data opera colum.xxix. C.qui accuſare non poſſunt,& Salyce.in l.præſes,uerſi.ulterius qui poteſt.C.quomodo,& quand.Fran.in capitulo dilecto,quæſtione quinta, de appellatio. & Alexan.conſi.lix. uiſo titulo,colum.quarta,numer.15.& Dec.conſi.viii.diuino,colum.penul.in fin.lib.primo, cum aliis, de quibus alias diximus,hoc igitur caſu opponens tempore ipſo foret exclusus,& non deberet audiri.

17 Vel quod ipſemet opponẽs ſeipſum ante ſententiam uoluntarie excluſiſſet,puta quod ſententiæ ferendæ ſtare , nec dicere de nullitate promiſiſſet,ſed illi(qualiſcunque foret) parere,tunc etenim lata ſententia iudex nullo alio de principali cauſa diſcuſſo,iuſtam conuentionem , ueluti confeſſi,ſequetur, ut inquit text.in l.tale pactum.§.qui prouocauit,ubi Baldus & Angel.col.xvii.ff.de pact.& facit text.in l.i.uerſicul.ſi quis ante ſententiam profeſſus fuerit non appellare,indubitanter auxilium perdit &c.ff.à quibus appella.non licet.facit etiam l.ſi conuenerit.ff.de re iudica.& l.ſi aduerſus.C.de fid.inſtrument.& l.ſi quis in conſcribendo. C.de pact.cum ſimil.Nam etſi acta ſubſtãtialia iudicii à partium uoluntate non pendeant,ſed à lege,illaque propterea de dictarum partium conſenſu omitti,uel ſi nulla fuerint, ratificari nõ poſſint,per regul.ꝙ actus nullus ex facto à poteſtate mea nõ depẽdẽte,à me ratificari , nec nullitas ſuppleri

poſſit

poſſit,arg.l.nemo poteſt.de legi.priuatorum.C.de iuriſdict. omnium iud.l.nec ex prætorio.ff.de regul.iuris,Barto.in l.i. C.qui pro ſua iuriſdic.& in l.licet.C.de procur.c.uno. de litiſcon.notat gloſ.fin.in cap.fina.de re iud.libro. vi.& Abb.in cap.prudentiam,in principio,colum.vi.uerſicu.quoad tertiã quæſtionem, de offic.deleg.& in c.fin.de proba.gloſſ.& doctores in cap.de cauſis.de offi.deleg.Alexan.in d.l.ſi conuene rit, & Rot.deci.lxxxvii.in cauſa in qua eſt ſeruãdus, & deci. cclviii.ſi auditor,in no.Poſſunt nihilominus partes ipſæ per pactum ſeu ſtipulationem ſe obligare non excipere de nulli tate, ac de parendo huiuſmodi actibus & ſententiis, quæ & ſi forent nullæ, nihilominus inter partes in uim pacti & ſtipulationis exequentur,quia licet nõ ualerent ſententiæ, ua leret tamen pactum & conſentio huiuſmodi, per tex.in l.ij. C.commu.utriuſ.iud.& ibi doctores,& declarant Bal.& Angel.in d.§.qui prouocauit,& Iaſ.in d.l.nemo poteſt, col.x. uer.confirmatur,in ij.lectura.ff.de le.i.& Abb.poſt alios in c.examinata.de confir.uti.uel inutil.& in conſ.xcii.cum per ſententiam,columñ.i.lib.i.Franc.in cap.dilecto,quæſt.50.de appel.& late ponit Fel.in d.cap.de cauſis,col.3.uerſi. prima concluſ.ubi in hac materia ponit regulam cum aliquibus fal lentiis,& in cap.ſignificaſti,in princip.in uerb.tene menti.de foro compet.& in cap.cum ex officii.in uerb.non obſtat dictum Innocentii,de præſcrip.tenet Ale.in terminis noſtris in conſ.xxxii.opportune,col.ii.li.ii.& Dec. conſ.cccclxxv. in cauſa quæ Mantuæ,col.4.nu.33.& conſ.cccccxcix.in cau-
19 ſa.co .4.n 13.& deciſ.Nea.cxcvii.promiſſio.in fi.cum aliis, de quibus per Hip.in l.i.§.ad quæſtionem num.xxviii.ff.de q.Et quòd poſſit renunciari nullitati uide Bald.in l.antiquæ §.fi.in fin.C.ad Velleya.& Paul.de Caſt.in conſ.cclx.in no mine ſanctæ &c.ii.col.li.i.& latius quàm alibi per Ioan. Baptiſtam Peruſinum in tract.de arbit.lib.vii.c.x.& ſeq. ubi po nit (loquens de compromiſſo) quando , & quibus caſibus pactum & renunciatio nullitatis ualeat, quem poteris uidere,quantumcunque igitur his caſibus ſententia foret nulla, deberet exequi,ſi non tãquam ſententiam, ſaltim uigore pacti & ſtipulationis , ut d.§.qui prouocauit , & taliter opponens à lege, ſiue ſtatuto , uel a ſemetipſo , à iure dicendi de nullitate excluſus,audiri non deberet,maxime ſi pactum ſeu

renunciatio

renunciatio fuiſſet iurata,ut loquitur Alexan.d.conſ.xxxij. poſt Ang.con.clxxxvij.incip.a & b.contraxerunt &c.& per ea quæ ponit idem Alexan.conſi.xxj.attentis, col.4.libr.3. pro quo facit etiam illud quod uoluit idem Ange.in l.Papinianus.§.ſi quis mortis,uerſicu.ultimo legatur, & in l.poſthumus.§.ſi quis ex his.ff.de inoffic. teſtamen.dum inquit.

20 quòd ſtante ſtatuto, quòd maſculis exiſtentibus fœminæ non ſuccedant, filia in teſtamento patris præterita, ab huiuſmodi ſtatuto excluſa,audiri non deberet, allegando teſtamentum patris nullum & inualidum ob ipſius præteritione, & uere audiri non deberet,cum ſtante tali ſtatuto,per quod ſuitas ſublata fuit,præteritio filiæ pro exhæredatione habetur,& teſtamentum remanet ualidum, ut declarat Bar.in l.j. §.ſciendum,in fi.ff.de ſuis & legit.& l.i.§.filium,in 4.quæſt. ff.de cont.tab.& Bal.in l.fi.in fi.C.de lib.præt.& eſt communis doctorum opinio ſecundum Ale.in l.Gallus.§.quid ſi tã tum,col 3.de lib.& poſthu & in l.Filiæ dotem.C.de collat. & melius in conſ.xlvii.abunde,col.fi.lib.ii.ubi atteſtatur de communi,& facit quod ponit idem Ale.conſ.xix.circa col. i.uer.ſed præmiſſis,lib.vi.& conſ.cxxv.quoniam, eo.lib.& Dec.conſ.dv.copioſe,in prin.lib.4.

21 Ratione cauſæ,ſeu rei,uel ſententiæ de qua agetur, opponens nullitatem excludi poterit,& non erit audiendus, puta ſi ad impediendum decretum, ſeu relaxationem ſequeſtri, nullitatem opponeret,iuxta tex.in cle.ad compeſcendas,in fi.de ſequeſt.poſſ.& fruct.& ponit Rot.cccxciiii.nota quòd ſi feratur,in antiq.& deciſ.cccxc.ſi feratur,in no.

22 Vel ſi nullitas contra ſententiam in conſiſtorio principis latam,ubi ordo iudiciarius,ac cæteræ iuris poſitiui ſolennitates non attenduntur,opponeretur,iuxta tex.in c.ad petitionem,in fin.& ibi doct.de accuſ.per quem tex.Bal.in ca.i. §.fi.de nat.feu.& c.dicit principem ſola ueritate inſpecta,ac ordine iudicii omiſſo procedere poſſe. Idẽ tenuit idem Bal. in l.fi.C.de legi.& late poſt alios ponit Fel.in c.ex cauſis,de re iud.Ang.in l.princeps.ff.de legib. Roma.in l.ſi quis arbitratu,in 3.col.ff.de uerbo.obligat.

23 Siue quòd nullitas opponeretur cõtra ſententiã, uel proceſſus per eundem principem cõfirmatos,quia ulterius de illorum inualiditate diſputandũ nõ eſſet; iuxta ea quæ ponit

Inno.

Inno.& alii in cap.i.&.ii.de confir. utili,uel inutil.& legiſtæ in .l.iiii.uerſ.cōdemnatum,ubi Iaſ.col.iii.uerſ. tertio limita, ff.de re iudicata.

24 Poteſt namque princeps proceſſum nullum ex defectu iuris poſitiui ratum habere, ut quotidie in Romana curia fieri uidemus, quando conſtat cauſam ad ipſius merita recte inſtructam,inquit Abb.in c.cum olim,col.pen.de re iu.allegādo text.in d.c.ad petitionem,ubi etiam de hoc meminit Fel. ibidem col.ij.uerſic.tertio nota.de accuſat.& facit text.cum ibi not.in capitul.primo,de tranſact.& quod ponit Bar.in l. conficiuntur.§.codicilli.ff.de iur.codicil.& in conſ.cxcvj. ciuitati Camerinē.col.j.in fi.& late ponit & declarat idem Fely.in c.qualiter & quādo el.i.col.ix.uer.fallit ſexto,de accu. poſt Abb.& alios in cap.ea quæ,de re iud.ſuper quo tamen aduertendum erit, quia certa ſcientia principis actum nullum confirmantis requiritur,alias nullitas nō excluderetur, ut uoluit Aegid.conclu.cxvj.ſi petens,& gl.in c.per diuerſitatem,in uerb.communi.de conceſ.præben.Bart.in l.ſi conſtat.ff.de app.& Ab.in conſ.lxiij.Omnipotentis,uer.ii.principaliter,lib.j.& Alex.conſ.lix.uiſo inſtrumento. col.3.lib.j. & conſ.cxxxv.uiſo, col.ij.lib.vij.& conſ.j. nu.35.li.v.Caſſa. deci.ix.de reſcr.huiuſmodi autē confirmatione ex certa ſciētia concurrente,nihil apponi poteſt quod annullet, cum id uideatur factū de plenitudine poteſtatis,ut uoluit Bald.in l. eos,in princ.C.de app.& in proœ.Decr.col.4.iſti ergo poſt confirmationē principis nullitates opponenti, perpetuū ſilentium imponi debet,ut docet idem Bal.in c.j.§.ſi quis autem,per illum textum,de pac.Cōſt.& præmiſſa ponit Dec. conſi.dclv.colum.pen.lib.v.& conſi.cxcj.col.ii.li.i.& conſi. cccxli.uiſo puncto, col.i.uerſ.& non parū,& conſ.ccclxxiii. uiſo,col.ii.li.3. Et nota q intelligimus de confirmatione facta in forma ſpecifica,quæ fit ex certa ſciētia, & cum cauſæ cognitione,non de ea quæ fit in forma communi, quia talis non operatur ualiditatem quoad tertii præiudicium, ut optime declarat Alex.in conſ.cxxiii.ſcripſit.col.vi.nu.18.uſq; in fi.lib 4.ubi uide.idem Dec.conſ.dxxiiii.procedēdo, col.ii. in prin.libr.4.& dcxlix.in fin. uoluit quòd in dubio præſumendum ſit,quòd confirmatio facta fuerit ex certa ſcientia. Allegat Alexand.in conſi.i.col.x.lib.7.& conſi.xxxviii.uiſo ſtatuto

ſtatuto,lib.4.quos uidere poteris,intellige ergo quãdo nul litas fuit ipſi confirmanti expreſſa,alias ſi putaſſet ualidam ſed pro firmiori munimine roboraret,confirmatio illa non tolleret nullitates,ut declarat Abb.in c.inter dilectos, col. iiij.uer.quarto oppono,poſt Inno. & Hoſt.extra de fide in ſtru.& tenet & declarat idem Dec.conſ. dxli.uiſa donatione,col.pe.uerſ.1.quia lib.iiii.

25 Vel(pone exemplum)quod nullitas opponeretur cõtra ſententiam,quæ per aliam ſniam rite & recte latam, quæ in rem tranſiuiſſet iudicatam, confirmata foret, prout contigit quando appellatur,& de nullitate dicitur, & iudex appellationis bene iudicatum, & male appellatum per ſententiam ſuam declarat,hoc etenim caſu de nullitate actus confirmati,obſtante ſententia,& re iudic.confirmante,ulterius quæri non poteſt,ut tenent cõiter docto.in d.c.i.& ii.de cõfirma.util.uel inutil.& Franciſc.poſt alios in c.dilecto,quæſtio.xli.& xlviii.de appel.per Inno.in c.ſuper literis.in uer. forſan,de reſcrip.& Rot.deciſ.cxviii.nota quod ubi ſententia nulla,in anti.ponit Fel.in c.ea quæ,in.i.col.de re iud. & facit tex.in l.fi.ubi ponit Bar.C.de fide inſtru.& l.ii.C.ſi ex fal.inſtr.per quæ iura hoc uoluit idem Bar.in l.ſi expreſſum in iii.colum.in prin.ff.de appel.& in l.i. col.pen. C.quando prouoc.non eſt neceſ.Anchar.& Imo.in cle.i.de re iud. ex

26 quo enim ſemel fuit cognitum & deciſum, de his ulterior quæſtio habenda non eſt,ut ibi per eos, quia(ut eſt dictũ) ſententia etiam quod ex defectu iuriſdictionis eſſet nulla, per iudicem appellationis cõfirmari poteſt. Et ſi cauſa nullitati ſententiæ primæ,in ſententia confirmante ceſſauerit, tanquam rite & ualide confirmata demandabitur executioni,ſecundum cõem ſcribentium opinionem, de qua atteſtatur Alex.in conſil.cxi.uiſo,lib.v.& conſi.lxvii.uiſo,in fi.lib. vj.& conſil.liii.quæritur,libr.v.& de quo in conſi.lxxix.per ſpectis,nu.iiii.lib.ii.

27 Debebit inſuper animaduerti nunquid ſentẽtia quæ per uiam nullitatis impugnatur,præſente parte,uel ſaltim legitimæ citata,& non reclamante lata fuerit, quia poſtquã in rem tranſiuerit iudicatam,quod ſententia hmõi rite, & recte lata fuerit,præſumetur,ſi modo expreſſe de contrario non conſtabit,ut uoluit Innoc.in capitu.bonæ.el ſecundo.

de

de elect.& in c.cum in iure de offic.deleg.& in c.ſicuti.de re iudic.ponit Fel.in cap.quoniam contra,col.xv.de proba.eſt communis ſcribentium reſolutio,ut trad.Alex.in conſ.xxii. uiſo proceſſu lib.ii.& conſi.xxv.uiſo.lib.vii. Abb.conſ.xvii. lib.ij.Aegid.concl.lxxxix.ſententia,& Caſſa.decıſ.j.de præ ſump.in ſi.Talis enim ſententia ob rei iudicatæ calorem ex ſeipſa,etiã abſque alio proceſſu ſe iuſtificata,ut dicit Aegid. d.concluſ.lxxxix.& ponit Ange.in l.j.C.de relat.& l.fin.C. quand.appel.ſit,& Ale.in l.fin.ff.eo.tit.Bal in l.fin.C.de or. iud.ponit Rot.cccj.ſi petatur,in no.& aliàs diximus.

28 Bonum inſuper fuerit uidere,nũquid ſententia huiuſmodi quæ impugnatur,ſit recens,uel antiqua,puta triginta, uel quadraginta annorum, iuxta text. in capitu. ſi quis per triginta.ſi de feudo fuerit controuerſia,& c.peruenit, extra de emptione & uenditione, ſuper quo uidelicet quando ſententia dicatur antiqua,arbitrio iudicantis ſtandum fuerit, ut uoluit Antonius de But.in capitul.illud, de præſump.quem ſecutus eſt Alex.conſ.lxxix.circa primum, colum.iiij.uerſi. ſortificatur , libro primo , & conſil.4.columna ſexta , libro ij.& conſil.ix. uiſo , columna fina.libr.3.& conſil.xvij.uiſo, col.ij.in prin.lib.4 ponunt doctores in ca.de cauſis , de offi. deleg.Pro huiuſmodi namque ſententia antiqua, & quod rite & recte lata fuerit , præſumi ſolet , maxime quando ſubſtantialia in eadem ſententia,uel alia parte proceſſus,enunciantur, hoc enim caſu enunciatio huiuſmodi talia interueniſſe probat , ut declarat Bald.in l.emancipatione.C.de fid. inſtrum.& Curt.iuni.conſi.lxxvij.& Fely.poſt alios in c.ſicuti,num.32.de re iud.& in c.quoniam contra, columna xv. de probatio.& Abb.conſ.xvij.col.3.lib.ij.& Dec.conſi.xlii, columna ſexta,& conſi.cccxlj.uiſo,columna ſexta, circa ſi. & conſi.ccclxxv.iuridicam,columna prima,& conſ.ccccix. uiſo,in prin.& dlviij.in cauſa,columna ſecunda , uerſic.non obſtat.lib.4.& conſi.dcxxxvij.ij.col.Et præmiſſa tenet Rot. ut optime ponit Caſſad.deci.3.de proc.& Saruenſis in compend.utriuſ.ſignat ſuper reg.de non iudicando , fol.85.num. 73.ſuper quo uide Alex.conſ.cxviij.Ponderatis, col.ij.in ſi. lib.vj.& conſ.clxxix.uilis,col.pen.li.vij.Regulariter namq; ex temporis, diuturnitate præſumitur quòd ſolennitas extrinſeca etiã adhibita fuerit,per Bart.& alios in l.qui aliena. in princ.

in princ.uerſ.ſed & ſi nõ adierit.& ibi Ange.ff.de acquiren. hæredita.& eſt communis opinio doctorum,ut aſſerit Alexand.in l.ſciendum,colum.v.uerſicu.item.fallit, ſecundum Ange.ff.de uerb.obliga.prout etiam refert & ſequitur Dec. conſi.ccxxii.Diuino,colũ.iii.uerſ.4.prædicto.lib.ii.& dicto conſil.ccccix.col.ii.

29 Ratione ipſiuſmet oppoſitionis obiiciens nullitatem audiendus nõ erit,ſi oppoſitio peccauerit in forma,uel in materia;peccabit autem in forma oppoſitio, ſi nullitas inepte in iudicio proponetur,quia in iudicio deduci debet per unũ ex illis modis,de quibus ſupra diximus ſub rubr.qualit. nullit.in iud.deduca.Nullitas etiam ſimpliciter & indiſtincte, ac nulla expreſſa cã in iudicio deducta,dicetur in formis , & informiter propoſita,ideo per ſimilem generalem & informem nullitatis propoſitionem,curſus , & expeditio cauſæ retardari non debebit,ut eſt de mente,Inno.in c.cum Bertoldus,circa fin.de re iud.& Bald.in l.in teſtamento,in prin. ff.de execut.tutor.& in l.tale pactũ.§.qui ꝓuocauit,quæſt. xv.ff.de pac. & Fr.in c.dilecto,quæſt.xiii.de appel.& Lanf. de Oria.in c.quoniam cõtra,in.§.interlocutoriæ.num. 37. de prob.Et eſt deciſio.dominorum de Rot.deciſ.cxlv.nota quod intentãs,& deciſ.dccxlix.nota quod ſi principalis, in antiq.Nã cum nullitatis plures ſint ſpecies,id eſt ex pluribus & diuerſis oriri poſſit,non generaliter,ſed ſpecifice ꝓponenda eſt , ut dici conſueuit de exceptione ſimulationis, ut per Bald.in l.ab Anaſtaſio.in ſi C,mand.cum alijs addit. per.d.Alex.conſil.cxj.uiſo ſuperiori , col.j.lib.iij.& Dec.in conſi.cccclxiij.in cauſa,col.ij.uerſic.his ſtantibus,lib.iiij.& conſ.dcxlviij.Pro reſolutione,in fi.lib.v.Nam regulare eſt,

30 quod exceptiones,poteſtationes,& ſimilia,generaliter & cauſa non expreſſa,propoſitæ non leuent,nec iudicium impediant,ut uol.Bart.in l.j.ff.de excep.& facit tex.in l.ſcire oportet.§.ſcire.ff.de excuſat.tuto. quem in propoſito adducit Alexand.conſil.clxxxj.in cauſa poſt princip.lib.vj.& facit text.in l.j.C.de præd.curial.lib.x.quem text.allegat Bal.ad propoſitum in l.fi.colum.vj.uerſic.& nota hic.C.de edict.diui Adri.tollen.extat concluſi.Aegid.dlxvij.Generalis exceptio de ſubreptione non ualet &c.late ponit Felyn. in c.paſtoralis ubi gloſſ.& doctores , columna.iiij. in

 princ.de

princ.de excep.& Ang.ſuper rub.colum.xx. uerſi. ſecundo circa hoc,inſti. de except.& facit text.in c.co nſuluit,& ibi ſcrib.de appel.

31 Oppoſitio autem peccabit in materia, puta ſi nullitas allegata forte calumnioſa,uel altiorem requirens indaginem aut leuis præiudicii foret:iſtis nãque caſibus bonus iudex omnibus bene penſatis,reſeruato iure agendi ipſi opponẽti,ad ulteriora procedet,arg.tex.in l.ij.C.de falſ.& c.ſciſcitata,de integ.reſtit. 32 Nam ubicunq; iudex malitiam in excipiente concipit,de eiuſdem confectis exceptionibus,ſeu appellationibus parum curare debet,quoniam non probata illarum ueritate corruunt,ac nullum iuris effectum operantur,ut uoluit Inno.in c.poſt electionem,in fi.de conceſſio.præben.quem ad hoc pro notabili adducit Pan. in c. ſuper eod.de app.& c.de cætero,de re iud. & c. conſtitutus, col.ii.uer.eſt tertium remedium,de fideiuſ.cum alijs,de quibus per Alex.conſil.lxv.habita,col.iij.uer.fortificantur, li.j.& d.Iaſ.in l.4.§.condemnatum,col.3.uerſ.adde quòd pro iſta,&c.ff.de re iud.Et regula eſt quòd executio, ſeu cauſæ proceſſus non retardetur,ſi nullitas allegetur, quæ altiorem indaginem repoſcat, ut uoluit Bar.in l.iij.§. condemnatum.ff.de re iud.per tex.in l.fi. in fin.C.de ord.cog.& eſt cõmunis ſententia doctorum ſecundũ Ale.in conſi.33.uiſo, in fin.lib.j.& Iaſ.in d.§.condemnatum,col.j. uerſi. ſecundo nota,& alias diximus.

33 Ratione illius contra quem nullitas obijcitur non procedet obiectio,ut finge,quòd legatarius agat ex teſtamento ad legatum,& obijciatur ſibi teſtamentum hmõi eſſe nullũ & quòd ita declaratum fuerit contra alios legatarios,quæritur an iſta nullitatis oppoſitio obſtet legatario agere uolenti.Et reſpondet text.in l.j.ff.de exce.rei iud.quòd non, 34 quinimo ex tali teſtamento,etiam quod irritum, & non ſolenne prætendatur,legatarius ipſe donec in iudicio nullitatis fuerit ſuperatus,agere poterit, & ita communiter conſueuit intelligi ille tex.prout eſt glo. in l.papinianus.in §.ſi ex cã,in uerb. non ualeant.ff.de inoff.teſtamen.Et idem dicendum erit de quocunque alio actu declarato nullo inter alias perſonas, dummodo non ſit ſuperatus ille, de cuius principali intereſſe agitur,per regu.quod res inter alios a-

ctæ alijs non præiudicant, ut declarant doct. in l. ex contractu, & l. ſæpe. ff. de re iudic. declarat Alexand. conſi. cxxvj. in cauſa, col. j. uerſ. nec obſtat, li. ij. & faciunt ea quæ poſuit idem in conſil. clvj. ſtantibus, lib. ij. & conſi. xxx. uiſis, colū. ij. in fi. lib. vj.

Vel ponas exemplum iuxta terminos. l. nō eo minus. C. de procur. ubi ratione perſonæ pupilli, ſeu minoris, ſi actus geſtus utilitatem, & commodum ipſorum concernet, q̄d ſit nullus, & inualidus obijci non poteſt, de quo ſatis ſupra vidimus ſub rubica, de nullitate ex defectu inhabi. ſeu mãda. comp.

Ratione iudicis obiectio nullitatis forſan euitabit, oſtendendo cognitionem huiuſmodi ad talem iudicem nō ſpectare, nec ſuper articulo nullitatis illum iudicem fore competentem, prout lata ſupra uidimus ſub rubric. quis dicatur iud. compe. in cauſ. nullit. Ex his igitur aut ſimilibus modis obijciens nullitates aliquando fortaſſe a iudicio excludi poterit.

Tertio principaliter, ſi aduerſarius per aliquem ex modis ſupradictis a iudicio excludi non poterit, ſed in obiectionibus ſuis omnino fuerit audiendus, imprimis conſiderandum erit, quæ ſpecies nullitatis in iudicio proponatur, & unde proueniat, ac totis uiribus laborandum nunquid ab ea ſententia, & proceſſus defendi ac tueri poſſint, & hic patronus cauſæ omnia experiri, & uiriliter contendere debebit.

Exempli gratia, pone quòd nullitas oppoſita ex defectu poteſtatis iudicantis prouenire prætendatur, imprimis conſiderabitur modus, & cauſa ipſius defectus, & prætenſæ 84 nullitatis, Nam aliquando dicitur eum, qui ius dicit, nullum funditus habuiſſe iuriſdictionem, ſed hominem mere priuatum extitiſſe, aliquãdo etſi de aliqua poteſtate ſibi tradita conſtiterit, dici conſueuit illam fuiſſe inualidam, & inefficacem ex defectu concedentis, uel perſonæ illius, cui cõcedebatur, aut ratione cauſæ, ſeu rei quæ committebatur, uel ratione formæ, ſeu alias prætenditur illum, qui protulit ſententiam, nullam habuiſſe iuriſdictionem. Aliquando uero, & ſi in totum iuriſdictio non negetur, dicitur tamen ꝙ in cauſa, & negotio huiuſmodi iudex fuerit incompetens,

uel ratione loci,aut cauſæ ſeu rei, uel temporis, aut perſo-narum,prout ſupra ſub rub.de nullit.ex defec.iuriſdict.plene tractauimus.

Quando igitur in totum iuriſdictio & poteſtas iudicantis negatur,& de illa ex proceſſu nullo modo conſtat, nec apparet aliqua ſuper ea facta pronuntiato, minuſque temporis diuturnitas, uel authoritas rei iudicatæ ſuffragatur ſi
35 de ordinario iudice tractabitur,& in eo loco,ſeu tribunali, ob locorum uicinitatem,ſeu alias,notorium ſit, quod ille, qui ſentētiam protulit,tempore prolationis,pro tali ſe publice gerebat,& communiter reputabatur,obiiciens nullitatem ac defectum poteſtatis iudicis, quaſi calumnioſus,repellendus erit,& tali caſu,cum iuriſdictio iudicantis ex ſe ſit patens & notoria,aliter probāda non erit,ut docet Bal. in illis terminis,in l.ea quidem,col.iii.uerſi.notorium uero facti C.de accuſ.& l.ii.col.xi.C.de ſeruit.& aq.& clarius in l.i.in fi.C.qui & aduerſ.quos,& in l.ſi quis per calumniam, uerſ.deinde quæro.C.de epiſ.& cler.& alibi ſæpe ubi dicit de ordinaria iuriſdictione non eſſe fidem faciendam, ſed quaſi poſſeſſionem ſufficere.

36 Sed ſi talis iuriſdictio & poteſtas in loco iudicii,puta ob longinquitatem,ac locorum diuerſitatē,uel temporis diuturnitatem,ſeu alias non fuerit notoria tunc erit uidendū, nunquid aduerſarius per aliquem actum poſitiuum in talē iudicem cōſenſerit,puta aliquas exceptiones contra perſonam agentis proponendo,uel litem curam illo ſuſtinendo, ac conteſtando, his nāque caſibus attento partis conſenſu, & quod pro fundamento iuriſdictionis ordinariæ regulariter præſumitur;talis habebitur pro iudice,& aduerſario cōtrarium aſſerenti incumbet onus probandi,ſecundum theoricam Innoc.in c.cum in iure de offic.deleg.& hoc ibi ponunt doct.& in c.fin.de eo qui furt.ord.ſuſce.tenet Bald.in l.geſta. uerſ.quarto nunquid pro actis præſumatur C.de re iud.& Archid.in c.nobiliſſimus, in uerb.oſtēdat autem xcvii.diſt.& declarat Abb.in c.ſicut nobis, col.fi.in princ. de re iud. Nam ſemel in aliquo officio approbatus, non debet amplius reprobari,per reg.quod ſemel placuit.de reg.iur.& notat Bart.in l.Pomponius la prima,colum.iiii.ff.de nego. geſt.& ponunt Inno.Abb.& Fel.Decius,ac alii in c.cū uenerabilis,

nerabilis, de excep.& idem Dec.conſi l.dclxv.ad dubium. poſt princ.lib.v.

37 Si uero proceſſus & ſententia in contumaciam aduerſarii confecti & fabricati fuerint, adeo quod nullus partis aduerſæ tacitus, uel expreſſus poſſit conſenſus allegari: & iuriſdictio quæ negatur non fuerit notoria, ex quo ius dicens tanquam iudex de iure communi ordinarius ſententiam protulit, ac intentio iudicantis de communi iure ſit fundata, & (prout diximus) pro iuriſdictione ordinaria præſumendum ſit, talis negatio iuriſdictionem dubiam non reddet, quinimo exceptio negantis eam legitime probari debebit, ut uoluit Rot.deciſ.cccxx vii.ſi contra petentem, in no. Vel ſal-
38 tem ſatisfuerit illam probare per communem habitionem, nominationem, & reputationem, id eſt quod perſona, quæ ſententiam protulit, tunc communiter, & publice habebatur, tenebatur, & reputabatur pro iudice, uel conſtituto in tali dignitate, cui de iure annexa ſit iuriſdictio, & ſufficiet ad hoc ut geſta per eum ualeant, arg.l.barbarius.ff.de off. præt.& l.ii.C.de ſenten.& eorum quæ ponit Innoc.in c.nihil eſt, de elect.& ponit Specu.in tit.de probat.§.probare, colum.penult.& declarat Abb.poſt Innoc. & alios in d.c. cum in iure.colum.fin.in princ.de offic.deleg.& tenent domini de Rot.deciſio.xlvii ualent acta.in no.& deciſ.ccccxcix.ualent acta.in antiq.ita intellige Aegid.conclu.ccccii. inter priuatos.

Sufficiet ergo hoc caſu quaſi poſſeſſio iuriſdictionis, uidelicet quod ſic agebat, ſic reputabatur &c.argum. text.in l.iii.ff.ad Maced.& l.i.& ibi Bald.C.eo.tit. Et tenet Bald.in d.l.ſi quis per calumniam.ii.col.de epiſc.& cler.& Barto.in conſi.lxxxii.punctus quæſtionis, ubi etiam modum articulandi iſtam quaſi poſſeſſionem docet, & Fel.in c.exceptionem.nume.37.de except.poſt Specu.in tit.de leg.§.ſupereſt, col.v.uerſic.quid ergo.& in tit.de iud.deleg.§.excipi. col.vij.uerſ.Itē quia dixit &c.& Lap.alleg.lxxxix.in Dei nomine.circa medium, uerſi.item dicimus &c.& facit tex. in c.ſi iudex, de ſent.excommu.in.vi.hanc enim quaſi poſſeſſionem, ipſum iudicantem a principio adeptum fuiſſe, niſi prius literas ſuæ poteſtatis oſtēdiſſet, præſumi nō debet argumen.tex.in l.prima.C.de mandat.prin c.& ponit con-

ſtitutio Boniſ. viij. quæ incipit, iniunctæ, ſub titu. de elect. in extrauagan. de qua meminit Caſſad. deciſio. viij. nume. 5. de
39 reſtitutio. ſpolia. Ex multis igitur geſtis publice, & cũ pluribus perſonis, præſumitur habilitas in perſona. d. l. j. C. ad Maced. & declarat Ange. in. §. item ſi. colum. x. in princip. inſtit. de excep. prout etiam ex ipſa fama publica collatio dignitatis præſumetur. l. ſolennibus. C. de fid. inſtru. quem tex. ad illud propoſitum adducit Paris de ſind. in uerſi. electio. §. in officijs, in princ.

40 Iuriſdictionis autem quaſi poſſeſſio, altero non poſſidente. & præcedente titulo, uel altero poſſidente, ſc ſciẽte, & patiente per aliũ exerceri, per unicum actum iuriſdictionalem acquiritur, ſecundum Innocen. & alios in c. dilecti, de capel. mo. & late per Felyn. in c. auditis, colum. viii. uerſic. præſcribens, de præſcri. & Dec. conſil. cclxxi. diuino, colum. penult. in. ii. conſil. lib. ii. & ponit Specu. in titu. de iuriſdic. omnium iudicum, colum. penult. uerſic. illud, etiam nota quod poſſeſſio, & Bar. in l. i. §. ſi quis. ff. de iti. & actu, priu. & Alexand. conſi. xcvi. in cauſa, colum. iii. nume. 13. & conſil. xciiii. colum. iii. lib. v. & conſil. lxviii. col. pen. lib. ii. ubi declarant hoc intelligi debere quoad ſpeciem illius iuriſdictionis, cuius erat actus, quem exercuit, & facit id quod ponit idem Deci. conſil. cxxvi. diuino, col. ii. in princ. lib. i. declarat moder. in tracta. præſcriptio. ii. quæſtio. ſecundæ partis principalis, colum. penult. & Rot. deciſ. ccccxv. fuit dubitatum, colum. ii. in no. per bannimenta etiam probatur quaſi poſſeſſio iuriſ. etiam quod non conſtet illis fuiſſe paritum, ſecundum Bald. in marg. in uer. poſſeſſio refert, & ſeq. deciſ. Neap. ut per Capic. Dec. xxvii. num. 30. & ad præmiſſa uide etiam in deciſ. lvii.

41 Conſtito itaq; ſemel de huiuſmodi quaſi poſſeſſione iuriſdictionis iudicis ordinarii, ad inualidandum acta & proceſſus ab eo factos, aliquid opponi contra ipſum non poterit, quod impotentiam facti, uel iuris concernat, ut puta quod fuerit ſeruus criminoſus, infamis, hæreticus, excommunicatus, uel alias ad iudicandum inhabilis, quia acta per eum facta nihilominus ualebunt, non ex merito uitæ, ſed de officii publici (in quo toleratur) poteſtate, ut uoluit gl. in c. i. in fi. iii. q. vii. & Hoſtien. in ſum. de offic. ord. §. quis poſſit eſſe,

in fi. &

in fi.& Specu.in tit.de iud.deleg.§.excipi poteſt,uerſ.item quod criminoſus,& in tit.de offi.ord.§.fin.& facit tex.in c. fi.in fi.iii.q.vii.& d.l.Barbarius,ubi Bal.col.ix.& l.ſi arbiter. C.de ſent.cum ſimil. Et de proceſſu facto coram iudice ordinario etiam publice excommunicato quod teneat eſt decis.Rot.deciſ.xxiiii.nota quod proceſſus,ſub ti.de offi.ord. in ant.& eſt communis ſententia doctorum,uidelicet quod tales exceptiones contra iudicem ordinarium in officio tolleratum ad acta & proceſſus inualidãdos opponi non poſſint,prout aſſerit Fel.in c.ſciſcitatus, col.ii.de reſcript.& declarat Lanf.in c.quoniã cõtra,in §.interlocutoriæ,in princ. extra de probat.

42 Si autem tractabitur de proceſſu & ſententia iudicis delegati,& nullo modo de poteſtate ſeu delegatione ipſius cõſtiterit,nec per teſtes,aut partium confeſſiones probari,neque de facilli ad delegantem,qui hoc declaret,poſſit habe ri recurſus, prout hos modos probandi ponit & declarat Spec.in tit.de probatio.§.uidendum reſtat.poſt princ.& in tit.de leg.§.ſupereſt,uerſ.quid ſi delegati iuriſdictionem,& Hoſtien.in ſumma de recuſatio.§.fin.col.pen.uerſ. quid de auditoribus,& gl.in uerb.ſine reprehẽſione,in c.cum olim, & ibi Abb.in fi.de priuil.& ponunt doct.in d.c. cum in iure. de offic.deleg.uel etiam ſi ſententia aliqua parte præſente & non reclamante prolata,aut temporis diuturnitas,uel ſu per iuriſdictione & cõpetentia facta pronũciatio, nõ ſuffragabuntur, prout diximus ſupra loquendo de ordinario, ſi hæc omnia defuerint.

43. Imprimis attendenda erit perſona ipſius delegati? quoniam ſi de maioribus iudicibus,ac grauis & illuſtris perſona, puta Cardinalis,ſeu alias magnus officialis Papæ, uel principis foret,illi aſſerenti ſe habuiſſe iuriſdictionem,crederetur etiam in tertii præiudicium.c.nobiliſſimus. xcvii. diſt.quẽ tex.ita intelligi debere declarat Ro.deciſ.dccxiii. nota quod non creditur,in ant.& tenet Spec.in ti.de teſte, §.teſtat.col.iij.uer.decimonono creditur Cardina.&c.& in ti.de leg.§.ſupereſt,col.4.uerſ.quidam tamen dicunt,& Io. And.in c.j.de offi.dele.in vj.quẽ in propoſito adducit Pau. de caſt.in l.uni.C.de man.priuc. & tenet Abba.in c.quoad tranſlationem,in fine,de offi.deleg.Lanf.in capit.quoniam

contra,in uer.teſtium,uer.ulterius dubitatur nu. 75. & Fel. plura ponit in c.cum in iure,col.pe.uer.præſumitur cōmiſſio,de of.deleg.& Aegi conclu.clxxxiij.Aſſertioni,& Alex. conſi.cvj.col.pe.nu.19.lib.ii.ac ita ſtylus,& conſuetudo obſeruat, inquit Lap.allega.xxxiii.an frater minor, uer. credatur,&c.colum.fi.

Sed ſi perſona delegati non eſſet talis,cui ob diginitatē, ſeu aliam præeminentiam,uel grauitatem credendū foret, tunc ſi delegatio,& mandatum iuriſdictionale expreſſe probari non poterunt,ad probationem tacitam ſeu præſumptā recurrendum erit,uidelicet probādo per teſtes quod ille talis qui tanquam delegatus ſnīam protulit,publice,& notorie,ac ſciente,& patiente ipſo delegante,uel illo qui ipſum
44 delegare poterat proceſſit,& ſnīam protulit,ex tali nāque ſcientia & tolerantia,præſumpta delegatio reſultat;& præſumitur mādatum ſuperioris præceſſiſſe, arg.l.i.§ magiſtrū & ibi hoc firmat Pau.de caſt.ff.de exercit.l.fi.ff.quod cū eo tenet Bal.poſt But.& alios in l.ii.uer.modo dixit.C.de ſenten.eſt deci.Neap.cccviii.Franciſcus,colum.4. uerſic. tertio ad idem,& Ale.in conſi.lxxxiiii.ſuper lib.v.& conſilio, cxxxviii.nu.9.uol.i.& in terminis conſi.clvii.uiſo inſtr.colum.iii.lib.ii.& facit etiam quod ponit conſi.xvj.in cauſa, col.v.lib.v.& Dec.conſi. cxxvj.diuino,in fi.& melius conſ. del.nu.12.tangit Fely.in c.cum in iure,col.v.in prin.de off.
45 deleg.& Corn.in conſ.cclxviij.in 4.uolum.Scientia tamen ac tolerantia ipſius ſuperioris,ex quo eſt fundamentum intentionis,per eum qui talia allegat,articulari,& probari debebit,ut not.Bar.in l.omnes,in fi.C.de agric. & cenſ.lib.xj. Et Ang.in auth.de eccle.tit.§.pen.& in l.j.col.ij.C.de mili.ag.prout in propoſito concludit Deci.conſi.ccccxxxvij. quæritur,nu.3.lib.3.& conſi.ccccxlv.in fin.& conſi.dclxxij.quæritur,col.ij.nu.7.uerſ.tertio etiam reſponderi, libr.v. poſt Bald.in d.l.ii.uerſ. modo dixit Iacobus.C.de ſentē. & Alex.d.conſil.cxxxviij.oportune,in princ.uolu.j.& conſil. clxxix.in cauſa,col.ii.lib.vj.& deci.Neapo.ut Capic.deciſ. lvii.in cauſa magnifici.

Vel recurrendum fuerit ad diſpoſitionem l.barbarius, uidelicet quod is,qui ſententiam protulit, communiter, & publice habebatur & reputabatur pro iudice, ad illumque tanquam

tanquam talem ab hominibus habebatur recurſus, ut diximus ſupra. Nam diſpoſitio d.l. Barbarius, etiam in iudice de
46 legato procedit, per text. in d.l.ij. C. de ſent. & eſt commu nis opinio doctorum, prout aſſerit Fely. in d.c. ſciſcitatus, colum. iii. & in c. cum dilecta, colum. ii. uer. lex Barbarius, extra de reſcrip.

47 Et præmiſſa procedent etiam ſi aliquod mandatum iuriſdictionale appareret, quamuis impertinens, & minus ſufficiens foret, quia eodem ſuperiore, qui mãdatum dedit, ſciẽte, & patiente delegatum fines mandati excedere, uidetur, quaſi de nouo ad id poteſtatẽ dare, & acta ac proceſſus ex hmôi tacita, & præſumpta delegatione ſuſtinebuntur, pro quo uidetur tex. in c. cum olim & ibi hoc ponit Felyn. col. iij. uer. nota ibi, & c. de off. dele. dum ponit concluſionem, ꝙ dñs ſciens, & patiens obligatur a procuratore mandatũ excedente, & facit tex. in c. fi. de iureiur. in vj. cum alijs adductis per gloſſam finalem, in princ. in d.c. cum olim, & Bart. in l. fi. C. de excoc. & tranſla. milit. anno. & ſentit Rot. dec. ccccxxviij. ſi habens in no. ponit Iaſ. in l. ſi procurator, uerſ. ſeptimo limita. C. de proc. & Alex. d. cõſ. lxxxiiij. ſuper cõſultatione lib. v. & Dec. conſ. ccccxxvij. in prin. lib. 3. & hæc diximus qñ de mandato, ſeu delegatione, ſaltim ad id ſe extendente, nullo modo conſtabit.

Si uero de mandato, ſeu delegatione conſtiterit, ſed impugnetur, ac prætendatur illam inefficacem, & inualidam, puta ratione ipſius delegantis, uidelicet, quod nullibi conſtet, quod ipſe fuerit iudex, ac poteſtatem talia delegandi habuerit, tunc poteſtas eiuſdem delegantis ſaltim per unum
48 ex modis ſuprapoſitis probari poterit, maxime per cõmunem reputationem, & famam, quæ ſufficit ad probandum titulum ſaltim præſumptum in prædeceſſore, arg. eorũ quæ diximus ſupra, & per ea quæ ponit Lap. alleg. lxxxix. & Felyn. in c. illud, columna tertia, de præſump. & Caſſado. dec. ij. & iij. de cauſa poſ. & proprie.

Et conſtito quòd delegans fuerit iudex, etiam ſi de minimis iudici bus fuiſſet, delegare potuerit, cum hoc ſit ſimplicis iuriſdictionis. l. imperium, ubi Bart. & doctores. ff. de iuriſd. om. iud. §. ſi uero, in aut. de exhib. reis, idem foret ſi ꝓbaretur, quòd ipſe delegans erat delegatus principis, uel

pro-

proconſulis, aut legati de latere, ſiue ad uniuerſitatem cauſarum delegantis, uel fuerit delegatus a iudice ordinario cũ expreſſa poteſtate ſubdelegandi, prout quando committi
49 tur, quòd quis per ſe, uel alium cauſam cognoſcat, ſiue probaretur cõſuetudo generalis illius loci, ſeu prouinciæ, quod iudices quicunq; indifferenter cauſas delegare, uel ſubdelegare conſueuerint, his nãque caſibus poteſtas delegandi, uel ſubdelegandi ſatis concludenter probaretur, prout præmiſſa ponit, & per multa iura comprobat Fely. poſt alios in c. ſuper quæſtionum. §. ſi uero, de of. dele. & de quo legiſtæ in l. quia, & l. more. ff. de iur. om. iud. & l. a iudice. C. de iudi. cle. iudices, de of. dele. & Canoniſtæ in c. cum bertoldus, de re iud. Fran. in c. cum cauſam, de appel. cum ſimil. inſuper ſi delegatiõ, uel ſubdelegatio ſciente, & patiente primo delegante, facta fuiſſet, ab eodem cenſeretur facta, uel ſaltim approbata, ut declarat Alexan. conſi. lxxxiiii. nume. 2. lib. v. & diximus ſupra.

Sed ſi opponeretur ꝙ delegatio, uel ſubdelegatio non ualuerit ratione ipſius cauſæ delegatæ, puta ex eo, ꝙ cauſa huiuſmodi de iure non erat delegabilis, prout ſi fuiſſet meri, uel mixti imperii, iuxta tex. & not. per ſcribẽtes maxime d. Alex. in l. i. ff. de off. eius cui mandat. eſt iuriſd. & Spe.
50 in tit. de off. om. iud. §. j. per tot. replicari poterit, quòd hodie obiectio non procedit, ex quo etiã de iure ciuili omnia poſſunt demãdari præter ultimum, ſupplicium, & illud etiã ſi præſes abeſſe, uel impeditus eſſe cœperit, ut in. §. prohibẽtur, in aut. de colla. & tradit Spec. in loco, de quo ſupra uer. ad huius autem articuli, &c. col. vj.

Et quòd de iure Canonum omnia cognoſcibilia, etiam quæ ſunt meri imperij (quicquid de iure ciuili ſit) delegabilia ſint c. in archiepiſcopatu, ubi glo. & ſcrib. de rap. ponit doctores in c. quod ſedes, ubi Abb. col. ij. & Fely. eadem colum. uer. datur alia regula, qui aſſerit hanc eſſe communem opinionem, de off. ord. & ponit Abb. in c. paſtoralis, in iij. notabil. eo. ti. & tenet Rot. dec. cccccxvi. fuit dubitatum, in no. notans differentiam in hoc inter ius Canonicum, & ciuile & uere ita eſt communis opinio, ut atteſtatur etiam domi. Alex. conſi. cvi. perſpectis, col. finali, uer. & hoc maxime libro ſecundo.

Si di-

Si diceretur delegationem nõ ualuiſſe, ex eo quòd cauſa delegata ad forum delegantis non ſpectabat, iuxta tex. in l.
51 j. C. qui pro ſua iuriſd. tunc replicabitur, ſi cauſa huiuſmodi ad forum delegantis ſpectauerit, necne pertinuiſſe ad cognitionem, & forum ipſius ſubdelegati, ad quem pertinet exceptiones, per quas negatur delegantem habuiſſe iuriſdictionem, admittere, uel repellere. c. ſi a ſubdelegato, de off. deleg. lib. vi. & ibi glo. in uerb. aliis caſibus, & ibidem Ioan. And. & Spec. ac Ioan. And. in addit. in uerb. cognoſcet. in. §. fi. uerſi. ſed quis cognoſcet. col. v. de iud. deleg. de quo ponit Abbas in. c. cum te conſulente, in fin. de off. deleg. & Fel. in. c. ſuper literis, columna finali, de reſcrip. & propterea cum non fue-
52 rit coram eo exceptũ, quòd ſaltim ratione dubii, & incerti euentus ipſe remanſit iudex, ut inquit Spec. in loco de quo ſupra, & facit tex. in. l. ſi quis ex aliena. ff. de iud. capitul. ſignificantibus, de offic. delegat. & eſt gloſſ. in l. ſecunda, in uerb. ſciant. ff. ſi quis in ius uoc. &c. Nam uidemus, quòd quis cognoſcere conſueuit an ſua ſit iuriſdictio, ut in dictis iuribus, & latiſſime ponit Angelus in. §. præterea, columna decima, uerſicul. quæro opponitur quòd eſt iudex incompetens, &c. inſtit. de except. & Anton. Corſet. in libr. ſingularium, in uerb. iuriſdictio. ubi ponunt regulam cum ſuis fallentiis.

Si uero diceretur delegationem nõ ualuiſſe, ex quo delegatus de iuriſdictione delegantis non erat, prout requiri ui-
53 detur per tex. in. l. unica C. qui pro ſua iuriſd. Reſpõde iſtud non eſſe de ſubſtantia delegationis, ſed duntaxat requiri ad effectum, quòd delegatus cogi ad delegationem acceptandam, & exequendam poſſit. Nam delegatio in perſonam eitam non ſubditam facta ualet, quamuis inuitus ad id munus cogi non poſſit, prout declarant doct. in d. l. unic. & Io. And. in Spec. de iud. deleg. in. §. iam nunc in princip. in uerb. cauſarum, & Abb. poſt alios in. c. paſtoralis. ii. col. uer. quarto not. de off. ord. & eſt gl. ordinaria in. l. eum qui, in uerb. magiſtratum. ff. de iuriſd. om. iud.

Sed ſi delegatio impugnaretur ratione perſonæ ipſius delegati, puta quòd diceretur ſeruum, monachum, infamem, ſeu alias iuriſdictionis incapacem extitiſſe, iuxta tex. in l. cũ prætor. §. final. ff. de iud. & capitulo tria ſunt. iii. quæſtio. vii.

54 Reſponde

54 Reſpone quòd proceſſus,& ſententiæ per iud icem, qui pa tiebatur defectum ſuæ poteſtatis impedicivum latæ, ſi non fuit oppoſitum, ipſo iure teneat, iuxta communem opinionem ſcribentium, de qua poſt alios atteſtatur Fely. aſſerens hoc etiam procedere in delegato, in c.ſciſcitaris, col.iii.uer. ualet proceſſus, extra de reſcript. dummodo tales defectus a iure naturæ non proueniant, uel quem funditus inhabilem & incapacem reddant, ut de furioſo, muto, ſurdo, impubere, & ſimilibus alias diximus,& declarant ibi Fel.& Ang.in l.ſi. C.de except.& Roma.in rub.de arb.col.viii.

55 Inſuper ante ſententiam ſaltim declaratoriam quis non debet reputari, neque dici infamis, criminoſus, excommunicatus, uel ſimilis, ut declarat Dec.in conſil.dcccxxii.in cauſa electionis, num.13.& ponunt doc.in c.ad probandum, per illum tex.de re iud.&.c.intelleximus, de iud.Bar.& Bal.in l. ii.C.de ſent.Abb.in.c.fraternitatis, in.vi.col.de teſt.poſt gl. in ſumma.xxiiii.q.i.& alias diximus. Et propterea antequã quis publice pro tali.ſ.inhabili,& incapaci habeatur, quæ facta ſunt, ratione officii utilitate.& authoritate publici, propter communem errorem, & publicam utilitatem ſuſtinebuntur.d.l.barbarius.ff.de off.præſi.cum ſimil.

56 Eſt etiam aduertendum quoniam ſimiles exceptiones, uidelicet talis delegatus, uel etiã impetrator erat infamis, criminoſus,&c.non faciunt, quòd literæ, ſeu mandatum iuriſdictonale non ualeat, quamuis forſan ipſum delegantem a concedendoſi, talia ſciuiſſet, retraxiſſent, ut inquit Specu.in tit.de excep.§.nunc uidendum, col.pen.uerſic.ſed nunquid, de quo per Innoc.in c.ſuper literis, de reſcrip.& in c.cum ſuper, de off.deleg.ponit.Lanf.in.c.quoniam contra, in.§.interlocutoriæ, poſt prin.extra de proba.

57 Debent etiam tales, ac ſimiles exceptiones, quæ contra perſonam iudicis, uel comparentium proponuntur, ante litem conteſtatam opponi, ex quo declaratoriæ ſunt, ac litiſconteſtatio ſit finis,& terminus talia opponendi.l.cum aper tiſſimi.C.de iud.l.iii.C.de iuriſ.om iudi.l.ita demum.C. de proc l.Pomponius.§ rati.ff.eo.c.ſi quis.§.exceptio.iii.q.vi.

58 Niſi forent tales exceptiones, quæ iudicium retro actũ redderent ipſo iure nullum, quoniam iſtæ quandocunque, etiã poſt ſententiam, opponi poſſent, cum ſemper in principio

eſſe,

eſſe,& nihil fuiſſe factum uideatur, prout eſt quando in totum negatur iuriſdictio, & adducitur cauſa penitus eradicás ut puta quòd ipſe aſſertus iudex fuit uir priuatus, & abſque aliqua poteſtate,uel totaliter incompetens, ut ſunt iudices ſeculares ratione clericorum,uel quòd patiebatur aliquẽ naturæ defectum totaliter iuriſdictionem impedientem, ſeu quòd literæ delegationis fuerunt falſæ, aut impetratæ pro publice excõmunicato,uel quòd eſſemus in actu,cui a principio lex omnino reſiſtebat,& omnem potentiam aliter faciendi remouebat,ſecundum Bald.in.l.fi.nu.7.C.ad ſenatuſ. Mace.his etenim caſibus ſi exceptio oppoſita, ac etiam per interlocutoriam,quæ in rem tranſiuiſſet iudicatam,a iudice expreſſe repulſa foret, nihilominus adhuc etiam poſt diffinitiuam,de ea in cauſa appellationis,quæri poterit,ut eſt tex. in.c.licet,& ibi gloſſ.in uerb.reddens,de appel.in.vi.Bald.in l.ii.ff.ſi quis in ius uo. Alex.in.l.i.§.ſublata.ff.ad Trebel.ponit Fel.poſt alios in.c.inter monaſterium,col.vi.uerſi.decima declaratio.de re iud.Bar.& alii in l. licet.C.de procur.& Canoniſtæ in.c.in noſtra,extra eo.ti.

In reliquis autem fruſtra opponetur exceptio quoad iudicium retrofactum,& ſententiam latam annullãdam, quia etiam quòd exceptio eſſet uera,& probaretur, per hoc non releuat probantem,cum ſententia ex hoc non inualidetur.

Et ſequendo ordinem ſupraſcriptum pone quòd iuriſdictio,& delegatio impugnentur ſub prætextu quòd literæ,ſu per hoc emanatæ fuerint ſubreptitiæ,& obreptitiæ, & nullã propterea uideantur attribuiſſe poteſtatem, iuxta text.in.c. tua nobis, de off.uic. talis excep.non releuabit, nec reddet
59 proceſſum retro nullum,ex quo literæ,ſeu reſcripta ad lites (ſi modo aduocatoria non ſint)etiam quòd eſſent ſubreptitia,& obreptitia,non ipſo iure nulla,ſed ope exceptionis elidenda ſunt,& propterea proceſſum illorum uigore facti reputantur ualidi.c.ſi autem. c. plerunque.c.cæterum.c.ad audientiam,e l.ij.ubi late per gloſ.& doctores de reſcrip.ponit Hoſtien.in ſumma.eo.tit.§.quæ poſſunt obiici,col.viij.uer. ſed nunquid proceſſus,& eandem concluſionem tenet Rot. ut per Aegid.conclu.cccclxxxv.proceſſu, & Biſſigne.deci. xiij.utrum ſi ſit,in tit de reſcrip.& Caſſad.deciſ.j.eod.ti.late per Fel.in.c.ſuper literis,&.d.c.ad audientiam. Et nota quia

caſu

caſu quo eſſemus in aduocatione, ſi cauſa uni cõmiſſa, alte
ri in eo ſtatu, quo erat coram primo, committeretur, com-
miſſio ualeret, licet ſtatus illius aliter non exprimeretur, nã
ex actis, & proceſſu incontinenti de illius ſtatu apparere po
terit, & ſatis conſtát de mente committentis alteri, quòd no
luit eam reuocare a primo, ut uoluit Innocẽ. & ibi declarat
Pel. col. ij. in prin. in c. ex literis, de offic. delega. & tenet Ro.
deciſ. ccclxxxiij. nota quòd licet cauſa in antiq. & deci. cc-
xiiij. ſi cauſa iuncta deciſ. lxvij. ſi petatur, cum ſua add. quæ
iſtud declarat in no. maxime ſi apponeretur illa clauſula ſo-
lita, uidelicet (ſtatum, & merita cauſæ pro ſufficienter epreſ
ſis habent, ut. d. deci. ccxiiij. quia talis clauſula habet uim ſpe
cificæ mentionis, ut uoluit Ang. per illum tex. in l. omnes.
C. de quad. præſ. & extat conſilium d. Ant. de But. conſ. ij. qđ
hodie obſeruatur in Rot. quicquid teneant doct. in contra-
rium, prout atteſtatur Caſſad. ſuper reg. de triennali, deci. x.
nu. 2. & atteſtatur idem Saruen. ibidem. q. xvij. in fin. & idem
Caſſ. deci. xxxviij. nu. 3. ſuper eiſdem regulis, & Dec. conſi.
ccccxlj. uiſo in princ. & conſ. clxv. uiſo, col. j. quamuis clauſu
la huiuſmodi intentionis defectum non tollat, ſecundum ea
quæ uoluit Paris in conſ. lxxiiij. gratia, lib. iiij.

Si uero impugnaretur proceſſus ſub prætextu quòd for-
ma reſcripti, ſeu delegationis non fuerit ſeruata, iuxta termi
nos capit. cum dilecta, de reſcript. c. cum uenerabilis, de off.
deleg. cum ſimil. erit primo diligenter conſiderandum, nun-
quid per illam forma aliqua præter iuris communis diſpoſi-
tionem inducta fuerit, ſuper quo uidebis ea quæ opportune
poſuit Fel. in d. c. cum dilecta, col. v. uerſic. primum ſignum,
60 idem tractat de ſignis formam denotantibus. Et præſuppo-
ſito quòd formam indixerint, uidebitur nunquid talis for-
ma publicum, uel potius merum fauorem ipſarum partium
concernat, prout in huiuſmodi reſcriptis de iuſtitia plerun-
que contingere ſolet. Nam ſi partium fauorem principali-
ter concernet, & iudex procededo illam de expreſſo, uel ſal
tem tacito, dictarum partium conſenſu, non ſeruauerit, ut
eſt quando neutra pars exceſſui contradicit, proceſſus erit
ualidus, & imputabitur parti, quæ ſi diſplicebat, proceſſui
contradicere debuit, pro quo facit text. in c. le. ſæpe, in uerb.
non contradicentibus, circa fin. & hoc uidetur ſenſiſſe Inno.

in ca-

in capitulo prudentiam,& clarius firmat Panor.in capitulo ſuper quæſtionum.§.uerum, col.ij.uerſic. nota hoc dictum, & in capit. quoniam.§.is autem , in ij.notab.de off.deleg.& idem tenet Fel.in d.capit.cum dilecta,col.xj.uerſicul. limita hæc,& in c.cum olim,col.iij.uerſic.nota quòd iudex poteſt excedere fines mandati, ſi partes non contradicunt , &c.de off.delega.& de quo per Alexand.in l.ius publicum.ff.de pact. idcirco quando iudex excedit, neceſſaria eſt contradictio,ne pars tacendo uideatur conſentire, ex quo in actis iu
61 dicialibus paria ſunt partem expreſſe cõſentire, uel præſentem eſſe, & non contradicere,ut uoluit Bartol.in l.prima.C. de relat.& in l.ne in arbitris,in fin.C.de arb.& Bald.in l. Emancipatione.C.de fide inſtru.& ponit Fely. pro reg.in capitulo cum in iure,col.iiij.uerſi.ſecunda concluſio,de off.de leg.& benefaciunt quæ ponit Alex.conſil.xxxj.habita, col, ij.in prin.lib.vij.
62 Quinimo nedum exceſſui contradicendum, ſed ab huiuſmodi proceſſu appellandum eſt , ut inquit Panor.in d.c.ſuper quæſtionum,& in c.cum olim Abb.in iij. not.de off.dele.& ſi non appellaretur,iudicium,& proceſſus ualeret, quoniam regulare eſt,ut quis excipiat,& ſi exceptio non admittitur,quòd a non admiſſione,& reiectione , ſeu proceſſu ad ulteriora appelletur. Et tunc per huiuſmodi appellationem ſuſpenditur iuriſdictio , & impeditur iudex ne ulterius progredi poſſit,& ſi progreditur, nulliter facit,ut declarat idem Abb.in c.ex parte,el.ij.col.j.de app.Bar.in l.ſi a procedente.C.de dilat.Fely.in c.Eccleſia ſanctæ Mariæ, col.xj.uerſi. nec excuſatur,extra de conſtit.idem ponit Hoſtien.in ſumma,de reſcript.in.§.quæ poſſunt obiici, col.ix.uerſi.ita ſimplex ſum, in fine.Simplex igitur proteſtatio ad reddendum proceſſum nullum non ſufficeret.
63 Poſſes etiam ad ſaluandum proceſſum ab iſta obiectione de forma mandati non ſeruata recurrere ad ea , quæ ponit Iaſ.poſt alios in l.ſi procurator.C.de procu.pones quot modis mandatum excedi poſſit, & ad ea quæ ponit idem Felyn. in dicto capitulo cum dilecta, columna. cvj. uerſiculo limita regulam , ubi notabiliter ponit octo fallentias ad illum text.ex quibus aliquæ fortaſſis inſeruient propoſito tuo , & ad ea quæ ſupra diximus de iudice delegato
excedente

excedente formam mandati ſciente, & patiente ipſo delegã te, & uide Alex. conſi. ij uiſis in princip. lib. ij. ubi ponit ſatis eſſe adimplere formam mandati per æquipollens, & idẽ po nit. xc. conſi. in fin. lib. iij. Memor etiam fueris quòd Inno. in d. c. prudentia, in uerſi. excommunicari, dixit quòd ubicunque in reſcripto apponitur clauſula concernens inſtructionem circa merita cauſæ, quæ alias intelligebatur, non cenſetur inducta noua forma mandati, item ſi mandatur aliquid fieri ſub conditione, etiam non extante conditione, tenet quod fit, dummodo partes non contradicant, & quoad primum dictum refert, & commendat Abbas in capit. fina. col. penult. uerſi. uenio, extra de præſump. Et uide Bald. in l. præſcriptione, col. iij. uerſicul. & ex hoc ſoluitur. C. ſi contra ius, uel util. pub.

Sed ſi impugnabitur iuriſdictio delegati, & eius proceſſus ſub prætextu, quòd limites ſuæ iuriſdictionis exceſſerit, ac extra ſibi commiſſa, & demandata proceſſerit, erit aduertendum, quoniam, & ſi reſcripta ad lites, ex eo quòd plerunque concedens a partibus circa impetrata decipitur, ſint ſtricte capienda, ut uoluit tex. in. c. p. & . g. de off. dele. c. fin. c. ſedes. c. ex tenore, de reſcrip. cũ ſimi. quæ ponit Rot. deciſ. ccccxvij.
64 fuit dubitatum, in fin. in no. nihilominus hoc intelligi debet ad effectum, ut reſcripta huiuſmodi ius commune minus lædant, quàm fieri poſſit, in hoc enim ſtricta fieri debet interpretatio, ut declarant doctores in. c. j. & . c. cauſam quæ. ubi Felv. col. viij. uer. ſexta declaratio. de reſcript. & ponit Ale. conſ. xxxiij. uiſis, col. ij. lib. vj. & Deci. conſ. xxxiij. col. pen. uer. Tertio præmitto lib. i. & conſ. ccix. col. ii. circa medium, & conſ. ccxxxiii. diuino, col. fin. lib. ii.

Quando autem reſcripta, & delegationes huiuſmodi parum, uel nihil ius commune offendunt, prout ſunt iſta mere
65 te delegatoria, quæ gratioſa non ſunt, ſed iuris rationi nituntur, latiſſime interpretari debent, uidelicet quantum patitur proprietas uerborum, iuris neceſſitas, & mandantis intentio, ut declarat Inn. in d. c. ſuper literis. ii. col. & Io. Mill. in uerb. reſcripta ſunt ſtricti iuris, allegando Bald. in l. præſcriptione, colum. viii. uer. his præmiſſis (quem uideas). C. ſi contra ius, uel util. pub. & in terminis ponit Abb. in. c. cum olim Abbas, col. iii. uer. ſed quæro, de off. deleg. & Roma. in conſ.

conſi.ccclxiij.ubi firmatur concluſio ꝙ reſcripta huiuſmodi delegatoria ad omnia quæ extendi poſſunt ex lato ſignificatu uerborum extendi debet. Et facit concluſio dominorum, ut per Aegid. concluſi. dlviij. concluſio quod ſi. & dcvj. conclu. & ſentit Dec. cõſi. xxxiij. col. pen. in fin. lib. j. & cõſi. cclxxxv. uiſo tenore, col. iij. uerſi. nec obſtat. lib. ij.

66 Hinc uidemus quod delegatus principis ad audiendum, ut detur etiam delegatus ad diffiniendum, prout delegatus ad unam cauſam, uidetur etiam delegatus ad quamlibet illi incidentem, & ſic in incidentibus & acceſſorijs non eſt neceſſaria commiſſio ſpecialis, inquit Bal. per illum text. in l. fi.

67 C. ubi & apud quem. Et Mill. in uerb. reſcriptum ſi mandat, & facit tex. in l. qui proprio. §. item quæritur. ff. de proc. iudici enim ſtatim quod factus eſt iudex, omnium rerum, quæ in iudicio uerſantur, officiũ incumbi. l. Aediles. §. item ſciendum. ff. de ædilit. edic. hinc eſt etiam quod iudex cauſæ appellationis abſq; alia ſpeciali commiſſione de nullitate, tanquam incidenti & acceſſorio cognoſcit, ut per eundẽ Bald. in l. j. C. qñ prouoc. non eſt neceſſe, & per Felyn. in capitu.

68 ſuper literis, uerſic. quæro facit, de reſcript prout uidemus etiam quod ſimpliciter commiſſa cauſa, intelligitur tam ciuiliter, quàm criminaliter commiſſa, ſecundm Bald. in addit. Spec. in titu. de iudic. deleg. uerſi. cauſa ſimpliciter commiſſa, & allegat Ioan. Andr. in Nouella, in cap. diſpendia, de reſcrip. in ſexto, item cenſetur commiſſa tam reſpectu proprietatis quã poſſeſſionis. c. ad hæc, de ſequeſt. poſ. & fruct. eſt glo. j. in c. ij. de cauſ. poſſ. & proprie. & tenet Rot. ut per Aegid. concluſio. dcvj. & Rot. deciſ. cccxcx j. ſi committatur cauſa, in no. Ac inſuper intelligitur cõmiſſa nedũ quoad cognitionem, ſed ẽt quoad illius deciſionem (ut diximus) arg. l. de qua re. ff. de iud. c. ſi iudex, de ſent. excom. in ſexto, Sentit Bar. Imol. Alex. Iaſ. & alij, in l. a Diuo Pio. in princ. ff. de re iud. ponit Felyn. in c. ſuper quæſtionum, per illum text. col. ſecunda uerſic. nota ubi cauſæ, &c. de offic. deleg.

Sub ergo ſimplici commiſſione cauſæ regulariter includuntur & ueniunt omnia ſine quibus iuriſdictio explicari, & cauſa cognoſci non poſſet. l. ſecunda. ff. de iuriſdi. om. iu. l. ad rem, & l. legatum. ff. de proc. idcirco datus iudex in cã ſpolii cognoſcet etiam de dãnis datis in expulſione, qa talia ſunt

acceſſoria ad interdictum unde ui.l.i.§.qui ui deiectus.ff.un de ui.c.grauis,de reſti.ſpo.ponit Ab.in d.c.cū olim , de off. del.item iudex in cā matrimonii datus de dote tanq̄ acceſſorio,& ab illo dependente cognoſcere poterit c.de prudentia,de dot.poſt diuor.reſti.& ponit Abb.in conſi.xvii.Ieſu Chriſti,in.iii.col.ii.parte & in ſumma iudex datus ſuper aliquo negotio,de oībus incidentibus,dependentibus,emergentibus,annexis,& cōnexis,ſine quibus negotiū commiſſum commode explicari nō poſſet,cognoſcet,ut gl.in c.cū dilectus,de arbit.etiā ſi eſſent acceſſoria acceſſorij,ut ponit idē Abb.in c.prudentiā.§.ſi uero , in.j.notab.& in c.pterea, in ulti.notab.in fi.ubi plura de hoc poſuit Fel.extra de offi. deleg & Iaſ.in l.ſi procur.C.de procur.facit quod poſuit Spec.in tit.de reſcrip.præſenta.§ ultimo,col.quarta,uerſi. item quod facit,& Caſſad.deciſio.vj.de reſcrip.& plenius deciſi.ix.de cauſ.poſ.& proprie.ubi uideas & facit tex.in l. quoties.C.de iud.& l.j.& ij.ff.de quibus reb.ad iud.eūdem eat.& quod ponit Bal.in l.aduerſus.C.ſi aduerſ.rem iud.& in l.cum Papinianus.C.de ſent. & l.ſi idem cū eodem.§.q̄ ſi mutuæ.ff.de iuriſdi.oīum iudicū,in quibus locis reperies regulam,q̄ ratione coniunctionis & connexitatis cā,ac di-

69 ſpendij incommoditatis,& perplexitatis euitandæ ad eundem iudicem iri debet,& qui cognoſcit de uno , poteſt & reliquū cognſcere, nec opponi regulariter pōt exceptio incompetentiæ, ut declarat idem Bald.in dicta.l.cum Papinianus,& Fel.in capitulo præterea,col.ſecunda , uerſi.nota quod uno commiſſo,de offic.deleg.& in cap.cauſam quæ, col.ij.uerſi.ubi mandatum,de re iud.ponit deciſio Neap.ut per Capic.deciſi.cxxij.in cauſa ſpectabilis , cū ſimil.& hæc dūmodo iudex capax cognitiōis incidentis quæſtionis exiſtat,p̄p tex.i c.tuā,d̄ ord.cog.et c.lator.extra, q̄ fil.ſint le.

70 Et notabis unum,q̄ ubicunq; de quantitate ad iuriſdictionem pertinente quæritur,ſemper quantum petitur,nō quātum debeatur,attendi debet l.penul.§.fi.ff.de iuriſ. om. iud. nec fieri debet coacceruatio ſummarum ad impediendā iuriſdictionem l.ſi idem cum eodem,in princ.ff.eo. & licet in prin.cauſæ de ſumma ſeu ualore rei dubitaretur , ēt q̄ poſt modū in proceſſu rem,ſeu ſummam præfatam limites iuriſdictionis excedere apparuerit,nihilominus talis iudex ra-

tione

tione dubietatis, quæ a principio inerat, ſuper tali re ꝑtātē, & metas ſuæ iuriſdictionis exceden. pronūtiare poterit, per tex. in l. fi. §. fi. & ibi bar. q hoc multū cōmēdat. C. de app. & idē bar. quē cæteri ſequū. i d. l. ſi idē cū eo. ff. de iur. om. iud.

Aliqñ ēt iuriſdictio delegata īpugnari conſueuit ſub prætextu, quòd omnis iuriſdictio ante ſnīam tacite, uel expreſſe per obitum delegantis expirauerit, ſeu per aliquem aliū ex modis poſitis in Spec. de iud. deleg. in §. reſtat, & doc. in c. gratum, & c. in literis, extra eo. tit. in quo erit aduertendū qm̄ uera eſt regula, iuriſdictionem delegati re integra. i. an-
71 tequam delegatus iuriſdictione uti incipiat, per deceſſum ſeu receſſum ipſius delegantis omnino expirare. c. quamuis de of. dele. in vj. c. fi. in fi. extra de of. le. declarant doc. in l. & q a. in fi. ubi eſt tex. ff. de iur. om. iud. & in l. eius q. ubi Ale. ff. ſi cer. pet. & cano. in d. c. gratū, ſed ſi iuriſdictio ſemel fuerit acquiſita, & in perſonam ipſius delegati efficaciter trāſierit amplius ipſo iure non expirat, ſed opus eſt exceptione, per quā deducatur, & probeť cā, ꝑꝑ quæ expiraſſe ꝑtendiť, ꝑ tex. in c. ſi a ſubdelegato. & ibi gl. in uer. ipſo iure, & Arch. de of. del. li. vj. tenet Hoſ. in ſum. de of. de. §. fi. uer. uel receſſum, & Inn. in c. licet eo. ti. & Spe. in d. §. reſtat. uer. qd ſi delegatus, col. iij. in fi. de quo per gl. in c. cū ueniſſet. ubi Abb. tenet cōtrariū, de teſt. uoluntas etenim durare præſumitur, quatenus mutata nō ꝓbeť. l. ij. & l. eum qui. ff. de ꝓb. c. per-
72 latū, de his quæ met. cā c. maiores. & ibi gl. circa fi. de bap. facit tex. in l. ſi forte. ff de offic. præſ. & reſcripta ac mādata
73 hmōi delegatoria tm̄ durāt, quātū actio ſuper qua cōcedūtur, ut inqt Ab. in c. quærēti, uer. ſup gl. fi. de of. de. c. pe. de iu. c. ſi āt, de reſcr. l. ij. C. de diuer. reſcr. Qualitercūq; igiť iu-
74 riſdictio reuoceť, hoc ꝓponi, & iudici delegato notificari debet, alias ſi añ exceptionē, & notificationē, tāquā iudex ſnīam ferret, reputaretur ualida, arg. tex. in cle. j. de renun. & c. auditis, de ꝓc. c. dilecti, el. ij. de ꝓb. c. audita, de reſt. ſpol. & ponit bal. in l. j. in fi. C. ut lit. pē. & i. l. mādatū, col. pe. C. mā. & i l. falſos, col. 7. C. de fur. & Fel. in c. de cauſis, ſup glo. in uer. certū tp̄s, de of. de. doc. i. c. cæterꝝ, de reſc. & late firmat Dec. cōſ 295. i cā iſtoꝝ, col. 2, uer. 2, rñdeť, li. ii. Videas nihilominus Boe. ī dec. parl. 347. dū pōit, nūquit, ꝑ creationē ſecūdi uicarij cēſeať prius reuocatus. Et an geſta añ notifica-

 tionem

tionẽ reuocatiõis teneat, ubi ſup utroq; negatiue cõcludit.
75 Sed ſi opponeretur delegationem,ſeu reſcriptum, & cauſæ commiſſionem ratione ipſius impetrantis nõ ualuiſſe,quaſi quod ad id nullum habuerit a principali domino mandatũ iuxta tex.in capitulo nonnulli, in fin.& in capitul.ex parte decani,de reſcrip.cum aliis,de quibus per Alex.qui hoc tenet in conſilio.cxxxv.Ponderatis,columna ſecunda, libro ſecundo.Tũc reſponderi poterit ex ſtylo Romana cur.hoc non ſeruari, quinimo indiſtincte unus pro alio etiam ſine mandato reſcripta huiuſmodi & cauſarum commiſſiones impetrat, ut quotidie uidemus, & de hoc ſtylo atteſtatur gl.in dicto capitulo nonnulli,& capitulo ex parte,in uerb. ſiue,& Rot.deciſ.clxxv.commiſſio,in no.& Caſſad.deciſio.prima,in fin.ſub titu.de procura.ſatis igitur fuerit quod illis plures aliquando uſi fuerint,quia itunc non diſputabit de perſona impetrantis,per id quod ponit Aegid.concluſi. dlvi.concluſio.circa medium,& dlxxxiii.licet uſus,cum ſequent. præterea ubi impetratio ſeu actus requirit impenſam præſumitur ab eo factus, de cuius intereſſe acquiritur per doctor.Bartolus,in l.cum ſeruus.ff.de uerbo.obligatio. cum aliis latiſſime cumulatis per Fel.in capitulo ſicut col. xxii.uerſic.fallit quinto,& Capi.deciſi.lxxxvi.in cauſa magna,nu.11.& alias dixi primo,de re iud.

Hæc igitur & ſimilia prodeſſe poterunt,quando aduerſarius eum qui ius dixit,nullã habuiſſe iuriſdictionem & poteſtatem excipiet,ſi uero illum iudicem fateatur,ſed incompetentem affirmet,puta ratione loci,cauſæ,ſeu rei,temporis,uel perſonarum, tunc diligenter conſiderata obiectione,& illius ueritate,aduertas primo nũquid fueris ĩ aliquo ex caſibus in quibus nõ attẽditur neq; fori,neq; iudicis cõpetentia,quos enumerant Moderni in Rub.de fo.compe.& Corſe. poſuit.xxxv.in dictionario.dominus Abb.Panor.in uerſi.iudicis incompetentia,& ſi in aliquo ex ipſis non fue-
76 ris,ac reliqua tibi deſint,poteris ad materiam prorogationis conuolare,quoniam tu ſcis quod iuriſdictio tam ordinaria quam delegata per conſenſum partiũ tacitũ uel expreſſum de tpe in aliud tps prorogari põt,dummodo iudex ſaltẽ tacite cõſentiat,ut ꝓbatur ĩ l.ii.§.ſed ſi iudex, & ibi Bar. ff.de re iud.& ĩ c.i.de cauſis,ubi ꝑ Inn.& alios de of.deleg.

77 Sicuti

77 Sicuti utraq; iuriſdictio poteſt ēt de re ad rem & abſq; ali quo partium conſenſu expreſſo prorogari.l.de qua re.§.j.& ibi gl.ff.de iudi.c.cum olim Abb.& ibi ſcrib. extra de offic. deleg.declarat Bar.in d.l.ij.§.ſed ſi iudex.Imo.& Pan. in d. c.P. & G. columna.xxij.& Fely.in d.c.de cauſis.col.iii.uer ſicu.ſeptima declaratio , ac(ut dixi)ſatis eſt quòd tacitus partium conſenſus accedat, ſecundum Bald.in l.j.in iiij.co lum.C.ſi a non compet.iud.tenet,& declarat Alex.in con ſil.lxxxiiij.ſuper,lib.v.& deci.Neapo. cxvij.promiſſio.nu. 4.Paris de Put.de ſind.in uer.inſtrumentum.in prin. Guido Papæ.q.cclxxxv.ſtatuto.

78 Prout etiam ex eodem tacito,uel expreſſo partium con ſenſu,etiam abſq; ſcitu iudicis iuriſdictio ordinaria poterit de perſona ad perſonam prorogari, & unius iudex pro alte ro aſſumi.l.j.& ij.§.conuenire.ff.de iud.l.i.C.de iur.om.iud. c.ſignificaſti.de for.comp.quamuis ſi perſonæ litigatorum eſſent alteri iudici nedum ratione nudi exercitij iuriſdictio nis,uerumetiam alterius ſuperioritatis,& ſubiectionis ſup poſitæ,prout ſunt clerici reſpectu ſui ordinarii,ac uaſſalli re ſpectu domini feudi, tunc ad prorogandum alterius iudi cis iuriſdictionem requireretur ēt conſenſus illorum ſupe rioris d.c.ſignificaſti.& c.Romana.in prin.eo.ti.in vj. ponit Spec.de comp.iud.adit.§.generaliter.uer. & nota quatuor eſſe neceſſaria,declarat Bar.in d.l.i.ff.de iud.& doct.in d.l.ſi quis ex conſenſu,& Capi.in deciſ.Neap.deciſ.ix.in cā uer tente,col.j.ubi uide.

Delegata aũt iuriſdictio hoc caſu de perſona ad perſonā in delegatione tacite,vel expreſſe,ſeu principaliter,uel in cidenter non cōprehenſam non prorogatur,per tex . in d.c. p.& g. ubi gl.& doct.ad omnium tñ perſonas quas negotiũ tangit,& de quarũ intereſſe agitur,iuris authoritate exten ſio fit ut inquit Hoſt.in ſum.de off.iu d.deleg.§. quibus mo dis col.fi.uer.& in ſumma,& ponit deciſ. Neapol. ccxxvii. quidā nobilis,& diximus ſupra

79 Vtraq; ēt iuriſdictio de loco ad locum conſueuit proro gari,dummodo in iudice delegato partes expreſſe conſen tiant.c.ſtatutum.§.in nullo,de reſcrip.in ſexto.& tenet Ro. deci.ccclxxx.ſi iudex,in no.ubi quod tacitus conſenſus nō ſufficeret,& ſi locus ille foret ī alterius iudicis territorio ēt

illius iudicis conſenſus requireretur,ut uoluit gl. in c.ut litigantes,de offi.ordi.in vj.& tenet Abb.in d.c.p.& g. col. vj. in prin.& c.cum olim Abb.de offi.deleg.Ang.in l.fi.ff.de iuriſdi.om.iud. Notabis tñ ꝙ in omnibus caſib.in quibus agitur de proroganda iuriſdictione,requiritur neceſſario,quod iudex capax ſit illius iuriſdictionis,& cognitionis,quæ prorogari intenditur,ut uoluit Inno.in c.paſtoralis,de re iudi. & doct.in c.fi.de iud.

80 Quandocunq; igitur oppoſitũ fuerit de iudicis incõpetẽtia,ad ſaluandum proceſſum replicari poterit de illius prorogatione expreſſa,uel tacita,ideſt ꝙ partes ſponte,& ſciẽter coram hmoi iudice litem conteſtati ſunt,uel ẽt ante litem conteſt.coram eo actus poſitiuos,qui citra iuriſdictionem explicari non poterant,feciſſe reperiuntur. His nãq; modis in eum tanquàm iudicẽ conſenſiſſe,& iuriſdictionẽ prorogaſſe uidentur,prout eſt cõis opinio ſcribentiũ,de qua fidem facit Felyn.in c.j.col.iij.uerſicu.gloſſ.in uerb. placere,extra de iud.

Erit tamen aduertendum, quod ſi litigator nõ fuerit peritus,præſumitur in dubio coram iudice incompetenti litigaſſe per errorem,ut uoluit Spec.in tit.de iudi. comp. adit. § j.uerſ.ſed nunquid præſumetur,& Bald.in l.eos,in princ. col.fi.C.de appella.cum aliis,de quibus per Alexan.conſil. xij.uiſo,col.ij.uerſ.iij.reſponderi,lib.vj.& hæc ſimilia prodeſſe poterunt,ubicũq; nullitas ex defectu iuriſdictionis ex aduerſo opponetur.

Si uero nullitatem aliũde,puta ex inhabilitate litigatum uel defectu mandati comparentiũ prouenisse prætẽſum fuerit,imprimis diligenter conſiderabitur nullitas obiecta, ac unde,& qualiter proueniat,& in iudicio proponatur.

81 Nam finge ꝙ aſſeratur ſniam,& proceſſum nullũ, ex eo quòd is qui in iudicio fuit,& ſniam ſibi fauorabilẽ reportauit,fuerit minor.xxv.ann.qui abſq; interuentu tutoris, uel curatoris perſonam legitimam in iudicio ſtandi non habet ut in l.j.& ibi tradunt ſcribẽ.C.qui legit.perſ.ſtand.& in l.ſi præſes.C.quo.& quan.iud.

Siue quòd fuerit filiusfamilias,qui abſq; conſenſu partis in iudicio regulariter eſſe non põt, ſecundum glo.in l.cum non ſolũ,ſup uerb.neceſſitate per illũ tex.C.de bo.quæ li. & in.l.

& in l.fi.C.ad Maced.& c.ſi annum,de iud.in ſexto.

Vel quod monachus,ſiue religioſus ſine ſuperioris ſui li centia in iudicio ſteterit,cõtra tex.in cap.cauſam,extra de iud.c.ex parte,de accuſ.c.placuit,el.ij.& c.nõnulli.xvj.q.j.

Aut mutus,ſurdus, ꝓdigus, cui bonis fuerat interdictũ, uel ſimiles,qui ſine curatore in iudicio ſtare nõ pñt,ut ff.de priuil.credit l.dabimus.§.fi.& l.ſurdo, eo ti.l.j.& l.mulieri, ff.de cura.fu.l.i.§.fi.cum ſeq.ff.de poſtul.cum ſimil.

Huic & ſimili obiectioni poteris r̃ndere, quod & ſi oẽs & ſinguli ſupradicti regulariter quoad illorũ præiudiciũ in iudicio ſtare non poſſint,ſecus tñ eſſe quoad ipſorum com modum & utilitatem,quia talibus à l.ſpeciali fauore indultum eſt,ut eorum cõditionem meliorem per ſeipſos,deteriorem uero non aliter q̃ cum tutoris aut curatoris authori tate facere poſſint.l.contra iuris regulas,in princ.ff.de pact. inſti.de autho.tuto.in prin.& propterea uelle & nolle in eo rum commodum,non aũt in eorum præiudicium habere di cũtur.l.Iulianus.§.ſi quis pupillo.ff.de actio.empt.l.ij.§.fi. ff.ſol.mat.l.inuitam.ff.de ſeruit.urb.præd.ponit glo.in l.pu pillus.ff.de regu.iur.idcirco cum in caſu noſtro ſñia in eorũ commodum & fauorem lata præſuppcnatur, ad ipſam inualidandã quod tales fuerint inhabiles,aut incapaces oppo ni non poterit,cum iure ſpeciali,quoad illorum cõmodum capaces & habiles reputentur,uel potius ceſſet cã & rõ legis eoſdẽ per ſe in iudicio ſtare prohibentis.Sñiæ igitur & proceſſus illorũ fauorem concernẽtes ualidi ſunt,prout eſt tex.expreſſus in l.non eo minus,ubi late ponũt ſcribẽt.eõ. C.de proc.& l.j.ubi gl.in uerb.aduerſus.C.q legi.pſonã,& l.ſi tutor,ubi gl.Bar.& alij.C.in qb.cau.in integ.reſti. Et q̃-

32 uis.d.l.non eo minus,in noĩe. xxv.annis minus legitime iu dicio comparente loquatur, nihilominus ex idẽtitate rõis ẽt ad alios qui tutoꝶ uel curatoꝶ. auxilio iuuantur, extendi ſolet,qm̃ priuilegium uni ex prænominatis cõceſſum,ſæpius ad alios leges ipſe extendunt,ꝓut patet in l.Fulcinius §.adeo,& ibi Bar.& Alex.& §.plane.ff.ex quib.cauſ.in poſ ſeſſionem eat.& l.& mulieri.§.fi.iuncta gl.ff.de cura.furio. l.ſecũda,& ibi glo.& Bal.qui in materia nullitatis loquitur, & tales parificat.C.eodem tit.& dicta l.dabimus, in fi.cũ.l. ſeq.ff.de priuil.credit.et l.tutor pupilli,et ibi Paul.de Caſt.

ff.de iureiur.l.ſi curatorem habens.C.de in integ.reſt.mu.& ſpecialius,quod de pupillo,& eo cui bonis eſt interdictum fiat comparatio,uidetur tex.in l.certi conditio.§.qm.in ſi. ff.ſi cer.pet.& l.qui bonis.ff.de noua.iuncto tex. inſt.de autho.tuto.in prin.de furioſo,& prodigo uidetur tex. in l.j.ff. de cur.fur.& l.furioſi.ff.de reg.iur.de pupillo ſeu minore,& furioſo probatur in l.j.§.ſed furioſo.& §.igitur.ff.de acq.r. poſ.& l.ſi contra iuris.§.j.ff.de pactis.Ambo enim loco abſentium reputantur, ut inquit text.in l.diem.§.curam. ff.de arb.& l.ij.§.ſi furioſus.ff.de iure codicil.iunct.tex.in l. pupillus.ff.ex quibus cauſis in poſſ.eat.Et in compluribus locis inuenies diſpoſitionem factam de uno ex iſtis ad alterum extendi,& tenet Bar.in l.Imperatores.ff.de re iudic.& Fel. per glo.& alios, in capit.paſtoralis,in uerb.uniuerſitas, & in cap.cauſam quæ,columna.iiii.de iud.& ponunt doctores in dicta l.non eo minus,ubi Iaſ.ponit plures extenſiones illius textus,& declarat Bart.poſt alios in l.à furioſo.ff.de re iudic.aduerte tamen quia iſti incapaces adæquantur quoad priuilegia,quorum ipſi ſunt capaces,& nõ alias.Et propterea cum furioſus & mentecaptus iudicii reputentur omnino ĩcapaces,ut diximus ſupra ſub rub.de nullita.ex defect. inhabil.cõparent.propterea ſupradicta æquiparatio quoad iſtos pœnitus incapaces non procedet.

Si uero tales ſententiam ſibi cõtrariam reportauerint,& ad ipſam inualidandam pro eorũ parte nullitas ex defectu inhabilitatis & incapacitatis ipſorũ opponetur, tũc primo diligenter examinandum fuerit,nunquid cauſa & articulus ſuper quibus ſentẽtia lata reperitur,fuerit talis quod ſupra-
33 nominati non habuerint legitimam perſonam in iudicio ſtandi,quia & ſi præſcripti regulariter in iudicio ſtare non poſſint,iſtud tamen non eſt perpetuo uerum,ſed plures fallentias recipit,prout de minore & filiofamilias ponunt doctores in l.non ſolum.§.neceſſitate.C.de bonis quæ liberis & l.ſi longius.§.ſi filiusfamilias,& l.lis nulla.ff.de iud. & ponit Specula.in titu.de actore.§.primo,uerſic.item quod eſt filiusfamilias,& in principio,& uerſi.ſed nunc quid in caſibus,columna decimaſexta,eſt tex.& ibi glo.& ſcrib. in dicto capitulo ſi annum,de iud.in ſexto,& cap. ex parte, ubi glo.ordi.de reſtitutione ſpoliator.& Roma.ſingula.cccxx.

incipient.

incipient. Tu ſcay. in quibus locis inter alia reperies minorem uingintiquinque, maiorem tamē quatuordecim, etiam abſque conſenſu patris in cauſis ſpiritualibus, ac beneficialibus, & ab his dependentibus, de quibus in clementina diſpē dioſam, de iud. ſeu ſuper bonis caſtrenſibus, uel quaſi, & aliis rebus quarum plena adminiſtratio illi competit, uel etiam in aduentitiis abſente patre, uel ipſo præſente, & filium publice adminiſtrare, tolerante, poſſe agere.

84 De Monachis & religioſis quòd abſq; ſcitu & licentiā ſuperioris in quamplurıbus poſſint etiam ipſi in iudicio ſtare, prout ſi in cauſa ipſorum electionis egiſſent, uel pro aliqua re ſpectante ad peculium, ſeu adminiſtrationem de conſenſu ſuperioris eiſdem conceſſum, uel in cauſis contra ipſorum ſuperiorem motis, puta ipſum de aliquo crimine accuſando, uel contra eundem agendo, ut ipſos ad clauſtrum reſtituere deberet, ſeu ab obſidione liberet, uel egerint contra aliquos pro reſtitutione alicuius rei, qua dum aberat ſuperior, ſpoliati fuiſſent, uel agerent tempore quod de licentiā ſuperiorum in ſtudiis permanent his namque & ſimilibus caſibus iudicium contra tales actiue & paſſiue agitatum tenebit, nec ratione incapacitatis inualidabitur, prout aliqua ex præmiſſis reperies in clementi. religioſus, in uerb. conſtitue re. de procurator. Speculat. in dicto titul. de actore. §. primo. uerſicul. item excipitur contra actorem quòd eſt monachus & ibi Bald. in additi. in uerb. an monachus, & doctores maxime Abb. & Fely. in c. cum dilecta, de reſcrip. &c. ex parte de accuſatio. & ponit Ro. ccccxxxviij. utrū religioſus, & de ciſ. xviij. nota quòd monachus, in antiq. quæ inter alia notā ter uoluit religioſum etiam pro laico ſub prætextu utilitatis ſuæ eccleſiæ in iudicio poſſe comparere, neque illi opponi poſſe quòd non ſit utilitas eccleſiæ, ex quo talis cognitio ad ipſum non ſpectat, prout ibi.

85 Et ſi ex præmiſſis proceſſum & ſententiam quis defendere non poterit, ne tempus in his diutius conteratur, conſulo quòd ſi inhabilis & incapax fuerit actor, ex parte rei opponatur, & excipiatur eundem actorem audiri, neque ad ulteriora ad eius inſtantiam procedi debere, ex quo talis non habet legitimam perſonam litigandi, ne iudicium claudicare contingat, iuxta text. in c. cū inter. de exception. Cōtro-

uerſiā

uerſia etenim quæ legitime incepta fuit, duntaxat terminari debet.l.final.C.qui legitim.perſo.l.uniuerſi.C.qui dari tut. & hæc oppoſitio ad repellendum inhabilem, & retardandũ proceſſum ualida reputabitur, ut uoluit Speculator in titul. de act.& ibi Ioann.And.§.j.col.iiij.uerſicul.quid ſi minor.& tenent Bartolus, Ale. Iaſon, Paul.de Caſtr.poſt Cynum,& alios in dict.l.non eo minus. Et quamuis talis exceptio non reddat iudicium retro nullum, impedit tamen (ut dixi) progreſſum iudicij, ut declarant doctores in ſupradictis locis.

Si uerò inhabilis & incapax in iudicio tanquam reus ſteterit,& ipſe opponat contra proceſſum nulliter actum ratione perſonæ ſuæ minus legitime, ſi oppoſitio in facto uerificetur, ac de iure procedat, conſilium erit quòd actor ex
86 integro contra huiuſmodi inhabilem & incapacem inſtantiam ordiatur,& ſi talis puta pupillus fuerit,& maior ſeptennio, iudicium contra illius perſonam dirigat in perſonam eiuſdem libellum concipiendo, cui idem minor reſpondere cogetur cum authoritate curatoris, ſi quem habebit, ſi non habebit, poterit ſemel citari ad legitime comparendum, nã tunc intelligitur citatus ut compareat,& ſibi curatorem petat, ut declarat gloſſ.in l.ſi minor.ff.de bo. autho.iudic.poſſidend.& per Bald.in l.non eo minus, in ſin.C.de procurat. & in l.fin.in princip.C.ſi propt.pub.penſ.refert & ſequitur Deci.conſi.dix.exhibetur,col.ij.uerſi.non obſtat.lib.iiij.& ſi non comparuerit, uel minus legitime comparuerit, tunc poterit a iudice peti curatorem in litem huiuſmodi dari, & datur illi etiam inuito, ut.l.potuit.& l.ſi infanti.C.de iure de liberand.l.j.ubi Cy.Iaco.de Areti.& Bald.C.qui pet.tuto.l. qui habet.§.idem Caſſius.ff.de tutel.quem textum ita in terminis noſtris declarat dec.Neapolita.ccxlvj. mater uidua.& facit quod ponit Lap.alle.cxxiij.quidam expoſuit. col. pen. uerſic.nec prodeſt &c.uide tamen Bartol.in l.hæc autem.in princ.ff.ex quibus cauſ.in poſſ.ubi uidetur aliter ſentire &c. Si uero minor fuerit abſens, aut minor ſeptennio, tunc iudicium dirigetur contra perſonam tutoris, ſeu curatoris ſi adſunt, alias deputari debebunt, quoniam etiam impuberi, tutore carenti curator in litẽ dari poteſt, ut plene examinat & comprobat Alex.conſil.cxxij.uidetur, libr.j.& patet.tot.tit. de in lit.tut.uel curato.dand.& l.j.C.qui tuto. date.& præ-

miſſa docet Io. And. in Specul. in tit. de reo. col. iiij. in uerb. authoritate. & per eundem Specul. in titu. de liber. concept. §. iam nunc. in princ. uerſi. porrò ſi uis agere &c. & Bar. in l. i. C. de bon. mat. & deciſ. Neap. cclxii. fuit in cōſ. col. i. cū ſim.

87 Vel ſi cum religioſo aut filiofamilias quæſtio fuerit, ſuperior, ſeu pater ad conſenſum præſtandū etiam captis pignoribus, ſi fuerint præſentes, cogi poterunt, aut ſi ad cōſentiendum ſemel interpellati recuſauerint, à conſenſu huiuſmodi præſtando ob illorum contumaciam alieni fiunt, & ulterius non requirentur, uel (pro abundantiori cautela) huiuſmodi conſenſus poterit per iudicem ſuppleri, iuxta text. in l. qui bonorum. C. qui admitti. & interloqui talem legitimam perſonam in iudicio ſtandi habere, ut docent ſcribentes in d. §. neceſſitate. & Specul. in dicto. §. i. titu. de actore. uer. ſed quid ſi pater noluerit cōſentire. col. xi. & ibi Io. An. in uerb. cōſentiat. & Alex. conſ. lix. in ſu. col. ii. uerſ. ii. reſpondeo. lib. ii.

88 Et poſtquam per aliquem ex ſupradictis modis actor perſonam rei inhabilis habilem reddiderit, unico contextu, & audientia cum perſona huiuſmodi habilitata acta quæ dicebantur nulla, ex integro recenſere & repetere poterit, prout docet Bart. in l. mutari. ff. de procurat. & l. j. colum. ſecunda. C. de ſentent. & l. ſi ut proponis, la. j. uerſicul. quæro utrum iudex. C. quomodo & quando. & ca. Abbas in capitul. finali, columna ſecunda. extra de probat. Et uidetur ſentire Ioann. Andr. in Specula. dicto titul. de act. §. primo. in uerb. claudicare. dum allegat. l. ſi id quod. §. primo. ff. de reſcindend. uendition. ubi actus nullus factus a pupillo renouatur cum authoritate curatoris, & efficitur ualidus, & hanc practicam repetendi & tali modo reintegrandi acta nulla, & proceſſum puta cum pupillo, uel minore, ſiue curatore factum, docet & commendat deciſ. Neap. deciſ. cclxij. fuit in conſi. in fin. aſſerens in regia curia ita ſæpius practicari. & Dec. in con. dxlix. requiſitus à ſpectabili. in fin. libro quarto. & idē ſentit in cōſilio. cccccclxj. in caſu de quo in fin. ubi dixit quòd quando propter inhabilitatem perſonæ actus eſt nullus, licet ceſſet

89 ſeu remoueatur inhabilitas, non propter hoc actus reconualeſcit, ſed opus eſt nouo conſenſu, & quòd actus reiteretur, per tex. in l. j. C. de contract. iud. & c. ſi eo tempore. de reſcrt. in vj. & in ſimili quotidie uigore conſtitutionis extrauagā.

 Innocent.

Innocent.viij.termini ſubſtantiales in ſacro cauſarum palatio apoſtolico male ac nulliter,& perperam obſeruati unica audientia & citatione in Romana curia repetuntur & reintegrantur, de quo ponit Caſſadoreus decil.viij.de reſcript.ac
90 etiam uirtute præmiſſorum in eadem Rom.cu.forſan reſcriptum poſſet impetrari,maxime cum illa clauſula refectis ex penſis &c.ut Iudex eiſdē actis & proceſſu ex defectu(prout eſſe contigerit)nullo,unica audientia & citatione reintegrato & reiterato,ad expeditionem cauſæ pro fouente iuſtitiā procederet,quia hoc(prout uides) non longe à iuris communis diſpoſitione diſtat , & hæc inſeruient quando ab eiſdem ſeu per ipſoſmet principales litigatores , qui per ſeipſos in iudicio comparuerunt,exceptio opponetur.

Sed ſi iudiciū non per ipſoſmet principales,ſed per alios eorum nomine,ut puta procuratores,actores,curatores, ſindicos,& ſimiles agitatū fuerit, & opponatur nullitas ex defectu poteſtatis & mandati ipſorum comparentium.Aduertendū erit qualiterr,& à quo nullitas huiuſmodi proponat.

91 Nam ſi fuerit oppoſita ab eo cuius nomine litigatū fuit , ut puta quòd dominus principalis aſſerit ipſum qui pro eo & eius nomine iudicio interfuit,& ſententiam contra reportauit,procuratorē ſuum non fuiſſe, ſi de mandato non conſtabit,erit potentiſſima exceptio , quæ quoad ipſum dominum reddit iudicium retro nullum,& quandocunque etiam uſque ad mille annos opponi poteſt , prout tradunt doctores in l.licet.per illum textum.C.de procurator.& c.in noſtra.extra eod.titul.l.ſecunda, & ibi Bart.ff.de eo quod pro tuto.& idem Barto.in l.Pomponius.§.rati.in fin.ff.de proc. poſuit Bald.in l.ſecunda.C.ſi ex falſ.inſtrument. Cuius dictum uidelicet poſſe agi abſque aliqua temporis præfinitione ſecutus eſt Alex.in l. qui aliena.§.primo.ff.de acquiren. hæred.& in l.ſciendum,colum.iiij.uerſic.unum tamen ſcias de uerborum obliga.& in conſil. cxcj.proſpecto.colum.ſecunda.uol.ſexto.& conſi.primo.columna quinta.in fin.libro quarto.& Decius conſi.ccv.in cauſa uertente.colum.prima. uerſicul.ulterius,& deciſion. Neapolitana.ccc.xlv.nume.8. deciſ.ccclxviij.in cauſa nobilium.nu.9.& Iaſ.con.cxl.Fel.in c.ſicut.colum.xvj.uer.vj.aduerte.de re iud.Albert.Bru.conſ. cxcv.& alias dixi.

92 Et

92 Et quamuis aliqui noluerint ex temporis diuturnitate mãdatũ præſumi debere,de quibus per Bald.conſ.cclxxxix. in princ.col.iiij.uerſic.quoad ſecundum punctum.lib. tertio. & Cur.conſi.lxxvij.ſuper motiũs redditis, col.ſecunda, & Dec.conſ.dcxxxviii.communitas,col.ſecunda.& Iaſ.in l.ſecunda.C.qui admitti.& Balb.in tract.præſc.parte prima tertiæ partis principalis,num.28.horum tamen opinionem intelligere potes,quãdo alius quam ipſe principalis dominus hoc opponeret,quoniam tunc propter dubietatem an idem dominus dediſſet mandatum, necne præſumi poſſet in dubio ex temporis diuturnitate mandatum, pro quo uidetur gloſſ.in uerb.debet.& ibi Ioan.Andr.in c.ea noſcitur.de his quæ fiunt à præla.& declarat Alex.in conſ.lxxviii.circa primum,col.iiii.poſt principium.libr.1.& conſil.ix.uiſo themate,colum.fina.libro.iii.uolentes ei qui dicit conſenſum capituli in alienatione non interueniſſe, quando capitulũ ipſum non reclamãt,incumbere onus probandi,ſed ſi capitulum reclamaret, quod interuenerit per eum, qui dicit interueniſſe probari debere,quia tali caſu non præſumitur.

Vel intelligere potes opinionẽ iſtorum doctorum procedere,quando mandatum in aliqua parte proceſſus enunciaretur,quia tunc ob temporis diuturnitatem huiuſmodi narratiue & enunciationi crederetur,prout ſentit Rot.quæ hũc articulum late diſputat,ut per Caſſado.deciſ.iii.de procura. col.ii.uer.ſi igitur in inſtrumento ſententiæ &c.& per Deci. conſil.xxxvi.col.iiii.uel intellige ut per Alex.dic. conſ.cxci. & conſ.lxxix.col.iiii.uerſi.fortificatur,libr.ii.& conſi.xxxv. conſideratis,col.i.lib.vii.

93 Hoc etiam caſu quando principalis dominus quòd comparens non fuerit ſuus procurator opponit, non proderit etiam quòd per iudicem pronunciatum fuiſſet dictum comparentem eſſe procuratorem legitimum,ac legitimam habere perſonam in iudicio ſtandi, quia talis pronunciatio cum falſo procuratore facta ipſi domino abſenti in nihilo præiudicat,ut per gloſſ.fi.& ibi Bartol.& alii in d.l.licet.& glo.in uerb.partem.in l.iam tamen.§.nunc uidendum.ff.iudicatum ſolui.& Speculat.de reſcript.præſen.§.i.in fi.& Abb.in c.cũ in iure in fi.de off.deleg.cum aliis de quibus per Alex.conſi. lxxx.examinato.col.ii. uer. licet. & conſi. ciii.uiſis.col pen. in fi.

in fi.lib ii.& conſi.lxi.uiſo,col.ii.in princ.lib.v.& conſi.ccii. ſuper.col.fi.lib.ii.

Talis igitur pronuntiatio ſolummodo nocet litigatoribus pñtibus, uel obſtaret qñ alius quam ipſe dominus de hoc opponeret,ut declarant doc.ſupraſcripti.

Ad ſaluandũ igitur proceſſum ab hac potentiſſima exceptione,ſi aliquo mõ de mandato expreſſo non conſtabit, uidendum fuerit,nunquid proceſſus ex mandato tacito,uel præſumpto ipſius domini opponentis defendi poſſit.

94 Exempli gratia,ſi principalis dñs cãm ſuam per alium tãquàm eius procuratorem tractari uidiſſet, & non contradixiſſet,ex quo non prohibet,mandare creditur,iuxta tex. in l.ſemper,de re.iur.& l.qui patitur.ff.man.c.fi.de iureiurã. in vj.ibi ſciente ac ratum habente,ſeu non reuocante,&c.& l. ij.§.fi.ff.ſol.mat.facit tex.in c.cum olim,in uer.protinus cõtradixit.de off.del.ex ſcientia igitur dñi,& taciturnitate reſultat tacitũ mandatũ,& quoad præiudiciũ ipſius dñi tacẽtis ualet quod ad hmõi aſſerto procuratore fit, iuxta celebrem theoricam Inn.in c.ex parte decani, ubi ponũt omnes doc.& in c.nõnulli,de reſcr.& in c.cũ in iure,de of. del. & bal.in l.ii.in fi.C.ſi ex fal.inſtr.& in l.ii.§.i.& ibi Imol.ff. ſol.mat.& in d.l.licet in fi.C.de proc.tenet Ro.deciſ. cccciiij.cum ſeq.per prædictam collationẽ,in no.& Caſ. deciſ. iii.nu.5.de proc.facit tex.cum gl.1.in l.unic.C.de ſatiſda.& in l.i.§.ſcia.ff.ad Treb.per Fely.in c.cũ olim.col.ii.in fin de off.deleg.& latiſſime diſputat do.Alex.in l.ſæpe, in j. colũ. cum ſeq.ff.de re iudi.& conſi.lxxxiii.lib.v.& conſi.clvii.uiſo,col.iii.lib.ii.& conſ.lxxx.uiſo,col.iii.& 4. lib.4.ubi dixit dictũ Inno.magis cõiter improbari,quãuis in pluribus caſibus ſaluari poſſit,tenet deci.Neap.cccvij.Fran.nu.6. ponit Guid.pap.q.xl.quæritur.

Sicuti etiam diximus ſupra mandatum tacitũ iuriſdictionale ex ſciẽtia,& tolerãtia ſuperioris præſumi per l.i.§. ma

95 giſtratu.ff.de exer. Argumentum nãq; de uno mandato ad aliud regulariter procedit.l.& quia,in fi.ff de iur.om.iud. c. is qui de proc.in vi.ponit Rot.dec.ccccxiii.fuit dubitatum, in prin.in no.de quo per Fel.in c.relatum.ii.col.de off.dele. & gl.in l.iudicium ſoluitur.ff.de iud.

96 Prout etiam ſimile mandatum tacite præſumeretur in eo qui

qui in iudicio tanq̃ ulterius procurator comparuiſſet, poſtquã is,cuius nõie cõparuit,ſcripturas & inſtrumẽta ad cauſam huiuſmodi facientia ſibi conſignaſſet. Nam ſi talis cõparens ſolitus eſſet agere cauſas,ut cõſignatio iuriũ aliquid operetur,præſumitur quòd dominus illi mandauerit,ut cum dictis iuribus pro eo ageret uel defenderet, ſecundum gl.& doctores maxime Bal.in l.fi.C.de pac.conuen. & in l.ſi quis per calumniã i fi.C.de epi.& cle.Imo.in l.Mæuia.i prin.ff. ſolu.mat.Ang.inſtit de his ꝑ quos age.poſſ.col.ii.& Bar.in l.ij.§.cauſæ.ff.de Carbonia edict.Iaſ.in l.j.in fi.C.de procur. Fel.poſt alios in c.coram.col.iiij.uer.limita.j.de off.delegat. Rom.ſing.dcxxxvij.nũquid per productionẽ.& Caſſa.deci. iij.col.iiij.in prin.de proc.quod per ſcripturarũ traditionem & conſignationem mandatũ præſumatur, & quis ſaltim ſub cautiõe de rato admitti debeat eſt cõis opinio, ſecũ.Hip.de Marſ.in l.ſi q̃s ne quo.uer.& ad hoc dicẽdũ.n.171.ff.d̃ quæ.

97 Si tñ conſignatio iuriũ nõ probaretur,illorũ ſola exhibitiõ & oſtenſio,quãuis præſumptionẽ mandati induceret, tamen quoad ipſum dominum principalẽ obligandũ nõ ſufficerent,ſed neceſſe foret, ultra oſtenſionem iurium, quòd taliter comparens etiam promitteret de rato, ſecundũ Bar.in

98 l.uulgo.in fin.ff.de admi.tut.per quam ſatiſdationem aduerſario ſaltim pro ſumptibus & expenſis recuperãdis cõſulere tur.l.ſi procurator.& l.ſi ſine.§.cũ autẽ.&.§.Marcellus.ff.rẽ rat.ha.& ponit gl.magiſtralis in d. c.corã.& Bar.in d.l.uulg.

99 Idem puto ſi in iudicio compareret aliqua ex his ꝑſonis a quibus de iure non mandatum,ſed ſolummodo an conſtet de contraria uoluntate exigitur, de quibus in l.ſed & hæ.& l.Pomponius.§.fin.ff.de procura.& l.exigendi.&.l.maritus. C.eod.de quibus ponit Speculat.in tit.de coniuncta, perſona.& Angel.in.§.præterea.col.penul.inſtitu.de excep.

Tales namque perſonæ etiam de rato cauere debent, per tex.& gl.in.d.l.Pomponius.§.rati.& in d.c. coram.in.i.gl.& tenet Rot.cxlii.in no.quæ cautio utique nõ exigeretur,ſi tales perſonæ uere eſſent procuratores,& haberent poteſtatẽ obligãdi perſonam coniunctã,pro qua cõparent, cenſentur nãque coniunctæ perſonæ habiles ad cõparendum pro coniuncto abſente ſine mãdato,in his quæ commobũ reſpiciũt perſonæ ipſius abſentis coniuncti duntaxat, ſecus in cõcer-

nentibus

nentibus damnum & præiudicium, in quibus eidem abſenti ſi modo tacite uel expreſſe non ratificauerit præiudicare nō poſſunt, prout uidetur text. & gloſſ. in l.i.C.quibus res iud. non nocet. & l.final. C.res inter alios acta. & gloſſa. in l.iiij. ff. de exceptio. rei iudic. & tenet Bar. per illum tex. in l.iii.§. ſtipulationum. ff. iud. ſol & Angel. in. §. item ſi. colum. penul. inſtit. de exceptio. & facit deciſio. Rot. dcclxxvij. nota quod coniuncta. dccxxxj. nota quod ſi aliquis, in anti. & deciſio. ccccxx. ſi committatur, in nouis. Tales etenim appellantur ſimplices defenſores, ut declarat ibi Rot.

Adſunt & alii, qui aliquando iuris beneficio abſque expreſſo mandato pro alij in iudicio admittuntur, ut in l.ij.C. de conſort. eiuſd. lit. & ponit Iaſ. col. iij. duodecima limita. in l. exigendi, C. de procura. & in l. unica. C. ſi per uim uel alio. modo. cum ſimil.

100 Acta igitur & proceſſus ex tacito & præſumpto mandato (quamuis de expreſſo non conſtet) aliquando ſuſtineri poterunt, prout etiam ſuſtinebuntur ex eodem præſumpto & tacito mandato, quando aliquid factum reperietur ultra, uel præter formam mandati expreſſi, quod tamen in euidētem utilitatem ipſius mandantis tenderet, & quod uerifimile eſt eundem mandantem facturum fuiſſe, pront dicunt doctores in l. quis nec propoſitum. ff. ſi certum peta. & Ioan. Andr. in add. Speculat. in tit. de inſtru. edi. §. compendioſæ. in uerbo. Ioannes de deo. & Ale. conſ. cvj. li. ij. & deciſ. Neap. cccxl. fuit uocatum. circa fi. quo caſu idem etiam principalis à iudice ad acta & proceſſus hmōdi ſibi utiles ratificādū cogi poſſet, iuxta tex. in l. Pompon. ſcribit. §. j. ff. de neg. geſt. cū uul.

101 Inſuper diligēter erit aduertendū, nūquid ex proceſſu de aliqua ipſius dñi pricipalis expreſſa uel tacita ratihabitione cōſtiterit, qm̄ ratihabitio de ſui natura regulariter retrotrahitur, & mandato cōparatur, ac cōfirmata ea quæ ab initio inualide ſubſecuta fuerāt, ut inquit tex. in l. licet. ff. de iud. & l. fi. C. ad Macedo. & l. donationes, la. j. in fi. C. de donat. inter uir. & uxor. l. ſi fundus. §. j. ff. de pign. c. ſi quis, de ſen. excom. in vj. c. ratihabitionem, extra de reg. iur. & de quo plene ponit dominus Fel. in c. ſicuti. col. fi. extra de ſimo. poſt gl. fina. in c. quarto, qui matrimo. accuſ. poſſ. cum ſimil.

102 Ratihabitio namque per ipſum dominum principalem

quandocunque,

quandocunq; etiam quod ſententia in fauorem falſi procuratoris eſſet lata, & hic ad ſui commodum fieri poteſt, ſecundum communem opinionem doctorum, quam tenuit gloſſ. & alij.in l.ſi mater.§.hoc iure.ff.de excep.rei iud.& in l.licet.ff.de iud.Imo.in l.ſæpe,col.xxv.ff.de re iu.& tenuit Ang.inſt.de excep.§.præterea,el ij.col.iij.uer.ex his infertur,aſſerens ita tenendum, ac ſæpius uidiſſe practicari, & quòd ſit communis opinio,atteſtatur idem Ang.in §. item ſi col.antepe.uerſi.4.quid in procuratore , eod.titu.& Iaſ.in l.licet,col.iij uer.breuiter cōis opinio eſt.C. de procura.& Felyn.in cap.cām,colum.penultim.uerſicu.ſed deueniendo extra de iud.ubi tamen hanc communem opinionem multipliciter limitat.

Contrarium tamen uidelicet quod proceſſus poſt ſententiam latam non poſſit a principali, niſi quatenus præiudiciū ſuum concernat, ratificari tenuit Rot.deciſ.xiij.no.quod geſta,& deci.cxlix.no.quod ubi,in antiq.& deciſ. ccccxxviij. habens , in no.aſſerens ante ſnīam,cum eo tempore incertum ſit,an proceſſus in fauorem ratificantis ſit ratificari poſſe,ſed poſt ſnīam cum illud iam certificatū ſit (ne uideatur claudicare proceſſus) hoc fieri non poſſe,late eandem opinionem tenendo proſequitur Caſſad.ſuper reg. deci.xl. introducta,&c.Aeg.tamen deci.xxix.tenet communem opi. & aſſerit Palatium ita tenere , & uide de hoc per Guid.papæ quæſt.cccxxx.quia.

Et notabis quòd Bal.in l.iulianus,in v.q.ff.qui ſat. cog. dixit audiuiſſe Bar.dicentem,ꝙ ſi ille qui actū fecit nomine meo allegauit falſo ſe mandatum habere cum nō haberet non poſſe tali caſu a principali domine ratificari propter uitium obreptionis,arg.l.ſi quis obrepſerit,in uerſ.nihil agit ff.ad l.Cor.de fal.& eum Bar.reſidet Bal. in d.l. Iulianus,prout etiam formaliter refert , & ſequitur Alc.conſ. xxxii.uiſo puncto,col.j.uer.accedit,lib.j.& Fel.in d.c.cām, col.fi.uer.fallit tertio,de iud.ubi ponit alias limitationes.

193 Tacita uero domini ratificatio fiet,ſi ex aliqua parte proceſſus apparuerit quòd idē principalis cam ab huiuſmodi falſo procuratore eius nomine inchoatam ſimpliciter proſecutus fuiſſet,per tex.in l.Paulus reſponde.ff.rem rat. hab. ſiue,quòd proceſſu per dictū falſum procuratorē eius no-

mine facto ſimpliciter uſus fuiſſet, quia etiam per talē uſum uideretur ipſum ratificare, cum multo amplius ſit aliquid facto facere, quàm ore pronūciare, & magis colligitur animus ex opere, & factis, quàm uerbis l. ſi tame. §. ei qui. ff. de ædil. edict. l. de quibus, in fi. ubi Bal. ff. de leg. c. dilecti filii, & ibi gl. in uerb. facto. de appella. & facit tex. in l. j. & l. final. C. ſi maior fact. alie. rat. hab. l. pupillus. §. ſane. ff. de autho. tuto. & l. j. & ij. C. ſi maior fact. rat. hab. & ponunt doct. per Inno. in c. ex parte decani, de reſc. & c. in præſentia, de procur. & Rot. deci. cccc. lv. per prædictam colationē, & ccccxxviij. habēs, in no. & ſentit Alexan. conſil. cxviij. uiſo proceſſu, col. ij. lib. v. & Decius conſi. ccxxxij. dura. colum. ij. lib. ii. ſicuti utendo quis inſtrumento alienationis, uel aliquid ex eo percipiendo confirmat illud ſi ex defectu conſenſus fuerat inualidum ut dicunt doctores prædicti, & ponit idem Deci. conſi. lviii. col. i. nu. 2. lib. i. & conſi. ccix. col. ii. & conſi. ccxcvii. non patitur, col. i. lib. ii. & conſil. ccclxvii. uiſo puncto, col. ii. lib. iii. & conſi. cccclxiii. in cauſa, col. pen. nu. 19. lib. iiii. & conſi. cccclxxxvi. uiſis in fin. & conſi. dlxxxiii. iuridicam. col. ii. uer. ulterius, eod. lib. cum ſimil.

Idem forte ſi idem principalis poſt cauſam a dicto falſo procuratore inchoatam eundem ad eandem cauſam proſequendam procuratorem ſimpliciter conſtituiſſet, quia per huiuſmodi ſimplicem conſtitutionem ſuperuenientem tacite ante geſta per illum conſtituens approbare cenſetur, per tex. gl. & ſcrib. in l. Iulianus. ff. qui ſatiſd. cog. tenet Io. And. in add. Specul. tit. de procu. §. i. col. ix. uerſicul. in fin. & Rot. deciſ. dlxxxvi. quidam qui non erat procurator, in antiqu. & Rot. ccccxlv. fuit dubitatum utrum procurator. in no. Iaſ. in l. 1. §. qui putat. col. i. ff. de acquirend. hæred. & Alex. ad Bart. in l. quo enim. §. rem haberi, in princ. ff. rem rat. hab. & idem Alexand. conſil. cxii. ſuper eo. in fin. lib. v. & conſil. cxlvi. in cauſa, col. iii. in prin. eod. lib.

Idem etiam foret ſi idem principalis a ſententia contra ſeipſum cum falſo procuratore lata ſimpliciter appellaſſet, quoniam ex quo ſententia huiuſmodi ſolummodo ex defectu conſenſus ipſius appellantis deficiebat, appellando ſimpliciter ab ea, uidetur quaſi agnoſcere iudicium de eius uoluntate agitatum, ac fateri à principio conſenſum ſuū interfuiſſe.

fuiſſe. Hoc igitur, quod ab eius mero uoluntate pendebat, ſaltim tacite declarato ex defectu conſenſus, & mandati ſententia præfata ulterius impugnari non poterit, prout eſt tex. in l. iii. §. falſus. ff. rem rat. hab. quem ita declarat Bartol. poſt gl. & alios in l. ſi expreſſim. in princ. ff. de appel. & in l. i. col. pen. C. qui admitti. & in l. i. nu. 16. C. quand. prouoc. non eſt nece. & glo. in l. i. in uerb. infirmatur. ff. de feri. & glo. & ſcrib. in c. primo, de ſentent. & re iudic. ponit Abb. in capit. primo, nu. 24. de appe. & tenet palatium, ut dicit Aegi. deciſio. xxix. ſententia lata, cum ſimil.

Et intellige (prout dixi) quando ſimpliciter appellatum fuiſſet, ſecus ſi conditionaliter, uel alternatiue, ut puta quando dicitur, dico ſententiam nullam, uel ſi qua eſt appello, ſiue appello a ſententia, reſeruato mihi iure dicendi de nullitate, uel quòd falſus procurator fuiſſet admiſſus cum proteſtatione ſi & quatenus fuiſſet procurator, & non alias, &c. Nam his, & ſimilibus caſibus dominus appellando ſententiam, etiam ex defectu mandati nullam nõ ualidaret, ut declarat Anto. in dicto capitul. primo, in vi. colum. & Fely. ibi, colum. ult. de re iud. & Roma. ſingul. dclxxix. tu audiuiſti, & Salicet. in l. ſi tutor. C. in quib. cauſis in integ. reſtit. Fel. poſt alios in dicto cap. cauſam, in decima fallent. de iud. Angel. Iaſ. & alii in l. licet. C. de proc.

104 Et præmiſſa procedunt, ſiue quòd nullo modo demandato conſtiterit, ſiue de minus ſufficienti, & ualido conſtiterit, ex quo ratihabitio tacita, uel expreſſa etiam in excedente limites mandati operatur c. cũ olim, el 1. & ibi gl. in uerb. protinus contra dixit. & doct. maxime Fel. col. iii. in prin. de offic. delega. & tex. in c. fin. de iureiurand. in vi. cum aliis, de qubus in propoſito per Alexandr. in conſil. lxxx. uiſo proceſſu, col. penult. lib. iiii. & conſ. clxxix. in cauſa, col. ii. lib. vi. & conſi. lxxxiiii. ſuper conſultatione, colum. i. lib. v. & Deci. conſil. ccccxxxvii. quæritur, nu. 1. lib. iii. & diximus ſupra tractando de mandato iuriſdictionali. Nunquid autem procuratore expreſſe reuocato, ſciente, & non contradicente domino, adhuc procurante uideatur induci nouum mandatum, uide Romano. in. conſ. lxxvi. cum ibi adduct. & Alexand. in conſ. cxxviii. ſentio. in fin. lib. vi. & Boe. deciſ. ccxlviii. in fi. concludentes quòd ſic.

Et hæc omnia poterunt inſeruire, quando (ut diximus) ipſemet dominus nullitatem ex defectu mandati, & uoluntatis ſuæ in iudicio proponit.

105 Si uero ab altero, puta ab eo qui ſententiam ad inſtantiam falſi procuratoris ſibi contrariam reportauerit, opponetur, tunc ultra omnia & ſingula præmiſſa (quæ a fortiori cōtra ipſum ad probandum mandatum tacitum, uel expreſſum militabunt) de facili nullitas, & proceſſus huiuſmodi ſanari poterit, uidelicet per expreſſam ipſius domini ſuperuenientem ratihabitionem cum (attenta communi ſententia doctorum, de qua ſupra) idem principalis dominus etiam poſt ſententiam latam poſſit eandem ex defectu mandati, & conſenſus ſui impugnatam ratificare, & conualidare, ut ſupra uidimus, & ideo ceſſabit obiectio.

Sed ſi idem aduerſarius ſententiam, ſeu proceſſum ratione defectus mandati reſultantis ex inhabilitate ipſius conſtituentis oppugnaret, puta quòd conſtituens fuiſſet pupillus, religioſus, filiusfami. uel ſimiles, tunc cum ſententia, & actus fuerit ad commodum, & utilitatem conſtituentium geſti, obiectio non prpcedet, per regul. l. non eo minus. C. de procu. ut diximus ſupra.

Si ratione inhabilitatis ipſius procuratoris cōſtituti proceſſus impugnabitur, conſideranda erit ſpecies inhabilitatis obiecta, quoniam ſi aliquo pacto idem conſtitutus capax iudicii extiterit, & ſaltim pro ſeipſo in iudicio ſtare potuerit, prout minores, filiifamilias, fœminæ, religioſi, & ſimiles, qui & ſi pro aliis non poſſint, pro ſeipſis tamen (ut multi uoluerunt) legitime in iudiciis eſſe poſſunt. Vnde ſi contra eoſdē non fuiſſet oppoſitum, neque exceptum iudicium. & ſententia ab eiſdem obtenta ualida reputaretur, ut notatur in l. filiusfamilias, §. ueterani, per illū tex. ff. de procu. & in. l. quos prohibet. ff. de poſtu. & l. ita demū & l. exigendi. C. de proc. & l. qui procurat. §. ſi quis remiſit, & l. Pomponius. §. rati. ff. de procura. & in l. licet. C. eodem titul. & Abb. in c. non iniuſte, ſuper. i. glo. extra eo. ti. cum aliis, de quibus in propoſito per Hippol. de Marſ. in l. ſi quis ne quæſt. nu. 44. & nu. 109. ff. de quæſt. Tales etenim exceptiones procuratoriæ appellantur, & de apicibus iuris exiſtunt, nec (ſi omittuntur) uitiant. l. ſi fideiuſſor. §. quædam. ff. mandati. l. in exceptionibus

§. ſed & ſi.ff.de prob. iuncta gl.in cle.ſi religioſus,de procu. cum ſimil. Si opponeretur quod procurator exceſſerit fines mandati,erit diligenter cõſiderandum, primo quoad ipſam formam,& nunquid obiectio ſit uera,& habeas pro regula, quod in dubio actus præſumitur factus a procuratore eo mo do quo fuit mandatum.l.qui negotiationem, in princip.ff. de admi.tuto.quem tex.ad hoc adducit Bald.l.cum oportet, in prin. C.de bon.quæ liber.& tradit Bart.in l.Titium.§.alte ro.ff.de admi.tut.quos refert,& ſequitur Decius conſ.lxxvij.colum.ij.in fin.

Inſuper ſatis eſt,quòd mandatum ſeruetur in effectu.l.ſi. §.fina.ff.mand.l.mandati.& ibi Bald.C.eod.tit.ponit Deci. conſi. lxxvij.col.iij.uerſi.primo ergo, & uide per dominum Iaſ.in l.ſi procurator.C.de procu. Ex quibus omnibus ſi dili genter conſiderabis, facile proceſſum tuum ab huiuſmodi obiectionibus defendẽs,& quæ deſunt hic,ſupra ſub rubrica de nullit.ex defect.inhab.& mand.compa.reperies.

106 SI PROCESSVS, & ſententia ratione defectus cita tionis impugnabuntur, imprimis conſiderabitur quomodo nullitas hæc in iudicio deducatur, & qualitercunq; deducta fuerit,erit aduertendum primo, nunquid actus, qui ratione defectus citationis impugnatur,fuerit talis quòd de ſui natu ra partis citationem requiſierit,quoniam plura ſunt,quæ uel ratione ſui,aut ipſius partis citandæ citationem de neceſſitate non expoſcunt.

RATIONE ſui,ueluti ſententia,interlocutoria uim dif finitiuæ non habens,quæ & ſi parte non uocata ferri non de beat,ſi tamen fuerit lata ipſo iure tenet,ut declarat Aeg.con clu.xcij.interlocutoria,& Rot.ccccxxv.ſed ponte,in nouis, & dxlviij.utrum proceſſus,in antiq.ponit Inno.in c.auditis extra de proc.& doct.in l.de unoquoque.ff.de re iudi.quod maxime procedit,quando huiuſmodi interlocutoria parum grauata,quia talis ĩdiſtincte abſente parte ferri poteſt,ut eſt tex.in l.diem proferre,in prin.ff.de arb.& l.ille a quo. & l.re cuſare,in prin.ff.ad Treb.ponit gl.in l.i.nec quiſquam.§.ubi decretũ.ff.de of.procõ.& Ro.dec.xciij.iudex in addi.in no.

107 Idcirco ſi cauſa coram iudice inter ipſas partes præſentes ſiue citatas inſtructa,ac plene de ueritate illius cognitũ fuiſ ſet,& non ſupereſſet aliud quàm diffinitiuæ ſententiæ pro-

latio, etiam quòd iudex ſententiam huiuſmodi parte nõ uocata proferret nihilominus defectu citationis non obſtante, haberetur pro legitima, & ex hoc, ſi aliàs iuſta foret, nõ deberet irritari, quoniã omiſſio citationis hoc caſu non grauat cum iura partium fuerint audita, & diſcuſſa, & propterea nõ de iure naturali, ſed ſolẽnitate meri iuris poſitiui citatio tali caſu habenda eſſet, quæ omiſſa parũ uitiaret, quia in effectu rationi, ac menti ipſius legis ſatisfactum eſt, ut præmiſſa ſentit Bal. in l. ſi accuſatoribus, col. pe. uer. in ead. gl. C. de accu. & Bar. ĩ l. ii. §. quòd ſi de frumẽtaria, per illũ tex. ff. de admi. rerum ad ciuit. pert. & in l. fi. in fi. C. ubi quis de cur. alia ue, ponunt Canoniſtæ in c. auditis, ubi gl. in uerb. ad illum extra de proc. & tenet Dec. conſ. dciii. uiſo puncto, col. pe. in fin. & facit quod uoluit idem Bal. in l. cunctos populos, in repetitio. col. xx. uer. item pone. iiii. concluſionem. C. de ſum. tri. dum ponit nõn ualeret ſtatutum, quòd quis abſque citatione condemnare poſſit, quod dicit eſſe uerum cauſa non diſcuſſa, ſecus ſi cauſa diſcuſſa fuerit, & infert ualere ſtatutum Peruſiii diſponens, ꝙ ſententia non uitietur, etiã quòd reus ad ſententiam non fuerit citatus, quando de crimine, ſeu ueritate rei cõſtat, quia ſublata defenſione per liquidationem facti ſtatutum nihil cõtinet iniquitatis, & hoc dictũ Bal. pro no. refert, & ſequitur Alex. in propoſito noſtro, conſ. ccxxv. Ponderatis, col. iii. uer. corroboratur, li. vi. hoc etiam modo intellige eundem Ale. in conſ. lxv. habita. col. pe. uer. & dato li. i. dum uoluit ſtylum, & cõſuetudinem poſſe ſolẽnitati citationis derogare, facit etiam quod ponit idem Ale. in l. nõ ſolum. §. morte, col. xv. ff. de noui ope. nunciatio dicens nõ eſſe audiendũ illũ, qui nihil aliud allegat, niſi quòd non fuit citatus, nec deducit aliquid releuãs, quod dixiſſet, ſeu propo
108 ſuiſſet ſi citatus fuiſſet, & idem ſentit in l. pupillum. ff. de re iudicata: Citatio igitur poſtquam cauſa plene inſtructa reperitur, eſt de iure poſitiuo, & ex ſtylo in aliquibus locis omit
109 titur, quoniam facta concluſione in cauſa, abſque ulteriori citatione fienda iudex ſententiam dicere poteſt, prout fit in regia curia Neapolitana, ut atteſtatur deciſ. eiuſdem curiæ
110 cclxxxiii. diu eſt, col. final. & deciſion. cccxci. fuit & propterea etiam quòd in Romana curia pars ſpecialiter, & nominatim ad ſententiam audiendam citari conſueuerit, ut
uult

nult Rota,deciſione.ccxlii.retento,in no.& Felyn. in capit. conſuluit,uerſicul.ſecundo nota.nume.16.de officio delegati,& Alexand.conſilio.cv.Ponderatis.columna ſecunda, libro quinto. Nihilominus eueniente caſu,quòd facta concluſione in cauſa abſque pronunciatione, prout quandoque in rotæ auditorio in ultimis audientiis, quando uacationes generales inſtant,fieri ſolet,ut in deciſi.dccclv.Sciendum eſt,quòd in uacatione,in antiq.ſi poſtea abſque alia citatione ſententia ferretur, defectus talis cum ſit mere iuris poſitiui,& totaliter eſt arbitrio iudicis pendeat,per uiam reſcripti in eadem Roma. cur. forſan de facili reparari poſſet, prout etiam in eadem reparari,& ſanari uidemus examen teſtium abſque citatione,cum interrogatoriis tamen aduerſæ partis examinatorum, ac etiam prout ſanatur reliquæ nullitates,quæ mere ſunt iuris poſitiui,& defenſioné partium nō concernunt,ut dicemus infra.

Idem etiam foret,ſi fieret actus a mera, ac libera uolunta te facientis dependens, quoniam ad talem actum fiendum puta uidendum fieri declarationem a proprietario rem emphyteoticā in commiſſum cecidiſſe non eſſet pars citanda. per notata in.l.in re mandata. C.man.& Bal. in.l.neq; natales.C.de prob.cum alijs,de quibus in propoſito per Alexā. conſ.vj.circa.col.fi.li.iij.& conſ.xliiij.uiſa.poſt prin.li.eo.et melius cōſ.cxxx.difficultas,li.v.ubi loquitur de teſtibus abſque citatione examinatis,quód ſuſtinetur quando perſona teſtis erat omni exceptione maior,& contra quam pars nō poterit uериſimiliter cōtradicere per ea quæ uoluit Bar.in.l. Theopompus,de dote prælega. & illud reaſumit Hipp.in.l. j.§.cum quis latrones.ff.de quæſt.

III Ratione partis, ſeu litigatoris aliquando citatio omiſſa non uitiabit,puta ſi generaliter ad totam cauſam citatus non comparuiſſet, quoniam ratione ipſius contumaciæ ad reliquos actus eundē ulterius citari nō oportebit, prout notant doct. poſt Innoc.in c.conſuluit,de offic.delega. ubi Fely.columna ſexta,uerſicul. Tertio nota.& in c.cum olim, ubi idem Fel.ſuper ultimo notabili. de teſtib.& ponit Rot. deciſio.cccxlv.licet impetrans,in no.cum aliis. de quibus diximus ſupra ſub rub.de nullit.ex defec.proceſſ. Nā reliquæ citationes quæ ex ſtylo Ro.cu.contra huiuſmodi abſentes,

& ad totam cauſam citatos non comparentes in audientia publica contradictarum fieri conſueuerunt potius ex quodam urbanitate, quàm neceſſitate fiunt, ut inquit Rot.deciſ. xciij.iudex, in fine, & deciſio.lxxviij.poſt lapſum, & ccxlv. licet, & ccxxiij.ſi commutatur in no.

112 Idem foret ſi litigator fruſtratorie ab aliquo grauamine appellando à iudicio receſſiſſet, Nam cũ eo ipſo tacite proteſtari uideatur, ſe nolle corã tali iudice decætero litigare, ſi appellationi huiuſmodi non renuntiauerit ad ſententiam contra eundem etiam abſentem, & non uocatum procedi

113 poterit, iuxta textum in c.eum qui de dol.& contuma.li. vj.& cle.j.eod.titul. Siue aliunde contumax extiterit, uel ex aliqua alia cauſa, puta quod ſua principaliter non interfuerit, uel certum fuerit aliquam illi non competere defenſionem, aut quod eſſemus in aliquo alio ex caſibus in quibus de iure citatio omitti poteſt, quos enumerat Alexan.in l.de unoquoq;.ff.de re jud.& Io.Mil.in uer.citatio.Fely.in c.cũ olim, in.vij.col.de re iud.Mari.Soc.ĩ rub.de dila.in.vij.art. principali, ubi recenſet triginta caſus citationem nõ requirentes, & doct.in l.nequicquã.§.ubi decretũ, ubi Iaſ.ponit caſus.xix.ff.de of.præſ.cxv.recollegit Ant.Nic.in trac.de cõcor.gl.iuris Ciuil.& Cano.cõcor.lij.quos occurrẽte caſu uidere poteris, qm̃ aliquis forſan ꝓpoſito tuo inſeruiet.

114 Et notandum erit, quod ubicunq; citatio neceſſaria non fuerit, ſi omiſſa, ſeu inepte facta reperietur, uel is qui citabatur non expectatus fuerit, actus nihilominus ualebit, nec ex defectu citationis impugnabitur, ſecundum Innoc.in c.cũ inter, in fin.per illum tex.& ibi Abb.de elect.& Fel.in c.cũ ordinem, colum.iij.uerſic.& ad hæc, de reſcrip.& Ange.in l.diuus, colum.ij.ff.de reſtit.in integ.

115 Si uero fuerimus in caſu neceſſario citationem requirente, tunc ſi ex aduerſo fuerit oppoſitum citationem aliquam non præceſſiſſe, uidendum erit nunquid ex proceſſu conſtet ipſum aduerſarium tempore actus, de quo agitur, præſentem fuiſſe, Nam eo caſu citatus præſumeretur, ut declarat Abb.in c.bonæ, col.penul.extra de elect.poſt Archidia. in c.propoſuiſti.lxxxij.diſtinctio.cum alijs, de quibus ad propoſitum add.per Hippol.in l.unius.§.ſeruo.uerſicul.ſed iuxta prædicta.ff.de quæſt.

Ex

116 Ex præſentia nanque partis purgatur omnis defectus ci tationis,ut dixit Abb. in conſi.xxxviii.tria ſunt, colum.prima,uolum.primo, & Deci. in conſil.cccclix.uiſis duobus, colum.ſecunda,uerſic.præterea lib.quarto, & conſi.dcxviii. in caſu,columna ſecunda,num.4.lib.v.ut tenet Anto.Cap. in prima deciſ.Neapol.colum.fina.

Quot etiam procedit,ſi pars ſponte, & abſque citatione comparuiſſet, quoniam huiuſmodi ſpontanea comparitio tollit(ut dixi)& purgat omnem citationis defectum, ut uoluit gloſſ.Bald.Alexand.& alii in l.prima,in principio.ff de feri.& idem Alexand.in conſi.cxxiii.uiſo,columna prima,libro ſecundo. Solemnitas etenim citationis relaxari, & per ſuum æquipollens adimpleri poteſt, ut dixit Caſſadó.deciſion.ſecunda,ſub titu.de iudi.in iudicio autem comparere citationi æquipollet, quia ad illum finem citatió inducebatur, & propterea menti,ac rationi legis ſatisfactum eſt,ideo non curandum de modo cum finem habeamus, prout declarat Bald.in Specu. in titu.de Reo.in uerb.qui habeat ius reuocandi, ubi dicit hanc eſſe ueram, & communem opinionem,& per eundem in l.ſi accuſatoribus, colum. ſecunda,uerſicul.in gloſſ.fuit ibi præſens, &c.C.de accuſatio. ita etiam tenet Abb.in c.tenor.colum. fina.de re iudica. & diximus ſupra ſub rub.de null.ex defect.cita. iſte etiam defectus purgatur per ratificaonem actus tacite, uel expreſſe ex poſt ſubſecutam,ut probatur in c.quod ſicuti,& ibi gloſ. in uerb. conſentire.de elect.& tenet Deci.in conſil.cclxxiiii.col.fin. uerſi.ſecundo reſpondetur,lib.ii.

117 Bonum inſuper fuerit conſiderare nunquid actus,ſeu ſententia,quæ impugnabuntur, fuerint antiqui, quoniam tunc pro ſententia,& temporis diuturnitate,uidelicet quòd rite, & recte,ac citatione præuia,late fuiſſet præſumeretur.c.bonæ.el.j.de elect.& ponit Bald.in c.i.col.v.uerſi.quæro ſi apparet,&c.de mili.uaſſ.qui contuma.cum aliis de quibus per Alexan.conſi.cv.Ponderatis,columna ſecunda, lib.quinto, & Deci.conſil.cxxiii.columna ſecunda, lib.ii.& diximus ſupra loquendo de mandato.

Si uero oppoſitũ fuerit quòd & ſi citatio aliqua præceſſit,nihilominus illam tanquam inefficacem,& defectuoſam non ualuiſſe,neque arctaſſe citatum ratione citantis, citati,

 uel

uel formæ ipſius citationis, prout plene tractauimus ſupra, ſub rub.de nullit.ex defect.cita.tunc conſiderabitur modus,
118 & cauſa nullitatis intentate, quoniam ſi citatio ex defectu iuriſdictionis ipſius citantis impugnabitur, poteris tunc recurrere ad ea, quæ ſupra diximus loquendo de iuriſdictione ſub hac eadem rubri. & habebis pro regula, ꝙ illud propter quod tollitur, ſeu ſuſpenditur, uel impeditur iuriſdictio, ſeu poteſtas iudicantis, eidem iudici conſtare debet, & notum eſſe, alioquin ſi de cauſa impeditiua illi non conſtaret, citatio ſaltim quoad conſtituendum ipſum citatum non comparentem in contumacia, ac eundem uelut contumacem puniendum, regulariter ualeret, argu.tex.in l.ſi quis ex aliena. & ibi doc.ff.de iud.& text.in l.ii.ubi etiã ſcribentes.ff.ſi quis in ius uocatus, & in l.non uidetur, ubi glo.& Bar.ff.eo.ti. de iud.ponit gl.in uerb.niſi cognouerit. in c.ſi duobus, de app. & in c.cum ordinem, ubi Fel.col.x.uerſi.iiii.declaratio, poſt Pan.ibi, col.fi.de reſcri.& idem dicas, ſi citatio impugnaretur rõne alicuius priuilegii, ſeu infirmitatis, uel alterius legitimi impedimenti, quia de his iudici conſtare debuiſſet alias citatio, & proceſſus ipſo iure tenerent, ut notant docto.in l. quæſitum, per illum tex.ff. de re iudi. & in d.l.ſi quis ex aliena.& l.contra maiores, ubi glo.eodem titu.de re iud. & Canoniſtæ in c.ſecundo, extra de procuratoribus, & doctores in l.ii.§.ſi quis in iudicio.ff.ſi quis cautio. & alias ſupra diximus in reb.de nullitate ex defect.iuriſd.
119 Si citatio ratione defectus ipſiuſmet citationis oppugnaretur, puta ꝙ tempore feriato per iudicem decreta fuiſſet tunc poteris reſpondere quod quicquid ſit de iure, in iudiciis magis receptum eſt, citationes, & illarum executiones, etiam tempore feriarum decerni, & exequi poſſe, ut docet Rot.dec.ccclxvii.ſi committatur in no.
120 Si diceretur citationem non ualuiſſe, quaſi a iudice non commiſſam, uel ſaltim ad inſtantiam partis decretam non fuiſſe, replicari tunc poterit eo ipſo, quòd de citatione per relationẽ nuntii ex actis conſtat, partis inſtãtiam, & iudicis decretum præceſſiſſe, præſumi debere, ut uoluit Guil.de Cuneo, in l.ad peremptorium.ff.de iudi.& Ant.Imol.Abb.Fel. & alii in c.j. extra eodem titulo, & Lanfranc. in c.quoniam contra.in uerb.citationes, uerſic.item eſt notandum, quòd citatio

citatio &c.extra de probat.& tradit Alexã.in conſil.cxxiii. uiſo proceſſu.uerſ.& cum nihil appareat,&c.eo.lib.ii.

121 Si opponeretur citationem non ualuiſſe quaſi abſq; loco,& tempore decretam replicabitur quod omiſsio eorundem,ſi fuerimus in iudice ordinario, non uitiat, cum de loco & tempore ſolitis, uidelicet quibus idem iudex ius dicere conſueuit,intellingendum ſit, prout de utroque dicit, & comprobat Fel.in c.cum M.col.iii.circa fi.de conſtitu.& idem poſt alios in c.conſuluit.uerſ. nota ibi in textu ea hora &c.de offi.delega.& Alex.in conſi.xlviii.in cauſa circa fi. libr.vii. prout hæc & ſimilia latius uidere poteris ſupra ſub rub.de null.ex defect.citat.

122 Inſuper tam ad præmiſſa, quàm etiam ad reliquas oppoſitiones quæ aduerſus citationem fieri poſſet,erit aduertendũ, nunquid forſan probari potuerit, quod citatio quæ defectuoſa & inualida prætenditur,ad notitiam eiuſdem aduerſarii peruenerit, per illamque ſufficiente de cauſa mota, ſeu actu contra ipſum fiendo,inſtrui, & certificari potuerit, quoniam tunc probata hmõi notitia taliter certificatus habebitur pro legitime citato,ut uidetur tex in cle.cauſam.in fi.& ibi ponunt doct.de elect.& Fel.poſt alios in c.cum contingat.col.vj.uerſi.& pro iſta limitatione.de reſcrip.& facit text.in l.j.§.ex edicto. ibi, neque in notitiam peruenit &c. ff.quæ ſent.ſine appel.reſcin.l.ex conſenſu.§.fi.ibi, eum qui cognouit edictum &c.de appel.tenet Roma.conſi.ccccx.incipiẽte,ut clarior reddatur.col.j.cum pluribus aliis adductis in propoſito per Boer. qui hoc tenuit deciſ.ccxxxv. col.pe. in prin.& extat deciſ.Rot.cclxxj.ſi de mandato.in no. & in eadẽ Rota ſup hoc uiget particularis conſtõ Inno.viii.quæ uulgo dicitur Innocẽtiana,quã hẽmus quotidie p̃manibus.

123 Talis autem notitia inter cæteros modos probabitur , ſi conſtabit citatum uel citandum ſuper eadem citatione, uel comprehenſis in ea amicum ſeu procuratorẽ conſuluiſſe,ut docet gl.in d.cle.cauſam. in uerb. certa.aut ſi appareret poſt executionem huiuſmodi citationis eundem citatum ad talem cauſam procuratorem conſtituiſſe,ut docet Rot. dec. xix.fuit dubitatum.& dicta deciſ.cclxxi.& deciſ.ccccij. ſi actor.circa fi.in no.& Aegid.cõclu.dxxxix.licet & ccclxiiij. qui per ſe.& ſequitur Fel.in d.c.cum contingat. & Stafil.de lit.

lit.grat.fol.145.& Saruen.in compend.ſuper reg. de non in dicando.fol.84.ſecunda facie.& Boer.deciſ.cclxxxi.col.pe.

124 in fi.uel ſaltim talis defectus de facili hoc caſu per reſcriptum reparari poterit,ut in Rom.cur.quotidie experimur, dum defectus huiuſmodi citationum ſanantur per reſcripta adiecta clauſula (dummodo ad notitiam citati peruenerit) prout etiam atteſtantur doctores ſupradicti.

Quæ inſeruire poterunt nedum quando contra citationem,uerumetiam quando contra illius executionem opponeretur,puta rē de forma ipſius citationis nō ſeruata, prout in iſtis terminis proprie loquitur Rot. & Aegid. in ſupraſcriptis deciſionibus.

Hæc pauca quoad iurdiſdictionis inhabilitatis,ſeu mandati cōparentium,& citationis defectus præcipuos,& rele-

125 uantes reparādos currenti calamo prælibauimus. Reliqui uero aliunde prouenientes defectus,cum mere iuris poſitiui ſint,neq; partium, uel iura cauſarum merita concernant, ſed potius ad quendam iuris rigorem conſeruandum inducta,uideantur in eadem Romana cu.in uim reſcriptorum de facili reſarciri, & reparari conſueuerunt, maxime in cauſis beneficialibus,ſeu alias quomodocunque ſummariis, in quibus iudex procedere poteſt ſimpliciter & de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicii, a ſola ueritate inſpecta & c. uigore quarum clauſularū idem iudex ab omni forma iudiciorum a iure ciuili inducta,releuatur, & duntaxat ad formam a iure naturali & gentium inductam obſeruandam aſtringitur, ideo ſatis fuerit quòd tunc in iudicio interuenerint ea, quæ inſtruunt,& decidunt,quamuis ea quæ ordinem, ac ſolenitatem iudiciorum reſpiciunt, omiſſa fuerint, ut uoluit text. in clemen.ſæpe.& ibi glo.in uerſi.defenſiones.& ſcriben.de uerbo.ſignifi.& Bar.in conſtitu.ad reprimendum.in uerb.figura.& Io.mo.in c.fi.in uerſic.figura.de hæret.lib.vj.ubi dixit quòd iudex ſtantibus huiuſmodi clauſulis poteſt incipere proceſſum ab articulis, & illis probatis proferre ſententiam,quem retulit Rot. deciſ.xxxiii.quando committitur. poſt prin.in nouis.& Par.de ſind.in.§.reſtat unū aliud.col.fi. ubi & ſuperius in uer.eſt tamen aduertēdum. cum pluribus ſeq.copioſe de hac materia differit,cum aliis de quibus per Felyn.in c.olim.col.fin.de accuſat.& in c.j.colum.xvii.cum ſequen.

ſequen.de conſtitu.& Anto.in c.ſecundo de iurament.calum.Dec.conſil.ccccxlix.uiſis, colum.iiij.num.11.lib.iij.Et talia de iure communi intelligi debent,qualiter autem intelligatur,& qui termini ſubſtantiales etiam in ſimilibus iudicijs ſeruari debeant,magiſtraliter ordinarunt domini de Rota de illorum antiquo ſtylo in deciſione prædicta.xxxiij.& declarant etiam in deciſ.xcvj.domini omnes,in nouis.Nullitates itaq; ex defectu iuris poſitiui inſurgentes in ſimilibus cauſis uel opponi non poſſunt,uel ſi opponerentur, de facili (ut dixi) reſarciuntur,& nedum hoc fieri conſueuit in curia in cauſis prædictis,uerumetiam in cauſis profanis,ante tamen ſententiam,& priuſquam de nullitate per partem aduerſam oppoſitum fuerit,uel ēt quandocunq;,ubi ageretur de proceſſibus in partibus factus , uel etiam de factis in curia,ſed tunc adiecta clauſula refectis expenſis , uel cōſtito de bono iure.His etenim & ſimilibus caſibus ſolitum eſt obtineri reſcriptum,quod iudex cauſæ quibuſcunq; nullitatibus reiectis dummodo ex defectis iuriſdictionis,mandati, & citationis non ſint , ex eiſdem actis ad confirmationem uel infirmationem,ſeu cauſæ expeditionem perinde ac ſi defectus & nullitates oppoſitæ non obſtarent procedat , pro quibus facit concluſio Aegid.concluſio.dcccxxxviij.in cauſa mea Gerundem,& Caſſad.deciſ.iiij.nume.5.de cauſ.poſ. & proprie.& Stafile.de lite.grat.& iuſt.clii.uerſ.ulterius notandum eſt.& fol.184.uerſic.cauſa,ſi in profana.& Saruen. in dicto ſuo compendio fol 86.uerſic.aliæ tamē nullitates ſecunda facie & facit etiam alia deciſio Caſſad.deciſi.ij.de iud.loquens de terminis ſubſtantialibus ad dicendum contra articulos,& dicendum contra producta,qui ſi omittuntur,proceſſus ſaluari poterit,concurrentibus his de quibus ibi per eum,quem uide &c.

POSTREMO generaliter in materia noſtra prodeſſe poterit,ſi ex aliqua parte actorum confeſſio ipſius aduerſarij ſuper eo quod agit principaliter emanata deprehende-
126 retur,qm̄ proceſſus & ſententia licet ob ordinem iuris nō ſeruatum,aut lapſam inſtantiam uel alias per uiam nullitatis impugnari poſſent,in uim tamen confeſſionis huiuſmodi iudicialis ſuſtinebuntur.Ex quo confeſſio ad ſui ualiditatem telam iudiciariam regulariter non requirit , ut uoluit Innoc.in

ſcript.cum pluribus alijs ad propoſitum congeſtis per Hippoly.in l.i.§.diuus.Ant.uerſi.& licet iſtud dictum Saly.nu. 12.ff.de quæſt.

Quamuis igitur proceſſus ex aliqua cauſa non ualuerit, ualebit tamen confeſſio coram ſuo iudice emanata, inquit Bald.in authen.offeratur,in fi.de litiſcont.Abb.in c.cauſam. col.i.uerſic.contra textum oppono.de offic.deleg.dummodo(ut diximus)cauſa annullans pariformiter inualiditatem confeſſionis nō reſpiceret,puta ratione inhabilitatis ipſius confitentis.l.clarum.C.de authorita.præſtan.l.ſi filius,la.ii. ff.de interroga.actio.& ponit Bald.in addi.Specu.in titu.de confeſſ.colum.iii.uerſicu.quandoque proceſſus, & Abb.in d.c.Piſanis,colum.iii.in fine.de reſtitutio.ſpoliato.& Fel.in d.c.cum dilecta,colum.xviii.uerſicu.& intellige prædicta. de reſcript. Vel ratione incompetentiæ ipſius iudicis,ut declarant Cano.in d.c.at ſi clerici.& Spec.in titu.de cōfeſſ.§. nunc uidendum,uerſic.nunc dicendum reſtat. cum aliis de quibus per Alexand.xiii.conſil.colum.iii.uerſicu.fortificari, lib.primo, & hanc materiam proſequitur Ange.& poſt eum Auguſtinus conterraneus meus in tracta.maleficiorum, in uerb.comparuerunt dicti inquiſiti, & totum confitentur,uerſicu.quæro an confeſſus,fol.139.ſecūdum paruas impreſſiones.

Vel ſaltem ſi tanquam ſolennis ſententia ob aliquam nullitatem ſuſtineri non poſſet, nihilominus tanquam præceptum in confeſſum factum ſuſtineretur, iuxta terminos.l.ſi debitori.ff.de iud.& l.proinde,in fin.ff.ad l aquil.prout notanter determinat Rota deciſ.dlxviii.utrum ſi contra reum. quam uide.& facit alia deciſ.dxli.utrum præceptum,in antiq.& propterea ſi iudex magis adhæreret opinioni Ang.poſitæ in cōſi.clxxvii.in Dei nomine &c.& Bald.& Salic.in l. ut debitum,in fin.C.de hæred.actio.& eiuſdem Bald.in l.ſi. §.quod ſi actor,uerſicu.ulterius &c.C.de iuramen.propter calum.dat.uolentium quod ſi ſuper libello inepto emanaret partis confeſſio,uel quod in eodem iudicio,ubi adeſſet cōfeſſio,omitteretur,uel præpoſteraretur ordo iudicii ſententia aliqua condemnatoria ſequi non poſſet &c.Tunc enim replicari poterit,quod ſi huiuſmodi ſententia tanq̃ ſententia non ualet,ualebit tamen eo modo quo poterit,uidelicet

tanquam præceptum factum inconfeſſum.per deci.dlxviii. & ad præmiſſa facit id quod uoluit Alex.conſ.lxxv.in cauſa.col.ij.lib.vij.cum ſimil.

127 Inſuper ſtudere oportebit, nunquid nullitas obiecta aliquo modo ex iure, uel ex facto offuſcari, uel ſaltim dubia reddi poſſit: quoniam re exiſtente dubia cōtra nullitatem, & ut actus ſuſtineatur,& magis ualeat quam pereat iudicari debebit,per reg.l.quoties.ff.de reb.dub.l.ſi quando. ff.de lega.i l.Gallus.§.1.l.Titius.§.fina.ff.de lib.& poſt. c.in his. de uer.ſigni.l.ſi pars.ff.de inof.teſt.l.ſi inter in fi. ff.de rebus dub.ponit Bal.in l.eam quam,col.x.uer.ſed ſubiungitur.C. de fideicommiſſ.& gl.in uer. non uidebatur,in fi.in l.j. ff.de eo quod cert.loc & ponunt Cyn.Bald.Imo.in l.cum teſtamento.§ hæc uerba,per illum tex.ff.de hæredib. inſtituen. & Rot.dlxviii utrum ſi contra, in antiq. & Aegid. conclu. cxxxv.ſi epiſcopns.

128 Sicuti etiam in dubio uidemus pronuntiari appellationē ualuiſſe,nec eſſe deſertam, ut docet Pau.de caſtr.in l.j.ff.ſi qui cautio,quem ſequitur Rota,ut per Caſſador.deciſ.viii. in fin.de appellation.& deciſ.ſeq.in fin.eod.titu.ubi aſſerit Rot.ita tempore ſuo ſeruaſſe,quam doctrinam ſecutus eſt etiam Dec.conſ.lxxxiij.diuino,in fi.& conſi.ccccxlv.in caſu,col.x.nu.45.& cōſi.dclxxvij.uiſis,& cōſideratis,in princip.& Alexand.conſil.cxiij.uiſo, in princ. libr. v.& conſil. ccclvj.in cauſa, in princip.libro tertio, cum pluribus aliis ſimilibus per me poſitis ſupra in prima Rubrica ſub numero 24.ubi uide.

129 Erit etiam conſilium quod cauſa,quoad ſui merita,quantum fieri poſſit,inſtruatur,ut iudici nullitatis ſeu appellationis de bono iure partis in negotio principali conſtet. Nam præſuppoſito quod ſententia prima foret nulla, puta abſq; citatione,uel in die feriato,ſeu extra inſtātiā,uel ex aliquo alio defectu ſententiam ipſam concernente, lata, ſi tamen conſtaret eandem quoad cauſæ merita in ſe iuſtitiam contiinere a iudice appellationis ſeu nullitatis in parte, uel in totum quoad merita,& negotium principale confirmari, uel reformari poſſet,arg.l.ſi.§.ſi.ff.quot me.cau.ubi ſuper uero debito exacto proceſſus inordinatus toleratur, & facit l.ab ſentem.C.de accuſa.l.j.§.j.ff.quæ ſenten.ſine ap.reſcin. per

quæ

quæ iura ita determinauit Bar.in l.ſi expreſſim,col.pe.uer: & dico quòd iudex nullitatis, &c.de app.& idem Bart.in l. ſi ut proponis.la prima,colum.ij.uerſic.ex quo habes quod ſicut cauſa appellationis,&c.ubi dicit tale uerbũ ab eo nũquam alibi auditum.C.quomodo,& quando, & in l.j.col.ſina uerſi.quæro quid ſi datur libellus ſuper nullitate.C.quãdo prouoc.non eſt neceſſe,& in l.iudex poſtquam , uerſic. oppono,quod ordinarius,&c.& l.conquerebatur.ff.de re iudi.quem ſecutus eſt Ancha.in cle.i.de re iud.& Anto , in c. dilecto,col.vj.& ibi Abb.col.ij.de appel.& idem Abb. in c. cum Ioannes.in fin.de fid inſt.& in conſi.xcvii.Saluatoris, colum.i.lib.j.tenet Alexan.in conſi.lxxiii.in cauſa appellationis,in uerſi.tertio reſpondeo,col.fina.& conſi. clxxxi. in cauſa,col.fi.lib.vj.& conſi.lxxj.in cauſa inter Gaſparem,co
130 lum.fina.lib.vij.ubi etiam quod iudex nullitatis confirmare debet tenutam nulliter datam.quando ſibi conſtat quod de nouo iuſtitia exigente danda foret,de quo plenius ponit Ang.in §.quadrupli,col.xxj.uer.quæro immiſſus, inſti-
131 tu.de actio.Prout idem dicitur de captura non rite facta , quæ ſi conſtat de debito,ſuſtineri poteſt,ut concludit Pau. de caſt.conſi.ultimo,in fin.primæ partis,& prædicta ponit & ſequitur Dec.in conſil.ccccxlix.uiſis duobus,col.iij.in fi.
132 & quòd ſententia nulla quoad merita cauſæ a iudice nullitatis confirmari poſſit,eſt communis doctorum ſententia, prout atteſtatur , & comprobat idem Alex.in conſil . lxvij. themate,lib.vi.& conſi.lxix.perſpectis,in princip. libr. ii.et quod ex defectu iuriſdictionis nullitas prætenderetur , ut ꝑ eundem in conſil.cvj.uiſo themate , ubi de communi pariter atteſtatur,lib.v.& de quo per eundem in conſi.cxxii.uiſo proceſſu,in fin.lib.ii.& Guid.pap.q.ccxciiii.quæro,& facit conclu.Aegid.ccxcv.in cauſa mea , & conclu. ccclxxxi. ſi auditor ſecundæ , ubi dicit,quod iudex ſecundæ inſtãtiæ ſuper nullitate primæ ſententiæ nullæ ex defectu ordinis iudiciarii,uel alicuius termini ſubſtantialis omiſſi pronuntiãs ſi reperit dictam ſententiam iuſtam,illam confirmare poterit,& eo modo pronuntiare , quo pronuntiauerat primus iudex,& Aegid.ſequitur Fely. in c.cum cauſam , colum.iii. in princ.de re iud.Poterit itaque iudex reiecta nullitate primæ ſententiæ ſi error non fuerit expreſſus in prima ſententia, &

tia, & cauſa talis nullitatis in ſecunda ſententia ceſſet, eandem quoad merita proceſſus confirmare, ut declarat idem Alexan. in conſil. liij. quæritur, col. iij. lib. v. & Dec. conſilio. cccclxxxiii. pro reſolutione, colum. ii. nu. 8. uel etiam eadē
133 ſententia reiterato prius, ac ſanato proceſſu in toto, uel in parte defectiuo, idem iudex, & nullitatem declarare, & ſententiam eandem quoad merita confirmare, & uitium illius emendare poterit, prout docet Bal. in l. eos, col. iii. uer. quærunt doctores. C. de app. & in addi. ad Specu. tit. de ſen. col. vii. uerſ. ſi appellatur a ſententia nulla. & Fran. in rubri. de appel. col. vii. uer. quid autem ſi in cauſa. Lap. alleg. cvii. factum, col pen. & Aegid. conclu. dxxii. concluſio, quod ſit auditor. & conclu. ccccini. ſi proceſſus, ubi dixit ex proceſſu ualido poſſe per iudicem appellationis proferri nouam ſententiam, quamuis prima fuerit nulla, ut ibi per eum, & in Roma. cur. aliquando ad circuitus euitandos concedi cō ſueuerunt reſcripta, quod idem iudex de nullitate, & negotio principali ſimul cognoſcat, ſiue quod ſuper confirmatione & infirmatione primæ ſententiæ ſimul, & ſemel
134 etiam ex eiſdem actis procedat, quoniam commixtio cō ſeruans ius partium, & illis proficiens admitti debet, ut in iſtis terminis inquit Stafileus in d. tract. de lit. gra. & inſtit. fol. 183. uer. ſi pars innodata, &c. & in Rota uiget conſtitu-
135 tio Innocentiana, per quam auditor ſuper articulo grauaminis, ac negotio principali ſimul ac etiam aliquando (refectis tamen expenſis) omiſſo articulo appellationis, in dicto negotio principali procedere poteſt, ut quotidie practicatur. Idcirco habere iudicem propitium ualde expediet, qm̄ ſi coram eo de nullitate ſententiæ (ut cauſa in longum traheretur) diſputabitur, per unum ex ſupradictis modis pronuntiandi ipſi actori de facili conſulere poterit.

Et hæc ſunt quæ pro breui iuuenum exercitatione ſummatim & breui manu hic inſerere libuit, pleniorem autem doctrinam, & præmiſſorum cognitionem ex doctoribus eorum qui ante me fuerunt, & poſt venturi ſunt, libris, Deo propitio adiſpicentur.

FINIS.

REGISTRVM.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ:
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL.
AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG.

Omnes ſunt Quaterniones: eccetto,
LL quinternus.

INDEX SEV REPERTORIVM PRAESENTIS OPERIS.

De litera A.

ABſentem iudicare diuinæ ac humanæ leges prohibent titu. de nullit. ex defectu cita.nu.viij. pag. 177
Acceptatio ſeu nominatio nulliter facta non conſumit poteſtatem iterum nominandi, & acceptandi titulo, Quoties & intra quod tempus &c. numero xxxij. 63
Acta iudiciorum ſubſtantialia à lege non à partibus pendent: ideo ſi ſint nulla nõ poſſunt à partibus ualidari, quamuis partes poſſint ſe adinuicem obligare de illis parendo: & tunc in uim pacti ſuſtinentur, et mandantur executioni, etiam quòd ſint nulla.tit.qualiter & quib.mod.ſent.null.repa.poſ.numero xviij. 246
Acta facta cũ perſona inhabili puta pupillo poſſunt unica citatione, & audientia cum perſona habili repeti, & reintegrari, & in Roma. cu.poſſet ſuper hoc reſcriptum impetrari.titu.eodem.nu.xc. 368
Acta facta coram uno iudice repetenda ſunt coram alio, alias non prodeſſent. titu.quot, & quib.mod. nullit.in iu.prop.poſ.numero cxxvij. 25
Acta et proceſſus in cauſa appellationis integraliter producenda ſunt: nec ſufficit producere partẽ. tit.A

quo & quibus modis nullit.proba.poſ.nu.21. 56
Acta iudicij non fuiſſe facta probantur per inſpectionem proceſſus.ti.de null.ex defect.cita.nu.xy. 178
Actor ſi fuerit iudicij incapax puta minor, ex parte rei, opponi poterit de illius inhabilitate & impedietur proceſſus, ne iudicium claudicet.tit. qualiter & quib.mod.ſent.nul.repa.poſ.nume.85. 386
Actor ſuam intentionem: & reus ſuam excepionem etiam quòd eſſent fundatæ in negatiua probare debent.titul.à quo et quib.mod.nul prob.poſ.nu.i. 53
Actor ſeu procurator ad lites non facit inuentarium. ti.de nullit.ex defect.inhab.&c.nu.145. 162
Actio & libellus in iudicio apte proponi & concipi debet.titu.qualiter & quib.mod.ſent.nul.repa.poſ. nume.yi. 244
Actionis nomen ſi in libello inepte exprimeretur, hodie non uitiat,ti.de nul. ex defect. proceſ.&c. numero.25. 212
Actus qui fiunt per plures ut uniuerſos ut per capitulum,collegium:& ſimilia ratione inhabilium, qui interuenerunt non uitiantur.titul.de nullita. ex defectu iuriſd.ord.numero 185. 112
Actus à principe factus ſi aliter ſuſtineri non poteſt: præſumitur factus de plenitudine poteſtatis.ti. de nulli.ex defectu, iuriſd.deleg.nu.liiij. 124
Actus loco non ſolito & clandeſtine celebrati quaſi fraudulenti reprobantur. titu.de nullitat. ex defectu proceſ.&c.numero.82. 222
Actus contra legem pœnalem factus non eſt nullus. titu.de nullit.ex defect.iuriſdi.ord.nume.124.134.

Quid ſi ſit contra iuramentum:uide titul.de nullitat.ex defect.proceſ.numero.139. 237

Actus nullus nullum operatur poſitiui iuris effectū. tit.quoties & intra quod temp.&c.nu.26. 63

Actus nullus habetur pro inutili & non facto quoad præiudicium tertÿ,ſeu commodum gerentis: ſecus quoad præiudicium illius.ti.eo.nu.liÿ. 65

Appellatio quando interponitur à ſententia, reſeruato iure dicendi de nullitate cenſetur conditionaliter interpoſita, uidelicet quatenus ſententia ſit aliqua.tit.qđ et quib.mod.nulli.prop.poſ.etc.nu.x.39.

Appellatio à diffinitiua etiam. quòd eſſet nulla ex ſui natura ſuſpendit,deuoluit,& citat.ti.de nullita.ex defect.iuriſd.ord.nu.xix. 75

Appellatio non deuoluit niſi id quod in iudicio pendere reperitur: & ſic non deuoluit petitorium ſuſpenſum,titul.eodem nu.lxxxyi. 86

Appellatio ſiue bona, ſiue mala quoad appellantem deuoluit & citat:adeo quòd ſi in termino non comparuit,poteſt per audientiam contradictarum contra eum procedi, dummodo ſit acceptata à iudice, uel à parte.tit.eo.nu.88. 87

Appellatio ut deuoluat reſpectu appellati qui illi non detulit, eſſe debet legitima & legitime intimata, prout hic.tit.eodem.nu.89. 87

Appellatio ut deuoluat in qualibet cauſa ubi & qualiter in Roma.cu.ſit repreſentanda ti.eo.nu 90. 87

Appellatio ſi eſt nulla, nullum operatur effectū:ſi fruſtratoria,iudex apoſtolos cōcedere debet, ſi fuerint petiti:alias proceſſus eēt nullus.ti.eo.nu.142. 100

Appellatio quòd ualuerit, & quòd non ſit deſerta in dubio pronuntiandum eſt.ti.qualiter & quib mod. ſent.nullit.rep.poſ.nu.cxxviij. 382.& 383
Appellatio dicitur auxilium commune, & qualiter definiatur ſecũdum communem opinionem.ti.quid ſit nullitas.nu.viij. 3
Appellatio an debeat ad finem uictoriæ.ti.à quo, & quibus modis &c.numero.xx. 56
Appellatio nulliter interpoſita non deuoluit.tit.quoties & intra quod temp.&c.nu.l. 65
Appellationis cauſa commiſſa ſi de appellatione non conſtat, iudici non competit iuriſdictio, et ſatis erit conſtare per confeßionem appellati.tit. de nullita. ex defect.iuriſdict.ord.numero.lxxvi. 85
Appellationis cauſa deſerta quamuis cauſa nullitatis non cenſeatur deſerta, ut num.xxxviij, nihilominus executio non retardabitur, ut tit.quot et quib. mod.&c.numer.xxxv.& xxxvi. 43
Appellationis cauſa ad Ro.cu.legitime deuoluta contra appellatum proceditur per audientiam literarum contradictarum etiam ad expeditionem negotij principalis.tit.de nullitat. ex defectu iuriſdi. ord.nu.xci. 88
Appellationi ab alio interpoſitæ adhærere uolens, debet intra.x.dies adhærere. ti.quis poſ.dice.de nullit.nu.xxvi. 24
Appellatione intepoſita ad Papam, ſi intierim Papa moritur, deuoluitur ad ſucceſſorē, & etiam ſede uacante eſt comparendum tit. de nullit.ex defect. iuriſd.ord.nu.92. 88

Appellatione deſerta inſtantia perimitur, & ſententia tunc ſuper negocio principali lata eſt nulla. tit. eo.nu.cxvi. 93
Appellatione pendente nihil innouandum: intellige de ualida: ideo illa declarata nulla, uel deſerta attentata eo interim non reuocante,ſ.per uiam attentatorum, ut hic.xlix.cum ſeq.. tit. quoties & intra quod temp.&c.nu.xlviij. 64
Appellare poteſt quilibet ratione ſui præiudicij & intereſſe,tit.quis poſ.dice.de nullit.nu. iiij. 21
Appellare prohibitus nõ eſt prohibitus dicere de nullitate: quia remoto uno remedio remanet aliud, ſecundum communem opinionem doctorum.declara ut nu.xxx.tit.eo.nu.xxxiij.&.xxxvi. 25
Appellare non licet de iure ciuili in cauſa momentaneæ poſſeſſionis,ſed de nullitate dici poteſt.tit.quis poſ.dice.de nullit.nu.xxxiiij. 25
Appellare quamuis tertio non liceat licebit tamen pluries dicere de nullita. etiam quod infinitum lis protrahatur,ſecundum practicam de qua hic: tit. Quoties & intra quod temp.nu.iij. 59
Appellari poteſt ab actu ſuo decreto nullo & tunc quis ſit iudex appellationis competẽs.tit. Coram quo posſit & debeat nullitas proponi,et quis dicatur iudex competens &c.numero iiij. 14
Appellari poteſt à ſententia ipſo iure nulla.tit. quot, quibus mod.nullitas propo.poſ.&c.nu.xvij.pag.l. & titu.quis poſ.dice.de nullit.nu.xxi. 25
Appellans ſeu de nullitate dicens, uel alias grauatus ad iudicem grauantem remitti non debet.ti.coram

quo nullitas posſit & debeat proponi etc.nu.6. 15
Arbiter ſuper iniuſtitia laudi aditus poterit nullitatem illius declarare ti.quot & quib.mo. nul.prop. poſ.nu.19. 41
Arbiter & arbitrator ſimul ſimpliciter procedēs ut arbiter proceſsiſſe intelligitur. ti.de nulli.ex defec. iuriſd.ord.nu.173. 108
Aſſeſſorem uel conſultorem capere, uel non remittitur conſcientiæ iudicantis.ti.eo.nu. 148. 101
Attentata appellatione pendente, ſi appellatio deſeritur non reuocantur per remediū attentatorum, ſed per remedium nullitatis, aut ex offic. ti.quoties & intra quod temp. &c.nu.49. 64
Attentata etiam ex mero iudicis officio uſque ad concluſionem cauſæ reuocari poſſunt.tit.quot & quibus modis nullitas propo.poſ.nu.23. 41
Attentata abſq; aliquo iuris ordine reuocari poſſunt. ti.eod.nu.23. 42
Attentatorum cā pendente fatalia cauſæ principalis non currunt, intellige ut hic, titu. Quoties & intra quod temp.etc. nu.14. 62
Auditor cameræ apoſtolicæ antiquis ſolummodo habebat poteſtatem in curiales.tit.de nulli. ex defect. iuriſd.ord.nu.103. 190
Auditor audiente contradictarum olim habebat ordinariam iuriſdictionem.ti.de null.exdefec.iuriſd. de le.nu.16. 119
Auditores Rotæ in loco antiquorum iudicium qui ſedebant in aula Lateranenſi ſucceſſerunt.ti.de null. ex defec.iuriſ.ord. nu.42. 78

Auditores Rotæ in cauſis claris abſque conſilio & uoto coauditorum pronuntiant.ti.eo.nu.cl. 101

Auditores Rotæ in Roma. cũ. ſunt tanquam ſtellæ in firmamento & in cognoſcendo ordinarij, in decidendo delegati reputantur, tit.de null.exdefect.iuriſ.dele.nu.17. 119

Auditores Rotæ non ſubdelegant, nec eorum iuriſdictio prorogatur, ti.eo.nu.18. 119

Auditores Rotæ aſſerunt ſe habere ſtrictam iuriſdictionem, & multa facere ſine ſpetiali mandato recuſant, titul.eodem, nu.19. 119

Auditores Rotæ ſimul & ſemel in articulo grauaminis puta nullitatis & negotio principali, uel etiam omiſſo grauaminis articulo procedere poſſunt, ideo bonum eſt iudicem habere propitium, ti.qualit.& quib.mod.ſent.null.rep.poſ.nu.135. 126

Auditores Rotæ in cognoſcendo ordinarij, in diffiniendo delegati habentur: ideo eorum ſententias nullas reuocare non poſſunt, ti.quot & quib.mod. nullitas in iudicio proponi posſit.nu.15 17

Auditores Rotæ habent iuriſdictionem habitu & non actu, et magis ſtrictam quàm alij delegati, ti. quot & quib.modis nulli in iud.prop.poſ.nu.16. 17

Audientia ſi cui per ſtatutum ſeu iudicem denegetur, efficitur adeo inhabilis ut ſententia pro eo lata ſit ipſo iure nulla, tit.de nullita. ex defect.inhab. ſeu mandatus comparentium.nume.52. 146

Auditorum Rotæ deciſiones tãquam magiſtrales ab alijs iudicibus ſequendæ ſunt, ti.de nul. ex defec.iuriſdi.deleg.20. 119

De litera B.

BANNITVS id eſt extra Rempub. ſuã eiectus, ſi ab imperiali culmine, perdit ea quæ ſunt iuris ciuilis cõmunis, ſi à ſola ciuitate, perdit eà quæ ſunt iuris illius ciuitatis, retenta poteſtate iuri communis, tit. de nulli. ex defe. inhabi. ſeu mandat. compa: nu. 51. 145
Bannitus captus extra territorium bannientis relaxari debet, ti. de nul. ex defec. inhab. ſeu man. comp. nu. ly. 146
Bannitus excommunicato eſt ſimilis, ideo non poteſt eſſe iudex, ti. nulli. ex defec. iuriſd. dele. nu. lxy. 126
Bannitus nulliter ſi uigore ſtatuti occidatur, occidens non excuſatur, ſed punitur hic, ti. Quoties, & intra quod tempus &c. nu. xliiij. 64
Beneficij collatio quòd non fuerit facta, probatur per inſpectionem libri, in quo talia regiſtrantur, tit. à quo & quib. mod. nullitas proba. poſ. nu. xiij. 55

De litera C.

CALVMNIA ceſſat, ſi nullitas allegata reſultat ex actis actu. quis poſſ. dicere nullit. numero xxyiy. 25
Captura ſiue fiat ob cauſam ciuilem, ſiue criminalem, regulariter abſque iudicis decreto fieri non poteſt. fallit prout hic, tit. de nulli. ex defectu cita. numero xxxiij. 180
Camerarij apoſtolicæ ſedis poteſtas in quo præcipue

uerſatur.titu.de nulli.ex defectu iuriſd.delega.nume.x. 117
Captura à procuratore ad id ſpeciale mandatum non habente impetrari nõ poteſt,ti.eo.nu.xxxiij. 121
Captura non rite facta, ſi conſtet de debito, uel quòd alias iuſta ſit, confirmari debet.ti. Quibus modis ſententia & proceſ.nu.cxxxi. 183
Cardinali uel alij magno officiali quoad ſuam iuriſdictionem credẽdum eſt, ſecus quoad alia,ti.de nulli. ex defe.iuriſdic.ordina.nu.xyij. 75
Cardinales in Romana curia præſentes præfectis prætorio, abſentes uero proconſulibus adæquantur, ideo illorum ſententiæ nullitatibus ſubijciũtur.titu. an quælibet ſenten.per remed.nullit.impug.poſ.nume.y. 32
Caſſatio habet uim ſententiæ. ti. Quot & quibus modis nullit.prop.po ſ.nu.xliij. 61
Cauſa & ius dicuntur de præſenti, inſtantia uerò de futuro: ideo procurator datus ad cauſam quam quis eſt habiturus, uerbũ cauſa capitur pro inſtantia.titu.de nullitat.ex defect.inhabili.nume.lxxxyiij. 82
Cauſa ciuilis inter laicos ob defectum iudicum ſecularium,deuoluitur ad cognitionem Eccleſiaſticam. ti.de nulli.ex defect.iuriſd.ord.nu.lij. 82
Cauſa feudalis non deuoluitur ad ordinarium, niſi ob negligentiam domini feudi.titu.de nulli. ex defect. iuriſd.ord.nu.lix. 82
Cauſa ſuffraganeorum non deuoluitur ad Metropolitanum, niſi per uiam appellationis.ti.eo.nu.lx. 82

Cauſa appellationis à grauamine nõ deuoluitur ad iudicem ad quem,niſi in euentum legitimæ appellationis.ti eod.nu.lxi. 82
Cauſa de partium conſenſu poteſt deuolui ad iudicem ſuperiorem, quando iuriſdictio eſt prorogabilis,& non alias.ti.eo.nu.lxij. 82
Cauſa grauaminis cõmiſſa cum negotio principali eſt conditionalis reſpectu negotij,uidelicet ſi pronunciatum fuerit male proceſſum.titu.de nullit.ex defectu iuriſdict.ordi.nume.lxv. 83
Cauſa appellationis ad Romanam curiam interpoſita regulariter nõ deuoluitur,ſed cognitio eſt in partibus committenda.ti.eod.nu.lxvi. 83
Cauſa ſemel in Romana curia commiſſa propter appoſitionẽ manus Papæ nõ remittitur, niſi ex magna cauſa.ti.eod.nu.70. 84
Cauſa ſemel in palatio commiſſa non extrahitur per rationem de qua hic.tit.eod.nu.71. 84
Cauſa appellationis à grauamine ad papam interpoſita, & a iudice uel a parte approbata deuoluit ob huiuſmodi multum conſenſum etiam tacitum.ti.de nul.ex defec.iuriſd.ord.nu.73. 85
Cauſa deuoluitur etiã quod appellatio fuerit nulla & nulliter interpoſita, ſi modo fuerit à iudice uel à parte approbata.ti.eo.nu.75. 85
Cauſa appellationis à diffinitiua interpoſite ad Papam,totum deuoluit.eo.ti.nu.77. 85
Cauſa ex ſpeciali mandnto Papæ in curia commiſſa dicitur deuoluta.ti.eo.nu.81. 86
Cauſa cenſetur ad curiam deuoluta, quando partes in

ea ſunt præſentes.tit.de nullit.ex defect.iuriſd.ordi. nu.84. 86
Cauſa propria quomodo intelligitur.ti.eo.nu. 93. 88
Cauſa in propria nemo ſententiam dicere poteſt, & ſi dixerit, eſt nulla.ti.eo.nu.94. 88
Cauſa in totum principi remiſſa,poſtquam illi fuerint præſentata, tollit omnem poteſtatem iudici remittenti.ti.eo.nu.144. 100
Cauſa ſemel effecta ſummaria in quacunque inſtantia ſummaria reputatur.ti.de nullit.ex defect.proceſſ. nu.lviij. 219
Cauſa ſimpliciter commiſſa intelligitur commiſſa ciuiliter & criminaliter & tam reſpectu proprietatis quàm poſſeſſorij:& tam quoad cognitionem quam diffinitionem,& cum omnibus ſuis incidentibus et dependentibus : uide hic exempla ti.quibus modis ſenten.& proceſſ.nu.68. 152
Cauſæ requirentes ſpeciale mandatum remisſiue.titu. de nullit..ex defectu inhabi.ſeu mdndati compara. nu.90. 152
Cauſæ criminales non comprehenduntur in mandato generaii.eod.ti.nu.92. 152
Cauſæ beneficiales ſub generali mandato includuntur ti.eod.nu.93. 152
Cauſæ maiores beneficiales,ac ſpirituales de ſui natura de facili ad curiã deuoluuntur.ti.de nulli.ex defectu iuriſd.ord.nu.67. 83
Cauſæ clericorum ac perſonarum eccleſiaſticarum, ac laicorum temporali iuriſdictioni eccleſiæ ſuppoſitorum de facili ad curiam deuoluuntur.ti.eo.nu.84

Cauſæ appellationum à grauamine in curia commiſſæ deuoluunt totum negotium principale, etiam quòd appareat male pronuntiatum. titu. eod. numero lxix. 84

Causæ in Roma. cur. committi ſolitæ quæ ſint. titu. de nullita. ex defectu iuriſd. ord. nu. lxxxiij. 86

Causæ cognitionis ſedis apoſtolicæ reſeruatæ titu. eod. numero xcyiij. 89

Causæ ab ordinarijs ac etiam ſecularibus iudicibus cognoſcendæ clericis committi poſſunt. titu. de nullit. ex defect. iuriſd. deleg. nu. lxyiij. 126

Causæ guardianis ſeu miniſtris fratrum minorum, ac prioribus mendicantium, & ſimilibus à ſede apoſtolica committi poſſunt. ti. eod. nu. lxxx. 128

Causæ habentibus ſimplices adminiſtrationes, & officia Eccleſiaſtica, prout ſacriſtæ, cuſtodes, camerarij, theſaurarij, & ſimiles committi non poſſunt. tit. eo. nu. lxxxi. 128

Causæ monacho, adminiſtrationem in cathedrali Eccleſia habenti committi poſſunt. titu. eod. numero lxxxij. 128

Causæ cognitio eſt de ordine ſubſtantiali iudiciorum, & à iure diuino descendit. tit. de nullita. ex defect. proceſſ. numero xxx. 213

Causæ cognitio debet actũ præcedere, non ſequi, quia talis præpoſteratio uitiat. tit. eod. nu. 32. 213

Causæ publici iuris humani, & diuini quibus quiſq; de populo auditur, quæ ſint. ti. quis poſ. dic. de nul. numero yiij. 21

Causæ in conſiſtorio principis commiſſæ ſi iuris ordo

omitteretur facilius impugnarētur quàm aliæ titu.an quælibet ſen.per remedium nulli.impu. poſſ. nu.24. 35
Cauſam eſſe deuolutam in dubio iudicandum eſt. ti de nulli.ex defect.iuriſ.ord.nu.80. 86
Cautionis præſtatio de lite proſequen. & alias iuxta formam authen.Generaliter.C.de epiſ.& clem.nõ cenſetur ſubſtantialis.ti.de nulli.ex defec.proceſſus nu.xlyi. 216
Cautio rati exigitur ut ſaltim pro expenſis recuperandis parti conſulatur.ti.Quib.mod.ſen.nul.rep.poſ. nu.xcyiij. 216
Certum dicitur non ſolum quod eſt certum ex ſe, id ēt quod eſt certum per relationem ad aliud.ti.de null. ex defect.cita.nu.138. 197
C. Vt debitus. loquitur de iudice ordinario ſecundum communem lecturam.ti.De nulli.ex defectu iuriſd. ord.nu.lxiij. 82
C.Statutum.de reſcriptis in yi.de cauſis committendis non procedit in ordi.ti.de nulli.ex defect.iuriſd.delega.nu.lxyij. 126
Cæcus pro ſeipſo in iudicio ſtare poteſt.ti.de null.ex defect.inhab.&c.nu.27. 142
Cæcus poteſt iuriſdictionem prius quæſitam retinere & exercere,ſed de nouo acquirere non poteſt.tit.de nulli.ex defect.iuriſd.deleg.nu.xlij. 123
Cæcus retinet feudum paternum, ac in baroniæ & iuriſdictione paterna ſuccedit.ti.eo.nu.xliij. 123
Citatio adeo eſt ſubſtantialis,ut ſententia etiam in fauorem abſentis non citanti lata non ualeat.titu. de

nullit.ex defect.cita.nu.x. 177
Citatio ad comparendum, non ad deliberandum fieri conſueuit.ti.eod.nu.18. 178
Citatio in quibus caſibus non ſit neceſſaria remisſiue. tit.eodem numero 21. 179
Citatio inualida pendentiam litis non inducit, iuriſdictionem non perpetuat, nec præscriptionem interrumpit.titu.eod.num.24. 179
Citatio quòd fuerit inualida qualiter contingere poſſit.tit.de nul.ex defect.cita.nu.26. 179
Citatio qualiter posſit eſſe nulla ratione iudicis citantis.tit.eod.nu.27. 179
Citatio talis eſſe debet, ut citatus posſit certiorari de actu fiendo, & illi contradicere, aliàs ſi generalis æquiuoca, uel obscura, non ualeret.titu.eodem numero 30. 180
Citatio ex ſui facie ſeu per uiam notorij iniuſta, temeraria & imposſibilis impune ſperni poteſt. tit.eod. nu.28. 179
Citatio in dubio præſumitur iniuſta, niſi à circunſpecto iudice decreta fuerit. titulo eodem. numero 29. 180
Citatio pro ſui ualiditate quid & quot requiret.tit.de nullit.ex defect.cita.numero 31. 180
Citatio ſiue realis, ſiue uerbalis per iudicem decerni, & committi debet. titulo eodem. numero 32. 180.
Citatio etiam uerbalis à iudice committi non debet, priusquam petitionem partis audierit. titulo eodem numero 35. 181

Citatio generalis uidelicet de quacunque perſona, & in quacunque cauſa illis aliter non expreſſis mutuo committi non debet: ſed citandorum nomina exprimenda ſunt. titu. de nullit. ex defect. cita. numero 36. 181

Citatio uerbalis cauſæ cognitionem non requirens poterit à nuntio fieri in uim generalis commiſſionis de citando, ſecus ſi citatio foret præiudicialis, aut absque cauſæ cognitione concedi non conſueuiſſet. titulo de nullitate ex defectu citationis numero 38. 181

Citatio quòd à iudice fuerit decreta ſiue commiſſa ex actis conſtare debet. tit. eo. nu. 40. 181

Citatio præſumitur commiſſa, ubi conſtat de relatione nuntij aſſerentis iudicis mandato citaſſe, et hoc in cauſa ciuili, & de conſuetudine. tit. eodem. numero 42. 181

Citatio ad inſtantiam partis decerni & committi debet. titulo de nullitate. ex defect. citat. numero 44. 182

Citatio poſtquam fuit per nuntium relata præſumitur, quòd fuit ad inſtantiam partis decreta. tit. eo. numero 45. 182

Citatio tempore feriarum etiam in honorem Dei pro die non feriato, decerni, & exequi poterit maxime de conſuetudine quamuis de iure dubium ſit. ti. eod. numero 46. 183

Citatio prima quæ de longinquo fit, debet continere poteſtatem iudicis citantis, aliàs citatus non fieret contumax. tit. eo. nu. 47. 183

Citatio debet continere in ſe nomen & cognomen iudicis citantis,ne fiat dubia,& æquiuoca.ti. eo.nume. xlyiij. 183
Citatio nomen & cognomen partis citantis continere debet.ti.de nullit.ex defect.cita.nu.49. 184
Citatio rem ſeu titulũ cauſæ in qua quis uocatur, continere debet.ti.eodem numero 50. 184
Citatio ſpecialis ad quemlibet actum iudiciarium requiritur, nec ſufficit generalis ad totam cauſam: quando citandus eſt præſens in ciuitate iudicij.titulo de nullit.ex defectu cita.nu.lyij. 185
Citatio debet continere nomen & cognomen ipſius citandi ob rationes de quibus hic ti.eo.nu.lyiij. 183
Citatio generalis contra omnes ſua intereſſe putantes licet de iure fieri poſſit,tamen aliquam certã perſonam non arctat.tit.eo.nu.lx. 185
Citatio cõtinens impoſſibile facti ſeu iuris non ualet: titulo eodem.numero lxyiij. 188
Citatio ſine termino ualet: & intelligitur ut compareat quam citius poterit: ſed cautius eſt illum apponere.ti.de nulli.ex defect.cita.nu.71. 188
Citationi neceſſario non eſt apponenda hora, ex qua intelligitur de ea, quæ actus communiter expediri cõſueuit.titu.eo.nu.72. 188
Citatio continens horam uel locum, ſi actus diuerſa hora uel loco ipſo citato abſente fieret, non ualeret.tit.eod.nu.73. 189
Citatio debet eſſe in forma ſolita, et cum clauſulis conſuetis.titul.eodem numero.75. 189
Citatio continens inſolitum eſt nulla, uel ſaltim citatus

tus ſi non compareat excuſandus eſt.titulo eod.nu mero 177. 189

Citatio fuit inducta ad certificandum abſentem, ideo decerni & exequi debet eo modo,quo facilius abſens ueriſimiliter certificari poſſit.titulo eodem.nu mero 81. 189

Citatio etiam in principio cauſæ fieri poteſt domi ſoli tæ.habitationis, quando nō reperitur principalis, nec procurator.titu.eod.uidelicet de nullita.ex defe ctu citationis.numero 87. 191

Citatio qua fit domi debet fieri publice & alta uoce, & copia in oſtio domus affigi, uel in manibus familiarium dimitti, aliàs non arctaret.ti.eod. numero 88. 191

Citatio domi regulariter fieri non poteſt niſi in ſubſidium,quatenus perſona non reperiatur.ti.eod.numero.xc. 191

Citatio priuſquam fiat domi, regulariter præcedere debet diligentia de perſonam reperiendo. titu.eod. nume.xcij. 192

Citatio in dubio domi non perſonaliter facta præſumitur, & propterea citatus non comparens dicitur ficte contumax.ti.de nullita.ex defectu citatio. nume.xcvij. 197

Citatio generaliter ad totam cauſam, uel etiam particulariter ad aliquem actum etiam quòd nō comparuerit, uel dixerit nolle comparere quando preſens eſt ad reliquos actus citari. debet. de quo uide hic.titulo eodem.nume.xcviij. 193

Citatio qua aduerſus abſentes utitur Romana curia,

fuit ex iuris rationibus excerpta.titu.eod.numero.100. 194
*Citatio in qua iudex comminatur ſe ad expeditionem cauſæ proceſſurum habet uim peremptoriæ.titu. de null.ex defect.cita.nu.*101. 194
Citatio unica quando ſit pro tribus, debet apponi uerbum peremptorie, uel ſaltem æquipollens. titulo eod.nume.cij. 194
Citatio generalis ad totam cauſam etiam cum oppoſitione peremptorij toleratur propter diſtantiam locorum, ac difficultatem citandi, necnon partium diſpendia.titulo eod.num.ciij. 195
Citatio in cathedrali ac beneficio Eccleſiaſtico de quo agitur quando tale beneficium non requirit reſidentiam, fieri non poteſt, niſi præcedat diligentia de perſonam reperiendo.ti.de nullitate, ex defectu citatio.numero 120. 197
Citatio domi uel in Eccleſia fienda ſatis eſt quod publice legatur, & detur copia petenti nec requiriritur affixio.ti.eodem numero cxxi. 197
Citatio per edictum non afficit ignorantes & eſt exorbitans: ideo non egreditur terminos. cle. penul.de iud.titul.eo.numero 125. 200
*Citatio per edictum in Ro. curia non cōcepitur niſi ex ſpeciali mandato Papæ: quia hoc uidetur ſibi ſoli reſeruatum.titu.eo.nu.*126. 200
*Citatio per edictum non conceditur ab ipſo Pontifice niſi cum clauſula, conſtito ſummarie de non tuto acceſſu &c.unde iudex eam non decernit, niſi de hoc ſibi ſummarie conſtiterit tit.eo.nume.*127. 200

Citatio per edictum publicum poteſt in caſibus à iure permisſis à laicis iudicibus decerni. titulo eodem. nume.129. 200
Citatio per edictum publicum in quibus locis ſit exequenda. titulo de nullitate ex defectu citatio. numero 130. 200
Citatio per edictum publicum licet in ſe ſex loca contineat, uidelicet tria in curia, et tria extra curiam, tamen ex ſtylo ſatisfuerit exequi in quatuor, uide licet duobus in curia, & duobus extra curiam. titulo eodem. numero 133. 199
Citatio per edictum debet publice legi, affigi, et affixa per tempus congruum dimitti, titulo eodem numero 134. 199
Citatio per edictum ſatis eſt ſecundum ſtylum palatij quòd affigatur etiam quòd non fuiſſet lecta. titul. eodem numero. 131. 199
Citatio originalis non autem copia eſt affigenda. ti. de nulli. ex defect. citationis. nu. 136. 199
Citatio per edictũ uideretur formiter executa, ſi nuntius referret executam fuiſſe, prout in ea, ex quo in ea aderat unicus modus exequendi titulo eodem nume. cxxxvij. 199
Citatio quæ non fit per edictum cum habeat triplicem modum exequendi non perficitur, ſi nuntius referat ſe feciſſe prout in ea, ti. eo. nu. 139. 198
Citatio per edictum non inducit uera notitiam: ideo non ſufficit ad aliquem excommunicandum, uel ſuo beneficio priuandum, ti. eo. nu. cxli. 198
Citatio generalis per edictum cõtra omnes ſua intereſ

ſe putantis ſit in caſu quo non adſit certus contra dictoi:alias non afficeret: ideo antequàm fiat inueſtigandum eſt nunquid adſit, qui ex actu illo principaliter lædi poſsit, & talis nominatim citandus eſt, ti.de nul.ex deſec.cita.nume.cxlij. 198

Citatio generalis per edictū fieri conſueuit contra conſanguineos & amicos minoris & abſentis ex cauſa probabili, nō ex uoluntaria.ti.eo.nu.cxliij. 201

Citatio habet quatuor partes, decretum, formam, executionem, & relationem illius, ti.eo.nu.cxly. 201

Citatio quòd fuerit executa debet conſtare iudici ante quàm ad actum progrediatur, alias actus non ualeret: fallit tamen prout hic, ti.eo.nu.cxlyi. 201

Citatio quod interuenerit ſeu actum præceſſerit, non probatur ex narratiua ſententiæ quado illa fertur in abſentē: & non tractamus de ſententia antiqua ti.eo.nu.cxlyij. 202

Citatio quæ de longinco fit ſecundum Romanæ curiæ ſtylum uniuerſis dirigitur exequenda: ideo fruſtra diſputantur de poteſtate exequen.ti.de nul. ex deſec.cita.nu.cxlyiij. 202

Cautio rati exigitur ut ſaltem pro expenſis recuperandis alteri parti conſulatur ti. Qualiter ſentētiæ & proceſſus qui dicuntur nulli &c.nu.xcyiij. 264

Citatio poſtquàm cauſa fuit diſcuſſa, cognita, & inſtructa, eſt ſolemnitas iuris poſitiui, ideo tunc omitti poſſet.ti.quib.modis ſeu nul.rep.poſ.nu. 107. 267

Citatio ex ſtylo in multis locis facta concluſione, in cauſa omittitur quoad ſententiam audiendam.titulo eodem.numero.cix. 267

Citatio in Romana curia ad ſententiam audiendam nominatim fieri cõſueuit, facta tamen concluſione in cauſa ſi omitteretur, poſſet per uiam reſcripti ſuppleri, prout aliæ nullitates iuris poſitiui ſuppleri conſueuerunt. eo ti. nu. cx. 267

Citatio quibus caſibus non ſit neceſſaria, uel de iure omitti posſit, remisſiue ſub ti. eo. nu. cxiij. 268

Citatio ubi non eſt neceſſaria ſi omittitur, uel inepte ſit, aut non expectatur is qui fuit citatus, non uitiat proceſſum, eod. ti. numero cxiiij. 268

Citatio in ſententia ſeu actu antiquo ex temporis diuturnitate præſumitur. eo. ti. nu. cxvij. 26

Citatio ſi impugnetur ex defectu iuriſdictionis quid agẽdum ſit, & regula eſt quòd illud propter quod tollitur: ſuſpenditur: uel impeditur iuriſdictio ipſi iudici allegari: & cõſtare debet. ti. eo. nu. cxviij. 269

Citatio tempore feriarum decerni & exequi poteſt. ti. eodem. numero cxix. 269

Citatio eo ipſo quòd de ea per relationem nuntij conſtat quòd ad partis inſtantiam & à iudice decreta fuerit: præſumitur. ti. eo. nu. 120. 269

Citatio abſque loco & tempore per iudicem ordinarium decreta ualida exiſtit. ti. eo. nu. cxxi. 270

Citatio ẽt nulliter decreta ſeu alias defectuoſa: ſi per illã citãdus certificatus eſt, afficit & arctat perinde ac ſi quis legitime citaretur. ti. eo. nu. 122. 270

Citatio quòd ad notitiam citati peruenerit, qualiter probari posſit. tit. eo. nu. 123. 270

Citationis defectus cum clauſula dummodò ad notitiã citati peruenerit in Romana curia per reſcri-

pta ſanari conſueuit.tit.eo.nu.124.
Citatio nulla non inducit litiſpendentiã, neq; iuriſdictionem perpetuat. nu.28. nec præſcriptionem pacificam interrumpit 29. & 31. neque malam fidem inducit 30.ti.Quoties & intra quod tẽp. &c. numero 27. 63
Citatio quando pars in iudicio non eſt præſens, eſt de ſubſtantia iudicij.ti.de nullit. ex defect. proceſ.numero 27. 212
Citationis nullitas & defectus inter alias potentisſima eſt, quia defenſionem reſpicit.titu.de nullita.ex defectu citatio.numero ij. 176
Citationis ſolemnitas eſt iuris naturalis non propter ſe, ſed propter defenſionem.tit.eo.nu.yi. 176
Citationis ſolẽnitate uſus eſt Deus aduerſus primum hominem, ut iudicibus ſeculi exemplum daret ſub eodem titulo.numero yij. 176
Citationis defectus, nec à principe, nec à ſtatuto ſuppleri poteſt.ti.de nulli.ex defect.cita.nu.9. 177
Citationis defectus duplici modo quæritur primo an quis fuerit citatus, ſecundo an citatio ualuerit. tit. eod.nume.xi. 177
Citationis uitium ſeu nullitas reddit proceſſum nullum. tit.eod. num.22. 179
Citationis decretum ſeu commisſio dicitur interlocutoria, ti.eod.nu.liij. 184
Citationis decretum intelligitur ſecundum formã iuris, ideo commisſio de aliquem citando intelligitur in perſona primo, alioquin domi. ti. de null.ex defect.cita.numero 95. 192

Citationis executio domi facta per nuntium non referentē ſe feciſſe diligentiā nō ualet.ti.eo.nu.96. 192
Citationis forma quæ in Romana curia decerni cōſueuit contra abſentem, & in remotis partibus exiſtentem, titu.eodem numero 99. 193
Citationis in termino ſi actor non comparuerit, et primus actus circunducatur, nihilominns idem actor poterit contra citatum non comparentem quandocunque per audientiam contradictarum procedere, titulo de nullitate ex defect. citatio. numero iij. 195
Citationis in termino actor debet comparere, & contumaciam rei non comparentis accuſare, ti.de nullita.ex defectu cita.numero cxij. 195
Citationis ordo eſt ut perſonaliter primo, Secundo ut domi uel in eccleſia: alias per edictū,& non debet à iudice præuerti, quia non ualeret proceſſus.titulo eodem numero 123. 197
Citationis per edictum publicum forma ſecundū Romanæ curiæ ſtylum quæ ex mente iuris colligitur. titulo eodem.numero 131. 200
Citationis forma ab executore diligēter ſeruanda eſt, alias citatio non ualeret, titulo eodem: nume. 132. & cxcix.numero clij. 203
Citationis copia ſi petatur, dari debet in forma authentica expenſis ipſius citantis, & quando che citati, titulo eodem numero. cli. 202
Citationis per edictum loca debent eſſe uicina domicilio ipſius citandi ti.eo.nu.140. 198
Citationis defectus cum clauſula dummodo ad noti-

tiam citati peruenerit in Romana curia per uiam reſcripti ſanari conſueuit.titulo quibus modis ſententiæ nullita. reparari poſſ.num.124. 202
Citationis defectus & nullitates tit. de modo & ord. uidendi proceſ.&c.nu.yi. 11
Citationis defectus eſt de iure naturali,ideo uitiat ſententiam principis.tit.an quælibet ſententia per remed.nulli.impug.poſ.nu.14. 34
Citationis neceſſario libellus non eſt inſerendus, & ſi inſerarur,tollitur citato facultas petendi dilationem ad deliberandum ti.de nulli.ex defec.cita.numero lij. 184
Citationi nedum inſerendus eſt titulus cauſæ: ſed etiã nominatim debet apponi actus qui explicãdus eſt. titu.eod.nume.liiij. 184
Citationi debet inſeri locus tutus et honeſtus,ad quem quis uocatus.ti.eo.nu.lxi. 186
Citationi iudicis tam ordinarij quàm delegati quãdo locus ſit inſerendus,ti.eo.nu.lxiij. 186
Citationi debet apponi dies et terminus pro quo quis uocatur.ti.eo.nu.lxy. 187
Citationi apponi debet terminus congruus.alias ſi nimis breuis,nõ arctaret citatum ad comparendum ẽt cũ primũ poſſet ti.de nul.ex defe.cit.nu.67. 186
Citationes in pluribus locis de conſuetudine ſine iudicis authoritate fieri ſolent ti.eo nu.39. 181
Citationes quæ in partibus exequantur hodie ex communi obſeruantia præſentantur per publicos tabelliones,& ſic euitatur difficultas, nunquid ſoli nuntio ſit credendum.tit.eod.nu.149. 202

Citatus quòd quis nō fuerit, probatur eo ipſo quòd de cōtrario nō conſtat. de nul. ex defe. cita. nu. 14. 177

Citatus quòd quis non fuerit probatur per inſpectionem actorum. ti. eo. nu. 14. 177

Citatus præſumitur qui in iudicio reperitur, quando ab illo abeſſe conſueuit. ti. eo. nu. xyi. 177

Citatus nulliter non tenetur comparere. titu. eod. numero 23. 179

Citatus ad diem feriatum an teneatur cōparere, et de iure ciuili uidetnr quòd uon ſecus de iure canonico. tit. eod. nu. lxyi. 187

Citatus domi dicitur ficte contumax, ideo à ſententia contra eum lata intra decem dies à die ſcientiæ appellare poterit. ti. eo. nu. 92. 192

Citatus ad totam cauſam ſi non comparet elapſa die aſſignata poteſt contra ipſum tanquàm contumacem abſque alia citatione ad ulteriora procedi. tit. eo. nu. cix. 195

Citatus ad totam cauſam ſi non comparet ex ſtylo palatij conſueuit ad reliquos actus fiendos citari in audientia contradictarum. ti. de nulli. ex defec. cita. nu. cx. 195

Citatus ad totam cauſam ſemel comparendo citationem generalem adimplet, ideo & expoſt ad reliquos actus fiendos ſingulariter citandus eſt. ti. eod. nu. cxiij. 196

Citatus ad totam cauſam debet comparere, & uſque ad expeditionem cauſæ perdurare, alias ſi lite pendente nō dimiſſo procuratore recederet, uirtute primæ citationis, cōtra ipſum quaſi contumacem per

audientiã contradictarum procederetur.ti.de nulli. ex defec.cita.nu.cxiiij. 197
Citatus quem iterum citare difficile eſt, utputa quòd eſt irreperibilis, nec habet domũ permanentẽ, ſeu habitat in ſuburbijs, cogẽdus eſt ad eligendum locum in quo citari poſſit.ti.eo.nu.cxyij. 196
Citatus ad locum non tutum, puta ob inimicitias capitales, ſeu hoſtium incurſus, etiam quòd offerretur ſaluus conductus uel ob peſtem, ſi non comparuerit: excuſatur, tit.de nulli.ex defect.iuriſd.ord.numero 165. 106
Citatus generaliter ad totam cauſam, & non compa rens, reliquos actus non eſt ulterius citandus, et citationes quæ fieri conſueuerunt per cõtradictas ex urbanitate potius quàm iuris neceſſitate fiunt.tit. quib.modis ſenten.nulli.repa.poſ.nu.cxi. 263
Citandus eſt is quem principaliter nõ ſecundario tangit negotium.ti.de nul.ex defec.cita.nu.xix. 178
Citandus non eſt is cui notorium eſt defenſionem non competere.ti.eo.nu.20. 178
Citandus eſt quis nominatim ad uidendum iurare teſtes ad uidendum productionem iurium & dicendum contra articulos, et ad alia quæ in iudicio fienda ſunt.ti.eod.nu.ly. 184
Citandus eſt quis nominatim ad audiendum ſententiã, nec ſufficit ad audiendam uoluntatem iudicis.ti.eo. nu.lyi. 185
Citandus ſi eſt præſens in iudicio à iudice moneri debet, & talis monitio habet uim peremptorij, & eſt modus citandi utilis & commendabilis.ti.de null.

ex defectu citatio.nu.82. 189
Citandus eſt procurator ſi adeſt, & principalis non reperiatur etiam in prin.cauſæ.ti.eo.nu.84. 190
Citandus nedum in ciuitate, quinimo & in uilla, & ſuburbijs perquiri debet, antequàm domi citetur.titu.eo.nu.94. 192
Citandus ſi eſt clericus, & ipſe non reperiatur, nec domum particularē habeat, citari poteſt. in eccleſia, quam obtinet reſidentiam requirente, ex quo illa fingitur ſua habitatio, ti.eo.nu.cxviii. 196
Citandus qui eſt clericus, & non reperitur, nec habet domum aut Eccleſiam reſidentiam requirentē erit citandus in Eccleſia cathedralia: & in Eccleſia de qua diſputabitur.ti.eo.nu.119. 197
Citandus ſi fuerit laicus, & non reperiatur, nec domum habeat, citari poterit per edictum publicum ſeu per affixionem cedulæ illi rei de qua agetur. tit. eo.nu.122. 197
Citandus non eſt alterius quis cum ab aliquo prætenſo grauamine appellans à iudicio receſſit.tit.Quib. mod.ſenten.nul.repa.poſ.nu.112. 163
Citare non eſt neceſſe eum qui in iudicio præſens eſt.ti. de nul.ex defec.cita.nu.xvij. 177
Citari non poteſt is qui non fuit expreſſus in citatione etiam ſi adſit clauſula de citādo omnes quorum intereſt: licet hoc in curia ex benignitate toleretur.titu.eo.nu.lix. 185
Citari debet perſonaliter is, qui in ciuitate reperitur, maxime in principio cauſæ & re alicuius ponderis ti.eo.nu.83. 190

Citari poteſt per edictum publicum quando acceſſus non eſt tutus ad perſonam: & domicilium ipſius citandi.tit.eo.numero 124. 197

Citari quomodo debeat collegium ſeu uniuerſitas: aut capitulum tit.de null.ex defect.cita.nu.cxliiij. 201

Citari domi põt is qui ſemel perſonaliter citatus, uel per ſe in iudicio comparuit maxime poſt litẽ conteſtatam.tit.eodem numero xci. 191

Ciuitates ſingulares in plerisq; locis habent hodie diſtincta regimina, prout olim habebant prouinciæ. tit.de nulli.ex defect.iuriſd.ord.nu.36. 78

Ciuitates Lombardiæ per pacem Conſtantiæ conſecutæ ſunt iuriſdictionem in illarum territorio. tit. eo. numero 37. 78

Ciuitates hodie multa ex priuilegijs, & permisſione principis faciunt.tit.eo.nu.38. 78

Ciuitates Italiæ merum imperiũ ſibi præſcripſerunt, ac pleraq; uſurpant.tit.eo.nu.39. 78

Clericus teſtis coram iudice ſeculari falſum deponẽs, nunquid ab eo posſit puniri.tit.eo.nu.50. 79

Clauſula non obſtã.&c.habet uim caſſationis.ti.quod & quibus modis nullit.in iudic.propo.poſſ.numero xliij. 44

Clauſula nullus momenti ſit &c. importat ipſo iure.. tit.eo.numero 49. 45

Clauſula uiribus careat &c. intelligitur ipſo iure, prout etiam quando lex iubet aliquid non ualere ibidem numero 50. 45

Clauſula omni meliori modo &c. multum operatur quoad ualiditatem actus.titu.de nullita.ex defect.

iuriſdi.ordi.numero 174. 109

Clauſula ſi intereſſe non poteſt, intelligitur ſi nec per ſe, nec per alium.tit.eod.num.181. 110

Clauſula illa quæ apponi conſueuit in ſententijs, uidelicet lata, data &c.non eſt de ſubſtantia, nec uitiat ſi omitteretur.titu.de nullit.ex defect. proceſſ. numero 88. 224

Clauſula ſtatum & merita cauſæ pro ſufficienter expreſſis habens, habet uim ſpecificæ mentionis. tit. quibus mod.ſent.nul.rep.poſſ.num.59. 155

Clauſula omnes & ſingulos defectus ſupplendo &c. non ſupplet inhabilitates à iuregentiū prouenientes.tit.quid poſſ.dic.de nullit.numero 47. 38

Clauſula motus proprij non inducit diſpenſationem, neque habilitatem perſonarum.ti.eo.nu.xlyiij.28

Clauſula ſupplentes &c.trahitur ad effectus iuris poſitiui tantum.titu.an quælibet ſent.per remed.nullit.impug.poſſ.numero 8. 34

Clauſula ex certa ſcientia ac de apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, operatur quando cauſa cognita proceſſum fuit.tit.eod.numero 8. 35

Clauſula non obſtante quauis conceſſione alteri facta intelligitur de inualida.titu. quoties & intra quod temp.&c.numero 46. 27

Commiſſiones cauſarum alterius nomine impetratæ effectum ſortiuntur ex ratificatione ipſius domini & non aliàs.tit.de nullit.ex defect.iuriſd. deleg.numero 89.uide 129.infra in uerſ.reſcripta.

Commixtio iura partium conſeruans admitti debet. tit.quibus mod.ſent.null.repa.poſſ.nu.134.

Conditionis inualidæ defectus non tollit legata.nu.42. ſub ti.quoties & intra quod tempus.&c. 64

*Conditio falſa uitiat ſententiam ad eam relatam.ti.de de nul.ex defec.proceſſ.nu.*114. 230

*Conditio uitiat decretum tutelæ,curæ,aut ſimilium ſe cum executionem trahentium, alias uero interlocutoria non uitiat.ti.eo.nu.*115. 230

*Conditionale ſi fuerit mandatum ſeu reſcriptum,ante conditionem uel diem, non acquiritur iuriſdictio, ſed ſpes duntaxat illius. tit.de nulli.ex defectu iuriſ di.deleg.nu.*92. 130

Conditiones de præſenti uel præterito actum non ſuſpendunt.titul.de nullitat.ex defect.proceſſ.numero cyiij. 229

*Conditio de præſenti uel præterito etiam impertinens non uitiat ſententiam.ti.eo.nu.*110. 229

Conditio de futuro impertinēs,puta ſi nauis ex Aſia uenerit,non reddit ſententiam nullam. tit. eod.numero cxiij. 230

Conditio de futuro ad negotium pertinens, prout ſi iuraueris,te abſoluo, non uitiat ſententiam.titu.eod. nume.cxi. 229

Confeſſus in iudicio de nullitate ex defectu proceſſus obijcere non poteſt,& uide qualiter hoc intelligi debet.titu.quib.mod.ſenten.nullita.repa.poſſ. numero cxxyi. 233

*Cōfesſio nulliter emanata, uel ex actu nullo inſurgēs, licet declaret mentem, nihilominus tanquam erronea non operatur.titu.quoties & intra quod tempus &c.nu.*51. 64

Coniuncta perſona ante litē conteſtatam non pōt pro coniuncto alterum facere procuratorem. tit. de nul lit. ex defect. inhab. &c. num. 129. 158

Coniuncta perſona in cauſis ſpiritualibus & æſtimationem non recipientibus, non admittitur, quia in his cautio rati non procedit, ſub qua ille admittitur. titulo de nullitate ex defectu inhabilitatis etc. numero 130. 159

Coniuncta perſona uere non eſt procurator cōiunctæ, neq; illi præiudicat, quamuis prodeſſe poſſit: ideo ab his exigitur cautio rati. titu. qualiter & quibus modis ſent. nullæ rep. poſſ. num. 99. 159

Concluſio in cauſa profana in foro eccleſiaſtico eſt de ſubſtantia iudicij, ſecus in foro ſeculari, uel in cauſa ſummaria. titu. de nullita. ex defect. proceſſ. &c. numero 45. 216

Conſultatione pendente nihil eſt innouandum, quia per eam ſuſpenditur iuriſdictio. titul. de nullita. ex defectu iuriſd. ord. nu. 144. 100

Conſilium ſapientis non eſt concedendum in caſu claro. titulo eodem. numero 149. 101

Conſilio ſapientis cauſa remiſſa, quando eo non expectato iudex cauſam poſſit expedire. titulo eodem numero. cli. 101

Cōſiliū ſapientis an et quādo iudex ſequi debeat in ſententia, uide hic, ēt ſi ſuper hoc uigerent ſtatuta: & ſi non ſequitur, quando ſit nulla. ti. eo. nu. clij. 102

Conſilij ſolemnitas ſi requiritur probari debet, quia non præſumitur. tit. de null. ex defect. iuriſdi. ordi. numero cliij. 103

Conſilium ſapiẽtis debet à iudice ante ſententiam ape riri & legi.ti.eo.nu.cliiij. 103

Conſilio nondum exhibito, ſi iudex pronunciauerit prout in eo, ſententia non ualet.ti.eo.nu.cly. 103

Conſilium iuxta quod fuit pronuntiatum, ſi reperitur perplexum, aut dubium, redit ſententiam nullam. ti.eo.nu.clyi. 140

Corrumpens procuratorem uel aduocatum partis aduerſæ, uel falſificans acta perdit cauſam: quamuis ſecus ſit ſi corruperit teſtes.ti.de nulli.ex defec.proceſ.nu.cxli. 237

Cuilibet eſt permiſſum pro reo comparere data cautione de iudicato ſoluendo.ti.de nul.ex defec.inhab. &c.nu.82. 151

Curator iurare debet utilia facere. titulo eod. numero cxlyi. 162

Curator ſeu actor quando deputatur, debet exprimi aliqua cauſa neceſſaria ſeu probabilis.titu.eod.numero cxlyij. 162

De litera D.

DECRETVM *quod interponitur in ſimilibus mã datis ſeu deputationibus tutorum uel curatorum eſſe debet iudici competens: & cautela circa hoc. ſub ti. de nulli.ex defect.inhab.ſeu mand.comp.numero 144.* 161

Defenſio nec etiam diabolo deneganda eſt. ti.de nulli. ex defec.cita.nu.iij. 176

Defenſionem tollere æquitati, iuri naturali & diuino repugnat.ti.eo.numero iiij. 176

Defenſio pro abſente non modo tolli à iudice, quinimo ſuppleri

ſuppleri debet.ti.eo.nume.y. 176
Defenſiones abſentis quilibet põt proponere,quia hoc publice intereſt.ti.quis poſſ.dice.de null.nu.xij. 22
Defenſio nunquam deneganda, quinimo ex officio iudicis inueſtiganda eſt.tit.eo.nu.xiij. 22
Delegatio cauſæ ut cognoſcatur an ſit ualida,conſideretur quis,cui,quid,pro quo,contra quem, qualiter,et quibus loco et tempore delegauerit.ti.de nul. ex defect.iuriſdict.deleg.numero ij. 116
Dlegans poteſtatem quam non habet,alteri demandare non poteſt.ti.eo.nu.iij. 116
Delegantem magiſtratum eſſe oportet.ti. nu. iiij. 116
Delegatus principis quibus caſibus delegare non poſſit.titu.eo.num.xxi. 119
Delegatus ab eo qui ius prætorium non ciuile conſtituit,ut epiſcopi,duces,marchiones, & ſimiles non ſubdelegabit.tit.eo.nu.xxij. 120
Delegatus legati de latere ſeu cardinalis ſubdelegabit,quia primus delegans eſt ad inſtar procõſulis. ti.de null.ex defect.iuriſd.deleg.nu.xxxiij. 120
Delegatus ad uniuerſitatem cauſarum ad inſtar ordinarij ſubdelegat.ti.eo nu.xxiiij. 120
Delegatus principis cauſas criminales ſubdelegare poteſt.titulo eodem.num.xxyi. 120
Delegati principi ſubdelegatus ſubdelegare non põt, licet delegatus ordinarij poſſit.ti.eo.nu.xxyij. 120
Delegatio quando fit,debet deleganti competere iuriſdictio actu & potentia.titul.de nullit.ex defect. iuriſdict.deleg.nume.xxix. 121
Delegatio facta à proconſule ante prouinciæ ingreſ-

ſum non ualet.titu.eod.num.30. 121
Delegatio non conualeſcit ex poteſtate ſuperueniente,quãdo à principio nõ tenuit ti.eo.nu.xxxi. 121
Delegatio ab excommunicato facta non ualet, cum exercitium iuriſdictionis ſit ſuſpenſum. tit. de null. ex defect.iuriſdi.deleg.num.32. 121
Delegatio facta ab eo qui iuriſdictionem ſuſpenſam, uel impeditam, aut cuius exercitium uere nõdum competebat,non ualet:uide exempla hic.titulo eodem.numero 33. 121
Delegatio ab uno ex pluribus iudicibus datis cũ clauſula (quòd ſi non omnes &c.) facta antequã conſtet de impedimento collegæ non ualet. eodem titulo numero 36. 122
Delegatio ſi impugnetur ratione delegãtis, exceptio coram delegato proponi debet.tit.de null.ex defec. iuriſd.deleg.numero 37. 122
Delegatus quis fieri impeditur natura lege,& moribus.titu.eod.numero 38. 122
Delegatus à natura fieri impeditur, ſi ſit rationis incapax:ut ſurdus,mutus,furioſus,& impubes,per rationem de qua hic.titulo eodem.nu.39. 122
Delegatio à principe de perſona inhabili ſcienter facta tenet,quia diſpenſaſſe cenſetur.ti.eo.nu.liij. 124
Delegatio etiam à principe facta in dubio ſi exorbitans eſt impugnari debet per uiam obreptionis,ſubreptionis,& defectus intentionis.ti.eo.nu.lyij. 125
Dignitas eccleſiaſtica quæ dicatur. titulo de nullitat. ex defect.iuriſd.deleg.nu.70. 127
Delegatio non ualet,ſi cauſa ad iuriſdictionem dele-

gantis non ſpectet.tit.eo.nu.85. 129

Delegari poſſunt omnes cauſæ etiam meri imperij ſecundum ius canonicum.ti.eo.nu.86. 129

Delegatio diuerſimode fieri ſolet: quandoque de tota cauſa,& aliquando de uno articulo,in quo eſt diligenter conſiderandum. titulo eodem.nu.xciij. 130

Delegatio cauſæ extra territorium delegantis fieri poteſt.titul.eod.nu.xciiij. 130

Delegatio fieri non poteſt,ut cauſa extra locum delegantis cognoſcatur.titu.eo.nu.xcv. 130

Delegatio cauſæ fieri non poteſt in loco diſtanti ultra duas dietas: ſi de hoc fuerit oppoſitum: prout de loco non tuto & inhoneſto dicitur.titulo de nullit. ex defect.iuriſd.delega.nu.xcvi. 130

Delegatio cauſæ à ſede apoſtolica extra locum inſignem facta non ualet:ſi modo de contraria principis uoluntate non appareat.titulo eod.nu. 97.130

Delegatio cauſæ in certo loco facta; ſi in eo ex aliqua cauſa expediri non poteſt, alibi expediri poterit.titulo de nullitate ex defec.iuriſ.deleg.nu.98. 130

Delegatio cauſæ uidelicet ut cauſa cognoſcatur tempore quo delegans non eſt futurus iudex,non ualet.titulo eodem.numero 99. 130

Delegatus ante receſſum ſui delegantis à prouincia, uel priuſquam moriatur, ſi iuriſdictione & mandato non fuerit uſus, expirat ſua iuriſdictione.titulo eodem.numero ciiij. 262

Delegato quando eſt perſona illuſtris, & magnus officialis principis creditur, quoad iuriſdictionem ſibi commiſſam. titulo qualiter, & quibus

modis ſent.nulli. reparari poſſ.nu.xliij 252
Delegatio præſumitur & reſultat ex ſcientia & tolerantia delegantis.ti.eo.nu.xliiij. 252
Delegare ſeu de nouo committere cēſetur etiam is qui ſcit & tolerat procuratorem, ſeu ab eo delegatum fines mandati excedere,ti.eo.nu.xlvii. 253
Delegatis poteſtas & iuriſdictio probari poteſt ex communi reputatione, quæ ſufficit ad probandum titulum prædeceſſoris.ti.eo.nu.xlviij. 253
Delegandi poteſtas quibus competat de iure.ti.eod.numero xlix. 253
Delegari hodie poſſunt de iure canonico omnes cauſæ etiā meri imperij.tit.qualiter & quibus modis ſenten.nullæ reparari poſſunt.nu.50. 253
Delegans an habuerit poteſtatem delegandi cognoſcit iudex delegatus ab eo.ti.eo.nu.51. 254
Delegatio facta in non ſubditum ualet,quamuis ad acceptandum delegationem cogi non posſit. titu.eod. nume.liij. 254
Delegatus ad audiendum cenſetur delegatus ad definiendum, & delegatus ad unam cauſam cenſetur ad omnē illi incidentem delegatus.ti.eo.nu. 66. 257
Delegati ad uniuerſitatem cauſarum habentur pro ordinarijs:ideo illorū ſententias nullas poterūt emendare.ti.coram.quo posſit nulli.prop.nu.xvij. 17
Deuolutiones cauſarum quære ſub uerb.(Cauſa) 81
Deuolutio poſſeſſorio quando cenſeatur etiam petitorium deuolutum.titu.de nulli.ex defect.iuriſd.ordi. nume.87. 86
Dictio pro iuribus habendis nō datur parti interpel

latæ,ut compareat cum ſuis iuribus.tit.eodem numero 74. 85
Dies omnes de iure ſunt iuridici.tit.de null.ex defectu cita.nu.lxxiiij. 189
Dilatione pendente ſententia ferri non debet.uide hic. tit.de nul.ex defectu iuriſd.ord.nu.clyij. 104
Dilationes ſiue petitæ fuerũt, ſiue non, nõ ſunt de ſubſtantia,ſed de iuſtitia.tit.de null.ex defectu proceſ. nume.xlij. 215
Diſpenſatio & rehabilitatio perſonarum non præſumitur.ti.quis posſit dice.de nulli.nu.xliij. 27
Diſpoſitio loquẽs de actu,intelligitur de ualido.ti. quoties & intra quod temp.de nulli.agi poſ.nu.xly. 64
Doctorem ſi quis falſo ſe geſſerit, ut falſarius punitur ti.de nulli.ex defectu inhab.&c.nu.69. 149

De litera E.

ELECTIO nulliter facta non obſtat quominus posſit iterũ canonice fieri. ti.quoties & intra quod temp.nume.35. 63
Error non uitiat ſententiam quando reperitur in actis ad quæ ſententia nec expreſſe: nec tacite ſe refert. ti.de nulli.ex defec.proceſ.nu.130. 160
Exceptio tu non es procurator quandocunque:ſed exceptio (tu nõ potes eſſe procurator) ante litem conteſtatam duntaxat apponi poteſt.ti.de nulli. ex defectu.inhab.&c.nu. 135. 160
Exceptiones quæ per conteſtationem litis nõ purgantur,poſſun ad impediendum quandocunque apponi,ut de excommunicato,uel eo cui audientia denegatur.ti.eod.nu.137. 160

Exceptiones & proteſtationes generales regulariter non impediunt, neque proceſſum retardant. titulo qualiter & quib.mod.ſenten.null.ta,rapa.poſ. numero 30. 249

Exceptiones quæ ſolent opponi contra perſonam iudicis uel impetrantis non reddunt reſcriptum nullum, quamuis retrahant principem à concedendo. titu.eod.nume.lyi. 254

Exceptiones contra perſonam iudicis & litigatorum opponi ſolitæ ante litem conteſtatam proponi debent.titu.eodem.nume.lyij. 254

Exceptiones reddentes iudicium retro nullum ſemper opponi poſſunt: et quæ ſint iſtæ.ti.eo. nu.lyiij. 254

Exceptio firmat regulam in non exceptis.ti. an quælibet ſent.per reme.nulli impug.poſ.nu.iiij. 32

Exceptio reddens actū retro nullum regulariter non opponitur, niſi poſt actum & ſententiam. titul. quoties & intra quod tempus de nulli.agi poſſit. numero.ij. 59

Excommunicatus tempore conſtitutionis non poteſt eſſe procurator, nec procurationis uigore quicquā agere poteſt: ſecus ſi excommunicetur poſt. ti. de nul.ex defec.inh.ib.&c.numero.136. 158

Excommunicatus iudex eſſe non poteſt, ſi de hoc conſtat.titulo de nullitate. ex defect.iuriſd.ordi. numero.137. 98

Excommunicatus eſt infamis, & quaſi à ſenatu remotus, ideo iudex eſſe non poteſt.titulo de nulli. ex defect.iuriſd.delega.numero.lxi. 125

Excommunicatus ſemel quandiu non conſtat de abſo

lutione, tandiu excommunicatus præſumitur. titulo eodem.nume.lxij. 125
Excommunicatus publice quis dicatur ad effectum ut iudex eſſe non poſſit.ti.eo.nu.lxiij. 125
Excommunicatio nunquid probetur per inſtrumentum denuntiationis.ti.eo.nu.lxiiij. 126
Excommunicatus & hæreticus ſpecialiter prohibentur impetrare reſcripta, & cauſarum commiſſiones.titul.eodem.numero. 88. 129
Excommunicatus tanquàm actor non poteſt obijcere nullitatem. titulo quis poſſunt dicere de nullitate.numero 30. 25
Executio fieri non poteſt contra aliquem quantumuis criminoſum: priuſquàm ſuper crimine declaratum fuerit.titu.de nullita.ex defectu proceſ. numero xciiij. 225

De litera F.

FACTVM de facto tolli debet de facto, & in hoc iudex facilis eſſe debet titulo quid ſit nullitas. numero xvij. 5
Facto proprio contrauenire quòd quis non poſſit, intelligitur de ualido: quia ſecus ſi fuerit nulliter factum.tit.quoties & intra quod temp.nu.lij. 65
Fama bona, quam populi amant, eſt theſaurus inæſtimabilis.titulo de nullitate ex defectu iuriſdictio. delega.numero.xlvij. 123
Fatalia non currunt in auditorio principis: ac nouæ dantur induciæ.ti.an quælibet ſenten. per remed. nullit.impug.poſ.numero.ix. 33

Fœminæ iudices fieri non poſſunt, per rationes de quibus hic ti. de nulli. ex defect. iuriſ. dele. nu. lxxi. 127
Fœminis diſpenſatiue quandoque cauſæ etiam ſpirituales commiſſæ fuerunt. ti. eo. nu. lxxij. 127
Fœminæ in iuriſdictione ſuccedere, & illam per ſeipſas exercere poſſunt. titulo. eo. nu. lxxiij. 127
Feriarum tempore iuriſdictio ſeu exercitium ſuſpenditur: & propterea ſi quid fit: non ualet. ti. de null. ex defect. iuriſd. ord. nu. cxxix. 96
Feriæ repentinæ uel aliàs à principe ob publicã cauſam in dictæ adæquantur ferijs in honorem Dei. ti. eodem. numero. cxxx. 96
Feriarum diuinarum tempore non modo ſententia ferri, quinimo nec exequi poteſt. ti. eo. nu. cxxxi. 97
Filiusfamilias in poteſtate patris exiſtens, ſine patris aſſenſu regulariter in iudicio eſſe non poteſt: uidelicet ſuper his quorum proprietas: uſusfructus, ſeu exercitium iurium patri competit. tit. de nullitate ex defectu inhab. ſeu mand. comp. numero 39. 143
Filiusfamilias in cauſis in quibus nil patri quæritur abſque conſenſu patris in iudicio ſtare poteſt. titulo eodem. numero. xli. 144
Filiofamilia minori agere uolenti etiam in cauſis in quibus poteſt in iudicio ſine conſenſu patris ſtare curator eſt deputandus. ti. eo. nu. xlij. 144
Filiusfamilias gaudet priuilegio. l. Non eo minus. C. de procur. ti. eo. nu. xliij. 144
Filiofamilias in caſu in quo præſtãdus eſt patris conſenſus debet ſaltim præſtari tempore quo lis conte

ſtatur, non poſt.ti.eo.nu.xliiij. 144

Filiusfamilias in præparatorijs iudicij eſſe poteſt ſine conſenſu patris.ti.eo.nu.xlv. 145

Filiusfamilias licet uenia non petita non poſſit in ius uocare patrem ſuum, ſi tamen ſecus fecerit pa tre non excipiente iudicium tenet, licet pœnam in currat.ti.eo.nu.lvi. 146

Filiusfamilias: ſeu religioſus ſi conueniendi ſint, & pater uel ſuperior non uelint præſtare conſenſum: quid agendum ſit pro ualiditate ſiendorum. ti. qualiter & quibus modis ſen. nul. repa. poſ. numero 87. 262

Forma reſcripti ſeu mandati eſt diligenter cuſtodienda, alias non ualet quod fit.ti. de nulli.ex defectu iuriſdictio.deleg.nu.xci. 129

Forma reſcripti utilitatem partium concernens ſi à iudice non ſeruetur: & partes exceſſui non contra dicant: ualet proceſſus.ti. qualiter & quibus modis &c.nume.lx. 155

Forma mandati ſi non ſeruetur, qualiter proceſſus ſuſtineri poſſit.& infra.ti.eo.nu.c. 264

Forma à ſtatuto inducta in dubio cenſetur ſubſtantialis.titulo de nullitate ex defectu proceſ. ac ſolen. nume.liiij. 217

Forma quæ dicatur ſubſtantialis: & uitians: & quæ accidentalis, & non uitians.titulo quot & quibus modis null.in iud.prop.poſ.nu.lij. 45

Forma uel ſolemnitas actui iam facto adhibita non cenſetur ſubſtantialis, ſed accidentalis dicitur: & non uitiat.ti.eod.nume.lv. 45

Fratres minores an poſſint eſſe executores teſtamentarij,uel arbitri.ti.de nulli.ex defect.iuriſd. ordina. nu.96. 88

Fratres ordinis minorum funditus habentur pro mortuis.tit. de nullita.ex defectu iuriſdictionis delega. numero 78. 128

Furioſus infanti adæquãtur, et cum eo pari paſſu ambulant.titu. de nullita.ex defectu inhab. ſeu mand. comp.nu.xy. 140

Furoris ſigna & demonſtrationes quæ ſint.titulo eod. numero 17. 140

Furioſus in quo diſtet à mẽtecapto & ſtulto.tit.eod.numero 18. 140

De litera G.

GABELLAM ſi quis ex contrahentibus non ſoluerit,caſu quo ex ſtatuto,uel alias ſoluenda ſit, eod.inſtrumento uti non poteſt, quamuis gabellam ſoluens eod.utatur.tit.quoties,& quib.modis nulli. prop.&c.nu.124. 31

Gabella ſeu collecta quòd non fuerit ſoluta, probatur per inſpectionem librorum, in quibus talia deſcribuntur.ti.à quo & quibus modis nullita. prob.poſ. nume.xy. 55

Gabella ſi uigore ſtatuti de omni contractu ſolui debeat:intelligitur de contractu ualido, quia ſi fuerit nullus,nihil ſoluẽdum eſt.ti.quoties,& intra quod temp.de nul.agi poſ.&c.nu.lyiij. 65

Gubernatoris urnis Romæ poteſtas et officium in quo potiſſimum uerſatur.titu. de nulli.ex defect.iuriſd. dele.nu.xi. 117

De litera H.

HABILITAS perſonarum primo quærenda eſt etiam in quocunque iudicio quantumuis ſummario ti.de nulli.ex defec.inhab.&c.nu.iij. 138
Habilis ad agendum quilibet reputatur, niſi expreſſe prohibitus reperiatur.ti.eo.nu.iiij. 139
Habilis ad agendum pro ſe,erit habilis ad procuratorem conſtituendum.ti.eo.nu.125. 158
Habilitas in perſona præſumitur ex pluribus actis per eum publice geſtis.ti.qualiter & quib.mod.ſen ten.nulli.repa.poſ.nu.39. 251
Habilitas perſonarum præſumitur ad hoc ut ſuſtineatur actus ti.quid ſit nul.&c.nu.25. 8
Hæreditas quòd non ſit ſoluendo probatur ex inuentario.ti.à quo & quib.mo.nu.prob.poſ.nu.xvi. 55

De litera I.

ILLVSTRES perſonæ ratione præcedentis adminiſtrationis coram principe uel eius delegato conueniendæ ſunt.titu.de nulli. ex defectu iuriſdi.ordinariæ.nu.ciiij. 90
Infans id eſt minor ſeptennio eſt inhabilis in iudicio defectu conſilij & intellectus natura proueniente. ti. de nulli.ex defec.inhab.&c.nu.vi. 139
Infantes quos Lombardia.Normandia & Roma generant ſciunt mentiri, & uerum dicere,quia malitia ſeu prudentia ſupplet ætatem.ti.eo.nu.vij. 139
Infans ad legitime comparendum citari non poteſt.ti. de nulli.ex defec.cita.nu.69. 140
Infames nedum iudices fieri, quinimo facti remoueri debent.ti.de nulli.ex defec.iuriſd.dele. nu.46. 142

Infantes ſi fari poſſunt, rem ſuam ſaluam fore ſtipulantur: & ſponſalia contrahunt. ti. de nul. ex defec inhab. &c. numero vij. 139
Infans iuris præſumptione intellectum non habet: ſed quicquid uidet: ignorat. tit. eo. num. x. 139
Infantis delictum remanet impunitū: quia innocentia conſilij ipſum excuſat. tit. eo. nu. xi. 139
Infans ſi habet aliquod iudicium ſuppletur per tutores: ſi nullum habet, non poteſt ſuppleri: ſed actus fundādi ſunt in perſona tutorum. ti. eo. nu. xij. 139
Infantes non poſſunt citari ut legitime compareant. ti. eodem. numero xiij. 139
Infans eſt ſubiectū contractus & iudicij (in quo contrahitur) penitus inhabile, quia abſenti aut dormienti ſimilis eſt: & ſola eius corporalis præſentia non ſufficit, ubi uoluntas requiritur. tit. de nulli. ex defectu inhabi. ſeu mand. comp. nu. xiiij. 139
Infamis de iure uel de facto, ſeu ob turpem cauſam à cœtu uel ſenatu proborum remotus, iudex fieri nō pōt. ti. de null. ex defec. iuriſd. deleg. nu. xliiij. 123
Inhabilitas perſonarum in iudicio magnus eſt defectus, & maior reputatur quàm defectus iuris in agente. ti. de null. ex defec. inhabil. &c. nu. i. 138
Inhabilitatis exceptio non includitur ſtatuto exceptiones reijciente. ti. eo. nu. ij. 138
Inhabilitas agentium ex quibus cauſis proueniat tit. eodem. numero v. 139
Inhabiles & quantumuis incapaces ad ſe defendendum idonei reputantur. tit. de nullitate ex defectu inhabi. &c. numero 50. 145

Inhabilis ad agendum per ſeipſum eſt etiam inhabilis ad procuratorē conſtituendū.ti.eo.nu.124. 158

In iudicio inter litigatores contrahitur.ſ.per petitionem & reſpōſionem, ut ſupra.numero xiiij.tit.eod. numero 26. 142

Impedimentum proueniens ab ipſo iudice:nullam coram eo requirit probationem.ti.de null.ex defectu iuriſdi.ordi.numero 136. 98

Impeditus aliquo iuſto impedimento puta infirmitatis, carceris, uel ſimilium: ſi coram iudice fuerit excuſatus, & oblata fides de impedimento, condemnari non poteſt.ti.eo.numero clxi. 105

Impedimenta ſi notoria ſunt non indigent probatione, alias debent allegari, & probari prout hic.titulo eodem.numero clxyi. 106

Inſtantia perempta perimit acta litis, ordinatoria, ideo ſi fertur ſententia, eſt nulla.ti.de nullit. ex defectu iuriſd.ord.num.cxy. 93

Inſtantia ne deſeratur, debent exhiberi acta: & interpellari iudex pro expeditione cauſæ: alias iudex non præſumeretur negligens.tit.eo.nu.cxyij. 93

Inſtantiæ & ipſi cauſæ in dubio tempus eſſe præfixum intelligitur.titu.eod.nu.cxx. 94

Inſtantia perempta iudex debet ex ſe ſuperſedere. tit. de nulli.ex defect.iuriſdi.ordi.nu.cxxy. 95

Inſtantia.l.properandum . non procedit de iure canonico, ſecundum quod cauſa quandocunque cognoſci & terminari poteſt.t.tu.eo.nu.cxxyi. 96

Inſtantia perempta iudex poteſt declarare ſe non iudicem, uel inſtantiam peremptam, & aliás prout

hic.titulo eodem.numero 127. 96

Inſolita clauſula latētis fraudis præſumptionem inducit.titu.de null. ex defect.cit.nu.78. 189

Interlocutorie quotidie fiunt per uerbū ſi et in quantum,de iure ſuſtineri poſſunt.tit.de null. ex defect. proceſſ.&c.num.xcyi. 226

Is qui conqueritur non fuiſſe citatum, & nihil aliud releuans allegat non eſt audiendus.tit. qualiter & quibus modis ſent.null.rep.poſſ.nu.cyiij. 268

Iudex ex officio poteſt mandatum comparentis requi rere.titu.de null.ex defect.inhabi.ſeu mand. comp. numero 66. 148

Iudex delegatus cui in delegatione non eſt datus certus locus poteſt eligere locum quem uult in territorio ipſius delegantis.ti.de null.ex defect.cit.&c. numero 62. 186

Iudex ſeu rector alicuius prouinciæ poteſt deputare tribunal in quacunque parte ſuæ prouinciæ: & ſi non deputat,prouincia habetur pro loco. titulo eo dem.de nullitate ex defectu cita.&c.nu.64. 187

Iudex eſt potentisſima pars, Duxq́; & Imperator iu dicij.titu.de null.ex defect.iuriſd.ordi.nu.ij. 73

Iudex appellationis poteſt incidenter ſuper nullitate cognoſcere.tit.quot & quibus mod.nullita. in iudi. prop.poſſ.nu.xyiij. 41

Iudex nullitatis ſeu appellationis antequam ſententiam proferat quid agere debeat,& qualiter ac ſu per quo pronuntiare posſit per diſcurſum. tit. eodem numero cyij. 48

Iudex nullitatis quando ſuper antiquis actis posſit

dare ſententiam, & quando non.ti.eo. nu. 128. 52
Iudex nemo præſumitur.tit.de nulli.ex defect. iuriſdi. ordi.nu.xiij. 74
Iudex quicunque ſaltem à principio oſtendere debet literas ſuæ poteſtatis.titu.eo.nu.15. 75
Iudex delegatus de ſua delegatione etiam in ſcriptis fidem facere debet.titu.eod.nu.xvi. 75
Iudex qui non eſt, ſi aliquem per ſuam ſententiam diffamaſſet, uel condemnaſſet, debet ipſe eadem pœna puniri. tit.eod.nu.xviij. 75
Iudex quod quis fuerit præſumitur, quando ſententia tranſiuerit in rem iudicatam, & contrarium aſſerens debet probare.titu.de null.ex defect.iuriſdi.ord.numero 21. 76
Iudex quòd quis fuerit præſumitur, quando partes habuerunt eum pro tali, & coram eo litem conteſtatæ fuerunt, & qui contrarium dicit, probare debet.tit.eo.numero 23. 76
Iudex ut ordinarius nõ ut delegatus in dubio uidetur aſſumptus.ti. de null.ex iuriſd.ord.nu.27. 76
Iudex ordinarius quouſq; toleratur in officio, ad eius facta inualidandum nulla iuris uel facti exceptione repelli poteſt.tit.eod.nu.30. 77
Iudex ordinarius quis dicatur.ti.eo.nu.31. 77
Iudex ordinarius regulariter de omnibus cauſis ſui territorij cognoſcit.ti.eod.nu.32. 77
Iudex ordinarius poteſt eſſe incõpetens ratione cauſæ perſonarum, loci, & temporis.ti.eo.nu.33. 77
Iudex pedanæus uel alius de minimi dicitur incompetens in cauſis meri aut mixti imperij, uel ſummã

ſuæ iuriſdi.excedentibus.titu.eod.nu.34. 77
Iudex unus non debet uſurpare quæ ſunt iuriſdi. alterius.ti.de null.ex defect.iuriſd.ordi.nu.xliiij. 78
Iudex criminalium de cauſis ciuilibus principaliter cognoſcere non poteſt, incidenter uero poteſt.titu. eod.nume.xlvij. 79
Iudex ad ciuilia deputatus de cauſis criminalibus ac meri imperij,principaliter non cognoſcit. titulo de nullitate ex defect.iuriſdi.ordi.nu.xlviij. 79
Iudex ciuilis teſtem coram ſe falſum deponentem punire poteſt.titulo eo.nu.xlix. 79
Iudex ſecularis cauſas ſpirituales quouiſmodo cognoſcere non poteſt,ſiue cauſa ſit criminalis,ſiue ciuilis,ſiue realis,ſiue perſonalis,ſiue poſſeſſoria, ſiue petitoria.titu.eo.nu.liiij. 80
Iudex ſecularis procedit in cauſa ciuili coram ſe mota,donec coram ſe excipiatur, & fides fiat de litiſpendentia coram iudice Eccleſiaſtico ſuper aliquo articulo præiudiciali ipſi cauſæ. titulo de nullitate ex defect.iuriſd.ordi.nu.lv. 81
Iudex non procedit in cauſa ad ſe legitime non deuoluta.ti.eo.nume.lvi. 81
Iudex grauaminis ex tacito uel expreſſo partiũ conſenſu (omiſſo grauamine) in negotio principali procedere poteſt.ti.eo.nu.lxiiij. 82
Iudex nullus ſe intromittit in cauſis ſedi apoſtolice reſeruatis.ti.eo.nu.99. 89
Iudex ſecularis regulariter inter clericos iudicare non poteſt,cum iure diuino ſunt exempti. fallit tamen in pluribus.ti.eo.nu.101. 90

Iudex

Iudex ad certum genus hominum deputatus, inter alios non iudicabit.tit.eod.nu.102. 90
Iudex extra territorium ſuum exiſtens habetur pro priuato.ti.de null.ex defect.iuriſ.ord.nu.cvij. 91
Idem ſi foret in Eccleſia in territorio ſuo exiſtente,iudicium exercens,non ualet quod agit, ſecus de iudice eccleſiaſtico.ti.eo.nume.cviij.&.cix. 91
Iudex extra locum in quo ius dici cõſueuit,ius docens, nulliter agit.tit.eod.nu.cx. 91
Iudex ordinarius non habens locum deſtinatum ad ius reddendum, poteſt illum deputare in qualibet parte ſui territorij.ti.eo.nu.cxi. 91
Iudex finito tempore ſui magiſtratus ſententiam dicere non poteſt. titu. de null.ex defec.iuriſd. ordi. numero cxij. 92
Iudex ſeu rector alicuius prouinciæ per duos dies antequam ſucceſſor ueniat & ipſe certificetur etiam ſi elapſum fuerit tempus ſui magiſtratus,ius dicere poterit.titulo eodem.nume.cxiij. 92
Iudex quicunque ſemel ualide in cauſa diffinitiue pronuncians,deſinit eſſe iudex, & ulterius quicquam facere,non põt:fallit prout infra.tit.eo.nu.ii4. 92
Iudex delegatus cui à ſtatuto uel aliàs præfigitur certa inſtantia : illa elapſa indiſtincte deſinit eſſe iudex.ti.de null.ex defect.iuriſd.ord. nume.ii8 94
Iudex ordinarius an & quando extra tempus inſtantiæ poterit ualide pronunciare.ti.eo.nu.cxix. 94
Iudex cur eſſe non poßit infans,mutus,ſurdus,mente captus:& quare ſecus ſit in cæco., & alijs in ſenſu olfactus,guſtus,et tactus defectum patientibus.ti.
DDD

eo.nu.134. 98

Iudex alius eſt ſurrogandus,quando primus diuturno impedimento detentus eſt.ti.eo.nu.135. 98

Iudex inferior præſente maiore magiſtratu,ſententiā dicere non poteſt,& quando:ti.de nulli.ex defec.iuriſd.ord.nu.138. 98

Iudex ut ſuſpectus legitime recuſatus ulterius procedere non poteſt, & ſi ſecus fit, proceſſus eſt nullus. ti.eo.nu.cxl. 99

Iudex à quo ex cauſa probabili fuit appellatum,ulterius procedere non poteſt:quia ſuſpenſa eſt eius iuriſd.ti.eo.nu.cxli. 99

Iudex de iure communi nō cogitur ab aliquo conſiliū petere,quinimo uitiū reputatur.ti.eo.nu.147.100

Iudex ignorans fundamentum ſuæ iuriſdictionis, non poteſt ualidæ quicquam facere. ti.de nulli.ex defectu iuriſd.ord.nu.167. 107

Iudex probabiliter credens ſe iudicem facit proceſſum ualidum. ti.eo. nu.168. 107

Iudex circa poteſtatem ſuam dubitans, facit proceſſum nullum.ti.eo.nu.169. 108

Iudex errans circa ſuam poteſtatem, ut ſi eſt delegatur,pronuntiat ut ordinarius,uel ecōtra, facie proceſſum nullum.ti.eod.nu.clxx. 108

Iudex duplici puta ordinaria & delegata iuriſdictione fungens non cogitur alteram eligere. ti.de null. ex defec. iuriſd.ord.nu.171. 108

Iudex in dubio cenſetur procedere omni meliori modo quo poteſt.ad effectum quod actus ualeat.eod.titu. nu.172. 108

*Iudex datus ad uniuerſitatem cauſarum fungitur uice ordinarij.ti.eo.nu.*178. 110

*Iudex aliũ ſibi aſſocians an & quãdo rõne ineptę ſocietatis faciat.proceſſum nullũ.ti.eo.nu.*184. 111

Iudex qui alicui tribunali ordinario præeſt, & ipſe erit ordinarius, & delegabit, licet non habeat adminiſtrationem cum dignitate.ti.de nul.ex defec.iuriſd.deleg.nu.yi. 116

*Iudex antequam literæ ſuæ poteſtatis ſibi præſententur, non habet exercitium iuriſdictionis.tit.eodem. nume.*34. 121

*Iudex electus nondum confirmatus in dignitate, cui annectitur iuriſdictio, uel ante adeptam poſſesſionem actualem nõ habet exercitium propterea non ſubdelegabit.titu.de nulli.ex defectu iuriſdict. deleg.nu.*35. 121

*Iudex delegatus ultra diem ſtatutum nihil facit, cognoſcendo.ti.eo.nu.*100. 131

Iudex appellationis ſententiam ex quocunque defect. nullam reformare conſueuit.ti.de nul.ex defectu et proceſ.& c.nu.yi 209

*Iudex cui nihil cõſtat, nihil decernere poteſt, quia nec Papa poſſet ad debitum non probatum condemnare ti.eo.nu.*38. 214

*Iudex non tenetur dare dilationes parti non petenti, etiam quòd uigeret ſtatutũ de dilationbus dandis. ti.eo.nu.*43. 215

*Iudex in ſubſcribendo ſententiam nomẽ dignitatis præponere debet, quod tamen nõ obſeruatur. ti.de nul, ex defec.proceſſ.&c.nu.*86. 223

Iudex poteſt pronunciare prout in conſilio in actis exhibito, ſecus ſi nõ foret exhibitũ.ti eo.nu.ciiij. 228

Iudex in dubio præſumitur ſecutus probationes quæ in actis reperiuntur: & quod potius fundauerit ſe ſuper ueris quàm ſuper falſis.ti.eo.nu.x33. 236

Iudex procedẽdo ad ulteriora exceptiões impeditiuas reijcere uidetur.tit.qualiter & quibus modis ſent. nul.repa.poſſ.nu.ix. 245

Iudex concipiens malitiam in excipiẽte debet parum curare de exceptione, ex quo non probata ueritate illius nihil operatur.ti.eo.nu.32. 249

Iudex ordinarius quandiu toleratur in officio nihil ad inualidandũ acta contra eius perſonam opponi poteſt, quod imponentiam facti uel iuris concernat. titu.eo.nu.41. 251

Iudex quando dubitatur an ſit iudex ratione dubietatis remanet iudex, & proceſſus illius ſuſtinebũtur, ti.eod.nu.lij. 254

Iudex qui patitur defectum iuriſdictionis impeditiuum, ſi non opponitur, & non ſit defectus naturalis procedere poteſt.ti. qualiter & quib. mod. ſent. nullæ repar.poſſ.nu. liij. 254

Iudex nõ habetur pro criminoſo, excommunicato, ſeu infami antequam pro tali ſit publice declaratus. tit.eod.nu.ly. 254

Iudex ſi excedit, uel grauat, ab huiuſmodi exceſſu eſt appellandum, alias proceſſus eſſet ualidus, quia non ſufficit ſimpliciter poteſtari uel excipere, ſi d non admisſione non appelletur. titul.eodem numero lxii. 256

Iudex appellationis cognoſcit de nullit. tanquam incidenti & acceſſorio.ti.eo.nu.lxyij. 257

Iudex unus & idem in diuerſis cauſis quando adiri debeat, & non obſtet exceptio incompetentiæ titu. qualiter et quib.mod.ſen.nullæ rep.poſ.nu.69. 257

Iudex appellationis & nullitatis eadem ſententia & ex eod. proceſſu poterit declarare primam ſententiam nullam: & nihilominus partem nō fouentem iuſtitiam condemnare in negotio principali.tit. eo. nume.133. 273

Iudex abſque cauſa omittēs cognoſcere nullitates propoſitas tanquā negligens in adminiſtrādo iuſtitiā in ſindicatu tenetur.ti.quid ſit nullitas. nu.y. 2.

Iudex fingens ſententiā nullam eſſe aliquam ſimilitudine iudicij puniri debet.ti.quid ſit nullitas.nu.21. 5

Iudex an & quando debeat nullitates admittere. ex actis mature deliberabit, & in dubio expeditioni cauſæ fauere debet, procedendo tamen prout hic.ti. eo.nu. 31. 7

Iudex tam ordinarius quam delegatus in omnibus præterquam in diffinitiuis poteſt iterū facere quod minus recte fecit.tit. coram quo poſſ. nullita.prop. nu.iij. 14

Iudex ordinarius ſuam diffinitiuam ſententiam nulliter prolatam reformare, ſeu de nouo pronuntiare poteſt.ti.eod.nu.ix. 15

Iudex & cognitor ſuæ propriæ inquitatis nullus conſtitui debet.ti.eo.nu.xi. 16

Iudex ſuperior qui per uiam nullitatis, ſeu querimoniæ adiri poteſt, quis ſit intelligendus tam in ordi-

nario quàm delegato.titulo coram quo poſſ. nullit. prop.nume.xx. 17
Iudex ex officio aſſertum procuratorem ad exhibendum mandatum cogere poteſt.titulo quis poſſ.dice. de nullita.numero xly. 28
Iudex ex officio inhabiles comparentes, uel etiam teſtes repellere poteſt.ti. eo.nu.xlyi. 28
Iudex nullitatis ſeu appellationis ſimpliciter pronuncians appellationem iniuſtam,uel abſoluens appellatum à libello appellationis,intelligitur pronunciare tam reſpectu nullitatis,quàm iniuſtitiæ.titu. quot & quib.mod. null.in iud.pro.poſſ.nu.cxyi. 50
Iudex nullitatis ſeu appellationis antequam ſententiam proferat quid agere debeat:et qualiter ac ſuper quo pronuntiari posſit per diſcurſum &c. ti. eod. nume.cyij. 49
Iudex nullitatis quando ſuper antiqui actis posſit dare ſententiam,& quando non.ti.eo.nu.128. 52
Iudicium a citatione principium ſumit. titulo de nullitate ex defec.cita.nu.i. 176
Iudicium ciuile & criminale æquiparantur quoad citationem fiendam.ti.de nulli.ex defectu cit.& unde,ac quibus modis regul.proue. nu.liij. 184
Iudicatum dici non pōt ab eo qui ius dicēdi poteſtatē non habuit.ti.de null.ex defec.iuriſd.ord.nu.iij. 73
Iudicis poteſtas imprimis eſt quærenda : quia iuriſdictio ſolum reſidet apud principem.ti.eo.nu.ix. 74
Iudicium creatio hodie ad principem ſpectat. titulo eodem.nume.xiiij. 75
Iudices ſeu terrarum ac prouinciarum præſides tem

pore quo officia uel prouincias ingrediuntur, publicant literas illorum poteſtatis. titulo de nullitate ex defectu iuriſdi.ordi.numero xix. 75

Iudicis ordinarij intẽtio uidetur de iure fundata: ideo non ſufficit negare ipſum iudicẽ.ti.eo.nu.xxiiij. 76

Iudices et magiſtratus terrarum hodie ex illorum ſtatutis, & conſuetudinibus poteſtatem capiunt, & in cauſis procedunt.ti.eo.nu.xl. 78

Iudices ordinarij antiquitus in urbe qui et quot erãt. titulo eodem.nu.xli. 78

Iudices ordinarij licet olim eodem tempore plures eſſent in urbe:tamen quilibet ſuis partibus fungebatur, & de cauſis ad alterius officium ſpectantibus non cognoſcebant.titulo eodem.nu.xliij. 78

Iudicis ordinarij geſta ſi ad ſuam iuriſdictionem non pertineant, nihil ualent. titulo de nullitate ex defectu iuriſd.nume.xly. 78

Iudices ex forma ſtatuti, uel alias ad certam ſpeciem cauſarum deputati non cognoſcunt cauſas alterius ſpeciei etiam ex tacita uel expreſſa partium prorogatione.titulo eodem.numero.li. 80

Iudicibus duobus eodem tẽpore in eadem cauſa eundem citantibus, coram quo uelit citatus, comparere poteſt. titulo eo.nu.clxiij. 106

Iudices ſi ſint plures, quando cenſeatur inſolidum 9ti, & quando non.ti.eo.nu.175. 10d

Iudices ordinarij ſi fuerint plures:unus ſine alio procedere poterit: & erit locus præuentioni: uel ſi omnes incœperint ſimul procedere, inſimul etiam cauſam debent terminare.ti.eo.nu.177. 109

Iudicibus uribus delegatis cum clauſula, (uos aut unus ueſtrum) &c. quilibet cenſetur iudex inſolidum, & præfertur qui præuenit. ti. eo. nu. 179. 110
Idem ſi eſſet adiecta clauſula, quòd ſi unus intereſſe nequeat, alter ea nihilominus exequatur. titulo eodem. numero. 180. 110
Iudices ſi fuerint plures, omnes debent eſſe ſimul tempore quo fertur ſententia: & omnes pronunciare: nec ſufficit quòd unus nomine alterius abſentis pronuntiet, etiam ſi abſens expoſt ratificaſſet. titulo de nullitate ex defectu iuriſd. ordi. nu. 182. 110
Iudices ſi fuerint plures non inſolidum dati inhabilitas unius uitiat omnium ſententiam: ſecus ſi inſolidum. tit. eodem. nume. 183. 111
Iudices ſiue ordinarij, ſiue delegati: ſiue arbitri, ſi plures ſint, & diſcordent, qualiter & quando illorum ſententia teneat. ti. eo. nu. 186. 112
Iudicis in quem tacite uel expreſſe fuerit conſenſum anthoritas probanda non eſt: ſed exceptionem negantis eam probari conuenit. titulo qualiter et quibus modis ſenten. nul. repara. posſit. nu. 36. 250
Iudices qui habent iuriſdictionem cum adminiſtrationem, prout ſunt prouintiarum & terrarum præſides: comites, duces marchiones: archiepiſcopi, epiſcopi &c. cum territorium habeant: uere ordinarij ſunt, & delegare poterunt. titulo de nullitate ex defectu iuriſdictionis delegatæ. numero. y. 116
Iudices Roma. cu. qui ſint: qui ordinarium tribunal habeant. ti. eod. numero. yij. 116
Iudices Roma. cur. tam olim quàm hodie certam & li

mitatam habuerunt & habent iuriſdictionem, ac cauſarum cognitionem.titulo de nullitate ex defectu iuriſdictionis delegat.num.yiij. 117
Iudicare bonos, & dignitas reputatur. titulo eodem numero xly. 123
Iudices aliquem defectũ iuriſdictionis impeditiuum patientes regulariter contra eoſdem ne procedant, excipi debe.ti.eodem.numero lix. 125
Iudicis habilitas conſideratur tempore datæ reſcripti, ſeu delegationis.ti.eo.nu.84. 178
Iudices præcipitoſi reprehenduntur à Baldo.ti.de nul. ex defectu proceſ.nu.35.& nu.36. 214
Iudicium dicitur plenarium, ubicunque ſententia generat plenum præiudicium:& tunc ordo iudicialis ſeruandus eſt, ti.eo.nu.li. 217
Iudicium ſummarium ſiue executiuum paruam ſolennitatem requirit.ti.eo.nu.lij. 217
Iudicium quantumcunque ſummarium requirit cauſæ cognitionem, partis citationem & iudicis declarationem.ti.eod.nume.liij. 217
Iudicis iuſtum iudicium uendere non licet: quamuis aduocatus uendere iuſtum patrociniũ:& iureconſultus rectum conſilium poſſint.ti.eo.nu.137. 234
Iudicis officio congruit cuncta rimari, et prouidere: ut ſolemnia debtia obſeruẽtur, neuè lites ex induſtria potrahantur.titulo qualiter et quibus modis ſent. nulli.repara.poſ.nume.ij. 244
Iudicis habilitas ante omnia in iudicio quærenda eſt ti.eodem.nume.iiij 244
Iudiciorum ordo ſubſtantialis ſeruari, & ſententiæ

Iuriſdictionis nullitas ſi eſt euidens poteſt à iudice declarari parte non citata.ti.eo.nu.y. 73
Iuriſdictionis nullitas pro defectu inſanabili habetur.tit.eo.nume.yi. 74
Iuriſdictionis defectus omnes ob illorum multiplicitatem recenſeri non poſſunt .titulo.eodem numero yij. 74
Iuriſdictionis ex defectu qualiter proceſſus, & ſententiæ regulariter impugnari conſueuerunt. titulo eodem.numero yiij. 74
Iuriſdictio à principe fluit, & ad illum refluit, tanquàm flumina ad mare.tit.eo.nu.x. 74
Iuriſdictio etiam ordinaria non præſumitur, niſi de ea appareat publica ſcriptura . titulo de nullitate ex defectu iuriſdi.ordi.numero xij. 74
Iuriſdictio ordinaria poſtquàm fuerit ſemel publicata, tanquam notoria in partibus illis non eſt ulterius probanda.titulo eodem.numero xx. 75
Iuriſdictio ordinaria ſi negetur, & notoria non ſit, eſt probanda per publicam reputationem et famam. titulo eodem.numero xxi. 76
Iuriſdictio ordinaria dicitur quaſi naturalis, amico legibus, & fauorabiliter interpretanda. titulo eodem.numero xxy. 76
Iuriſdictio alicui ſpecialiter data, accumulatiue cum ordinario, non priuatiue cenſetur data . titulo eodem.numero 26. 76
Iuriſdictio delegata tanquàm odioſa ſtricte interpretatur, neque pro ea eſt præſumendum.tit. de nullitate ex defect.iuriſdi.ordi.nu.28. 76

cum debita ſolennitate ferri debent. titulo eodem. numero.yij. 244
Iudicem ſe fore competentem pronunciare ualde utile eſt.& quomodo hoc procedat. titulo eodem numero.yiij. 244
Iudicis delegati iuriſdictio per pronunciationem nulliter factam expirat:& qualiter hoc intelligatur. titulo coram quo poſſit nullitas prop.nu.xiiij. 4
Iudices Roma.cu. an qui habeantur pro iudicibus ordinarijs.ti.eo.nu .xyiij. 5
Iudici delegato non rite procedenti ordinarius loci reſiſtere poteſt.ti.eo.nu.xxi. 5
Iudices quicunque ſiue maiores, ſiue minores ſint in iudicando generales leges obſeruare debent: alias eorum geſta non ualent.titulo, an quilibet ſenten. per remedium nullita.impugna.poſſit.nu.ij. 31
Iudæi,& alij qui legem Chriſti abijciunt, ſunt iuriſdictionis incapaces, nec eis publica officia committenda ſunt.titulo de nullitate ex defectu iuriſdictionis delegatæ.numero.49. 124
Iudæi inter ſeipſos iudices fieri poſſunt. titulo eodem. numero.li. 124
Iuramentum calumniæ parte quandocunque petente cenſetur ſubſtantiale,& præſtari debet et in ſummarijs.ti.de null. ex defect.proceſ.&c.nu.29. 213
Iuris publici quod eſt principaliter, etiam priuati iuris ſecundario exiſtit. titulo quis poſ. dice.de nullitate.nume. xiiij. 22
Iuriſdictionis defectus maxima eſt nullitas. titu. de nullita.ex defect.iuriſd.ordi.nu 73

Iuriſdictio delegat probari debet per ſcripturam, uel ſi deperdita eſt, per teſtes: aut recurrēdum ad delegantem. titu. eo. nu. 29. 76
Iuriſdictio ſi fundatur ratione alicuius qualitatis, qualitas debet in libello deduci, & ſi fuerit negata: imprimis ſaltim ſummarie debet probari. ti. eo. numero liij. 80
Iuriſdictio ordinaria quando eſt notoria probari non neceſſe. titulo qualiter & quibus modis ſenten. nullæ repa. poſ. numero 35. 250
Iuriſdictio ordinaria (ſatis eſt) ſi negabitur quòd probetur per communem habitionē & reputationem: quia in tali ſufficit quaſi poſſeſſio iuriſdictionis. tit. qualiter & quibus modis &c. nu. 38. 251
Iuriſdictionis quaſi poſſeſſio, altero non poſſidente, & præcedente titulo per unicum actum iuriſdictionalem acquiritur. titu. eod. nu. 40. 251
Iuriſdictio delegata qualiter probari poſſit. titu. eodem numero 42. 252
Iuriſdictio conſideratur reſpectu ſummæ petitæ, non ſummæ debitæ, & ratione dubietatis ualet proceſſus. titulo eodem. numero 70. 257
Iuriſdictio delegati reintegra per deceſſum uel receſſum delegantis expirat, ſed poſtquam in perſona delegati efficaciter radicata eſt, non expirat niſi ope exceptionis. tit. eodem. nu. lxxi. 257
Iuriſdictio qualitercunque reuocetur uel expiret, debet conſtare iudici: aliter proceſſus eſt ualidus. titulo eodem. numero 74. 258
Iuriſdictio tā ordinaria quàm delegata ex tacito uel

expreſſo partium conſenſu de tēpore in tempus (ſi iudex non contradicat) prorogari pōt.tit. qualiter & quib.mod.ſent.nullæ rep.poſſ.nu.76. 258
Iuriſdictio ordinaria de perſona ad perſonam prorogatur, ſecus in delegata, et qualiter iſta intelligantur.titu.eod.nume.78. 259
Iuriſdictio ordinaria, & delegata de loco ad locum prorogari poteſt.tit.eod.num.79. 259
Iuriſdictionis defectus primo loco quærēdi ſunt: quia eſt ponere falcem ad radicem.tit. de modo & ordi. uidendi proceſ.&c.nu.i. 6
Iuriſdictionis ordinariæ defectus & nullitates quæ eſſe poſſunt.titu.eo.nu.ij. 6
Iuriſdictionis delegatæ defectus, & nullitates qualiter conſiderabuntur.tit.eo.nu.iij. 9
Iuriſdictio generalis & generaliter conceſſa per literas ſpeciales eneruatur & extinguitur. titulo coram quo null.prop.poſ.&c.nu.xix. 17
Iuriſdictio, & poteſtas pro conſtanti præſupponitur à lege qualitercunque diſponente, ideo ſemper opponi poteſt quòd non eſt ſententia, ex quo talis nō erat iudex.ti.Quiſ.poſ.dice.de null.nu.38.et xl. 27
In tertij in quacunq; diſpoſitione ſemper intelligitur præſeruatum.tit.eo.nu.xyi. 22
Ius reuocandi domum non competit præſentibus in curia.ti.de nul.ex defect.iuriſd.ord.nu.85. 86
De litera L.
L. NON eo minus.C.de procur. loquens in minore extenditur ad omnes, qui tutoris uel curatoris auxilio iuuantur.titu.de null.ex defect. inhabil.ſeu

mand.comp.numero xxi. 141
L.Si curatorem habens.C.de in integ.reſti.mi.non procedit in iudicijs.tit.eod.num.33. 142
L.non ſolum.§.neceſsitate.de bo.quæ lib.intellectus et ratio ſecundum communem opinionem ſcribentiū. tit.eodem.numero 40. 144
L.Barbarius.ff.de offic.præto. procedit nedum in ordinario,uerumetiam in ſimplici delegato.tit.de null. ex defect.iuriſd.delegatæ.nu.75. 127
L.Barbarius.ff.de officio præt. procedit etiam. in delegato.titulo qualiter & quibus modis ſen.null. rep. poſſ.numero 46. 253
L.Non eo minus.C.de procura. extenditur ad omnes qui aliorū auxilio iuuantur, quoniam tales inhabiles in iure parificantur, & priuilegium uni conceſſum ad alios extenditur.tit.eo.nu.82. 259
Legatus de latere non poteſt iuris ordinem remittere.titulo an quælibet ſent. per remed. null. impug, posſit.numero yi. 32
Legata quòd non fuerint facta probatur ex facie teſtamenti,titulo à quo & quibus modis nulli. proba.poſſunt.nume.xiij. 55
Legati & alij in aliena ciuitate publico munere fungentes,non ſunt iudici illius loci ſuppoſito, ſi allegant priuilegium titu.de nullit.ex defect.iuriſdict. ordi.numero cy. 90
Legum profeſſores artem boni & equi, & illius notitiam,non artem uerborum profitētur: ideo ueriores potius quàm deſertiores illorum ſermones deſiderantur.titulo quid ſit null.numero xiij. 4

Lex ſi reſiſtit potentiæ & actui in contrarium facto, nulla oritur obligatio. titulo de nullitate ex defect. inhab.&c.numero liij. 146

Lex obſcura & habens uarios intellectus ad decidendum allegari non poteſt. titu. de nullita. ex defect. proceſſ.&c.numero xix. 231

Libellus in quo aliquid petitur declarari nullum,uel quatenus aliquod reſcindi,ſuſtinetur.titu. quot & quib.mod.null.in iud.proponi poſſ.nu.8. 39

Libellus dico ſententiam nullam,& ſi qua eſt, appello,à communi iure, & praxi receptus eſt, & tali caſu nullitas in iudicio principaliter deducitur. ti. eod.numero xi.& numero xij. 39.& 40

Libellus poteſt declarari per auctorem.titulo. Quot & quibus modis null.prop.poſſ.nu.xiij. 40

Libellus quando nullitas incidenter deducitur non uidetur neceſſarius.titu.eod.num.39. 44

Libellus quibus uerbis concipi,& in eo concludi poſſit,quãdo actus eſt ipſo iure nullus.tit.eo.nu.lvi.& nu.lvij.&c.uſq; ad nu.85. 46

Libellus quibus uerbis concipi,& in eo concludi poſſit, quando actus non eſt ipſo iure nullus, ſed per ſententiã annullandus.tit.eo.nu.86.& nu.87.&c. uſque ad num.100. 47

Libellus quomodo & quibus uerbis formandus ſit, quando dubitatur nunquid actus ſit ipſo iure nullus,uel annullandus,tit.eod.num.cij. 42

Libellus etiam quòd non ſit ſpecificata cauſa nullitatis ſi non opponitur,tenet, & ſatis eſt quod in proceſſu ſpecificetur & declaretur.tit.eo.nu.ciij. 48

Libellus nullitatis adæquatur libello appellationis, ideo totum deuoluit & deducit.ti.eo.nu.ciiij. 48
Libelli oblatio eſt de ſubſtantia iudicij.ti.de nulli.ex de fectu proceſſ.& ſolẽnitate ſententiæ.nu.xyiij. 210
Libelli ſolemnitas poteſt remitti: & quoad ſubſtantiã iudicij ſufficit talis qualis petitio in actis redacta, ſecundum communem opinionem.titu.de null. ex defec.proceſ.&c.numero.xxi. 211
Libelli ineptitudo uitiat ſententiam: & quandocunque de iſto defectu quæri poteſt.titulo eodem.nume ro.22.& nume.23. 211
Libelli ineptitudo in cauſis neceſſario libellum non re quirentibus non uitiat:dũmodo ex eo. poſſit depre hendi intentio actoris.titu.eodem.nu.xxiiij. 212
Libellus generalis & obſcurus parte non opponente procedit in ciuili:ſecus in criminali.titu.eod.nume ro xxyi. 212
Lite pendente in Romana curia aliquo ex litigatoribus decedente, uel recedente, ad inſtantiam alterius proceditur per edictum, ideſt audientiam literarum contradictarum.titu.de nullit.ex defect. cita.nume.cxy. 196
Litiſpendentia coram alio opponi, et probari, et quan doche iudici ſecundo inhiberi debet.titu.de nullitate ex defect.iuriſd.ordinariæ.nu.clxiij. 105
Litiſconteſtatio eſt de ſubſtantia ordinis iudicialis etiã in iudicio poſſeſſoria, et remitti non poteſt.titulo de nullita.ex defect.proceſſ.ſolẽ.ſent.nu.xxyiij. 212
Locus iudicij in ordinatorijs, & locus contractus in de ciſorijs coram quocunque iudice attendi debet. ti.
eodem

eodem.numero lyi. 218

De litera M.

MAGISTRATVS municipales ut priores, ſeu antiani pro rebus uniuerſitatis abſque conſenſu illius non poſſunt procuratores conſtituere. titulo de nullitate ex defec.inhab.&c.nu.cxxyij. 158

Mandati procurationis defectus ad inualidandum proceſſum quandocunque & uſque ad mille annos opponi poterit.tit.eo.nu.lix. 147

Mandati defectus ex quo facit deficere cõſenſum magnus & inſanabilis, ut puta à iure naturali proueniens reputatur.ti.eod.nu.lx. 147

Mandati defectus habet in uentre defectum citationis, ideo inſanabilis.ti.eod.nu. lxi. 148

Mandati defectus probatur ex actis.ti.eo.nu.62. 148

Mandati defectus etiam ſi procurator in iudicio fuerit admiſſus ad inualidandum acta, non autem ad repellendum procuratorem, uel extorquendum ab eo cautionẽ de rato, ſeu ut ipſe probet ſe procuratorem, quandocunque poterit opponi. titulo eodem numero lxiij. 148

Mandatum procurationis poterit ad ſuſtinendũ proceſſum probari per teſtes, ſeu per ſigillum publicum.titul.de null.ex defec.inhab.ſeu mandati compa.nu.70. 149

Mandatum non ſufficit probare per uerba enunciatiua in quacunque ſcriptura enuncietur. titu. eod. numero 71. 149

Mandati defectus non poteſt per diuerſam partẽ ſuppleri in præiudicium abſentis.ti.eo.nu.73. 149

Mandatum ad id de quo agitur non ſe extendens non poteſt dici mādatum, ex quo circa illud nihil mandatum extitit.ti.eo.nu.74. 149
Mandati uerba diligenter ponderanda ſunt.titu. eod. nume.75. 150
Mandati limitati & captioſi forma qualis ſit.titu.de nullitate ex defectu inhabili. ſeu mandati compar. nume.76. 150
Mandatum quantumuis generale tantum cauſas quarum exercitiū competit conſtituenti eo iure quo cōſtituit comprehendit.ti.eo.nu.lxxvij. 150
Mandatum factum pluribus nō transfert exercitium poteſtatis cuilibet inſolidū, ſed pro rata.ti.de nulli. ex defec.inhab.&c.ſeu mand.nu.78. 150
Mandatum in cauſa ſpirituali factum pluribus cuilibet transfert poteſtatē inſolidum.ti.eo.nu.79. 150
Mandatum procurationis eſt ſtricti iuris, ideo non extenditur ad cauſas ſeu perſonas in eo non comprehenſas.ti.eo.nu.83. 151
Mandatum generale cum libera ſufficit etiam in cauſis ſpeciale mandatum requirentibus titulo eodem numero.87. 151
Mandati clauſula uidelicet ad omnes alias eius cauſas &c. licet apta ſit comprehendere omnes cauſas, tamen mandatum ſpeciate requirentes nō comprehendit.ti.eo.nu.89. 152
Mandanto generali non concluditur id propter quod principalis aliqua pœna illaquearetur. tit. eodem nume.94. 152
Mandatū ſpeciale qualiter intelligatur, & in quo dif

ferat à mandato ſingulari. ti.de inhabi. manda.& comp.&c.nu.96. 152
Mandata habentia clauſulas ad omnia alia utilia faciendum &c.& cum promiſſione de ratum habendo quicquid legitime factum fuerit, ſunt captioſa, & recipi non debent.ti.de nulli.ex defec.inhab. ſeu mand.comp.nu.cxij. 155
Mandatum in quo conſtituens iurauit habere gratũ quidquid geſtum foret &c. intelligitur quoad comprehenſa,eo quia iuramentum non ſe extendit ultra id de quo fuit actum.ti.eo.nu.cxiiij. 155
Mandatum à procuratore receptum licet non producatur tempore quo fit proceſſus,eo tamen quandocunque exhibito,proceſſus detegitur ualidus. ti.eo. nume.cxyij. 157
Mandatum poteſt quandocunque produci.titu.de nullitate ex defectu inhabilita.ſeu manda.compa. numero cxyiij. 157
Mandatum non habere, uel habere ex aliqua ratione inualidum adæquantur.ti.eo.nu.cxxi. 157
Mandatum ratione conſtituentis reputabitur inualidum, ſi conſtituenti rei, de qua agitur, non competat ſaltim adminiſtratio. titulo eodem numero 123. 158
Mandatum ratione conſtituti erit inualidum,ſi fuerit talis perſona cum qua iudicium ualide fundari nõ poſſit: prout ſunt ſeruus,monachus,religioſus,furioſus,uel ſimile.ti.eo.nu.132. 159
Mandatum ratione formæ erit nullum & inefficax, ſi nõ ſit in forma publica, puta manu tabellionis, ſub

ſigillo publico, aut per epiſtolam principalis.titu. de nullita.ex defect.inhabili.ſeu manda.comp. numero 138. 160
Mandatum eſſe debet cum ſuis ſubſtantialibus, & carere omni uitio uiſibili.ti.eo.nu.139. 161
Mandatum quid neceſſario continere debeat. titu.eod. nume.cxl. 161
Mandatum quod fit ab exiſtente in aliena poteſtate uel gubernio fieri debet de conſenſu ſui ſuperioris, uel adminiſtratoris, ſi habuerit, aliàs cum decreto iudicis. ti.eo.nu.cxli. 161
Mandatum quod fit à perſona inhabili, quæ loqui non poteſt, fit à iudice cum cōſenſu adminiſtratoris, uel ab adminiſtratore cum decreto iudicis. tit.de nulli. ex defec.inhab. eu mand.comp.nu.142. 161
Mandatum reuocatum ſeu quodammodo reſolutum non dicitur amplius mandatum.ti.eo.nu.cly. 165
Mandatum durat, donec uoluntas mandantis durare præſumitur.ti.eo.nu.clyi. 165
Mandatum poteſt expreſſe reuocari etiam quod quis iurauerit non reuocare.ti.eo.nu.clyiij. 165
Mandati reuocatio expreſſa (ad effectum proceſſum inualidandi) debet formiter intimari parti, ſeu iudici.ti.eo.nu.clix. 165
Mandatum tacite reuocatur, ſi principali alium procuratorem ſimpliciter in cauſa conſtituerit, & hoc quandocunq; & in quacunque inſtantia.ti.de nul. ex defec.inhab.ſeu mand.comp.nu.163. 167
Mandatum primum ut reuocetur per ſecundum, requiritur ut ambo ad eandem cauſam uel ſimilē in

ſpecie fiant.ti.eo.nu.163. 167

Mandatum primum expirat per ſecundum, etiã quod ſecundum non habuerit effectum.titulo eod. numero clxv. 167

Mandata ſi fuerit duo ſub eadem data, attenditur illud quod minorem habet poteſtatem. ti.de nulli. ex defect.inhab.ſeu mand.comp.nu.clxvi. 167

Mandatum tacite reuocatur, ſi principalis ſimpliciter cauſam ſuam pertractet.ti.eo.nu.clxvij. 167

Mandatum cenſetur tacite reuocatum, ſi principalis liti ſeu cauſæ cedat:aut rem ſeu eccleſiam, cuius occaſione conſtituerat, quocunque modo perdat, uel amittat.ti.eo.nu.clxviij. 168

Mandatum re integra morte mandantis diſſoluitur. ti.eod.nu.clxx. 168

Mandatum in beneficialibus & alijs in quibus non ſupereſt aliquis legitimus hæres indiſtincte etiam re non integra expirat morte ciuili,ſeu naturali mandantis.ti.eo.nu.clxxi. 168

Mandatum etiam in profanis quando non ſupereſt aliquis principalis uerus,aut ſaltem repræſentans etiam re non integra expirat.ti. eo.nu.173. 168

Mandatum expirat, ſi conſtituens ex poſt fiat criminis reus monachus,perpetuo relegetur,arrogetur, ſeruus fiat, aut ceſſet id propter quod fuit conſtitutus.titu de nullita.ex defect.inhabilita. ſeu manda. comp.nu.clxxv. 169

Mandatum quando morte naturali reuocatur, non requiritur mortis intimatio.ti.eo.nu. 176. 169

Mandatum ſpeciali requiritur ad impetrandum com

miſſionem cauſarum de iure, ſed de ſtylo non ſerua tur:et quomodo hoc ſit intelligendum. titu.de null. ex defect.iuriſdic.de leg.nu.87. 129
Mandatum iuriſdictionale qualiter tacite uel expreſ ſe reſolui & expirare poſſit, remisſiue.ti. eod. numero.ciiij. 131
Mandatum ex diuturnitate temporis præſumitur ſe cundum aliquos: & qualiter intelligendum ſit.titulo qualiter & quibus mod.ſent.null.repar.poſſ. numere xcij. 263
Mandatum tacite reſultat ex conſignatione ſcripturarum ad cauſam facientium: quoniam is cui fit conſignatio eſt ſolitus talia exercere.titulo eodem. numero 96. 293
Mandatum tacite reſultat in eo qui uidet cauſam ſuā ab alio tanquam ſuo procuratore agi, & non contradicit.tit.eo.nu xciiij. 263
Mandatum procuratoris & mandatum iudicis regu lariter parificantur: & argumentum ualet de uno ad aliud.tit.eod.nu.95. 263
Mandatum non probatur ex ſola iurium oſtenſione: quoniam conſignatio non probatur. titulo eodem. numero xcvij. 264
Mandatum tacite præſumitur in eo qui utilia gesſit, & fecit ea quæ uериſimile eſt dominum facturum fuiſſe:et talia idem dominus cogi poteſt rata haberi.titul.qualiter et quibus modis ſent.nullæ. repar. poſſ.nu.100. 264
Mandati defectus ſi opponitur ab alio quàm ipſo domino poteſt de facili impleri, maxime cum idem

dominus poſsit tacite uel expreſſe acta huiuſmodi ratificare etiam poſt ſententiam: & ſi opponitur de inhabilitate perſonæ conſtituentis uel conſtitutæ, reſponde prout hic.ti.eo.nu.cy. 266

Mareſcalli urbis iuriſdictio.ti.de null.ex defec. iuriſd. deleg.nu.xy. 118

Matrimonium nulliter cõtractum non impedit ſecundum.ti.quoties de nul.agi poſſ.nu.36. 63

Minor in iudicijs ſine interuentu curatorũ nec ciuiliter nec naturaliter obligatur: unde fideiuſſor nõ accedit.ti.de nul.ex defe.inha.comp.&c.nu.29. 142

Minor coram arbitro ſaltim naturaliter obligatur. titulo eod.nume.31. 142

Minor ſiue habeat curatorem, ſiue non regulariter in iudicio ſtare non poteſt.ti.eod.nu.35. 142

Minor in quibus caſibus ſine interuentu tutoris poſſit in iudicio comparere.tit.eo.nu.35. 143

Minor non arcetur à iudicio tanquam inhabilis: ſed proceſſus illi præiudicialis irritatur.titul. de nul. ex defec.inhab. ſeu.man.comp.nu.36. 143

Minor uigintiquinque ſeu pupillus procurator conſtitui non poteſt.ti.eo.nu.33. 159

Minor uigintiquinq;, filiusfamilias, monachus, mentecaptus, ſurdus, mutus, & ſimiles quamuis ſoli in iudicio quoad eorum præiudicium ſtare non poſſint: ſententia tamen in eorum fauorem lata ualebit.titu. quibus modis ſenten.nullita.repar. poſſ. numero 81. 269

Minor uigintiquinque, et filiusfamilias in quamplu ribus cauſis perſonã legitimã in iudicio ſtandi ha-

bere dignoſcuntur.ti.eo.nu.35. 256

Minores.25.ob fragilitatem conſilij eorum ſtatum meliorem per ſeipſos, deteriorem autem facere non poſſunt.ti.de nulli.ex defect.inhab.ſeu man.comp. numero xxyiij. 142

Minoris contractus mero iure tenet:licet ſi fuerit læſus,ope reſtitutionis reſcindatur.ti.eo.nu.36. 142

Minoritatis exceptio quandocunque tam ex parte minoris,quã aduerſarii opponi põt. ti.eo.nu.38. 143

Minores et pupilli uelle,nolle ad illorum commodum, ſed non ad præiudicium habere cnnſentur.ti.de nul. ex defect.inhab.ſeu mand.compa.nu.37. 143

Modus non ſuſpendit, ſed ex eo naſcitur actio, in ſua tamen forma ſpecifice ſeruari debet.ti. de nulli. ex defect.proceſſ.ac nullita.ſenten.nu.cxyij. 230

Monachus & religioſus quoad ciuilia ſeruis æquiparantur.ti.de nulli. ex defect. inhab. ſeu mand. comp.nume.xlyij. 145

Monachorum ſubiectio concurrente utilitate monaſterij filialis potius quàm ſeruilis reputatur.titulo eodem.numero.xlyiij. 145

Monachi quibus caſibus poſſunt in iudicio ſtare titulo eodem numero 49. 145

Monachi & religioſi cum ſint ſerui religionis,& quo ad ſecularia pro mortuis habeantur, iudices fieri non poſſunt. titulo de nullitate ex defectu iuriſdi. deleg.numero 76. 85

Monachi & religioſi ſeruis adæquantur.titulo eodem numero lxxyij. 127

Monachis et religioſis ſi cauſa expreſſo nomine mona

chatus, ſeu religionis à ſede apoſtolica commita tur, tenet commisſio titulo de nul. ex defect. iuriſd. deleg. nnmero 79. 128
Monachus poteſt creari officialis epiſcopi. titulo eodem nnmero. 83. 128
Mortuo altero ex collitigantibus ſuper titulo beneficij in curia non citato aliter procuratore procedi tur ad inſtantiam ſuperſtitis per audientiam contradictarum. titulo de nullitate ex defectu inhab. ſeu mand. comp. &c. numero clxxij. 237
Moſes habuit utrunque gladium. ti. de nul. ex defect. iuriſd. ord. nume. lyiij. 82
Muliter luxuorioſa adæquatur prodigo, quia honoris ſui eſt prodiga. titulo de nullitate ex defectu in hab. &c. nume. 34. 141
Mutus & ſurdus adæquantur furioſo & infanti ex quo in eis deficit operatio intellectus. titulo eod. numero. 26. 142

De litera N.

NOCTIS Tempore ententia ferri non debet. tit. de nulli. ex defec. iuriſd. ord. nu. 132. 136. & 137
Notorium regulariter allegari debet, præterquàm ſi ſit notorium ex actis reſultans. titu. quis poſ. dice. de nullita. numero liij. 29
Nullitas duobus modis in iudicio proponitur: principaliter uidelicet aut incidenter. titu. quot & quibus modis nullit. in iud. prop. poſ. nu. i. 38
Nullitas quando in iudicio cenſeatur principaliter deducta, plura exempla uide hic. numero. ij. & nu. iij. iiij. y. yi. titulo quot & quibus modis nullitas in u

dicio proponi poſſit. 38.& 59
Nullitas poteſt eodem libello cum remedio reſtitutionis in integrũ proponi & cumulari.ti.eo.nu.yy.39
Nullitas & appellatio poſſunt eodem libello intentari, & tunc utrunque cenſetur principaliter deductum.titulo eodem.numero ix. 39
Nullitas & iniuſtitia poſſunt ſimul et ſemel deduci, cognoſci,et terminari:dummodo contrarietas non reſultet.titu.eod.num.xiiii. 40
Nullitatis cognitionem negotij principalis parte petente precedere debet.titulo quot & quibus modis nulli.in iudi.prop.poſſit.nu.xy. 40
Nullitate oppoſita ſi iudex illa non cognita ad ulteriora procedat proceſſus eſt nullus.ti.eo.nu.xyi.40
Nullitas qualiter,& quando dicatur incidenter deducta.tit.eo.nu.xyii.& nu.xyiii.xix.et xx.40.et 41
Nullitas per modũ exceptionis propoſita dicitur incidenter deducta,& uide exempla.ti.eo.nu.xx. 41
Nullitas ex actis & proceſſu inſurgens cenſetur incidenter propoſita.titu.eo.nu xxi. 41
Nullitas ex actis inſurgens etiam poſt concluſionem reuocari poteſt.titulo quot & quibus modis nulli.n ind.prop.poſ.nu.22. 41
Nullitas quòd fuerit principaliter aut incidenter deducta eſt magni effectus: quia unus modus multũ differt ab alio.titulo eod.num.24. 41
Nullitate ſeorſum ac principaliter in iudicio deducta iuris odo ac tela iudiciaria ſeruanda eſt:ſecus quando incidenter.titu.eod.nu.25 & nu.27. 41.& 42
Nullitas ſeorſum & principaliter deducta regula-

riter executionem non impedit: & intellige prout numero 31.titulo eodem numreo 29. 42
Nullitas incidēter puta per modum exceptionis propoſita regulariter ſi fuerit in promptu executionem impedire conſueuit.tit. Quot & quibus mod. nul.in iud.prop.poſ.num.22. 43
Nullitas deducta inſimul cũ appellatio ne dicitur potentior,& tunc ſuſpendit,et deuoluit. titulo eodem numero 34. 43
Nullitas incidēter deducta, & cognita poteſt iterum principaliter in iudicio deduci & cognoſci tit. eodem.numero 36.& 38. 43
Nullitas per modum exceptionis propoſita,ſi fuerit mani feſtatim perimit,& non indiget pronunciatione.titulo eodem numero xli. 44
Nullitas quando incidenter deducitur, poteſt in libello concludi, ut habita prima ſententia pro nulla, ſeu illa non obſtante, uel caſſata ex integro ſuper principali negotio pronuntietur.tit. Quot. & quibus modis nulli.in iud.prop.poſ.nu.xlij. 44
Nullitas quādo principaliter deducitur quomodo in libello debeat concludi: & quid in primis ſit conſiderandum.tit.eodem.numero xlvi. 44
Nullitatem proponens poterit ſuum libellum quibuſcunque modis defendere: & finita ſeu relicta una cauſa nullitatis aliam proſequi, & hoc quādo proſecutio & ſententia non fuerit generalis, & agetur de null.actus iudicialis,ut hic.ti.eo.nu.cv. 48
Nullitatem alicuius contractus uel actus iudicialis proponens non pōt aliam nullitatē quam in libel-

lo expreſſam in illo iudicio proſi qui.ti.co.nu.cyi.48
Nullitas allegata altiorem requirens indaginē leuis præiudicij, & calumnioſa nō retardat proceſſum. ti. Qualiter et quib.mo.ſen.nul.rep.poſ.nu.31. 249
Nullitas quæ eſt dubia uel obſcura non recipitur, & in dubio contra eam, & pro ualiditate actus pronuntiari debet.tit.eo.numero 127. 382
Nullitatem opponens quomodo, & qualiter repelli poſſit.tit.eodem numero xi. 245
Nullitatem obijciens excludetur ſi fuerit iudicij incapax, aut ſe ſua non interſit.ti eo.nu.xiij. uel tribus cōformibus ſententijs ſit cōdēnatus.nu xiiij.aut ſit lapſa inſtātia ſtatutaria cauſæ nulli.xy. ſiue quòd officiū iudicis qđ cōpetit pro nullitatibus eſſet præſcriptū xyi.aut quod idē opponēs promiſiſſet ſtare ſententiæ, et nō dice.de nul.ti.eo.nu.17.245.et 246.
Nullitati renuntiari poteſt.ti.qualiter & quib. mod. ſent.nul.repa.poſ.nu.xix. 246
Nullitatē opponens rōne ſententiæ quæ impugnatur excluditur: puta ſi opponat ad impediendū decretum, ſiue relaxationē ſequeſtri: ſiue cōtra ſententiā in conſiſtorio principis latā.nu. xxij. uel ab eodem principe confirmata.nu.23. uel opponatur contra ſententiam quæ ab alia ſententia: quæ in rē tranſiuit iudicatam confirmata ſuit.tit.eod.nu.24. 247
Nullitatem opponens ratione oppoſitionis excludetur, ſi generaliter, & uniformiter ac nulla expreſſa cauſa opponat, tali namq; oppoſitio dicitur inepta: & non impedit tit.eod.nu.29. 249
Nullitatis obiectio non obeſt tertio, qui iudicio nulli-

tatis non interfuit, dummodo is de cuius intereſſe principaliter agebatur ſuperatus non fuerit titulo eod. numero 33. 249

Nullitates prouenientes aliunde quàm ex defectu iurisdictionis, citationis, & mandati cum ſint iuris poſitiui, et iura partiũ non lædãt in Ro.cu. per uiã reſcriptorũ cõiter reparari cõſueuerũt, prout hic. ti.qualiter et quib.mod.ſent.nul.rep.poſ.n.125.180

Nullitas ex defectu iuriſdictionis ſtatuto nullitates reijciente non comprehenditur.ti.de nul.ex defect. iuriſd.ordi.numero iiij. 73

Nullitas quid ſit, et eius diffinitio.tit. Quid ſit nullitas.numero i. 2

Nullitatibus pro declarandis uel reuocandis quando in iudicio factæ ſunt, competit iudicis officium nobile.titulo eodem numero ii. 2

Nullitates extraiudiciales aliquando actione de dolo: aliquando actione ex eodem contractu reuocantur.titu eod.nume.vi. 3

Nullitas dicitur auxilium commune; & eſt uera defenſio.titu.eod.numero vij. 3

Nullitas q̃uo differat ab appellatione.ti.eo.nu.9. 3

Nullitatis remdedium cõpetit pro irritando:ac nullũ et irritũ declarãdo.ti.Quid ſit nullitas etc.nu.x. 3

Nullitas unde dicatur et quid ſignificet.ti.eo.nu.xi. 3

Nullitatis uocabulum apud antiquos legum cõditores & iureconſultos non fuit in uſu. ſed ipſi aliis uocabulis utebantur.ti.eod. nu.xij. 4

Nullitas ſimul cum lege orta eſt, quia ex tranſgreſſione legis naſcitur.titu.eod.nu.xiiij. 4

Nullitas dicitur pœna.ti.eo.nu.xv. 4
Nullitatis remedium fuit admodum neceſſarium & utile.ti.quid ſit nul.etc.et quid prætendat.nu.xvi. 4
Nullitatis remdium eſt fauorabile, quia in commune utile eſt, maxime quando concernit defenſionem. ut titulo eodem.nu.xviij. 5
Nulla eſt maior iniuſtitia quā nullitas.ti.eo.nu.xx. 5
Nullitas ex actis inſurgens dicitur notoria, & omnino reuocanda eſt ti.nu.22. 5
Nullitas ſæpe in iudicio proponitur: ut lis in longum protrahatur: ideo ſi de ea non conſtabit, exceptio reputabitur calumnioſa, & parum fauorabilis.ti. eo.nu.xxiij.pag.viij.& nu.xxx. 7
Nullitatis materia ex quo cenſetur pœnali, non eſt amplianda. titu.eodem.nu.28. 7
Nullitates ex defectu et inhabilitate principaliū litigatorū.ti.de mo.et ord.uidēdi proceſ.&c.nu.iiij. 10
Nullitates ex defectu mandati & poteſtatis comparentium.ti.eo.nu.v. 10
Nullitates ex defectu proceſſus.ti.eo.nu.vij. 12
Nullitates ex defectu ſolennitatis ac formæ ipſarum ſententiarum.ti. de modo & ord. uidendi proceſ. &c.numero viij. 12
Nullitas eorum quæ fiunt extra iudicium coram quo ſit proponēda.ti.corā quo nul.in iud.pro.poſ.n. 14
Nullitas eorum quæ fiunt in iudicio: ante ſententiam diffinitiuam corā quo proponi debeat.ti.eo.nu.ij. 14
Nullum omne dicitur iniquum.ti.eo.nu.v. 15
Nullitas per appellationem ab interlocutoria tacite non deuoluitur, ſecus per appellationem à diffiniti

ua.titulo eodem.nu.yij.15.& nu.xij. 16
Nullitas poſt diffinitiuam ſententiam coram quo iudice proponi debeat.ti.eo.nu.yiij. 15
Nullitas ēt corā ſuperiore proponi & deduci pōt.ti. coram.quo poſſit & debeat nul.prop.&c.nu.x. 16
Nullitas ex actis reſultans dicitur notoria: & poteſt à quocunque etiam inferiori iudice cognoſci: quia dicitur incidenter deducta: ac ſuper ea neceſſario non eſt pronuntiandum.ti.eodem.nu.xiij. 16
Nullitas an poſſit opponi & deduci coram executore.ti.eodem.numero xxij. 18
Nullitatem proponere & de illa excipere poteſt quilibet,qui non eſt prohibitus. hoc ponitur per regulas,nu.y.& nu.i.quis poſ.dice.de nulli. 20.&.21
Nullitatem obijcere poteſt etiam is,qui ſententiā ſeu alium actū in eius fauorē reportauit.ti.eo.nu.ij. 20
Nullitatem obijcere poteſt quilibet neceſſarius: uel etiam uoluntarius defenſor. ti.eo.nu.iij. 21
Nullitatē proponere pōt quis nedum rōne ſui.uerum ēt ratione publici iuris & intereſſe.ti.eo.nu.yi. 21
Nullitatem contractus alienationis rerum eccleſiæ quilibet opponere poteſt.ti.eo.nu.ix. 21
Nullitates quæ publicam utilitatem concernunt,maxime quando notoriæ ſunt ex officio iudicis ſuppleri debent.titulo quis poſſit dice.de nulli.nu.x. 22
Nullitatem opponere poterit tertius pro intereſſe ſuo comparens, etiam quod cauſa eſſet commiſſa cum clauſula nullitatibus reiectis.ti.eo.nu.xy. 22
Nullitate per ſtatutū uel alias remota nō includitur nullitas ex defectu iuriſdictionis, etiā quòd eſſent

latæ tres conformes ſententiæ, uel iuratum non dicere de nullitate.titu.eodem numero 37, 26
Nullitas quando per uiam negationis proponitur:ut nego talem fuiſſe iudicem:uel procuratorem: nunquàm cenſetur excluſa.ti.eo.nu.39. 27
Nullitate remota non includitur illa quæ ex inhabilitate perſonarum prouenit, quæ ſemper opponi poteſt.titulo eodem.numero xli. 27
Nullitas quòd proponi non poſſit, uel quòd actus ualeat,paria ſunt.ti.eo.nu.xlij. 27
Nullitate remota non includitur nullitas ex defectu citationis,quia eſt iuris naturalis.ti.eod.nu.49. 28
Nullitate remota non includitur illa quæ ex capite alterius ſtatus prouenit,neque notoria,ideſt ex facie actorum reſultans.num.li.Quia talis non indiget propoſitione.numero lij.et ex officio iudicis ſuppleri debet.titu. eodem.numero lyij. 28.29.& 30
Nullitas notoria maxime per uiā exceptionis ēt termino,et inſtantia decurſis opponi poteſt. titu. eod. numero liiij. 29
Nullitate remota non includitur nullitas ineptitudinis libelli, quia etiam iſta dicitur notoria & irreparabilis prout non includitur nullitas ex perplexitate,& contrarietatē inſurgens. & numero lyi. titu. quis poſſit dice.de null.nu.ly. 29
Nullitas proueniens ex omiſſione cauſæ cognitionis, ac defectu mandati contra ſententiam principis opponi poteſt.titu.An quælibet ſenten. per remed. null.impug.poſſ.nu.xy.& xyi. 34
Nullitatem proponens ad ſui commodum illam probare

bare debet.tit. à quo & quibus modis nullit.prob. poſſ.numero ij.& nume.iiij.&.y. 53

Nullitas contractus qualiter & quaudo probari poſ ſit.uide per diſcurſum.eod.tit.nu.yi. 53

Nullitas probatur per inſpectionem actorum, quia quoo ibi non reperitur, factum eſſe non ereditur. ti tul. eod.numero xij.&.xyiij. 55

Nullitas poterit etiam per teſtes probari ut hic, uel etiã per confesſionẽ partis.ti.eo.nu.xix.& xx. 56

Nullitas quoties fit, toties proponi poteſt: quia oritur cum ipſo actu nullo. titul. Quoties & intra quod temp.&c.nu.i. 59

Nullitatẽ non poteſt proponere is qui reportauit tres ſententias cõtra antequã exequatur.ti.eo.nu.y. 59

Nullitates ne impediant prouideri conſueuit in Roma na cur.per uiam reſcripti, prout hic.ti.eo.nu.yij.60

Nullitatis remedium quanto tempore duret: & intra quod tempus agi posſit.titu. Quoties & intra quod temp.de null.agi poſſ.nu.yiij. 60

Nullitatis effectus qui ſint tam antequàm poſt illius declarationem: quia deuoluit. nu.x.ſuſpendit, & proceſſus principalis negotij retardat.nu.xi.[et nu. xy.perimit.nu.xyi.tit.Quoties et intra quod temp. de nullit.agi poſſ.61.&.62

Nulliatis cognitione pendente conquieſcit negotium principale, & fatalia non currunt: quod intellige prout hic.tit.eo.nu.xij.& nu.xiij. 61

Nullitas facit quòd actus uullus habeatur perinde ac ſi non fuiſſet factus: ideo de actu nullo non eſt men tio facienda.tit.eod.nu. xyi. uide hic multa exem-

pla.nu.19.20.21.uſque ad.25. 62
Nullitas actus non conſumit poteſtatē quominus nulliter factum poßit iterum bene fieri, & uide exempla.ti.eo.nu.33. 63
Nullitas actus non excuſat à pœna, & uide hic.num. liij.liiij.ly.lyi.lyij. uſque ad.66. ubi habes plurima & practicabilia exempla, lege per teipſum.titulo eodem. 65.& 66
Nulliter & minus legitime aliquid facere, & nullo modo facere paria ſunt. ti.de nulli.ex defectu. cita. nume.xxy. 179
Nullum eſſe poteſt aliquid reſpectu unius perſonæ, & reſpectu alterius ualidum, ut nu.123.ſub tit. Quot & quib.mod.nulli.prop.poß. 71
Nullum eſſe aut caſſandum fore, longe differunt, ſicuti liberatum uel remiſſum aut liberandum, uel remittendū.ti.quot & quib. mod.nulli.in iudi. prop. poſſ.nu.47. 44
Nullum quod aliquid ſit, uel per ſententiam annullandum.qualiter & quomodo cognoſci posſit.ti.eo. nu.48.& lij. 44.& 45
Nuncius in principio cauſæ deputatus ad citandum poterit in eadē cauſa eaſdem perſonas abſque alia iudicis commisſione citare uſque in finem cauſæ.ti. de nulli.ex defec.cita.nu.37. 181
Nuntio referenti ſe aliquem citaſſe de commisſione iudicis, quoad commisſionem non creditur, ſed illa aliter eſt probanda.ti.eo.nu.xli. 181
Nuntio domi oretenus citanti non creditur abſque teſtibus.ti.eo.nu.89. 191

Nuntio iurato quoad executionem citationis & illi adhærentia creditur, ſecus in alijs.ti.de nul.ex defectu citationis.nu.cl. 202

De litera O.

OBLIGATIO quantuncunque garentigiata nõ habet ſolitum fauorem, nec exequi poteſt cõtra tertium, prout contra ipſos contrahentes.ti.quis poſſit dice.de null.nu.xvij. 22

Officium iudicis nullam præſupponit obligationem.ti.quid ſit nul.nu.iij. 2

Officium iudicis quod pro declarandis nullitatibus cõpetit, denegari non debet.ti.eo.nu.iiij. 2

Ordo ſolitus iudiciorũ ſi non fuerit ſeruatus: ſententia non ualet.ti.de nul.ex defec.proceſſ.&c.nu.i. 208

Ordo iuris etiã in cauſis quæ Romani pontificis iudicio deciduntur, ſeruandus eſt ti.eo.nu.ij. 208

Ordo iuris tam ab ordinario quàm à delegato etiam principis ſeruari debet.ti.eo.nu.iij. 208

Ordinem iudiciorum Papa tollere non poteſt in foro laicorum.ti.eo.nu.iiij. 208

Ordo iudicij in quocunque iudicio etiã poſſeſſorio ſeruari debet.ti.eo.nu.v. 208

Ordo iudicij inter quaſcunque perſonas etiam ſi eſſet mater & filius ſeruãdus eſt.ti. de nul.ex defec. proceſ.& ſolen.nu.vi. 208

Ordo ſubſtantialis iudicij neque à iudice, neque à partibus tolli poteſt.ti.eo.nu.xij. 209

Ordo iudiciorum duplex eſt: unus de ſubſtantia, & alter de iuſtitia.ti.eo.nu.xv. 209

Ordinis ſubſtantialis quæ ſint ſecundum uarias an-

tiquorum opiniones.ti.eo.nu.xyi. 209

Ordinis iudicialis de iuſticia quæ ſint. titu.eodem numero xyij. 210

Ordo nõ attẽditur niſi ubi à lege præfixus ut uitiet reperitur.ti.de nul.ex defec.proceſſ.&c.nu.48. 216

Ordo unius cauſæ ad aliam ſi præuertitur non uitiat, ſecus ſi eiuſdem cauſæ ad ſeipſam, & propterea ſi prius cognoſceretur petitorium quàm poſſeſſoriũ proceſſus ualeret.ti.eo.nu.xlix. 217

Ordo procedendi datus à principe uel ſtatuto cenſetur ſubſtantialis.ti.de nulli.ex defectu proceſſ.& ſolennita.ſent.nu.liiij. 218

Ordo iudicialis ac termini ſubſtantiales qui ſeruari cõſueuerunt in Romana curia in ſacro Rotæ auditorio tam in cauſis beneficialibus, quàm profanis, qui ſint.ti.eo.nu.lyij. 218

De litera P.

POENA non extenditur ultra territoriũ ſtatuentis.ti.de nul.ex defe.inhab.ſeu mãd.cõp.nu.54. 146

Prælati Eccleſiarum abſque conſenſu capituli poſſunt pro rebus ſuarum Eccleſiarũ agere & defendere, & procuratores dare, etiam quòd bona ſint communia,ſi diſcreta non ſint.nu.125. ti.eo. 158

Peremptorium nõ requiritur in cauſis beneficialibus & ſummarijs titu.de nulli.ex defec.citation. numero.103. 194

Perẽptorij ſolemnitas in Romana curia non eſt in uſu quia in ea omnes termini ex ſe poſt litem conteſtatam ſunt peremptorij.ti.eo.nu.ciiij. 194

Peremptorij ſolemnitas ad proteruitatem non compa

rentis conuincendam, non ad ſolemnizandum iudicium adinuenta eſt.ti.eo.nu.cvi. 195

Peremptorium poteſt maturari: ideſt unica citatio pro tribus cum termino arbitrario decerni ob diſtãtiã locorũ,ac difficultatẽ citandi.ti.eo.nu.108: 195

Petitorium ſi fuerit ſuſpenſum,iudex ſuper eo procedere non poteſt.ti.de nulli.ex defect. iuriſd.ord.numero.139. 199

Perſonarum in iudicio comparentiã habilitas imprimis quærenda eſt ti. Qualiter et quibus modis ſent. nul.rep.poſſ.nu.iij.& nu.v. 244

Perſonarum inhabilitas defectus eſt releuans, & de eo imprimis etiam in quocunque iudicio ſummarie quærendum eſt.ti.de nul.ex defec.inhab.ſeu mãda.comp.&c.nu. i.cum ſeq. 138

Præſumitur quòd nullus habeat officium publicum, neque priuatum.ti.de nulli.ex defect.iuriſd. ordin. nume.xi. 74

Præſens & non contradicens in iudicialibus conſentire uidetur.ti.Qualiter et quibus modis ſent. nul. repa.poſſ.nu.lxi. 256

Præſens in iudicio præſumitur citatus.titu.eodem. numero cxv. 377

Præſentia partis tollit et purgat omnem citationis defectum.ti.eo.nu.cxvi. 378

Præſentia partis tollit & purgat omnẽ citationis defectum.ti.eo.nu.cxvi. 378

Præ umitur ex duobus factis illud præcedere, quod facit actum.ualere, uide aliqua exempla tit.Quid ſit nulli.nume.xxvi. 8

Præcipitatio dicitur nouerca iuſtitiæ, et ab ea iudices abſtinere debent. ti. de nulli. ex defect. proceſſ. numero 33. 213

Præparatoria dicuntur omnia quæ fiunt ante litem conteſtatam & circa ea, libello excepto, nihil uitiat. tit. eodem nume. xlvij. 216

Prætерito filiæ in teſtamento patris habetur pro exhæredatione: & non poteſt dici teſtamentum nullum: quoniam extat ſtatutum, quod extantibus maſculis fœminæ non ſuccedant. ti. Qualiter et qui bus modis ſent. nullæ rep. nume. xx. 247

Præuentus à ſuperiore non debet ab inferiori iudice in eadem cauſa moleſtare. ti. de nul. ex defect. iuriſd. & unde, ac quibus modis proueniat, tam in iu dice ordin. quàm &c. nume. clxvj. 105

Princeps defectum naturalem ſupplere non poteſt. ti. de nullit. ex defect. iuriſd. deleg. nu. xl. 122

Princeps ſi quem ſcienter deleget, ad inſtar ſacrilegij eſt dubitare de habilitate ipſius dele. ti. eo. n. lv. 124

Principes ſi ignorat impedimentum & inhabilitatem, in dubio diſpenſaſſe & habilitaſſe non præſumitur. ti. eo. nume. lvi. 124

Principis mens & uoluntas præſumitur legitima, licet multoties ob importunitatem non concedenda concedat. titul. eod. nu. lviij. 125

Princeps proceſſum ex defectu iuris poſitiui nullum poteſt confirmare: ſed tunc requiritur certa notitia & ſcientia in ipſo confirmante. tit. Qualiter et qui bus modis ſenten. nullit. repa. poſſ. nu. xxv. 247

Princeps eſt legibus ſolutus ac ſupra omne ius poſi-

tiuum:ideo nullitas in eius auditorio nō attēditur, ſed ueritas rei geſtæ.nu. viij. uide aliqua de poteſtate principis hic.titu. An qualibet ſen.per reme. nul.impugn poſſ.nume.vij. 32
Princeps nigrum in candida uertit: nec eſt qui dicat illi, cur ita facis.titu.eod.nu. x. 33
Princeps quanque ſe declarat in procedendo nolle à ſuis legibus declinare: & tunc ſolennitates iuris ſeruandæ ſunt.tit.eo.nu.xij. 34
Princeps in dubio non præſumitur quod uiti uoluerit poteſtatis plenitudine, neq; certa ſciētia: aut quod uoluerit, legum aut iudiciorum ſolennitates, aut ordinem ſubuertere.nu 38.21.xxij.tit.eo. 35
Princeps conſueuit cauſas coram ſe uertentes diligentiſſime tam reſpectu iuſticiæ quā rectitudinis proceſſus examinare, & perperam factum reuocare. titu. an qualibet ſent.per remed. nullit. impugn. poſſ.numero 23. 35
Princeps præſumitur quod uti uoluerit poteſtatis plenitudine quando actus ab eo factus in totum quoad formam iuris peccaret, & hoc ut actus ſuſtineatur.ti.eo.nu.xxvi. 36
Probationes non ſunt de ſubſtantia iudicij, ſed de ordine iuſticiæ. titulo de nullitate ex defectu proceſſus, ac ſolennitatis & formæ ipſius ſententiæ. numero xxxvij. 214
Probationes fieri poſſunt abſque termino & dilatione. titu.eod.nu.xliiij. 216
Probatio ex actis reſultās dicitur probatio liquida, et reijci non debet. ti.quis poſſit dic de null.nu.xi. 22

Procuratoris falſi geſta domino abſenti non præiudicant.ti.de nul.ex defec.inhabil. ſeu mandati comparentium:et unde ac quibus mod.&c.nu.65.148

Procurator falſus tenetur ad refectionem damnorũ, expenſarum & intereſſe uexati.ti.eo.nu.67. 148

Procurator falſus poteſt tanquam falſarius puniri. titu.eodem numero 68. 148

Procurator ex parte rei conſtitutus ad agendum non poteſt eundem conſtituentem defendere in cauſa ciuili.tit.eod.nu.81. 151

Procurator ex parte actoris conſtitutus ad agendum eundem defendere poteſt.ti.eod.nu.lxxxiiij. 151

Procurator conſtitutus ad agendum contra unũ, non poterit eandẽ cauſam proſequi cõtra aliũ, quia mutata perſona cenſetur mutata cã.ti.eo.nu.86. 151

Procurator generalis agẽs in cauſa requirẽte ſpeciale mãdatũ dicitur falſus procurator.ti.eo.n.xci. 152

Procurator cum poteſtate appellandi non poterit appellare in cauſa executiua.tit.eo.nu.95. 152

Procurator in cauſa magis ardua, & graui in dubio cenſetur conſtitutus.ti.eo.nu.97. 153

Procurator ſimpliciter ad omnes cauſas conſtitutus, intelligitur datus ad præſentes, non ad futuras, de quo uide, quia articulus eſt dubius.ti. de nul.ex defec.inhabi.ſeu mandati comparentium: et unde, ac quibus modis regulariter proueniat.nu.98. 153

Procurator conſtitutus ad cauſas deuolutas, in non deuolutis ſi non intromittit, & intelligitur quod ſint deuolutæ tempore conſtitutionis, ẽt quòd eſſet datus ad cãs motas & mouendas. ti.eo.nu.99. 153

Procurator conſtitutus in certa cauſa contra Sempronium cũ clauſula. Et ad omnes eius alias eius cauſas, intelligitur reſpectu eiuſdem Sempronij. tit. de nul. ex defect. inhab. &c. num. ci. 153
Procurator cum poteſtate ſubſtituendi, antequam recipiat, & expreſſe uel tacite acceptet mandatum ſuſtinere non poteſt. tit. eod. nume. ciij. 154
Procurator cum poteſtate ſubſtituendi, ſimpliciter alium habilem, & acceptantem ſubſtituendo, non remanet amplius proturator. ti. eo. nu. ciiij. 154
Procurator ſubſtitutus à procuratore expreſſam poteſtatem ſubſtituendi habente, ab ipſo domino cenſetur ſubſtitutus. titu. eod. num. cv. 154
Procurator ſubſtitutus ubi acceptauit onus cæuſæ, ẽt quòd eo non fuerit uſus, non poteſt à ſubſtituente ſine mandato ſpeciali reuocari. titu. eo. nu. cvi. 154
Procurator ſubſtitutus põt cauſam proſequi, ẽt quòd antequam acceptaſſet ſubſtituens deceſſerit. tit. de null. ex defec. inhab. ſeu mand. compa. nu. cvij. 154
Procurator habens poteſtatem reuocandi ſimpliciter in cauſa procedendo, uel alium ſuſtituendo, primo ſubſtitutos reuocare cenſetur. tit. eo. nu. cviij. 154
Procurator ſubſtitutus effectus dominus inſtãtiæ poterit alterum facere procuratorem: ſcilicet tanquam litis dominus effectus. ti. eo. nu. cix. 155
Procurator in cauſa ſummaria ſeu alias ubi lis non conteſtatur, efficitur litis dominus, poſtquam cæperit tractare merita cauſæ. tit. eo. nu. cx. 155
Procurator abſque poteſtate ſubſtituẽdi datus, etiam quòd conſtituens in mandato promittat conſtitu-

tos, & ſubſtituendo indemnes releuare: ex hoc tamen ſubſtituere non poterit. titulo de nullitate ex defectu inhabilitatis ſeu mandati comparentium, & unde, ac quibus modis regulariter proueniat. nume.cxi. 155

Procurator antequam ſuſcipiat mandatum ſuæ poteſtatis non poteſt quicquam facere, ſecundum doctores: ſecus ex ſtylo palatij.tit.eo.nu.cxv. 156

Procurator antequam acceptet non eſt neceſſario citandus.tit.eod.nu.cxvi. 156

Procurator habens mandatum inualidum quantumcunque cum eo proceſſum fuerit, non cenſetur legitimatus, quamuis poſſit dici de nulli.proceſſus. ti. eo.nu.cxxij. 157

Procurator abſque ſubſtituendi poteſtate datus ante litem conteſtatam ſubſtituendo nihil agit. titul. de nulli.ex defectu inhab.ſeu mand.comp.n.131. 159

Procurator ſi iure naturæ uel ciuili ſit penitus iudicij incapax, non poteſt conſtitui: ſecus ſi ob aliquam cauſam accidentalem.ti.eo.nu.134. 139

Procurator ſeu actor reo inhabili etiam abſenti, & inuito, actori uero ſolummodo potenti, & præſens conſtitui debet.ti.eo.numero 144. 161

Procuratoris reuocatio quoad reuocantem ſtatim afficit, nec attēditur aliqua intimatio.ti.eo.n.161. 166

Procurator reuocatus ēt quòd petat ſup reuocatione audiri, & pendeat ſuper eo diſcuſſio: eo tamen interim quicquā (ut procurator) facere non poteſt. tit. de nul.ex defec.inhab.ſeu mand.comp.nu.162. 166

Procuratoris perſona reputatur perſona domini: ideo

ſine ea ſtare non poteſt: quia uideretur procurator nullius.ti.eodem.numero 174. 169

Procurator in cauſa capitali interueniens ſi non opponatur, non facit proceſſum nullum. titulo eodem numero 177. 169

Procuratore rei abſentis lite pendēte mortuo, ipſi reo abſenti per actorem obitus huiuſmodi eſt intimandus.ti.De nulli.ex defect.cita.nu.cxyi. 196

Procuratoris Cæſaris poteſtas erat limitata.ti. de nullit.ex defec.iuriſd.ord.nu.46. 79

Procurator cōſtitutus ad cauſam quatenus ſit ad Roma.cu.legitime deuoluta per commiſſionem de ſpeciali mandato factam reſpondere tenetur. titulo eodem numero 82. 86

Procuratores ſeu comparentium perſonas eſſe legitimas pronuntiari multum confert.tit. Qualiter & quibus modis ſent.nul.rep.poſ.nu.x. 343

Prorogationis iuriſdictionis tacitæ quomodo fieri intelligatur.titu.eo.nu.80. 363

Procurator quòd quis nō fuerit ex parte domini pro quo fuerit comparitum uſque ad mille annos opponi poteſt, & eſt potentiſſima exceptio: & non obeſt quòd fuerit pronuntiatum talem eſſe legitimum procuratorem.titulo eodem. numero xci. & xcij. 368.& 369

Procurator falſus qui ſententiam contra ſe obtinuit, hæres factus ab eo cuius nomine egerat, non poteſt ſententiam huiuſmodi dicere nullam ex defectu mandati. titulo quis poſſ.dicere de nullitate.numero 32. 25

Procurator dominus litis effectus ad ſententiam citari debet, non autem principalis: de iure ciuili: De iure autem Canonico uterque citari poteſt. titu. de nulli. ex defect. cita. nume. 85. 190

Proceſſus non poteſt ſuſtineri ab ea poteſtate qua quis non comparuit, neque uſus eſt. ti. de nullita. ex defectu inhab. &c. nume. 83. 151

Proceſſus factus per audientiam literarum contradictarum antequàm procurator exhibeat mandatum cenſetur ualidus. ti. eo. nu. cxix. 156

Prodigus id eſt qui nec tempus: nec finem expenſarum habet, in quibuſdam pupillo, et in quibuſdam furioſo adæquatur. tit. de nulli. ex defectu inhabili. ſeu manda. comparen. numero xix. 140

Prodigus ad inſtar pupilli cum ſit doli capax tenetur ex ſuo delicto: uel quaſi: ſecus in infante: uel furioſo. ti. eodem. numero xxij. 141

Prodigus quantumuis notorius ante quàm ſit bonis interdictus, habet legitimam perſonam. titu. eod. numero 23. 141

Prohibentur multa fieri, quæ tamen facta tenent: & quomodo intelligatur. tit. quot et quibus modis nullita. in iudic. prop. poſ. nu. liiij. 45

Prorogandi iuriſdictionem ſpeciale mandatum requiritur. titu. de nullitate ex defectu inhabi. ſeu mandat. comparen. numero cij. 154

Prorogatio non poteſt fieri niſi de cauſa ad cauſam eiuſdem ſpeciei. titu. de nullitate ex defectu iuriſdictionis ordinariæ. numero lij. 80

Poſſeſſio ſeu tenuta nulliter capta: ſi conſtet quòd in

ſtitia exigēte danda erat: cōfirmari debet.tit. Qualiter et quibus mod.ſen.null.repa.poſ.nu.130. 273
Publicatio proceſſus & teſtium uere non eſt ſubſtantialis ſed ordinis iuſtitiæ, & propterea à denegatione publicationis appellandum eſt.ti.De nulli.ex defect.proceſ.nu. xl. 215
Pupillus & minor qualiter ſint conueniendi, & in cuius perſona iudicium & actus ſint dirigendi, ut iudicium teneat. ti. qualiter & quibus modis ſent. nulli.repa.poſ.nu.86.366.& 367.

De litera Q.

QVOMODO criminalis ante ciuilem, & petitionis hæreditatis ante iudicium diuiſorium, & principalis prius, quā fideiuſſor, uel fideiuſſores prius, quàm tertij poſſeſſores conueniri debent, tamen ordo præuertitur, non uitiat, cum ſit ordinis de iuſtitia.De nulli.ex defectu proceſſus.&c.nu.l. 217

De litera R.

RATI cautio ſolum legitimat perſonam procuratoris quandiu dubium eſt de mandato.ti.de null. ex defect.inhab.ſeu mandati comp.nu.64. 148
Rati clauſula mandatum non ampliat, licet quandoque mandatum importet.ti.eo.nu.130. 155
Rati clauſula facit ut geſta per procuratorem antequā recipiat mandatū ſit ualida.ti.eo.nu.cxx. 157
Ratihabitiu tacita uel expreſſa retrotrahitur: & confirmat ea quæ inualidæ à principio geſta ſunt. ti. Qualiter et quib.mod.ſen.nul.rep.poſ.nu.C1. 264
Ratificatio fieri poteſt quandocunque etiam poſt ſententiam in fauorem ratificantis latam, ſcilicet, ſe

cundum communem opinionem doctorum, ſed iurata poſt ſentētiam non admittitur ratificatio niſi in præiudicium ratificantis.ti.eo.nu.cij. 264

Ratificatio reſultat ex eo quòd dominus proſequitur cauſam à falſo procuratore eius nomine inchotã: uel utitur illius proceſſibus, aut poſt cauſam inchoatam ad eundem procuratorem facit, aut à ſententia cũ tali procuratore lata ſimpliciter appellat, & uide hic uſque ad nu.ciiij.ti.eod.nu.ciij. 265

Ratificatio tacita operatur: & fieri poteſt etiam in excedente fines mandati.ti.eo.nu.ciiij. 265

Relatio ad aliud ut actus ſuſtineatur fieri poteſt, non ut deſtruatur.ti.quid ſi nul.&c.nu.27. 8

Relatione alicuius cauſæ principi facta iuriſdictio referentis ſuſpenditur: & eo interim nil fieri poteſt. ti.de null.ex defect.iuriſd.ord.nu.cxliij. 100

Renunciatio eſt ſtricti iuris: & non comprehendit id quod non fuit expreſſum. ti. quis poſ dice. de nul. numero 35. 36

Reſcripta ad lites ſeu cauſarum commisſiones & delegationes ſi modo auocatoria non ſint, licet ſint ſubreptitia, tamen iuriſdictionem tribuunt.tit.de nul. ex defec.iuriſd.dele.nu.lx. 125

Reſcriptum ſeu cauſæ commisſio contra mortuum impetrata, non tenet.ti.eo.nu.xc. 129

Reſcriptum quid debeat continere: & quid in eo exprimendum ſit, ne dicatur ſubreptitium: & quòd expreſſa in eo uerificanda ſunt.ti.eo.nu.cij. 131

Reſcriptum ad lites ſit perpetuum, tamen intra annum iudici præſentari debet.ti.eo.nu.ci. 131

Reſcriptum principis in cauſis non ſummarijs non deſeruit loco libelli.ti.de nul.ex defec.pro.nu.xix. 210
Reſcriptum principis in cauſa ſummaria fungitur uice libelli.ti.eo.nu.xx. 211
Reſcripta ad lites ſi non ſint aduocatoria etiam quòd ſint ſubreptitia mero iure ualent. ti. Qualiter & quibus modis ſenten.nul.repa.poſ.nu.lix. 155
Reſcripta ſtricte interpetantur ad effectum, ut minus offendant ius commune.ti.eo.nu.lxiiij. 256
Reſcripta delegatoria latisſime quantum uerborum proprietas, iuris necesſitas, & mandantis intentio patiuntur:interpretãda ſunt.ti.eo.nu.lxv. 256
Reſcripta delegatoria tandiu durant, quandiu actio ſuper qua fuerunt impetrata.ti. Qualiter & quibus modis ſen.null.repa.poſ.nu.lxxiij. 258
Reſcripta ad lites quamuis de iure non impetrentur abſque ſpeciali mandato: hoc tamen ex Ro.cu. ſtylo non ſeruatur, ſed à quilibet impetrãtur. ti.eo. nu.75.uide ſupra in uerſi.commisſiones.cclviij.
Reſcripta ſuper nullitatibus poſt tres conformes non conceduntur in Roma. cu. niſi cum clauſula ſine præiudicio trium conformium.titu.Quoties, & intra quod temp.&c.nu.vi. 60
Reſcriptum ut ualeat de proceſſu, liteſpendentia, ac ſententia mentionem facere debet.ti.eo.nu.xvij.62
Reſcripta quæ ſuper nullitatibus ſententiarum principaliter petuntur, non conſueuerunt cõcedi in Ro. cur.abſque clauſula ſine præiudicio legitimæ executionis:uel ſi quid exequendum fuerit etc.ti.Quot & quib.mod.nul.in iud.prop.poſ.nu.30. 42

De litera S.

SCIENTIA quoniam eſt fundamentum intentionis per allegantem probari debet.ti.Qualiter & quib.modis.&c.nu.xly. 252
Senatoris almæ urbis poteſtas & iuriſd.de nul. ex defec.iuriſd.ord.nu.xiiij. 118
Sententia lata etiam in fauorem furioſi uel infantis abſq; inuētu legitimæ perſonæ pro illis,eſt nulla.ti. de nulli.ex defec.inhab.ſeu mand.comp.nu.xyi. 140
Sententia lata ſuper nullitate principaliter intētata, habet uim diffinitiuæ.ti.Quot & quib.mod. nul. in iudic.prop.poſ.nu.36. 42
Sententia lata ſuper principali: nō præiudicat incidēti,de quo non fuit plene cognitum.ti.eo.nu.37. 43
Sententia regulariter ſuper incidenti non profertur. ti.eo.nu.xl. 44
Sententia ſuper principali negotio lata uidetur nullitatem reprobare, quando de ea fuit exceptum & cognitum.ti.eo.nu.xly. 44
Sententia in cauſa nullitas iuxta formā libelli dictanda eſt : & qualiter formanda ſit tam ex parte rei quàm actoris,& quòd iudex nullitatis poteſt etiā ſuper negotio principali pronuntiare.uide.nu. cix. cx.cum pluribus ſequen.ti.quot & quib.mod. nul. in iud.prop.poſ.nu.cyiij. 49
Sententia cōfirmatoria uel infirmatoria ſi de iure partium non conſtiterit, dari nō poteſt: ſed tunc danda eſt abſolutoria ab inſtantia iudicij.ti.eo.nu.cx. 49
Sententia qualiter formari poßit,quando in libello dictū fuit,dico ſententiā nullā,& ſi qua eſt, appello.

ti.quot et quib.mod.nul.in iud.prop.poſ.nu.ii4. 50
Sententia qualiter ſit formanda, quando à ſententia, quæ fuerat nulla: appellatũ fuit.tit.eo.nu.cxy. 50
Sententia in cauſa nullitatis lata, quando alijs etiam litiſconſortibus proſit & quando non.eodem titulo numero cxxi.& cxxy. 50.& 51
Sententia in cauſa nullitatis principaliter intentata ferri non poteſt ſine partis citatione: quia habet uim diffinitiuæ.titu.eodem.nu.cxxyi. 51
Sentẽtia lata contra eũ cui bonis eſt interdictũ, abſq: ſuo curatore nõ ualet:lata tamẽ in fauorẽ:erit ualida.ti.de nul.ex defec.inha.ſeu man.cõp.nu.xx. 141
Sententia interlocutoria contra minorem ſine interuẽtu curatoris lata, eſt nulla, & hoc in quacunque inſtantia.tit.eodem.nu.34. 142
Sententia inter falſos procuratores lata, quoad ipſos ualida exiſtit.ti.de nulli.ex defectu inhab.ſeu man.compa.numero:lxxij. 209
Sententia, ut opiniones euitentur:in perſonam principalis & procuratoris domini litis effecti: concipi debet.ti.De nulli.ex defec.citationis.nu.86. 268
Sententia quæ eſt indiuiſibilis:non ualet:ſi fuerit lata à iudice non habente poteſtatem, etiam quoad partem ſub iuriſdictione comprehenſam:ſecus ſi diuiſibilis.ti.de null.ex defec.iuriſd.ordi.nu.35. 77
Sententia in cã ſuorum prolata ualet.ti.eo.nu.97. 89
Sententia contra perſonam alterius territorij, & nullo modo ſuppoſitam lata, non tenet.ti.eo.nu.c. 89
Sententia contra defunctum, uel pro eo lata, eſt nulla. titu.de nullit.ex defect.iuriſd.ord.nu.cyi 90

Sententia lata tēpore, quo iudex naturaliter, ſiue accidentaliter patiebatur aliquem defectum iuriſdictionis impeditiuum, non ualet. ti. eo. nu. 133. 97
Sententia an & quando poſſit eſſe nulla ob defectum conſilij ſapientis: de quo uide hic plene. tit. eod. numero cxlvi. 100
Sententia lata ab uno ex pluribus iudicibus nō inſolidum datis, regulariter nō ualet. ti. eo. nu. 176. 109
Sentētia lata ab incapacibus iure naturæ abſque ope exceptionis eſt ipſo iure nulla. tit. de nul. ex defect. iuriſd. deleg. nume. xlij. 172
Sententia nulla ob defectum proceſſus ſubſtantialis, aut libelli ineptitudinem, non poteſt reformari, ſed debet declarari nulla. tit. De null. ex defect. proceſ. num. yij. pag. 209. & nu. xxiij. 211
Sententia ſine proceſſu ſubſtantiali ſubſiſtere non poteſt. tit. eo. nume. x. 209
Sentētia ratione defectus proceſſus triplici modo per uiam nullitatis impugnari conſueuit. tit. de nullit. ex defec. proceſſ. nu. xiij. 209
Sententia non præcedente cauſæ cognitione late, eſt ipſo iure nulla. ti. eo. nu. 31. & 36. 212. 214
Sentētia in dubio cauſa cognita lata præſumitur, præterquā ſi intra modicū tēp. ferretur: quia tūc præſumitur præcipitata, et nulla eſt. ti. eo. nu. 34. 214
Sententia ex uera & iuſta cauſa præſumitur lata. tit. eodem. numero 39. 214
Sententia quādo diſplicet, ab ea eſt appellandū: alias per taciturnitatē partiū cenſeretur approbata. tit. de nul. ex defect. proceſſ. &c. nu. xli. 215

Sententia qualiter poſſit impugnari ratione ſolennitatis ipſiuſmet omiſſæ.tit.eo.nu.lxix. 221
Sententia prius debet ſcribi quàm proferri:alias non ualeret,ſi omitteretur,uel præpoſteraretur ordo.i. quòd prius recitaretur, & poſtmodum ſcriberetur.ti eod.numero lxx. 221
Sententia taliter ſcribi debet ut legi & intelligi poſſit,id eſt clare, & ea lingua quæ communiter fuerit intelligibilis in locis iudicij.ti.eo.nu.72 221
Sententia quod feratur ſine ſcriptis,an poſſit a partibus iudici aut ſolennitati huiuſmodi renuntiari. ti.de null.ex defect.proceſſ.nu.lxxiij. 221
Sententia interlocutoria non habens uim diffinitiuæ poteſt ferri ſine ſcriptis.tit.eod.nu.lxxiiij. 222
Sententia condemnatoria expenſarum dicitur interlocutoria,ideo ſine ſcriptis ferri poteſt. tit. eodem nume.75. 222
Sententia ſub uerbo primæ perſonæ concepta,in ſcriptis lata præſumitur: ſecus ſi ſub uerbo tertiæ perſonæ lata fuerit.ti.eo.nu.76. 222
Sententia quamuis in ſcriptis ferri debeat, lata tamē per teſtes probari poterit.ti.eod.nu.lxyij. 222
Sententia præſumitur in ſcriptis lata, quando notarius appoſuit illud uerbum lata,lecta,& iudicialiter promulgata &c. ti.de nullit.ex defect. proceſſ. ac ſolennit.ſenten.nume.lxxyiij. 222
Sententia ſeu inſtrumentum ſolummodo per teſtes probatum,non habet ſolitum fauorem,neq; executionem ita paratam,prout quando apparet in ſcriptis.tit.eod.nu.79. 222

Sententia in loco ſolito maiorum,& tempore congruo fieri debet.ti.eo.nu.80. 222
Sententia publice.i. coram notario, & officialibus in loco maiorum,non autem ſecrete ferri debet.tit. de nulli.ex defec.proceſ.ac ſolen.ſent.nu.81. 222
Sententia in loco parum idoneo,& tempore minus cõgruo lata parte non opponente ſuſtineretur. ti.eod. nume.83. 222
Sententia debet proferri à iudice ſedente, non ſtante, uel procedente, ſcilicet in cauſis plenarijs, ſecus in ſummarijs & leuibus.ti.eo.nu.84. 223
Sententia debet ab ipſomet iudice legi & recitari non ab alio, ſaltim in ſubſtantia & concluſione ipſius ſententiæ, ſi iudex non fuerit illuſtris.titu.eod. numero 85. 223
Sententia quòd fuerit lecta, per narratiuam eiuſdem ſententiæ, & alias de facili probabitur. ti.de nulli. ex defec.proceſſ.& ſolen.ſent.nu.87. 224
Sententia dicitur cõtrouerſiæ propoſitæ à iudice legitime facta declaratio,ſeu diffinitio.ti.eo.nu.89. 224
Sententia non continens per ſe,uel æquipollens abſolutionẽ,uel cõdemnationẽ,aut declarationẽ controuerſiæ propoſitæ eſt ipſo iure nulla.ti.eo.nu.xc.224
Sententia non poteſt ferri per uerbum gerundiuum, ut (dicimus talem abſoluendum) ex quo uerbum illud habet tractum de futuro, quod non eſt in poteſtate iudicis:declaratur prout hic.ti.de null.ex defec.proceſſ.&c.nu.xci. 224
Sententia poteſt ferri per uerbum credo, uel non uideo,ſeu uidetur mihi,ſeu per uerbũ ſtatuimus, præ

cipimus,& ſimilia &c.ti.eo.nu.92. 225

Sententia ſatis eſt quòd declaret factum:quando lex ſuper tali negotio ſiue facto certam pœnam impoſuit,ſeu aliàs diſpoſuit.ti.eo.nu.93. 225

Sententia aliquem indeterminate relegans, intelligitur per decennium relegare.ti.eo.nu.95. 225

Sententia non conformis petitioni & controuerſiæ fatua,& inualida reputatur per rationē de qua hic. ti.eod.nu.97. 229

Sentētia in cauſa ciuili abſque eo quod aliqua ex partibus inſtet, per iudicem regulariter ferri non poteſt.ti.eo.nu.98. 229

Sententia ſuper conuentione,omiſſa reconuentione, lata,ipſo iure tenet.ſi nō appelletur.ti.eo.nu 99. 227

Sententia quando iudicium ſeu res eſt diuiſibilis, poteſt ferri ſuper parte.ſi eſt diuiſibilis, debet ferri ſuper toto,aliàs non ualeret:quod fallit prout hic. ti. eod.nume. 100. 227

Sentētia dubia uel obſcura cōtrouerſiā nō diffinit,ideo nō ualet.ti.de nul.ex def.proc.ac nul.ſent.n.ci. 227

Sententia debet eſſe certa & liquida, etiam quòd res deducta eſſet generalis & obſcura:quia aliàs exequi non poſſet.ti.eo.nu.cij. 227

Sētētia pro eius certitudine pōt ſe ad acta referre, nō tamē ad alia quæ sūt extra proceſſū.ti.e.n.ciij. 228

Sententia ad acta probatoria,non aſſertoria,ſiue nunciatiua in dubio relata cenſetur, ideo ſatis eſt quod in illis certa quantitas reperiatur.ti.eo.nu.cy. 228

Sētētia quibus caſibus generaliter ferri poßit.i.abſq; certa quātitate.ti.de nul.defec.proceſ.nu.cyı. 228

Sñia cõditionalis an et quãdo ualeat. ti.eo.n.cvii. 229
Sententia ſi occultaretur, qualiter à iudice appellationis pronunciari poſſet.ti.eo.nu.cix. 229
Sententia lata ſub iſta conditione, condemno te in eo quod probatum fuerit, an ualeat, articulus eſt dubius.ti.eo.nu.cxij. 229
Sententia ſub modo proferri poteſt.ti.eo.nu.cxvi. 230
Sententia expreſſe cõtra leges claras in corpore iuris clauſulas manifeſte lata, ipſo iure nõ tenet, et qualiter hoc procedat.tit.de nulli.ex defect.proceſſ.etc. nume.cxviij. 231
Sententia contra communem opinionem doctorum lata non dicetur nulla, quamuis iudex taliter ſententiando, in ſindicatu teneretur.ti.eo.nu.cxx. 231
Sentẽtia cõtra deciſiones dominorũ de Rota lata, quãuis magiſtrales ſint, ipſo iure tenet.ti.e.n.121. 232
Sententia ut uitietur per errorem iuris expreſſum, requiritur ut talis error ſit patens oculo corporali, & fuerit lata contra ius conſtitutionis. tit. de nullita.ex defec. proceſſus, ac ſolemnitatis & formæ ipſius ſententiæ.nu.cxxij. 232
Sententia uitiatur, quando conſtat iudicem totaliter fundaſſe ſententiam ſuper aliquo erroneo & legi aduerſatiuo, ſecus ſi in eo ſe nõ cõfundaſſet, apponẽdo dictionẽ maxime uel præſertim.ti.e.n.123. 232
Sententia lata contra legem nouam extrauagantem, ſeu ſtatuta à parte non producta, nec allegata, quãdo iudex ea probabiliter ignorare poteſt, nõ eſt nulla.ti.eo.nu.cxxiiij. 233
Sententia lata contra aliam rem iudicatam, de qua

fuit oppoſitũ, eſt ipſo iure nulla.ti.eo.nu.328. 233
Sententia contra notorium iuris aut facti lata, eſt ipſo iure nulla, ex quo notorium æquipollet expreſſioni. ti.de nul. ex defec.proceſſ. ac ſolemnitas & formæ ipſius ſententiæ.nu.cxxyi. 233
Sententia nottorie iniqua & iniuſta eſt nulla. titu.eo. num.cxxyij. 233
Sententia lata ex cauſa notorie falſa, eſt nulla. ti.eod. nume.cxxyiij. 233
Sententia expreſſe per modum cauſæ referens ſe ad actum nullum ſeu falſum, erroneum, uel à iure reprobatum, eſt nulla.ti.eo.nu.cxxix. 233
Sententia prima ad libellum, & ſecunda ad primam referendæ ſunt: ideo error relatæ cenſetur in eſſe ipſi referenti, & uitiat.ti.eo.nu.131. 234
Sententia lata per falſas probationes ac teſtes corruptos et ſubornatos mero iure tenet: fallit prout hic. ti.eo.nu.132. 236
Sentẽtia quæ prætẽditur per falſas probationes lata priuſquam per uiam falſi impugnetur, reſtitutionẽ in integrum ad reſcindendũ impetrari oportet. ti.eo.nu.134. 236
Sententia lata per ſordes, id eſt prece, timore, uel odio ſiue per gratiã, aut dolum iudicis, ſeu ambitionem mero iure tenet, quamuis iudex ſit puniendus.ti.de nul.ex defec.proceſ.& ſolen.ſent.nu.135. 236
Sententia lata per iudicẽ pecunia corruptum, tanquã uenalis, eſt ipſo iure nulla, etiam ſi pecunia fuiſſet data, ut iuſtam ſententiam ferret.titulo.eodem numero 236. 239

Sententia lata per falſum iuramentum, an ualeat, re miſſiue. titu. eod. numero 139. 237

Sentētia per colluſionē ſiue corruptionē procuratoris uel auocati extorta, mero iure tenet. ti. e. n. cxl. 237

Sententia per metū lata, ipſo iure tenet, ſed per actionem quod metus cauſa retractanda eſt. tit. de null. ex defec. proceſ. &c. nu. cxlij. 237

Sententia ex quocunq;, ēt iuriſdi. defect. nulla pōt per iudicem appellationis confirmari. tit. Qualiter & quibus modis ſent. null. repa. poſſ. nu. 26. 248

Sententia lata præſente parte & nō reclamante præſumitur rite et recte lata, et ſeipſam abſq; alio proceſſu iuſtificat titulo eodem. numero 27. 248

Sententia antiqua, ideſt xxx. uel xl. annorū præſumitur rite & recte lata, maxime ſi in ea enūtiantur ſubſtantiali interueniſſe. titu. eod. nu. 28. 248

Sententia ex defectu iuriſdictionis qualiter, & quot modis impugnari conſueuit. tit. Qualiter & quib. modis ſent. nullæ repa. poſſ. nu. 34. 250

Sententia interlocutoria uim diffinitiuæ non habens neque multum grauans, abſque citatione ferri poteſt. tit. eod. num. cyi. 267

Sētētia ex aliquo defectu nulla, ſi cōſtabit illā, quoad cāæ merita, iuſtitiā cōtinere, à iudice appellationis ſeu nul. cōfirmari, aut reformari poterit: iō bonum eſt quòd cā in negotio principali recte inſtruatur, & cōſtet iudici de bono iure partis, et hmōi defectibus p uiam reſcriptorū in cu. Ro. de facili prouideri poterit, prout hic, et uſq; ad finē. ti. Qualiter et quibus mod. ſen. null. rep. poſſ. nu. 129. 272

Sententia nulla quod à iudice appellationis poſſit quoad cauſæ merita & iuſtitiam confirmari, eſt communis opinio.ti.eod.nu. 132. 273

Sententia qualibet poteſt dici nulla.tit. An qualibet ſenten.per remed.nul.impugn.poſſit.nu.i. 31

Sententiæ etiam præfectorum prætorio poſſunt ex uitio nullitatis impugnari.tit.eo.nu.iij. 32

Sententia ſupremi principis an et quibus uullitatibus ſubijciatur.ti.eo.nu.xi. 34

Sententia & diſpoſitio principis ſubijcitur nullitatibus à iure duntaxat naturali prouenien. non autem à iure poſitiuo.tit. An qualibet ſenten.per remed.nul.impugn.poſſ.nu.xiij.& xix. 34.& 35

Sententia principis ac etiam Romanæ ſedis quandoque in melius conuertitur, corrigitur, & emendatur.tit.eodem.nume.xxy. 35

Sententia in cauſa nullitatis, iuxta formam libelli dictanda eſt:& qualiter formanda ſit tam ex parte rei quàm actoris: & idem iudex nullitatis poteſt etiam ſuper negotio principali pronuntiare uide numero cix. cx. cum pluribus ſe.tit. quod & quib. mod.nul.in iudicio prop.poſs. 149

Sentētia cōfirmatoria uel infirmatoria ſi de iure partium non conſtiterit, dari non pōt:ſed tunc dāda eſt abſolutoria ab inſtantia iudicij.ti.eo.nu.cx. 49

Sententia qualiter formari poſſit, quādo in libello dictum fuit, dico ſententiam nullam: & ſi qua eſt, appello.tit.eod.numero cxi. 49

Sententia qualiter ſit formanda, quando à ſententia quæ erat nulla appellatum fuit eodem titulo. numero.cxy:cxyiij.cxix.cxx. 50

Sententia in cauſa nullitatis lata, quãdo alijs ẽt litiſcõſortibus proſit, & quando non tit. quot & quib. mod. nul. in iudicio prop. poſ. nu. 122. & 125. 51
Sententia in cauſa nullitatis principaliter intentata ferri non poteſt ſine partis citatione, quia habet uim diffinitiuæ. titu. eod. nu. 126. 51
Sententia quæ non tranſiuit in iudicatũ, non præſumitur rite lata: ſecus quãdo trãſiuit in iudicatũ, quia tũc præſumitur omnia iuris ſolẽnia interueniſſe: et ſola ſententia ſeipſam abſq; proceſſu iuſtificat. tit. à quo & quib. mod. nul. prob. poſſ. nu. yÿ. & x. 39
Sẽtẽtiæ narratiua quoad ſolẽnia iudicij probat, quando ſententia in iudicatũ tranſiuit: prout dicitur de decreto ſolẽnitates enuntiãte. ti. eo. nu. yÿ. & ix. 34
Sententiæ ac res iudicate quomodo illuduntur. ti. Quoties & intra quod temp. &c. nu. iiij. 59
Sententia nulla non tollit remedium ſpolij. tit. Quoties & intra quod temp. de nulli. agi. poſ. nu. xli. 63
Sententia nulla non impedit teſtes prius publicatos iterum examinari. ti. eo. nu. xl. 63
Serui iudices fieri non poſſunt, quia quo ad leges pro mortuis habentur. titu de nul. ex defc. iuriſd. deleg. numero 74. 127
Seruus quoad ciuilia pro mortuo hẽtur propterea nec actiue, nec pasſiue in iudicio ſtare põt, ẽt quod pro libero ſe gerat. ti. de nul. ex defe. inba. etc. n. 46. 145
Sermones noſtri ueriores redduntur, cum uniuerſalibus cognitis ad particularia deſcendimus. ti. quoties & intra quod tẽp. de null. agi poſſit. nu. 66. 66
Sindicus ſeu actor quando conſtituitur uniuerſitas ſeu collegium debet eſſe more ſolito et collegialiter

congregá.et quòd duæ partes ex tribus præſentiũ, quorum nomina exprimantur, conſentiant: de cuius conſtitutione uide hic.titu.de nullita.ex defectu inhabi.ſeu mand.comp.nu.cli. 164
Sindicatus pro publico inſtrumento præſumitur. titu. eodem.numero clij. 164
Sindici conſtitutio ſi eſt ipſo iure nulla, non obeſt, etiã ſi iudex pronuntiaſſet in perſonam ſindici legitimam.ti.eodem numero cliij. 164
Sindicus ſeu procurator uniuerſitatis non eſt procurator ſingulorum.tit.eo.nu.cliiij. 165
Solennitas ẽt leuis à ſtatuto inducta ſi omittatur, uitiat.ti.de nul.ex defec.proceſ.& ſolen.ſen.n.ly.165
Solennitas iuris ſeruanda eſt.ti.eo.nu.71. 110
Solennitas & modus in concedendo obſeruatus, debet & in tollendo & derogando obſeruari.ti.de nul.ex defec.inhabil.ſeu mand.comp.nu.clx. 166
Solennitas extrinſeca regulariter non præſumitur.titulo de null.ex defect.cita.nu.xiij. 177
Solitum fieri debet fieri, alias quod fit, iniuſte fit. titu. eod.numero 76. 189
Statutum quod bannitus impune offe ndi posſit, publicam utilitatem concernit. titu. quis poſ.dice.de nullit.numero yij. 215
Statutum a diſpõ generaliter loquens ad ueriſimile, & rationabile deduci debent.tit.eo.nu.lyij. 30
Stylus & more agentium ſequendi ſunt.titu.de nullit. ex defect.cita.nu.80. 189
Stylus & cõſuetudo an & quæ fuerit, poterit à iudice priuatim, & in camera perquiri, & inueſtigari.titulo de null.ex defect.proceſ.ac ſolen.nu.86. 223

Stipulatio nulliter facta non obſtat, quominus poſſit iterum rite ſtipulari. titul. Quoties & intra quod temp.&c.numero 34. 63

Subdelegatus non põt ſubdelegare ẽt quòd ſub eo fuerit lis conte.ti.de nul.ex def.iuriſ.deleg.nu.28. 120

Subſtantiale dicitur id ſine quo aliquid eſſe nõ poteſt. titul.de nulli.ex defect.proceſ.nu.ix. 209

Subſtantia appellatur natura neceſſaaia & ineuitabilis.et ẽ id quo primũ res aliquid ẽ.ti.e.n.xi. 209

De litera T.

TABELLIONI atteſtanti de officio ſibi cõmiſſo non eſt credendũ.ti.de nul.ex def.ci.nu.63. 182

Temerarij ſunt reprimendi.titulo. Quid ſit nullitas. numero xix. 5

Termini præfixio non operatur. deuolutionem cauſæ, licet habeat uim peremptorij.titul.de nulli. ex defect.&c.nume.78. 85

Termino à iure uel ab homine conceſſo durante manus iudicis cenſetur ligatæ.ti.eo.nu.clyiij. 104

Termino ad dandum uel recipiendum apoſtolos pendente, ſi quid ſit, non ualet.ti.eo.nu.clix. 104

Termino non includitur nec computatur dies termini. titul.de nul.ex defect.iuriſd.ord.nu.clx. 104

Terminus citationis & dilatio eſt arbitraria, circa quam nihilominus iudex debet eſſe diſcretus. ti.de nulli.ex defect. cita.nume.lxx. 188

Termini ſubſtantiales uere qui ſint: quorum omisſio, uel præuerſio uitiat proceſſum in Rota.tit.de nulli. ex defect.proceſ.&c.nu.lix. 219

Termini qui ſeruari ſolẽt p audiẽtiã contradictarũ cõtra citatũ à principio ad totã cãm, potius ex urba

nitate, quã iuris neceſſitate ſeruãtur.ti.e.n.lx. 219
Termini qui ſeruãtur in Rota in cauſis deſertionis appellationum quales ſint.titu.eod.nu.lxi. 219
Termini qui ſolent in Rota ſeruari, quando reus petit ſe ab inſtantia iudicij abſolui.ti.eo.nu.lxij. 219
Termini in cauſis nullitatum, & attentatorum an, et qui ſeruari debeant.ti.eod.nu.lxiij. 219
Termini ſeruati ſuper iniuſtitia puta in cauſa appellationis deſeruiunt in cauſa nullitatis, & ſeruati in cauſa poſſeſſorij deſeruiunt in petitorio.ti.de nullit.ex defect.proceſ.& ſolen.ſent.nu.lxiiij. 220
Termini ſeu qualis ordo iudicij ſit ſeruandus in cauſa diffamationis & iactationum.tit.eo.nu.lxv. 220
Termini etiam quòd fuerint ſeruati extra Rotam in prima inſtantia, iterum ſeruantur: & à capite inchoatur inſtantia quando eadẽ cauſa in Rota committitur. titu.eod.nu.lxvi. 220
Termini ſeruari ſoliti in curia, non ſeruãtur extra illã in cauſis uigore reſcripti cõmiſſis.ti.eo.nu.67. 229
Termini & ordo iudiciarius qualis eſſe debeat in cauſis in curia capitolina uerſantibus.tit.de null.ex defect.proceſſ.&c.nu.68. 220
Termini ſubſtantiales male ſeruati in uim extrauag. Inno.ix.unica citatione, & audientia repetuntur, reintegrantur in Rota.ti. qualiter & quibus mod. ſen.nul.repa.poſſ.numero 89. 262
Tertius põt de nulli.excipere, ẽt quòd litigatores principales hoc nõ poſſit.ti. quis poſ.dic.de nul.nu.18. 23
Tertio nullitatem proponenti nõ obſtat exceptio triũ conformium ſententiarum.tit.eo.nu.xix. 23
Tertio ad cauſam uenienti non obſtat renunciatio, ne

que confeſſio rei principalis, uel ſuſpenſio petitorij, nec exceptio ſpolij & attentatorum: ſed quomodocunque in iudicio poteſt opponi, prout hic. titu. quis poſſit dicere de null. nu. xx. 23
Tertius poteſt nullitatem obij ere, etiam quòd princi palis litigator recuſet & prohibeat. ti. eo. nu. 21. 23
Tertius ad cauſam ueniens imprimis debet docere de ſuo intereſſe ſaltim ſummarie. ut nume. xxiiij. ti. eo. numero xxij. 24
Tertius non impedit oppoſitionem ſequeſtri, neque miſſionem in poſſeſſionem, ſi ſua non interſit. titulo. eod. numero xxiij. 24
Terminis, in quibus cauſa reperitur: ideo præcluſa uia principali litigatori, cenſetur et ipſi tertio illi adhærenti præcluſa. ti. eo. nu. xxy. 24
Tertius quando reſultat præſumptio malitiæ ſeu calumniæ, & quòd ueniet ad impediendum, & ut faueat reo, non eſt audiendus. ti. eo. nu. 7. 24
Tertius ſi fuerit inhabilis & incapax iudicij, non eſt audiendus. titu. Quis poſſit dicere de nullita. numero xxix. & xxxi. 25
Teſtamentum quòd quis non fecerit, probatur ex inſpectione prothocollorū notarij. tit. A quo et quib. mod. nullit. prob. poſſ. nu. xyij. 55
Teſtamentum ultimum nulliter factum non tollit primum ualidum: idem eſt de contractu. tit. Quoties & intra quod temp. de nul. agi poſ. &c. nu. 37. & xliij. 63. & 64
Teſtis qui pretiū recipit ut ueritatē deponeret, falſarius eſt. ti. de null. ex defect. proceſſ. etc. nu. 138. 237
Teſtes deponentes ſuper nō tuto acceſſu, ſatis eſt quod

dicãt, credere impoſſibile fore, uel non eſſe tutum citare illos in illorum domicilio.ti.de nul.ex defect. citationis:& unde,ac quib.mod.&c.nu.123. 197

Teſtium examen nulliter factum non derogat primis depoſitionibus.ti.Quoties et intra quod tempus de nullit. agi poſſit: et nunquid ipſa aliquos iuris effectus pariat;& quos.nu.38. 63

Teſtium publicatio nulliter facta non impedit ulterius examen.ti.eod.nu.39. 63

Tutor ſeu curator quibus adhuc uere ob aliquid non adimpletum, non competit adminiſtratio rerum pupilli,aut ſimilium,nõ poſſunt procuratores conſtituere. titul. de nullita.ex defectu inhabilitatis, ſeu mandati comparentium:et unde,ac quibus modis regulariter proueniat.nu.128. 158

Tutor antequã actorem ſeu procuratorẽ conſtituat, quid,et qđ adimpleuiſſe debeat.ti.eo.nu.148. 162

De litera V.

VALIDITATI actus in dubio fauendum eſt, & pro ea præſumendum, ti. Quid ſit nullitas, & unde dicatur,ac originem taxerit &c.nu.24. 8

Validitas actus in dubio præſumitur,a c ſtatur illi do uec de contrario conſtet.tit. A quo & quibus modis nullit.proba poſſ.nu.iij. 74

Verbum caret,importat ipſo iure. titul.de nullit.ex defect.inhabilitatis,ſeu mandati comparentinm: & unde &c.nu.lyiij. 147

Verba denotãtia actum ipſo iure nõ ualere quæ ſint, remisſiue.titul.quot & quibus modis nullit.in iud. prop.&c.nu.li. 45

[library stamp]

Verborum proprietas non ſemper obſeruatur, ſed unũ pro alio ſæpenumero ponitur, & tunc qualiter interpretanda ſunt. ti.eo.nu.ci. 48

Verbum non debet, honeſtatem non nececesſitatē importat. ti.de nul.ex defec.iuriſd.ord.nu.95. 88

Verbũ nō poſſit, tollit omnē potētiã. ti.eo.nu.cxxi. 95

Verbũ legis, ſimpliciter prohibitoriũ facit actũ in contrariũ factũ eſſe nullũ: ſi lex ulterius nō procedat, puta pœnã imponendo. ti.eo.nu.122.& 123. 95

Vicarij Papæ generalis in ſpiritualibus poteſtas, circa quæ potisſime uerſatur. nu.xiij. de nullit. ex defec.iuriſd.dele. 118

Vicarius Epiſcopi licet non posſit alium facere uicarium generalem, ſpecialem tamen facere poterit, & ſubdelegare, quia ordinarius eſt. ti.de nul.ex defec.iuriſd.deleg.nu.xxv. 120

Vicecancellarij poteſtas in quibus regulariter conſiſtat. tit.eo.nu.ix. 117

Volontas præſumitur durare quouſque non præbetur ti.qualiter & quib.mod. ſenten. nulli. repa. posſit. nu.xxxv. 361

Voluntas non præſumitur mutata. ti.de nul.ex defec. inhab.ſeu mand.comp.nu.clvij. 165

Voluntas iuris præſumptione, deficit, perſona quæ uoluerat deficiẽte. ti. de nul.ex defec.inhab.ſeu mãda.comp.nu.clxix. 165

Vſurarius publicus cum ſit infamis, iudex eſſe non poteſt. ti.de nul.ex defec.iuriſd.deleg.nu.lij. 124

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE